

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
STRATEJİK ARAŞTIRMALAR ANA BİLİM DALI
STRATEJİK ARAŞTIRMALAR PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ABD-ÇİN İLİŞKİLERİ: RICHARD M. NIXON
BAŞKANLIK DÖNEMİ ANALİZİ (1969-1974)

Halim Onur Andaç

Danışman
Doç. Dr. Füsun ÇOBAN DÖŞKAYA

İZMİR – 2022

TEZ ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “ABD-Çin İlişkileri: Richard M. Nixon Başkanlık Dönemi Analizi (1969-1974)” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Halim Onur Andaç

04/07/2022

İmza

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

ABD-Çin İlişkileri: Richard M. Nixon Başkanlık Dönemi Analizi (1969-1974)

Halim Onur Andaç

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Stratejik Araştırmalar Ana Bilim Dalı

Stratejik Araştırmalar Programı

Amerika Birleşik Devletleri ve Çin Halk Cumhuriyeti arasındaki ikili ilişkiler, Çin'in son yıllarda elde ettiği ekonomik, sosyal, askerî ve teknolojik yükseliş ivmesi ile yeniden gündeme gelmektedir. Çin'in yükselişinin Pasifik Bölgesi merkezli ve küresel etkilere sahip oluşu, bölgenin başat oyuncusu olan ABD'nin küresel çaptaki etkisinin kırılmasına neden olmaktadır. Çin, tarihi boyunca ABD etkisine maruz kalan bir ülke görüntüsü çizmektedir. ABD bölgesinde 1800'lü yılların başından itibaren kendi çıkarları doğrultusunda yetiştirdiği liderler üzerinden faaliyetlerini sürdürmüş, ancak Komünist Devrim'in ilanı ile tanımamazlık ilkesini benimsemiştir. Çin'in kaybı olarak değerlendirilen süreç, otuz altıncı Başkan Richard Milhouse Nixon'ın 1972 yılında Pekin'e yaptığı tarihi ziyaret sonlanmış ve ABD'nin Çin stratejisi değişmiştir. Ziyaret hem Soğuk Savaş, hem de Amerikan diplomatik tarihinde bir dönüm noktası olarak kabul edilmiştir. Çalışma ikili ilişkilerin, ABD'nin Çin'i etki ve nüfus alanına almak amacıyla yürüttüğü stratejilerin tarihine odaklanmakla birlikte, Başkan Nixon'ın Başkanlık politikalarını ve ABD'nin değişen Çin stratejisini de kapsamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Amerika Birleşik Devletleri, Çin Halk Cumhuriyeti, Richard M. Nixon, Strateji, Resmi Politika, Ulusal Güvenlik.

ABSTRACT

Master's Thesis

US-China Relations: Analysis of the Richard M. Nixon Presidency (1969-1974)

Halim Onur ANDAÇ

Dokuz Eylul University

Graduate School of Social Sciences

Department of Strategic Researches

Strategic Researches Program

The bilateral relations between the United States of America and the People's Republic of China are on the agenda again with the economic, social, military, and technological acceleration that China has achieved in recent years. The fact that the rise of China is centered on the Pacific Region and has global effects causes the global influence of the United States to be broken, which is the dominant player in the region. Throughout history, China has been presenting the image of a country exposed to US influence. Since the beginning of the 1800s USA has continued its activities in the region through the leaders, it has trained for its interests. However, with the proclamation of the Communist Revolution, the US adopted the principle of non-recognition. The process evaluated as the loss of China ended with the historic visit of the thirty-sixth President Richard Milhous Nixon to Peking in 1972, and the China strategy of the US changed. The visit has been a turning point in both the Cold War and American diplomatic history. While the study focuses on the history of bilateral relations, and the strategies that the USA has carried out to include China in its sphere of influence, it also covers President Nixon's Presidential policies and the USA's changing China strategy.

Keywords: United States of America, People's Republic of China, Richard M. Nixon, Strategy, Official Policy, National Security.

**ABD-ÇİN İLİŞKİLERİ: RICHARD M. NIXON BAŞKANLIK DÖNEMİ
ANALİZİ (1969-1974)**

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ABD-ÇİN DİPLOMATİK İLİŞKİLERİ: 1844-1970

1.1. 1844-1970 YILLARI ARASI AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ VE ÇİN ARASINDAKİ DİPLOMATİK İLİŞKİLER	4
1.2. SUN YAT SEN PROFİLİ	10
1.3. HOMER LEA VE ÇİN CUMHURİYETİ KURULUŞUNDA ABD DESTEĞİ	40
1.4. CHIANG KAI-SHEK (ÇAN KAY ŞEK) (JIANG JIESHI) DÖNEMİ	58
1.5. ÇİN'İN KAYBI VE SONUÇLARI	105
1.6. MAO ZEDONG'UN POLİTİK DURUŞU VE ERKEN DÖNEM ÇİN DIŞ İLİŞKİLER YAKLAŞIMI	115

İKİNCİ BÖLÜM

RICHARD M. NIXON BAŞKANLIK DÖNEMİ

2.1. AMERİKAN BAŞKANLIK MAKAMININ ABD HALKI İÇİN TAŞIDIĞI ANLAM	124
2.2 RICHARD M. NIXON'IN YAŞAMI VE POLİTİK KARIYERİ	133
2.3. RICHARD M. NIXON'IN ASYA POLİTİKASI VE ABD ASYA AÇILIM ATILIMLARI	200

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

RICHARD MILHOUSE NIXON BAŞKANLIK DÖNEMİ VE ÇİN AÇILIMI

3.1. ÇİN AÇILIMI POLİTİKASI	221
3.2. AÇILIM POLİTİKASI ÖNCESİ KARŞILIKLI İLİŞKİLER VE JOHNSON DÖNEMİ	226
3.3. NIXON DÖNEMİ ÇİN POLİTİKASI	233
3.4. ABD ÇİN AÇILIMI POLİTİKASI	240
3.5 NIXON ÇİN GEZİSİ	274
3.6 ŞANGAY BİLDİRİSİ	283
3.7 WATERGATE VE BAŞKAN NIXON'IN İSTİFASI	286
SONUÇ	295
KAYNAKÇA	300

KISALTMALAR

ABCFM	Amerikan Yabancı Misyon Temsilcileri Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BM	Birleşmiş Milletler
CIA	Merkezi Haber Alma Örgütü
ÇHC	Çin Halk Cumhuriyeti
ÇKP	Çin Komünist Partisi
ENIAC	Elektronik Sayısal Entegratör ve Bilgisayar
FBI	Federal Soruşturma Bürosu
FDR	Franklin Delano Roosevelt
FED	Amerikan Merkez Bankası
GE	General Electric
GOP	Grand Old Party (Cumhuriyetçi Parti)
JFK	John Fitzgerald Kennedy
NSSM 63	Ulusal Güvenlik Çalışması Memorandumu 63
OPA	Fiyat İdaresi Ofisi
RAND	Araştırma ve Geliştirme Şirketi
ROC	Çin Cumhuriyeti
SALT	Stratejik Silahların Sınırlandırılması Antlaşması
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
WASP	Beyaz, Anglo Sakson, Protestan

GİRİŞ

Büyük strateji (grand strateji), akademi dünyasının kurumsallaştırdığı bir uluslararası ilişkiler terimidir. Devletlerin ulusal çıkarlarını ilerletmek için siyasi, askerî, diplomatik ve ekonomik araçları bir arada kullanmasının kasıtlı çabalarını içeren plan ve politikaların toplamını ifade eder.¹ Büyük strateji yaklaşımı ise, amaçları ve araçları uzlaştırma sanatıdır. Amaçlı olan her eylemi içermektedir. Ülkelerin liderlerinin, ülkeleri için ne düşündükleri ve istedikleri büyük strateji için belirleyici bir unsurdur. İçerdiği düşünceler ve bu yolda gerçekleştirilen eylemler, liderlerin dünya görüşlerini şekillendiren kültürel veya bilişsel seçimlerle sınırlandırılır. Çalışma alanı doğası gereği birçok farklı disiplini kendi içinde barındırmaktadır. Büyük strateji, tarih disiplinlerini (ne oldu ve neden?) siyaset bilimini (hangi temel örüntüler ve nedensel mekanizmalar iş başında?) kamu politikasını (ne kadar iyi işledi ve nasıl daha iyi yapılabilir?) ve ekonomiyi (ulusal kaynaklar nasıl üretilir ve korunur?) aynı plan çerçevesinde inceler²

Fakat aynı zamanda, büyük stratejinin net bir tanımını yapmak oldukça zahmetlidir. Reading Üniversitesi Stratejik Çalışmalar Başkanı Colin Grey büyük stratejiyi “bir güvenlik topluluğunun kullanabileceği tüm güç araçlarının amaçlı kullanımı” olarak tanımlamaktadır. MIT Uluslararası Çalışmalar Bölümünden Robert J. Art, yukarıdaki tanımlamayı onaylamakta, ancak askerî olmayan araçları büyük stratejinin dışında tutmaktadır. Texas A&M Üniversitesinden Christopher Layne daha yalın bir ifade biçimi ile “devletin, güvenlik arayışında amaçlar ve araçları eşleştirme süreci” olarak tanımlamaktadır. İngiliz askerî tarihçi Sir Hew Strachan büyük stratejiyi ileriye dönük, istek uyandıran ve büyük güç düşüşünü önlemeye veya yönetmeye yönelik bir plan olarak görmektedir.³

Verilen tüm bu tanımlamalar arasında adı geçen faktörlerin birçoğu, bu çalışmada belirleyici birer unsur olarak değerlendirilmektedir. Ancak Sir Strachan’ın ileriye dönük tanımlaması ve güç düşüşünü önlemeye yönelik planlama ve bu durumun yaratacağı olası sonuçlar, diğer faktörler arasında yaklaşım açısından ve

¹Peter Feaver, “What is Grand Strategy and Why Do We Need It?”, 08.04.2019, <https://foreignpolicy.com/2009/04/08/what-is-grand-strategy-and-why-do-we-need-it>, (13.04.2021)

² Feaver, s.2

³ R.D. Hooker, Jr., **The Grand Strategy of the United States**, INSS Strategic Monograph Institute for National Strategic Studies, National Defense University Press, Washington, 2014, s.27

tarihsel bağlamda hadiselerin vuku bulma sebepleriyle diğerlerinden daha ağır basmaktadır ve bu çalışma bu bakış açısı ile şekillenmiştir.

Bir ülkenin büyük strateji oluşturma yolunda ilerlemesi, temelinde oldukça zorlayıcı bir sürecin içine dâhil olması ve bu süreçten ne kadar başarılı bir şekilde çıktığı ile doğrudan ilişkilidir. Bu tarz stratejiler aynı zamanda uzun süreli tutarlılıklar gerektirmektedir. Tutarlı bir büyük strateji oluşturmak ise oldukça zorlayıcı bir süreçtir. Zorluk tanımlaması, özellikle kuvvetler ayrılığının ve doğrudan güvenlik tehditlerinin olmamasının, dış politikanın nasıl yönetileceği konusunda sıklıkla anlaşmazlıkların yaşandığı Amerika Birleşik Devletleri için geçerlidir.⁴ Büyük strateji, büyük ulusal amaçlara ulaşmak için güç ve kaynakların uygulanmasıyla ilgilidir. Yirmi birinci yüzyılda Amerika Birleşik Devletleri örneğinde güçler ekonomik, politik ve askerîdir. ABD küresel boyuttaki hegemonyasını sürdürmek ve büyük stratejisini gerçekleştirmek için bu unsurların tümünü kullanmaktadır. Bu unsurlara eklenebilecek bir başka veri ise diplomasiidir. Diplomasi ve diplomatik güç uygulamaları ülkenin diğer belirleyici faktörleri ile doğrudan ilişkilidir ve onlara paralel bir yol izler. Yahudi kökenli Amerikalı diplomat, siyaset bilimci ve politikacı Henry A. Kissinger diplomasiyi, “bir tarafın ne kadar çok seçeneği var ise, diğer tarafın o kadar az kullanılabilir seçeneğe sahip olduğunu ve hedeflerine ulaşmak için o kadar dikkatli olmak zorunda kalacağı durum”⁵ şeklinde ifade etmiştir.

2020-2021 yılları arasında ABD, COVID-19 temelli olarak ekonomik daralma ve sosyal politikaların erozyonu gibi etkenlerin varlığıyla kendi içine dönen ve küresel liderlik rolünü beklemeye alan bir ülke portresi çizmiştir. Ancak bu durum ülkenin sahip olduğu mevcut ekonomik kaynakların varlığı, teknolojik rekabet gücü ve uluslararası politik arenadaki diplomatik etkinliğinin sürdürülmesi açısından değerlendirildiğinde, gelecekte ve geleceğin yeniden şekillendirilmesi aşamasında, ülkenin geçen yüzyılda olduğu gibi, bu yüzyılda da önemli bir rol oynayacağına işaret etmektedir. Bu açıdan ABD’nin belirleyici rolünü doğru analiz etmek ve ülkenin son yıllarda zirve noktasına çıkan başat problemi Asya yükselişi ile Pasifik bölgesindeki olası dengelerin ne yönde ilerleyeceğini tahlil edebilmek için, bölgenin

⁴ A. Trevor Thrall, Benjamin H. Friedman, **Us Grand Strategy in the 21st Century**, Routledge, London and New York, 2018, s.1

⁵ Henry Kissinger, **Diplomacy**, Simon&Schuster, New York, 1994, s.791

önemli oyuncusu Çin ile kurulan ilişkilerin, yakın tarihli bir analizinin yapılması önemlidir. İki ülke arasında kurulan karşılıklı stratejik çıkar ilişkisi, bu ilişkinin içeriği ve biçiminin yakından incelenmesi, gelecekte hangi sosyo-politik ve siyasi alanlarda problemler yaşanabileceği ve bu problemlerin hangi yöntem-bilimler izlenerek giderilebileceği konusunda önemli verileri sunmaktadır.

İki ülke arasındaki karşılıklı rekabetin ve çıkar çatışmasının ana unsurları aynı zamanda birer ideolojik aygıt görevi de görmektedir. Dünya güç liginin zirvesinde olan bu iki ülke ve sahip oldukları ideolojiler ve bu ideolojilerden yalnızca birinin gelecekte hüküm sürme olasılığı, çatışma dışında kalan ülkeler tarafından bilinmekte ve iki ülke arasında yaşanan gelişmeler, diğer ülkeler tarafından yakından takip edilmektedir. Çin'in gelenekselci anlayışı ve bu anlayışın modernize edilmiş "Çin Karakterli Sosyalizm" sunuşu, dünya üzerinde tıkanan sistemlere bir çözüm alternatifi gibi yansıtılmakta ve ABD'nin kapitalist dünya görüşüne kapılarını kapatma arzusu taşıyan ülkelere, yenilikçi bir alternatif olarak sunulmaktadır.

İki farklı ideolojiye sahip ABD ve Çin'in dünya görüşüne ait reflekslerinin değerlendirilmesi ve tepkilerin görülmesi önemlidir. Samuel Huntington'ın *Medeniyetler Çatışması* isimli eserinde belirttiği gibi Soğuk Savaş sonrası rekabet, ulus devletler arasında daha az, kültürler ve medeniyetler arasında ise daha fazla olacaktır.⁶

Bu çalışmanın birinci bölümünde 1844-1970 yılları arasında ABD-Çin diplomatik ilişkiler tarihi, ikinci bölümde Richard M. Nixon başkanlık dönemi, üçüncü bölümde ise Richard Nixon döneminde Çin açılımı konusu ele alınmaktadır.

⁶Samuel Huntington, **The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order**, Simon&Schuster, New York, 1994, s.23

BİRİNCİ BÖLÜM

ABD-ÇİN DİPLOMATİK İLİŞKİLERİ: 1844-1970

1.1. 1844-1970 YILLARI ARASI AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ VE ÇİN ARASINDAKİ DİPLOMATİK İLİŞKİLER

ABD ve Çin arasındaki ikili ilişkiler son yıllarda dünya siyasi otoritelerinin ve uluslararası kuruluşların üzerine en çok konuştuğu, resmi hükümetlerin en yakından izlediği ikili ilişki hâline gelmiştir. İki ülke arasındaki belirgin ideolojik farklılıklar ve Çin'in ekonomik dönüşümü ile ABD'nin bu dönüşümü engellemeye yönelik müdahalelerinin etkileri, yalnızca bahsi geçen ülkeleri değil, içinde Avrupa, Afrika ve Asya kıtalarını da barındıran, bölge ülkelerini de etkilemektedir.

ABD kendisini var olan tüm sistemlerden ayırıştırarak, Pasifik ötesi konumunun kazandırdığı avantaj ile mevcudiyetini ayrıcalıklı bir konumda görmektedir. Bu görüşü ile de sahip olduğu kültürel ve siyasi değerleri dünyanın her köşesine yayarak, kitleleri etki altına alma politikası gütmektedir.

Çin ise klasik imparatorluk düzeninden, komünist devrime uzanan yolculuğu neticesinde, Batının Vestfalya tipi düzenine aykırı düşen yapılanmasına rağmen, küresel bir güç olarak algılanabileceği gerçeğini karşımıza getirmektedir. İki farklı sistem çevresinde şekillenen bu oldukça karmaşık görünümlü ilişki biçimi ve bu biçimlerin yarattığı siyasi atmosfer, günümüzde çatışma stratejilerinin dahi telaffuz edilebildiği bir politik anlayışı meydana getirmektedir. Mevcut yapının sunmuş olduğu nedensellikler bütünü, ancak iki ülke arasında tarih boyunca cereyan eden ikili ilişkilerin doğru kavranması ile anlaşılabilir.

İki ülke arasındaki karşılıklı ilişkiler mercek altına alındığında, yalnızca günümüzün dinamikleri açısından değil, geçmişte de oldukça karmaşık bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Diplomatik anlamda karşılıklı kabul ve ilişkinin 1844 yılında ilk kez gerçekleştiği buluşma, süreç içinde sıklıkla kesintiye uğramıştır. Çin'deki ilk resmi ABD etkinliğinin, diplomatik dilde “Orta elçilik” (Legation)

olarak ifade edilen ve elçilik altı bir temsil yetkisine sahip kurum olduğu görülmektedir.⁷

Ülkeler arasındaki karşılıklı diplomatik tanışma ilk kez, 16 Haziran 1844 tarihinde “ABD Olağanüstü Elçisi ve Tam Yetkili Bakan” sıfatı ile Caleb Cushing’in kimlik belgelerini, Çinli yetkili Qiying’e sunması ile gerçekleşmiştir. Cushing’in Wangxia Antlaşmasını (Vanşiya) 3 Temmuz 1844’te imzalamasıyla, ABD ilk kez Çin’in Guangzhou şehrinde diplomatik temsilcilik hakkını elde etmiştir. İki ülke bu tarihten önce de karşılıklı gönderilen ticari elçiler nezdinde birbirlerini tanımakta, ancak ABD’nin ticari faaliyetlerini resmiyete dökme gayesiyle yaptığı girişimler, Çin tarafından red edilmekte ve hukuken bir resmi tanışma kabulü, 1844 tarihine kadar gerçekleşmemektedir. Wangxia Antlaşması, iki ülke arasındaki resmi ilişki kabulünün gerçekleşmesini sağlamakla beraber, ABD’ye Çin üzerinde uzun zamandır elde etmek istediği birçok hakkı da tanıdığı görülmektedir. Bu haklardan en önemlileri şöyledir:

- Amerikan gemilerinin başta Şangay olmak üzere Ningpo, Amoy, Fuchow gibi Çin’e ait stratejik ticaret limanlarına erişimi,
- İngiliz ticaret gemilerine tanınan ticaret haklarının Amerikan gemilerine de tanınması,
- ABD’nin İngiltere ile birlikte “en ziyade müsaadeye mazhar millet” (en çok gözetilen) (most favored nation) hakkını alması,
- İmparatora ve Pekin Sarayı’na dilekçe verme hakkıdır.⁸

Antlaşma maddelerinden de görüleceği üzere, bu önemli girişim yalnızca ikili ticaret ilişkilerinin geliştirilmesine yönelik gibi görünmekte aynı zamanda, ABD’nin Çin’de ticari bir ataşeden öteye geçmeyen bir yetkili bulundurmasını da sağlamaktadır. Fakat antlaşmanın sağladığı haklar ve dönemin ABD’li ve İngiliz temsilcilerinin uygulamaları, bu anlaşmanın Çin’in Batının “Açık Kapı” politikasının (open-door policy) bir uygulayıcısı olduğunu da göstermektedir. Zira ABD tarafından 1899’da dönemin Dış İşleri Bakanı John Hay tarafından, Çin’e yönelik olarak resmen ilan edilen bu politika yalnızca yerleşik ticari çıkarları korumayı

⁷ Office of the Historian Foreign Service Institute, “A Guide to the United States’ History of Recognition, Diplomatic, and Consular Relations, by Country, since 1776: China”, https://history.state.gov/countries/china/diplomatic_relations, (14.04.2020)

⁸ Ping Chia Kuo, “Caleb Cushing and the Treaty of Wanghia, 1844”, **The Journal of Modern History**, Cilt: 5, Sayı: 1, 1933, s.34-35

amaçlayan, mali ve diğer konularda açık kapıyı tamamen ihmal eden zayıf bir uzlaşma anlaşmasıdır. Bununla birlikte bu politika, dönemin önemli ticaret merkezlerinden biri sayılan ve Çin ile tarih boyu yaşadığı çatışmalarla anılan Japonya'nın da desteklemeye istekli olduğu bir Amerikan-İngiliz programı olarak görülmektedir.⁹ Bu dönemi karakterize eden en önemli durum ise, ABD açısından temelleri henüz sağlamlaştırılmamış bir deniz açılımı politikasının var olmasıdır. 1890 öncesi ABD siyasi atmosferi, dış politika alanında kararsızlık ve alınan kararlardan dolayı yaşanan hayal kırıklıkları ile karakterize edilen bir dönemi yansıtmaktadır. Dönemden çıkış noktası, ancak 1890 yılında yayınlanacak olan Amiral Alfred T. Mahan'ın *Deniz Gücünün Tarihe Etkisi* adlı eseri ise mümkün olmuştur. Mahan sonrası dönem, Amerikan diplomasisinde özel bir başarı çağı olarak görülmemektedir. Ancak sınır ötesinde güçlü bir politika yolu izleyebilmek için atılan entelektüel temel, kendisini bu dönemde göstermiştir. 1880 ve 1890'lar, sanayileşme hareketlerinin yarattığı modern Amerikan devletinin ilk adımlarını işaret etmektedir. Tutarlı bir dış politika ve bu politikayı destekleyecek askerî gücün temeli atılmaya yine bu dönemde başlanmıştır.¹⁰ Bu dönemde uygulanan politikalar, olgunluk dönemi meyvesini 1904 yılında Başkan Theodore Roosevelt'in ABD'nin Batı Yarımküre ülkelerindeki iç huzursuzluk düzenini sağlamak ve böylece ABD'nin ekonomik çıkarlarını korumak hakkını savunan Monroe Doktrini ile vermiştir.¹¹

Bu dönem, yeni bir donanma oluşturma hareketini başlatan ve iki önemli kavramın; askerî güç ve uygulayıcı diplomatik güç kavramlarının deniz hâkimiyeti düşüncesi ile entelektüel sentezinin üretildiği dönemdir. Zira 1889 yılında donanma komutanı Benjamin Tracy tarafından kaleme alınan, "ABD Donanma Sekreteri'nin Kongreye Raporu" adlı eser ABD dış ilişkilerinde bir dönüm noktasını temsil etmektedir. Komutan Benjamin Tracy, Amerika Birleşik Devletleri'nin biri Pasifik, biri Atlantik için olmak üzere toplam yirmi savaş gemisi, altmış kruvazör ve iki savaş gemisi filosu inşa ederek, dünyanın en büyük deniz güçlerinden biri hâline getirilmesi gerektiğini kongreye bu rapor ile iletmiştir. Tracy mevcut filoyu, dönemin

⁹ Earl H. Prichard, "The Origins of the Most-Favored-Nation and the Open Door Policies in China", **The Far Eastern Quarterly**, Cilt: 1, Sayı:2, 1942, s.171

¹⁰ Robert Seager II, "Ten Years Before Mahan: The Unofficial Case for the New Navy, 1880-1890", **The Mississippi Valley Historical Review**, Cilt: 40, Sayı: 3, 1953, s.491

¹¹ Alan S. Dobson, Steve Marsh, **US Foreign Policy Since 1945**, Routledge, London and New York, 2001, s.4

Avrupa deniz gücü ile karşılaştırmış ve ABD'nin gelirler ve teknoloji açısından Avrupa'dan daha ileri olduğu halde, askerî açıdan çok daha geride olduğunu ileri sürmüştür.¹² Tracy, ABD'nin mevcut gücü ile donanmaların sahip olduğu imkânların karşılaştırıldığı bir listeyi de kaleme almıştır. Listede ABD'nin düşük seviyede donanma gücüne sahip bir ülke olduğunu ifade etmiştir. Bu dengesizliği düzeltmek içinde büyük ve sürekli aktif bir deniz gücünü savunmuştur. Tracy raporunda bu yeni askerî gücün saldırı değil, savunma amaçlı olacağının özellikle altını çizmiştir. Ancak raporunda, yenilenecek donanma gücünün ve izleyeceği savunma politikasının, ekonomik çıkarlar açısından mutlak gerekli olduğu ifadesi de dikkat çekmektedir. Mahan ise, ABD'nin yenilenen deniz gücü politikalarından bir yıl sonra, klasik çalışması *Deniz Gücünün Tarihe Etkisi* eserini kaleme almıştır. Alfred Mahan'da dönem itibariyle önüne örnek olarak İngiltere'nin deniz gücünü almış ve bu deniz gücü sayesinde Avrupa'nın hem kıtadaki diğer devletlere karşı üstünlük sağladığını, hem de bu gücü kullanarak gerçekleştirdiği ticaret ile zenginleştiğini ifade etmiştir. Kendisi de bir ABD vatandaşı olan Mahan, ülkesinin de İngiltere gibi sömürgecilğe ve deniz ticaretine önem vermesi gerektiğini vurgulamış ve bu amaçla kuvvetli bir askerî deniz gücü ile ulaştırma hatlarına egemen olmasını istemiştir. Mahan eserinde Tracy'nin komite raporunu örnek alarak, Amerikan yeni dış politika girişiminin, entelektüel meşrutiyetini sağlamıştır.

Dönem, sınır ötesinde güçlü bir politika için fiziksel ve entelektüel temelin, ABD nezdinde oluşturulmaya başlandığı bir dönemi temsil etmektedir. Taktik ve stratejik alanda yaratılan entellektüelizm, beraberinde savaş alanına farklı bir bakışı da getirmiştir. Yeni bakış kısa zamanda teknolojik alana sirayet ederek kendisine yeni bir uygulama alanı bulmuştur.

1890 ve öncesinde ABD ordusunun en önem verdiği alan, kara piyadelerin ateş gücü olduğu bilinmektedir. Piyadelerin sahip olduğu silahlar ve bu silahların teknolojik açıdan geliştirilmesi ABD'de İç Savaş Dönemi'ne varan bir süreçte, ABD kara ordusunun sürekli gelişmesini ve kendine has silahlar ve stratejiler yaratmasını sağlamıştır. Ancak 1890'lardan itibaren, piyade tüfegi ve teknolojileri yerini topçu ateş gücüne devretmiş, topçu gücü piyade silahlarının taktik gücünü kısa sürede

¹² Benjamin F. Tracy, "Report of the Secretary of the Navy to Congress, by Secretary of the Navy Benjamin F. Tracy, 10.15.1889" <https://www.visitthecapitol.gov/exhibitions/artifact/report-secretary-navy-congress-secretary-navy-benjamin-f-tracy-october-15-1889>, (14.04.2021)

yakalamış ve aşmıştır. Yenilenen askerî teknoloji ile beraber toplar, Amerikan gemilerine yerleştirilmiş ve bu durum yayılmacı politikalara hız ve ivme kazanmıştır. Piyade ateş gücünün dönüşümü beraberinde lojistik, organizasyon, doktrin, taktik, operasyon, strateji ve hatta yüksek politika anlayışının kavranmasında ve şekillendirilmesinde de bir dizi dönüşümü beraberinde getirmiştir.¹³ Amerikan devlet adamlarının ulusal güç algılarının aşamalı olarak değil, donanma gücü ve yayılmacı politikalarla aniden değiştiğini ve istatistiksel ölçülerden çok, yaşanan krizler ve savaşlar gibi harekete geçirici olaylarla şekillendiği görülmektedir. Askerî teknolojideki yenilikler neticesinde büyük bir güç olarak algılanmaya başlanan ABD, yeni statüsü nedeniyle, güvenliğine yönelik fiili tehditleri azaltmış ve bu durum ABD aktivizmi ve yayılmacılığına yol açmıştır.¹⁴

Çin ise ticari ataşelik verme politikası ile dönemin Batılı güçleri ile bir nevi anlaşma yoluna gitmiş, ancak bu anlaşmanın teminatı olarak görülen Wangxia Antlaşması ile yenilenen askerî teknolojik güce sahip Batılı devletlerin üst çıkarlarını gerçekleştirmelerinin yolunu açmıştır.

1844'den 1935 yılına kadar, önce 1912'de ardından da 1924 yılında kesintiye uğrayan ilişkiler, ancak 1935 yılında, ABD Orta Elçiliği'nin, "Elçilik" (Embassy) konumuna yükseltilmesiyle son şeklini almıştır. Bu tarihe kadar yaşanan, elçiliğin faaliyet kesintilerinin, Çin'in iç siyasi karışıklıklarından kaynaklandığı görülmektedir.

12 Şubat 1912 yılında gerçekleşen ilişkilerin dondurulması ve elçiliğin kapatılışının nedeni, Çin'in "Mançu Ailesi"ne mensup İmparatoru'nun tahttan feragat ettirilmesidir. Mançu Ailesi, Çin'de 1644'den 1911 yılına kadar yönetimde kalmış önemli bir ailedir. Ailenin Çin'de hüküm sürmüş önceki hükümdarlardan ve ailelerden oldukça farklı bir profil çizdiği görülmektedir. Ailenin öne çıkan farkı, nüfus olarak az olmalarına rağmen, Çin'i askerî ya da nüfus gücü etkisi ile değil, iç siyaseti yöneterek elde etmeleridir. İkili ilişkilerin gidişatı açısından yaklaşıldığında, bu tarz bir ailenin ülkedeki varlığını, ABD'nin Çin üzerindeki çıkarları açısından bir avantaj olarak yorumlamak mümkündür. Ülkelerin iç siyasetleri ve bu siyasetlerin manipüle edilmesi konusunda oldukça deneyimli olan ABD'nin bu durumdan

¹³ Colin S. Gray, **War Peace and International Relations**, Routledge, New York, 2007, s.66

¹⁴ Fareed Zakariya, **From Wealth to Power: The Unusual Origins of Americas World Role**, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1998, s.20

istifade etmemesi oldukça zordur. Mançu ailesinin, Çin’de imparatorluk yönetimini devralması, Çin siyaseti üzerinde stratejik çıkarlar güden Batılı devletler tarafından bir dizi olayın fitilini ateşleyen ilk beklenen fırsatı doğurmuştur.

Birinci olarak, Mançu ailesi Çinli kökene sahip bir sülaleden değil, Çinlilere yabancı bir kökten gelerek karışan bir yapıyı temsil etmektedir. Günümüzde de Çin sınırlarında varlık gösteren, ancak Çin kökenine ait olmayan halkların mevcudiyeti bilinmektedir. Hunlar, Türkler, Moğollar ve Mançuların Çin sınırları içinde, hatta bütün Çin topraklarında devlet kurduğu bilinmektedir.¹⁵ Mançuların yabancı kökenli olması ve Çin yönetimini ele alması, Çinlilerin millî hislerinin uyanmasına, Çin iç işlerinin ise yabancı ailenin etkisiyle olumsuz olarak etkilenmesine neden olmuştur. Örneğin, Mançu imparatorunun yönetimin ilk yıllarında (1645) çıkardığı bir kanun ile tüm halkın Mançu geleneklerine uygun yaşaması, Mançu tarzı geleneksel kıyafetlerin giyilmesi, imparatora olan bağlılığı belli etmek için saçların örülmesi gibi emirler halka dayatılmıştır. Bu tarz basit görünen uygulamalar, Çin halkının millî gururunu oldukça zedelemektedir.

İç karışıklığı ve düzensizliği yaratan önemli durumlardan bir diğeri ise, aynı anda iki idare sisteminin ülkede gösterdiği varlık olduğu göze çarpmaktadır. Örneğin devlet dairelerinde Çinli halkın yanında bir de Mançu kökünden gelen bir devlet görevlisi bulundurmak zorunluluğu vardır.¹⁶ Çinli yerel halkın karşısında, yalnızca Mançu ırkından geldiği için sınavdan muaf tutularak memurluğa alınan bir grubun varlığı, sıklıkla farklı grupları karşı karşıya getirmiştir. Büyük şehirlerde asker konumunda olan Mançular ise, devlet vergilerinin hasılatından bir pay almanın yanında, çalışmak zorunda da değillerdi. Mançu sülalesinin yönetimde kaldığı süre boyunca Çin, Mançu yönetiminin ülkeyi ikili şartların boyunduruğu altında yönetmiştir.

Mançu ailesinin son dönemine doğru ise 1908 yılında, İmparatoriçe Ts’ih-hsi hastalanarak, 15 Kasım 1908 yılında vefat etmiştir. Vefatından hemen önce ise, “Son İmparator” lakaplı “Pu Yi”yi ülkenin yeni imparatoru ilan etmiştir. (İmparator Hsüan-t’ung - 1909-1911) İmparator Pu Yi, Çin’in Sun Yat Sen tarafından ilan edilen cumhuriyete geçmeden önceki son imparatorudur. Tahta geçtiğinde henüz iki

¹⁵ Abdürreşit Celil Karluk, “Çin Tarihinde Çinli Olmayan Halkların Yönetiminde Uygulanan Stratejiler”, **Doğu Asya Araştırmaları**, Cilt:2, Sayı:1, Bahar, 2019, s.11

¹⁶ Niall Ferguson, **Uygarlık Batı ve Ötekiler**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2012, s. 67

yaşında olan Pu Yi, olgunluğa erişene kadar imparatorluk, kendisinin adına kararlar veren bir meclis tarafından yönetilmiştir. Bu duruma muhalefet gösteren ordunun başı Yuan Shih-k'a'yın iktidarı asker gücü ile ele geçirmek istemiş, ancak fiiliyatta yeterli desteği bulamamıştır. Yuan ile aynı düşünce de olan ve İmparator Pu Yi'nin yaşadığı “Yasak Şehir” dışında, İmparator'un aleyhinde faaliyet gösteren bir diğer ismin ise Sun Yat Sen olduğu görülmektedir. Sen, ileride Çin Cumhuriyeti'ni kuracak ve bugünkü anlamda modern Çin'in ilk adımlarını atacak olan ismi temsil etmektedir.

1.2. SUN YAT SEN PROFİLİ

Sun Yat Sen'in¹⁷ Çin'e kazandırdıklarını ve bunların ulus için ne anlam ifade ettiğini anlamak için Sen'in kim olduğuna yakından bakmak gerekmektedir. Sen'in yaşam profili ve temsil ettikleri, Çin'in içinde bulunduğu siyasi boşluğu ve karmaşayı, yaratılan bu atmosferinin nedenini anlamak için önemli verileri sunmaktadır.

12 Şubat 1912 tarihinde Mançu yöneticileri ve imparatorluk, Çin tahtından feragat ettiklerini bildiren bir ferman yayınlamıştır.¹⁸ Fermana göre imparator artık Çin sınırları dâhilinde olmayacaktır. Cumhuriyet, Çin'in yeni yönetim biçimi olmuştur. Son imparator Pu Yi ise Japonlar tarafından ele geçirilen Mançukuo'ya yalnızca sembolik bir anlam taşıyan ve her türlü yönetim erkinden arındırılmış bir imparator unvanı ile gönderilmiştir. Bu olay Mançu ailesinin Çin toprak bütünlüğü üzerindeki sonunu getiren olaydır. Tüm bu vakaların gerçekleşmesi esnasında, Yasak Şehir dışında örgütlenerek, cumhuriyet idealini yayan ve başarısız birkaç askerî girişim ile sınırlı kalmış gibi görünen hareketin iki fikir babası var olduğu görülmektedir. Birinci isim, Çin Cumhuriyeti'ni kuran ve çalışmanın ilerleyen

¹⁷ Geleneksel Çin kültür ve adetleri kişileri yaşamları boyunca birden fazla isimle adlandırmaktadır. Farklı kaynaklarda Sun Yat Sen isminin farklı şekillerde kullanıldığı görülmektedir. Çin kültürü uyarınca Sun Yat Sen'e doğumda ailesi tarafından verilen isim (ming) Sun Wen'dir. Yetişkin dönemine geldiğinde ismi yetişkinlik ismi (zi), Sun Dixiang olarak değişmiştir. Yayın alanında kullandığı ismi (hao) Sun Rixin, Sun Yixian, Sun Zongshian'dır. Triadlarla ilişki kurduğu dönemde ise kendisine Nakayama veya Hayashi isimleri ile hitap edilmiştir. Sun Yat Sen ismi Batılı kaynakların anlam karmaşasını ortadan kaldırmak amacıyla kullandığı bir isimdir.

¹⁸ Office of the Historian, “Revolution; abdication of the Manchu rulers; establishment of a provisional republican government; concerted action of the Powers; correspondence concerning recognition of the Republic of China”, 03.11.1912, <https://history.state.gov/historical-documents/frus1912/ch11>, (14.05.2022)

bölümlerinde de adı geçen Sun Yat Sen ve kurucusu olduğu Kuomintang (Milliyetçi Parti), bir diğeri ise Sun Yat Sen'in Çin'deki hareketlerine başlamasından kısa süre önce hayatına dâhil olan stratejik ortak ve askerî danışmanı Amerikalı Homer Lea'dır. Bu iki ismi yakından tanımak, ikili ilişkilerin derinliğini doğru analiz edebilmek açısından önem arz etmektedir.

Sun Yat Sen, 12 Kasım 1866'da Pearl River (İnci Nehri) deltasında yer alan Ts'ui-heng'in, (günümüzde Choyhung şehri olarak geçmektedir) Hsiang-shan köyünde doğmuştur. Gerçek adı Ming Wen'dir. Çin dilinde ise Ti-hsiang olarak anılmaktadır.¹⁹ Ailesi tarım ve balıkçılıkla uğraşan, mütevazı şartlar altında yaşayan bir aile portresi çizmektedir ve aile Ts'ui-heng dağlık bölgesinde yaşamıştır. Bölge doğal zenginliklere sahip bir bölge görüntüsü çizmektedir ve Kanton bölgesinden²⁰ gelen zenginler, bölgeyi yazlık villalarının inşası maksatıyla kullanmaktadır. Aile geçimini bölgenin dışında göçmen işçi olarak çalışarak sağlamaktadır. Sun Yat Sen ve ailesinin iş bulabildikleri bölgelerin başlıcası, dönemin ticaret merkezlerinden biri olan Macao olduğu görülmektedir. Macao, bugünkü anlamda Güney Çin Denizi kıyısında, İnci Nehri Deltası'nın batısında yer alan bir şehirdir. Günümüzde Çin Halk Cumhuriyeti'ne bağlıdır, ancak özel idari bölge olarak geçmektedir. Yönetimsel ve ekonomik sistemleri, Çin anakarasındakilerden farklı olduğu görülmektedir. Bu durum geçmişte de Çin içerisinde yer alan farklı bölgeler üzerinden yürütülen ve yoğunlukla yabancıların kontrolündeki ticaret faaliyetlerinin varlığı ile şekillenen, ayrıştırılmış ve özerkleştirilmiş bölgelerin varlığına örnek teşkil etmektedir. Ailenin yaşadığı bölge de yabancıların yazlık olarak kullandığı bir bölge profilindedir. Sun Yat Sen'in çocukluğunda, ailesinin düzenli aralıklarla iş bulabilmek için Macao'ya mevsimlik olarak göç etmesi, ona hayata karşı belli bir bakış açısı kazandırmıştır.

Sen'in iki erkek kardeşi, kendisi çok küçükken ABD'ye göç etmiştir. California bölgesine yerleşen kardeşler, "Altına Hücum" (1848-1855) (Gold Rush) döneminde, altın ararken vefat etmişlerdir. O dönem babası ise Sen'i kardeşlerin vefatından sonra Hawaii eyaletinde ikamet eden amcasının ve erkek kardeşinin yanında kalması için küçük yaşta (ilkokul çağında) ABD'ye göndermiştir.

¹⁹ Harold Z. Schiffrin, **Sun Yat Sen and the Origin of Chinese Revolution**, University of California Press, Berkeley, California, 1968, s.10

²⁰ Siyasi veya idari amaçlara hizmet için özel olarak kurulmuş bir ülkeye ait alt bölüm.

Sen, Çin’de geçirdiği süre boyunca geleneksel Çin eğitime tabii olmuştur ve aldığı eğitim sadece Çin dilini okumaya yetecek düzeydedir. Bu duruma ailenin dar gelirli bir profil çizmesinin ve eğitim hayatının düzensiz ilerlemesinin neden olduğu söylenebilir. ABD’de ise Çin sistemine yönelik bir eğitim kurumu bulunmadığı için, temel eğitimini Hawaii’de almıştır. Ardından devam ettiği Ioanni isimli okul Sen’in kimliğinde çok önemli değişiklikler yaratmıştır.

Sun Yat Sen’in eğitildiği kurum Ioanni, Hawaii Honolulu’da yer alan yatılı bir misyoner Anglikan okulu olduğu görülmektedir. Hawaii bölgesi dönem itibariyle, yoğun bir Amerikan etkisi altındadır. Amerika bu yıllarda, Pasifik’te batıya doğru ilerleyen bir hareket politikasını benimsemiştir. Etki ve nüfus alanlarını bu bölgede dönem itibariyle güçlendirmiş, ancak bütüncül bir hâkimiyet henüz sağlayamamıştır. Bölge, İngilizlerin de çıkarları açısından önem arz etmektedir ve İngiliz etkisi bölgeye Amerikalılardan çok önce ulaşmıştır. İngiltere ve ABD’nin bölgedeki ortak çıkarları ise, devletleri sıklıkla sıcak politik çatışmalara kadar götüren sonuçlar doğurmuştur.

Dönemin Amerikalı yayılmacılarının İngiliz varlığına rağmen, Hawaii’nin ilhakı için ana karada büyük bir kışkırtma kampanyası başlattığı görülmektedir. 1900’lü yıllarda ABD stratejisi, yabancı topraklarda hak iddia edebilmek amacıyla, elde edinilmek istenen topraklara vatandaşların yerleştirilmesi üzerine kuruludur. Ardından, yerleştirilen topraklarda sözde huzursuzluk yaşayan vatandaşlarını kullanarak, bölgelere girildiği ve bölgenin ilhak edildiği bilinmektedir. Bu Amerikan tipi genişleme politikasını, dönemin birçok hükümeti Pasifik boyunca oldukça fazla ülkede uygulamışlardır.²¹ Aynı dönemde Britanya’nın da Hawaii’yi ele geçirmek üzere olduğu görülmektedir. İngiltere’nin bölgede yerleşmiş, büyük bir donanması mevcuttur ve Amerika, dönem itibariyle İngiliz deniz üstünlüğünün tehdidi altındadır.²² Hawaii bölgesinin dönem itibariyle Amerikan- İngiliz çatışmasının tam ortasında kalan ve ayakta kalabilmek için sürekli taraf değiştirmek zorunda bırakılan bir bölge olduğu görülmektedir.

²¹ George C. Herring, **From Colony to Superpower U.S. Foreign Relations Since 1776**, Oxford Üniverstiy Press, New York, 2008, s.9

²² Rogers Holingsworth, **American Expansion in the Late Nineteenth Century**, Holt, Rinehart and Winston, New York, 1968, s.31

Sun Yat Sen'i yetiştiren Ioanni Okulu ise, Anglikan bir rahip olan Piskopos Willis tarafından yönetilen ve ABD ile girişilen sömürge yarışı nedeniyle, Amerikan karşıtı çizgiyi izleyen bir okul konumundadır. Eğitim kadrosu İngiliz vatandaşlarından oluşmaktadır ve eğitim dili de İngilizcedir. Sun Yat Sen'in burada aldığı eğitim yoğunlukla Anglosakson idealleri hakkındadır ve İngiliz tahtının otokratik gücü ile ilgili oluşan anlatılardan oluşmaktadır.²³ Bu atmosferde Sen'in ülkesinin geleceği ile ilgili görüşlerinin İngiliz ideallerine doğru meyil etmesi oldukça olası görülmektedir.

Sen'in Ioanni Okulunun etkisiyle yaşamına dâhil ettiği bir başka konu ise Hristiyanlık inancını benimsemesidir. Dersleri Hristiyan doktrinine uygun bir anlayışla öğreten Piskopos Willis, Sun'ın vaftiz edilmesi dışında, ona her türlü Hristiyanlık inancını ve dünya algısını aşılayan kişi olarak görülmektedir. Sen'in Ioanni'deki öğrencilik döneminde, Sen ile aynı okulda okuyan, yalnızca yedi Çinli öğrenci mevcuttur. Bu yedi öğrenci, Willis tarafından görevlendirilen, bir başka Çinli ve evanjelist öğrenci tarafından, her akşam İncil dersi almışlardır. Bununla birlikte, tüm Çinli yatılı öğrenciler, her pazar günü St. Andrew Katedralindeki ayinlere katılmak zorundadır. Bu düzenli uygulamalar neticesinde genç yaşta okula alınan Çinlilerin, Hristiyanlığa doğru çekildikleri görülmektedir.

Sun Yat Sen'in Ioanni'de gördüğü eğitim ile ailesinin ve ülkesinin sahip olduğu geleneksel Çin kimliği arasındaki makas aralığı ise oldukça açıktır. Ioanni'de 3 yıl eğitim gören Sen, mezuniyeti sonrası eğitimine devam etmek için bölgenin önemli okullarından Oahu Kolejine başvurmuştur.²⁴ Ancak Sen'in Hawaii'deki en önemli destekçilerinden biri olan kardeşi Sun Mei, Sun Yat Sen'in geleneksel Çin kimliğinden uzaklaşması ve farklı dinî ve siyasi görüşlere sahip olması gerekçesiyle Sen'in eğitimine devam etmesine karşı çıkmıştır. Sen bu karşı çıkışa rağmen, kariyerindeki ikinci önemli okul olan Oahu'ya başvurmuştur. Ioanni okulundan aldığı yüksek notları ve bir Çin vatandaşı olarak Ioanni'de gösterdiği başarı onun Oahu Okulundan kabul almasında etkili olmuştur.

Oahu Okulunun, Ioanni Okulunun aksine bir Amerikan okulu olduğu bilinmektedir. Bu okula devam eden öğrenciler, yoğunlukla Hawaii evanjelistleridir.

²³ Schifffrin, s.13

²⁴ Oahu okulunun adı 1934'te değiştirilmiştir. Günümüzde okul Punahou Okulu olarak bilinmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nin 44. Başkanı Barack Hussein Obama da bu okulda okumuştur.

Okulun temel amacı Amerika kıtasındaki merkezi sınavlara öğrenci hazırlamaktır ve mezunlar yaşamlarına “anakara” olarak adlandırdıkları Amerika’da devam etmektedir.²⁵

Sun Yat Sen’in Hawaii’de kaldığı süre boyunca eğitiminin büyük bölümünü finanse eden kişi ise erkek kardeşi Sun Mei olduğu görülmektedir. Mei okula gitme şansı bulamamış, erken yaşta iş hayatına atılmış biridir. Kardeşinin okul hayatında ilerlemesinden oldukça memnun olan büyük ağabeyin, geleneksel Çin halk algısına sahip bir karaktere sahip olduğu bilinmektedir. Ağabey’in temsilcisi olduğu geleneklere göre Çinliler, eğitim faaliyetlerini oldukça önemseyen ve destekleyen bir yapıya sahiptir. Fakat Mei kardeşinin okulda aldığı eğitim tarzının, Sen’i Çin geleneklerinden uzaklaştırdığını düşünmektedir. Bu nedenle Sun’ın Oahu’da sürecek eğitimi için gereken parayı ona sağlamadığı görülmektedir. 1883 yılında Sun Yat Sen, Çin’de ki köyü Ts’ui-heng’e giden tek yönlü bir bilet ile yeniden Çin’e gönderilmiştir.

Ancak Sen’in Hawaii’de önce İngiliz okulunda, ardından Amerikan okulunda aldığı eğitimlerin dünya görüşünü şekillendirdiği ve Çin gelenekselci dünya görüşünden oldukça uzaklaştığı görülmektedir. Ioanni ve Oahu okullarında verilen görünüşte seküler anlayışlı olan dinî eğitim, mensubu olduğu köyün gelenek ve inançlarıyla bağdaşmamıştır. Köyüne dönüşünden kısa bir süre Sen ve köylü arkadaşı Lu Hao-Dong (1861-1895), köylülerin geleneksel saygı duruşu esnasında, köyün tapınağında bulunan Beiji Dijun (Kuzey İmparatoru) heykelini ve Jinhua Furen’in (Altın Çiçek Tanrıçası) heykeline bir saldırı düzenlemiş ve heykelleri yıkmışlardır. Bu girişim köy halkı tarafından hem ihanet, hem de sapkınlık olarak kabul edilmiştir. Bu hareket karşısında Sen’in babasının, özür dilemesi ve onarım için ödeme yapması gerekmiştir.²⁶ Sen, bu hareketiyle ailesine büyük bir utanç getirmiş ve köyden gitmesi istenmiştir.

Olayı izleyen günlerde Sun Yat Sen’in köyünden ayrıldığı ve Hong Kong bölgesine gönderildiği görülmektedir. Hong Kong’da Sun Yat Sen’i karşılayanlar yine bir İngiliz misyoner okulu olan Diocesan Home Okuludur. Burada ise Amerikalı

²⁵ Soong, Irma Tam. “Christianity and Dr. Sun Yat-sen’s Schooling in Hawai’i, 1879–83”, **Hawaiian Journal of History**, Cilt:31,1997, s.82

²⁶ Kan-Wen Ma, “Sun Yat-Sen (1866–1925), A Man to Cure Patients and the Nation-His Early Years and Medical Career”, **Journal of Medical Biography**, Cilt:4, Sayı:3, 1996, s.163

misyoner Charles Robert Hager tarafından vaftiz edilerek, Hristiyan dinine resmen alınmıştır. Hager, 1883'te American Board'un²⁷ bir misyoneri olarak Güney Çin'e gitmiş ve yirmi yedi yıl boyunca Hong Kong şehrinde ikamet etmiştir. Sun Yat Sen'in Hager ile tanışmasının önemi yalnızca vaftiz olmasıyla sınırlı kalmamıştır. Hager'ın *The Missionary Herald* Board dergisinde yer alan anılarında, Sen'in vaftiz edilmesinden sonra birlikte yola çıkarak Sen'in abisi Sun Mei'nin evine gitmeye karar verdiklerinden bahsedilmektedir. Hong Kong'dan Hawaii'ye uzanan yol boyunca geçimlerini İncil satarak sağlamışlar, önce Sen'in yakın çevresindeki iki arkadaşını, ardından da yol boyunca karşılarına çıkan birçok Çinliyi Hristiyanlaştırmışlardır.²⁸ Kardeşinin Hristiyan olduğunu öğrenen ağabey Sun Mei, Sen'i maddi gelirlerini kesmek ile tehdit etmiş, Çin'deki ailesine maddi yardımı bırakacağını ifade etmiştir. Sun Yat Sen ise inancından vazgeçmeyeceğini söyleyerek Hawaii'yi terk etmiş ve Hong Kong'a geri dönmüştür. Hong Kong'a geri dönüş masraflarını ve dönüş sonrası karar verdiği tıp fakültesine girme fikrini maddi olarak Charles Hager ve onun bağlı olduğu Amerikan Board karşılamıştır. Hager aynı zamanda Hong Kong'da yer alan Tıp Fakültesi Başkanı Dr. J.G. Kerr'e kişisel bir mektup yazarak Sen'in fakülteye kabulünü ve eğitim ücretinin alınmamasını istemiştir. Sun Yat Sen 1877'de kurulan Hong Kong Çin Tıp Kolejinde tıp eğitimi almaya başlamıştır. Günümüzde bu kurum hâlen varlığını sürdürmektedir ve Hong Kong Üniversitesi olarak bilinmektedir.²⁹

Hager'in ifade ettiğine göre Sun Yat Sen'in Çin'in yönetimini değiştirmek ve İmparator Pu Yi'yi tahttan indirmek fikri bu dönemde gelişmiştir.³⁰ Sen bu dönemde, Hong Kong'da Canton bölgesinde bir ayaklanma düzenlemiş, ancak ayaklanma Çin Hükümeti tarafından bastırılmıştır. Ayaklanma sonrası Sen, ayaklanmanın çıkarılmasına destek veren misyonerler tarafından Londra'ya kaçırılmıştır. Hager'in bağlı olduğu "American Board of Commissioners for Foreign Missions" (ABCFM)

²⁷ Amerikan Board misyonerlik örgütünün Çin faaliyetleri ve Sun Yat Sen üzerindeki etkisi hakkında detaylı bir araştırma için bkz: Füsun Çoban Döşkaya ve Halim Onur Andaç, "American Board Activities in China and Sun Yat Sen", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi* Cilt: XXII, Sayı: 44, Bahar 2022, ss. 409-443.

²⁸ Charles R. Hager, "Doctor Sun Yat Sen Some Personal Reminiscences", 1912, <https://archive.org/details/missionaryherald1084amer/page/171/mode/1up?view=theater>, (14.04.2021), s.172

²⁹ The University of Hong Kong Medical Alumni Association, "The Foundation of Medical Faculty", 2022, <https://www.med.hku.hk/hkumaa/history-part1.php>, (16.05.2022)

³⁰ Hager, s.172

“Amerikan Yabancı Misyon Temsilcileri Birliği” resmi yayını olan *The Missionary Herald*’da yer alan ifadesine göre, Sun Yat Sen’in Hristiyanlaştırılması ile Mançu hanedanının tahttan indirilmesi arasında doğrudan bir bağlantı vardır. Hager’in ifadesine göre Sen’in Hristiyanlaşması ve inancını açıkça ifade etmesi, yaklaşık 7.500.000 Çinlinin, Mançuların tahttan indirilmesi gerektiği görüşünü özgürce ifade etmesine ve benimsemesine neden olan önemli bir etkindir.

İngiltere’nin bu dönem itibarıyla Batı İttifakı üzerindeki etkisini kaybettiği, ancak sömürgeler ve sömürgelerin yönetimine önem verdiği bilinmektedir. Ülkenin Amerika ile giriştiği yeniden güç tahsis politikası tezahürünü, Sun Yat Sen üzerinde yaşamı boyunca etki gösterecek olan, ABD ile Hawaii adasında giriştiği hâkimiyet ve rekabet ortamı ile ortaya koymaktadır. Sun Yat Sen’in yaşam öyküsünde de görüleceği üzere, eğitim hayatı önce İngiliz misyoner okulunda başlamış, ardından Amerikan misyoner okulunda devam etmiştir. Avrupalı devletler, zayıflayan İngiliz gücünü bir fırsat olarak görmüşler, İngiltere’ye karşı oluşturulan ittifaklar dönemine başlangıç yapmışlardır. Batı Bloku’ndaki etkisini kaybeden İngiltere ise, doğuda kendisine tahsis ettiği Hong Kong limanı üzerinden Avrupa’ya hâlâ etkili bir güç olduğu konusunda mesajlar vermektedir. Böylece batı kanadında zayıflayan ülke, doğu kanadında yeniden bir yükseliş sergilemiştir. Hong Kong limanı üzerindeki tam hâkimiyeti ve sömürü devletlerindeki misyoner faaliyetleri büyük önem kazanmış, İngiltere’nin Asya üzerindeki çıkarlarını gerçekleştirmesini oldukça kolaylaştırmıştır.

İngiltere ve Amerika gibi iki etkili deniz gücü ülkesinin, daimi göz önü hedefi Asya Bölgesi ve Çin’i ele geçirme yarışında, İngiltere avantajı zamanla ABD’ye kaptırmıştır. İngiltere uzun yıllar boyunca, Avrupa’daki etkinliği kaybetmek pahasına, tüm konsantrasyonunu Hong Kong bölgesi üzerine yoğunlaştırmış, ancak bölgede etki ve nüfus açısından, sınırlı kapasiteye sahip bir politika ile yoluna devam etmiştir. Örneğin İngiltere stratejisi o dönem tüm alanı kapsayan bütünlükçü bir strateji izlemek yerine, özel kurumları ve stratejik noktaları hedef alan ve bölge dinamiklerini içten ele geçirmeye ve kontrol etmeye yönelik bir politika olmuştur. Örneğin, son imparator Pu Yi’nin özel danışmanlığını ve akıl hocalığını yapmakla sorumlu Reginald Johnson ve Yasak Şehir vakası bu duruma örnek gösterilebilir. Reginald Johnson, Pu Yi çocuk yaşta tahta çıkarıldıktan hemen sonra, imparatorun ikamet ettiği Yasak Şehir’e alınmış ve imparatorun özel akıl hocası konumunda

olmuştur. İmparatorun yetiştirilmesinden sorumlu olan Johnson, bir yandan İmparatoru İngiliz etkisi altına almakla sorumlu iken, öte yandan Yasak Şehir’e ait dinamikleri ve Çin’in o dönemki yönetim biçimini, İngiliz Hükümeti’ne aktaran bilgileri taşımıştır. İmparator tahttan indirildikten sonraki süreçte ise, Yasak Şehir ile ilgili olan tüm gözlemlerini ve Çin hükümetinin izlediği yönetim biçimlerini ve esasları kitaplaştırmış ve *Twilight in the Forbidden City* adı ile yayınlamıştır. Kitabında kendi ifadesi ile Yasak Şehir’in yer aldığı bölgeyi “koloniler için Dışişleri Bakanı’ndan doğrudan sorumlu bir İngiliz komiser tarafından yönetiliyordu” ifadesi ile tanımlamıştır.³¹ Johnson ve taşıdığı sorumluluk göz önünde bulundurulduğunda, İngiliz stratejisinin ülkenin iç dinamiklerini etki altına alarak ilerlediğini görmek mümkündür. Buna mukabil Amerikalılar, çevreleme stratejilerini daha ön plana almış ve direkt olarak Çin’i hedef almak yerine, ön plana Çin’in çevresinde yer alan bölgelerde etkinlik göstermek politikasını yerleştirmişlerdir.

ABD’nin kendisinden daha etkin yürüttüğü ve daha geniş bir alana yayılan çevreleme stratejisi, İngiltere’nin Avrupa sularında üstünlüğü yeniden sağlamak için Uzak Doğu’da belirli bir deniz gücünün altına inmesi, hem Çin ticaretini hem de Hong Kong ve Singapur limanlarını kaybetme riskini göze almak zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır. Bu duruma bir de Avrupa sınırları içerisinde bir deniz zaferi elde edebilme ihtimali olan ve dönem itibarıyla bir başka İngiliz çıkar alanını oluşturan Hindistan’a karşı girişilebilecek bir Rus saldırısı ihtimali mevcuttur. Olası saldırıları engellemek ve Hindistan sömürgesini güvence altına almak ihtiyacı doğan ülke, Asya bölgesinde politikasını değiştirmek zorunda kalmıştır. Bu yüzden İngiltere politikalarını Hong Kong ve Canton bölgesi ile sınırlı tutmuş ve Avrupa’daki etkinliğini sürdürebilme çabalarına geri dönmüştür.³² Amerika ise aynı dönemde bölge üzerinde tam hâkimiyet sağlamak yerine, kurumları ve kendisi için maddi getiri sağlaması daha mümkün görünen alanları ele geçirmekle ilgilendiği görülmektedir. 1890 yılında Çin’de gazetecilik görevini sürdüren Margherita Arlina Hamm, Çin’de faaliyet gösteren misyonerler için; “Çin içinde satılan Batı üretimi

³¹ Reginal Johnson, *Twilight in the Forbidden City*, Foreign Language and Research Press, Beijing, 2008, s.434

³² Keith Neilson, “Greatly Exaggerated: The Myth of the Decline of Great Britain Before 1914”, *The International History Review*, Cilt.13, Sayı:4, 1991, s.700

mallara dikkati çekiyorlar ve Çinlilere satılmalarını sağlıyorlar” diyerek misyonerlerin farklı bir maksadını deşifre etmiştir.³³

Bu noktada Çin’de cereyan eden ve ABD politikalarının temelini oluşturan misyonerlik çalışmalarının, ne için ve ne amaç ile yapıldığına yakından bakılması da önem arz etmektedir. Amerika nezdinde misyonerlik çalışmalarının ve yayılmacı politikaların tarih boyunca el ele yürüdüğü oldukça net bir biçimde görülmektedir. Amerikan düşünce sistematığının temel odaklarından biri olan yayılmak (expansionism) ve yayılmacı politika ile ehlileştirilmesinden (tame) Asyalılarda kendi paylarına düşeni almıştır. Dönem itibariyle, bu tarz çalışmaların bir parçası hâline gelen Çinlilerin ise temelinde, Çin’de ki yaşam koşullarından hoşnut olmadıkları ve İmparatorluğun ve onun yarattığı günlük yaşam şartlarının değiştirilmesi fikrine sahip olan gruplardan oluştuklarını görülmektedir. Batı medeniyeti, kapitalizm ve teknolojinin getirdiği değişim ile etki alanını geliştirme çabaları içindeyken, doğuda yer alan merkezler; bu değişimlere yalnızca adapte olmak ve kendilerini günün değişen ihtiyaçlarına göre yeniden düzenlemek zorunda oldukları bir sistemin içinde bulunmuşlardır. Bu durum, batıdan Çin’e gelen misyonerlerin elini, Çinlilere karşı oldukça güçlendirmiştir. Bununla birlikte, liderleri ve halkı batı medeniyetine karşı motive eden batının dinî değildir. Aksine, batıdan gelen ve misyonerlik faaliyeti içinde bulunan kişiler Çin’de oldukça fazla zorlukla karşı karşıya kalmışlardır. Örneğin bir Çinlinin, bir batılıya Çince öğretmesi, ölüm cezası ile cezalandırılan bir eylemdir.³⁴ Benzer şekilde kendilerini misyonerlik faaliyetlerine adanmış olan batılıların, Çin sınırları içinde hedeflerini gerçekleştirememeleri üzerine, Çin hükümeti içinde kendilerine tahsis edilen ufak ve önemsiz memuriyet görevlerine atanmaları da söz konusuydu. Batılı misyonerlik görüşüne göre bu durum, seküler bir yaşama adapte olmak ve amaçtan uzaklaşıp, yine misyonerlik bakış açısına göre, çileli bir yaşam sürmek anlamına gelmektedir. 1833 yılında Çin’de misyonerlik görevinde bulunan Robert Morrison, yirmi yedi yıllık Çin deneyimi sonunda sadece yirmi beş kişiyi Hristiyanlık dinine katabilmiş ve bu başarısızlığından dolayı emekli maaşı dahi alamadan vefat etmiştir.³⁵ Üstelik bu

³³ Paul A. Varg, “Motives in Protestant Missions, 1890-1917”, **Church History**, Cilt 23, Sayı:1, 1954, s.74

³⁴ Albert Peel, “A Hundred Emminent Congregationalists”, <https://web.archive.org/web/20130323-0802-54/http://www.wecf-cong.org/articles/robertmorrison.pdf>, (1.05.2021), s.1

³⁵ Peel, S.3

yirmi beş kişilik grup Çin’de sınırlı faaliyet alanına sahip ve sıkı denetimlerden geçmek zorunda olan misyonerlik okulunun öğrencileridir.³⁶ Morrison ve bir başka misyoner arkadaşı William Milne’nin tarihin ilk Çince-İngilizce sözlüğünü yazan kişiler oldukları göz önünde bulundurulursa, bu derece öneme sahip olan insanların dahi dinî faaliyetlerinin kısıtlı olması önemli bir veridir.³⁷

Çin’i batıya karşı yönelten ve etki altında bırakan değerlerin, aslında batılı siyasi akımlar olduğu görülmektedir. Hristiyanlık Çin’de en genel anlamda, batı yönelimlerinin yalnızca sınırlı olan dinî yönünü sembolize etmektedir. Misyonerlik faaliyetleri ise, Çinliler tarafından, yabancı fikirlerin ülke içinde, sadece misyoner kanalları aracılığıyla, toplumun alt sınıfında yer alan Çinlilere ulaşabilmesini sağlayan bir sistem olarak görülmüyordu. 1800’lerin ortasından, 1900’lere dek uzanan süreçte, misyonerlik faaliyetlerinin Çinliler için taşıdığı anlam batıyı anlamak, analiz etmek ve onlardan kendilerine farklı gelen bir uygarlığa dair haber almak aracı olarak görülmüştür. Misyonerler Çinliler için, kendi medeniyetlerinden haber getiren bir ayaklı gazete gibi algılanmışlardır.

Misyonerlerden çok daha eski ve derinlikli bir kültüre sahip olan Çinliler, bu amaçlar doğrultusunda hareket eden insanları bir bakıma etkisizleştirmiştir. Bu karşıt duruşun sonunda ise misyonerlerin en büyük iddiası Çin kültürünün, ancak temel bir yeniden revizyondan geçirilerek, hizmet edilebileceği önerisine olan derin bağlılıktır. Bir başka deyişle, misyonerlik faaliyetleri esnasında dinen arzu ettikleri hedefe ulaşamayan misyonerler, amaçlarını kültürel normları sarsmak, manipüle etmek ya da siyasi otoriteleri hedef alarak ilerletme yoluna gitmişlerdir.

Çin üzerinde en derinlikli ve en yaygın çalışmayı yürüten Protestan ve Katolik misyonerlerin büyük çoğunluğu, Çinli halka ve Çin kültürüne karşı oldukça hoşgörüsüz yaklaşımlar sergilemişlerdir. Rahip Arthur Brown’un 1901 yılında kaleme aldığı *Report of a Visitation of the China Missions*, (Çin Görevleri Ziyareti Raporu) adlı eser, ABD’li misyonerlerin Çin içinde elde ettikleri konumu ve ülkeyi

³⁶ Cambridge University Press, **The Cambridge History of China Vol 10 Late Ching 1800-1911 Part I**, Cambridge University Press, New York, 1978, s.548

³⁷ Robert Philip, “The Life and Opinions of the Rev. William Milne, D.D., Missionary to China: Illustrated by Biographical Annals of Asiatic Missions from Primitive to Protestant Times. Intended as a Guide to Missionary Spirit”, <https://play.google.com/books/reader?id=Yg1otJ9gVAYC&pg-GBS.PA164&hl=tr>, (14.04.2021), s.138-139

değerlendirme biçimini oldukça net bir şekilde tanımlamaktadır. Eserde ABD'nin Çin ile ilgili görüşü şu şekilde geçmektedir:

Çini dışlama yasalarımız var, ancak Çin'in Amerikalıları dışlamasına izin vermeyeceğiz. Hücumbotlarımızı onun nehirlerinde gezdiririz ama onun bizimkilere hücumbotlarla girmesine izin vermeyiz. Bir Çinli Amerika'da bir suç işlerse, bir Amerikan mahkemesi tarafından yorumlandığı şekliyle Amerikan hukukuna tabidir. Ama bir Amerikalı Çin'de bir suç işlerse ancak konsolosu tarafından yargılanabilir; imparatorlukta hiçbir Çin mahkemesi onun üzerinde yargı yetkisine sahip değildir ve insanlar bundan doğal olarak onların adalet anlayışlarına veya adaleti yönetmelerine güvenmediğimizi anlıyorlar.³⁸

Ancak ülke içinde faaliyet gösteren iki etkili gruptan biri olan Protestanların, dinî algılarının da etkisi ile Katoliklerden daha esnek yaklaşımlar sergilediği de söylenebilir. Katolik misyonerler işin özünde, yalnızca Çin ana karasının ruhunu kurtarmaya odaklanmışlardır. Bu amaç ile de Çinlileri birer kurtarılmaya muhtaç ruh olarak görmüşler ve yaklaşımlarını zaman zaman militan boyutlara varacak uygulamalara kadar götürmüşlerdir. Bu uygulamalar ise sonuçlarını Batı lehinde elde edilmiş, işgallerin zaferleri ile süslemiştir.

Örneğin 1858-1860 yıllarında Katolikliği temsil eden Fransa ve Çin arasında imzalanan ticaret anlaşması ile Fransızlar Çin ile ticaret yapma hakkına sahip olmuşlardır. Fransa'nın bu anlaşmayı imzalamasının altında yatan neden, İngiltere ile girmiş olduğu ticaret rekabeti ve Katolikliğin Çin'deki savunucusu rolünü oynama arzusudur. Ancak 29 Şubat 1856'da Kwangsi eyaletinde bir Fransız misyoner Auguste Chapdelaine'in Çinliler tarafından gerçekleştirilen infazı, Fransızlar tarafından ticaret anlaşmasının açık bir ihlali olarak görülmüştür. Bu durum Fransa'ya Çin'e karşı bir askerî sefer düzenlemek için gerekli yasal bahaneyi sağlamıştır. Sefer sonunda ise zafer ganimeti olarak Fransızlar, Çin'den elde edebilecekleri maddi gelirlerden ziyade, Katolik misyonerliğin ülkede yerleşmesi üzerinde durmuşlardır. Çin ve dönemin işgalci devletleri İngiltere, ABD, Fransa, Rusya arasında imzalanan Tientsin Antlaşması'nın (1860) XXIX. Maddesi, Katolik rahiplere imparatorluğun herhangi bir yerinde dinlerini vaaz etme ve uygulama özgürlüğünü tanımıştır. Ayrıca Fransız tebaalarına cezaya maruz kalmadan, Hristiyanlığı uygulama hakkını garanti etmiş ve misyonerlik faaliyetlerini resmiyete

³⁸Arthur J. Brown, **Report of A Visitation of The China Missions**, Board of Foreign Missions of The Presbyterian Church In The USA, New York, 1902, s.18

dökmüştür.³⁹ Anlaşmanın 6. Maddesi ise Katolik Kilisesi'ne ait olan, ancak gerçekleştirdiği faaliyetler sonunda el konulan tüm dinî tesislerini kiliseye iade etme hakkı tanımıştır. Aynı zamanda Çin hükümeti, Katolikliğin Çin'in her yerinde hoş görüleceğine dair söz vermiştir. Hristiyanları tutuklayanlar cezalandırılacaktı. Antlaşma, Katoliklerden el konulan kilise, okul, mezarlık, arazi ve binaların tapularının yeniden sahiplerine iletilmek üzere Pekin'deki Fransız temsilcisine devredileceğini söylemekte ve en önemlisi, Katolik misyonerlerin tüm vilayetlerde arazi kiralayıp satın almalarına ve isterlerse buralarda bina inşa etmelerine izin vermektedir.⁴⁰ Fransız hükümetinin, Katolikliği bahane ederek Çin Hükümetine imzalattığı Tientsin anlaşması Çin tarafında, Batı güçleri tarafından kendilerine yöneltilen en aşağılayıcı anlaşmalardan biri olarak görülmüştür. Anlaşma yalnızca misyonerlerin Çin'de yaymak istedikleri kültürel değişim rüzgârlarının temelini oluşturmamış, aynı zamanda Çin'i ve iç dinamiklerini manipüle etme amacına da hizmet etmiştir. Bu anlaşma ile Fransa, Çin'in iç bölgelerine girmiş ve kalıcı yerleşimler elde etmiş, birkaç yıl sonra Fransız uygulamalarından güç alan ve Hindistan hükümeti tarafından desteklenen afyon tüccarları, Çin'in iç bölgelerinde afyon ticaretine başlamıştır.⁴¹ Yine Fransız hükümeti, kendi endüstriyel gelişimi için zaruri gördüğü ipek ticaretini, Çin ile zorla başlatmıştır.⁴² Anlaşma yalnızca Fransa'nın çıkarlarını kapsayan bir yapıda değildir. Diğer devletlerinde bu anlaşmadan çıkar sağladığı görülmektedir. Örneğin İngilizlere tanınan haklar arasında, İngiliz delegasyonlarının istedikleri tarihte, istedikleri yere gidebilme hakkı tanınmış, bagajlarının yetkisiz açılmayacağı kaydedilmiştir. Bu yetkililere geleneksel Çin nezaketi gösterilecek ve otel konaklamalarının hazırlanması, hükümlerin temini ve taşıtların kiralanması gibi düzenlemeler yapılacaktır. Buna mukabil olarak Çin delegasyonu, tüm masraflarını kendisi karşılayacak, yabancı ülkelerden hiç bir kuruluş istenmeyecektir.⁴³

³⁹ USC US-China Institute, "Treaty Of Tianjin (Tien-Tsin), 1858", 2022, <https://china.usc.edu/treaty-tianjin-tien-tsin-1858>, (19.05.2022)

⁴⁰ Cambridge, s.553

⁴¹ A.C. Sahu, "Genesis and Growth of Indo-Chinese Opium Monopoly Under East India Company", **Proceedings of the Indian History Congress**, Cilt:38, 1977, s.531

⁴² John F. Laffey, "Roots of French Imperialism in the Nineteenth Century: The Case of Lyon", **French Historical Studies**, Cilt:6, Sayı:1, 1969, s.82

⁴³ Knight Biggerstaff, "A Translation of Anson Burlingame's Instructions from the Chinese Foreign Office", **The Far Eastern Quarterly**, Cilt: 1, Sayı:3, 1942, s.279

Protestanlar ⁴⁴ ise Çin kültürünün belirli yönlerine karşı Katoliklerden daha hoşgörölü davranmışlar ve bu kültüre karşı olan minnettarlıklarını ifade etme yolunu izlemişlerdir. Misyonerlerini ise, Çin kültürünün yıkımından çok, bu kültürün “gereksinimlerini gidermek” olarak tanımlamışlardır.⁴⁵ Gereksinim gidermek bakış açısına sahip olan misyonerlerin, Çinlilerin dünya algılarının kapsamlı bir revizyonuna duyulan ihtiyaç konusunda en ısrarcı olanlar olduğu görülmektedir. Bu nedenle, bazı misyonerler Çin’deki “eski mevcut düzene” saldırmaya odaklanırken, diğerleri yeni bir düzenin kurulmasına daha fazla önem vermiştir. Yeni düzen anlayışı misyonerlerin Çin’de geçirdiği süre boyunca oldukça sık telaffuz edilen bir politika hâline gelmiştir. Yenilik ve düzen algısı, misyonerlerin hedefine giden yolda, zamanla Çinli entelektüellerin zihninde daha merkezi bir yer işgal etmeye başlamıştır. Temel değişime duyulan inanç, zamanla zaruri bir ihtiyaç algısı hâline getirilerek, kitlelerce daha fazla tanınan bir fikir hâline dönüşmüştür. Halk içinde mevcut düzene bağlılık düşüncesi zayıflamış, 1890’larda birçok Çinli entelektüel ve halkın büyük bir kısmı yeni bir Çin’in ortaya çıkmasını lehte görmeye başlamıştır.

İngiliz ve Amerikalılar Çin’de endirekt metodlarla değişim yaratma yolunu seçmemişlerdir. İngilizler marifetiyle Yasak Şehir’i içeriden, İmparatorun eğitimi ile kendi medeniyetlerine karşı ilgi uyandırmak suretiyle ve Amerikalılar marifetiyle de Yasak Şehir’in dışından çıkarılan isyanlar, müdahaleler ve Çin’i çevreleyen bölgelerde etkinlik yaratarak, batı merkezli idealler ile etki altına alma yoluna gittikleri görülmektedir. Batı ile karşılaştırıldığında Asya, batıdan daha güçlü ve sağlam temelli örgütlenme biçimlerine sahiptir. Bunda binlerce yıllık merkezîyetçilik ve imparatorluk kültürü oldukça belirleyici olmuştur. Bertnard Russel 1922 yılında yayınlanan *The Problem of China* adlı eserinde, İmparatorluk dönemindeki Çin’in durumunu şöyle aktarmıştır: İmparatorların Çin halkı tarafından Tanrı’nın evlat edindiği oğulları olarak görüldüğünü, bir imparatorun bu konumunu ancak yanlış politik uygulamalar ile kaybedebileceğini ifade etmiştir. Böyle bir durumda halkın imparatora karşı sorumluluklarının sona ereceğini ve imparatora ait olan ilahi hakların kullanımının sonlandırılacağını belirtmiştir.⁴⁶ Bu durumu iyi

⁴⁴ Protestanlık çalışmanın konuya yaklaşımı ve içeriği açısından Amerikan bakış açısını temsil etmektedir.

⁴⁵ Cambridge, s.543

⁴⁶ Bertnard Russel, **The Problem of China**, O.M.F.K.S., London, 1922, s.23

analiz eden batılı güçler, iç ve dış müdahaleleri bölgesel çıkarları ile birleştirerek, Çin tarihinin oldukça fazla sayıda isyana şahitlik etmesini sağlamışlardır. İsyanların büyük bölümünde, hususen 1830-1921 yılları arası dönemde, imparatorluk güçlerinin halkın çıkarları doğrultusunda kullanılmaması etkili olmuştur. İsyanların çıkışında ve isyan çıkarılabilmesi için gereken altyapının hazırlanması esnasında, yabancıların ektiği fikir tohumlarının, ayrıca verdikleri desteklerin de olduğunu söylemek mümkündür. Bir örneklem olarak Çin’de çıkan Taiping isyanı gösterilebilir.

Taiping isyanı 1850-1864 yılları arasında çıkan bir isyandır ve Çin tarihinde en çok kaybın verildiği isyanlardan biri olduğu görülmektedir. Tahminen 20 milyon kişinin ölümüne yol açtığı bilinen isyan, Qing Hanedanlığı olarak da bilinen ve Sun Yat Sen’in çıkardığı isyanla devrilen Mançu Hanedanlığının, zayıflama dönemine girmesinin ilk adımını atmıştır.

İsyanın çıkmasına dair nedenler arasında misyonerlerin bakışı ile Çin’de ki sosyal adaletsizliğin çok yüksek boyutlara ulaşması, yerel yönetimlerin gerilemesi, bürokratik moral kaybı olarak görülmektedir. Artan nüfus artışı ve kitlesel iç göç, göçün yarattığı olumsuz etkiler on sekizinci yüzyıldan beri devam eden sosyal yaşamdaki bozukluk, ayrıca etnik gruplar arası çıkarılan çatışmalar da son derece etkili olmuştur.⁴⁷

Dönemin Mançu sülalesine ait olan gözlemciler ise isyanı; Çin’in Taiping bölgesinde ortaya çıkan ve Hristiyan misyonerlerin anlatılarını kendi yerel inançları ile birleştiren yerel halk olarak görmektedir. Mançulu gözlemcilerin işaret ettiği nokta, hareketin bir Hristiyan öğretisi sonucunda çıkan isyan olduğudur.⁴⁸ Taiping ayaklanmasının dönemin Amerikan ve İngiliz politikaları ve bölge stratejileri açısından ise birden fazla önemli vardır.

Öncelikle Çin’in bu noktadan sonra Batı medeniyeti ile yapacağı birçok anlaşmanın temeli ayaklanma sonrasında atılmıştır. İsyen hareketi Batının Çin’in iç işlerine daha fazla müdahale etmesini sağlayan atmosferi doğurmuş ve Hristiyan misyonerlerin eskisinden daha fazla imtiyaza sahip olmalarının önünü açılmıştır. Bu imtiyazlar, tıpkı Fransa ile imzalanan Tientsin Antlaşmasında (1860) olduğu gibi Batı lehine sonuçlanan anlaşmalardır. Taiping hareketi esnasında misyonerler dinî

⁴⁷ Cambridge, s.264

⁴⁸ Thomas H. Reilly, **The Taiping Heavenly Kingdom Rebellion and the Blasphemy of Empire**, University of Washington Press, Seattle, 2004, s.117

söylem ve uygulama alanlarında oldukça fazla açık alana sahip olmuşlardır. İsyan boyunca ülkede faaliyet gösteren misyoner gruplara ve yürüttükleri faaliyetlere sessiz kalınmıştır. Taiping, yalnızca dönemin hanedanı Mançuları değil, ilk Çinliler tarafından kurulduğu şekliyle, tüm imparatorluk sistemini devirmek için halk üzerinde bir ideolojik isteklendirme yaratmıştır.

Mançu hükümeti uzun süre Taiping hareketini benimseyen köylüleri “aptal köylüler” olarak nitelermiş ve hareketi küçümseyici bir tavır takınarak, kasıtlı olarak müdahale etmemiştir. Mançuların bu tavrı ve köylüleri aptal olarak nitelendirmesi, ileride ona karşı gerçekleştirilen devam niteliğindeki halk hareketlerinde taban sayının oldukça fazla olmasına neden olmuştur.

Taiping Ayaklanmasıyla Mançu Hanedanının, Çin üzerinde yeniden denetim kurmayı başaramayacak ölçüde zayıfladığı görülmektedir. İlerleyen yıllarda Çin üzerinde faaliyet gösteren milliyetçiler, ayaklanmanın mirasına sahip çıkarak, kendi hareketlerini zayıflatılan merkezi otoritenin varlığını kullanarak gerçekleştirmişlerdir. İsyan beraberinde Hristiyanlık inancının Çin’de kalıcı olmasını sağlamıştır.⁴⁹ Misyonerlerin gelecekte de benzer girişimleri kullanarak, ülke üzerinde dinsel açıdan ciddi boyutlara varan algı yönetimlerinin yaratılmasını sağlamıştır. Çinliler, bu dönemlerde Afyon Savaşlarının yarattığı ekonomik ve siyasal zayıflık ortamının etkisiyle de birlikte, misyonerler tarafından şekillendirilen ve aslı ile kurgusu arasında sıkışıp kalmış bir dizi dinî hareketin parçası olmuşlardır. İlerleyen zamanlarda Mao’cu hareketle birlikte, dinin reddedilmesinin sebeplerinden biri de, geçmişte ülkenin yaşamış olduğu deneyimler olduğu söylenebilir.

Sun Yat Sen ise bu dönemde İngiliz desteğini arkasına almış, isyan döneminde tutuklanmış, ancak İngiliz Lord Salisbury’nin girişimleri ile bağışlanarak, Batı basınında adını duyurmuştur.⁵⁰ Bağışlanmanın ardından, Doğuya dönen Sen’in, Güneydoğu Asya ve Japonya’da bir dizi üs kurduğu ve Mançulara karşı askerî bir darbe gerçekleştirebilmek için girişimlerde bulunduğu görülmektedir. Sen, 1900 yılında Mançu hanedanına karşı kendi saldırısını başlatarak, iç ayaklanmalarının yol açtığı kargaşadan yararlanmaya çalışmıştır. Ekim ayında Doğu Huizhou şehrinde gerçekleşen ayaklanma girişimi, Mançular tarafından bastırılmış ve başarıya

⁴⁹ Reilly, s.100

⁵⁰ Jonathan D. Spence, **The Search for Modern China**, W.W. Norton and Company, New York, 2013, s.267

ulaşmamıştır. Sen ayaklanmaların amacını Çin Cumhuriyetini kurmak olarak nitelemiştir. Ancak Sen'in cumhuriyet amacına ulaşabilmek için ihtiyaç duyduğu finansmandan mahrum olduğu görülmektedir. Sen'in maddi açıdan noksan olan girişimi, askerî açıdan da iyi koordine edilmemektedir. Bu durum birden fazla kez düzenlenen isyan girişimlerinin Mançu birlikleri tarafından, zorluk çekilmeden bastırılmasına yol açmıştır.

Sen'in imparatorluğu devirme girişimlerinde yalnız olmadığı, farklı kişilerinde Sen ile benzer doğrultuda ilerleyen hassasiyetlere sahip olduğu bilinmektedir. Sen'in erken dönem destekçileri olarak nitelendirilebilecek destekçileri Batı kanadından değil, Doğu kanadından gelmektedir. Bu isimler arasında öne çıkan kişi Zou Rong olduğu görülmektedir. Rong, Çin-Japon Savaşı'ndan sonraki yıllarda, Japonya'da okumaya giden ve sayıları giderek artan genç Çinliler akımını temsil etmektedir. Bu öğrenciler imparatorluk tarafından finanse edilerek ülke dışına okumaya gitmekte, ancak birçoğu ülkelerine geri dönmemektedir. Bu kişilerin önemi Çin'in uluslararası hukuk ve Batı eksenli medeniyet üzerine olan söylemlerini ilk kez kullanan ya da varolanları değiştiren, geliştiren kişiler olmalarıdır. Bu söylemlerin, Çin içinde hedeflenen değişim için itici güç görevi gören motivasyonlar olduğu bilinmektedir. “Çin'in Batılı öğrencileri” olarak da adlandırılan bu kişiler, ülkenin Çin-Japon Savaşı'ndaki yenilgisinden hemen sonra, 1896 yılında yurt dışına gönderilen kişilerdir. Çin kaynaklarına göre ülke; “Tokyo Normal Higher School”, “Tokyo Lisesi”ne toplam on üç öğrenci gönderilmiştir. Bu 13 öğrencinin dönüşünü takiben başlayan akım ile Japonya'daki denizasıırı Çinli öğrencilerin sayısı 1899'da 100'den, 400'e çıkmıştır. 1902'de 500, 1903'te 1000, 1905–1906 yıllarında ise 8000–9000 arası rakamlara ulaşmıştır.⁵¹ Ancak öğrencilerin eğitim maksatlı gönderilmelerine rağmen, birçoğunun Japonya'nın etki alanına giren kimlikler ile döndükleri görülmektedir. Bu durum, yerleşik Mançu kültürüne eleştirel yaklaşımları beraberinde getirmiştir.

Zou Rong'da bu akımın bir parçası olarak, 1903 yılında kaleme aldığı “Revolutionary Army”, (Devrimci Ordu) adlı makalesinde, Çin vatandaşlarını Mançu boyunduruğunu reddetmeye ve kendi kaderlerini ele geçirmeye

⁵¹ Chen Hon Fai, **Civilizing the Chinese Competing with the West**, The Chinese University Press, Hong Kong, 2017, s.64

çağırılmaktadır. Çinlilerin ABD veya diğer Batılı güçlerin ülke üzerindeki çıkarları yüzünden bir köle ırkı hâline geldiğini ilan eden makale, Mançuları hedefe alarak;

- Mançular'a karşı tüm yükümlülükler kaldırılmalıdır;
- Önce Pekin'deki barbar Mançu rejimi devrilecek;
- Çin'de ikamet eden tüm Mançular intikam için kovulacak veya öldürülecek;

• Mançular tarafından kurulan imparatorluk, tüm despotik hükümdarlara bu [sistemin] yeniden canlandırılmayacağına dair bir uyarı olarak idam edilecek.⁵²

gibi maddeleri sıralamıştır. Rong'a göre; Çin halkı içeriden Mançular'ın köleleri hâline gelmişlerdir ve imparatorluk içinde çekilen acıların nedeni Mançu zulmüdür. Ülke dışarıdan ise Batılı güçler ve misyonerler tarafından taciz edilerek, iki kez köleleştirilmektedir. Zou Rong makalesinde;

hükümete sahip olun, kendiniz yönetin; kanunlarınız var, onları koruyun; endüstrileriniz var, onları kendiniz yönetin; Silahlı kuvvetlere sahipsiniz, onlara kendiniz emredin; topraklarınız var, onlara kendiniz göz kulak olun; tükenmez kaynaklara sahipsiniz, bunları kendiniz kullanın.”⁵³

ifadelerini kullanmıştır.

Bu metin, Sun Yat Sen'in başarısız ilk girişimlerinden sonra onu motive eden önemli eserlerden biri olarak gösterilmektedir. Sen, metnin kopyasını başta ABD'de San Francisco ve Singapur'da destek alacağını düşündüğü kişilere dağıtmıştır. Mançu yetkilileri ise Şangay'daki Batılı yetkililere, Zou'yu ve çalışmalarını yayınlamak ve yaymak için onunla işbirliği yapan yazar ve gazetecileri teslim etmeleri için baskı yapmışlardır. Ancak Şangay yönetimi kişilerin iadelerini reddettiği görülmektedir. 1904 yılında Zou'nun iki yıl hapis cezası aldığı bilinmektedir. Ancak Zou'nun hapis cezası ve kısa süre sonra gerçekleşen ölümü ve Sun Yat Sen'in girişimleri, yeni bir milliyetçi akımın Çin'de ivme kazanmasını sağlamıştır. Edward Said *Culture and Imperialism* adlı eserinde milliyetçiliğin “topluluğun restorasyonu, kimlik iddiası, yeni kültürel pratiklerin ortaya çıkışı ve harekete geçirilmiş bir siyasi güç olarak, Avrupa dışı dünyanın her yerinde Batı

⁵² Zou Rong, “The Revolutionary Army”, **Contemporary Chinese Thought**, Cilt:31, Sayı:1, 2014, s.36

⁵³ Rong, s.38

egemenliğine karşı mücadeleyi kışkırttığı ve daha sonra da ilerlettiği tarihsel bir gerçektir” ifadesini kullanır.⁵⁴ Durum ABD-Çin ilişkileri açısından da benzer bir doğrultuda izlenmiştir. 1905 yılında Mançular ABD’de yeni bir Dış Elçilik kurarak, Zou çizgisinde olan insanların ortaya çıkmasını engellemeye yönelik girişimlerde bulunmuştur. Ancak elçilik, kanuni müeyyideleri uygulamak yerine, yoğunlukla ABD’ye eğitim için giden, ancak ayrımcılığa uğrayan genç nüfusun ABD içindeki problemleri ile ilgilenen bir yapıya bürünmüştür. Mançu yöneticilerinin girişimleri sonuçsuz kalmıştır.

ABD’nin dönem itibarıyla, Çinli öğrenciler üzerinde ayrımcılık politikaları uyguladığı ve onları ABD sınırları içinde, günümüzde New York bölgesinde yer alan ve “Chinatown” ismiyle bilinen bölgenin kuruluşu ile dar bir alana hapis ettiği de bilinmektedir. Yeni kurulan Mançu Dışişleri Bakanlığı, ABD ile göç anlaşmasını yenilemeyi Chinatown uygulaması nedeniyle bu dönemde reddetmiştir.⁵⁵ Fes edilen anlaşma ile başta Canton, Şanghay, Xiamen, Tianjin gibi şehirlerdeki tüccarlar, ABD’nin uyguladığı ayrımcılık politikalarından dolayı, 1905 yılında, Amerikan mallarını tamamen boykot etme politikası uygulamışlardır.

Politik girişimcilikleri sonuçsuz kalan Mançuların ifade yetilerini ABD ticari mallarına yönelik boykot ile elde etmeye çalıştıkları görülmektedir. Boykot yapmak Çin Hükümeti için yeni bir kavram değildir. Çinlilerin benzer girişimleri önceki yıllarda devreye aldığı bilinmektedir. İlk boykot uygulaması 1880 yılında Hankou’daki tüccarlar tarafından uygulanmıştır. Ancak 1905 boykotu öncekilerden farklı olarak, California ve Oregon bölgelerinde kurulmuş olan Çinli esnaf odalarından gelen fonlarla da desteklenmiştir. Çin dışında kalan bölgelerde yükselen milliyetçi hassasiyetin etkisi ile boykot ABD içinde taciz, çete saldırıları, katliamlar ve kısıtlayıcı veya dışlayıcı yasalar, yerel ve federal yasalar gibi çeşitli kötü muamelelere maruz kalan Çinliler tarafından da desteklenmiştir. Geçmişte yapılan boykotlar neticesinde ABD Kongresi’nin 1882, 1888, 1892 ve 1894’te Çinli işçilerin Amerika Birleşik Devletleri’ne girmesini yasaklayan bir dizi dışlama yasasını yürürlüğe koyduğu bilinmektedir. Konulan yasalar 1898’de Hawaii’yi ve 1900’de

⁵⁴ Edward W. Said, **Culture and Imperialism**, Vintage Books, New York, 1993, s.308

⁵⁵ Spence, s.289

Filipinler'i kapsayacak şekilde ABD tarafından genişletilmiştir.⁵⁶ 1905 boykotu ise ABD'nin Çin vatandaşlarına yönelik göç politikasını tersine çevirmemiş ve 1882 Çin Dışlama Yasasının 1943 yılına kadar ABD'de yürürlükte kalmasına neden olmuştur. Yasa, yükselen Çin millîyetçiliğini tetiklemiş ve Birleşik Devletler'deki Çin toplulukları arasındaki bağı güçlendirmiştir.

Mayıs ayında başlayan protestoların, tüm yıl boyunca sürdüğü görülmektedir. ABD yetkili temsilcisi William W. Rockhill'in Çin-Amerikan anlaşması müzakereleri için Pekin'e geldiği esnada, Feng Xiawei adlı bir Çinli vatandaş, 16 Temmuz 1905'te Şangay'daki Amerikan konsolosluğu önünde protesto amacıyla intihar etmiştir.⁵⁷

1905 protestolarının ikili ilişkilerde, bir açılım ya da yeni bir gelişim sahası oluşturmadığı görülmektedir. ABD Hükümeti Çin vatandaşlarına karşı, kendi sınırları içinde uyguladığı ayrımcılık uygulamalarını sabit kılmıştır. Mançu mahkemeleri ise Çin içinde protesto gösterilerine katılan Çinlileri cezalandırmamıştır.

Ancak protestolar farklı bir kanaldan yeni bir kapının açılmasını sağlamış, 1905 yılında Mançu mahkemeleri geleneksel Konfüçyüs sınav sisteminin kaldırılmasını emretmiştir. Bu tarihten önce devlet okullarında okumak ya da devlet kademesinde görev almak isteyen vatandaşlar, sınav zorunluluğu ile karşılaşmışlar ancak Mançu kökenli vatandaşlar sınavsız olarak okullara ve devlet görevlerine getirilmişlerdir. 1905 yılında yürürlükten kalkan karar ile herkes için entelektüel veya akademik kariyerin yolu açılmış ve devlet görevi hakkı tanınmıştır.⁵⁸ Bu dönem beraberinde Çinlilerin Batının temel eserleri ile tanışmasını ve daha fazla Batı kültürüne maruz kalmalarını sağlamıştır. Charles Darwin'in *Türlerin Kökeni*, Thomas Huxley'in *Evrin ve Etik*, John Stuart Mill'in *Millî Özgürlük Üzerine*, Montesquieu'nun *Kanunların Ruhu* ve Adam Smith'in *Ulusların Zenginliği* eseri bu dönemde Çinceye çevrilen önemli eserlerdendir.

Çevirilerin Çin kültürü açısından iki önemli sonucu olmuştur. Birincisi Çinliler Batılı güçlerin kendileri üzerinde nasıl yüzyıllardır hâkimiyet

⁵⁶ Yunqiu Zhang, "Chinese boycott of 1905", 2015, <https://immigrationtounitedstates.org/421-chinese-boycott-of-1905.html>, (06.05.2021)

⁵⁷ Sin Kiong Won, "Die for the Boycott and Nation: Martyrdom and the 1905 Anti-American Movement in China", *Modern Asian Studies*, Cilt:35, Sayı:3, 2001, s.565

⁵⁸ Spencer, s.229

kurabildiklerini ve Batıya şekil veren temel değerleri öğrenmişlerdir. İkinci önemli sonuç ise Sun Yat Sen gibi klasik imparatorluk düzenini değiştirme fikrinde olanların sayılarının artmasını sağlamıştır. Ancak yapılan çeviriler birebir olmamakla beraber, çeviriyi yapan kişilerin farklı fikirleri yaymak gayesini de taşıdığı bilinmektedir. Örneğin Adam Smith'in *Ulusların Zenginliği* eserinin çevirisini yapan Yan Fu (1854-1921) 1902 yılında, Smith'in eserini birebir çevirmek yerine, metni Çin değerlerine ve kendi ekonomik teorilerine uygun düşecek bir minvalde ele almıştır. Metnin çevirisinin incelemesini yapan modern bilimciler, metin içerisinde Yan Fu tarafından eklenmiş oldukça fazla (yaklaşık 289 adet) yorum olduğunu ve ana metnin dörtte birinin kesildiğini ifade etmişlerdir.⁵⁹ Metnin orijinal ismi de Ulusların Zenginliği (*The Wealth of Nations*), yerine Zenginliğin Kökenleri (*The Origins of Wealth*) şeklinde çevrilmiştir. Literatürde yapılan çevirilerin Mançu yönetimlerine ait dönemseller çıkarları savunup, savunmadığı konusunda yayınlanan akademik bir araştırma bulunmamaktadır.

Çin içinde, kısmen eğitim reformu olarak adlandırılabilir hareketler cereyan ettiği sırada, aynı yıllarda Çin sınırları dışında farklı örgütlenmelerin ortaya çıktığı görülmektedir. 1906 yılında Paris'de "New World Society", "New Era" isimli bir dergi ile Mançu karşıtı görüşlerin yayılmakta olduğu görülmektedir.⁶⁰ Sun Yat Sen'de kendi kurduğu bir örgüt ile çalışmalarını aynı dönemde sürdürmektedir. Batı destekli Sen'e ait örgüt "Revive China Society" benzer örgütler gibi yayınlar ile hareket etmiş, ancak ilk dönemde fikirlerden ziyade Batıdan imparatorluğu devirmek için alacağı maddi desteğe odaklanmıştır. Bu dönemde Çin dışında ve bazıları içinde olmak üzere oldukça fazla sayıda dernek kurulduğu görülmektedir. Başlıcaları, Huaxinghui-China Revival Society (1904), Guangfuhui-Restorasyon Topluluğu (1904) dur. Bu toplulukların yanında Green Gang, Hongmen Zhigongtang gibi Mançu karşıtı olan ve suç örgütleri kategorisinde değerlendirilen örgütlerde mevcuttur. Sun Yat Sen'in Tiandihui (Cennet ve Dünya topluluğu) olarak da bilinen Hongmen ile de yakından ilişkili olduğu kaynaklar tarafından iletilmektedir. Günümüzde ise bu gruplar, dönemin İngiliz yönetiminin baskıları ile yasaklanmış ve Çin organize suçuyla eşanlamlı hale gelen "Triad" kelimesi ile anılmaktadır. Sun Yat

⁵⁹ Olga Borokh, "Adam Smith in Imperial China: Translation and Cultural Adaptation", *Oeconomia*, Cilt 2, Sayı:4, 2012, s.411

⁶⁰ Spencer, s.310

Sen bu dönemde, farklı örgütleri birleştirerek ortak bir çatı altında, tek bir amaca yönelik hareket etmeleri yönünde girişimlerde bulunmuştur. Ancak örgütlerin kendi içlerindeki görüş ayrılıkları nedeniyle 1905 yazında, Revive China Society, Huaxinghui ve Guangfuhui ancak birleştirilebilmiştir. Birleşim Ağustos 1905'te Tokyo'da gerçekleşmiş ve bu bir araya geliş Tongmenghui'yi (Birleşik Lig) oluşturmuştur. Birleşik Lig'in kurulmasındaki amaç, Sun Yat Sen'in liderliğinde ve Batı desteği ile yürütülen devrimi gerçekleştirmektir. Grupların üst başlık olan Mançu'yu devirmek politikası üzerinde anlaştığı bilinmektedir. Ancak farklı metodları ve dünya görüşlerini savunmaktadır. Örneğin Tokyo'daki Liu Shipei, Mançular'ı devirmeyi ve Çin klasik değerlerine geri dönmeyi savunurken, Paris'teki gruplar, Li Shizhen, Wu Zhihui ve Zhang Renjie sadece bir hükümeti diğeriyle değiştirmenin ilerleme olmayacağını savunmaktadırlar. Zhang Ji ve Wang Jingwei karşıt hareketler olarak suikast ve terörü savunmaktadırlar. Gruplar arasında tek haklı stratejinin eğitim ve gönüllülük esası olduğunu savunanların da olduğu görülmektedir. Tarihsel bağlamda bu grupların ortak noktası ileriki süreçte Sun Yat Sen tarafından kurulacak olan Kuomintang (Milliyetçi Parti) çatısı altında birleşecek olmaları ve Sen'in planı çerçevesi etrafında izlenecek olan yoldan ilerleyecek olmalarıdır.⁶¹

Asya bölgesinde beliren bu anarşist hareketler yalnızca bölgeyi ilgilendiren ve sonuçlarını, Çin sınırları dışında oluşmalarına rağmen, Çin içini indirekt yoldan etkileyecek şekilde vermişlerdir. David Rapoport'un literatüre kazandırdığı *Modern Terörizmin Dört Yolu* (The Four Ways of Modern Terrorism) adlı eser, modern terör algısının 1880'lerde Rusya'da başladığını ve takip eden on yıl içinde Batı Avrupa, Balkanlar ve Asya'da kendisini gösterdiğini belirtmektedir. Modern anlamda terör dalgasını ilk olarak anarşistlerin başlattığını ve birincil stratejinin, önde gelen yetkililere karşı suikast kampanyaları olduğunu, aynı zamanda, zamanın neredeyse tüm diğer gruplarının, hatta Balkanlar ve Hindistan'daki milliyetçi amaçları olanların dahi bu yolu benimsediğini aktarmaktadır.⁶² Benzer yapıdaki girişimlerin Amerikan tarihinde de gerçekleştiği bilinmektedir. ABD'nin 25. Başkan William Mckinley'in,

⁶¹ Robert A. Scalapino, George T. Yu "The Chinese Anarchist Movement" 1961, <http://theanarchistlibrary.org/library/robertscalapinoandgeorgetyuthechineseanarchistmovement#fn5>, (05.05.2021)

⁶² David C. Rapoport, "The Four Ways of Modern Terrorism", <https://international.ucla.edu/media/files/Rapoport-Four-Waves-of-Modern-Terrorism.pdf>, s.47, (29.06.2022)

6 Eylül 1901’de New York, Buffalo’daki bir gezisi esnasında halkla el sıkıştığı bir sırada, anarşist Leon Czolgosz tarafından, karnından iki kez vurularak öldürülmesi, ABD içinde cereyan eden anarşist saldırıların en önemli olanı olarak görülmektedir. Başkan 14 Eylül’de saldırı sonucu aldığı yaraların neden olduğu bir kangrenden ötürü hayatını kaybetmiştir. 1865’te Abraham Lincoln ve 1881’de James A. Garfield’in ardından suikasta uğrayan üçüncü ABD başkanıdır. McKinley suikastı, Amerika Birleşik Devletleri’ndeki “eylemli propaganda” olgusunun sonunu getirmiş, Kongre, anarşizm karşıtı yasaları yürürlüğe koymuştur.⁶³

Bu noktada anarşistler ve Sun Yat Sen’in milliyetçilik görüşü arasında net bir ayırımın yapılması gerekmektedir. Sun Yat Sen’e sağlanan desteğin, Çin’in dışında kurulmuş olan gizli örgütler tarafından verildiği bilinmektedir. Ancak bu örgütler ile Sen’in tasarladığı milliyetçilik akımları arasında keskin ayrımlar bulunmaktadır. Örneğin anarşistler, monarşi mutlakiyetçilik için bir zaferse, modern demokrasinin para ve zengin sınıf için bir zafer olduğunu iddia etmektedirler. Onlara göre her ikisi de doğal olmayan ve gereksiz zorlama biçimleri olarak görülmekte ve insan özgürlüğünün ihlallerini temsil etmektedir.⁶⁴ Oysaki Sun Yat Sen gerçekleştireceği hareket için Batıdan destek almaktadır. Batı eğitimi almış, Batı değerlerine inanmakta ve Batı tarafından finanse edilmektedir. Aynı zamanda Çin içinde kurmak istediği sistem Batı odaklı demokratik idealleri savunmaktadır.

Sun Yat Sen’in hareketi tek bir hedefe odaklandığı ve verilen mücadelenin yalnızca bu hedefe yönelik olduğu görülmektedir. Sen’in hedefinin, Mançu imparatorluğunu devirmek ve yeni bir ulus inşa etmek olduğu bilinmektedir. Oysaki içinde anarşistlerinde bulunduğu gizli örgütler grubu, her ne kadar aynı hedefi desteklese de gelecek tasvirlerinin yanına bir başka isteği daha eklemekten çekinmemişlerdir. Anarşistler yalnızca Mançu’yu devirmeyi değil, devrim sonrası silahlı bir devrim örgütünün ülkenin başına geçmesini hedeflemişlerdir. Veyahut aynı döneme ait bir başka grup olan “Red Turbans”, Mançuları tahttan indirip yerine “Ming” hanedanlığı dönemine ait değerleri getirmek arzusundadır.⁶⁵

⁶³ Gérard Chaliand and Arnaud Blin, “**The History of Terrorism From Antiquity to Al Qaeda**”, University of California Press, London, 2007, s.122

⁶⁴ Scalapino, Yu, s.9

⁶⁵ Dian H. Murray, **The Origins of the Tiandihui**, Stanford University Press, 1994, S.168

Sen'in bu dönemde karşılaştığı bir başka zorluğun ise Çin sınırları dışında yaşayan Çinlilerin büyük bir bölümünün bu tarz anarşist ya da anarşist olmayan gruplara ya da bir başka deyişle, triadlara bağlı olmasıdır. ABD'de ya da Avrupa'da yerleşik olan Çinli koloninin birkaç yüz binlik üyelerinin, en az dokuzda birinin triad üyesi olduğu tahmin edilmektedir.⁶⁶ Bu rakam ABD'de 70 ile 80 bin kişi arasında bir rakama tekabül etmektedir. Bu durum Sun Yat Sen'in Amerikalı Çinlilerden, gerçekleştireceği devrim için katkı alabilmenin yolunu, ancak ABD'de faaliyet gösteren localara katılarak alabilmesi gerçeğini ortaya çıkarmaktadır. Ancak Sen triadların yapısını incelediğinde, bu gruplara bağlı olan kişilerin hareketi sonuna kadar götürebilecek kişiler olmadığını görmüştür. Bir başka mesele ise, Batılı bir eğitim alan, Batı isteğiyle Hristiyanlaştırılan ve Batı tıbbıyla eğitilen Sun Yat Sen'in triadlara hitap etmeyecek niteliklere sahip olmasıdır.⁶⁷ Varlıklarını batı bölgesinde göstermelerine rağmen triadlar, son derece kapalı bir yaşam tarzı sürmektedirler ve neredeyse Batıyı reddeden bir anlayışın içindedirler. Bu kapalılığın önemli nedeni triadların normal kazanç yolları dışında silah kaçakçılığı, afyon ticareti gibi işlerle gelir sağlamasıdır. Üstelik triadlar arasında da çok farklı fikirlere sahip olan gruplar vardır ve net bir doğrultuda ilerleyen ortak bir triad görüşünden bahsedilememektedir. Ancak triadlar Sun Yat Sen için gizlilik sağlayan, hareketini sayıca destekleyen ve maddi yardım sağlayan yapılar olarak kullanılmışlardır.⁶⁸

Sun Yat Sen ile gizli grupları bir araya getiren önemli ortak noktalarda mevcuttur. Öncelikle bu gruplar yurtdışında yerleşmiş bir Çinli taban kitleyi temsil etmektedirler. ABD içinde herhangi bir triada dâhil olmadan ya da triadlarla ilişki kurmadan yaşayan Çinli sayısı, dönem itibarıyla son derece azdır. Bu insanlar arasında Mançu karşıtı bir devrimci fikir mevcut olmakla beraber, gelenekçi hassasiyetlerinde oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Grupların ortak özelliği ise hepsinde imparatoru devirmek fikrinin öncelikli olmasıdır. Gruplar arasındaki genel kanı, imparatorun devrilmesini takiben, ihtiyaç duyulan sosyal devrim ve fikirler bütünü hareketler olduğu görülmektedir.⁶⁹ Sun Yat Sen'de bu temeldeki fikirleri izleyerek birleştirici bir yol haritası çizmeyi hareketin esası olarak belirlemiştir. Sen,

⁶⁶ Murray, s.176

⁶⁷ Schiffrin, s.24

⁶⁸ Martin Purbrick, "Patriotic Chinese Triads and Secret Societies: From the Imperial Dynasties, to Nationalism, and Communism", Asian Affairs, Cilt:50, Sayı:3, 2019, s.307

⁶⁹ Scalapino, Yu, s.10

gizli örgütlerin tamamını bir araya getirerek derinliği olan bir ortak hareket yaratamamıştır. Ancak bu örgütlerinde savunduğu Mançu sülalesine karşı yaratılacak bir devrim hareketinin temelini oluşmasını sağladığı görülmektedir. Sun Yat Sen ortak girişilecek hareketin ABD kültüründeki, bireysel girişim politikalarını (individual entrepreneurship) ve Batının önemli bir değeri olan kendi kendine yetme (self help) ve gerçekleştirme tarafını sembolize etmektedir. Triadların ise yine Batının devrimci ideolojisinden ödünç alınan tanımlamalarla, modern ve üst milliyetçilik (jingoism) kısmını temsil ettiği görülmektedir. Sermayeleri Batı tarafından karşılanan, ancak Batıya rağmen hareket eden iki farklı uç kesimin birleşimi temsil edilmektedir.

1911 yılına kadar Sun Yat Sen'in triadlarla yakın ilişkiler kurmaya ve olası bir devrim hareketi için altyapı oluşturmaya devam ettiği görülmektedir. 1911 yılı ve öncesinde ise Mançuların önderliğinde Çin'de bazı reform programları devreye alınmıştır. Mançu hükümeti reform hareketlerine başlamasının sebebi olarak, yönetim içindeki sıkıntıları gidermek ve Çin'de bir dizi yenilik gerçekleştirerek halk desteğini yeniden kazanmak politikası olarak görmüştür. Son İmparator Pu Yi'nin tahta çocuk yaşta çıkmasıyla etkisini giderek artan şekillerle gösteren bir muhafazakâr yönetim kadrosu, devlet içinde kümelenmiş durumdadır. Bu grubun ülkede yapılacak her türlü yeniliğe karşı çıkan, ancak oldukça etkili bir grup olduğu da bilinmektedir. Örneğin dönemin ilerleyen süreçte iç karışıkların dozunu arttıracak meselelerinden biri olan yeni anayasa hazırlığı, anayasanın kamuoyunun kendisini ifade etme biçimi için sunulan bir dizi yenilik teklif etmiş, ancak Çin Meclisi ve İl Meclisleri oluşturulurken, hükümet içindeki muhafazakârların düşünce ifadeleri üzerinde giderek daha sıkı kontroller koymasına neden olmuştur.⁷⁰ Mançu'nun reform olarak açıkladıkları muhafazakâr çoğunluğun desteğini almış, ancak İmparatorluğa karşı sessiz bir düşmanlığı da beraberinde beslemiştir.⁷¹

Pu Yi'nin çocuk yaşta tahta çıkması ile ortaya çıkan yönetsel boşluklar, Mançu Meclisi tarafından reform programları ile kapatılmak istenmiştir. Ancak reform yapılabilmesi için ihtiyaç duyulan yüklü miktarlar kasada bulunmadığı için Çin hükümetinin çözümü önce her ilde zorunlu katkılar şeklinde ortaya çıkan yeni

⁷⁰ Cambridge, s.412

⁷¹ Reginald F. Johnson, **Twilight in the Forbidden City**, Foreign Language Teaching and Research Press, Beijing, 1934, s.32

vergiler ile çözmeye çalıştığı, ardından yeni vergi sistemi ile beraber, birçok yerde patlak veren halk ayaklanmaları ile Batıya yöneldiği görülmektedir. İhtiyaç duyulan maddi destek yabancı ülkelerden borç almak suretiyle karşılanmıştır.

1911 yılında Mançurya Hükümeti, Amerika – İngiltere - Almanya ve Fransa'dan oluşan dörtlü gruptan yüklü miktarda bir borç almıştır. Bu dört ülke ABD'nin başı çekmesiyle Çin'e önce 1 milyon dolarlık, ardından da 6 milyon dolarlık bir borç kredisi açmışlardır. İlk miktar, Mançu İmparatorluğu'nun reformlarının gerçekleştirilmesi amacıyla verilmiştir. İkinci miktar olan 6 milyon dolar ise Canton bölgesinden, Çin'in içine doğru ilerleyen ve Hankow'da son bulan demiryolu projesine ait bir parayı temsil etmektedir. Ancak bu altı milyon dolarlık borcun 1911 devriminin ve Sun Yat Sen'in Çin'e girip Mançu İmparatorluğunu devireceği hareketin ateşleyicisi olduğu görülmektedir.

Hankow tren yoluna ait olan borcun büyük bir miktarı, Çin'e Batı tarafından özel olarak dayatılmış bir borçtur. Bu borçlanmanın altında ABD'nin Çin'de inşaa ettiği tren yolu üzerinde iddia ettiği hakkın yanı sıra, Çin'in iç güvenliğini sağlamak amacıyla aktarılan bir fonun varlığı da mevcuttur. ABD'nin bölgesel etkisi ve borçlanmanın yarattığı ekonomik parametreler ile 1900 yılında, Mançu Hanedanlığını devirmek için başlatılan bir hareket olan Boksör Ayaklanmasının ortaya çıktığı bilinmektedir. İsyen hareketi kısa zaman içinde bir iç savaşa dönüşmüş ve Çin'in tamamına yayılmıştır. Bu ayaklanma esnasında yalnızca Çin halkı değil, Çin'de ikamet etmekte olan tüm yabancılar, gerilen savaş atmosferinden dolayı, bir nevi intikam gayesiyle, öldürülmeye başlanmıştır. Aralarında o dönem Çin'de ikametgâh etmekte olan ABD, İngiltere, Almanya, İtalya, Japonya ve Rusya gibi devletlerin vatandaşlarına karşı oluşan Çin kökenli milliyetçi hareketlerinde varlığından söz edilebilir. Adı geçen ülkelerin çıkan ayaklanmanın ortasında kalan vatandaşlarını korumak adına ordularını Çin topraklarına gönderdikleri bilinmektedir. Böylece Çin içinde Çinliler ve yabancı devletler arasında bir sıcak çatışma dizisi başlamıştır. Sıcak çatışmaların boyutu zamanla büyümüş ve ayaklanmanın bir iç savaş görüntüsü kazanmasına neden olmuştur. Amerika Birleşik Devletleri hükümetinin bu eylem gerçekleşirken resmi ağızdan ilan ettiği görüş ise, Çin hükümetine bir iç isyanı bastırması için yardım ettiği yönünde gelişmiştir. Ancak durum ABD ya da adı geçen yabancı devletlerin yardımından öte, Çin içerisinde

çıkarılmış bir aleni savaş durumunu temsil etmektedir. ABD’de hareket, Çinli Hristiyanların ve misyonerlerin öldürüldükleri ve ardından 1900 yazında 55 gün boyunca Pekin’in Elçilik Bölgesinin kuşatıldığı haberleri ile kamuoyuna duyurulmuştur.⁷² Hareketin bastırılmasından sonra ise Çin hükümeti, yabancı devletlerin Çin’e giriş ve sözde halkın koruma maliyetlerini ödemeye ve ayaklanma nedeniyle ortaya çıkan yabancı devlet kayıplarını tazmin etmeye mahkûm edilmiştir. Tazminatın toplam tutarı, yalnızca ayaklanma için 450.000.000 taelidir.⁷³ Bu miktar İngiliz parası pound’a çevrildiğinde 67.500.000 pound karşılık gelmektedir.⁷⁴ Amerikan kaynaklarında ise bu miktarın 333 milyon dolar olarak verildiği görülmektedir.⁷⁵ Bu borcu Çin yüzde dört faizle, otuz dokuz yıl vadede ödemeyi kabul etmiştir. Ödeme 1 Ocak 1902’de başlamış ve 1940’ın sonunda sona ermiştir. Bu esnada ABD Çin’in borçlarını “Çin Vakfı” (China Foundation) isimli bir vakıf kurarak, vakfın kontrolüne bırakmıştır. Çin Vakfı Amerikalıların gözünde, Çin’deki fen eğitimini teşvik etmeye ve kütüphaneleri iyileştirmeye adanmış bir kuruluş olarak gösterilmiştir.⁷⁶ Bir başka deyişle Sun Yat Sen’in devirme hayalini kurduğu imparatorluk, kendisinden çok önceki bir tarihte, Batılı güçler ve ABD tarafından ekonomik olarak devrilmiştir. Boksör ayaklanması ile ortaya çıkan kuşatma kaldırıldıktan sonra yabancı birlikler, Çin ulusal hazinelerini yağmalayarak, Çin kırsalına giriş yapma imkânı bulmuşlardır. Bu dönemde ABD’de basının Çin’e karşı daha önce eşi görülmemiş bir propaganda yürüttüğü bilinmektedir. Boksör isyancıları tarafından öldürülen Çinli Hristiyanlar, şehitler olarak resmedilmiş ve birer şehit edasıyla romantikleştirilmiştir. Boksörler ise insanlık dışı birer vahşi olarak tanımlanmıştır. Yapılan haberler, Çin hakkındaki Amerikan fikirlerinin, din değiştirme ve ardından gelen vahşet vizyonları ile bir arada tanımlayarak, Amerikan

⁷² Jeffrey N. Wasserstrom, “Owning the Olympics”, University of Michigan Press, 2008, s.171

⁷³ Tael o dönem Çin’de kullanılan para birimidir. Değeri gümüş kuru üzerinden hesaplanmaktadır.

⁷⁴ Charles Denby, “The National Debt of China-Its Origin and Its Security”, **The Annals of the American Academy of Political and Social Science**, Cilt:68, Sayı:1,1916, s.4

⁷⁵ US Department of State Archive, “United States Relations with China: Boxer Uprising to Cold War (1900-1949)”, 20.01.2001-20.01.2009, <https://2001-2009.state.gov/r/pa/ho/pubs/fs/90689.htm#>, (10.05.2021)

⁷⁶ US Department of State Archive, “United States Relations with China: Boxer Uprising to Cold War (1900-1949)”, 20.01.2001-20.01.2009, <https://2001-2009.state.gov/r/pa/ho/pubs/fs/90689.htm#>, (10.05.2021)

halkının Çin hakkındaki düşüncelerinin olumsuz yönde şekillenmesine sebebiyet vermiştir⁷⁷

Sun Yat Sen'in 1908 yılına gelindiğinde hareketini finanse edebilmek için mali bir kampanya başlattığı görülmektedir. Mali kampanyanın ilk ayağını, Amerika Birleşik Devletleri oluşturmuştur. 1910'da Siam'a giden Sen, maddi arayışlarını Çin, Güneydoğu Asya ve Avrupa'da sürdürmüştür. Sen'in ABD'de Denver, Colorado'da para toplarken, Mançu hanedanlığının devrilmesine yol açan Mançu karşıtı ayaklanma, 10 Ekim 1911'de Çin'de Wuchang'da başlamıştır. İmparatorluk, 1911'de dış borçlar, askerî isyanlar, cumhuriyetçi ayaklanmalar, seçkinlerin imparatora bağlı olan sadakatinin geri çekilmesi ve triadların maddi desteğiyle kurulan, yerel özellikteki çetelerin etkinliği ile sarsılmıştır. Ancak hareketler sonucunu yeni bir rejimin ülkede etkili olması yerine, askerî kontrolün sağlanması ve var olan istikrarsız yönetim ve değişen bölgesel güç yapılarının kontrol altına alınması ile göstermiştir. Komünist Parti'nin 1949'daki zaferine kadar, Çin'de istikrarlı bir yeni ulusal rejim ortaya çıkmamıştır.

Çin 1911 yılına gelinceye kadar bir dizi ayaklanma ile sarsılmıştır. Bunların arasında Bağımsız Ordu Ayaklanması (23 Ağustos 1900) ordunun bizzat organize ettiği bir ayaklanma olduğu için, Quinzhou Ayaklanması (Ağustos-Eylül 1907) Mançuların getirdiği adaletsiz vergi sistemine karşı vatandaşlar tarafından çıkarılmış bir ayaklanma olduğu için, İkinci Guangzhou Ayaklanması (27 Nisan 1911) Çin Hükümetinin resmen kabul ettiği ilk devrim şehitlerinin verildiği ayaklanma olduğu için ve Xinhai Ayaklanması (1 Ocak 1912) Mançu İmparatorluğunun devrilip, Çin Cumhuriyetinin resmen kurulduğu ayaklanma olduğu için önemlidir.

Bu ayaklanmaların merkezi odakları, ayaklanmalara destek veren alt gruplar da dâhil olmak üzere çoğunlukla Tongmenghui'e (Birleşik Lig) bağlı gruplarca çıkarıldığı ve Sun Yat Sen ile bağlantılı oldukları görülmektedir. Bazı ayaklanmalar, Tongmenghui ile birleşmeyen grupları da içermektedir. Ancak bu ayaklanmalar yerel düzeyde kalmış ve yerel halk tarafından bastırılmışlardır.

Ayaklanmaların tüm Çin'i sardığı ve Mançuların içte ayaklanmalarla, dışta da yabancı devletlerin ekonomik baskısıyla yıpratıldığı bir dönemde, Nanjing bölgesine yerleşen devrim ordularının, mevcut hükümete karşı geçici bir koalisyon hükümeti

⁷⁷ Wasserdorn, s.171

kurdukları görülmektedir. Mançu otoriteleri henüz yönetimde iken kurulan hükümet, bir ulusal meclis aracılığıyla Çin Cumhuriyeti'ni resmen ilan etmiştir. Ardından da Tongmenghui'nin lideri Sun Yat Sen'i yeni kurulan cumhuriyetin başkanı ilan etmiştir. Sen'in kurulan cumhuriyetin başkanı olmasında, örgütlediği triadların ve maddi manevi destek aldığı misyonerlerin oldukça büyük bir etkisi vardır. Kurulan yeni Çin Cumhuriyeti'nin başındaki Sun Yat Sen önemli bir sorunla daha yüzleşmek zorunda kalmıştır. Sen yalnızca hızlı bir devrimi değil, aynı zamanda yabancı müdahaleyi ilerleyen süreçler içinde de önleyecek bütünlükçü bir devrim tasarısından yanadır. Sen'in bu cumhuriyetin kuruluşundan kısa süre sonra misyonerleri ve ülkedeki yabancıları bir tehdit olarak gördüğüne dair iddialar da mevcuttur.⁷⁸ Çin sınırları içindeki yabancı devletlerin varlığı ve bu devletlerin yaydığı etkinin süreklilik sağlayabilme ihtimaline dair kaygılar da Sen tarafından dile getirilmiştir. Yaşadıkları millîyetçi coşkunun her an yabancılar tarafından bozulabileceği korkusu, ya da yabancı devletlerle kendi sınırları içinde doğrudan bir çatışmanın olabileceği ihtimali, her daim yeni cumhuriyetçiler tarafından öne sürülen bir iddia konumundadır. Bir başka olasılık ise, Çin Cumhuriyeti daha güçlü oluncaya kadar, kendilerine karşı çıkarılabilecek bir yeni Mançu yanlısı hareketinin varlığıdır.⁷⁹

Sun Yat Sen'in devlet başkanı olarak ilan edilmesinin nedenlerinden biri de Çinlilerin denizaşırı ülkelere yansıtmayı umdukları "medeni" veya "saygın" imajı sağlayabilecek biri olmasıdır. Sen'i Batı eğitmiş, vaftiz etmiş, maddi destek sağlamıştır. Başını ABD'nin çektiği, İngilizlerin de siyasi destek verdiği Sen, yabancıların kurulacak Çin Cumhuriyeti'ne yaklaşımını olumlu hale getirilebilecek bir figür olarak görülmüştür. Bu yüzden ayaklanmaların esnasında ve sonrasında Sen hep sahnede görülmektedir. Çin sınırları içinde Cumhuriyet ilan edilmeden önce çıkan son ayaklanma Xinhai ayaklanması esnasında, Çinli devrimciler arasında yapılan bir seçimle 29 Aralık 1911'de Sun Yat Sen ve Li Yuan-hung sırasıyla Başkan ve Başkan Yardımcısı seçilmiştir. Sun, 1 Ocak 1912'de gece yarısı yemin etmiş ve Çin Cumhuriyeti'nin resmi kuruluşunu ilan etmiştir.

Modern Çin tarihinin erken döneminin başlangıcını oluşturan bu tarih, hâlen birçok tarihçi ve araştırmacı tarafından net olarak bilinmemektedir. Günümüzde

⁷⁸ Sidney H. Chang & Leonard H. D. Gordon, **All Under Heaven: Sun Yat Sen and His Revolutionary Thought**, Hoover Institution Press Stanford University, 1991, s.149

⁷⁹ Schiffrin, s.364

hâlen Çin Hükümeti'nin bu dönemle ilgili açıklamadığı oldukça fazla kaynak vardır. Sun Yat Sen'in ABD ve Avrupa'da gerçekleştirdiği girişimlere ait belgeler ve Partisi Kuomintang'ın arşivlerinin, Amerikan Hoover Enstitüsü çatısı altında yer aldığı görülmektedir.⁸⁰ Bu noktada Çin içinde gerçekleştirilen devrim hareketleri esnasında, yazılı kayıt tutulmaması ve konunun birden fazla muhatabı ve her muhatabın kendine ait bir siyasi görüşü olması nedeniyle, birbiriyle uyuşmayan ya da çelişkili ifadeler de mevcuttur. Örneğin konu ile ilgili yazılmış olan literatürde Sun Yat Sen'in İmparatorluk yönetimini devirmesi ve Çin devrimini gerçekleştirmesinin, direkt olarak Sen'in bireysel girişimleriyle gerçekleşmediğini, yaşanan hadiselerin ve değişimin birbirini izleyen bir dizi olay sayesinde gerçekleştiği aktaran çalışmalarda mevcuttur. Bu tarz görüşlerin savunduğu en önemli görüş ise, İmparatorun hanedanlığının sonunun, üst üste yaşanan krizler ile aniden geldiği ve Sun Yat Sen'in doğrudan bir müdahalesinin olmadığı çerçevesinde şekillenmiştir. Çin'in güneybatısı boyunca, bölgedeki demiryolu haklarının yabancılara satıldığına dair haberler, hanedana karşı halkı kızdırmış ve Ekim 1911'de Wuhan şehrinde meydana gelen bir ayaklanma, birbirini izleyen olayların fitilini ateşlemiştir. Olayları takiben, imparatora karşı ayaklanan isyancılar Yasak Şehir komutasını ele geçirmişlerdir. Çin'de kurulan il meclisleri ile de Cumhurbaşkanı adayı gösterdikleri Sun Yat Sen'i cumhuriyetin başına getirmişlerdir. 12 Şubat 1912'de son imparator, 6 yaşındaki Pu Yi tahttan çekilmek zorunda bırakılmıştır.⁸¹

Sun, Çin halkı nezdinde kahramanlaştırılmış ve idealize edilmiş bir figür görüntüsü çizmektedir. Sun Yat Sen, Çin'de doğmuş ancak misyonerlerin girişimleriyle Amerika Birleşik Devletleri'nde yeniden doğurulmuş bir karakterdir. Amerikan Board üyesi Hager'ın tavsiye mektubu ile tıp okumak için Hong Kong'a dönen Sun Yat Sen, 1895'te hükümete karşı gerçekleştirdiği başarısız bir darbeden sonra, cumhuriyetçi bir devrim için para toplamak üzere Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'ne gittiği bilinmektedir. ABD'de geçirdiği süre boyunca 140.000 dolardan

⁸⁰ Hoover Institution, "Kuomintang Records", 2022, <https://www.hoover.org/library-archives/collections/kuomintang-records>, (26.05.2022)

⁸¹ Rana Mitter, **Modern China A Very Short Introduction**, Oxford University Press, New York, 2008, s.30

fazla (günümüzde 3.540.600 dolara eşdeğer) para topladığı ifade edilmektedir.⁸² Fakat bu gezinin Sen'in ilk ABD gezisi olmadığı bilinmektedir. Sen ABD'ye ilk kez 1896'da Kuzey Amerika'ya yaptığı gezi sırasında giriş yapmıştır. Bu gezi esnasında Mançu Hükümeti tarafından başına konulan ödüle rağmen, ABD sınırları içinde yakalanmamıştır. Ancak ABD'den İngiltere'ye geçen Sen'in, İngiltere'de yakalandığı görülmektedir. Eğitim hayatına Anglikan misyoner okulunda başlayan, ancak Amerikan Board okulunda devam eden Sun Yat Sen'in dönemin ABD Hükümetinin Çin Dışlama Yasaları'na rağmen, ABD'nin kuzeyini gezerek para toplaması, ancak İngiltere'ye geçtiğinde yakalanması dikkat çekicidir. Bu durumun nedeninin Amerikan arşivlerinde 1997 tarihli araştırma sonucunda ortaya çıktığı görülmektedir. Sun Yat Sen'in 1904 yılında ABD'ye yeniden girdiği ve İmparatorluk Hükümeti'nin kendisine karşı yapabileceği olası bir hamleyi öngörerek, gezisinde ABD vatandaşı olduğuna dair belgeler sunduğu ortaya çıkmıştır.⁸³ Günümüzde San Francisco nüfus dairesi kayıtlarında Sen'in ABD vatandaşı olduğuna dair kayıtlar mevcuttur. 1997 tarihli dava dosyası, Sen'in Hawaii doğumlu iki çiftçinin yeminli ve imzalı ifadesini içermektedir. Şahitlerin ifadelerine göre Sun Yat Sen, Amerika Birleşik Devletleri'ne bağlı Hawaii adasında doğmuştur.⁸⁴ Çin Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra statüsü değişerek devlet başkanı olmuş, ancak ABD vatandaşlığından çıkmak için başvuruda bulunmamıştır. ABD Dışişleri Bakanlığı ise Çin'deki uzun vadeli Amerikan çıkarları açısından konuya yaklaşmış ve herhangi bir karşı girişimde bulunmamıştır. Bu bakış açısı ve iddialar literatür taraması esnasında karşılaşılan bilgilerdir ve konuyla ilgili literatür bilgisi vermek amaçlı olarak çalışmaya dahil edilmiştir.

⁸² Chinese Historical Society of America, "Sun Yat-sen's 1911 Tour of America", 2022, <https://chsa.org/exhibits/online-exhibits/sun-yat-sen-an-american-legacy/sun-yat-sens-1911-tour-of-america>, (29.05.2022)

⁸³ National Archives, "Immigration Arrival Investigation Case Files, 1884-1944"11.2018, <https://static1.squarespace.com/static/5a81dadde9bdf9a97b0da7/t/5d276e576e392d000188df98/1562865246177/NARA+San+Francisco+District+Inventory+%28rev.+12-2018%29.pdf>, s.16 (29.05.2022)

⁸⁴ The Center for Asian American Media, "9995/Sun Yat Sen", <https://caamedia.org/separ-atelivesbrokendreams/sun8.html>, (29.05.2022)

1.3. HOMER LEA VE ÇİN CUMHURİYETİ KURULUŞUNDA ABD DESTEĞİ

Sun Yat Sen 12 Mart 1925 yılında hayatını kaybetmiştir. Yaşamı boyunca doğduğu ülke olan Çin'den uzak kalan ve yaşamının büyük bölümünü İngiltere, ABD ve Avrupa'nın farklı ülkelerinde geçiren Sen, Çin içinde gerçekleştirdiği devrim dönemi ve doğduğu köy hariç, yalnızca İngiliz kontrolünde olan Şangay Özerk bölgesinde bulunmuştur. Ancak günümüzde gerçekleştirdiği devrim hareketiyle, Mançu İmparatorluğu'nu deviren ve Çin'e getirdiği Cumhuriyet yönetimi ile "Ulusun Babası" unvanını almıştır.

Sun Yat Sen devrim hareketini gerçekleştirme esnasında sürekli olarak aynı noktaya vurgu yapmış ve aynı mesajı tekrarlamıştır. Sürekli tekrarladığı mesajı, Mançuların gücünü Çin halkını gasp ederek aldıkları ve temelinde Çin halkına yabancı olduklarıdır. Sen'e göre Çin halkı, Mançular tarafından bastırılmış ve hükümet sürekli olarak kötü yönetilmiştir. Böylece Çin zayıf bir ulus hâline gelmiştir.⁸⁵ Bu mesaj Sen'in yalnızca en güçlü dayanağı olmamış, aynı zamanda etki alanını da genişletmesine hizmet etmiştir. Bu etki yalnızca Amerikalıları değil, Çin üzerinde hâkimiyet sağlamak isteyen birçok farklı ulus Sun Yat Sen'in davasına çekmiştir.

Sun Yat Sen iyi bir belagat ustası, iyi bir organizatör ve iyi bir iletişimci profili çizmektedir. Fakat bir imparatorluğu yıkıp yerine, Batı eksenli bir yönetimi getirmek, bu özelliklerden çok daha fazlasını gerektirmektedir. Bu girişim için gereken maddi altyapı, Sun Yat Sen'in yolunu ABD'ye kadar götürmüştür. Amerika Sen'i ABD merkezli Çin triadlarıyla buluşturmuştur. Sen'in devrim için para topladığı 16 yıl boyunca denizaşırı yaşayan Çinliler, özellikle Güneydoğu Asya'dakiler, onun en önemli kaynağıdır. Davanın uluslararası bir kimliğe sahip olması da önemlidir. Mançular 1644 yılından beri Çin'de hüküm sürmektedir. Bu esnada Ming soyundan gelen Prensesleri ele geçirmekten, Moğol Beyleri'ni basit memuriyet konumlarına atamaya kadar bir dizi stratejik hamleyi başarıyla ifa

⁸⁵ Allen F. Damon, "Financing Revolution: Sun Yat-sen and the Overthrow of the Ch'ing Dynasty", **Hawaiian Journal of History**, Cilt:25, 1991, s.161

etmişlerdir.⁸⁶ Bu denli köklü bir yapıya karşı girilecek karşıt devrim hareketi için, iyi düşünülmüş bir askerî stratejide kaçınılmazdır.

İhtiyaç duyulan bu stratejik desteğin, Amerika içinden resmi yollardan verilebilmesi mümkün görünmemektedir. ABD politikası Çinliler'in ABD'deki varlığını kısıtlayıcı bir dizi önlemi resmi yoldan almıştır. 1882 yılında yürürlüğe giren Çin Dışlama Yasası (Chinese Exclusion Act), 6 Mayıs 1882'de resmi yasa statüsüne getirilerek imzalanmıştır. Resmi olarak "Çin İle İlgili Belirli Anlaşma Hükümlerini Yürütmek İçin Bir Yasa" (An Act to Execute Certain Treaty Stipulations Relating to Chinese) başlıklı Çin Dışlama Yasası, Çinli işçilerin ABD'ye göçünü ilk etapta on yıl süreyle yasaklamak maksatıyla ortaya çıkarılmıştır. 1892'de "Geary Yasası" (Geary Act) ile yasak on yıl daha uzatılmış, ardından 1902'de kalıcı hale getirilmiştir. Geary Yasası 6. Maddesi Çinlilerin ABD'de resmen ikâmet ettiğini yalnızca resmi belgelerle ispat etmesini yeterli görmemekte, beyaz bir Amerikalının Çinlinin yasal statüsüne dair şahitliğini de şart koşturmaktadır.⁸⁷ 1943'te, Amerika Birleşik Devletleri ve Çin'in II. Dünya Savaşı sırasında müttefik olduğu bir zamanda, Çin göçü ve vatandaşlığa geçme yasağı ancak kaldırılmıştır.⁸⁸

Dönemin ABD politikası, Çinlileri demiryollarını inşa etmek için çağrılan ucuz iş gücü olarak görmüştür. Belirli sayıdaki Çinli işçi ABD'ye alınacak ve demiryolu inşaatında ABD'li vatandaşlar yerine çalıştırılacaktır. Bu amaçla ABD'ye alım sürecinin başında oldukça iyi karşılanmışlar ⁸⁹ ancak zaman içinde resim tam tersine dönmüştür. Çinlilere karşı ABD içinde uygulanan dışlayıcı ve kısıtlayıcı tavırlar ile Çinliler de kendi içlerine dönmüşler ve örgütlenerek triadların oluşumunu gerçekleştirmişlerdir. Başkan Chester Arthur tarafından imzalanan Çin Dışlama Yasası, Amerika Birleşik Devletleri tarihinde bir dönüm noktasını oluşturmaktadır. Yasa, sadece ülkenin ilk önemli kısıtlayıcı göçmenlik yasası görevini üstlenmemiş; aynı zamanda bir grup göçmeni ırk, sınıf ve deri renklerine göre sınırlandıran ilk yasa konumuna gelmiştir. Bu yasa ile yirminci yüzyıl Amerika Birleşik Devletleri'nin ırk temelli göç politikaları şekillenmiştir. ABD, ilk denemesini

⁸⁶ Eberhard, s.306

⁸⁷ Fifty-Second Congress. Session I, "Text of the Geary Act of 1892 (Extends Chinese Exclusion Act of 1882 for Ten Years)", 1892, <https://loveman.sdsu.edu/docs/1892GearyAct.pdf>, (10.05.2021)

⁸⁸ Library of Congress, Ken Drexler, "Chinese Exclusion Act: Primary Documents in American History", 01.06.2020, <https://guides.loc.gov/chinese-exclusion-act>, (10.05.2021)

⁸⁹ William Llyod Garrison, "Chinese Exclusion" **The Advocate of Peace**, Cilt:64, Sayı:2, 1902, s.35

Çinliler üzerinde gerçekleştirdiği bu sistemin bir benzerini Japonlara da uygulamıştır. Şubat 1942’de, yaklaşık 100.000 Japon vatandaşını etkileyen ve yalnızca Indiana Eyaleti sınırlarında yaşayan 7.500 Japon öğrenciyi, (4.000 lise son sınıf öğrencisi ve 3.500 üniversite öğrencisi) Başkan Franklin D. Roosevelt’in 9066 numaralı Yürütme Emri⁹⁰ ile Amerika’nın batı kıyısından zor kullanılarak taşınmasına sebebiyet vermiştir. 7.500 lise ve üniversite öğrencisi Japon vatandaşına ABD Hükümeti tarafından üç seçenek sunulmuştur. Birinci seçenek hapis cezasıdır, ikinci seçenek hapis yatmamak için orduya katılmak ve ABD savaş gücünü oluşturmaktır. Üçüncü seçenek ise Japon öğrencilerin eğitimlerini tamamlayacak bir okul bulmalarıdır.⁹¹

Çin’in yasal olarak ve ABD hukukuna uygun sebepler ile dışlanması, yalnızca Amerikan-Çin toplumunu dönüştürmemiştir. Bu durum Amerika’nın genel olarak göçmenlikle olan ilişki biçimini ve bu ilişkinin yarattığı algıyı da kökten değiştirmiştir. Kuruluşunun tüm yükünü göçmenlerin omuzlarına yükleyen Amerika, bu dönemden itibaren, sınırları içinde sözde aynı statüye sahip olan insanları, yasal olarak ayırıştırabileceği, hatta onları yasal olarak toprakları üzerinde yerleştikleri bir alandan bir diğerine taşıyabileceği ve de dışlayabileceği fikrini oluşturmuştur. Bu fikir ABD kanunları ile aynı zamanda yasallaşmıştır.

Sun Yat Sen’in Mançu’ları devirmek için ihtiyacı olan desteği, ABD sınırları içinde kendi adıyla ya da kurulacak bir organizasyon üzerinden temin etmesi kolay olmayan bir ideali temsil etmektedir. Ancak meseleyi şekillendirecek, aktif rol alacak ve Çin’in kaderini değiştirmeye niyetli birçok gayri resmi aktör mevcuttur. Bu grupların iki önemli düşünceden hareket ettikleri görülmektedir. Birincisi Amerikan sınırları içinde artarak etkisini gösteren, başını Çinlilerin çektiği yabancı düşmanlığı ve bu düşmanlıklardan doğan siyasi atmosferin kontrol altına alınması gerekliliğidir. Bu nedenle Çin içinde ortaya çıkarılabilecek bir Batı eksenli yönetim biçimi, yalnızca ülke içindeki Çinliler için değil, ülkeleri dışında olan Çinliler içinde önem taşımaktadır. İkinci önemli nokta ise, Japonya’nın 1894-95 savaşlarında Çin’i yenilgiye uğratmasının ardından, Avrupalı güçlerin etki alanlarını belirlemede, Asyalı devletleri öne almış olmasıdır. Avrupalı Devletler, yükselen ABD-Asya ticari

⁹⁰ National Archives, “Document for February 19th:Executive Order 9066: Resulting in the Relocation of Japanese”, <https://www.archives.gov/historical-docs/todays-doc/?dod-date=219>,(13.05.2021)

⁹¹ Eric Langowski, “Education Denied: Indiana University's Japanese American Ban, 1942 to 1945”, Indiana Magazine of History Cilt:115, Sayı:2, 2019, s.65

tehdidine karşı, önlem alma yoluna gitmişlerdir. Ancak alınan önlemlerin, Çin'e karşı gümrük vergilerini yükseltmek olduğu görülmektedir. Başını İngiltere'nin çektiği Asya merkezli sömürge işletmelerindeki yüksek vergilendirmeler, ekonomik koşulları daha da depresif hale getirmiştir. Yüksek vergilendirme ve Çin'in ayrıştırılan konumu, pazarların daha da küçülmesine sebebiyet vermiştir.⁹² Netice ise ABD-Avrupa ekseninin Çin'i sömürgeleştirilmesi gereken ihtiyatlı bir zemin olarak algılanmasını sağlanmasıdır.

Sun Yat Sen ise, 1894'ten 1911'e kadar neredeyse tüm ABD ve Avrupa'yı dolaşarak, tasarladığı Mançu Sülalesini devirmek odaklı devrim hareketini savunmuştur. Güneydoğu Asya, Japonya, Hawaii, Kanada, Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa, Sen'in sürekli arayışının ortak merkezleri konumundadır. Bu amaç doğrultusunda ilerlerken düşüncelerini de netleştirmiştir. Sen'in Çin'in geleceği hakkında tasarladığı planı üç ana noktayı kapsamaktadır: Mançular'ın devrilmesi, bir Cumhuriyetin kurulması ve milliyetçi sosyalizme dayalı eşitlikçi bir ekonomi. Bu amacı gerçekleştirme yolunda ise, Amerika Birleşik Devletleri onun için büyük bir motivasyon kaynağı durumundadır. Bir konuşmasında; "Mutluluk için tek umudumuz devrimci partide yatıyor ... çünkü parti Batı'nın yollarını ve fikirlerini benimsemeye istekli ve hazır. Amerika'ya bakmalıyız"⁹³, ifadesini kullanmıştır. Ancak Sen, ABD'de veya Avrupa'da gördüğü her şeyi olduğu gibi Çin'e uygulamaktan sakınmaktadır. Örneğin sosyalizmi üçüncü ilkesi olarak benimsemesi, Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere'de tanık olduğu eşitsizliklerden kaynaklanmaktadır. Bunun yerine Çin Halk Cumhuriyeti'nde etkisini göstermeye devam eden, beşli güçlü hükümet teorisini oluşturmuştur. Bu teoriye göre; Batı hükümet sistemlerinin üç dalı (yürütme, yasama ve yargı), Çin'in modern öncesi hükümet sisteminin geleneksel kurumlarından türetilen iki ek dalla desteklenmiştir. Bunlar, eski Çin geleneklerinden miras alınan, bağımsız kamu hizmetlerinin yakından incelemesi ve sansür sistemleridir. Sen'e göre geleneksel Çin bu iki sisteme sahiptir ve bu sistemler hükümet yönetiminde oldukça etkilidirler.⁹⁴ Bu düşünce altyapısı ile oluşturulan fikirlerini 1905 yılında "Çin Sorunun Gerçek Çözümü" (The

⁹² Herring, s.4

⁹³ Damon, s.166

⁹⁴ Chu-yuan Cheng, "The Originality and Creativity of Sun Yat-Sen's Doctrine and Its Relevancy to the Contemporary World", **American Journal of Chinese Studies**, Cilt:10, Sayı:2, 2003, s.152

True Solution of the Chinese Question) başlığıyla yayınlamıştır.⁹⁵ Makale dönemin Avrupa’lı devletlerinin Çin üzerinde gerçekleştirmeyi umduğu planlarını eleştirirken, ABD politikalarını haklı görmekte ve Çin’i ABD malları için ideal bir alan olarak tanımlamaktadır. Sen’in makalesine göre eğer ABD, Asya pazarına girmek istiyorsa Çin bu hedefin öncelikli noktası olmalıdır. Bir Çinli tarafından yazılan ABD yanlısı bu makale, Sen’in ABD içinde oldukça farklı kişilerle tanışmasının yolunu açan makedir. Bu kişiler arasında en önemlileri Homer Lea, Charles Boothe, W. W. Allen, ve Yung Wing’dir. Bu kişiler Sun Yat Sen ile bir araya gelerek, Sen’in Mançu İmparatorluğunu devirmesine destek veren ABD vatandaşlarıdır. Homer Lea, Stanford mezunu, bir askerî stratejist, Charles Boothe, sağlık nedeniyle emekliliğe zorlanan eski bir New York bankacısı, W. W. Allen, bir Wall Street finansman uzmanı, Yung Wing Connecticut’ta yaşayan reformcu bir liderdir. Bu kişiler arasında özellikle Homer Lea literatürde kapladığı alan ve sıradışı kişiliğiyle öne çıkmaktadır.

Homer Lea, 1876 Colorado, Denver doğumludur. Sen ile ilk tanışmasında, kendisini bir askerî stratejist olarak tanıtmıştır. Bu tanım kısmen doğrudur. Çünkü Lea doğuştan getirdiği skolyoz hastalığı yüzünden askerî okul okuyamamış, ancak kendi kendini yetiştirmiştir. Lea hastalığı nedeniyle kamburdur ve aynı zamanda gözleri oldukça az görmektedir. Ailesinin henüz çocuk yaşta California’ya taşınmasını takiben, evlerinde çalıştırdıkları bir Çinli aşçıdan Çince öğrenmiştir. Aynı zamanda Latince ve Fransızca bilmektedir.⁹⁶ Stanford Üniversitesi’nden sonra, askerî strateji alanında çalışmalarına 1899’da başlamıştır. Çin reform hareketi için askerî organizatör olarak çalışmıştır. Görevden alınan İmparator Kwang-Hsu’yu geri getirmeye çalışan “Pao Huang Hui”, “İmparatoru Korumak Topluluğu”nu desteklediği bilinmektedir. Fakat bu alanda yaptığı çalışmalarından başarı elde edememiştir. Kariyerini yazar olarak sürdüren Lea, dönemin Amerikan ordu savunmasını inceleyen ve Amerika ile Japonya arasında bir savaşı kaçınılmaz olarak öngören *Cehaletin Cesareti* (The Valor of Ignorance) (1909) adlı kitabı kaleme almıştır. Lea bu kitapta, ABD ile Japonya’nın savaşa gireceğini ve bu savaşın Pasifik’te yer alan adalar kümesi üzerinde gerçekleşeceğini iddia etmiştir. Kitabın yayınlanmasından bir

⁹⁵ The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser, “The True Solution of The Chinese Question”, 18.11.1911, <https://eresources.nlb.gov.sg/newspapers/Digitised/Article/singfreepressb19111218-1.2.65>, (15.05.2021)

⁹⁶ Richard F. Riccardelli, “A Forgotten American Military Strategist: The Vision and Enigma of Homer Lea”, **Army History**, Sayı:36, s.17

yıl önce ise 1908 yılında Çin'in güneyde yer alan iki farklı vilayette, bağımsız bir Cumhuriyet kurmak için, CIA tarafından organize edilen ve “Kızıl Ejderha” komplosu olarak bilinen devrimci bir komplonun örgütlenmesine ve yönetilmesine yardımcı olmuştur.⁹⁷ 1909 sonbaharında Amerika’da fon toplama gezisine çıkan Sun Yat Sen’e Mançu hanedanını devirmek için yaptığı devrimci hareketle güçlerini birleştirmeyi önermek için ilişki kurmuştur. Sen, Lea’yı askerî danışman konumunda kullanmıştır. Sen aynı zamanda, Millîyetçi devriminin başarılı olması halinde, Lea’ya, Genelkurmay Başkanı olarak görev yapacağı vaadinde de bulunmuştur.⁹⁸

Lea’nın sahip olduğu bedensel deformite Çinliler tarafından saygı ile karşılanmıştır. Bu durum iki ülke arasındaki kültürel farklılıkların da önemli bir göstergesidir. ABD sınırları içinde bedensel engel durumu, Lea’nın hayalini kurduğu yaşamı gerçekleştirmesine mani iken, Çin’de durum tam tersi şekliyle ele alınmıştır. Lea, bedensel deformesi sayesinde Çin’de en ücra mahallelere kadar girebilmiş ve Çin’in tam bir resmini çekebilmiştir.⁹⁹

Homer Lea’nın Çin üzerinde gerçekleştirdiği gizli askerî faaliyetler, yalnızca Sun Yat Sen tarafından kendisine verilen askerî danışmanlık rolü ile başlamamıştır. 1900 yılında “Yüz Gün Reformu” adlı bir hareketin altyapısını oluşturmak için, Güney ve Orta Çin’de bir silahlı isyana liderlik eden Homer Lea, gizli ajan olarak istihdam edilmiştir. Lea’ye bu dönem Çin’in kapısını açanların, Los Angeles’da yer alan “İmparator Koruma Derneği” olduğu görülmektedir.¹⁰⁰ Lea’nın askerî planlarının oldukça büyük paralar gerektiren, maliyetli planlar olduğu görülmektedir. Örneğin geçmişte Çin’e gönderilen Homer Lea, burada kendisi tarafından yetiştirilecek, vasıfsız işçilerden oluşan 25.000 kişilik bir grubu, Amerikan subayları adı altında, Macao bölgesinden, Canton’a saldırtmayı planlamıştır. Bu planın gerçekleştirilmesi için ise, dönem itibarıyla kontrolü sağlayan makamlara yüklü miktarda rüşvet verilmesi gerekmiştir.¹⁰¹

⁹⁷ Lawrence M. Kaplan, **Homer Lea: American Soldier of Fortune**, University Press of Kentucky, Lexington, 2010, s.159

⁹⁸ Homer Lea Research Center, “Dr. Sun Yat-sen’s American Adviser”, 2021, <https://homerlea.org-sunyatsen>, (15.05.2021)

⁹⁹ Marshall Stimson, “A Los Angeles Jeremiah Homer Lea: Military Genius and Prophet”, **The Quarterly: Historical Society of Southern California**, Cilt:24, Sayı:1, 1942, s.6

¹⁰⁰ Key Ray Chong, “The Abortive American-Chinese Project for Chinese Revolution, 1908-1911”, **Pacific Historical Review**, Cilt:41, Sayı:1, 1972, s.56

¹⁰¹ Schiffmann, s.207

Sun Yat Sen'in Lea, Boothe, Allen ve Wing ile ortak kurduğu devrim odaklı kartelin projelerini gerçekleştirebilmesi için ise 10.000.000 dolardan fazla para gerektiği ifade edilmektedir.¹⁰² Bazı kaynaklar ihtiyaç duyulan bedeli yarısı kadar, 5.000.000 dolar olarak da vermektedirler.¹⁰³ Sen'in Mançu hanedanını devirmek için ihtiyaç olan paranın temini için Allen, Amerikalı finansçı J.P. Morgan ile görüşmeleri başlatmıştır. Ancak Morgan'ı ikna etmekte başarılı olamamıştır. Morgan ihtiyaç duyulan parayı vermeme nedeni olarak "Yeryüzünde kurulu herhangi bir hükümetle iş yapmak için hazırım ama ... İş yapacak bir hükümet kuramam" cümlesiyle ifade etmiştir.¹⁰⁴ Allen bu dönemde birkaç kez daha Morgan ile görüşmüştür, ancak hiçbir görüşmeden sonuç alamamıştır.¹⁰⁵ Morgan'ın, müşterileri hükümetler yerine, esas olarak özel şirketler olan ilk nesil bankacılarıdır.¹⁰⁶ Allen'ın yeni bir hükümet kurma planı ile Morgan'a gitmesi beklenen etkiyi gösterememiştir.

Planlanan devrim hareketine maddi desteğin sağlanmamasının nedenleri arasında Çin piyasasının Morgan'dan önce rakibi Rockefeller tarafından ele geçirilmiş olmasıdır. Rockefeller özellikle petrol başta olmak üzere, hammadde ile ilgili yatırımlarını ülkede oldukça hızlı bir biçimde gerçekleştirmiştir. Rockefeller dönem itibariyle, Uzak Doğu'da gazyaaı yatırımları yapmış ve henüz Morgan, Çin için bir yatırım planı yapmakta iken, Rockefeller Amerikan et üreticilerini Çin ve Japonya içinde yer alan dağıtım merkezleri aracılığıyla ülkelere yerleştirmiştir.¹⁰⁷ Upton Sinclair'in 1906 yılında basılan romanı *The Jungle* (Orman) ıkana kadar, et ticareti hiçbir ülke tarafından denetime tabii tutulmamış ve düzenli bir kontrol mekanizmasına sahip olmamıştır. Sinclair'in romanında anlatılan Chicago et kombinalarının iler acısı durumu ve işletim biçimi ise ABD ticari politikalarının yeniden oluşturulmasına ve bu ticaretin denetim altına alınmasını sağlamıştır.

Çin dönem itibariyle, bu tarz bir yatırımın yapılabilmesini garanti altına alacak merkezi bir ordudan, modern bir bütçe yapılanmasından ve bankacılık sisteminden yoksundur. Çin pazarına giriş yapmış olan Avrupa temelli bankalar, tahsilat sağlayabilmek için hükümet tarafından, bir alacaklının borcuna karşılık, bir

¹⁰² Damon, s.177

¹⁰³ Kaplan, s.160

¹⁰⁴ Damon, s.177

¹⁰⁵ Chong, s.64

¹⁰⁶ Charles. L. Morris, **The Tycoons: How Andrew Carnegie, John D. Rockefeller, Jay Gould, and J. S. Morgan Invented The American Supereconomy**, Owl Books, New York, 2005, s.226

¹⁰⁷ Morris, s.13

başka alacaklının hesabındaki borcu göstermektedir. Bankacılarda, olası yatırımcılara karşı Çinli yetkililerle aynı stratejiyi kullanmakla sıklıkla suçlanmıştır.¹⁰⁸

1899 yılında, Amerikan Dışişleri Bakanı John Hay'in, Çin'e yatırımcıların sınırsız erişimini garanti eden bir "açık kapı" politikası ilan ettiği bilinmektedir. Açık kapı politikası, zamanla bölgeye önceden yerleşmiş olan Avrupa güçleriyle eşit haklara sahip ABD yatırımcılarının elini güçlendirmiştir. Açık kapı ile ülkeye giriş yapan ABD sermayesi ABD ekonomik ve mali gücünün Orta Amerika, Karayipler, Pasifik ve Asya'ya yayılmasını sağlamıştır. Avrupalı devletlerin 1898'den beri Çin'i bölmeye odaklanmış ve bu sayede parçalı bir Çin'den kâr elde etmeye odaklı politikasına karşın, ABD'nin bölünmüş Çin yerine, Çin'in toprak bütünlüğünü koruyarak, Pasifik'te yer alan ve ABD'ye bağlı bir sömürge imparatorluğunu kurmaya odaklandığı görülmektedir. Sömürgeci alanın bütünlüğünü koruyarak, ABD'ye bağlı büyük bir yüzölçümü yaratmak ve bu alanda hâkimiyet sağlamak ana amaçtır. ABD bu sayede, Çin'de bir dizi deniz üssünü de kurabilmeyi hedeflemiştir. John Hay'in ifade ettiği açık kapı doktrini ise, yalnızca Amerikan İmparatorluğu'nun gayri resmi statüsünü, resmi hale getirmeye yarayan, 50 yıldan uzun bir süredir yürürlükte olan ABD politikalarının bir doğrulayıcısı ve resmi dilden ifade edilişi konumunda olmuştur. Bu politikanın aynı zamanda, ABD'nin gücünün ve küresel etkisinin genişlemesi için bir model sunma amacı taşımakta olduğu da bilinmektedir.¹⁰⁹ Morgan gibi özel teşebbüslerin, çizilen tabloyu bozma ihtimali olan herhangi bir girişime olan ihtiyaçları görülmemektedir. ABD politikası resmi yoldan, ihtiyaç duyan yatırımcılara elverişli bir yatırım alanını zaten hali hazırda kullanıma açık hale getirmiştir. Dolayısıyla Morgan'ın Çin'e 10.000.000 dolarlık bir kredi açma teklifine olumsuz yanıt verdiği görülmektedir.

Sun Yat Sen'in resmi ABD parasını kullanarak gerçekleştirmeyi tasarladığı cumhuriyetçi devrimine resmi kanallardan olumsuz gözle bakılmasının bir başka nedeni ise, 1909 yılında göreve gelen Başkan Taft'ın atmış olduğu siyasi adımlardır. 1909'da göreve başlayan Başkan Taft ve Dışişleri Bakanı Philander Knox, Çin'in Mançurya bölgesinde yer alacak olan ve amacı temelde, Japonya'nın Güney

¹⁰⁸ Ron Chernov, **The House of Morgan: An American Banking Dynasty and the Rise of Modern Finance**, Grove Press, New York, 1990, s.143

¹⁰⁹ Mark A. Stoler, **America and the World: A Diplomatic History Parts I & II**, The Teaching Company, 2008, Virginia, s.35

Mançurya demiryoluyla rekabet etmek olan Chinchow-Aigun demiryolunu inşa etme çabalarını desteklemiştir. Çin hükümetinin de başta Amerikan destekli bu projeye karşı istekli olduğu görülmektedir. Chinchow-Aigun hattı Mançu Hükümeti'nin Mançurya adı verilen bölgede etkinliğini güçlendirme ve Çin içinde olası bir yeni ayaklanma çıkma ihtimaline karşı hükümet güçlerinin müdahalesini kolaylaştıran bir projedir. Dışişleri Bakanı Knox daha sonra, Mançurya'daki tüm demiryollarının Çin tarafından satın alınmasını ve bunun için paranın büyük güçlerden borçla alınmasını öneren isim konumundadır. Ancak bu önerinin bölgede faaliyet gösteren Avrupalı aktörler tarafından red edildiği bilinmektedir. Taft yönetimi ise, Amerikalı bankacıları Çin'in güçlenmesini sağlayabilmek için borç verecek olan İngiliz, Fransız ve Alman finansörlerinden oluşan bir şirketler birliği oluşturmuştur. Ancak bu şirketler birliğinin 1912 yılına gelinceye değin kurulamadığı, Batı merkezli krizler bahane edilerek ertelendiği bilinmektedir. 1912 yılında Sun Yat Sen Cumhuriyeti ilan edince de Taft yönetimi yeni kurulan Cumhuriyeti ilk etapta tanımamıştır. Taft, konsoryumunun Çin'de yapılacak yatırımları geciktirmesinin altında yatan bir başka neden ise bölgede yatırımlar aracılığıyla oluşabilecek bir Japon emperyalizmi çekincesidir.¹¹⁰ Bu dönemde, Amerikan siyasi algısında, Japonya'ya karşı oluşturulan hassas tavıra, iki önemli strateji kitabı da büyük katkı sağlamıştır. 1909 yılında ardı ardına yayınlanan ve Japon askerî ve ekonomik tehditlerini ele alan bu iki kitabın birincisi Thomas Millard'ın *America and the Far Eastern Question*, (Amerika ve Uzak Doğu Sorunu) adlı eseridir. Millard bu kitap ile ABD içindeki karşıt görüşlere sahip Japon destekçileri hedef almış ve Uzak Doğu sorununu ülke içi gündemde popüler bir hale getirmiştir. Millard'a göre, ABD için Doğu sorununun özü, tarihte bir dönüm noktasına ulaşmıştır. Japonya, ABD gelişmesinin kesintiye uğramasını hedeflemektedir. ABD gelişimini sürdürebilmesi için yeni pazarlara ihtiyaç duymaktadır ve Çin bu yeni pazarın bulunacağı en mantıklı yerdir.¹¹¹ Bu kitabın etkisi ABD nezdinde İkinci Dünya Savaşı'na değin sürecek olan bir dizi düşünceyi tetiklemiştir. Japon işletmeleri için yatırım sübvansiyonları, Japonya ve imparatorluğundaki yabancı mallara ve yatırımlara karşı ithalat engelleri, yabancı

¹¹⁰ William N. Nester, **Power Across the Pacific A Diplomatic History of American Relations with Japan**, Palgrave MacMillan, 1996, London s.86

¹¹¹ E.G. Elliot, "America and the Far Eastern Question by Thomas F. Millard", **The American Political Science Review**, Cilt:4, Sayı:1, 1910, s.125

teknolojinin, tasarımların ve ürünlerin vb. kopyalanması gibi başlıklar, 1945 sonrası dönemde ABD-Japonya arasındaki ikili ilişkilerde, ABD tarafından, Japonlara karşı sıklıkla yöneltilen suçlamalar arasındadır. Benzer başlıklar günümüzde ABD-Çin ikili ilişkileri esnasında da ABD tarafından Çin'e yöneltilmektedir.

Bu dönemin ikinci önemli kitabı ise daha önce de bahsedilen Homer Lea tarafından kaleme alınan *The Valor of Ignorance* (Cehaletin Cesareti) adlı eserdir. Lea'da tıpkı Millard gibi, ABD'nin dönem içinde Japonya ile olan ikili ilişkilerini hedef almış ve Pasifik bölgesinde gerçekleşebilmesi muhtemel, olası bir çatışma tehlikesini kaleme almıştır. Ancak Lea'nın Millard'dan farklı olarak ABD hükümetini olası bir Pasifik çatışması için uyarırken arka planda Sun Yat Sen ile ABD adına işbirliği yaparak, Mançu Hükümetini devirmeye yönelik devrimci bir hareketin askerî stratejisti olarak hareket ettiği görülmektedir.

Lea'nın kitabı, ABD Hükümetini Hawaii'ye ve Pasifik bölgesinin batı kıyılarına sürpriz bir saldırı düzenleyen bir Japon planı konusunda uyarmaktadır. ABD'nin bu tehdide hazırlıklı olması gerektiğini savunmaktadır. Sun Yat Sen'in Batı eksenli Cumhuriyet tasarısına gayri resmi yollardan destek veren Lea'nın politikası da temelinde ABD'nin Çin için resmi yollardan ifade ettiği politikadan farklı değildir. 4 Temmuz günü *New York Tribune* Gazetesi ile yaptığı bir röportajda, kendisinin Çin üzerine gerçekleştirdiği faaliyetler sonucunda, ABD'nin Çin üzerinde finansal olarak kâr elde edebileceğini açıklamıştır.¹¹² Lea'nın aynı zamanda, Çin'in imparatorluk krizini de ABD açısından kullanılabilecek kârlı bir yatırım projesinin başında olduğu görülmektedir. Çin'de gerçekleştirilecek Cumhuriyet devrimi projesi ile birçok ABD eyaletinde, aynı zamanda Çin sınırları içinde farklı askerî okullar açmıştır. 1903 yılında triadların yerleşim bölgesi olan Chinatown'da günümüzde "Batı Askerî Akademisi" (Western Military Academy) olarak bilinen okulu Homer Lea kurmuştur. Bu okulda ve diğer okullarda yetiştirilen kadrolar, Çin'e gönderilmişlerdir. Burada eğitim alan öğrencilerin birçoğu ABD doğumludur. Batı Askerî Akademisi açıldığında, 150'den fazla önde gelen Los Angeles'lı işadınının, "İmparatoru Korumak Topluluğu" adlı gizli topluluğa bağlılık yemini ettiği ve Mançu Sülalesini devirmek için, ABD içinden harekete destek verdiği de görülmektedir. Çin'e karşı izlenecek Açık Kapı Doktrinini açıklayan John Hay'in yerine göreve

¹¹² Kaplan, s.122

geçen Dışışleri Bakanı Elihu Root gibi önde gelen kişiler “Batı Askerî Akademisi”nin kuruluşunda, faaliyet alanını bildikleri akademiye maddi destek de sağlamışlardır.¹¹³

ABD’nin bu yıllarda Çin üzerinde uyguladığı büyük stratejisinin Çin’in coğrafi konumunu kullanmak olduğu da bilinmektedir. Atlas Okyanusu’nu aşarak kendi kıtasını kuran beyaz yerleşimci ABD’liler, Pasifik Okyanusu’na hâkim olmak amacı gütmektedir. Asya bölgesi ise kalabalık nüfusu ve geniş toprakları ile Beyaz ABD’lilerin öncü (pioneer) arzuları için yeni bir sınırı temsil etmektedir. Uygulanan yeni sınır politikasının, ABD hâkimiyet bayrağının Çin üzerinde dolaylı yoldan dalgalandırılması ile ülkenin Pasifik bölgesine hâkim bir okyanus gücü olması politikasına dayanmaktadır. Bu dönem ABD politikasının iki önemli anlayış ile şekillendirildiği görülmektedir. Birincisi ABD’nin kıtasal politikalarının çerçevesini çizen Monroe Doktrini’dir. Monroe Doktrini, Başkan James Monroe’nun 2 Aralık 1823’te Kongre’ye sunduğu yedinci yıllık mesajında ifade edilmiştir. Doktrin, Batı Yarımküre’ye yönelik en iyi bilinen ABD politikasıdır. Aralık 1823’te Başkan James Monroe tarafından Kongre’ye gönderilen rutin bir yıllık mesaj içine gömülen doktrin, Avrupa uluslarını, Amerika Birleşik Devletleri’nin daha fazla kolonileşmeye veya kukla hükümdarlara müsamaha göstermeyeceği konusunda uyarmaktadır. Doktrini şekillendiren dört ana madde taslağı mevcuttur. Bu maddelerin ilki, ABD’nin ve sahip olduğu kıta politikalarının Avrupalı devletler tarafından asla koloni statüsüne geri getirilemeyeceğidir. İkinci olarak, Avrupalı ittifak devletleri’nin siyasal sistemlerinin, Amerika’nın sahip olduğu siyasal sistemden farklı olduğu ve bu Avrupalı sistemlerin herhangi bir bölgede yayılması gayretlerinin, ABD tarafından barış ve güvenliği tehdit edici bir girişim olarak görülmesidir. Üçüncü madde, Avrupa ülkelerinin mevcut kolonilerine ABD müdahalesinin olmayacağıdır. Son olarak Amerika’nın Avrupa’nın iç işleriyle ilgilenmeyeceği ve karışmayacağı ilkesi açıklanmaktadır.¹¹⁴ Her ne kadar doktrin, dönemin büyük siyasi

¹¹³ Cecilia Ramussen, “Los Angeles’ Curious Role in the Chinese Revolution”, 02.12.2001, <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-2001-sep-02-me-41338-story.html>, (23.05.2021)

¹¹⁴ Vikipedi, “Monroe Doktrini”, 15.04.2021, https://tr.wikipedia.org/wiki/Monroe_Doktrini#cite_not_e-1, (25.05.2021)

endişelerini karşılamak için tasarlansa da kısa süre içinde, Batı Yarımküre'deki ABD politikasının değişmez parolası hâline gelmiştir.¹¹⁵

ABD dış politikasını şekillendiren ikinci anlayış ise Hay Doktrini'dir. Hay'e göre mevcut Çin'i doğru analiz eden ve politikalarını bu çerçevede oluşturan bir ülke önümüzdeki 200 yıla hâkim olacaktır.¹¹⁶ Hay'ın politik anlayışı ABD'nin uzun süredir etkisini bölgede yoğun biçimde gösterdiği İngiltere'nin Çin üzerindeki hâkimiyetini kırmak üzerine dayalı olduğu görülmektedir. Bu dönem İngilizleri Batı Yarımküre'deki ikincil statülerini kabul etmeye zorlama politikalarının ön plana alındığı bir dönem olarak karakterize edilebilir. Batıda İngiltere'nin "Muhteşem Yalnızlık", "Splendid Isolation" politikası ile başlayan ve giderek artış gösteren, iki batılı gücün Asya'da ki çekişmeli ilişki biçimiyle yetinmeyen Birleşik Devletler, Asya'da artan bir etki ile beraber tek güç olmak arzusu taşımıştır. Bu nedenle Çin'e yönelik "Açık Kapı" politikasını ilan eden Dışişleri Bakanı John Hay, diğer büyük güçler tarafından da zayıf, ancak batı eksenli bir Çin İmparatorluğu'nun iç karışıklıklar ve devrim hareketleri ile daha fazla bölünmesine yönelik Amerikan muhalefetini kabul etmiştir.

Hay doktrininin, Monroe doktrininin tamamlayıcı bir görev üstlendiği görülmektedir. Monroe doktrinin Batı Yarımküre'deki ABD politikasının değişmez sınırlarını çizerek, Avrupa Devletleri'nin olası ABD politikalarına karşı müdahalesini geçersiz kılma yoluna giderken, Hay Doktrini Avrupa'nın önde gelen gücü İngiltere'nin olası müdahalelerini yapabileceği Pasifik ve Orta Amerika bölgesindeki kozlarını sınırlamıştır. Böylece ABD dış politikada elde ettiği bu sınırlayıcı ve kontrolcü güç ile geriye kalan politikalarını, Asya üzerinde şekillendirme fırsatı yakalamıştır.

Yaşanan gelişmeler Amerika Birleşik Devletleri nezdinde iki önemli sonucu doğurmuştur. Birincisi ABD'nin dünya meselelerine yaklaşımını yeniden tanımlaması ve dünyayı kapsayan ve ülkeleri domine etme amacı taşıyan bir ülkenin sahip olması gereken "politik kimlik" eksikliğinin giderilmesini sağlamaktadır. İkinci önemli durum ABD'nin, sahada varlık gösteren diğer güçlerin ilerleyişinin gerisinde

¹¹⁵ Our Documents, "Monroe Doctrine(1823), 17.09.2008, <https://web.archive.org/web/200809-17164402/http://ourdocuments.gov/doc.php?doc=23>, (25.05.2021)

¹¹⁶ Thomas Millard, **America, Europe and the Manchuria Question**, Special Collections and Archives, Queens University Belfast, 1932, s.8

kalmaması gerektiği düşüncesinin oluşumudur. Avrupa ulusları, ABD'den çok önce kendileri için gerek hammadde, gerekse de üs sağlaması için ABD'nin henüz varlık göstermeye başladığı alanları çıkarları doğrultusunda paylaşmışlardır. ABD'de dünyanın paylaşımı henüz sona ermemişken pastadan pay almak gayretindedir. ABD algıları açısından, Avrupa'dan geri kalmak, eylemsizlik, sersemlik, çürüme ve hatta ölüm anlamına gelmektedir.¹¹⁷ Bu dönemde ABD içindeki gelenekçi politikayı benimsemiş olanlar, saldırgan bir dış politikanın, içeride bölünmeye ve karışıklığa yönelik sonuçlar doğuracağını savunmuşlardır. Yayılmacı görüşte olanlar ise tam tersini iddia ederek, ABD'nin dünyanın paylaşımı esnasında hareketsiz kalmasının bu sonucu yaratacağını düşünmektedirler. ABD'nin gücünü gösterebilmesi ve iç bölünmeyi önleyebilmesi için tek yol, denizaşırı bölgesel genişleme dâhil, büyük bir güç gibi davranmaktır.¹¹⁸ Yayılmacı görüşün ülke içinde daha yoğun etki göstermesiyle beraber, ABD dış politikada saldırgan bir tavır içine girmiştir. Bu politikanın sürekliliği, Avrupa devletlerini bölgesel güçler hâline getirirken, Amerika Birleşik Devletleri'ni yirminci yüzyıla küresel bir güç olarak girmesini sağlamıştır. Ülkenin henüz yüzyılın başında iken, üretim rakamları İngiltere'nin ardından ikinci sırada yer aldığı görülmektedir. Ancak ABD'nin çok hızlı gerçekleşen sanayileşmesi ve bu sanayi ürünlerinin ihracat ve ticareti için Avrupa dışında kalan alanlara ihtiyaç duyulması, özellikle Asya bölgesinin kalabalık yapısı ve toprak yüz ölçümünü, ABD nezdinde Çin'i son derece kritik bir alana taşımıştır.

Amerikalı finansörler dikkatlerini Çin gibi dünyanın daha az gelişmiş bölgelerindeki yatırım fırsatlarına çevirmişlerdir. Çin'de gerçekleştirilecek olası bir devrim, özellikle bu devrimin, Batı politikası eksenine elverişli sistemler ile gerçekleştirilmesi, ABD'nin gerek ekonomik çıkarlarına, gerekse de yayılmacı politika anlayışına hizmet etmektedir. Bu nedenle Sun Yat Sen ile başlatılan Çin devrim hareketi, Amerika'ya avantajlar sağlamıştır.

Amerika'nın yeni yüzyılını şekillendirecek olan büyük strateji, dışarıda yabancı ülkeleri etki altına alarak yatırım fırsatı gibi görmek üzerine şekillenmiştir. Bu temel, Amerikan ideallerinin hızlı yayılımını sağlarken, içeride ise etkili bir endüstrileşmeyi sağlamıştır.

¹¹⁷ Akira Iriye, **The Cambridge History of American Foreign Relations, Volume3 The Globalizing of America 1913-1945**, Cambridge University Press, New York, 1993, s.13

¹¹⁸ Iriye, s.13

1900'lü yılların başında Amerika'da faaliyet gösteren bir Amerikan şirketinin tipik görüntüsü, yüksek teknoloji, kalabalık çalışan sayısı ve yüksek sermayeden oluşmuştur. Ancak teknolojinin sürekli geliştirilmesi ve bu duruma paralel olarak ilerleyen sermaye ihtiyacı, ücretleri düşürdüğü ve çalışma şartlarını elverişsiz hale getirdiği görülmektedir. Bu dönem ABD tarihinde grevler dönemi olarak da bilinmektedir. Amerikalı işçiler, çalışmalarının karşılığında hak ettikleri ücretleri alamamışlardır. 1886 "Büyük Güneybatı Tren Yolu Grevi" ve 1894 "Pullman Grevi" ABD tarihine geçmiş önemli grevlerdir. Her iki grevde de greve katılan işçiler, işsiz kalmış ve demiryolu şirketleri sendikası işçileri işe alarak grevi sonlandırmışlardır.¹¹⁹ ABD ekonomisinde bir dizi kriz ardı ardına yaşanmıştır ve ülke mali olarak sarsılmıştır. 1907 yılı paniği, Mayıs 1907'de başlayan ve Haziran 1908'e değin süren, uzun vadeli bir ekonomik daralmayı sağlarken, ekonominin temelini oluşturan tröstler ile ülke ekonomik bir buhrana saplanmıştır. Buhran sonucunu, Amerikan Merkez Bankası olarak adlandırılan FED'i 1907 mali paniğine cevaben 23 Aralık 1913'te Başkan Woodrow Wilson tarafından imzalanan "Federal Rezerv Yasası" kurması ile sonuçlanmıştır. Ancak Ocak 1910'da ABD ekonomisi yeni bir mali durgunluk ile karşı karşıya kalmıştır. Durgunluğun yıl boyunca sürdüğü, ticaret ve sanayi faaliyetinin yüzde 10'dan fazla düştüğü görülmektedir. ABD tarihinde "1910-1911 Paniği" olarak bilinen bu dönemde, şirketler arasındaki rekabeti düzenleyen, tekellere mani olan ve piyasa fiyatlandırmalarını düzenleyen "Sherman Antitröst Yasası" uygulamaya konulmuştur.

1911 yılının Çin'ini ise Wolfram Eberhard *Çin Tarihi* adlı eserinde şu şekilde aktarmaktadır;

*Çin'in 1911'de arz ettiği manzara oldukça acıktır. Avrupa Devletleriyle Amerika ve Japonya, Çin'e kendi planlarına bir oyun tahtası nazariyle bakıyorlar ve Çin hükümetini hemen hiç hesaba katmıyorlardı. İstikraz yahut demiryolu veyahutta başka teşebbüsler için her yerden Çin'e yabancı sermaye akmakta idi. Eğer devletler arasındaki mücadeleler olmasaydı, Çin çoktan ilhak edilmiş olacaktı.*¹²⁰

¹¹⁹ Investopedia, "The 10 Biggest Strikes In U.S. History", 25.10.2019, <https://www.investopedia.com/the-10-biggest-strikes-in-u-s-history-4773384>, (27.05.2021)

¹²⁰ Wolfram Eberhard, *Çin Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2019, s.334

Eberthart'ın altını çizdiği istikraz (borçlanma) ve demiryolu projelerinin, Çin içinde çok büyük bir hızla ülkeye girişi ve aynı hızla uygulamaya alınışı, ABD'nin Çin içinde yakaladığı ivme ile mümkün olmuştur. ABD için demiryollarının rolü, yayılmacılık politikalarının en önemli temsilcisi olması nedeniyle yadsınamayacak bir önemdedir. Ülke, dünyanın ilk kıtalararası demiryolu ağını inşaa eden ülke konumundadır. Aynı zamanda, Amerika Birleşik Devletleri, demiryolları sayesinde “Eyaletler Arası Ticaret Komisyonu”nu kuran ve “Demiryolu Taşımacılığı Tarife Oranları”nı uygulamaya koyan, daha sonra ki aşamada ise, uluslararası düzenlemesini yapan ilk ülkedir. Amerikan demiryolları şirketleri, Eberhart'ın vermiş olduğu tarihlerde Çin'in demiryolu yatırımı sektörünü âdeta işgal eden bir politika izlemiştir. Döneminin alandaki rakiplerini egale etmek ve Çin stratejisini gerçekleştirmek adına, yüklü miktarda yatırım gerçekleştirdikleri bilinmektedir. 1910 yılında Çin'de yalnızca demiryolu inşaa etmek amacıyla ülkeye giren şirket sayısı 1306'dır. Bu şirketlerde toplam 1699 kişi çalışmaktadır. Rakamlar ilerleyen yıllarda düşüş göstermiştir. 1930 yılında 775 şirkete ait 1517 çalışan, 1950 yılında 471 şirkete ait 1237 çalışan mevcuttur.¹²¹ 1910 ile 1950 yılları arası şirket sayılarının azalması ile çalışan sayılarının azalması arasındaki orantı ise dikkat çekicidir. Şirket sayılarındaki düşüşler ile çalışan sayıları arasındaki düşüş birbiri ile orantılı gitmemiştir. Bu noktadan hareketle ülkeye giren ABD'lilerin bir bölümünün, Çin'de kalmaya devam ettiği de söylenebilir.

Ancak ABD'nin Çin'e yaptığı ticari demiryolu yatırımları hiçbir zaman, yatırımcıların hayal ettiği kâr oranlarına ulaşamadığı görülmektedir. Dönemin en büyük demiryolu yatırımcısı, demiryolu baronu olarak bilinen James J. Hill, Amerikan tipi demiryolu yatırımlarını, düşük ücretler ile kazanılan yüksek kâr payları olarak özetlemektedir. Ancak Amerika'nın Asya'ya yaptığı ihracat, hiçbir zaman toplam ihracatının küçük bir kısmından öteye geçmemiştir. Fakat ABD için Çin'de demiryolu yatırımları ile varlık göstermek, ülke içindeki serbest iç ulaşımın sağlanması ve ABD yayılmacı dürtülerinin tatminini vurgulamıştır. Amerikan tren yolu şirketlerinin Çin'de yaptıkları yatırımlar “Uluslararası Kader” (International Destiny) anlayışını ortaya çıkmıştır. Dönemin yatırımcıları, ABD-Çin arasındaki

¹²¹ Xiaoyan Lin, Zhensheng Kuang, “Re-analyse the Early Stage American Railway Investment System from the Land Use and Privatization Double-guided Perspective: The Drawbacks and Warnings”, **WCTR**, Shanghai, 10-15 July 2016, s.3888

mesafeyi, ticaretin önünde engel teşkil eden bir neden olarak algılamamış, aksine teknolojik gelişmeye uygun çözümleri sunabilecek bir durum olarak yaklaştırlardı. ABD tarafında sorunların teknolojik çözümü ile mesafe, yalnızca kâr olasılığını arttıracak bir olgu olarak görülmeye başlanmıştır. Ayrıca ulaşım alanında yaşanan sorunların çözümü dış ticaretin yükselen bir devlet politikası olmasını sağlamış, artan ticaretin getirdiği liberal ekonomik ilkeleri popülerleştirmiş ve bu ilkeleri savunan ABD'nin Asya'daki etkililiğinin artmasına sebebiyet vermiştir. James J. Hill bu konudaki düşüncelerini “Eğer Çinliler, kişi başına günde yalnızca bir sent harcarsa, miktar 4.000.000 dolar eder” şeklinde ifade etmiştir.¹²² Hill'in Çinlilere birer sent harcatma projesi, karşılığını buğday unu ticareti alanında göstermiştir. Hill'in ABD içinde inşaa ettiği demiryolları, Amerika'nın iç bölgelerinden Doğu'ya giden buğday unu ihracaatını arttırmak maksatlı olarak, Asya dillerinde yazılmış buğday unu paketlerini ve yemek kitaplarını Çin'e taşımıştır. Yemek kitapları ve buğday ununu kullanan Çinliler sayesinde, ABD-Çin buğday ticareti, 1897'den 1901'e kadar Asya'ya yapılan toplam un ihracatının 1,2 milyon varilden, 2 milyon varile yükselmesini sağlamıştır.¹²³ Hill aynı zamanda, Amerikan çeliğinin toplam maliyetinin, Avrupa'dan daha düşük olabilmesi ve Çin pazarına girebilmek için çelik taşımacılığindeki fiyat düzenlemesini de gerçekleştirmiştir. Avrupa ticaretinin Çin içindeki etkisini kırmıştır. Çin'in ABD ticareti için sunduğu düşük taşıma maliyetleri ve Çin pazarının ABD ürünlerine olan yüksek bağımlılığı, ilerleyen süreçte kereste, et ürünleri, ham pamuk, tekstil, demir ve çeliğin ABD tarafından, Çin'e ithal edilen ürünler arasına girebilmesini sağlamıştır. Günümüzde de bu ürün kalemleri, ikili ilişkilerin ticari boyutunu oluşturan temel ürünler kategorisindedir. Aynı zamanda hem geçmiş ikili ilişkiler tarihi açısından, hem günümüzün ikili ilişkileri açısından bu malların ticareti, ABD'nin Uzak Doğu ticaretinin genişlemesine yönelik büyük strateji anlayışının ekonomik belirleyicisi ve ABD ihracatının yönünün, Avrupa'dan Asya'ya yeniden yönlenmesi politikasının önemli bir nedenidir. ABD açısından yaratılan kârlı iş atmosferi ile profesyonelleri, 19. yüzyılın sonlarında kazanılan büyük servetlerinin bir bölümünü, gönüllü dernekler ve vakıflar kurarak, yeni

¹²² Emily S. Rosenberg, **Spreading the American Dream**, Hill and Wang, New York, 1982,s.17

¹²³ Howard Schonberger, “**A Study In The Communications Revolution and American Foreign Policy Between 1860 And 1900**”, (Yayımlanmış Doktora Tezi), University of Wisconsin, Madison, 1968, s.186

yabancı iş adamlarının ülkeye girişini kolaylaştıracak yollar yaratmışlardır. Bu vakıflar ve dernekler aracılığıyla da “Amerikancılık” fikri artık misyoner çalışmaları ile ortaya konan din odaklı şekilden uzaklaşmış, Amerikan tipi iş odaklı değerlere ve bu değerlerin yarattığı zorunlu Amerikan tipi değişim reçetelerine bırakmıştır.

ABD’nin Çin’deki etki ve nüfus alanını genişletmesinin, aynı zamanda mevcut Avrupa güçlerinin ülke içindeki etkisini kırarak, Çin’i kendisi için ideal bir sömürü alanı olarak belirlemesi için başvurduğu en önemli metotlardan biri, Çin’i ve Çin’i oluşturan toplumsal değerleri yakından tanımak ve gerektiğinde bu değerleri değiştirme yoluna gitmektir. Bu maksatla birçok Amerikan Üniversitesi, özel kurum ve kuruluş Çin üzerinde araştırmalar yapmış ve elde edilen bulguları ABD hükümetine sunmuştur. Bu çalışmalardan en önemlilerinden biri Princeton Üniversitesi’nin 1921 yılında yayınladığı (Peking: A Social Survey) “ Pekin: Sosyal bir Araştırma” adlı rapordur. Sidney D. Gamble ve John Stewart Burgess tarafından kaleme alınan raporda, ABD’nin Çin ile ilgili tasarısı ve ABD’nin döneme ait Çin okuması oldukça net ifadelerle yazılmıştır. Raporda Çin’in yeni bir yola sapmasının Çin’in geleceği için oldukça önemli olduğundan bahsedilerek yapılan açılış, Çin’in ABD için ne kadar önemli olduğu ile devam etmektedir. Rapora göre, Çin büyük bir geçişin ortasındadır ve Doğu’nun Batı’nın yaptığı maliyetli hatalardan mümkün olduğunca kurtarılması esastır. Çin’in kalbi değiştirilmeli, bireyi yenilenmeli ve aynı zamanda çevresi değiştirilmelidir. Her iki süreç de eşzamanlı ve sürekli olmalıdır. Ne kişisel, ne de toplumsal dönüşüm tek başına yeterli olmayacaktır. Çin içinde değişime ait birincil vurgu, kişisel yenilenme üzerinedir. Çin insanı yeniden doğmalı ve yeni bir kimlik yaratılmalıdır. Bununla birlikte, Hristiyan ilkelerinin misyonerlik alanında göstereceği sosyal uygulamalarının, Çin içinde gerçekleştirilmesine acil bir ihtiyaç vardır.¹²⁴ Bu rapor ABD’nin Çin üzerinde gerçekleştirdiği ve ABD’de yayınlanan sivil araştırma raporlarının bir öncüsüdür.¹²⁵ Raporun elde ettiği başarı ile ilerleyen dönemde, günümüzde (Institute of Pacific Relations) (IPR), “Pasifik İlişkileri Enstitüsü” adlı kurum kurulmuştur. Herhangi bir özel dinî bağlılığı olmayan, bilimsel bir eğitim kurumu olarak tanımlanan IPR, (Carnegie Endowment for International Peace) “Carnegie Uluslararası Barış Vakfı” tarafından maddi olarak

¹²⁴ Sidney D. Gamble, John Stewart Burgees, **Peking A Social Survey**, George D. Doran Company, New York, 1921, s.7

¹²⁵ Rosenberg, s.110

desteklenmiş ve 1920'lerin ve 1930'ların sonlarında, Amerikan enternasyonalist görüşlerinin Çin'de yayılması için kullanılan önemli bir forum hâline gelmiştir. ABD şirketlerinin ve stratejik kurumlarının varlığıyla Avrupalı güçlerin, Çin üzerinde gerçekleştirdiği faaliyetlerin izlediği yöntemlerden farklı olarak, Çin'i entelektüel bir yaklaşım ile algıladığını ya da ticari girişimleri yoluyla Çin'in gelişimine yönelik adımlar attığı izlenimi oluşturmaya amaçlamıştır.

On dokuzuncu yüzyılın sonlarında ve yirminci yüzyılın başlarında yükselen bir grup Çinli vatansever de dâhil olmak üzere Çinli yetkililer ve seçkinler, Amerikan politikalarını ve uygulamalarını diğer güçlerden daha az saldırgan, ancak Çin'in ulusal koruma ve kalkınma mücadelesinde çok az önemli yer tutan yardımlar olarak görme eğilimindeydiler.¹²⁶ ABD tarafında ise, Avrupalı karıştıllıklarının hedeflediklerinin aksi yönünde gelişen, Çin'in toprak bütünlüğünü korumayı hedefleyen bir politika yapıcılığı göze çarpmaktadır. Bu politikanın nedeninin, ABD ticari çıkarlarının bölgedeki varlığı ve John Hay'in Açık Kapı modelini korumaktır. Ülke içindeki özel teşebbüse ait ABD ticari faaliyetleri, ABD hükümeti tarafından desteklenmektedir. Diğer yandan ise, Çin'in sunduğu ekonomik fırsatları kaçırmamayı hedefleyen, ancak ABD dışı olan devletlerin, bölgedeki etkisini zayıflatmaya yönelik bir hükümet politikası da mevcuttur. ABD bir yandan Çin piyasasını kendiden başka devletlere kaptırmamak maksatlı hareket ederken, bir yandan ise diğer devletler ile olan ilişkilerini uluslararası arenada karmaşıklştıracak eylemlerden kaçınmayı hedeflemektedir. Özellikle, Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla, bölgedeki Avrupalı güçlerin geri çekilmesi ve zayıflamasının ardından, Doğu Asya'da baskın güç olarak ortaya çıkan Japonya ile karşı karşıya gelme riski mevcuttur. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte bölgedeki Avrupalı güçlerin geri çekilmesi, ABD'nin sıklıkla Japonya'nın desteklediği, devrimci hareketler ile karşılaşmasını sağlamıştır. 1920'lerde Çin içinde, ABD ve diğer yabancı devletlerin yatırımları ve bu yatırımları yapan yabancıların talep ettikleri haklar nedeniyle şiddetli bir yabancı karşıtı hareketler silsilesi başlamıştır.

ABD'nin bu tarz yabancı karşıtı eğilimlere uyum sağlayabilmesi oldukça güç olmuştur. Çin'in bu hareketleri kullanarak ekonomi ve güvenlik alanında ortaya çıkan taleplerine cevap verilebilmesi ABD politikasının önemli bir başlığını temsil

¹²⁶ Robert G. Sutter, **US-China Relations: Perilous Past, Uncertain Present**, Rowman & Littlefield, Maryland, 2018, s.14

etmektedir. Çin 1920'lerin sonuna değin ABD'nin en yüksek bedelli olmasa da en düzenli ve sağlam gelir kalemini oluşturan bölge niteliğinde olmuştur. Dış kaynaklı müdahaleler ile ortaya çıkan krizler, 1920'lerin sonunda Çin'in Sun Yat Sen sonrası lideri olan "Kuomintang", "Milliyetçi Parti" Çin yönetimi Başkanı Chiang Kai-shek (Çan Kay Şek) ile iyi çalışma ilişkiler kurma eğilimi ile bastırılmıştır.

1.4. CHIANG KAI-SHEK (ÇAN KAY ŞEK) (JIANG JIESHI) DÖNEMİ

Çin'in merkezi imparatorluğu parçalanıp Mançu Hanedanlığı'nın dağılmasıyla, Çin siyasi yaşamında yeni bir dönem başlamıştır. Ancak Sun Yat Sen'in Batı destekli gerçekleştirdiği devrim hareketi, Sen ve çevresindeki destekçilerinin beklentilerini karşılamaktan da uzak kalmıştır. Çin kısa sürede yeni bir siyasi krizin ortaya çıkmasıyla siyasi otorite boşluğunun uzun bir süre daha doldurulamayacağını ve istikrarın sağlanamayacağını sinyalini vermiştir.

Sun Yat Sen'in temelini attığı Çin Cumhuriyeti'nin kurulduğu dönemde Çin'in çevresel risklerin yüksek olduğu bir uluslararası ortam içinde olduğu görülmektedir. Çin'in çevresi uzun süreden beri kuşatılmış üzerinde hak iddia eden devletlerce kuşatılmıştır. Sen ise bu tehlikeli atmosferi kendi avantajına çevirip, devrimini gerçekleştirmek için kullanmıştır. Ancak Sun Yat Sen'in Çin için orijinal fikirler sunmadığı bilinmektedir. Sen, Çin adına girişimci liderlik rolünü üstlenerek, herkesin gerekli olduğunu düşündüğü şeyleri elde etmek için bir dizi aracı bir araya getirme becerisini göstermiştir. Batı merkezli yönetim sistemlerinin temelini oluşturan demokrasi anlayışını idealize etmiş, ancak bu temeli Çin'de uygulama imkânı bulamamıştır. Devrim sonrası başa geçen liderin çevresinde birlik olma duygusunun da Sen zamanında oturmadığı görülmektedir. Harold Schiffrin'e göre Sun Yat Sen'in öğrencileri, Sen'in Avrupa ve Asya'daki cemiyetlerle olan ilişkilerini şüphe ile karşılamışlar ve kısa sürede Sen'in milliyetçiliğinden uzaklaşmışlardır.¹²⁷

Sun Yat Sen'de Çin Cumhuriyeti'ni ilanından yaklaşık altı hafta sonra, ülke içindeki birliği sağlama amacı güden ve bir asker olan Yuan Shikai'nin müdahalesi ile karşılaşmıştır. Yuan 1916 yılında, mevcut yönetime karşı yeni bir imparatorluk hanedanlığı ilan etmeye kalkmış, ancak bu kalkışma başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

¹²⁷ Schiffrin, s.365

Yeni İmparatorluk girişimi başarısız kalmış, ancak siyasi erkin yerel valiler, savaş ağaları (war lords) ve askerî komutanların eline geçmesine neden olmuştur.¹²⁸ Bir tarafta Yuan Shikai'nin yeniden canlandırarak güç ve motivasyon sağladığı yerel savaş ağaları ve Çin'in mevcut düzeninden rahatsızlık duyan yerel valiler ve destekçileri konumlanmış, bir başka yanda ise kuruluşu 1921 yılında gerçekleştirilen Çin Komünist Partisi (ÇKP) yer almıştır.

Yerel yönetimler, Çin Komünist Partisi ve Kuomintang, Sun Yat Sen'in ilan ettiği Çin Cumhuriyeti yönetimi üzerinde hak iddia etmekte olan gruplardır. Ancak her üç grupta iddiasına rağmen, Çin'in yönetimini tek başına üstlenecek kadar güçlü olmadığı görülmektedir. Bu üç grup arasında sürekli bir güç çekişmesi yaşanmasına rağmen, hiçbir grup diğerine üstünlük sağlayamamıştır. Bu durum 1949 yılına değin devam etmiş ve 1949'da Çin Komünist Partisi'nin kurulması ile Mao Zedong öncülüğünde yönetim ele geçirilerek istikrar ancak sağlanabilmiştir. Bu dönemin en önemli temsilcisi ise Sun Yat Sen'den sonra Milliyetçi Parti (Kuomintang) ve Çin Cumhuriyeti'nin başında olan Chiang Kai-Shek (Çan Kay Şek) ya da Çin'de bilinen adıyla Jiang Jieshi'dir. Şek, 31 Ekim 1887 tarihinde dünyaya gelmiş, 5 Nisan 1975 tarihinde ise yaşamını yitirmiştir.

Çan Kay Şek modern Çin tarihi çalışmaları bağlamında ele alındığında, Batılı kaynaklar tarafından hakkında en çok yazılan, ancak en zor anlaşılan, tartışmalı figürlerden biri olduğu görülmektedir. Şek'e bu özelliğini kazandıran başat düşünce, Şek'in hem bir vatansever olarak görülmesi hemde gerek Çin'de gerekse de Tayvan (Farmosa)'da bir anti-komünist olarak tasvir edilmesidir. Şek'in özellikle anti-komünist bakış açısının ön plana çıkarılması, Çin'de Soğuk Savaş sonrası Batı etkisiyle gelişen politika çalışmalarının tesiriyle ortaya çıkmıştır. Tayvan'da geniş çaplı araştırmalara konu olarak, ABD tarafından Çin'e karşı kullanılan siyasi bir figür bağlamında ele alınmıştır.¹²⁹ Çan Kay Şek figürü günümüzün modern politik algısında Tayvan ile özdeşleştirilmiş ve Çin'e karşı uygulanan, ABD politikasının en önemli siyasi kartlarından biri görevini görmüştür.

Çan Kay Şek'in başında olduğu Çin Milliyetçileri döneminde ki ABD politikası, 1912 başlarında Mançu Hanedanlığı'nın Sen'in ABD desteğiyle sona

¹²⁸ Henry Kissenger, **Çin: Düünden Bugüne Yeni Çin**, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2015, s.123

¹²⁹ Laura De Giorgi, Guido Samarani, **Chiang Kai-shek and His Time New Historical and Historiographical Perspectives**, Università Ca'Foscari, Venezia, 2017, s.7

erdirilmesinden, 1941 sonlarında Pearl Harbor saldırısına kadar geçen otuz yıl içinde Çin egemenliğini ve toprak bütünlüğünü desteklemek üzerine kuruludur. Bu amaç dâhilinde, Çin için tasarlanmış politikaları belirlemek ve bu politikaların gerçekleştirilmesi için alınması gereken siyasi önlemlere ağırlık verilmiştir. ABD'nin bu politik duruşu özünde, Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla, bölgedeki Avrupalı güçlerin geri çekilmesi ve etkilerinin zayıflamasının ardından, Doğu Asya'da baskın güç olarak ortaya çıkan, emperyal Japonya ile karşı karşıya gelme riskini engellemeye yönelik bir politikadan ibarettir. Karşıt devrimci hareketlerin ve şiddetli yabancı karşıtı duyguların bu dönemde Çin içinde yeniden yükseldiği görülmektedir. ABD ise Japonya'nın etkisinin yoğun olarak görüldüğü ve amacı siyasi krizler ile Çin'i elde etmek olan bu politikalara karşı, Çin'e yatırım yapmak ya da merkezi hükümet olarak kabul ettiği Çan Kay Şek'i maddi olarak güçlendirmek politikasını izlemiştir.

1949 öncesi yıllarda, ABD'li işadamları ve ABD sanayisinin, diğer ABD yatırımı alan ülkelerle kıyaslandığında, Çin içinde gerek sayı, gerekse de yapılan yatırımların büyüklüğü açısından, diğer ülkelerden çok daha ileride olduğu görülmektedir. Ancak bu gruplara karşı gelişen bakış, her iki ülke açısından farklı görüşlere tâbidir. ABD tarafı, Çin'e giriş yapan ve iş getirenlere yatırımcı, girişimci ya da iş adamı gözüyle bakarken, Çin tarafı aynı kişilere, birer kurtarıcı ve Çin'in geleceği olarak bakmaktadır. Ancak Çin'in iç kesimlerinde etkisini yükselten Komünist Parti ile toplumun bu kişilere karşı sosyal değerlendirmelerinde belirgin farklar oluşmuştur. Özellikle ABD'nin ülkeye getirdiği "özelleştirme" ya da "yatırım" gibi değerler, Çin halkının üzerinde yarattığı ilk günkü etkilerden uzaklaşmaya başlamıştır. Zengin ABD'li yatırımcıların halk gözündeki değerlendirmeleri, eski olumlu bakış açısından uzaklaşmıştır.

Bilhassa özel yöneticilerin, mal sahiplerinin ve işadamlarının toplumun geneline yayılması ve kitlelerin bu yabancılara saygı göstermesi, komünist partinin tasarladığı Çin ideali ile zıt bir tablo çizmektedir. İpin bir ucunda, komünist bir devralmanın ve bunun sonucunda özel sektör ve sanayinin ulusallaştırılmasının yaygın bir halk desteği sağlayabileceği bir ülkeyi tasavvur edenler, diğer uçta ise özel sermayenin Çin'de varolmasını destekleyenlerin mevcut olduğu görülmektedir. Dönem itibariyle, demokratik kapitalist bir ülkede bile, belirli bir sanayi dalının

ulusallaştırılması, çoğunlukla o sektördeki sahiplere ve yöneticilere yönelik genel olumsuz bir duyguyla ilişkili görülüyordu.¹³⁰ Bu durum, İngiltere'deki çelik endüstrisinin, Kanada'daki demiryollarının kamulaştırılmasında, etkisini net bir biçimde gösteren bir durumdur. Avrupa bağlamında bu tarz ulusallaştırma hareketleri, genel itibarıyla, gelişmeye yönelik ve yaygın işsizliğe bir çözüm olarak ya da halk içindeki gelir dağılımını iyileştirmek için devlet mülkiyetine yönelik artan baskı sonucunda gerçekleştirilmiştir.¹³¹ Çin'de de durum Sun Yat Sen sonrası dönemde, benzer bir formülasyonun uygulanmasına tabii olmuştur.

Çan Kay Şek liderliğindeki Milliyetçi "Kuomintang" hükümetinin iş dünyası ve sanayi sınıfıyla derin bir ittifak kurduğu bilinmektedir. Şek, ittifaklardan sağladığı gelirlerin yanında, siyasi kontrolü de elden bırakmayan bir lider görüntüsü çizmektedir. Şek bu dönemde, Çin'in kendi gücü ile oluşturacağı ekonomik kalkınmaya büyük ölçüde kayıtsız kalan bir liderdir. Aksine zengin ve güçlü kapitalistler ile hükümet ve Çin iş dünyası arasında bir köprü görevi görmeyi arzulayan bir görüntü çizmektedir. Şek döneminde hükümet yetkilileri, Çin'in devletin yönetim kurullarında görev yaparken, aynı anda birçoğu önemli özel girişim ya da yabancı yatırım şirketlerinde de görevlerde bulunmaktadır. Sonuç, zengin ve itibarlı kapitalistlerin iş ve sanayide hatırı sayılır tekel güçlerini kullanmalarına sebebiyet vermiştir. Çin'de Mançu ve Sun Yat Sen döneminde yapılan reformların birçoğunda geri adım atma, adam kayırma, yolsuzluk ve üretimde verimsizlikler gibi sıkıntılar ortaya çıkmıştır.

Çan Kay Şek dönemi, Çin'deki büyük yatırımlara sahip yapılar çoğunlukla işlerini ve fabrikalarını yönetmek veya işletmekle de ilgilenmemişlerdir. Ülkenin gelişimi için önem arzeden ve ekonomik ilerlemenin temeli olan alanlarda, etkili bir liderlik veya girişimcilik gösterilmemiştir. Yöneticilerin rutin devlet işlerini tercih ettikleri ve zamanlarının çoğunu endüstriyel üretimin dışındaki faaliyetlere ayırdıkları görülmektedir. Bir iş veya fabrika yeterince zengin veya girişi yeterince büyük olduğunda, güvenilir bir genel müdür yönetmesi için başa getirilmiştir. Başa gelen yöneticiler ise genellikle ailenin bir akrabası veya yakın dostudur.¹³² Bu

¹³⁰ Barry M. Richman, **Industrial Society Communist China**, Random House, New York, 1969, s.228

¹³¹ James Foreman-Peck, "The Privatization of Industry in Historical Perspective", **Journal of Law and Society**, Cilt:16, Sayı:1, 1988, s.130

¹³² Richmann, s.228

nedenle Şek'in ABD ile kurduğu yakın ilişki de gözönünde bulundurulduğunda, Çin'in komünist zaferi birçok çalışmada, 19. yüzyılın sonlarından beri Çin'de görülen sosyal ve ekonomik yapısal dinamiklerin zorunlu bir sonucu olarak ele alınmıştır. Çan Kay Şek, çoğunlukla dış müdahaleler ile zayıflatılmış bir ülkenin başındaki otoriter ancak ABD direktifinde olan bir askerî diktatör olarak görülmüştür. Modern Çin'in baskın gelen kuruluş teması, Millîyetçiler ve Komünistler arasındaki mücadele olarak görülmüş, Çan Kay Şek ise bu mücadelenin Millîyetçilere ait ikonik isimlerinden biri olarak algılanmıştır.

Şek döneminde Çin içerisinde siyasi bir güvensizlik ortamının hâkim olduğu görülmektedir. Ülkenin önde gelen entelektüelleri, Çin İmparatorluk tarihini yeniden inceleme ve olası bir yeni keşif dönemine girmiştir. Pek çok eğitimli Çinli'nin ülkelerinin yıkılmak üzere olduğuna ikna oldukları ve yeni eğitim ve dil biçimlerinin değerlerini tartışmaya ve Batı biliminin esaslarına dayanan ilerleme olanaklarını ele almaya başlamışlardır.¹³³ Bu dönem aynı zamanda, Çin entellektüellerin Sovyetler Birliği'nden Çin'e gönderilen fikirler tarafından, marksist sosyalizmin doktrinine doğru çekildiği bir dönemi temsil etmektedir. 1920'de Çin Komünist partisinin çekirdeği, Rusya'nın girişimleri ile ülkeye yerleştirilmiş ve partinin ilk genel toplantısı 1921'de yapılmıştır. Bir önceki lider Sun Yat Sen'in Kuomintang (Millîyetçi) partisi, kitle ve takipçi sayısı açısından çok daha geniş bir tabana sahiptir. Ancak Komünistler, Çin'de vuku bulan savaş ağalığı, toprak ağalığı, yabancı şirket emperyalizmi ve yatırımlar sonucu ortaya çıkan, ülkenin sahiplik hakları gibi konuları gündeme sıklıkla getirmiş, bu meseler Çin'in büyüyen endüstriyel işçi sınıfının içinde bulunduğu kötü çalışma ve yaşam konuları ile birleştirilerek sağlam bir halk kitlesi oluşturulmuştur.

Çan Kay Şek, kendisinden önce gelen lider Sun Yat Sen ile karşılaştırıldığında, iki liderin birbirine benzeyen yönleri olduğu gibi, farklı yönleri de dikkat çekmektedir. Şek, Sun Yat Sen'in aksine oldukça zengin bir aileden gelmektedir. On dokuzuncu yüzyılın sonlarında, Şek'in baba tarafından olan büyükbabası Jiang Yubiao, Şangay Özerk Bölgesi'ne bağlı bir kıyı eyaleti olan Zhejiang'da küçük bir mezra olan Xikou'nun dışında beş dönümlük bir tarım arazisine sahiptir. Bu arazide günümüzde "Wuling" olarak adlandırılan ve Çin'de

¹³³ Spence, s.256

üretilen en pahalı çay türünü yetiştirmektedir.¹³⁴ Bu beş dönümlük çay arazisi, Çan'ı ve ailesini ekonomik olarak Xikou bölgesindeki ilk beş aileden biri hâline getirmiş ve ekonomik bir sınıf olarak aileyi seçkinlerinin bir parçası yapmıştır. 1890'lı yıllarda, Çin'de çay tarlalarının ortalama büyüklüğü, ülke genelinde 3,6 hektardan oluşmaktadır. Çan Kay Şek ailesinin yaşadığı bölge olan Xikou bölgesinde ise bu sayı 1,6 hektara tekabül etmektedir.¹³⁵ Ailenin sahip olduğu beş hektarlık arazi, ailenin gelirlerinin oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. İlerleyen dönemde, Taiping tarafından Mançu yönetimine karşı çıkarılan isyanın sona ermesinden sonra, Jiang Yubiao tarım arazisini devlete kiralamış ve köyde bir tuz satış dükkânı açmıştır. Tuz o dönemlerde Çin'de hükümet tekelindedir. Çan ailesinin tuz üretimi ve satışı için gerekli olan lisansı, Taiping İsyanı'nın sona ermesinde devlete verdikleri yardımlar karşılığında alınmıştır. Aile yine üretimi devlet tekelinde olan şarap üretimi lisansına da sahiptir.

1903 yılında Şek, devlet memurluğu sınavlarına girmiş ve başarısız olmuştur. Şek'in sınavlardaki başarısızlığı üzerine aile Şek'i "Phoenix Dağ Akademisi" (Phoenix Mountain Academy) adlı misyoner okuluna göndermiştir. Bu okulda Şek ağırlıklı İngilizce ve Konfüçyüs felsefesi çalışmıştır. Aynı dönemde misyoner okulunun da etkisiyle Hristiyanlaşmıştır. 19. yüzyıldan beri Amerikalı misyonerlerin Çinli devlet adamlarını etki altında bırakmaları, Hristiyanlaştırmaları, hatta mensubu oldukları ülkenin çıkarları doğrultusunda devlet yönetiminde kararlar aldirttikları bilinmektedir. Ancak Çan Kay Şek'in Hristiyanlaştırılmasından sonra, Amerikan misyonerleri tarihte hiç görülmemiş avantajlar sağlamışlardır. Misyonerlik faaliyetleri son derece vahim bir konuma gelmiş, Çan Kay Şek'in politik danışmanlığını yapan isim Frank Wilson Price, adeta Şek'e akıl hocalığı yapmıştır.¹³⁶

Şek'in Sun Yat Sen gibi misyonerlerin etkisiyle yetişen bir lider olduğunu söylemek mümkündür. Ancak eğitim yıllarında, Çan Kay Şek'in kimliğini ve dünya görüşünü iki farklı bakış açısı şekillendirmiştir. İlki Konfüçyüsçülüktür. Şek'in klasik Konfüçyüs metinlerine sadık kalarak okuduğu bilinmektedir. Ancak ikinci önemli husus, Şek'in devlet algısını derinden etkilemiş olan, on üçüncü yüzyılda

¹³⁴ Jay Taylor, **The Generalissimo Chiang Kai-shek and the Struggle for Modern China**, Harvard University Press, Massachusetts, 2009, s.10

¹³⁵ J.B Tayler, "Land and Labour in China", **The Economic Journal**, Cilt:43, Sayı:170, 1933, s.310

¹³⁶ Stephen G. Craft, "American Isaiah in China: Frank W. Price, Chiang Kai-Shek and Reforming China", 1941-49, **The Journal of Presbyterian History**, Cilt: 82, Sayı:3, 2004, s.18

Moğolların Çin'i işgaline bir tepki olarak ortaya çıkan Neo-Konfüçyüsçülüktür. Moğol işgalinden sonra Çinli bilginler, Çin'in kültürel mirasını restore etme ve koruma konusunda bir hassasiyet geliştirmişler ve on dokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru sanat, müzik ve aritmetik gibi alanlar yeniden ele alınarak farklı biçimlerde yorumlanmışlardır. Ortaya çıkan bu yeni yorumlamalar literatürde Neo-Konfüçyüsçülük olarak bilinmektedir. Neo-Konfüçyüsçülük'ü anlamak için akımın önemli temsilcilerinden Gu Yanwu'nun düşüncelerini anlamak önemlidir. Yanwu yazıtbilim, sesbilim, târih, coğrafya gibi teorik konuların yanı sıra daha gerçekçi konular olan mâdenler açmak ya da özel bankalar kurmakla ilgilenmiştir. Gu Yanwu, büyük tarihsel dönüşümlerin olduğu bir dönemde yaşamıştır. Siyasi olarak Ming hanedanının düşüşü ve Mançu hanedanının yükselişi ile karşı karşıya kalırken, vergi sisteminin dönüşümü ve artan şehirleşme gibi sosyal ve ekonomik olarak büyük değişikliklerin varolduğu bir çağda felsefesini geliştirmiştir.¹³⁷ Çan Kay Şek de bu büyük düşünürden etkilenecek siyasi yaşamını şekillendirecek kararlar almıştır. Şek'i neo-Konfüçyüsçülükte en çok etkileyen yön, pasif tefekkürden ziyade bir görev, cesaret, onur ve aktivizm duygusuyla birlikte gelişen karakter olmuştur. Öz disiplin ve benliğin bilinçli olarak yetiştirilmesi bu akımın önemli bir noktasıdır. Bu sayede, üstün insan kavramı ortaya çıkmaktadır.¹³⁸ Neo-Konfüçyüsçülük akımı aynı zamanda siyasi bir düzene dayanmaktadır. Siyasi amacı, ülke üzerinde uyumlu, düzenli bir toplum yaratmak ve ailelerin hayatlarını bağımsız olarak yaşaması, çiftçilikle uğraşarak yaşamlarını kazandıkları bir hayat modelini benimsemeleridir. Bu nedenle kalabalık, klan temelli bir tarım topluluğu yaratmak ve bu toplumun adil yönetimi bu akımın ana felsefesini oluşturmaktadır. Şek bu felsefelerden etkilendiği dönemde ise Çin'de İngilizler, Fransızlar, Almanlar ve Ruslar, Çin toprakları üzerinde ayrı özel haklar, kiralamalar veya imtiyazlar elde etmektedirler. Amerika'da Çin karşıtı ayaklanmalar patlak vermiş ve ABD Kongresi Çin göçünü yasaklamıştır. Çin yabancı devletlerin açık kapısı hâline gelmiş, özellikle Amerikan sermayesi ülkeyi baştan başa kuşatmıştır. Dolayısıyla Çan Kay Şek'in karakterini oluşturan ve düşüncelerini şekillendiren felsefe ile ülkesinin içinde bulunduğu durum arasında bir tezatlık mevcut olduğu görülmektedir.

¹³⁷ Paolo Santangelo, "Gu Yanwu's Contribution to History: The Historian's Method and Tasks", **East and West** Cilt: 32, Sayı: ¼, 1982, s.147

¹³⁸ Taylor, s.14

Çan Kay Şek'in mezuniyetini takip eden yıllarda, Pearl River'da Canton bölgesinin dışında kalan Whampoa Adası'nda bir askerî akademi kurulmuştur. Akademimin amacı, Kızıl Ordu hatlarında faaliyet gösterecek seçkin bir güç oluşturmaktır. Akademi, Sovyetler tarafından finanse edilmekte ve Rusya'dan gemi, tüfek, top ve mühimmat almaktadır. Sovyetler Birliği finansmanı olan akademi, Şek'in yaşamını etki eden önemli okullardan biridir. Gelecekte de Çin'in kaderini belirleyecek birçok isim bu akademide yetişmiştir. Bu isimler arasında, 1921'de Fransa'da çalışırken Komünist Partiye katılan ve Moskova tarafından eğitilerek, Çin'e geri gönderilen Zhou Enlai (Çu Enlay)'da vardır. Enlay 1971 yılında ABD Başkanı Richard Millhouse Nixon'ın Henry Kissinger ile gerçekleştireceği Çin açılımı politikasında hem Başbakan, hem de Dışişleri Bakanı görevlerini yönetecek olan isimdir. Çan Kay Şek'te Çu Enlay ile birlikte Whampoa Askerî Okulu çıkışlıdır.

Çan Kay Şek akademi mezuniyeti sonrasında görev için Canton'a gönderilmiştir. Canton bölgesinde onun komutası altında, Millîyetçi Parti Kuomintang'ın güç yapısında önemli değişiklikler meydana gelmiş ve siyasi bir unsur olarak Kuomintang, devlet işlerinde söz sahibi olmuştur. Şek bu aşamada, Rus askerî öğretisini, Japon savaş teknikleri ile birleştirmiş ve Çin geleneğinden gelen savaş sanatını modernize etmiştir. Dönemin disiplinsiz olarak görülen Çin ordusunu yeniden bir düzenlemeye tabii tutmuş ve askerlerin ücretlerinden, kılık kıyafetlerine kadar bir dizi reform sayılabilecek hareketi oluşturmuştur. Çan Kay Şek komutasındaki askerler, devrim adına din propagandası yapmaları ve örnek olarak liderlik etmeleri, sert, cüretkâr ve cesur olmaları yönünde eğitim almışlardır.¹³⁹

ABD ise Çan Kay Şek'in döneminde, Çin ile ilgili siyasetinde bir önceki döneme kıyasla daha çekimser ve arabulucu bir yönde ilerlemiştir. Bu durumun altında yatan temel neden, Birinci Dünya Savaşı esnasında olası bir Japon müdahalesinden kaçınmak ve Japonya'nın Çin üzerinde iddia ettiği hakları, denge stratejisi kullanarak savuşturmaktır. ABD'nin görece pasif kalan tavrı neticesinde, Japonya Çin'e bir dizi doğal hakkı olduğunu iddia ettiği politika dayatmasında bulunmuştur. Bu politikaların en önemlisi ise Japonya'nın Çin'e dayattığı yirmi bir taleptir. Japonya'nın yirmi bir talebi Mançu hanedanının devrilmesi ve ardından yeni Çin Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla beraber, Japonya'nın Çin'deki konumunu daha da

¹³⁹ Jonathan Fenby, **The Penguin History of Modern China: The Fall And Rise Of A Great Power**, Third Editon, Allen Lane, London, 2008, s.293

genişletmek için bir firsatın ortaya çıktığına inanmasıyla izlenen bir dizi Japon politikasıdır. Bu politika gizli bir mektup aracılığıyla 18 Ocak 1915 tarihinde Çin yetkililerine ulaştırılmıştır. Çin yetkilileri Japonya’nın taleplerinin ağırlığı yüzünden mektubu deşifre etmişlerdir.¹⁴⁰

ABD politikası ise, Japonya ile Çin üzerinde karşı karşıya gelmemek ve Japonlar ile olası bir Pasifik karşılaşması ihtimalini kontrol altında tutabilmek yönünde gelişmiştir. ABD’nin gelişmeleri, Johns Hopkins niversitesi’nin rektörü Dr. Frank J. Goodnow aracılığı ile yayınlanan bir makale ile geiştirdiği görülmektedir. Makale, Amerikalıların uzun zamandır Cumhuriyet rejiminin Çin için uygunluğundan şüphe duyduğunu belirtmektedir.

ABD’nin en belirgin Çin politikası, Dışışleri Bakanı William Jennings Bryan’ın ABD’nin Çin’in toprak bütünlüğüne ve Çin’e eşit ticari erişimine verdiği desteği resmi dilden teyit etmesi olmuştur. Bryan, Japonya’nın Çin ile özel ilişkilerini de kabul ettiğini ifade etmiştir. Dönemin ABD Başkanı Wilson, ABD’nin ticari haklarına yönelik ihlalleri kabul etmeyeceğini ve Japonya’nın ABD’nin Açık Kapı politikasına yönelik ihlallerini tanımayacağını söylemiştir. Fakat aynı zamanda Amerikan bankalarının, Çin’deki Japon genişlemesini dengelemek için uluslararası bir şirketler birliği aracılığıyla da Çin’e borç para vermesini desteklediğini ifade etmiştir.

Wilson’un Japonların talepleri zerine, ABD bankacılık sistemini işaret etmesi, Çin tarafından ülkeye sunulmuş bir tercih gibi algılanmıştır. ABD Çin’e Amerikan yatırımı ile Japonya ile olan tarihi bağlar ve yeni yönetim arasında bir tercih yapılması gerektiği mesajını vermiştir. Aynı zamanda, Wilson yönetiminin ilk yıllarında, Dışışleri Bakanlığı danışmanı olan Robert Lansing, 1915’te Japonya’nın 21 Talebi sırasında Çin’in toprak bütünlüğünü savunmak maksadıyla, Japonya ile çatışmaya karşı çıkan bir politikayı savunmuştur. Lansing’in kaygılandığı önemli noktalardan birinin Çin’de bulunan ABD’ye ait tren yolu yatırımları olduğu görülmektedir. Lansing’in ifadesine göre, ABD Çin üzerinde koruyucu görevini yerine getirmeyi aksatırsa Çin, ABD şirketlerinin ülke içindeki yatırımlarını

¹⁴⁰ Robert Joseph Gowen, “Great Britain and the Twenty-One Demands of 1915: Cooperation versus Effacement”, **The Journal of Modern History** Cilt:43, Sayı:1, 1971, s.86

engelleyebilirdi.¹⁴¹ Bu dönemde, Çin'in Japonya'nın taleplerini kabulü ile amaçlanan, Lansing'in politikalarının siyaseten meşru kılınmaya çalışılmasıdır. Benzer şekilde Lansing'in düşünceleri, Çin'in gidişatı ile Japonya'nın dış ilişkilerde izlediği yol arasındaki temel farkın, Çin'in kendisine yardım etmek için diğer ülkelere güvenmesi, Japonya'nın ise kendine güvenmesi gerektiği şeklinde ifade edilmiştir. Bu düşüncenin altında yatan temel neden ise Lansing'in ifadesi ile: Japonya'nın siyasi ve ırksal bir varlık olması, ancak Çin olarak bilinen "şeyin" çeşitlilik ve bölünmelerle karakterize edilmesidir.¹⁴² Lansing, 1919'da Versailles Barış Konferansı'nda Başkan Wilson'ın Çin'in verdiği tavizler ve Japonların iddialarını kabul etme kararına karşı çıksa da, Wilson Japonya'nın taleplerinin geçerliliğini kabul etmiştir.

Başkanın eylemi Çinli vatanseverleri ciddi şekilde hayal kırıklığına uğratmış ve Çin tarihinde 4 Mayıs 1919 gösterileri olarak bilinen gösterilerin temelini atmıştır. Gösteriler kısa sürede tüm Çin'e yayılmış ve "Dört Mayıs Hareketi" sürecinin ateşleyicisi olmuştur. 4 Mayıs süreci kısa sürede, Çin'in haksız şekilde işgal edildiğini düşünen radikal, anti-emperyalist hareketlerin ortaya çıkmasına ve ülkenin bir dizi protesto hareketine maruz kalmasını sağlamıştır.

Gösterilere katılanlar, Çin'in uluslararası arenada ikincil bir konuma düşmesinden, geleneksel kültürü sorumlu tutmuşlar ve Çin'in kültürel değerlerinin Japonya ve Batı'nın endüstriyel ve askerî gelişimine uymasını engellediğini savunmuşlardır. Pekin merkezli protestolar, zamanla tüm Çin'e yayılmış ve 200 şehirde aynı anda protesto eylemleri gerçekleştirilmiştir. Protestolar 22 Temmuz tarihine değin sürmüştür.¹⁴³ 4 Mayıs hareketinin önemli sonucu, Çin'i eski uluslararası konumuna geri getirecek yeni bir kültür hareketinin başlatılması gerektiği ve bu hareketin yeni bir milliyetçilik hareketiyle de desteklenmesi gerektiği düşüncesinin ortaya çıkması olmuştur.

¹⁴¹ Office of the Historian, "Papers Relating To The Foreign Relations of The United States, The Lansing Papers, 1914–1920, Volume II", https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1914-20v02/pg_406, (05.06.2021)

¹⁴² Stephen G. Craft, "John Bassett Moore, Robert Lansing, and the Shandong Question", **Pacific Historical Review**, Cilt:66, Sayı:2, 1997, s.249

¹⁴³ Global Nonviolent Action Database, "Chinese students protest the Treaty of Versailles (the May Fourth Incident) 1919", 14.11.2010, <https://nvdatabase.swarthmore.edu/content/chinese-students-protest-treaty-versailles-may-fourth-incident-1919>, (05.06.2021)

Literatürde “Yeni Kültür” (New Culture) hareketi olarak bilinen bu anlayış, Çin’in sorunlarından çıkış yolunun, Batılı eşitlik ve demokrasi kavramlarını benimsemek ve ilişkilerde ve itaatte hiyerarşiyi vurgulayan Konfüçyüsçü yaklaşımı terk etmek üzerine kuruludur. Chen Duxiu, Pekin Üniversitesinin o dönem ki dekanı, yeni kültür hareketinin lideri olmuştur. Kaleme aldığı “Son Uyanışımız” (Our Final Awakening) adlı bildiride, Çin’in ulusal gücünün ve medeniyetinin zayıflığından yakınmakta, ancak demokrasinin ve anayasal hükümetin, Çin’de kolayca kurulabileceğini düşünenleri de uyarmaktadır. Çin halkının çoğunluğunun değişim konusunda, kişisel hiçbir fikrinin olmadığını, halkın karakterinin değişmeden düşüncelerinin değişmeyeceğini savunmuştur.¹⁴⁴ Bu hareket beraberinde “Yeni Milliyetçilik” (New Nationalism) anlayışını da getirmiştir. Ancak yeni milliyetçilik akımı yeni kültür akımı ile uyum içinde ilerleyen bir akım değil, aksine Çan Kay Şek’in tasarladığı ve Çin’in problemleri arasına, yeni kültür akımını da ekleyen bir yapı olmuştur. Çan Kay Şek, 4 Mayıs Hareketini, Çin kültürünün kalıcı güçlü yanlarını reddederek, ulusun değerlerini baltalamakla suçlamıştır. Şek’e göre ortaya çıkan yeni kültür fikirlerin etkisinin hüküm sürdüğü her yerde, insanlar yabancı olan her şeyi doğru ve Çinli olan her şeyi yanlış olarak görmektedir.¹⁴⁵

Şek’in önerdiği yeni milliyetçilik modeli, kendisinin ulusal baba figürü olduğu, klasik değerlerin yeniden canlandırıldığı bir Çin modeli üzerine dayalıdır. Şek, Konfüçyüs ilkelerine dayanan düzeni, temizliği, basitliği, titizliği, çabukluğu ve kesinliği teşvik eden bir anlayış geliştirmiştir. Bu anlayışı halka “Yeni Yaşam Hareketi” adı ile sunmuştur. Bu anlayışa göre halk yaşamını Li (uygunluk), I (doğru davranış), Lien (dürüstlük) ve Chih (onur) ilkelerine göre şekillendirecektir. Bu hareketler yiyecek (shi), giysi (yi), barınak (zhu) ve eylem (xing) seçimi gibi insanların günlük yaşamlarının her alanında pratik uygulama alanları bulacaktır.¹⁴⁶

Bu hareketlerin iki önemli sonucu olmuştur. İlk olarak yeni kültür hareketinin sloganı hâline gelen batılılaşma ideali, ABD’nin ve Avrupalı iştirakçilerinin, Çin üzerinde daha rahat hareket etmesini sağlamıştır. Wilson’ın idealleri, birçok Çinliye, güçlü ulusların artık zorbalık yapmadığı ve daha zayıf olanları fethetmediği yeni bir

¹⁴⁴ Chen Duxiu, “Our Final Awakening”, 1916, http://afe.easia.columbia.edu/ps/china/chen_duxiu_final_awakening.pdf, (04.06.2021)

¹⁴⁵ Fenby, s.355

¹⁴⁶ Federica Ferlanti, “The New Life Movement in Jiangxi Province, 1934–1938”, **Modern Asian Studies**, Cilt:44, Sayı:05, 2010, s.963

dünya düzeninin başlangıcı olarak görünmüş ve ABD, Çin halkı üzerinde yeniden sempati toplamıştır.¹⁴⁷ İkinci önemli unsur ise yeni milliyetçilik hareketinin bir parçası olan Çan Kay Şek'in ülke üzerinde denetim sağlamasını gerçekleştirmiştir. Aynı zamanda Çin'in ahlaki dirilişi ve ulusal olarak kendi kendini güçlendirmesi sorunu, ilk kez bu dönemde yeni milliyetçilik hareketi ile gündeme gelmiştir.

Çan Kay Şek'in savunduğu ve toplumun tabanına yaymayı amaçladığı yeni milliyetçilik hareketi, yalnızca toplumsal kuralları düzenleyen bir dizi kurallar manzumesi değildir. Milliyetçi hükümetin bu kurallar felsefesi ile amaçladığı, Çin'in ulusal yenilenmesi ve devletin reform yapma çabalarıdır. Hareketin sağlık ve hijyen, kırsal eğitim ve iyi vatandaşlığı teşvik eden yapısı, Çan Kay Şek hükümetinin, yerel yönetimler üzerindeki hâkimiyetini yeniden kazanmasını amaçlamaktadır. Bu dönemde ilkeleri yaymak için çok sayıda dernek ve kitle örgütleri kurulmuştur. Bu kurumlar bir süre sonra, yönetimin resmi politikalarını halka yaymak için kullanılan birer araç hâline gelmişlerdir. Bu hareket, Çin tabanı için, Mao döneminin kültür devriminin erken bir Kuomintang provasıdır. ABD için New Deal'in ifade ettiği değerler, Çin için yeni milliyetçilik akımıdır. Hareket, Kuomintang'ın halkın hükümete yabancılaşmasının üstesinden gelme ve halkı yalnızca devleti desteklemek için değil, aynı zamanda reformuna yardım etmek için seferber etme çabasını da temsil etmiştir. Kuomintang aynı anda sosyal radikalizmi ortadan kaldırmayı ve kitleleri kendi iradesinin araçlarına dönüştürmeyi de ummuştur.¹⁴⁸

ABD tarafından eğitilmiş ya da Batı kültüründen etkilenmiş yeni bir entelektüeller grubu, yeni milliyetçilik hareketi sayesinde kendilerine özgü bir manevra alanı bulmuşlardır. Entellektüeller, Batının sahip olduğu standartları Çin'in kültürel mirasını eleştiren bir biçimde kullanmışlar ve Batı ile birleşik olan bir Çin kültürü çağrısında bulunmuşlardır. Batı bilimini, demokrasisini ve kültürünü yeni düzenin temeli olarak kabul etme tutumları sergilemişlerdir. Klasik Çin dilinin aksine, yerel dile dayalı yeni bir edebiyat ortaya çıkarmış ve bu edebiyatı tanıtmak için ülke genelinde bir entelektüel kampanya başlatmıştır. Bu yeni entelektüel gelenek, "yeni kültürcülük" olarak adlandırılmış ve Konfüçyüsçülüğe geleneksel

¹⁴⁷ Aris Teon, China Journal "China and the May 4th movement", 02.03.2017, <https://china-journal.org/2017/04/03/china-and-the-may-4th-movement>, (05.06.2021)

¹⁴⁸ Arif Dirlik, "The Ideological Foundations of the New Life Movement: A Study in Counterrevolution", **The Journal of Asian Studies**, Cilt:34, Sayı:4, 1975, s.947

etik, örf, insan ilişkileri ve sosyal adetlerde dâhil olmak üzere yıkıcı bir eleştiriyi getirmiştir. Batı merkezli otoriteler ise bu dönemi “Çin Rönesansı” olarak yorumlamışlar ve hareketleri desteklemişlerdir.¹⁴⁹ Ancak Çin Rönesansı, beklenen etkiyi gösterememiştir. Çin ile yavaş yavaş bağlarını koparan ve kendi iç meselelerine dönen Batı devletleri, Birinci Dünya Savaşı’nın patlak vermesiyle, hızlı bir düşüşe geçmiştir.

Birinci Dünya Savaşı dönemi, Batı odaklı Çin politikası hareketlerinin ilk dalgasının sonunu işaret etmiştir. Savaş koşulları, ABD ve Avrupa sanayilerini negatif yönlü etkilemiş ve Çin ile olan ticareti durma noktasına getirmiştir. Fakat bu durum Çin’in yerli sanayisinin müdahalelere uğramadan gelişebilmesi fırsatını yaratmıştır. 1913 ve 1918 arasında, İngiliz ithalatı 96 milyon tael’den, 49 milyon tael’e düşmüştür. 5.2 milyon civarındaki Fransız ithalatı ise 1,5’e kadar gerilemiştir. Ekonomide yabancı müdahalenin olmamasının sonuçlarını Çin, dış ticaret açığının 1913’te 166 milyon tael’inden, 1919’da 16 milyona kadar düşmesiyle almıştır. Benzer şekilde, yerli sanayiler ve ticaret de sınırlı dahi olsa büyüme göstermiştir. Örneğin tekstil şirketlerinin İpek ihracatı 1914’te 87.517 tondan, 1919’da 131.506 tona yükselmiştir.¹⁵⁰ Ancak yerli üretim beraberinde yüksek fiyatları da getirmiştir. Örneğin tekstil ürünlerinin üretiminde kullanılan ipliğin yurt içi fiyatları 1914’ten 1919’a kadar düzenli olarak artmıştır. Tekstil tipi 10’lu iplik yılda ortalama yüzde 26.24 ve 16’lı iplik yılda yüzde 33.92’lik bir artış göstermiştir.¹⁵¹ Çin ekonomisi 1928 yılına kadar fiyatlardaki yükseliş ya da düşüşleri engellemeye yönelik koruyucu bir tarifeyi yürürlüğe koyamamıştır. Bu da Çin ekonomisinin sürekli dıştan gelen müdahalelere bağımlı olarak değişkenlik gösterdiğini, bu değişken yapısında, ülkenin iç siyasetteki karmaşık ve dengesiz politikanın sürdüğü anlamına gelmektedir.

Çin’in ve dünyanın geleceğini etkileyen en önemli olay, Kasım 1917’de Vladimir İlyich Lenin liderliğindeki Bolşevik güçlerinin, Petrograd’da ve Rusya’nın çoğunda iktidarı ele geçirmesiyle gerçekleşmiştir. Bir yıl sonra ise, Kasım ayında, Birinci Dünya Savaşı sona ermiş ve Paris Barış Konferansı’nda hem Pekin, hem de Canton hükümetlerinden temsilcilerden oluşan Çin Heyeti, Almanya’nın Çin’deki

¹⁴⁹ Hsu, s.494

¹⁵⁰ Hajo Frölich, “Wartime and Post-war Economies (China)”, 8.10.2014, https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/wartime_and_post-war_economies_china, (05.06.2021)

¹⁵¹ Cong Liu, “The Effects of World War I on the Chinese Textile Industry: Was the World’s Trouble China’s Opportunity?”, **The Journal of Economic History**, Cilt:80, Sayı:1, 2020, s.19

kazanılmış tüm haklarını Japonların elinden kurtarmaya çalışmıştır. Başkan Woodrow Wilson, Japonların 21 talebine karşın Çin hükümetinin aldığı pozisyonu desteklemiştir. Ancak Wilson'un desteği ve Çin'den yana gösterdiği tavır, Avrupalı devletler tarafından reddedilmiştir. Çin'deki eski Alman toprak haklarının yarısına yakını, resmi yoldan Japonya'ya verilerek, Avrupa Devletleri ve ABD arasında bir uzlaşma atmosferi yaratılmak istenmiştir. Washington Konferansı olarak bilinen bu uzlaşmacı anlaşma konferansı, güvenlik konularını ele almak maksatıyla Sovyetler Birliği'nin hariç tutulduğu, ancak Pasifik'te çıkarları olan Batılı güçlerin dâhil edildiği bir yapıda gerçekleştirilmiştir. 1921 yılında ABD Dışişleri Bakanı Charles Evans Hughes, Çin üzerinde çıkarı olan dokuz ülkeyi Washington'a davet etmiştir. Konferans neticesinde, Çin'in iç işlerine karışmamak yönünde karar alınmıştır. Bu yönde atılan en önemli adım “Dokuz Güç Anlaşması” (Nine Power Treaty) dır. Dokuz Güç Antlaşması, Çin'de uygulanan ABD Açık Kapı politikasının uluslararası hale gelmesine neden olmuştur. İmzacıların her biri (ABD, Birleşik Krallık, Japonya, Fransa, İtalya, Belçika, Hollanda, Portekiz ve Çin) Çin'in toprak bütünlüğüne saygı duyacağını vaat etmiştir. Aynı zamanda, Mançurya'daki Japon egemenliğini tanımakta, ancak bunun dışında ülkede iş yapan tüm uluslar için fırsat eşitliğini öngörmüştür. Filipinler'in içinde bulunduğu güvenlik problemleri bahane edilerek, adanın güvenlik kontrolü ABD'ye bırakılmıştır. Çin tarafında ise, kendi sınırları dâhilinde iş yapmak isteyen herhangi bir ülkeye karşı ayrımcılık yapmamayı kabul etmek şart koşulmuştur.¹⁵²

Bu anlaşmanın imzalanmasının ve Çin tarafından kabul edilmesinin iki önemli sonucu olmuştur. İlki, Çin'deki tüm yabancı postanelerin kapatılmasını ve Çin'in ithalat tarifesini fiili yüzde 3,5'ten yüzde 5'e yükseltmesine müsaade edilmiştir. Bu durum savaş zamanında düzenlenme belirtisi gösteren Çin ekonomisinin, belli bir istikrara doğru ilerlemesine neden olmuştur.¹⁵³ İkinci önemli sonuç ise Dokuz Güç Antlaşması'nın, herhangi bir yaptırım düzenlemesinden yoksun olmasıdır. Anlaşmaya imza atan dokuz devlet, Çin'in menfaatine gibi görünen kararlara imza atmasına rağmen, sonuçları Çin'e değil ancak anlaşma devletlerine

¹⁵² United States Department of State, Foreign Service Institute Office of the Historian, “The Washington Naval Conference, 1921–1922”, <https://history.state.gov/milestones/1921-1936/naval-conference>, (08.06.2020)

¹⁵³ Spence, s.342

fayda sağlamıştır. Örneğin, 1931 yılında Japonya Mançurya'yı işgal etmiş ve 1932 yılında burada "Mançuko" adlı bir bölge kurmuştur. Mançuko Bölgesi, yalnızca Japonlar tarafından tanınan özerk bir bölgedir. Temelinde Japonya'nın Çin üzerindeki kontrolünü sağlamak amacıyla kurulmuştur. Anlaşma devletlerinden hiçbirisi bu bölgeyi resmi olarak tanımamıştır.

Anlaşmayı takiben, bölgesel deniz hâkimiyeti konusunda İngiltere, Japonya ve ABD arasında bir itilaf çıkmış ve taraflar, yeniden bir araya gelerek kendi aralarında "5-5-3" formülünün kıstas olarak alındığı, bir bölgesel deniz hakimet anlaşması imzalamışlardır. Bu anlaşmaya göre de ABD güvenliği için denizler üzerinde 5 gemi, İngiltere güvenliği için 5 gemi ve Japonya'da 3 gemi bulundurma hakkına sahip olacaktır. Bu anlaşma modeli ilk bakışta ABD ve İngiltere'yi eşit gemi sayılarıyla ilk sıraya yerleştirirken, Japonya'yı 3 gemi ile ikinci sıraya düşürüyor gibi görünmektedir. Ancak ABD'nin gemilerinin büyük bir bölümünün Atlantik'te demirlemesi ve İngiltere'nin de Akdeniz ve Hint Okyanusu'nda da varlık gösterme stratejisi ile Japonya Çin kıyısında ve Doğu Asya'da deniz üstünlüğünü resmen ilan etmiştir.

Gerek Çin aleyhine imzalanan antlaşmalar, gerekse de Batılı güçlerin yerlerini Japonya'ya devretmesi ile Çin'in Rusya cephesine yaklaşmasına neden olmuştur. Özellikle Çan Kay Şek döneminin millîyetçi hareketine yönelik bir karşı tavır sergilemeye hazırlanan Çin Komünist Partisi, Batılı güçlerin karşına çıkmadan önce Rusya ile bir dizi stratejik anlaşma gerçekleştirme yolunda adımlar atmıştır. Benzer şekilde Sun Yat Sen liderliğindeki Çin Millîyetçi Partisi ve halefi Çan Kay Şek'de, Sovyetler Birliği'nden ve "Komünist Enternasyonal" veya "Komintern" olarak bilinen uluslararası komünist örgütten önemli askerî, mali ve eğitim desteği almaktadır. Şek'in günlüklerinde "Rusça okumak" ve "Rusça çalışmak" gibi kısa yazıların defalarca yer aldığı ve dönemin dergilerinden, "Komünist Yeni Gençlik" dergisinin bir hayranı olduğu bilinmektedir.¹⁵⁴ Rusya'da Şek'in bu hassasiyetinin farkında olarak Moskova'nın, Mançurya'daki özel haklarından vazgeçeceğini ve Çin ile tüm eşitsiz görünen çarlık anlaşmalarını iptal edeceğini duyurmuş ve Çin'deki Rus Devrimi'nin cazibesi arttırma yoluna gitmiştir.

¹⁵⁴ Taylor, s.34

Çin yeni bir Batı'ya yönelik güçlü anti-emperyalist hareketlerin yükseldiği döneme girmiştir. Sovyet destekli Komünist ajanların sayısı bu dönemde Çin içinde oldukça artmıştır. Bu kişiler Sun ve Şek'in temsilcisi olduğu Millîyetçi Parti yerine, Çin Komünist Partisi'nin kurulmasına yardım etmek amacıyla eylemler gerçekleştirmeyi hedeflemiştir.¹⁵⁵ ABD tarafı da Rus ajanlarının varlığı karşısında, kendi ajanlarını Çin'e yerleştirmiştir.

1928 yılında Alman *Frankfurter Zeitung* adlı gazetenin muhabiri olarak Çin'e giriş yapan Amerikalı gazeteci Agnes Smedley'in Rus Kızıl Ordusunun, Çin'deki eylemlerini yazan ilk kişi olduğu bilinmektedir. Smedley *Çin Savaşıyor: Sekizinci Yol Ordusu ile Amerikalı Bir Kadın* (China Fights Back: An American Woman with the Eight Route Army) adlı eseri 1938 yılında ABD'de yayınlamıştır. Kitabın Kızıl Ordunun Çin'de gerçekleştirdiği faaliyetlerin bir dökümünü anlattığı görülmektedir. Aynı zamanda ordunun yapısı, ideolojisi, kullandığı coğrafya ve stratejisi hakkında bilgileri sunan ilk kitaptır.¹⁵⁶ Smedley kitabın önsözünden itibaren Kızıl Ordunun içinde bulunduğu durumu tasvir etmiştir. Ordunun her yere yürüyerek gitmek zorunda olduğunu, bu yürüyüşlerin günler sürdüğünü ve hiçbir yerde bir geceden fazla kalamadıklarından bahsetmiştir.¹⁵⁷

Bu dönemde Çin Komünist Partisi üye alım sürecini hızlandırmış ve Çan Kay Şek'in Millîyetçi Partisi ile uyumlu politikalar izleme yoluna gitmiştir.¹⁵⁸ Ancak Komünist Parti'nin idealinin, Çin'de gerçekleştirilecek bir devrim ile Çin'i Rusya'ya bağlamak olduğu görülmektedir. Bu maksatla Rusya Çin'e gerek ideolojik destek ve moral, gerekse de önemli askerî, mali ve eğitim desteği sunmuştur. ABD tarafı bu gelişmeleri kaygı verici bulmakta, ancak müdahale etmemektedir.

1 Aralık 1927 tarihinde Çan Kay Şek Şangay'da evlenmiştir. Eşi Mei-Ling Çin Cumhuriyeti'nin ilk "First Lady"si ünvanını almış ancak kendisine sıklıkla Madam Şek olarak hitap edilmiştir. Madam Şek, evlilik töreninin hemen ertesinde, Çin siyasetine aktif olarak dâhil olmuştur. Yaşamı boyunca Çin devletinde birçok farklı devlet görevinde bulunmuştur. 1930'dan 1932'ye kadar, "Yasama Kurulu"nun

¹⁵⁵ Shutter, s.31

¹⁵⁶ Bob Bergin, "The Dixie Mission 1944: The First US Intelligence Encounter with the Chinese Communists" *Studies in Intelligence*, Cilt:63, Sayı:3, 2019, s.14

¹⁵⁷ Agnes Smedley, *China Fights Back: An American Woman with the Eight Route Army*, Victor Gollancz Ltd, London, 1938, s.13

¹⁵⁸ Cambridge, s.532

üyesi görevinde bulunmuş ve 1936'dan 1938'e kadar "Çin Havacılık İşleri Komisyonu Genel Sekreteri" görevini yürütmüştür. 1945'te Kuomintang'ın "Merkez Yürütme Komitesi Üyesi" olmuştur. Çan Kay Şek'in İngilizce tercümanı, sekreteri ve danışmanı olarak da görev yapmıştır. Dünya Savaşı sırasında Madam Şek, Çin davasını desteklemek için Franklin D. Roosevelt, Winston Churchill ve Joseph Stalin ile özel görüşmeler yürütmüştür. Hem Çin, hem de Batı kültüründe bilgili bir profil çizmektedir. ABD ilerleyen süreçte, ordusunun en önemli komutanlarından biri olan General Stillwell'i Madam Şek'in kurduğu bağlantılar sayesinde Savunma Bakanı olarak Çin'e alan kişidir.

Mei-Ling (Madam Şek) ile Çan Kay Şek'in evlilikleri akademik literatürde oldukça tartışmalı bir evlilik olarak kaynaklara yansımıştır. *Çin Üzerinde Kızıl Yıldız* kitabının yazarı Edgar Snow'a göre, Çan Kay Şek, Sun Yat Sen'in ölümünden sonra, ülkenin siyasi iplerini elinde tutmakta zorlanmış ve bir aşk evliliğinden ziyade, siyasi bir fikir birliği oluşturmak için Mei-Ling ile evlenmiştir. Farklı kaynaklar, Çan Kay Şek'in özünde bir eşin değil bir siyasi ve finansal varlığın peşindedir şeklinde yorumlamalar yapmıştır.¹⁵⁹

Çin'deki geleneksel evlilik anlayışının aşk ya da tutkuyla hiçbir ilgisi yoktur. Erkek ve kadınların bir araya gelmesi, iki aile arasında yapılan ve her iki aileye de yarar sağlayan bir sözleşme olarak görülmektedir. Çocuklar ise ataların mezarlarına bakmak için sahip olunan varlıklardır. Bir kişinin kendi eşini seçmesi fikri ise, geleneksel Çin yaşam tarzına aykırıdır.¹⁶⁰

ABD tarafının, Çan Kay Şek'in gerçekleştirdiği bu evlilikten son derece memnun olduğu görülmektedir. Japonya'nın Çin üzerinde kurduğu strateji ile etkinliğini kaybettiğini düşündüğü bir zamanda, Soong Mei-Ling ile evlenen Çan Kay Şek, ABD'nin yeniden Çin'e doğru yönelmesini sağlamıştır. Bu durumun nedeni, Madam Şek'in tıpkı Sun Yat Sen gibi Batı eksenli bir eğitim almış olması ve ABD ile olan bağıdır. Madame Şek, Mart 1897'de İngiliz yönetimindeki özerk Şanghai'da doğmuş, ancak babası Yaoju "Charlie" Soong, 19. yüzyılın ikinci yarısında ABD'ye göç etmiş ve yaşamının 15 yılını ABD'de geçirmiştir.

¹⁵⁹ Hannah Pakula, **The Last Empress: Madame Chiang Kai Shek and the Birth of Modern China**, Simon&Schuster, New York, 2009, s.187

¹⁶⁰ Pakula, s.83

Nashville’de Vanderbilt Üniversitesinden teoloji sertifikası almış, Metodist bir rahip, bakan ve iş adamıdır. Annesi Kwei Twang Nyi’de dindar bir Hristiyandır.

Madame Şek, ilk kez 1908’de Amerika Birleşik Devletleri’ne gitmiştir. Burada Macon, Georgia’daki, “Wesleyan Kadınlar Koleji”ne (Wesleyan Female College) giderek eğitim hayatına başlamıştır. Wesleyan Kadın Koleji, 1836 yılında kurulan dünyanın kadınlar için tasarlanan ilk kolejidir. Kolej Güney Metodist anlayışına uygundur. Bu anlayış ABD’de de birçok klisenin izlediği, Tanrı’nın seçilmiş bir grup insanın kurtuluşunu önceden takdir ettiği şeklindeki Calvinist¹⁶¹ konumunu reddeder ve mevcut hükümet siyasetlerine karışmaktan imtina eder.¹⁶² Erkek kardeşi T. V. Ling ise Harvard Üniversitesi’nde okumaktadır. Madam Şek’de Wesleyan Kadın Kolejini takip eden süreçte, Harvard Üniversitesi ile aynı bölgede yer alan “Wellesley Koleji”nde (Wellesley College) devam etmiş, 1913’te İngiliz Edebiyatı alanında ve Felsefe alanında eğitim almış olarak mezun olmuştur. Okulun ABD’li seçkinler tarafından kurulan özel sosyal kulübü “Tau Zeta Epsilon Topluluğu”nun (Tau Zeta Epsilon Society) bir üyesidir.¹⁶³ Daha sonra Çin’e dönmüş ve “Çin Klasikleri ve Edebiyatı” okumuştur. “Y.W.C.A.” (Young Man Christian Association) için çeşitli sosyal hizmetler gerçekleştirmiştir. Şanghay’da “Şanghay Çocuk İşçiliği Komisyonu” üyesi olarak görev almıştır.¹⁶⁴ Madam Şek’in Çin’deki yaşamı boyunca da ABD ile ilişkisini kesmediği görülmektedir. Çin’e döndükten sonra da “*Demokratik Amerika’da geçen tüm yıllar beni derinden etkiledi*” şeklinde açıklamaları sık sık yapmış, Amerikan dergileri *Atlantic* ve *Saturday Evening Post* gibi yayınlara sıklıkla demeçler vermiştir.¹⁶⁵ 1917 yazında Çin’e döndüğünde, “*insanların kendi kaderlerini şekillendirebileceğine*” ve “*başkalarının kaderini iyileştirmek için ahlaki bir yükümlülüğe sahip olmak*” gibi Amerikan kavramlarına dair derin inançlar beslemiştir.¹⁶⁶ Madame Şek, Amerikan halkının gözünde “Çin ile kurulan bir Amerikan bağı” izlenimini yaratmıştır. Bu görüş karşılıklı ilişkiler açısından çeşitli politik çıkarları elde etmek maksadıyla da kullanılmıştır.

¹⁶¹ John Calvin’in reform öğretilerine bağlı olan dinî gruplara verilen isim.

¹⁶² Richard Carwardine, “Methodists, Politics, and the Coming of the American Civil War”, **Church History**, Cilt:69, Sayı:3, 2000, s.585

¹⁶³ Laura Tyson, “**Madame Chiang Kai-Shek China’s Eternal First Lady**”, Atlantic Monthly Press, New York, 2006, s.32

¹⁶⁴ Mur Wolf, “Madame Chiang Kai-Shek”, 14.08.2002 <https://web.archive.org/web/20110-430193024/http://www.wellesley.edu/Anniversary/chiang.html>, (08.06.2021)

¹⁶⁵ Tyson, s.47

¹⁶⁶ Tyson, s.42

Madam Şek'in duruşu, Çin'e ABD ile olan ilişkilerde birçok avantaj sağlamıştır. Örneğin ABD kamuoyu, savaş zamanı müttefikleri olarak Çan Kay Şek'e karşı derin bir sempati duymuştur. ABD halkının desteğini alan Şek, dış politikada ABD desteğini almak için zorlanmamıştır. Fakat ABD kamuoyunun desteğinin doğal yollardan ortaya çıkmadığı görülmektedir. ABD bir dizi algı yönetimi çalışması ile Şek'i kabul ettirmiştir. Özünde Şek, yabancı işgaliyle parçalanmış bir ülkenin, yalnızca bir parçasını yönetebilme kabiliyeti bulunan bir yönetici olarak görülmüştür. Çin ülkesi toprak bütünlüğü olarak ise ABD nezdinde savaş sonrası dünyayı organize edecek "Beş Büyük"ten biri olarak varsayılmıştır. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde veto hakkı dahi verilmiştir. Oysaki bu beş ülkeden yalnızca Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği bu görevi etkin bir biçimde yerine getirme gücüne sahiptir.¹⁶⁷

Şek'in evliliği ile paralel olarak gelişen önemli bir politik durum ise, Şek'in ABD'ye meyil etmesi ile gelişen, Sovyetlerin Çin üzerinde uyguladığı politik stratejilerin kapsamının geliştirilmesidir. Mao önderliğindeki Çin Komünist Partisi ile Çan Kay Şek önderliğindeki Millîyetçi Parti'nin güçlerinin birleştirilmesi bu dönemde ön plana çıkmıştır. Sovyetler tarafından savunulan bu fikir ile Sovyet ideallerinin Çin üzerindeki etkisi arttırılmak istenmektedir. Sovyetlerin bu konuda ellerini güçlendiren önemli veriler, Çin kırsalında hâlen varlığını sürdürmekte olan Savaş Ağa'ları (War Lords) ve ABD emperyalizminin Çin'in geleceği için sunduğu Amerikan tipi Sovyet yorumlamalarıdır. Bu nedenler Çin içinde iki farklı kutbu oluşturan Millîyetçi Parti ile Komünist Parti'nin birleştirilmesi gerektiği politikasını ortaya çıkarmış ve Sovyetler bu ideal ile Çin politikasını yürütmüştür. Sovyetlerin yeni dönem büyük stratejisini oluşturan bu politika yapıcılığının kalbinde "Ulusal Entegrasyon" (National Integration) fikri yatmaktadır.

Ulusal Entegrasyon ya da Ulusal Bütünleşme bir ulusun çeşitli unsurlarının birbiri ile pekiştirilerek, tek bir ulusal birim oluşturmak üzere, birbirine bağlanma politikasını ifade etmektedir. Ulusal entegrasyon anlayışı temelini oluşturan ise bölgesel politikalardır. Bu anlayış çerçevesinde, farklı bölgelerin ekonomik, politik, psikolojik ve kültürel benzerlikleri ön plana alınarak, birbirine ne kadar yakından bağlı olduğu sıklıkla ifade edilmektedir. Bu ifade ayırık duran yerel güçlerin

¹⁶⁷ Henry Kissenger, **On China**, The Penguin Press, New York, 2011, s.96

birleştirilerek, tek bir merkezden yönetilmesinin önünü açmaktadır.¹⁶⁸ Bu anlayış ise beraberinde yatırım projelerini getirmektedir. Ulusal iletişim ve ulaşım olanaklarının kalitesi ve kapsamı, bölgesel entegrasyon için öncelikli önem taşımaktadır. Gelişmiş kara, demir, su ve havayolları ağları ile ulaşım maksatlı araçların varlığı, ulusal pazarın büyümesini ve nüfus hareketliliğini teşvik etmektedir. İnsan hareketliliği milletin bütünlük görüntüsünü ortaya çıkarmaktadır. Bölgelerde ve sosyal tabakalarda iş ve sosyal temasları yaratmakta ve ulusal meselelere ilgiyi geliştirmektedir.

Sovyetler ise Çin'de ABD'nin desteklediği Sun Yat Sen ile 1912'de Batı tarzı bir Cumhuriyetin kurulmasını, geleneksel sosyal bütünleşmeyi daha da altüst eden ve Çin'de görülen Batı etkisindeki hareketlerin, Çin'i etkisi altına aldığını ifade etmektedir. Bu konuda geliştirdiği önemli etki politikalarından birisi de çalışmanın önceki bölümlerinde değinilmiş olan "4 Mayıs" hareketleridir. Şek'in ABD'nin bölgesel çıkarlarını öne çıkaracağını düşündüğü evliliğini izleyen dönemde Sovyetler, ABD etkisinin ülke üzerinde göstereceği artışın farkında olarak, ulusal entegrasyon düşüncesini öne çıkardığı görülmektedir. Bu düşüncenin kalıcılığını ve yaygınlığını sağlayabilmek için, seçkinlerin içeride bölünmüş ve Çin kültürüne yabancılaşmış olmasını sebep olarak göstermiştir. Bu nedenle de Çin kırsalından gelen hareketleri desteklemiştir. Sovyetlerin uyguladığı bu politika, başta Komünist Parti olmak üzere geniş çaplı etki göstermiş ve kısa süre içinde Milliyetçi Parti'yi de etkisi altına almıştır. Kısa sürede, Çin'de Amerikalılara ve ülke içindeki diğer yabancılara karşı tekrarlanan şiddet eylemleri baş göstermiştir. Mart 1927'de Nanking'de bulunan Çan Kay Şek'e bağlı Milliyetçiler Amerikan, İngiliz ve Japon konsoloslukları da dâhil olmak üzere, şehirdeki yabancılara ve yabancılara ait mülklere bir saldırı girişiminde bulunmuşlardır. Yağma ve tehditler, İngiliz ve ABD savaş gemileri ve bu gemilerin personellerinin müdahalesi neticesinde bastırılmıştır.¹⁶⁹

Sovyet Ulusal Entegrasyon politikalarının öngörüsünün aksine Şek'e ait güçlerin, Nanking saldırısından bir gün sonra, Şangay'da yer alan Komünist Parti'ye

¹⁶⁸ James E. Sheridan, **China in Disintegration The Republican Era in Chinese History 1912—1949**, The Free Press, New York, 1975, s.5

¹⁶⁹ Carl E. Dorris, **Nationalists And The Nanking Incident, 1927: Sources And Impact On United States China Policy**, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Oklahoma State University, Stillwater, Oklahoma, 1966, s.29

ait unsurlara bir saldırı düzenlediği görülmektedir. Saldırı bir milat olarak kabul edilmiştir. İlerleyen süreçte, Millîyetçiler ve Komünistler arasında geçecek güç mücadelesinin tetikleyicisi olarak bu saldırı görülmektedir. Bu süreçte iki parti arasında sıklıkla çatışmalar yaşanmış, Çin iç düzeni yıpratılmış ve mali olarak Çin güçsüzleşmiştir.¹⁷⁰ Ancak çatışmalar Şek tarafından başarıyla yönetilmiş ve süreçten güçlenerek çıkmıştır. Bu güçlenmenin karşısında yalnızca Sovyetlerin desteklediği Komünistler rahatsız olmamış, aynı zamanda bölgede çıkarı olan Japonya'da tepkisini göstermiştir. Millîyetçi anlayışın Çin'de güçlenmesi, Japonların Çin'i işgal ederek kendi topraklarına katmak ve Büyük Japon İmparatorluğu'nu kurma politikalarının gecikmesine neden olacağı görüşü Japonya'da yaygınlaşmıştır.

Çan Kay Şek Sovyetlerin öngördüğü Ulusal Entegrasyon politikasını gerçekleştirmek için tek başına kendi partisinin Çin'e yettiğini düşünmektedir. Çin'in bütünleştirici bir güce şiddetle ihtiyacı olduğunu kabul etmekle beraber, bu gücü Kuomintang'ın tek başına temsil ettiğini ifade etmiştir. Şek'in Çin'i bölgesel olarak bütünleştirmek konusunda bazı ilerlemeler kaydettiği de görülmektedir. Örneğin Çin içinde merkeze yakın olan eyaletler, Şek'in kurucusu olduğu yeni merkezi hükümeti kabul etmişler ve Şek'in otoritesini desteklemişlerdir. Ancak 1928'den sonra bölgesel otorite konumunda olan Savaş Ağaları, çevre illerin büyük bir bölümünü, bağımsızlık ilan ederek kendi yönetimlerine almışlardır. Çan Kay Şek ise askerî ve siyasi eylemler yoluyla bu eyaletlerin sözde özerkliklerini kademeli olarak azaltmıştır.

Fakat Şek'in eyaletler üzerindeki hâkimiyeti, Sovyetler destekli Komünistler için olumsuzluklar yaratmıştır. Çevre eyaletlerde örgütlenme çabası, komünistler tarafından ele alınan öncelikli bir politika konumundadır. Aynı zamanda uluslararası arenada sadece Japonya tarafından tanınan Mançuko Bölgesi ve Mançurya'da bu çevre eyaletler arasında yer almaktadır. Japonya bu dönem Şek'in merkezi otoritesini sarsmak ve karşısına Komünist Parti güçlerini çıkarıp iktidarını zor durumda bırakmak maksadıyla, eyaletlerdeki birçok Savaş Ağası'na suikastlar düzenlemeye başlamıştır. Maksadı Şek'in itibarını sarsmak ve Çin merkezi hükümetini güçsüzleştirmenin yanında, Mançurya'daki kontrolün tamamen Japonlara geçmesini

¹⁷⁰ Warren I. Cohen, **America's Response to China A History of Sino-American Relations Sixth Edition**, Columbia University Press, New York, 2019, s.107

sağlamaktır.¹⁷¹ ABD politikası bu dönemde Çin'e karşı pasif bir duruş sergilemiştir. Büyük Buhran'ın yaralarını sarmakla meşgul olan ABD ve Başkan Hoover, Japonya'nın Mançurya'daki saldırganlığına ve 1922 "Dokuz Güç Antlaşması" ve 1928 "Kellogg Briand Paktı"ndaki ABD destekli güvenlik düzenlemelerinin ihlal edilmesine manasına gelen saldırılara sessiz kalmıştır.

6 Şubat 1922 tarihinde, Washington Konferansı'nın kapanışında ABD, Belçika, Britanya İmparatorluğu, Çin, Fransa arasında Çin'i ilgilendiren konularda izlenecek ilke ve politikalara ilişkin bir "Dokuz Güç" antlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma uyarınca ise Japonya'nın Çin'e savaş ilan etme veya savaş eşdeğeri düşmanlıkları sürdürme yasal hakkını kaybettiğine dair hüküm verilmiştir.¹⁷² 1925-1929 tarihleri arasında, ABD Dışişleri Bakanı olarak görev yapan Frank Billings Kellog tarafından yazılan ve ABD, Fransa, İngiltere, İtalya, Almanya ve Japon hükümetlerinin savaşmasını yasaklayan "Kellog Briand Paktı", yine Japonya'nın Çin'de uyguladığı savaş gayretleri ile geçerliliğini kaybetmiştir. Japon ve Sovyet girişimleri, Pakıtın özellikle üçüncü maddesi olan, "imzacı devletlerden herhangi birinin ulusal yargı yetkisi içinde olan, üçüncü tarafların çıkarlarını içeren ve Monroe Doktrini'ne bağlı olan veya bu Doktrinin sürdürülmesini içeren hükümlerin ihlaline" sebebiyet vermiştir.¹⁷³ İmzacı devletler ulusal politikanın bir aracı olarak savaşı yasakladığı için Kellog'a 1929 yılında Nobel Barış Ödülü'nü vemişler, ancak bir yıl öncesinde Japonya anlaşmayı bozmuş ve anlaşma devletleri de bu bozulma karşısında sessizliklerini sürdürmüşlerdir. Japonya 1932 yılında da Şangay'da yer alan Çin Kuvvetleri'ne bir hava saldırısı düzenlemiştir. ABD Başkanı Hoover ve Dışişleri Bakanı Stimson, Japonya'yı ancak kınayan açıklamalar yapmakla yetinmişlerdir. İlerleyen süreçte bu saldırıların bir sonucu olarak Japonya Milletler Cemiyeti'nden çıkarılmış, ancak hayalini kurduğu Çin toprakları sınırlarında yer alan ve tamamen Japonya'ya bağlı Mançukoyu resmen dünyaya ilan etmiştir. Japonya'nın bu girişimi ile dönemin Dışişleri Bakanı Stimson, ABD resmi politikasında "Stimson Doktrini" olarak bilinen süreci devreye almıştır. Stimson Doktrini, Asya Bölgesi'nde olası bir saldırganlık sonucu ortaya çıkabilecek devletlerin tanınmaması politikasını

¹⁷¹ Sheridan, s.22

¹⁷² C. G. Fenwick, "The Nine Power Treaty and the Present Crisis in China", The American Journal of International Law Cilt: 31, Sayı: 4 (Oct. 1937), ss. 671-674, s.671

¹⁷³ Frank B. Kellogg, "The War Prevention Policy Of The United States", **Advocate of Peace through Justice**, Cilt:90, Sayı:4, 1928, s.239

ifade etmektedir. Temelde bu doktrin, uluslararası hukuk terminolisinde “ex injuria jus non oritur” olarak geçmektedir. Anlamı; yasadışı fiillerin hukuk yaratamayacağıdır.¹⁷⁴ Stimson’da doktrinini ilan ederken bu temele vurgu yapmış ve iki önemli kaygıyı resmi dile dökerek Japonya’nın eylemlerini “geçersiz kılma stratejisi” yolunu benimsemiştir. Bunlardan ilki, Japonya’yı ve mevcut gücünü Amerika Birleşik Devletleri’ne karşı kıskırtmaktan kaçınmak isteğidir. Bir diğeri ise Japonya’ya ya karşı ABD içinden ya da ABD aracılığıyla farklı bir devlet ile dışından gösterilebilecek bir tepkinin, Japon silah endüstrisinin ve ordusunun güçlendirilmesi olarak dönüt verebileceğidir.¹⁷⁵ Bu nedenle Stimson Başkan Hoover ile birlikte bu doktrini geliştirerek, Japonlara devletlerini ve eylemlerini yakından izlediklerini ve Çin ile olan ilişkilerinde problemlerin yalnızca Çin ile diyalog kurularak çözülebileceğini, ABD politikasının ise bu aşamada duruma müdahale etmeyeceğini belirten bir mesaj göndermiştir.

Franklin D. Roosevelt yönetimi döneminde Çin ile olan ilişkiler sessizliğini korumuş, Japonya’dan gelebilecek bir tehdite karşı temkinli yönetim tarzı elden bırakılmadığı göze çarpmaktadır. Ancak bu dönemde ABD yönetimi Çin’e karşı diyalog kapısını kapatmamış ve önemli isimler Çin’e olan desteğin maddi yönünü ön plana almışlardır. Dönemin Hazine Bakanı Henry Morgenthau, Çan Kay Şek ve Milliyetçi Parti Kuomintang’ı Japon saldırganlığına karşı desteklemek amacıyla gümüş satın alım programına dâhil etmiştir. Bu dönemde Çin’den yaklaşık 500 milyon ons gümüş satın alındığı bilinmektedir. Bu desteğin ABD’de hem iç politikada hemde dış politikada önemli yansımaları olduğu dikkati çekmektedir. Dış politikada Çin ile alakalı olarak, ABD tarafından desteklenen Çan Kay Şek’in komünistlere karşı verdiği mücadeleyi desteklemek ve Japonya’ya karşı Şek’i ve partisini kullanmak olduğu görülmektedir. Çin’den satın alınan gümüş miktarlarının bedeli, Çan Kay Şek’in Milliyetçi Partisi’nin askerî kanadını desteklemek maksatlıdır. Benzer şekilde Japonya’nın özellikle Savaş Ağa’larını maddi yönden kıskırtarak Çin’e karşı bir güç oluşturulmasının önüne geçilmek istenmiştir. İç politika yönünden ise, 1933 yılında, “Çiftlik Yardım Yasası”nda (Farm Relief Bill) yapılan

¹⁷⁴ Brigitte Stern, **Dissolution, Continuation, and Succession in Eastern Europe**, Kluwer Law International, Netherlands, 1998, s.21

¹⁷⁵ Richard N. Current, “The Stimson Doctrine and the Hoover Doctrine”, **The American Historical Review** Cilt: 59, Sayı:3, 1954, s.515

bir değişiklik ile uygulanmaya başlayan bir politikadır. ABD gümüş satın alma programı, gümüş lobisi tarafından inişte olan ekonomik rakamların yeniden çıkışa geçmesini sağlamak için on yıl veya daha uzun süreli uygulanacak bir ekonomik programa dönüştürülmüştür. Özellikle ABD’li “Çiftlik Lobisi”nin, gümüş alımları ile enflasyonun arttırılmasını ve böylece Büyük Buhran sırasında düşen çiftlik ürünlerinin fiyatlarının yükselmesini planladıkları bir ekonomik yapılanma programının parçası hâline getirilmiştir. Program, Çin’den elde edilen gelirler ile Başkan Roosevelt’in “New Deal”, “Yeniden Yapılanma” programlarının desteklenmesini sağlamıştır.¹⁷⁶

1937 ve 1945 yılları arasında ise Çin’de görülen en önemli iç gelişmenin yalnızca ekonomi alanında olmadığı görülmektedir. Rusya’nın ön plana çıkardığı ve Komünistler üzerinden devreye koymayı arzu ettiği ulusal entegrasyon politikası hedeflediğinin aksine, Çin’in iki gücü arasında yaşanan güç çatışması ve bu atmosferden faydalanmak isteyen Japonya’nın devreye girmesiyle Japon-Çin savaşının nedenlerinden biri olmuştur.

12 Aralık 1936 tarihinde, Japonya’nın kışkırtmasıyla iki Çinli komutan; Zhang Xueliang ve Yang Hucheng, Çan Kay Şek’i kaçırma girişiminde bulunmuştur. Çan Kay Şek’in kaçırılarak Komünist Parti saflarına dâhil edilmesi hedeflenmiştir. Bu olay Çin tarihinde, “Xi’an Olayı” olarak bilinmektedir. Şek’in kaçırılmasının nedeni, Çin’in iktidar partisinin lideri olan Şek’in isyancı olarak gördüğü Çin Komünist Partisi ile ateşkes yapmaya zorlanması ve Mançurya’yı işgal eden Japonya’ya karşı, Komünist Parti ile birleşik bir cephe kurmaya zorlamaktır. Ancak bu girişimin başarılı olmadığı bilinmektedir. Çan Kay Şek, Xuelling’in teklifini kabul etmiş gibi görünmüş, ancak bu kabulün sonunda serbest bırakıldığında, Xuelling’i yakalatarak ev hapsine attırmıştır. Xuelling, Şek tarafından önce 50 yıldan fazla bir süre Çin ana karasında, ardından Şek’in Tayvan’a sürülmesi ile beraber Tayvan’da ev hapsinde tutulmuştur. Günümüzde hâlen Xi’an Olayındaki rolü nedeniyle Çin Komünist Partisi tarafından vatansever bir kahraman olarak görülmektedir. Japonya’nın desteklediği Zhang Xueliang, Çan Kay Şek’i esir tutarken ise Japonya Çin’i işgale başlamıştır.

¹⁷⁶ Milton Friedman, “Franklin D. Roosevelt, Silver, and China”, **Journal of Political Economy**, Cilt: 100, Sayı:1, 1992, s.62

Şek'in kaçırlmasının altında yatan neden Japonya'nın işgale zemin hazırlaması olduğu kadar, Şek'in Komünistler ile ilgili düşüncelerinin bilinmesi de etkili olmuştur. 6 Nisan 1936'da Şek, Çin İç Savaşı'nın sonunu planlamak için komünist cepheden Zhou Enlai (Çu Enlay) ile bir araya gelmiştir. Şek o dönemde komünistleri Çin Cumhuriyeti için, Japonlardan daha büyük bir tehlike olarak görmektedir. Şek'e göre, Japonlar yüzeysel bir yarayı temsil etmekte, ancak komünizm bir kanserdir. Yine Şek'e göre, bu tür politik teoriler ulusal ekonomiye ve halkın geçim derdine uygun değildir ve Çin'in kendi uygarlığının ruhuna aykırıdır. Batı teorilerinin kopyalanmaları yalnızca Çin medeniyetinin çürümesine ve yıkımına neden olmuştur ve emperyalistlerin kültürel saldırganlığını sürdürmelerini kolaylaştırmaktadır.¹⁷⁷ Komünistlerde Şek hakkında benzer fikirlere sahiptirler. Mao'ya göre, Şek hem kendi erdemi hakkında, hem de geleneksel Çin görüşleri hakkında bir dizi kuruntuya maruz kalmıştır.¹⁷⁸

ABD'nin Çin üzerinde izlediği zayıf politikalar ve içeride gerçekleştirdiği ekonomik ve askerî yapılanma programlarının gecikmesi, Japonya'yı yalnızca Çin üzerinde değil, aynı zamanda ABD üzerinde de faaliyetler gösterme politikalarına yönlendirdiği görülmektedir. Aralık 1937 tarihinde Japon uçakları ABD savaş gemisi "Panay"ı Yatze nehrinde ki ilerleyişi esnasında bombalayarak batırmıştır.¹⁷⁹ ABD'li yetkililer, bu olay karşısında ise yalnızca Japonya'nın özrünü ve tazminatını kabul etmişler, bunu Çin'deki Japon saldırganlığının bir uzantısı olarak yorumlamamışlardır. ABD'nin Japonya ilerleyişine kayıtsız kalması sonucunda Japonya, Çin üzerindeki ilerleyişini sürdürmüştür. Ocak 1938'de Başbakan Konoe, Japon İmparatorluk hükümetinin "Artık Millîyetçi hükümetle iş yapmayacağı" şeklindeki beyanı ile Çin ile diplomatik ilişkilerini tek taraflı olarak kesmiştir. Akabinde, Çin'in Guangdong Eyaleti'ni işgal ederek, bir ay içinde ordusu ile Çin'in kuzeyinden güneyine uzanan geniş bir bölgesini ele geçirmiştir. "Doğu Asya'da Yeni Düzen" (Tōa shinchitsujo) isimli yeni bir proje başlatmış ve Mançuko ile elde ettiği sınırlarını, iki katından fazlaya çıkarmıştır.¹⁸⁰ ABD tarafı ise işgaller karşısında,

¹⁷⁷ Chiang Kai Shek, **China's Destiny and Chinese Economic Theory**, Roy Publishers, New York, 1947, s.100

¹⁷⁸ Taylor, s.142

¹⁷⁹ Makato Iokibe, **The History of US-Japan Relations From Perry to the Present**, Palgrave Macmillan, Japan, 2008, s.93

¹⁸⁰ Iokibe, s.94

Hazine Bakanı Henry Morgenthau'nun girişimleri ile Çin'e ABD'den askerî ve insani malzeme satın alması için 25 milyon dolarlık kredi sağlamıştır. 1940 yılında ise Amerika Birleşik Devletleri'nin Japonya ile "1911 Ticaret Anlaşması"nı yenilenmeyeceği açıklanmıştır. Bu adım, daha sonra ABD'nin stratejik malzemelerinin Japonya'ya satışına karşı ambargo uygulamasına değin uzanmış ve 1941'de Japonya'ya karşı petrol ambargosuna yol açmıştır.¹⁸¹ Bu esnada Çin içinde de Japonya'yı protesto eylemleri gerçekleştirilmiş, aynı zamanda Japon işgali esnasında mevcut hükümet güçlerini temsil eden, Milliyetçi Parti ve Komünist Parti'nin işgalin ortak sorumlusu olarak yorumlayan, farklı siyasi hareketlerde ortaya çıkmıştır. Ancak bu hareketler genellikle kısa ömürlü olmuş ve bastırılmışlardır. Bu hareketlerden en bilineni ise "Third Force", "Üçüncü Güç" hareketidir. Bu hareket ne Çan Kay Şek'in ulusal devriminden alınabilecek sonuca güvenmekte, ne de Komünist Parti politikalarını desteklemektedir. Kurucusu dönemin önemli filozofu Zhang Junmai olan bu hareketin çıkardığı isyanlar, kısa sürede bastırılrsa da yarattığı algı yok olmamış, 1950'li yıllara değin her iki gruba karşı alternatif bir ses görevi görmüştür. Aynı zamanda savaş yıllarının siyasi kültürünün inşasına yönelik önemli katkılar yapmıştır.¹⁸²

1941 yılında ABD-Çin ilişkilerinde önemli bir dönüm noktası sayılabilecek bir gelişme yaşanmıştır. Hazine Bakanı Morgenthau'nun desteği ve önerisi ile Başkan Roosevelt, Japonya'nın Çin üzerinde uyguladığı işgal ve saldırganlık eylemleri karşısında Milliyetçi Parti'ye destek vermek için "Uçan Kaplanlar" (Flying Tigers) olarak bilinen bir Amerikan gönüllü grubunun Çin üzerinde gerçekleştirmeyi planladığı gizli bir oluşumun onayını vermiştir. Oluşum bir grup pilottan oluşmakta ve kendileri gibi emekli ABD'li General Claire Chennault'un liderliğinde, Çin üzerinde askerî uçuşlar yapmak amacı gütmektedir.¹⁸³ Uçan Kaplanlar, gizli Başkanlık emriyle onaylanan ve ilk uçuşa kadar kimsenin varlığından haberi olmayan bir grubu temsil etmiştir. Grubun kullandığı savaş uçakları ise "ödünç-kiralama" kapsamında Çin Milliyetçi hükümetine devredilmiştir. Uçan Kaplanlar ile

¹⁸¹ John K. Fairbank, **East Asia, The Modern Transformation**, Houghton Mifflin, Boston, 1965, s.608

¹⁸² Peter Zarrow, **China in War and Revolution 1895-1949**, Routledge, New York, 2005, s.270

¹⁸³ Ronald V. Regan, "American Volunteer Group: Claire L. Chennault and the Flying Tigers", 2021, <https://www.historynet.com/american-volunteer-group-claire-l-chennault-and-the-flying-tigers.htm>, (15.06.2021)

ABD'nin Çin'e Japonya ile mücadele kapsamında teklif ettiği borç verme programının kapsamını, verilen borca ek olarak, savaş uçaklarının alımı ile de desteklediği görülmektedir. ABD programı 1941'de ABD Kongresi tarafından onaylanmıştır. Çin, 6 Mayıs 1941'de borç kiralama yardımı almaya hak kazanmıştır. Özünde bu programın, Çin'in kazandığı haktan ziyade, ABD'nin Çin'in borçlarını genişletme kapsamında uygulamaya koyduğu bir program olduğu söylenebilir.

Uçan Kaplanlar ekibi, Çin'in iç bölgesinde kalan "Chungking" şehrindeki Çin Milliyetçileri için başkent konumunda olan bölgeyi korumuş ve Japon savaş uçaklarının saldırılarına karşı, diğer şehirlerde yer alan Milliyetçi Parti binalarının savunmasını yapmıştır.

ABD-Çin arasındaki karşılıklı iş birlikleri 1940 ve 1941 yıllarında da sürmüştür. Amerikan ordusu ve devlet yetkilileri, Japonya'ya yönelik gizli askerî saldırılar düzenlemek maksadıyla, Şek'in milliyetçi rejimiyle bağlantılı olan özel çıkar gruplarıyla yakın çalışmalar yürütmüşlerdir. Washington'ın yürüttüğü gizli diplomasinin asıl amacı, Pasifik'te gerçekleşmesi muhtemel, Amerika Birleşik Devletleri ve Japonya arasındaki geniş çaplı çatışmalarda avantaj sağlamaktır. Bu politikaların oluşmasında çalışmanın önceki safhalarında bahsedilen Homer Lea'nın *Cehaletin Cesareti* adlı çalışmanın da etkisi olduğu görülmektedir. Lea'nın çok daha erken tarihlerde dikkati çektiği Pasifik tehlikesi, ABD tarafından 1930'larda Çin'e yönelik artan Japon baskılarına tepki vermekte yavaşken, Aralık 1938'den itibaren, Çan Kay Şek'e verilen önemli bir "siyasi kredi" projesine dönüşmüştür. 25 milyon dolarlık Amerikan kredisi ve Çin'e özel askerî Hava Kuvvetleri projesi, Şek rejiminin 1949'a kadar bir otorite olarak kalmasını sağlamıştır. Aynı zamanda ABD'den Çin'e aktarılan ve ABD için ekonomik, Çin için ise savunmaya yönelik olarak hayati önem taşıyan bir dizi fon ve silah naklinin başlangıcı olmuştur.¹⁸⁴ Bu dönemde ABD'nin Çin ile olan ticareti 290 milyon dolara yükselmiştir. Aynı yıllarda dünya ticaretindeki rakamlar, "Büyük Buhran" etkisi ile daralmaktadır.¹⁸⁵

ABD ticari girişimleri yalnızca Çin'den elde edilecek gelirlere odaklanmamış, Japonya ile de giderek artan rakamlara ulaşma eğilimi göstermiştir. 1940'ların başında Japon ticaretinden elde edilen ABD gelirleri 209 milyon dolar civarındadır.

¹⁸⁴ Michael Schaller, "American Air Strategy in China, 1939-1941: The Origins of Clandestine Air Warfare", *American Quarterly*, Cilt:28, Sayı:1, 1976), s.5

¹⁸⁵ Shutter, s.34

ABD, bu ticaret hacmini koruyabilmek maksadıyla, yalnızca Çin'in yanında yer alan ülke görüntüsünden kaçınma politikaları izlemiştir. Ancak ABD kamuoyu, resmi politikanın savunduğu sözde izolasyonist (tecritçi) eğilimlere yoğun destek vermiştir. Ancak gerilen savaş atmosferi ile tecritçilik politikası yarattığı etkiyi hızla yitirmiştir. 1941 yılında ABD içinde, tecritçiliğe verilen destek, azalma eğilimleri göstermeye başlamıştır. Gallup anketleri, halkın yüzde 52'sinin; Atlantik'teki Amerikan aktivitelerini desteklediğini, ancak Avrupa'da vuku bulan savaşın etkisi ile de, yüzde 62'nin İngiltere ile Almanya arasında müzakere edilmiş bir barışa karşı olduğunu göstermektedir. Siyasi atmosfer, resmi ABD hükümeti politikası olan tecritçiliğe verilen halk desteğini kaybetmektedir.¹⁸⁶ ABD hükümeti ise Pasifik ötesi gelirlerini kaybetmemek için, tecritçi politikaları izleme eğilimindedir. Halk iradesi ile hükümet iradesi arasındaki bu farklı anlayış, ABD'nin dönemsel politikalarının iki farklı yönden ilerlemesine neden olmuştur.

Dönemin birincil politikası hem Çan Kay Şek, hem de Roosevelt yönetimleriyle yakın bağları olan bireysel Amerikalı zengin yatırımcıları bir araya getirerek, resmi dilden "Non-Participation in Japanese Aggression", "Japon Saldırganlığına Katılmama Komitesi" gibi bir dizi kuruluş ile halka ihtiyaç duyduğu tecrit politikalarının uygulandığı konusunda bir gösteri düzenlemiştir. Fakat yine aynı aktörlerin, Japonya ile ticari ilişkileri sürdürmeye devam ettikleri görülmektedir. Kamuoyunun sert tepkisi ile karşılaşan ABD politikası, Dışişleri Bakanı Stimson'ın Amerika'lı Sosyolog W. E. B. Du Bois'e gönderdiği, 24 Ocak 1940 tarihli mektup ile yumuşatılmaya çalışılmıştır. Stimson mektubunda, Du Bois'e Japonya'nın ABD'den yüklü miktarda savaş materyali satın aldığını, ancak bu durumun en kısa zamanda sonlandırılacağını anlatmaktadır.¹⁸⁷ Fakat durum bu minvalde ilerlememiş, ABD yönetimi Japonya'ya karşı "Ahlaki ambargo" (Moral Embargo) adını verdiği bir politika yapıcılığı ile yaklaşmış ve Japonya ile olan ticaretinin ancak yüzde 5'ini ambargoya uğratmıştır.¹⁸⁸ İlerleyen süreçte ise ancak Japon ordusunun Pasifik'in güneyine doğru ilerlediği askerî istihbaratı alındığında, Japonya'nın petrolünün

¹⁸⁶ Kenneth D. Rose, **American Isolationism Between the World Wars the Search for a Nation's Identity**, Routledge, New York, 2021, s.210

¹⁸⁷ University of Massachusetts Amherst, "Letter from American Committee for Non-Participation in Japanese Aggression to W. E. B. Du Bois, January 24, 1940", <https://credo.library.umass.edu/view/full/mums312-b090-i215>, (16.06.2022)

¹⁸⁸ American Committee for Non-Participation in Japanese Aggression, **Shall America Stop Arming Japan?** New York, 1940, s.33

yüzde 80'ini ABD'den elde ettiği göz önünde bulundurularak, Japonya'ya karşı bir petrol ambargosuna başlanmıştır.

1 Ağustos 1941'de Dean Acheson, "Yabancı Fonlar Kontrol Komitesi"ne (Foreign Funds Control Committee) tüm Japon petrol ihracat lisanslarının iptal edilmesi konusunda bir direktif vermiştir. Acheson, Japonya'ya uygulanan petrol ambargosu politikasının kararını tek başına vermiş, Başkan Roosevelt 29 Ağustos'ta Beyaz Saray'da gerçekleştirdiği bir toplantıya değin Acheson'ın ambargo politikasından haberdar olmamıştır. Ancak Roosevelt, ambargo politikasını tersine de çevirememiştir.¹⁸⁹ Ambargo politikasının bir sonucu olarak ise 1940 yılında Japonya, Nazi Almanyası ve İtalya ile üçlü bir anlaşma imzalayarak "Mihver" devletlerini oluşturmuştur.

Roosevelt yönetiminin politikası, Çin'deki "Açık Kapı"nın ve Çin'in toprak bütünlüğünün korunması üzerine dayalı olduğu görülmektedir. Açık Kapı ve Çin'in bütünlüğü, Birleşik Devletler için ulusal bir çıkar olarak görülmüştür. Japonya'daki ekonomik pay, Çin'dekinden çok daha büyük olmasına rağmen Çin'e yönelim, ABD politikasında süreklilik arz etmiştir.¹⁹⁰

Roosevelt'in Pasifik'teki dengeleri Amerikan-Çin ortaklığı lehine çevirmek için kullandığı ikincil politika, Çan Kay Şek ve Eşi Madam Şek'i Amerikan kamuoyu karşısında kahramanlaştırmak olmuştur. Bu politikayı gerçekleştirmek maksatıyla Çan Kay Şek ve Madam Şek Amerika'ya çağırılmış ve ülke içinde bir dizi medya propagandası yapılmıştır. Bu tasarının Amerika içindeki yöneticisi ise Henry Luce olmuştur.

Henry Luce, Çin davasının Amerikan sınırları içindeki savunması için seçilmiştir. Luce'un seçilmesinde, 3 Nisan 1898 yılında Çin sınırları içinde kalan Shandong bölgesinde, misyoner bir ailenin çocuğu olarak doğması etkili olmuştur. Luce'un babası Henry Winters Luce, 1897'de, 31 yılını geçireceği Çin'e "Presbiteryen Yabancı Misyonlar Kurulu" (Presbyterian Board of Foreign Missions), tarafından atanmış bir misyonerdir.¹⁹¹ Henry Luce ise eğitimini Çin'deki Amerikan

¹⁸⁹ James Lacey, **The Washington War FDR's Inner Circle and the Politics of Power That Won World War II**, Bantam Books, New York, 2019, s.253

¹⁹⁰ Harry Elmer Barnes, **Perpetual War For Perpetual Peace**, The Caxton Printers Ltd., Caldwell, Idaho, 1953, s.636

¹⁹¹ Biographical Dictionary of Chinese Christianity, "Henry Winters Luce Missionary educator in China", 2005-2022, <http://bdcconline.net/en/stories/luce-henry-winters>, (08.06.2022)

misyoner okullarında almıştır. 15 yaşına geldiğinde ailesi tarafından anavatanı olan ABD'ye gönderilmiştir. İlk işi *Hotchkiss Literary Monthly* adlı yerel dergide editörlük yapmak olan Luce'un son ve en başarılı işi *Time* dergisidir. 3 Mart 1923 yılında derginin ilk sayısını çıkarmış ve ardından Şubat 1923'de önce *Fortune* ardından *Life* dergilerini yayınlamıştır. Henry Luce'un Amerikan yayıncılığına yaptığı en büyük katkılardan biri kapak ve iç yazı katkısı olmuştur. Luce, *Time* dergisinin kapaklarını, Amerikan siyasetinin hedef aldığı ya da yücelttiği insanların portrelerine ayırmıştır. Bu durum derginin Amerikan siyasi yaşamının verdiği kararlara olan bağlılığını sembolize etmektedir. Aynı zamanda Amerikan halkına verilen bir mesaj görevi görmektedir. Luce döneminin *Time* anlayışı, derginin her sayısının açılış bölümünün faaliyeti ne kadar önemsiz olursa olsun, ABD Başkanı'nın geçirdiği bir haftanın açıklamasını barındırmasıyla şekillenmiştir. Başkanın en önemsiz işleri dahi, senatonun imzaladığı yeni bir yasanın haberi kadar değer taşımaktadır. 1940'lı yıllarda, derginin ilk yarım yüzyılı içinde, Stalin kapakta on iki kez, Roosevelt, Churchill, Franco ve Mussolini sekizer kez, Hitler yedi kez ve Çan Kay Şek on kez yer almıştır.¹⁹²

Luce'un Roosevelt direktifi ile izlediği methodun, Çan Kay-şek'i bir zamanların geri kalmış ulusu olarak görülen Çin'in modern, ilerici ve Amerikan düşünce tarzına uygun olarak yeniden inşaa eden bir lider olarak göstermektir. Şek, ABD desteğiyle Çin'de başarı yaşayan bir resim olarak ABD halkına sunulmuştur. *Time* dergisinde resmedilen Çin, Şek sayesinde yeni binalar, müzeler, okulların inşaa edildiği, Çin neslinin bir ulusal birlik duygusu içinde ilerlediği bir resmi yansıtmaktadır. ABD kendi eksenine aldığı Çin ile dünyaya, öz girişimleri ile yeni doğan bir ülkenin mutluluğunu yaymaktadır.¹⁹³ Bu sahneler karşısında Japonlar ise, Çin halkının geri kalmış bir alternatifi olarak sunulmaktaydı. Devlete ve kararlarına köle gibi bağlı, akılsız, makineleşmiş, şiddet ve yıkım yanlısı vahşiler olarak tasvir ediliyorlardı. Bu yöntem ile ABD'liler Şek'i bir kahraman, Çin'i ise stratejik bir ortak olarak görmeye başlamışlardır. Roosevelt'in Çin milliyetçiliğinin potansiyel gücünü sezen, ancak bu gücü Çan Kay Şek'in kişiliği aracılığıyla kontrol altına alma

¹⁹² Alan Brinkley, *The Publisher Henry Luce and His American Century*, Alfred A. Knopf, New York, 2010, s.131

¹⁹³ Brinkley, s.186

yöntemini izlediği görülmektedir.¹⁹⁴ ABD Başkanı, Japonya'nın Pasifik'te olası bir yenilgisi halinde, Çin'i Doğu Asya'da bölgesel istikrarın bir kalesi ve olası bir Sovyet genişlemesine karşı bir tampon bölge olarak tanımlamıştır. ABD'ye minnettar kalan bir Çin'in ABD politikalarını destekleyeceğini umuyordu. Roosevelt ikili ilişkiler açısından ele alındığında Çin'in küresel bir oyuncu olması gerektiği konusunda yorum yapan ilk ABD Başkanı'dır. Bu bakış açısının bir benzerinin Nixon döneminde dış politikanın belirleyicisi olduğu görülmektedir.

Roosevelt'in bu politikayı benimsemesinin ardında yatan nedenlerden biri "iyi komşuluk" politikasıdır. Roosevelt diplomasiyi iyi kullanan, iyi komşu politikalarını izleyen ve askerî müdahale olasılığını ortadan kaldırmaya yönelik politikalardan yana bir başkandır. Ancak Çin'e karşı uygulanan iyi komşuluk diplomasisi, Roosevelt açısından şartlı bir diplomatik anlayışı da işaret etmiştir. Çin'in ABD ile iyi komşu olabilmesi için, Asya'daki ABD askerî varlığını kabul etmesi gerekmektedir. Aynı zamanda, Roosevelt'in savaş sonrası vizyonuna göre Çin, Asya'nın istikrarı ve barışından esas olarak sorumlu olacak aktör konumuna getirilecek ana bölge olarak görülmüştür. Fakat "esas aktörlük" anlayışı, Çin'in Asya'da baskın bir politika izlemesi anlamına getirilmemiştir. Bölgesel kontrol yine ABD elinde sabit kalmıştır. ABD Çin'e bu imtiyazları verme karşılığında, Ocak 1944'te Kuril Adaları'ndan Güneydoğu Asya'ya uzanan bölgede oldukça fazla sayıda askerî üs edinmiştir. Aynı zamanda, yalnızca ABD'li Kurmay Başkanlar tarafından stratejisi belirlenecek ve yalnızca onlar tarafından içeriği bilinen, savaş sonrası askerî üs planlarını ve bölge savuma stratejilerini Çin kabul etmiş sayılacaktır.¹⁹⁵ Roosevelt'in iyi komşuluk için son koşulu ise, Çan Kay Şek'in Milliyetçi Partisi Kuomintang ile Mao Zedong'un Çin Komünist Partisi arasında bölünen Çin'in birleşmesidir. Bu maksatla ilerleyen süreçte ABD, iki tarafın uyum sağlamasına yardımcı olmak için Roosevelt tarafından, Hoover yönetiminin eski bir savaş sekreteri olan Patrick J. Hurley'i 1944 yazında Çin'e özel elçi olarak gönderdiği görülmektedir.

Roosevelt'in Çin'i ABD eksenine tamamen dâhil etmesi ile Amerikan petrolüne erişimi kesilen Japon liderlerin, petrol rezervlerini doldurabilmek için yeni

¹⁹⁴ Sutter, s.34

¹⁹⁵ Keikichi Takahashi, "Why FDR Embraced China as a Great Power", 05.03.2021, <https://thediplomat.com/2021/03/why-fdr-embraced-china-as-a-great-power>, (18.06.2021)

bölgesel arayışlara girmesi aynı tarihe rast gelmektedir. Doğu Hint Adaları sırası Japonların yeni rezervleri için ideal alanı sağladığı görülmektedir. Ancak bu adalar bölgesi ABD kontrolündedir. Japonlar, petrol ambargosunun kaldırılması için, Washington'daki müzakerecilerine Kasım ayı sonuna kadar ikinci bir yeniden görüşme süresi teklif etmişler, ancak bu görüşmelerden de sonuç alınamamıştır. Asya'da Japonların egemen olduğu yeni bir düzen ve Çin'de sahip olunan toprakların korunabilmesi için Japonların elinde tek seçenek kalmıştır.

7 Aralık 1941 sabah saat 07:55'de Japonlara ait 6 uçak gemisinden fırlatılan 300'den fazla Japon uçağı, Hawaii Bölgesi'ndeki Pearl Harbor'da Oahu adasına ve Amerikan Pasifik Filosuna bir saldırı düzenlemişlerdir. 2 saatten kısa bir süre içinde, askerî ve deniz kuvvetleri toplam 3.435 personel zayıtı vermiştir. Her türden 188 uçak, 8 zırhlı, 3 hafif kruvazör ve 4 muhtelif gemide kayıp veya ağır hasar meydana gelmiştir.¹⁹⁶

Pearl Harbor saldırısının sonucu ABD Hükümeti resmi dilden, ABD'nin Japonya'ya karşı diplomatik tüm eylemlerinin sona erdiği şeklinde açıklama yapmıştır. Ayrıca, hem Dışişleri Bakanlığı, hem de Donanma Başkanlığı ABD-Japonya ikili diplomatik ilişkilerinin diplomasi aşamasının ötesine geçtiğini belirtmiştir.¹⁹⁷

Japonya tarafı ise, Pearl Harbor saldırısından hemen önce, ABD Dışişleri Bakanlığı'na ikili diplomatik ilişkilerin koptuğunu bildirmiştir. Japonlar kendilerine yöneltilen ve Japonya'nın önceden herhangi bir uyarıda bulunmadan haince bir saldırı planı içinde olduğu açıklamalarını reddetmişlerdir. Japon İmparatorluğu Özel Delegesi Saburō Kurusu, saldırı gerçekleşmeden önce ikili ilişkilerin koptuğunu Washington'da ilan etmiş, ancak saldırının açık bir savaş ilanı olmadığını dile getirmiştir. ABD'ye resmi dilden savaş ilanında bulunan Japon İmparatorluk Fermanı, Hawaii baskınından birkaç saat sonra, 8 Aralık sabah 11'e kadar yayınlanmamıştır.¹⁹⁸

¹⁹⁶ Joint Committee On The Investigation of The Pearl Harbor Attack Congress Of The United States, "Investigation of The Pearl Harbor Attack Report" 20.07.1946, http://www.ibiblio.org/pha/pha/congress/part_0.html, (18.06.2021)

¹⁹⁷ Joint Committee On The Investigation of The Pearl Harbor Attack Congress Of The United States, "Investigation of The Pearl Harbor Attack Report" 20.07.1946, http://www.ibiblio.org/pha/pha/congress/part_1.html#47, (18.06.2021)

¹⁹⁸ Saburo Ienaga, **Japan's Last War: World War II and the Japanese 1931-1945**, Australian National University Press, Canberra, 1979, s.136

Pearl Harbor saldırısı ABD'yi bir dizi çözümsüz görünen durumla karşı karşıya bırakmıştır. Evvela mevcut ABD stratejilerinin Çin'i elde etmek, elde tutmak ya da kendine bağlamak için yeterli olmadığını göstermiştir. Çin'i Japonya'yı yenilgiye uğratmak için kullanmak ve bu nedenle ülkeyi bir ABD üssüne çevirmek ile ilgili stratejik kararlar üzerinde çok sayıda tartışma yapılmıştır.

Bu dönemdeki ABD-Çin ilişkileri, Çin'in ABD için güvenilir üsler sağlayıp sağlayamayacağı konusuna odaklandığı görülmektedir. Bir kanat ABD'li politikacı Çin ile ilgili erken dönemde yürütülen Amerikan politik değerlendirmelerinin hatalı olduğunu savunmuştur. Bir diğer kanat ise Çin'in Japon saldırısına cevap verebilecek ideal bir stratejik üs olduğu konusunda görüş bildirmiştir. İkinci kanadın görüşleri; Japonya'nın 27 Eylül 1940 yılında, Almanya ve İtalya ile Üçlü Pakt Anlaşması'nı imzalaması ile Avrupa Bölgesi ve Asya Bölgesi'ndeki çatışmaların birbirine bağlanmış olduğu görüşünü taşımaktadır. Bu durum ABD'nin Avrupa temelli siyasete karşı yürüttüğü küresel mücadelede, Çin'in potansiyel bir müttefik olarak görülmesine neden olmuştur.¹⁹⁹ Fakat Japonya'nın Çin'de bulunan ikmal yollarını kontrol etmesi nedeniyle, ABD'nin çok sayıda Çin kuvvetine silah tedarik etme ve bu kuvvetleri eğitime konusundaki yetersizliği ortaya çıkmıştır. Mevcut duruma paralel olarak, Şek'in Milliyetçileri ve Mao'nun Komünistleri Çin'de hâlen birbirleri ile mücadele içindedir. Mao'nun destekçisi Sovyetler ile Çin'de karşı karşıya kalmak ihtimali de, ABD stratejisinin Çin'de ileri doğru adım atmasını güçleştirmiştir.

ABD stratejisi, Pasifik Adaları boyunca ilerlemek ve Japonya'yı bölgeden çıkarmaya odaklanmıştır. Bu gayeye ulaşmak içinde kullanılan metod Çin'i sürekli olarak savaşta tutmaktır. ABD'li stratejistler, Çin'in Birleşik Devletler'in bir ortağı olarak savaşta bir lider rolü oynaması gerektiğini düşünmektedirler. Bu dönem ABD politikası savaş sonrası Asya yapılanmasının Çin'in de dâhil olduğu bir muhtemel ABD ve Sovyetler Birliği karşıtlığı ile oluşacağı fikrini öne almıştır. Bu süreci yönetmek içinde kara ordusundan ziyade, hava kuvvetlerine önem vermiş ve Çin'e bu konuda ciddi miktarda yatırım yapmıştır. Ancak ABD Savunma Bakanlığı hava taşımacılığının ve hava savaşının tek başına Çin veya Japonya'daki Japon kuvvetlerine hayati bir darbe indirmek için yeterli olmadığını ve Burma üzerinden bir

¹⁹⁹ US Department of State Archive, "Japan, China, the United States and the Road to Pearl Harbor 1937-41", 10.01.2021, <https://2001-2009.state.gov/r/pa/ho/time/wwii/88734.htm>, (18.06.2021)

kara yolunun yeniden açılmasının gerekli olduğu konusunda görüş bildirmiştir.²⁰⁰ Bu nedenle Birleşik Devletler Burma üzerinden geçen yolu inşa etmesi ve bölgeyi güvence altına almak için, Hindistan'a on bin asker ve yirmi beş bin ton teçhizat göndermiştir. Bu hareket ABD'nin Çin hâkimiyetini sağlamak maksadını gösterdiği gibi, savaşın boyutunu genişletme çabalarını da ifade etmektedir. Çin'e yapılacak bir hava gücü yardımı, yalnızca gelecekte ABD'nin bölgesel hâkimiyetini sağlamayacak, aynı zamanda Çin'in ABD'nin ihtiyaç duyduğu bölgesel müttefik olmasını sağlamaya da yöneliktir. İlerleyen süreçte ABD Pasifik üzerinde elde etmek istediği çıkarlarını Çin'in potansiyel askerî gücünü kullanarak elde etmek yoluna gitmiştir.

Çin tarafı ise Çan Kay Şek ile ABD politikaları arasındaki uyumun tahsis edilmesi gerektiği konusundaki görüşlere sıklıkla vurgu yapmıştır. Bu dönem Şek, ABD politikalarını kabul etmeye oldukça istekli bir portre çizmektedir. Milliyetçi Hükümet'in Japonya'ya karşı yürütülen savaş çabalarında, ABD'nin yeni güvenilir müttefiki rolünü oynayarak, ABD savaş sermayesini Çin'e çekme isteği Şek'in öncelikli planı olmuştur. Böylece Komünist güçlerle başa çıkmaya hazır bir orduya sahip olmak ve savaş sonrası Çin'de Milliyetçi liderliği güvence altına almak istenmektedir. Zira Şek, *Çin'in Kaderi ve Çin'in Ekonomisi* (China's Destiny and China's Economy) adlı eserinde dönemin Japon politikası ile ilgili görüşlerini şöyle açıklamıştır;

*Japon emperyalistleri, "kıta politikası" peşinde koşarak, "Üç İlke" denilen şeyi önerdiler ve Milliyetçi Hükümet tarafından kabul edilmeye zorlandılar. Bu sözde "Üç İlke", "Çin ve Japonya arasındaki Dostluk", "Ekonomik İşbirliği" ve "Komünizme Karşı Ortak Savunma" idi. "Ekonomik İşbirliği", Japon emperyalizmi tarafından Çin'in ekonomik tekeli anlamına geliyordu. Ve "Komünizme Karşı Ortak Savunma", dört Kuzeydoğu Eyaletimizi Çin topraklarına tecavüzlerini sürdürmek, şantaj yapmak için bir üs olarak kullanmak için bir Japon komplosuydu. Çin Hükümeti, Sovyet Rusya'dan, Doğu ve Batı'dan gelebilecek ortak bir saldırı için askerî faaliyetlerini, Avrupa'daki ülkeler ile senkronize etmek zorundadır.*²⁰¹

ABD'nin Çin'e yönelik askerî ve ekonomik yardım teklifi temelinde, Şek Milliyetçiliği'nin 1931 yılından beri peşinde koştuğu bir idealin gerçekleştirilmesi

²⁰⁰ Herbert Feis, **The China Tangle The American Effort in China from Pearl Harbor to the Marshall Mission**, Princeton University Press, New Jersey, 1953, s.58

²⁰¹ Şek, s.141

anlamını taşımaktadır. Bu minvalde, Millîyetçiler ve Komünistler arasındaki uçurumu kapatmak için ABD'nin arabuluculuk çabaları da Şek tarafından desteklenmiştir. Geçmişin, Yalta'daki Sovyetler ile yapılan müzakereler sonucunda, Çin'e dayatılan aşağılayıcı düzenlemeleri kabul etmek zorunluluğu Çin'in ulusal gururunu zedelemiştir. Bu nedenle ABD desteğinin korunması, Çin'in geleceği içinde oldukça önem arz etmektedir. Bir bakıma savaş sonrası Asya'da Millîyetçilerin yönettiği bir Çin hedefinin gerçekleşebilmesi ve verilen desteğin sürdürülebilmesi için Çin, ABD isteklerini kabul etmek zorunda bırakılmıştır.

ABD ve Millîyetçiler arasında yaşanan gelişmeler, Komünistler tarafından kaygı ile izlenmiştir. Komünistler açısından, Amerika Birleşik Devletleri'nin, Çan Kay Şek ile kurmuş olduğu ilişki, ilerleyen süreçte Komünizm karşıtı duruş sergileyen ABD tarafından kendilerine karşı kullanılabilir bir politikayı ifade etmektedir. Mao'nun görüşleri Japon saldırısı sonunda güç kullanımının yeniden Çin'e yönelik olacağı doğrultusundadır. Mao'ya göre, Japonya'yı bir savaşta yenmek için gerekli olan koşullar ABD tarafından değil, ancak Çin tarafından sağlanabilir.

Mao'nun düşüncesine göre yalnızca üç koşul Japon tehditini ortadan kaldırıp, Çin'in başarısını garanti edebilmektedir. Birinci koşul, Çin'de Japon emperyalizmine karşı Ulusal Birleşik Cephe'nin kurulması ve vereceği mücadelede başarılı olmasıdır. İkinci koşul, bir Dünya Japon Karşıtı Birleşik Cephesi'nin oluşumudur. Üçüncül koşul ise, şu anda Japon emperyalizmi altında acı çeken ve ezilen halkların devrimci bir eylemidir. Mao'ya göre, Çin halkı kendi birliğini kurmalı ve mücadelesine bu şekilde ilerlemelidir.²⁰² Ancak Mao'da Çin'e bu mücadele esnasında verilecek olan uluslararası yardımlara karşı çıkmamış, savaşın ne kadar uzayacağını ve ne kadar kanlı olacağını kriterini Çin'e yapılacak yardımların seviyesi ile ölçülebileceğinden bahsetmiştir. Fakat Mao bu yardımların kaynağı olarak, uluslararası toplumu ya da ABD'yi değil, Kızıl Ordu ve Sovyetler'i kastetmektedir.²⁰³

Fakat Avrupa'da ilerleyen savaş ve savaşın yarattığı koşullar, ne Moskova'nın ne de ABD'nin Çin üzerinde yoğunlaşmasını sağlamıştır. İki devletin de önceliği Avrupa politikalarına çevrilmiş ve Çin içindeki hassas dengelerin oluşumu, geçici olarak ertelenmiştir. Sovyetler, Millîyetçi güçlerin Komünistlere

²⁰² Edgar Snow, **Red Star Over China: First and Revised Edition**, Grove Press, New York, 1968, s.99

²⁰³ Snow, s.100

karşı meydan okumasına ve Mao'nun çıkarlarını savunmaya çok az ilgi göstermişlerdir. ABD tarafı ise Çin Milliyetçileri ve Çin Komünistleri ile savaş sonrası nasıl başa çıkılacağı ve Çin'deki savaş sonrası düzenin nasıl olması gerektiği konusunda fikir ayrılıkları mevcuttur.

Başkan Roosevelt'in Asya'da etkili olan bir ABD politikasını gerçekleştirmekten alıkoyan neden, Sovyetlerin ya da Çan Kay Şek'in karşısına çıkarmış olduğu engeller olmadığı görülmektedir. Amerika, Batı Yarımküre'de sahip olduğu üstünlüğün bir benzerini Çin üzerinde tahsis etmek istemektedir. Ancak bu politikaları gerçekleştirmekte Avrupalı ya da Sovyet rakiplerine nazaran geç kaldığı görülmektedir. İkinci Dünya Savaşı politikaları da ABD'nin rotasının Avrupa'ya meyiletmesine neden olmuştur. Roosevelt, John Hay tarafından temeli atılan "Açık Kapı Politikası" izlenerek, savaşı savaşımadan kazanmak yolunu tercih etmiştir.²⁰⁴ Roosevelt, Şubat 1945'te Yalta'da Churchill ve Stalin ile bir araya gelmiş ve ABD'nin Çin'e yönelik olarak, açık kapı politikası izleyerek, Asya'da her devlet için eşit derecede verimli bir fırsat yaratılabileceğini ifade etmiştir.

Sovyetler, ABD'nin önerisi olan açık kapı politikasına ise mesafeli durmaktadır. Amerikanın dünyayı reform etme misyonu Stalin'e göre, savaş sonrası ortaya çıkması muhtemel bir ekonomik krizi, ABD girişimleri ile tetikleyebilme ihtimaline sahiptir. ABD, Moskova'ya bir kredi paketi sağlayarak anlaşma yolunu tercih etmek istediğini belirtmiş, ancak Stalin bu teklifi reddetmiştir. Stalin, ABD ile yaptığı görüşmelerin yalnızca bir maddesinde görüş birliği sağlayabilmiştir. Bu alan, Japonya kontrolündeki Mançurya'da yer alan, stratejik ve ekonomik haklar için Çin'deki Amerikan egemenliğinin kabulüdür.²⁰⁵ Ayrıca bu dönemin önemli bir olayı da savaş sonrası para sisteminin ana hatlarının belirlendiği, New Hampshire'daki Bretton Woods toplantısıdır. Roosevelt ve Hazine Sekreteri Henry Morgenthau, bu toplantıyı savaş sonrası yönetilecek para operasyonu için ekonomik bir temel atımı olarak algılamışlardır. Konferansa katılan devletler, Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası olarak bilinen, bir yeniden yapılanma ve Kalkınma Bankası'nı oluşturmuşlardır. Amerika Birleşik Devletleri'de savaştan en zengin çıkan ülke

²⁰⁴ William Appleman Williams, **The Contours of American History**, W.W. Norton Company, New York, 1989, s.559

²⁰⁵ William Appleman Williams, **The Tragedy of American Diplomacy 2nd revised and enlarged edition**, A Dell Publishing, New York, 1978, s.225

olarak, bu kurumların ihtiyaç duyduğu finansmanın çoğunu sağlayacak ve faaliyetleri üzerinde bir kontrol mekanizması kuracaktır.²⁰⁶

Bretton Woods sistemi, Amerika Birleşik Devletleri'nin uzun vadeli çıkarlarına hizmet etmek için tasarlanmıştır. Bir Amerikan büyük strateji projesidir. Genel hatlarıyla, katılımcı devletlere ticaretin artması, üretimde verimliliğin artması ve herkes için daha büyük bir ekonomik paya vurgu yapan, yeni düzene ait bir liberal uluslararası ekonomik düzen olarak sunulmuştur. Bretton Woods sistemi, sermayenin kontrol edilmesi ile birlikte, ons başına 35 dolardan altına dönüştürülebilen ABD dolarına dayalı, ayarlanabilir bir sabit para sistemi yaratmayı öngörmektedir. Böylece ABD döviz kurunda bir istikrar hedeflenmektedir.²⁰⁷ Sistem 1944 yılında devreye alınmış ve ABD para birimi artık fiilen dünya para birimi hâline getirilmiştir. Bu sistemin devreye girişinden yaklaşık 1 yıl sonra ise ABD'de Richard Millhouse Nixon'ın ilk kez Cumhuriyetçi Parti'den aday olduğu bilinmektedir. 1969–1974 yılları arasında görev yapan 37. Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Nixon, Bretton Woods sistemini 15 Ağustos 1971 yılında, altının konvertibilitesini askıya alma kararı ile sekteye uğratmıştır. Tarihte “Nixon Şoku” olarak bilinen bu hadise ile önce 1971’de ücret ve malların piyasa fiyatları dondurulmuş, ithalat ek ücretleri getirilmiş ve son olarak ABD dolarının altın karşılığının doğrudan uluslararası olan değeri tek taraflı olarak iptal edilmiştir. Nixon politikası Bretton Woods sistemini işlemez hale getirmiş ve 1973 yılında Bretton Woods sistemi, yerini serbest dalgalı para birimlerine dayanan yeni bir sisteme devretmiştir. Bu girişim ile Başkan Nixon tek taraflı harekete geçerek, Ağustos 1971’de ABD’nin altın penceresini kapatmıştır. Doların altından ayrılması sistemi ile tüm dolar ile yapılan ithalatlarda yüzde 10’luk bir ek ücret getirmiştir.²⁰⁸

ABD’nin İkinci Dünya Savaşı’na katılması ve bu savaştan zafer ile çıkması, gerek Çin gerekse de Asya-Pasifik bölgesinin genelini kapsayan bir alanda, Japon saldırganlığının ve hegemonya iddiasının sonunu getirmiştir. İkinci Dünya Savaşı dönemi ABD’nin Japonya politikası, Hiroşima ve Nagasaki adlı bölgelere

²⁰⁶ Warren I. Cohen, **A Nation Like All Others A Brief History of American Foreign Relations**, Columbia University Press, New York, 2018, s.103

²⁰⁷ Michael Bordo, “The operation and demise of the Bretton Woods system: 1958 to 1971”, 23.04.2017, <https://voxeu.org/article/operation-and-demise-bretton-woods-system>, (20.06.2021)

²⁰⁸ John Ikenberry ve diğerleri, **America, China and the Struggle for World Order Ideas, Traditions, Historical Legacies, and Global Visions**, Palgrave MacMillian, New York, 2015, s.144

düzenlenen atom bombası saldırısı ile sona ermiştir. II. Dünya Savaşı'nın son aşaması olarak kabul edilen bu adım, 6 Ağustos 1945 Pazartesi saat 08.15'te Amerika Birleşik Devletleri'nin "Küçük Oğlan" (Little Boy) adlı bombayı ateşlemesi ile atılmıştır. Devam eden hareket, Hiroşima'ya 9 Ağustos 1945'de saat 10.58'de, "Şişman Adam" (Fat Man) ya da resmî adıyla "Mark III" ile Nagasaki'ye gerçekleştirdiği saldırı ile sona ermiştir. Tüm dünyanın kınadığı bu politikayı, dönemin Amerikan savaş sekreteri Henry Stimson, Hiroşima ve Nagasaki bombalamalarının savaşın genelinde süren bombalamalara nazaran farklı bir etkisinin olduğunu ve bu farkın bombanın yıkıcı kapasitesinde değil, Japon liderler üzerinde yaratacağı psikolojik etkide olduğunu ifade etmektedir.²⁰⁹ Ancak bu duruma mukabil olarak, Çin'in doğusunu işgal eden ve uluslararası siyasette kukla devlet olarak görülen Japonya'ya bağlı Mançuko Bölgesi'nin yönetimi konusundaki sorunlara net bir çözüm yolu getirmemiştir. Japon varlığı bu bölgede sayıca azalmış, ancak varlığını korumuştur. Benzer şekilde, Çin'in Japonya tarafından işgalinin sona ermesi, beklenenin aksine bölgeye huzur getirmemiş, tersine Çin İç Savaşına giden yolu açmıştır. ABD politikası bu dönemde kendi bölgesel çıkarlarını öne almış ve bu çıkarların gerçekleştirilebilmesi için Millîyetçi Parti ve Çan Kay Şek'i kullanma yoluna gitmiştir.

Atom Bombası ile müdahale politikasını izleyen ABD Başkanı Harry Truman'dır. 12 Nisan 1945 yılında Roosevelt'in ölümü üzerine yeni ABD Başkanı olarak görevi devralmıştır. ABD resmi politikasının, Truman döneminde de Çan Kay Şek'i güçlü bir şekilde desteklediği görülmektedir. Millîyetçi güçler, ABD uçaklarını ve diğer savaş araçlarını, Japon güçlerini teslim almak ve ülke içindeki Millîyetçi güçleri, Çin'in çeşitli bölgelerine nakletmek için kullanmıştır. Truman hükümeti, yüz milyonlarca dolarlık askerî teçhizat ve diğer yardımları Çan Kay Şek'e sağlamıştır. İç siyasette ise rakip olarak görülen Komünist güçler, Millîyetçi taraf ile barış görüşmelerine katılmaya ve Şek'in liderliği altında birleşik bir Çin hükümeti kurmak için uzlaşmaya teşvik edilmiştir. Başkan Truman, Çin'deki Japon kontrolündeki güçlerin silahlarını ve mevzilerini Komünist güçlere değil, Çan Kay Şek'in temsilcilerine teslim etmeleri konusunda direktif vermiştir.

²⁰⁹ Kerry E. Irish, "The United States and Japan in the Second World War: A Just War Perspective", **America and The Just War Tradition: A History of US Conflicts**, (ED. Mark David Hall, J. Daryl Charles) University of Notre Dame Press, Indiana, 2019, s.191

ABD siyasetinin Truman dönemi politikalarına geçiş yaptığı dönemde, ikili ilişkilerde öne çıkan ve ilişkilerde ABD siyaseti açısından bir kırılmayı yaratan isim, Başkan Herbert Hoover'ın savaş sekreteri olarak görev yapan Cumhuriyetçi Patrick J. Hurley'dir. Hurley İkinci Dünya Savaşı sonu ve sonrası olarak adlandırılan geçiş döneminde, Çin politikalarının belirleyicisi olmuştur. Eylül 1944'te Başkan Roosevelt tarafından özel elçi olarak Çin'e gönderilmiştir. Aynı yıl, bölgeye ABD Büyükelçisi olarak atanmıştır. Elçilik görevinin kapsamı, ABD'nin desteklediği Çan Kay Şek ile dönemin Çin'de görevlendirilen komutanı General Stilwell arasındaki uyumu sağlamaktır. General Joseph Warren Stilwell, İkinci Dünya Savaşı döneminde Millîyetçi Çin birlikleriyle Japonya'nın ilerleyişine müdahale etmek için görevlendirilmiş, ancak Çan Kay Şek ile iyi ilişkiler kuramamıştır.

Hurley'nin ABD-Çin ilişkileri açısından önemi, resmi ABD politikasının Millîyetçiler ile Komünistler arasında bir koalisyon kurulmasını ve her iki tarafın ülke içinde eşit haklara sahip olmasını öngörmektedir. Ancak ilerleyen süreçte Hurley, çift taraflı müzakerelerde, sadece ABD politikasının politik girişimlerini sunmak yerine kişisel ideolojik inançlarını, gerek Millîyetçi Parti Kuomintang'a gerekse de Komünist Parti'ye dayatarak, resmi ABD siyasetinin ön gördüğü Çin planından ayrılmıştır. Uzun vadede ise, kendi düşüncelerine göre şekillendirdiği bir merkezi birleşim politikasına bağlı hale gelmiştir. Hurley'nin yarattığı bu sapma politikası ile Millîyetçi Parti, Birleşik Devletler'in kalıcı bir merkezi hükümet kuracağı ve bu hükümeti desteklemeye kararlı olduğu izlenimine kapılmıştır. Hurley'nin yaratmış olduğu bu izlenim, ABD içinde hoş karşılanmamıştır ve Hurley'nin bu tavrı ilerleyen süreçte Komünist Parti'nin Çin üzerinde zaferini ilan etmesiyle, Amerikan siyaset okulunda "Çin'in Kaybı" (Loss of China) olarak adlandırılan sürecin bir başlangıcı olarak kabul edilmiştir.²¹⁰

Hurley siyasetinin izlediği temel nokta, 1944 yılında Komünist güçler ile Yenan'da imzaladığı "Beş Nokta Anlaşması"na (Five Point Agreement) dayanmaktadır. Bu anlaşma Millîyetçilerle koalisyon halinde olan Komünistlerin, ABD tarafından eşit muamele görmesini ve ABD yardımından faydalanabilmelerini öngörmektedir. Aynı zamanda Komünist güçler, eğer Millîyetçiler liderliğindeki bir Çin koalisyon hükümetini kabul ederlerse, ABD hükümeti Çin'deki birliğin

²¹⁰ Robert T. Handy, **Patrick J. Hurley and China, 1944-1945**, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi) Portland State University, Portland, 1971, s.3

sağlanması için görev almaya hazır bulunacaktır. Koalisyonun Sun Yat Sen'in oluşturduğu teorileri desteklemesi ve halk tarafından ve halk için bir halk hükümeti kurması maddesi de sunulan öneriler arasındadır.²¹¹ Bu anlayışın çalışmanın önceki bölümlerinde değinilen, Sun Yat Sen tarafından "Halkın Üç İlkesi" (Three Principles of People) adlı Lincoln temelli teori ile paralellik gösterdiği görülmektedir.

Hurley'nin Çan Kay Şek cephesine döndüğünde, önce Komünist güçlerin dağıtılması talebinde bulunduğu, ardından ABD'nin Çan Kay Şek'in yanında yer alacağına dair söz verdiği ve Millîyetçiler tarafında saf tuttuğu görülmektedir. Bu dönemde Çin içinde görevli olan diğer diplomatlar, Hurley'i ve izlediği politikaları ABD'nin Komünistler'e yabancılaştırmasını sağladığı doğrultusunda değerlendirmişler ve Hurley hakkında Washington'a şikâyet dilekçeleri yazmışlardır. Ancak Başkan Roosevelt'in bu suçlamaları reddettiği ve Hurley'den yana tavır aldığı bilinmektedir. Hurley'nin ve Truman'ın desteğini alan Çan Kay Şek ise, merkezi bir hükümetin varlığını ya da Komünistler ile oluşturulacak bir konsensusu ancak Komünist güçlerin silahlarını ve topraklarını teslim etmeleri koşulunda kabul edeceğini belirtmiştir.²¹²

Hurley'nin izlediği politikalar, ABD'nin Çin politikasını tam manasıyla yansıtmamaktadır. Ne Komünistler ile ne de Millîyetçiler ile yapılan görüşmelerden sonuç alınamamıştır. Çin içinde taraflar arasında ihtiyaç duyulan barış atmosferi kurulamamıştır. Aksine, Millîyetçi ve Komünist güçler arasındaki çatışmaların bu dönemde yayıldığı bilinmektedir. Süreç, Hurley'nin Kasım 1945'te ABD Büyükelçiliğinden istifa ettirilmesi ile sonuçlanmıştır.

Hurley'nin istifasından sonra büyük bir iddia ile ortaya çıktığı görülmektedir. İddianın, ABD politikasının uygulanmasını asıl engelleyenlerin, Dışişleri Bakanlığı'nda mevcut olduğunu iddia ettiği, Çin yanlısı komünistlerdir. Bu iddia dönem içinde hoş karşılanmamış, ancak Hurley'nin istifası dışında herhangi bir yaptırım olmadığı da bilinmektedir. Fakat ilerleyen süreçte Hurley'nin bu iddiası, ABD'de beklenmedik bir başka sürecin başlamasına sebebiyet vermiştir. Patrick J. Hurley ABD hükümeti içinde, "Komünist yanlısı" ve "emperyalist" yanlısı iki farklı grubun olduğunu iddia etmiştir. Ortaya attığı bu görüş ve görüşün yarattığı belirsizlik

²¹¹ China.org.cn, "1945: Mao Zedong and Patrick J. Hurley reach five agreements", <http://www.china.org.cn/english/congress/228926.htm>, (08.06.2022)

²¹² Sutter, s.45

ve tedirginlik atmosferi, ABD siyasi otoriteleri arasında ancak beş yıllık bir süre boyunca kontrol altında tutulabilmiştir. 9 Şubat 1950 yılında ise, Wisconsin’li bir senatör olan Joseph R. McCarthy, Batı Virginia’nın Wheeling eyaletinde “Cumhuriyetçi Kadınlar Kulübü” (Women’s Republican Club) önünde yaptığı bir konuşmada, Dışişleri Bakanlığında 205 Komünistin görev yaptığını iddia etmiştir. Komünist Parti’nin 1949 yılında Çin’de bağımsızlık ilan etmesinin hemen ardından yapılan bu açıklama, Komünistlerin beklenmedik ilerlemelerinden korkan bir nüfus üzerinde olduça travmatik etkiler göstermiştir. 1950 yılının Haziran ayında Kore Savaşı’nın patlak vermesi ile de ABD içindeki büyük bir kitle, Wisconsin Senatörü’nün iddialarını doğru olarak kabul etmiştir.²¹³ İddialar ABD tarihinde “McCarthycilik” (McCarthyism) olarak bilinen bir sürecin başlamasına neden olmuştur. Bu tanım ise ilk kez *Christian Science Monitor* adlı dergide yazılan bir makalede dile getirilmiştir. Ardından McCarthy ABD Dışişleri ağırlıkta olmak üzere hükümet içinde yer alan 205 kişilik komünist listesini açıklamıştır. Listede yer alan sayı yapılan soruşturmalarda sonucunda 57’ye düşürülmüştür.²¹⁴ ABD Hükümeti ise devlet yönetiminde “Sadakat-Güvenlik Programı” (Loyalty-Security Program) adlı bir programı bu tarihte başlatmıştır. Bu program ile ABD Hükümeti içinde yer alan her memur “sadakatsiz” veya “güvenlik riski oluşturan” tanımlamaları altında şüpheli olarak görülmüştür.²¹⁵ McCarthy tüm görüşlerini *Washington’da İhanet* (Treason in Washington) adlı eserde açıklamıştır. Bu eserde özellikle McCarthy’nin bir başka iddiası olan, Çin iç savaşı sürerken Çan Kay Şek’e verilen askerî desteğin kesilmesi yönündeki ifadeleri kapsayan “40 Numaralı Rapor” (Report 40) bölümü, McCarthy’nin hükümet içinde yer aldığını ifade ettiği komünist güçler ile ilgili güçlü bir iddayı da sunmaktadır.²¹⁶ Hurley ise yaratılan bu atmosferden faydalanmak için New Mexico Bölgesi’nden yeniden aday olmuş ancak seçilememiştir. Hurley’nin iddiaları ve McCarthy’nin girişimleri ile şekillenen komünist avı dönemi, ABD literatürüne “Kızıl Korku” (Red Scare) olarak yansımıştır. Bu korkuyu ilerleyen

²¹³ Robert Thomas Smith, **Alone In China; Patrick J. Hurley's Attempt To Unify China, 1944-1945**, (Yayınlanmış Doktora Tezi), The University of Oklahoma, 1966, s.250

²¹⁴ Marquette University, “Names on Wheeling list, 1951”, <https://cdm16280.contentdm.oclc.org/digital/collection/p128701coll0/id/28>, (26.08.2021)

²¹⁵ O. Edmund Clubb, “McCarthyism and our Asia policy”, **Bulletin of Concerned Asian Scholars**, Cilt:1, Sayı:4, 1969, s.23

²¹⁶ Joseph McCarthy, **Treason in Washington**, Christian Nationalist Crusade, 1950, s.24

süreçte birçok politikacı siyasi çıkar amaçlı olarak kullanmışlardır. Bu politikacılardan biri de Richard M. Nixon'dır.

Patrick J. Hurley döneminin tartışma yaratan bir başka önemli noktası, Yalta Konferansı esnasında Stalin ile yapmış olduğu görüşmelerdir. Hurley'nin ölümünden sonra yayınlanan resmi belgeleri arasında 17 Nisan 1945 tarihli mektubunda, Stalin'in ve Sovyet Hükümeti'nin Çin'de gerçekleştirilecek partiler arası birleştirme hareketini destekleyeceğini ifade ettiğini öne sürmüştür. Aynı zamanda Stalin Hurley'nin ifadesine göre; Çin'deki askerî güçlerin birleştirilmesini sağlamak için ABD ile işbirliği yapmaktan memnuniyet duyacağını da sözlerine eklemiştir. Bir başka husus, Çan Kay Şek'in Sovyetler'in bir dostu olduğu, Stalin'in Şek'i "özverili" ve "vatansever" bir insan olarak gördüğüdür. Hurley'nin mektubuna göre Stalin, Çin silahlı kuvvetlerinin Çan Kay Şek önderliğinde kurulması halinde "Ulusal Hükümeti" tanıyacak ve birleşime destek verecektir.²¹⁷ Hurley, Yalta Konferansı'nın kapalı kapıları ardında yaptığı bu görüşme sonucunda, kendisini görevini yerine getirmiş başarılı bir bürokrat olarak tanımlamış ve istifa mektubunda da benzer düşünceleri dile getirdiği görülmektedir. 26 Kasım 1945 tarihinde istifasını sunan Hurley, oldukça detaylı yazılmış olan istifa mektubunda, Amerika'nın her iki dünya savaşını kazandığını, ancak her iki durumda da uğruna savaştığını iddia ettiği ilkeleri oluşturamadığını yazmıştır. Amerikan dış politika yetkililerinin, her zaman kendi aralarında bölünmüş durumda olduğunu ve bu durumun bir sonucu olarak, ülkesinin ABD maddi desteğini elde etmek için Amerikan ideallerine ve ilkelerine sözde hizmet eden milletlerin bir avı olduğunu iddia etmektedir. Görev bölgesi olan Çin'deki ABD politikaları ile ilgili en çarpıcı söylemi ise, ABD uluslararası politikasının sömürge emperyalizmi ve komünist emperyalizm tarafından kontrol edilen bir sistem olduğu ve bu nedenle ABD'nin dünyanın her yerinden ekonomik olarak dışlandığı yönündedir. Hurley'e göre Amerika'nın ekonomik gücü, tüm dünyada Amerikan politikalarını ve çıkarlarını yenmek için ABD'ye karşı kullanılmıştır.²¹⁸

²¹⁷ Russell D. Buhite, "Patrick J. Hurley and the Yalta Far Eastern Agreement", **Pacific Historical Review**, Cilt:37, Sayı:3, 1968, s.6

²¹⁸ Patrick J. Hurley, "The Ambassador in China (Hurley) to President Truman", 26 Kasım 1945, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1945v07/d530>, (24.06.201)

İkinci Dünya Savaşını takiben çıkan Çin İç Savaşı esnasında, ABD hükümeti Çinli Millîyetçi gruplara destek vermeyi sürdürdüğü görülmektedir. Bu dönem Çan Kay Şek yönetimine kongreden çıkan “Çin Yardım Yasası” (China Aid Act) ile 125.000.000 dolarlık bir yardım paketi tahsis edilmiştir. 1948 yılında ise Avrupa’da ve Japonya’da uygulanan Marshall Planı’nı finanse etme girişimlerinin bir ayağı olarak 1 Nisan 1948’den, 30 Haziran 1949’a kadar olan dönem için 400.000.000 \$’lık bir yardım programı daha uygulanmıştır. Bu meblanın, 300.000.000 dolarlık bir kısmı, ödemeler dengesi yardımı olarak da bilinen temel ithalat giderlerini karşılamak içindir.²¹⁹ Verilen paraların değer olarak yüksekliği ve Çin’in bu bedelleri karşılıksız olarak alması, ABD’nin ülkenin bir başka bölümünü oluşturan Komünistlerle olası bir diyalogunun kurulması planının da önüne geçmiştir. Önce 125 milyon dolarlık bir yardım paketini çıkaran, ardından 400 milyon dolarlık bir programı devreye alan ABD, bu girişimleri ile dünyaya ABD’nin durduğu tarafı net olarak ifade etme yoluna gitmiştir. Bu taraflı politika, ABD’li siyasetçiler tarafından eleştirilen bir politika olarak görülmüştür.

Çan Kay Şek’in ABD’den aldığı maddi yardımlar ile Sovyetler cephesinin, Paris Paketi’nı imzalayarak uluslararası devletler arasına katılması aynı döneme denk gelmektedir. Sovyetler uluslararası arenada söz sahibi olarak, ABD-Çin ikili ilişkilerini etkileyecek bir aktör görevini devralmıştır. Sovyetlerin bu dönemde bir dizi dış politik hamleyi devreye aldıkları görülmektedir. ABD’li politikacıların savundukları görüşlerin aksine, Sovyetler, dünyayı kökten değiştirmeye değil, mevcut yapıdaki kazanımları sağlamlaştırmaya yönelik adımlar atılmıştır. Ülke 1920’li yıllarda düzenli olarak, dış ilişkilerini istikrara kavuşturmaya yönelik adımlar atmıştır. Joseph Stalin, Çan Kay Şek’in yalnızca ABD’den gelecek maddi destek için politika yürüttüğü bir aşamada, “tek ülkede sosyalizm” anlayışını şekillendirmiştir. Stalin’in bu iması, tüm ülkeleri sosyalizme döndürmeye çalışmak yerine, tek sosyalist devlet olarak kendi varlığını sürdürmek üzerinedir. Stalin, ABD gibi küresel misyonlara katılmaktan ziyade, kendi iç ekonomik modernizasyonuna odaklanmıştır. Bu sayede Moskova, diğer ülkelerle ilişkilerini onarmaya da istekli bir görüntü çizmektedir. Sonuç olarak ise uluslararası arenada istikrarın sağlamlaştırılması,

²¹⁹ Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, “Formulation of program for aid to China; China Aid Act of 1948”, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1948v08/ch8>, (26.08.2021)

silahsızlanma anlaşmaları ve diğer anlaşmalar ile Sovyetler savaş sonrası düzenin sağlamlaştırılmasında belirgin bir rol oynamıştır.²²⁰ ABD politikasının aksine Milliyetçi gruba değil, Komünist gruba destek verme koşulu ile de ABD'nin bölgesel çıkarlarına taş koymuştur.

Sovyetlerin Çin politikasındaki duruşu, ABD'nin aksine yalnızca maddi destek vermekten uzak bir duruş sergilemiştir. Mao ve Komünistler, kendilerinden açıkça destek istemediği sürece Çin'e bir müdahalede bulunmamıştır. ABD'nin Çin politikası ise, Çin'in sürekli olarak ABD'ye dost olan, ABD'nin ticari çıkarlarına sürekli olarak açık olan ve ülkenin ticari çıkarlarını koruyarak, Asya'daki ABD'nin ağırlık merkezini temsil eden bir bölge olmasıdır.²²¹ Çan Kay Şek ile yapılan anlaşmaların birçoğunun, Şek'e verilen destekten ziyade, Şek'in sahibi olmak üzerine kurulu olduğu görülmektedir. Aynı zamanda bu politikalar tek taraflı yürütülmüş ve Komünist Parti göz ardı edilerek, Çin'de istikrar değil, adeta bir sahiplik iddiasında bulunulmuştur.

ABD'nin izlediği bu sahiplik politikası ve Milliyetçilere verilen maddi destek ile Çin'i ABD eksenine alma politikaları beklenen etkiyi göstermemiştir. 1948 yılından itibaren Çin İç Savaşında Komünistler, Milliyetçilere karşı önemli askerî zaferler etmiş, Sovyet'ler Japonya'nın Mançuko Bölgesi'ne yerleşmiş, burada kalıcı mevziler kurmuşlar ve bu stratejik bölgeyi, işbirliği içinde oldukları Komünistlerin kullanımına sunmuşlardır.

Mao Zedong'un 1 Mayıs 1948 tarihli yayını "Yirmi üç Slogan" (Twenty Three Slogans) adlı metin karşılıklı çatışmaların seyrine etki eden bir metindir. 23 maddeden oluşan bu bildiride Mao Zedong ortak birleşik cephenin sağlamlaştırılması konusunda çağrıda bulunmuştur. Ancak çağrıda bulunulan kesim, bu bildiriye Çan Kay Şek'i devirme ve yeni bir Çin'in inşa edilme mücadelesi olarak görmüştür. Literatürde "Mayıs Günü Çağrısı" (May Day Proposal) olarak bilinen bu olay kısa zamanda Çin'i etki altına almıştır. Dönemin yayın kanallarından "Yeni Çin Haber Ajansı" (New China News Agency) ise yayınlarında, Çin'deki sınıf güçleri ilişkisinin

²²⁰ Iriye, s.87

²²¹ US National Archives, Chinese Civil War And U.S.-China Relations: Records Of The U.S. State Department's Office Of Chinese Affairs, 1945-1955, https://www.gale.com/binaries/content/assets/gale-us-en/primary-sources/archives-unbound/primary-sources_archives-unbound_chinese-civil-war-and-u.s.-china-relations_records-of-the-u.s.-state-department%E2%80%99s-office-of-chinese-affairs-1945-1955.pdf, (28.06.2021), s.2

yeni bir dönüşüm geçirmekte olduğunu, büyük insan yığınlarının Kuomintang'ın etkisinden ve kontrolünden koptuğunu ve devrimci kampa gelmekte olduğunu yazmıştır. Aynı ajans Çan Kay Şek'e ithafen ise "Çinli gericiler, destek almadan çaresiz bir tecrit sıkıntısına düşmüşlerdir", şeklinde ifadelerde bulunmuştur.²²² Bu ifadeler kısa zamanda ses getirmiş ve Komünist Parti güç kazanmıştır. Bu hareket sonucunu bir birlik ile almış ve bu birlik bir bildirge yayınlayarak Komünist Parti'nin hedeflerini resmen açıklamıştır. Birliğin çağrısında şu maddeler yer almaktadır;

- Çan Kay Şek hükümetini devirmeye yönelik çabaların yoğunlaştırılması,
- Birleşmiş Milletler'e Amerika'nın Çin'in içişlerine karışma suçlarının kınanması çağrısının yapılması,
- Şek'in silahlı kuvvetlerinden silahlarını bırakmalarını, iç savaşı durdurmalarını ve barışı tesis etmelerinin talep edilmesi,
- Çin içindeki tüm ticari faaliyetleri ABD'li kapitalistlerin elinde toplayan ithalat ve ihracat sistemine karşı savaşmak için sanayicileri ve tüccarları harekete geçirmek,
- Şek destekçisi bölgelerdeki köylüleri, iç savaşı kısaltmak için Şek hükümetine tahıl verme, satın alma ve asker sağlamayı reddetmeye teşvik etmek,
- Kamu görevlilerini, akademisyenleri, öğrencileri, gençleri ve emekçileri birliğe katmak.²²³

Mao'nun bu çağrısının arkasında yatan asıl güç, Çin halkı üzerinde sağladığı motivasyondan ziyade, halka vaadi olan "Halkın Demokratik Yeni Çin'i" sloganı ve Çan Kay Şek'in devrilmesinden sonra, Çin'in bu yolda ilerleyeceği iddialarıdır. Bu görüntü karşısında ABD etkinliği, bölgede yalnızca Çan Kay Şek ve Şek'in temsil ettiği alanlar içinde sınırlı kalmıştır. Komünistler, 1949 yılının Şubat ayına gelindiğinde, Kuzey Çin'in neredeyse tamamını kontrol altına almıştır.²²⁴ Bu dönem Çan Kay Şek'in askerî olarak en büyük kayıpları verdiği dönem olarak görülmektedir. Kayıpların yanında, esir alınan kıdemli askerî komutanların sayısı da oldukça yüksektir. Bu durum orduda ciddi bir moral bozukluğu yaratmış ve Komünist güçlerin ilerleyişini hızlandırmıştır.

²²² Cole, Allan B. "The Annals of the American Academy of Political and Social Science", **Report on China**, Cilt: 277, 1951, s.39

²²³ Lutze, s.159

²²⁴ Diana Lary, **China's Civil War A Social History 1945-1949**, Cambridge University Press, United Kingdom, 2015, s.168

Şek'in güçlerinin, Komünist güçler karşısında kaybetmesinin bir başka nedeni ise Şek'in Mançurya Bölgesine ait takıntılı hale gelen politikaları olduğu görülmektedir. Şek Mançurya'yı ele geçirmeden Çin'e hâkim olunabileceğini düşünmeyen bir lider profiline sahiptir. Bu nedenle askerî güçlerini, topraklarını işgale kalkan Komünistlere karşı kullanmaktansa, Mançurya'yı elde tutabilmek için kullanmıştır. Ancak Mançurya'da Komünistler lehine olan bir askerî insan gücü, Şek'in müdahalesinden çok önce tahsis edilmiştir. Bölgenin özellikle kırsal alanları yüzde 90 oranında Komünistlerin elindedir. Şek bu tabloya rağmen, ülkenin kuzeydoğusunda yer alan bu bölgeye, daha fazla asker gönderme kararı almıştır. Şek'in bu kararı ile düşük moralli asker, Mançurya'ya doğru ilerlemiştir. İlerleme hareketi beraberinde, bir başka önemli problemi daha ortaya çıkarmıştır. Şek'in ABD mühimmatı ile donatılmış tümenleri, silahlarının işleyebilmesi için yeterli mühimmat, parça veya yedek kaynağa sahip değildir.²²⁵

Komünistler, Şek'in askerî zayıflıklarından da faydalanarak, 1 Ekim 1949 tarihinde Çin İç Savaşından zafer ile çıkarak, Millîyetçi Parti'yi yenmişlerdir. Elde ettikleri zafer ile Çin'in adını Çin Cumhuriyeti'nden, günümüzde bilinen adına "Çin Halk Cumhuriyeti"ne çevirmişlerdir. Tarihsel bağlamda, 1640'lı yıllarda Çin'in Mançu boyunun ülkeyi fethinden bu yana ilk kez, Kuzeyden yola çıkan bir güç Çin'i ele geçirmiştir. Sun Yat Sen'in devirdiği Mançular gibi, Komünist Parti'de kültürel olarak daha az gelişmiş bölgelerden yola çıkarak, daha çok gelişmiş bölgelere doğru ilerleyen bir gücü temsil etmektedir. Komünistlerin elde ettikleri zaferden yaklaşık iki ay sonra, Çan Kay Şek "Formosa" olarak bilinen "Tayvan" adasına sürülmüştür.²²⁶ ABD Kongresi'nden yapılan açıklama, 1949 yılında ABD doları cinsinden toplam 300 milyon doları beraberinde Formosa'ya götürmüştür. Ancak Formosa'nın Şek'in ilk tercihi olmadığı görülmektedir. Şek, Çin'i terk etmek istememiş ve Çin'in batısına geçmeyi planlamıştır. Tayvan'a çekilme kararı, 1948'de coğrafyacı ve Çin Kültür Üniversitesi kurucusu Chang Chi-yun tarafından, Komünistlerin Batı Çin'e ilerleyeceği ve bölgeye oldukça hâkim oldukları için önerilmiştir.²²⁷ Tayvan kararının verilmesinin nedenleri ise bölgenin iklim koşulları,

²²⁵ Tylor, s.378

²²⁶ Han Cheung, "Taiwan in Time: The great retreat", 04.11.2016, <https://www.taipeitimes.com/News/feat/archives/2016/12/04/2003660529>, (30.06.2021)

²²⁷ Cheung, s.3

zengin yeraltı ve üstü kaynaklara ev sahipliği yapması, geçmişte Japon işgali altında olduğu için gelişmiş bir altyapıya sahip olması ve yüzölçümüne göre nüfusunun az olmasıdır. Aynı zamanda Tayvan Boğazı'nın Çin'den gelebilecek bir saldırıya karşı korunaklı olması ve ABD için stratejik bir üs görevi görmesidir. Şek, Tayvan'a giderken beraberinde 1.138 subay, 814 pilot, 2.600 aile üyesi, yaklaşık 6.000 ton ekipman, 774 kutu altın ve gizli belge taşımıştır. Bu sayıdan çok daha fazlası Komünistlerin Şek'in kuvvetlerinin çıkış yaptığı havaalanına saldırısı sayesinde Çin içinde kalmıştır.

Çan Kay Şek ve ABD ilişkisi uzun yıllar devam etmiş, Başkan Nixon'ın Çin açılımı esnasında dahi Şek ile konunun siyasi sonuçları üzerine fikir alışverişi yapmıştır. Şek'in Tayvan'a kaçıışı ABD-Çin ilişkilerinin boyutunu da değiştirmiştir. Şek Tayvan'da Kuomintang'ı yeniden tahsis etmiş ve bir ada olan Tayvan'ı Milliyetçi Parti politikalarına bağlı kalarak yönetmiştir. Şek'in ana karaya dönüş hayali sıklıkla ABD'li politikacılar tarafından romantize edilerek, Çin ile olan ikili ilişkilerde bir karşı koz olarak kullanılmıştır. ABD ve Tayvan'ın günümüzde de savunduğu, Tayvan'ın Çin'in bir parçası olduğu ilkesine bağlılık, Tayvan'ın Milliyetçiler tarafından kontrol edilmesini rasyonelleştirmiş, ancak ABD nezdinde rejim öncelikle Çin'i kontrol ve baskı altında tutmak ve bir polis devleti işlevi görmesi için bilhassa var edilmiştir.²²⁸ Çin ise Çan Kay Şek'in adada kurduğu yönetimi kabul etmemiştir. Şek'i bir savaş suçlusunu olarak görmüş ve hükümetini tanımamıştır.

Tayvan Adası bölgede bağımsız bir ada değildir. Adanın gerçek sahibi Japonlardır. Ancak İkinci Dünya Savaşı sonunda Japonlar adayı ABD yönetimine devretmiştir. Adanın eski sahibi olan Japonya ile 1951 yılında "San Fransisco Anlaşması" isimli bir anlaşma yapılmıştır. 8 Eylül 1951 yılında imzalanan anlaşmaya 48 ülke taraf olmuştur. Japonya teknik olarak hâlen ABD işgali altında kabul edildiği için, ABD'nin anlaşma kararını kabul etmek zorunda bırakılmıştır. Anlaşma hükümleri gereği, adanın hâkimiyeti konusunda Japonya'ya danışılmamıştır. Ancak adanın sahibinin kim olduğu maddesi de boş bırakılmıştır. İlerleyen süreçte ABD'den tam bağımsızlığını ilan eden Japonya, ada ile ilgili konularda Çin

²²⁸ Taylor, s.464

Komünist Hükümeti ile değil, Millîyetçiler ile tam ilişkiler kurmayı uygun bulmuştur.²²⁹ Çan Kay Şek, 5 Nisan 1975 tarihinde ada da vefat etmiştir.

1.5. ÇİN'İN KAYBI VE SONUÇLARI

Mao Zedong'un Komünist Parti ile birlikte Çin'de komünist bir devrim gerçekleştirmesi, ABD siyasi tarihinde "Çin'in Kaybı" (Loss of China) olarak adlandırılan bir dönemi ifade etmektedir. Bu dönem erken adımlarını, çalışmanın önceki bölümlerinde bahsedilen Patrick J. Hurley'nin ABD senatosu içinde komünizm yanlısı yöneticilerin varlığını iddia etmesi ile başlatmış ve süreç Mao Zedong'un zaferi ile zirve noktasına ulaşmıştır. Günümüzde ise Çin'in siyasi ve ekonomik arenada yakaladığı yükseliş ile Stanford Üniversitesinde yer alan Hoover Enstitüsü, 2006 yılının 31 Mart'ın da 1917-1931 yılları arasındaki Çan Kay Şek'e ait günlükleri yayınlamış, akabinde 1931'den 1972 yılına ait olan günlükleri de ailesi tarafından yine aynı enstitüye bağışlanmıştır. "Çin'in Kaybı" konusu bu günlüklerin açığa çıkmasıyla birkez daha gündeme gelmiştir.²³⁰

ABD siyaseti Çin'in kaybı konusunu birçok farklı bakış açısı ile değerlendirmiştir. Başta gelen bakış açısı Çan Kay Şek'in kişiliği üzerine odaklanmıştır. Bu açıdan konuya yaklaşıldığında, ABD kaynaklı birçok yazın Çan Kay Şek'i Çin'deki Guangdong bölgesinin uzak bir köşesinde, birkaç yüz askerî komuta eden, az bilinen bir orduda tanınmamış bir subay iken, 1928 yılında dünyada nüfusta birinci, yüzölçümünde üçüncü sırada yer alan bir ulusun en büyük lideri olarak tanımlamıştır. 1945 yılına gelindiğinde ise sekiz yıllık acımasız bir savaşın ardından, Çin'i Japonya'ya karşı zafere götüren ve dört buçuk milyon kişilik muazzam bir orduyu komuta eden, Çin kültürü algısına göre ise "göksel seviyeye" ulaşmış bir kişiliktir.²³¹ Gerçekleşen bu çarpıcı değişim öyküsü, ABD'nin Çin'e verdiği destek ile gerçekleştirilmiştir. Ancak Çin'in kaybı ile Çan Kay Şek 1949'da, Tayvan'a çekilmiş ve anavatanını geri alma hayali paramparça olan bir adam olarak

²²⁹ Jeffrey W. Hornung, "Strong but constrained Japan-Taiwan ties", 13.03.2018, <https://www.brookings.edu/opinions/strong-but-constrained-japan-taiwan-ties/>, (30.06.2021)

²³⁰ Paul H. Tai, "Chiang Kai-shek's Rise to Power: Reflections from His Recently Released Diaries", *American Journal of Chinese Studies*, Cilt: 16, Sayı:1, 2009, s.49

²³¹ Paul H. Tai, Tai-chun Kuo, "Chiang Kai-Shek Revisited", *American Journal of Chinese Studies*, Cilt: 17, Sayı:1, 2010, s.81

ölmüştür. Literatürde Mao Zedong'un Çin'de Komünizm rejimini ilan etmesiyle kaybedilen Çin'in sorumlusunun Çan Kay Şek olduğunu iddia eden oldukça fazla yazın mevcuttur. Paul H. Tai *Çan Kay Şek Yeniden Değerlendirildi* (Chiang Kai-Shek Revisited) adlı çalışmasında literatürde yer alan bu çalışmaların uzun bir listesini sunmuştur. Çin'in kaybı ile çizilen Çan Kay Şek portresinin ortak noktaları ise şunlardır;

- Kişisel iktidarı elde etmek için Cumhuriyet Devrimi'ni gasp etti ve Sun Yat Sen'in Halkın Üç İlkesi'nde yer alan devrimin ideallerine ihanet etti,
- Ordu, bürokrasi, parti ve gizli servisler olmak üzere; dört güç aracının dizginlerini sıkı bir şekilde kontrol ederek bir diktatörlük kuralı uyguladı,
- Hizipler tarafından parçalanmış, kendi çıkarlarını gözetten bireylerden oluşan, halk tabanı olmayan bir siyasi rejime başkanlık etti,
- Ordusunun farklı unsurlarını disiplinli bir ulusal güce entegre etmeyi başaramadı; girdiği belirli savaflara uygun stratejiler benimseyemedi, muharebe taktiklerinde emir-komuta zincirine aşırı müdahaleden kaçındı ve hem merkezi hem de saha komutanlıklarına nüfuz eden Çin Komünist devasa casus ağına karşı tetikte olmadı,
- Üst düzey sivil yetkililerin zimmete mal geçirilmesine ve yüksek rütbeli askerî görevlilerin yolsuzluklarına göz yumdu.²³²

1949 öncesi ABD Hükümeti tarafından ağırlanan ve Henry Luce'un sahibi olduğu *Time* dergisinin defalarca kapağında yer alan, ABD'den toplamda 500 milyon dolardan fazla yardım alan Şek ile 1949 sonrası tarif edilen Şek arasında bir uçurum olduğu görülmektedir. 1949 öncesi ABD kamuoyuna, eşi Madam Şek ile bir kahraman olarak sunulan Çan Kay Şek, 1949 sonrasında ise âdeta lanetlenmiştir. Çan Kay Şek hakkında yazılan 1949 sonrası kitapların ortak söylemi, asla yukarı çıkamayacak gibi görünen, beceriksiz ve yozlaşmış bir lider olduğu doğrultusundadır.

1949 sonrası Amerikan siyasi hayatında öne çıkan konu, ABD'nin Çan Kay Şek ve Millîyetçi güçlerinin, 1949'da ana karadaki yenilgilerinden sonra geri çekildikleri Çin kıyılarındaki ada olan Tayvan'ın Komünistlerin eline geçmesine izin

²³² Paul H. Tai, Tai-chun Kuo, s.81

verip vermemesi konusu olmuştur. Senato bu konuda oldukça yoğun bir mesai harcamış, ancak kararlaştırılan politika Tayvan'ı korumak için müdahale edilmemesi şeklinde olmuştur. Adanın ismi ABD Uluslararası İlişkiler literatüründe uzun bir dönem “Çin Cumhuriyeti” (Republic of China) (ROC) olarak anılmıştır. Tayvan ismi ise “genel bilinen adıyla” şeklinde ifade edilmiştir. 1950 yılında ise Kore Savaşı'nın çıkması ile Tayvan'ın stratejik değeri birkez daha anlaşılmıştır. Bu dönemde ABD ordusuna ait “Yedinci Filo” Tayvan Boğazı'na gönderilmiş ve adada olası bir Komünist Çin Halk Cumhuriyeti müdahalesi ya da Tayvan'ı zorla ele geçirme girişimi engellenmiştir. Bu olay sonucunda ABD ve Tayvan arasında 1954'te karşılıklı bir savunma anlaşması imzalanmış ve adanın savunması ABD güçlerine devredilmiştir. 1950'ler ve 1960'lar boyunca da ABD ve Tayvan arasında diplomatik ilişkiler, gizli görüşme esasına dayalı olarak yürütülmüştür. Diplomatik bağlar sürdürülmüş, adada ABD hâkimiyeti tahsis edilmiş, ancak resmi ilişkiler uluslararası kamuoyunda rededilmiştir.²³³ 1954'ün önemli bir olayı ve ABD-Çin ikili ilişkilerinde sembolik bir anlam taşıyan John Foster Dulles'un, 1954 Cenevre konferansında Çin Başbakanı Chou En-Lai'nin elini sıkmak yerine, tersleyerek itmesidir. Bu hadise uluslararası bir skandala neden olmuş, ancak ilerleyen süreçte Nixon'a Çin siyasetinde kullanacağı önemli bir kozu sağlamıştır.

İlerleyen süreçte, Çin-Sovyet bölünmesinin zirvede olduğu dönemde, ABD Sovyetler Birliği'nin siyasi etkisine ve askerî yönden iletilen tehditlerine karşı koymak maksadıyla, ada ile ilgili tanımlamasını 1 Ocak 1979'dan itibaren, Çin Cumhuriyeti'nden (ROC) Çin Halk Cumhuriyeti'ne (PRC) çevirmiştir. 1979 yılında yapılan bu değişiklik “Tayvan İlişkileri Yasası” (Taiwan Relations Act) kapsamında yapılmıştır. Tayvan İlişkileri Yasası ABD'nin Tayvan politikasının temelini oluşturmuştur. Bu politika adanın var olan statükosunun dengeleri sarsmadan sürdürmesi fikrine dayanmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri, “statükoyu” Tayvan'ın siyasi statüsüne ilişkin kararsızlık sürecinin devam etmesi ile Tayvan ve Çin arasındaki karşılıklı anlaşmalar gözetilerek barışçıl bir şekilde çözmeyi öngörmüştür. Bu barışın sağlanacağı zamana kadar ise Tayvan Boğazı'ndaki barış ve istikrarın korunması ABD denetimine aktarılmıştır. ABD ile Tayvan arasında

²³³ Zhiqun Zhu, Association for Asian Studies, “A Unique Trilateral Relationship: The US, the PRC, and Taiwan since 1949”, 2012, <https://www.asianstudies.org/publications/ea/archives/a-unique-trilateral-relationship-the-us-the-prc-and-taiwan-since-1949>, (01.07.2021)

karşılıklı resmi ilişkinin sağlanması ise 1979 yılında 96. Kongre Oturumu ile devreye alınan, Tayvan'da kurulu Amerikan Enstitüsü ile sağlanmıştır.²³⁴

ABD içinde bahsi geçen statükoyu iki taraf arasında görelî bir askerî, ekonomik ve diplomatik dengenin sürdürülmesi anlaşması olarak yorumlayan bir kesimde mevcuttur.²³⁵ Dönemin tanımlamaları üzerinde yapılan bu stratejik geçiş beraberinde, adanın başkenti Taipei'deki ABD Büyükelçiliğinin Pekin'e taşınması ve ABD'deki Tayvan Büyükelçiliğinin kapatılmasını getirmiştir. 1 Ocak 1980'de ise Tayvan ile karşılıklı imzalanan savunma anlaşması, ABD tarafından feshedilmiştir. İzlenen bu politikaların Nixon'ın Çin açılımı politikası ile doğrudan ilgisi olduğu görülmektedir. Başkan Nixon'ın Çin'i ziyaret ettiği Şubat 1972'de başlayan süreç, "Şanghay Bildirisi" (Shanghai Communiqué) ile devam etmiştir. Şangay Bildirisinde ABD tek bir Çin olduğu iddiasına karşı çıkmamış, ancak Tayvan sorununun barışçıl bir şekilde çözülmesi konusunda ısrar edeceğini bildirmiştir. Çin ile normal diplomatik ilişkilerin kurulabilmesinin önündeki engel olarak, dönemin Vietnam'ındaki Amerikan rolü değil, Tayvan'da bulunan Amerika olduğu ise Çin hükümeti tarafından sıklıkla belirtilmiştir.²³⁶ Bu nedenle ABD Tayvan politikası değişime uğramış ve politik anlayış ABD açısından resmi savunma politikasından, gayri resmi politika anlayışına doğru bir geçiş yapmıştır.

ABD iç politikasında ise 1949 sonrası dönemin en çarpıcı gelişmesi Dışişleri Bakanlığı çevresinde gelişmiştir. Dönemin Dışişleri Bakanı Dean Acheson, ABD'nin Çan Kay Şek ve Millîyetçi rejimine verdiği destekten en başından beri rahatsızlık duyan bir profil sergilemiştir. Acheson görüşüne göre, 1949'un sonlarında Komünistlerin Çin'i ele geçirmesinden itibaren 1950'nin başlarına kadar Batı ittifakını bir güven krizi sarmıştır. Bu krizin önemli bir maddesini ise ABD'nin Çan Kay Şek'e yaptığı yatırımların sonucunu beklenenin aksi yönde göstermiş olmasıdır. İlerleyen süreçte ise Acheson'a göre; "Millîyetçi Çin'in çöküşü ve Sovyetlerin atom bombası testleri, ABD'nin yeni girişimleriyle tersine çevrilmediği sürece küresel dengeyi değiştirebilir aygıtlardır." Acheson bu düşüncelerini İngiltere'yi de ABD'nin

²³⁴ Congres.gov, "H.R.2479 - Taiwan Relations Act", 04.10.1979, <https://www.congress.gov/bill/96th-congress/housebill/2479#:~:text=Taiwan%20Relations%20Act%20%2D%20Declares%20it,other%20people%20of%20the%20Western>, (12.06.2022)

²³⁵ Kerry Dumbaugh, **Taiwan-U.S. Relations: Developments and Policy Implications**, US Congressional Research Service, Washington, 02.10.2009, s.2

²³⁶ Columbia University, Asia for Educators, "Taiwan and U.S.- China Relations", 2021, http://afe.easia.columbia.edu/special/china_1950_taiwan.htm, (01.07.2021)

yanında Komünist Çin ile mücadele edebilmek için kendi safhına çekerek yönetilmesi gereken bir kriz dönemi olarak nitelemiştir.²³⁷

Acheson Millîyetçi Parti Kuomintang'a verilen desteğin, destek verildiği dönemde sonlandırılması gerektiğini düşünen gruptandır. Bu nedenle Amerikan Kongresi'ne sunmak amacı ile "Çin Detaylı Raporu" (China White Paper) adı ile bilinen, ancak tam ismi "1944-1949 Dönemine Özel Atıfta Bulunan Amerika Birleşik Devletleri ile Çin İlişkileri" (United States Relations with China with Special Reference to the Period 1944-1949) olan bir rapor hazırlığı içindedir. Çan Kay Şek'in yenilgisi ile sonuçlanan süreçte, raporun kapsamı genişletilmiş ve Senato'ya Çin'in kaybı ile ilgili sunulmuş en kapsamlı savunma raporu şekline dönüştürülmüştür. Çin Detaylı Raporu, Çin Komünistlerinin ülkede elde ettikleri komünist zaferi ile ilgili, ABD halkının endişelerine bir yanıt olma amacı taşımaktadır. Dean Acheson raporunun amacı, Çin'in kaybindan sorumlu tutulan Amerikan Hükümetini eleştirenlere yanıt verebilmektir.

Acheson raporunda, ABD'ye rakip bir gücün Sovyetler tarafından ortaya çıkarılarak Pasifik genelini kontrol etmek ve Amerika Birleşik Devletleri'ni bu bölgeden tecrit etmek amacı güttüğünü iddia etmiştir. Bu gücün bölgede sürekli varlık göstererek ise, ABD'yi tehdit eden bir unsur rolü oynamak için Sovyetler tarafından hususi olarak çıkarıldığını da eklemiştir. Okyanusun Batıya doğru ilerleyen serbest ticareti, değerleri ve bölgenin ABD güdümündeki savunma stratejileri için bu ülke bir tehlike arz etmektedir.

Çin Detaylı Raporu'nun yayınlanması konusunda Amerikan Senatosu içinde fikir ayrılıkları da mevcuttur. Dönemin Dış İşleri çalışanları, raporun yayınlanmasına karşı çıkmış ve ABD'nin meseleleri en iyi şekilde, kapalı kapılar ardında ele aldığını ve bu yayının devletin resmi mahremiyet varsayımını, devlete ait resmi belgeler ile kamuya açarak, ülkeyi ve izlediği stratejiyi tehlikeye düşürdüğünü ifade etmişlerdir. Yayını eleştirenler, ABD'nin Çin Komünistlerini yenmek için ihtiyaç duyduğu yardımın geç kaldığını ya da yanlış yönlendirildiğini ifade etmişlerdir. Elde edilen başarısızlığın, Moskova'nın Asya'yı kontrol etmesine yol açtığını savunmuşlardır. Bu suçlamaları, mevcut ve geçmiş hükümetleri eleştiren bir dizi spesifik suçlama

²³⁷ Douglas Brinkley, **Dean Acheson and the Making of US Foreign Policy**, Palgrave MacMillian, London, 1993, s.12-13

izlemiştir. Çin Detaylı Raporu şu konular üzerinde durmuş ve ABD Hükümeti'nin izlediği politikaları şu şekilde eleştirilmiştir:

- Yalta Konferansında Birleşik Devletler Çin'i, zaten hâlihazırda kazandıkları bir savaşa girmesi için Rusya'ya rüşvet olarak vermişlerdir,
- Marshall Yardımı misyonunun ve Çin'de bir koalisyon hükümeti kurma çabasının, Milliyetçileri Komünistlerin ölümcül kucağına atmak için tasarlandığını,
- Yönetimin, 1947'de Asya'ya yönelik Komünist tehdidi tanıyan ve Milliyetçilere yardım çağrısında bulunan Wedemeyer Raporu'nu²³⁸ bastırdığını,
- Özel Danışmanlar dışında Amerikan askerî katılımı olmadan, mâkul miktarda askerî yardımın aslında Çan Kay Şek'in Çinli Komünistleri yenmesini sağlayacağını,
- Dışişleri Bakanlığı'ndaki sadakatsizliğin ve komünizm yanlılığının, Çin politikası üzerinde kötü bir etkisinin olduğu konusu.²³⁹

Rapor Çin Komünist güçlerine karşı, Çin İç Savaşı'nı kaybettikleri için, Çan Kay Şek ve hükümetini yolsuzluk ve diğer başarısızlıklar nedeniyle eleştirmektedir. Bu açıdan Truman yönetiminin Çin Milliyetçileri'ne verdiği desteği kesme çabalarını desteklemeye hizmet etmektedir.

Rapora göre, yirminci yüzyılın başlarında, Çin'in aşırı artan nüfusu ve ülke içinde yeni ortaya çıkan fikirlerin birleşik gücü, Çin devrimi olarak adlandırılabilir olacak olaylar zincirini harekete geçirmiştir. ABD bu devrimi kayıtlı tarihin en büyük devrimi olarak görmüş ve sonuçlarını öngörülemez olarak nitelemiştir. Devrimi önce Sun Yat Sen'in ve sonrasında Çan Kay Şek'in önderliğinde, yönlendirmek üzere Kuomintang (Milliyetçi Parti) ortaya çıkmıştır. Kuomintang'ın liderliğine, yirmili yılların başlarında Rus devriminin ideolojik ivmesi altında örgütlenmiş olan Çin Komünist Partisi tarafından 1927'ye kadar meydan okunmamıştır. Ancak Sun Yat Sen'in özellikle ekonomi ve parti örgütlenmesi açısından Çin Komünistlerinin, Üçüncü Enternasyonalinde aldığı karar ile hükümet ve orduda baskın bir konum talep etmesi 1927'den itibaren iki grup arasında işbirliği yapılması durumunu sona erdirmiştir. İki grup arasındaki kopuşu

²³⁸ Wedemeyer Raporu, Moskova'nın Mançurya'nın kontrolü için, bölge sınırları içinde faaliyet göstermesi öngörülen beş ayrı güçten biri olması gerektiği savında bulunmuş bu nedenle yazıldığı dönemde yayınlanmamıştır.

²³⁹ Dean Acheson, Department of State, **United States Relations With China With Special Reference To The Period 1944-1949**, Stanford University Press, California, 1949, s. 16

hızlandıran ise Komünistlerin, Milliyetçilerden gerçekleştirilmesi zorunlu gibi gösterilen talepleri olmuştur.²⁴⁰ ABD bu kopuş esnasında Çin'deki düzeni tahsis etmek için Çin'e girmiş ve Milliyetçi Parti tarafında yer almıştır. Acheson raporunda, ABD'yi şu ifadeler ile savunmuştur;

*...Milliyetçi Parti'nin Komünistlere karşı elde ettiği başarısızlık ABD ile ilgili değildir. Olay yerindeki ABD'li askerî gözlemciler, Milliyetçi orduların kritik 1948 yılı boyunca tek bir muharebeyi silah ve mühimmat eksikliğinden dolayı kaybetmediğini yetkili mercilere bildirmişlerdir. Yenilgideki sorun, liderlerinin (Çan Kay Şek) karşı karşıya olduğu krizle başa çıkmada aciz olması, birliklerin savaşma isteklerini kaybetmiş olması ve hükümetin halk desteğini yitirmesidir. Buna mukabil, Komünistler ise acımasız bir disiplin ve fanatik bir şevkle kendilerini halkın koruyucusu ve kurtarıcısı olarak satmaya çalışmışlardır. Milliyetçi orduların yenilmesi gerekmiyordu ve yenilmediler, onlar dağıldılar. Tarih, kendine inancı olmayan bir rejimin ve morali olmayan bir ordunun muharebe sınavından sağ çıkamayacağını bir kez daha kanıtlamıştır.*²⁴¹

Acheson raporunda İkinci Dünya Savaşı esnasında özellikle Çin'in Mançurya politikasını takiben, Çin'e yaptığı yardımları da kategorilerine göre ayırmış ve açıklamıştır. Buna göre ABD'nin Çin'i Komünizm etkisinden kurtarmak için önce 6 Mayıs 1941 tarihinde Başkan Roosevelt tarafından Çin'i korumanın resmi ABD politikasının bir parçası olduğu açıklanmıştır. İlk yardımlar ise aynı yıl başlamış ve özellikle ABD mallarının işgal edilmemiş bir bölgeye taşınabilmesi için "Burma Yolu" üzerindeki ulaşım sağlanmıştır. Bu proje "Arazi Kiralama Sözleşmesi" (Land Lease Agreement) adı ile lanse edilmiş ve bu kapsamda Çin'e ilk olarak Burma Yolu'nda kullanılmak üzere kamyonlar, yedek parçalar, motor yakıtları, madeni yağlar ve Burma Bölgesi'nin otoyolunun inşası için malzeme gönderilmiştir. Proje başında ayda 4.000 ton olan taşınan malzeme miktarı, Kasım 1941'de 15.000 tona çıkarılmıştır. 1941'de, Burma'dan Çin'e giden bir demiryolunun inşasında kullanılmak üzere Çin'e 15 milyon dolarlık harici bir fon tahsis edilmiştir. Çin bu tarihlerde hava yardımı da almıştır. 1943 yılının Aralık ayında ABD Çin'e 13.450 ton havadan yardım ulaştırmıştır. Bu rakam 1943'de 14.750 tona çıkartılmıştır. 31 Aralık 1943'e kadar Çin'e aktarılan Arazi Kiralama Yardımı malzemelerinin toplam değeri 201 milyon dolardır, bu meblanın 175,6 milyon doları verilen malları ve 25,4

²⁴⁰ Acheson, s.27

²⁴¹ Acheson, s.36

milyon doları verilen hizmetleri temsil etmektedir.²⁴² Ancak Acheson bu yardımların çok az bir kısmının asıl kullanılması gerektiği gibi kullanıldığını ifade etmiştir.

1941-1943 yılları arasındaki askerî yardımlar ise daha önce bahsi geçen “Uçan Kaplanlar” projesi ile başlamıştır. ABD emekli havacılarından oluşan Uçan Kaplanlar grubu Çin’in ilk askerî hava gücü olarak görülmektedir. 1942 yılında Çin’in hizmetine verilen grup isim değişikliği ile “Birleşik Devletler Onuncu Hava Gücü” (United States Tenth Air Force) adını almıştır. Mayıs 1941’de General Clagett başkanlığındaki bir Amerikan hava misyonu Çin’e gönderilmiştir. Misyonun amacı Çin Hava Kuvvetlerini kurmaktır. Ancak yeterli teknik donanım olmadığı için misyonun seçtiği elli kişilik Çinli grup, ABD’nin Arizona Eyaletinde “Thunderbird Field” kampında eğitime alınmış ve eğitim sonrası ABD uçaklarında uçmuşlardır. Aynı dönem Çin içinde 5000 kara topçusu da ABD tarafından eğitilmiştir.²⁴³ Acheson, ABD-Çin arasındaki ekonomik anlaşmaları da şu şekliyle özetlemiştir.

14 Temmuz 1937 tarihli anlaşma gereğince, Çin Merkez Bankası ile ABD Hazinesi, satın alınan tüm Çin Yuanlarının tamamını altın karşılığında güvenceye almıştır. Çin Yuanı’nı 50 milyon dolara eşdeğer bir miktarda altın ile satın almayı kabul etmiştir. Şubat 1938’e kadar, 48 milyon ABD dolarına eşdeğer Yuan satın alınmıştır. Bu miktarın geri alımı Ekim 1942’ye kadar tamamlanmıştır. Birleşik Devletler İhracat-İthalat bankası aracılığıyla Çin’e kredi sağlamıştır. Bu krediler temel olarak Amerikan sanayi ve tarım ürünleri ve hizmetleri satın almak için kullanılan emtia kredileridir. 1936 ve 1937 yıllarında toplam 18,9 milyon dolarlık kredi verilmiştir. 13 Aralık 1938 ile 30 Kasım 1940 tarihleri arasında ise 120 milyon dolar tutarında dört adet ihracat-ithalat kredisi verilmiştir. Krediler Çin tarafından nakit olarak geri ödenmemiş, bunun yerine Çin yerli ürünleri olan yağ, kalay, tungsten ve antimon²⁴⁴ verilmiştir. Kredilerin geri ödemesi 30 Haziran 1949 tarihinde sonlandırılmıştır. 1949 yılının Şubat ayında ise Hazine Sekreteri, Cumhurbaşkanının onayı ile “Kamu Hukuku 42. Madde” (Public Law 42) adı altında bir kanun çıkartmış ve Çin’e uygulanan yardımların 500.000.000 doları geçmeyecek bir miktarla sınırlı tutulmasını emretmiştir. Çin’e kredi vermek veya kredi yerini tutacak

²⁴² Acheson, s.28

²⁴³ Acheson, s.30

²⁴⁴ Antimon, sembolü Sb ve atom numarası 51 olan kimyasal bir elementtir. İlaç ve kozmetik sektöründe toz haline getirilerek kullanılmaktadır.

başka bir mâli yardım yapmak, kanuni bir zorunluluk hâline getirilmiştir. Karar Kongre tarafından kabul edildikten sonra Şubat 1949'da Başkan tarafından imzalanarak Çin'e 500.000.000 dolar yardım gönderilmiştir. Gönderilen para Çin Hükümeti adına gönderilmiş ve yalnızca Millîyetçi Parti'yi kapsamıştır. Bu kredinin yalnızca 80 milyon doları, 55 milyon doları ABD'den banknot alımına, 25 milyon doları da Çin'e ithal edilen tekstil ürünlerine harcanmıştır. Kredinin geri kalanının nereye harcandığı ise Çin Hükümeti tarafından gizli tutulmuştur.²⁴⁵

Acheson Raporu, Truman yönetimi tarafından 1949'da yayınlanarak, ABD hükümetinin uyguladığı politikalar sonucunda, Çin'in Komünistlere kaptırılmasının sorumluluğunu ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır. Aynı zamanda ABD'nin Komünizm ile verdiği savaşta, Çin bölgesini kapsayan işin mâli boyutunu gözler önüne seren bir rapor özelliği taşımaktadır. ABD'nin Çin dış politika anlayışının hatasız olduğunu savunmaktadır. Çan Kay Şek'i ABD'nin kendisine sunduğu imkânları değerlendirememiş bir "kayıp lider" olarak nitelemektedir. Ana hedefi, Truman hükümetine yöneltilen ve dönemin Çin politikalarına yönelik olan iç eleştirileri susturmaktır. Fakat bu hedef başarısız olmuş ve iç siyasette hükümete yöneltilen daha sert eleştirilerin yolunu açmıştır. Raporu hazırlayan ekibin içinde yer alan, 1945-1948 yılları arasında Çin'in Chongqing ve Nanjing şehirlerinde görevlendirilen John Melby, raporun önemli bir amacının da "Bir Milyon Komitesi"nin (Committee of One Million) ABD iç siyasetinden uzaklaştırılması olduğunu iddia etmektedir.²⁴⁶ Bir Milyon Komitesi, tarihte kökleri ABD'de yaşayan Çinlilerin kurdukları triadlara dayanan, 1930'dan sonraki dönemde ise Çin Cumhuriyeti'ne Amerikan desteğinin verilmesi konusunda faaliyetlerde bulunan bir lobi grubudur. Grubun en çok ses getiren faaliyeti 1953 yılında Komünist Çin'in Birleşmiş Milletler'e kabulüne karşı yürüttüğü dilekçe kampanyasıdır. Finansmanını ABD'li muhafazakâr aktivist Marvin Liebman'nın üstlendiği grup, 1971'de Liebman'ın ayrılmasından sonra maddi sorunlarla karşılaşmış ve kapatılmıştır.²⁴⁷ Grup açık kaldığı dönem boyunca ise ABD-Çin politikasını etkileyen girişimlerde bulunmuştur. Siyasi görüş olarak Çan Kay Şek'e yakın durmuş ve Şek'in ABD

²⁴⁵ Acheson, s.33

²⁴⁶ Nancy Bernkopf Tucker, **China Confidential American Diplomats and Sino-American Relations 1945-1996**, Columbia University Press, New York, 2001, s.62

²⁴⁷ Earl Latham, "The Committee of One Million: "China Lobby" Politics, 1953-1971", **American Political Science Review**, Cilt:72, Sayı:3, 1978, s.1050

tarafından desteklenmesi konusunda çalışmıştır. “Çin lobisi” terimi ise 1945 yılından sonra ABD siyasetinde, Mao Zedong’un Pekin’deki komünist hükümetine karşı, Tayvan’da Çin Cumhuriyeti’ni destekleyen grupları ifade etmek için kullanılmıştır.

Çin’de ise mevcut hâliyle ABD karşıtı olan Mao Zedong ve takipçilerine, Amerikan karşıtı propaganda için bir büyük bir fırsat sağlayarak, ABD’nin bölgedeki çıkarlarına kalıcı zarar vermiştir. ABD iç siyasette, McCarthyciliğin yükselişine bu dönem tanıklık etmiştir. McCarthycilik özünde, Amerika’nın liberal geleneğine yönelik olan gizli bir saldırıyı temsil etmektedir. Amerikan toplumunun Çin’in kaybı öncesi birbirini izleyen siyasetçiler tarafından halka sunulan “Amerikan Değerleri”nin bir başka egemen değere yenik düşmesiyle ortaya çıkan fanatik bir isyandır. ABD’nin günlük politikalara dahi cevap vermekten aciz konuma düştüğü bir dönemde, ABD siyasi geleneğinin yerleşik değerlerine, kurumlarına, uyguladığı politikalara hatta politikacılarına karşı geliştirilmiş nihilist bir politik tavrıdır. Çin komünizminin doğasının yanlış değerlendirilmesi, yerleşik ve kalıplaşmış Amerikan ideolojilerin ön plana alınarak, insan ilişkileri ve etkileşimin en aza indirgenmesi ile vuku bulmuştur. ABD Çin politikasında, salt ideolojik duruşuna ve siyasi etkinliğine aşırı güvenmiş ve farklı ülkelerin iç siyasetlerine dışarıdan müdahale etmenin süreci yönetebileceğini düşünmüştür. Yabancı “şeyleri” Amerikan terimleriyle anlama eğilimi de hem McCarthyhyciliğin, hem de Çin’in kaybının önemli bir nedenidir. ABD’nin Çin’in kaybı ve McCarthyhyciliğin yükselişi ile içine girdiği dönemi Politik Bilimci ve Sinolog Tang Tsou; “Hiç kimse sahip olmadığı bir şeyi kaybedemez.” şeklinde özetlemiştir. Tsou, *Amerika’nın Çin’deki Başarısızlığı* (America’s Failure in China) adlı kitabında dönemi en belirgin haliyle tarif etmiştir. Tsou’ya göre;

*Çin’in kaybı” kolektif egomuz için nevrotik ve psikotik semptomları ortaya çıkaran ve nevrotik ve psikotik ayrım hakkındaki hikâyeyi akla getiren gerçekten travmatik bir deneyim olmuştur. Psikotik iki ve ikinin beş olduğuna inanır, nevrotik iki ve ikinin dört yaptığını bilir, ancak bu konuda mutsuzdur. Çin söz konusu olduğunda, Amerikan halkı nevrotik ve psikotik iki partiye ayrılmıştır.*²⁴⁸

²⁴⁸ Tang Tsou, *America’s Failure in China*, The University of Chicago Press, Chicago, 1963, s.vii

1.6. MAO ZEDONG'UN POLİTİK DURUŞU VE ERKEN DÖNEM ÇİN DIŞ İLİŞKİLER YAKLAŞIMI

ABD-Çin ikili ilişkilerinin, dönem içinde Çin açısından en önemli olarak görülen noktası ve Mao Zedong'un Amerika Birleşik Devletleri ile yaşadığı temel çatışmanın asıl nedeni, Çin Komünist Partisi'nin ve 1 Ekim 1949 devriminden sonrası Çin Halk Cumhuriyeti'nin hangi koşullara bağlı olarak hayatta ve güvende kalabileceği konusudur. ABD'nin Çin üzerinde uygulayacağı siyasetin, ne şekilde tezahür edeceği ve Amerikan etkisinin Çin'i hangi yönden etki altına almak isteyeceği, Mao'nun erken dönem çalışmalarının temelini oluşturmaktadır. Mao Çin'i Milliyetçiler ve bu kesimin yarattığı ideolojik etkiden devralan lider konumunda görülmüştür. Ancak devir alınan ülke savaş yorgunu ve yıkık bir konumdadır. Mao'nun komünist ideolojisi ülke bütününe kapsıyor gibi görünmekte, ancak Milliyetçi etki ve Çan Kay Şek, Tayvan adasına kaçtığı halde tam manasıyla Çin'de silinmemiş ve etkisini devam ettirmiştir.

1949 sonrası, mevcut durum, Komünist Parti'yi Sovyetler Birliği ile yeniden derin ilişki kurma metodolojisine mecbur bırakmıştır. Milliyetçilerin ülke dışına sürülmesi ile de Sovyet cephesi bir taraf seçmekten ziyade, zorunlu bir ortaklık politikasının parçası olmuştur. Stalin, Çin'in yeni iktidar partisi olarak Mao Zedong ve Çin Komünist Partisi ile yeni ilişkiler kurmaya başlamıştır. Mao bu kapsamda ilan ettiği devrimin ilk dış seyahatini Moskova'ya yapmıştır. Seyahat öncesi ise 5 Kasım 1949 tarihinde Stalin'e çektiği telgrafda önce Sovyetler'in sosyalist devrimini kutlamış, bu yapının Sovyetler üzerinde her geçen gün daha ileriye gitmesi gerektiğini ifade etmiş ve iki ülke arasında dostluk ve barış dileklerinde bulunmuştur.²⁴⁹ Komünist Parti'nin bu girişimi, ABD-Çin resmi ilişkilerini durma noktasına getirmiştir.

Mao, Çin Komünist Partisi ile elde ettiği zaferini, Çin Halk Cumhuriyeti'nin kuruluşu ile taçlandırmıştır. Çin Halk Cumhuriyeti'nin izleyeceği siyaset biçimini, Çin ile diğer devletler arasında kurulacak diplomatik ilişkiler olarak açıklamıştır. 1 Ekim 1949 tarihli açıklamasında, Çin Komünist Partisi tarafından kurulan ve adı "Çin Halk Cumhuriyeti Merkezi Halk Hükümeti Konseyi" (The Central People's

²⁴⁹ Mao Zedong, *The Writings of Mao Zedong Vol I September 1949-December 1955*, M.E.Sharpe Inc., New York, 1986, s.31

Government Council of the People's Republic of China) olan kurum üzerinden, Çin'in diplomatik ilişkilerinin tüm dünya ülkeleri ile sürdürüleceğini belirtmiştir.²⁵⁰ Zedong'un bu çağrısına ilk yanıt veren ülkelerden biri, ABD Savunma Bakanlığı tarafından, Mao'nun Komünist güçleri ve Japonya'ya karşı kullanılmak üzere ABD yatırımı alan Burma olmuştur. Burma, Komünist güçlerin havadan vurulabilmesi için ABD'nin inşaa ettiği bir hava üssü konumundadır. Zedong, Burma'nın teklif ettiği ikili ilişkiler talebi ile ilgili olarak bazı şartları öne koşmuştur. Bu şartlar, Burma'nın Kuomintang ile diplomatik ilişkilerini kesmesi gerektiği ve Pekin'e Komünist yönetimi tanıyan bir temsilci göndermesidir. Aynı zamanda görüşmeler sonucunda ikili diplomatik ilişkilerin başlaması, Komünist yönetimin alacağı karara bağlı olacağı belirtilmiştir. Mao'nun cevabı temelde, Burma üzerinden ABD'ye gönderilen bir mesaj işlevi de görmektedir. Mao'ya göre; "müzakere prosedürleri ve temsilciler tamamen gereklidir ve bu kurallar tüm kapitalist ülkeler için geçerlidir."²⁵¹ Mao Zedong "Halk Danışma Konferansı Ortak Programı"nın 54. maddesinde Çin dış politikasının üç temel ilkesini de ilan etmiştir. Bu ilkeler;

- Ülkenin bağımsızlığının, özgürlüğünün, toprak bütünlüğünün ve egemenliğinin korunması,
- Uluslararası tüm ülkelerin halkları arasında barış ve işbirliği,
- Emperyalist saldırganlık ve savaş politikasına karşı gösterilecek muhalefettir.²⁵²

Mao'nun diplomasi için belirlediği yol, birçok devlet tarafından tanınmamış ve olumlu geri dönüş almamıştır. Mao'da stratejik olarak dış ilişkiler konusunda aceleci bir tavır sergilememiş, birçok Batı devleti ile ilişki kurmayı reddetmiştir.

Çin'in Komünist Devrimi gerçekleştirmesi ile tıpkı ABD gibi kendisinin diplomatik ilişkilerde ve dünya siyasetinde özel bir rol üstlendiğini düşünmeye başlamıştır.²⁵³ Fakat benimsenen bu rol, erken dönemi kapsayan Çin dış ilişkilerinde, ABD gibi kendi iç dinamiklerini ve değerlerini tüm dünya siyaseti üzerine yaymak değil, aksine kendisini savunma ve koruma amaçlı edinilmiş bir rol olarak gösterilmiştir. Ancak İmparatorluk döneminden beri süregelen Çin siyasi

²⁵⁰ Mao Zedong, **On Diplomacy**, Foreign Language Press, Beijing, 1998, s.89

²⁵¹ Zedong, s.90

²⁵² Christopher A. Ford, **The Mind of Empire China's History and the Modern Foreign Relations**, The University Press of Kentucky, Kentucky, 2010, s.193

²⁵³ Kissenger, Çin, s.40

uygulayıcılığı ve pratikleri ile bilinmektedir ki Çin'in bu savunmacı görüntüsünün altında, temelinde ikna ve inanç yolları ile süregelen bir politik uygulayıcılık mevcuttur. Çin tarihinin her döneminde, Çin merkezîyetçiliğini komşularına benimsetmek için önce; Çinli liderlerin “te” adı verilen ve batılı anlayışta “doğuştan getirilen tanrısal bir erdem ve güç” manasına gelen bir doğaüstü yeteneğe sahip olduğunu iddia etmiş, ardından ise Çinli her liderin “Cennetin Oğlu” olduğunu kabul etmeleri gerektiği konusunda ısrarcı olmuşlardır. Te'ye sahip olan cennetin oğlu karşısında yabancılar Çin'e teslim olmaya ve Çin politikası ile uzlaşmaya mecburdular.²⁵⁴ Mao Zedong'da Pekin merkezli bir dünya komünist hareketini öngörmüş ve Çin siyasi kültürü tarafından “hua” yani “dönüştürülmüş” bir dünya kavramının başlangıcını, Çin'de gerçekleştirilen devrim olarak nitelemiştir.²⁵⁵ Bu algıyı, Çin tarihi boyunca, geleneksel siyaset anlayışından kopan ilk lider olarak kendisini tanımlayarak betimlemektedir. Mao öncesi liderlerin tamamı, geleneksel Çin'den alıntılar yapmış, hatta imparatorluk kültüründen alıntılar yaparak Çin siyasi anlayışını şekillendirdikleri görülmektedir. Örneğin Sun Yat Sen, çalışmanın önceki sayfalarında belirtildiği gibi, Batı hükümet sistemlerinden aldığı üç dalı (yürütme, yasama ve yargı), Çin'in geleneksel kurumlarından türetilen iki ek dalla desteklemiştir. Bunlar eski Çin geleneklerinden alınan, bağımsız kamu hizmetlerinin yakından incelemesi ve sansür sistemleridir. Sen'in düşüncesine göre geleneksel Çin bu iki sisteme sahiptir ve bu sistemler Çin hükümetinin yönetiminde oldukça etkilidir. Çan Kay Şek ise yine çalışmada belirtildiği üzere, Mançu Hükümeti'nin üzerinde önemle durduğu, Konfüsyüsçülük akımını benimsemiş ve Çin'de Neo-Konfüçyüsçülük akımı ile uyumlu toplum yaratmak istemiş ve çiftçilikle geçimini sağlayan bir toplum düzenini benimsemiştir. Mao ise geleneksel bu anlayışlara karşı çıkmıştır. Ancak Çin geleneksel siyasi düşüncesine ait fikirlere savaş ilan ederken, geleneksel edebiyatına ya da sanatına karşı bir hayranlık beslemiştir. Çin geleneksel siyasi düşüncesi Konfüçyüsçülük etkisinde kalarak bir uyum ve düzen anlayışını öne çıkarırken, Mao'nun hem iç hemde dış siyasette çatışmalara ve bu çatışmalardan çıkacak sonuçlara odaklandığı görülmektedir. Örneğin Mao öncesi geleneksel siyasete bağlı olan siyasetçiler, Konfüçyüsçü anlayışın bir uzantısı olarak

²⁵⁴ John King Fairbank, **The Chinese World Order Traditional Chinese Foreign Relations**, Harvard University Press, Massachusetts, 1968, s.43

²⁵⁵ Fairbank, *The Chinese World Order*, s.284

silah ve asker kullanmayı aşağılarken, Mao iç siyasette her iki tercihi kullanmaktan da çekinmemiş ve sıklıkla bir yöntem olarak başvurmuştur.²⁵⁶ Örneğin, 1935 dönemindeki siyasi anlayışını; “emperyalist güçler kendi aralarında çelişkiler yaşamakta, bu yüzden onların koşuşturduğu köpekleri olan toprak ağaları da birbirleriyle çelişkiye düşecektir ve birbirleri ile savaşacaklardır” şeklinde ifade etmiştir. Bu düşüncesini ise;

Mücadelemiz Japon emperyalizmine karşı yöneltildiğinde, Birleşik Devletler’in ve hatta Britanya’nın evcil köpekleri, efendilerinin değişen tonlarına itaat ederek, Japon emperyalistleri ve onların güçleriyle örtülü bir çekişmeye, hatta açık bir çatışmaya girebilirler. Bu kavga, çatlak ya da çelişki, gerçekten devrimci olan bir halk için yararlıdır. Çünkü bu, halkın devrimin çıkarına hizmet edecek toprak ağalarının bir hizbini, diğerine karşı oynamasını mümkün kılacaktır.”²⁵⁷

sözleri ile somutlaştırmıştır. Ancak devrim sonrası Sovyet yaklaşması esnasında bu görüşleri Stalin tarafından dahi eleştirilmiştir.

Mao’nun sıklıkla gelenekselci anlayıştan uzaklaşmak ve değişimi teşvik etmek için sosyal gerilimleri kullandığı ve toplumun farklı kesimlerini manipüle ettiği bilinmektedir. Mao’nun bu çatışmacılığa dayalı çözüm metodu, zirve noktasını “Kültür Devrimi” ile sonuçlanan dönemde “Tiananmen Meydanı” olayları esnasında da kendisini göstermiştir. Çin gelişip, zengin-fakir ve Çinli-yabancı arasındaki ayrım daraldığında, kuşaklar ve siyasi gerilimler ön plana almıştır.²⁵⁸ Mao’nun sürekli çatışmacı anlayışı, yaşamının son yıllarında Çin halkının iç desteğini tamamen kaybetmiştir. Modern Çin’e bakıldığında ise, Mao’nun devrimci anlayışının ve çatışmacı anlayışının büyük başarısızlıkla sonuçlandığı görülmektedir. Mao Zedong’un Çin’i ilerleyen dönemde soğuk savaş’ın temel argümanları ile çarpıştığında, beklenmeyen neticeleri beraberinde getirmiştir. Bu durum, sürekli devrim anlayışının etkisini yitirmesi ile birlikte Çin Komünist devletini, yalnızca

²⁵⁶ Kissenger, Çin, s.133

²⁵⁷ Yung Ping Chen, **Chinese Political Thought Mao Tse-Tung and Liu Shao-Chi Second Revised Edition**, Springer Science, Netherlands, 1971, s.28

²⁵⁸ Gregor Benton, **Mao Zedong and the Chinese Revolution Vol I Policies and Strategies 1919-1949**, Routledge Library of Modern China, London, 2008, s.8

Mao'nun yaşamının son yıllarında değil, Mao sonrası dönemde de giderek derinleşen bir meşruiyet krizine sürüklemiştir.²⁵⁹

Mao'nun zıtlıklar ve karşıtlıkların birbirine karşı kullanılarak fayda sağlanabileceği anlayışı, ABD-Çin ilişkileri bağlamında da kendisini göstermiştir. Mao'nun ABD siyaseti ve temsil ettiği değerler ile ilgili anlayışı, tarih içinde birbiri ile tutarsızlıklar göstermektedir. Mao kendi ifadesiyle Amerika'yı ilk kez *Dünyanın Büyük Kahramanları* adlı bir kitapta yayınlanan ve Amerikan Devrimi'nden bahseden bir makale sayesinde öğrenmiştir.²⁶⁰ George Washington döneminden başlayarak, Amerika Birleşik Devletleri tarihine karşı büyük bir hayranlık geliştirmiş ve "böyle harika insanlara ihtiyacımız var. Onları incelemeli ve Çin'i nasıl zengin ve güçlü yapabileceğimizi bulmalıyız ve böylece...Kore ve Hindistan gibi olmaktan kaçınmalıyız" ifadelerini kullanmıştır.²⁶¹

Benzer bir ifade 25 Temmuz 1916 yılında kaleme aldığı bir mektubunda da karşımıza çıkmaktadır. Mektupta 10 yıl içinde Çin'in Japonya'ya karadan, Amerika'nın ise denizden saldıracağını ifade etmiş ve bu saldırı sonucunda Doğu (Çin) ve Batının (ABD) yakın ilişkiler geliştireceğini ve karşılıklı ekonomik ve ticari ilişkiler geliştiren iki ortak olacağını iddia etmiştir.²⁶² Mao'nun bu öngörüsü tarihsel bağlamda kısmen doğru çıkmıştır. Ancak ilerleyen süreçte, Mao'nun ABD ile olası ortaklık düşünceleri, yerini karşıtlıklara bıraktığı görülmektedir. Mao'nun Komünizm düşüncelerinin sertleşmesinin etkisi ve Sovyet etki ve denetimi altına girmesiyle, ABD ile ilgili düşünce ve planlarının değişmiş olması oldukça muhtemel görünmektedir.

Benzer şekilde, Sovyetler ile kurduğu ilişkiler esasında, Sovyet nükleer caydırıcılığına güvenen Mao, Moskova'nın Washington'a karşı izlediği siyasi duruşun "yumuşaklaştığına" dair bir belirti gördüğünü ifade etmiş ve Sovyet yetkililere, bir nükleer savaşın tam bir felaket olmayacağı konusunda ısrar etmiştir.²⁶³ Komünist Devrim Savaşı'nın ilk yıllarında, partisinin sürekli cephe kaybetmesi ve

²⁵⁹ Chen Jian, "A Response: How to Pursue a Critical History of Mao's Foreign Policy", **The University of Chicago The China Journal** Sayı:49, 2003, s.138

²⁶⁰ Snow, s.127

²⁶¹ He Di, "The Most Respected Enemy: Mao Zedong's Perception of the United States", **Cambridge University Press The China Quarterly**, Sayı:137, 1994, s.145

²⁶² Mao Zedong, "Letter to Xiao Zisheng (July 25, 1916)", **Mao's Road to Power Revolutionary Writings 1912-1949**, (Ed. Stuart R. Schram), East Gate Book, London, 1992, s.104

²⁶³ Delia Davin, **Mao: A Very Short Introduction**, Oxford University Press, UK, 2013, s.90

ABD desteğiyle komünistlere kaybettiği toprakların büyük bölümünü geri alan Çan Kay Şek karşısında, partinin moralini yükseltmek amacıyla, Eylül 1946 yılında, Amerika Birleşik Devletlerini “kağıttan kaplan” olarak nitelendirmiştir.²⁶⁴ Bu tanıımı takiben bir Kuomintang müttefiki olarak, Amerikan hükümetine karşı açık propaganda iznini vermiştir. Çin içinde gerçekleşen ABD karşıtı bu duruş, 1946 tarihinden itibaren, Mao tarafından yönetilen bir siyasi propaganda çalışması hâline getirilmiştir.

Mao’nun ABD ile kurduğu değişken ve çatışmacı siyasetinin altında yatan nedenlerden bir diğeri ise, İkinci Dünya Savaşı’nın sonunda ve takip eden süreçte Japonya ve Çan Kay Şek ile olan mücadelede, ABD’yi fiili bir ortak olarak kabul etme olasılığının Komünist Parti için olan varlığıdır. Dönem itibariyle, Amerikan hükümetinin iç işleyişi ve dünya görüşü hakkında yeterli bilgiye sahip olmayan Mao, Washington ile Çin Komünistleri arasında kurulabilecek bir işbirliği beklentisine kapılmıştır. Fakat savaş öncesi ve sonrası dünyada ABD’nin Şek’i desteklemesi ve Komünizme karşı olan duruşu, Mao’nun ABD’ye karşı olan görüşünü daha da sertleştirmiştir. Bu sert görüş zaman içinde Anti-Amerikan bir tavrın kalıcı olarak yerleşmesine neden olmuş ve Çin Dış İlişkileri’nin temel dayanak noktası hâline gelmesini sağlamıştır. Mao, 3 Mayıs 1960 tarihinde 14 ülkeyi Çin’de kabul etmiş ve bu ülkelere hitabetine “*hepimizin ortak düşmanı ABD emperyalizmidir*” şeklinde başlamış ve ülkeler ile gerçekleştirdiği özel görüşmelerde her ülkeden ABD’nin kendi topraklarında uyguladığı emperyalist işgallerin detaylarını anlatmasını istemiştir. Yayınlanan deklerasyonun mesajı ise, Çin halkı, dünya halklarıyla birlikte ABD emperyalizmine karşı savaşacaktır olmuştur.²⁶⁵ Mao’nun iç ve dış ilişkilerde sürekli çatışma stratejisini izlemesini, gerçekleştirdiği devrimin niteliği ve Çin’in gelenekselci politikasının izlerini silme çabası olarak yorumlamakta mümkündür. Aralarında ABD Başkanı Richard Nixon ve Gerald Ford döneminde Ulusal Güvenlik Danışmanlığı ve Dışişleri Bakanlığı görevlerinde bulunmuş Henry Kissinger’ın da bulunduğu bir grup, bu stratejiyi Mao’nun kendisini ayrıcalıklı bir konumda görmesi ile ilişkilendirmiştir. Kissinger’a göre; Konfüçyüs kendi görevini toplumun ihmal ettiği değerleri yeniden topluma kazandırmak olarak görmektedir. Bu sayede toplum

²⁶⁴ Benton, s.201

²⁶⁵ Mao Tse-Tung, **Chairman Mao Tse-Tung's Important Talks With Guests From Asia, Africa And Latin America**, Foreign Languages Press, Peking, 1960, s.1

altın çağa ulaşacak ve ilerleyecektir. Ancak Mao bu görüşün aksi yönünü savunmakta ve kendisini geleneksel Çin liderlerinden ayrıcalıklı bir konuma yerleştirerek, gelenekselci duruşa zıt olan bir politik tavır geliştirmiştir. Mao'nun yaklaşımına göre, Konfüçyüsçü düzen Çin'i güçsüzleştirmiştir. Konfüçyüsçülüğün temel değerlerinden olan “uyum” ise boyun eğdirmenin bir başka yoludur. İlerlemenin tek koşulu, içeride ve uluslararası ilişkilerde, birbirleriyle çelişen güçleri karşı karşıya getirerek ortadan kaldıran bir dizi amansız denemeden geçerek sağlanabilirdi. Ve bu çelişkiler kendiliğinden ortaya çıkmamışsa, gerektiğinde kendisine karşı bile olsa, sürekli bir kargaşayı canlı tutmak Komünist Parti'nin ve onun liderinin yükümlülüğüdür.²⁶⁶ Bu nedenle Çin, Mao döneminde sürekli bir çatışma ortamı ve devinim içinde bulunmuştur. Kissinger'ın da dâhil olduğu grubun temsil ettiği bu bakış açısı, uzun süre ABD Dışışleri'nin Çin'e karşı olan temel yaklaşımını da şekillendirmiştir. 1961'den 1969 yılına kadar, John F. Kennedy ve Lyndon B. Johnson döneminde, Dış İşleri Bakanı olarak görev yapan Dean Rusk, daha sert bir çıkış yaparak Mao'yu Hitler ile özdeşleştirmiştir. Rusk, Hitler benzetmesini Çinli liderlerin geleceğe yönelik niyet ve planlarının göz ardı edilmemesi gerektiği konusunda ABD halkını uyaran açıklamalar yapmıştır.²⁶⁷ Mao'nun devriminin ilk on yılının, Amerikan özgüveninin ve İkinci Dünya Savaşı zaferinin teşvik ettiği güçlü bir amaç duygusuna denk geldiği göz önünde bulundurulduğunda, ABD'nin Çin'e dış ilişkilerine bakışının yoğunlukla “ele geçirilmesi gereken bir ideal” açısından gerçekleştiği ortadadır.

ABD'nin Mao'nun 1949 sonrası dış ilişkilerini yorumlama biçimleri arasında öne çıkan bir başka bakış açısı ise, Mao'nun bir dizi politik fikre sahip olmasından çok ideallere sahip olması ve dünya siyasetini takip etmektense, ideallerinin peşine düştüğü fikridir. Mao'nun izlediği politik yöntemler ABD siyaseti açısından, Çin'in Çinli olmayan dünyayla nasıl ilişki kurduğuna dair fikirlerden oluşmaktadır. Amerikalılar bu konuda, Marksizm-Leninizm'den ziyade, başarısını Çin geleneklerine borçlu olan bir Mao perspektifinden Çin'e yaklaştırmışlardır. Mao'nun tüm inkârlarına rağmen, geleneksel Çin siyaseti ve stratejisinin Çin'in asıl başarısını sağlayan öğeler olduğu fikri, ABD içinde yaygın bir kanı oluşturmuştur. Mao'nun

²⁶⁶ Kissenger, Çin, s.135

²⁶⁷ Chong-Do Hah, “Dean Rusk And Communist China”, *The Centennial Review*, Cilt:15, Sayı:2, 1971, s.192

amaçları ve yöntemleri arasındaki kasıtlı uyumsuzluk, döneminin birçok trajedisine neden olsa da, ABD dış politikası bu çatışmaları Sovyetlerin Marksizm ve Leninizm anlayışına bağlı bir sosyal mühendislik başarısı olarak görmüşlerdir.²⁶⁸

ABD-Çin arasındaki ikili ilişkilerin kurulmaya başladığı dönemde, Batılı güçler bir yükseliş dönemini yaşamaktadır. Kolonizasyon çalışmaları hız kazanmaktadır ve ABD'nin dünya sahnesine henüz çıktığı bir dönemin başlangıcıdır. Mao Zedong'un Çin topraklarında gerçekleştirdiği Komünist Devrime kadar Çin toprakları, ABD ve Avrupalı güçlerin kendisi için belirlenen siyasi ve kültürel bir dizi harekete sahne olmuştur. Çin, topraklarını ABD'nin politik uygulayıcılığına açmış ve kendisi için belirlenen "siyasi kaderi" yaşamıştır. Ancak 1949 sonrası hareketin bir dizi sonucu, ABD'yi stratejik önem atfettiği bir alandan uzaklaştırmakla kalmamış, aynı zamanda büyük stratejisine de yıkıcı darbeler indirmiştir. Bu durum ABD açısından yalnızca siyasi arenada değil, sosyo kültürel açıdan da bir dizi zorunlu değişikliği beraberinde getirmiştir. Örneğin Alan Lawrence *Komünizm Altındaki Çin* (China Under Communism) kitabında, 1949 sonrası ABD'li Çin uzmanlarının bölgesel çalışmaları hakkında;

*1949'dan itibaren, büyük ölçüde Hong Kong'da bulunan ve ABD tarafından iyi finanse edilen "Çin Gözlemcileri", büyük ölçüde resmi yayınlardan ve söylentilerden yola çıkarak çalışıyorlardı çünkü ülkeye sınırlı erişime sahiptilerdi.*²⁶⁹

şeklinde ifadeleri kaleme almıştır. ABD Çin ile olan siyasi ilişkisini sonlandırmamış, ancak kendisini bu ilişki biçiminden izole ederek, mesafe koyarak, hatta Çin'i ötekileştirerek politikasında ve söyleminde ABD'ye özgü bir Çin siyasi kültürünü yaratmıştır. Lucien Pye bu yaratılan özgün siyasal kültürü;

*Siyasal kültür, siyasetin olayları ile bu olaylara tepki gösteren bireylerin davranışları arasında önemli bir bağ oluşturur; çünkü bireylerin ve grupların siyasi davranışları elbette hükümet yetkililerinin eylemlerinden, savaşlardan, seçim kampanyalarından ve benzerlerinden etkilense de, bu olaylara gözlemciler tarafından yüklenen anlamlardan daha da fazla etkilenir.*²⁷⁰

²⁶⁸ Ross Terrill, "Mao in History", **The National Interest**, Sayı:52, 1998, s.59

²⁶⁹ Alan Lawrence, **China Under Communism**, Routledge University of Lancaster Press, London, 1998, s.viii

²⁷⁰ Lucien Pye, **Political Culture and Political Development**, Princeton University Press, New Jersey, 1965, s.516

şeklinde tarif etmiştir. ABD halkı ve siyaseti de 1949 sonrası Çin'e yönelik eylemlerinin birçoğunda benzer bir tavır içinde olmuştur. Ancak değişen dünya siyaseti, ABD tarafından önce kasıtlı olarak yaratılan, ardından da çözüm sunulabilmesi için yapılan müdahaleler, iki ülkeyi yeniden zorunlu bir işbirliğine yöneltmiştir. Bu iş birliğini sağlayan ve Çin'in 1949 sonrası kapanan kapısını açan kişi 1969–1974 yılları arasında görev yapan 37. Amerika Birleşik Devletleri başkanı Richard Millhouse Nixon olmuştur. Nixon ABD-Çin ilişkilerinin neden başlatıldığını ve neyi hedeflediğinin bir özetini 1983 yılında kaleme aldığı *Gerçek Barış: Batı için Bir Strateji* (Real Peace: A Strategy For The West) adlı kitabında ele almıştır. Kitap özünde, Başkan Ronald Reagan'ın görevindeki ilk yıllarında yazılmıştır ve ağırlıklı olarak, mevcut hükümetin süper güç ilişkilerinde yaşadığı siyasi krizleri eleştirmektedir. Nixon kitapta;

*Çin ile ilişkimiz, Sovyetler Birliği'ne karşı stratejimizin önemli bir unsurudur. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki birçok kişi, komünizme herhangi bir biçimde karşı çıktıkları için, 11 yıl önce Çin girişimimize karşı çıktı. Hem Çin; hem de Rusya komünist güçler olduğu için her ikisine de potansiyel düşmanlar olarak bakmamız gerektiğini iddia ettiler. Derin bir farkı fark edemediler. Sovyetler Birliği bizi tehdit ediyor. Çin etmiyor. Bu girişimi üstlenmeseydik ve Çin, Sovyet yörüngesine geri çekilseydi, Batı'ya yönelik Sovyet komünist saldırganlığının tehdidi, günümüzde olduğundan çok daha büyük olurdu.*²⁷¹

ifadelerini kullanmıştır.

²⁷¹ Richard Millhouse Nixon, **The Real Peace: A Strategy For The West**, Simon&Schuster, New York, 1983, s.53

İKİNCİ BÖLÜM

RICHARD M. NIXON BAŞKANLIK DÖNEMİ

2.1. AMERİKAN BAŞKANLIK MAKAMININ ABD HALKI İÇİN TAŞIDIĞI ANLAM

Amerikan toplumu, Amerikan Başkanlığı pozisyonuna ve bu görevin ifa edildiği ABD Başkanlık Sarayı “Beyaz Saray”a büyük anlamlar yüklemişlerdir. Beyaz Saray ve Başkanlık müessesesi, ABD halkı için “dokunulmaz” anlamı taşımaktadır. Amerikan Başkanı halk tarafından yalnızca kendisine devredilen erkleri siyaseten yürüten bir kişi olarak değil, aynı zamanda kendisinden beklenen rolleri de oynayan bir kişi olarak görülmektedir. Amerikan halkı nezdinde bir Amerikan Başkanı; devlet başkanı, baş yönetici, başkomutan, baş diplomat, baş yasa koyucu, başöğretmen, parti başkanı, halkın sesi, barışın koruyucusu, refahın yöneticisi ve bir dünya lideridir.²⁷² Başkan ABD’deki herkes için ahlaki bir sözcü olarak hizmet eder ve halkının genel duygularını, ruh halini ve ahlakını temsil eder. Amerikan Başkanlarının sahip olduğu güç temelinde bir ikna etme gücüdür. Bu güç ise kendisini Başkan’ın söylemlerinde ifa eder. Bu durumun bilincinde olan ABD başkanları, bu durumdan siyasi çıkar sağlamak ve halkın Beyaz Saray inancını pekiştirmek amaçlı olarak, kendilerinden önce gelen ve politik çıkarlarına uygun düşen birçok eski Başkan hakkında ya da politik uygulayıcılıkları hakkında söylemlerde bulunmuşlardır. Başkanların ABD tarihi bağlamında politikalarını ele almalarının ve geçmiş Başkanlara kasıtlı referanslar vermelerinin altında, devlet gücünün kullanılmasındaki ayrıntılara verilen önem yatmaktadır. Zaman içinde değişen Başkanların söylemleri, içinde bulunulan dönemin ruhu, toplumdaki veya ekonomideki genel durum, belirli günlerde ve yerlerde belirli araçları kullanan zihinler aracılığıyla kendilerini ifade eder. Bu değişkenlerden herhangi biri değiştiğinde, halk nezdinde sonuçları da aynı olmamaktadır. Bu nedenle birçok Başkan, Amerikanın kuruluşunda yer alan metinleri, ABD Başkanlık müessesine mal etmiş ve halkın oyunu alabilmek, ya da değişen Amerikan politikalarını meşru

²⁷² Garth E. Pauley, **Presidential Rhetoric Series the Modern Presidency and Civil Rights**, Texas A&M University Press, Texas, 2001, s.7

kılabilmek ve halka kabul ettirebilmek için sıklıkla bu metinlerin referanslarına başvurmuşlardır.²⁷³ Bu sayede ABD politikasının çizgisel bir doğrultuda ilerleyebildiği, dünya kamuoyuna sunulabildiği ve halkın takdirini kazanabildiği gösterilmek istenmiştir. Bu metodla aynı zamanda, Beyaz Saray'ın eskiliği vurgulanabilir ve toplum karşısında saygınlığı yükselir. Örneğin, Amerikan tarihinin en erken metinlerinden biri sayılan, John Winthrop tarafından 1630 yılında kaleme alınmış “Hristiyan Hayırseverlik Modeli” (A Model of Christian Charity) adlı metin, Amerikan toplumuna bin yılın en büyük vaazı olarak sunulmuş ve topluma ABD'nin kuruluşunun bir kutsal metni olarak kabul ettirilmiştir. 1981-1989 yılları arasında 40. Amerika Birleşik Devletleri Başkanı olarak görev yapan Başkan Ronald Reagan'ın seçilmesinin önündeki yolu açan ana metinlerden birisi, Winthrop'un 1630 yılında kaleme aldığı bu metin olmuştur. Reagan 25 Ocak 1974 yılında California Valisi görevini bırakmadan önce yaptığı konuşmasında, defalarca bu metinden alıntı yapmıştır.²⁷⁴ 1989 yılı Ocak ayında, Beyaz Saray'dan halka yaptığı son konuşmasında, aynı metni yeniden ele almış ve Winthrop'un adını bu kez direkt olarak kullanmıştır. Reagan'ın son konuşması;

Son birkaç gündür üst kattaki pencereden, biraz “tepenin üzerinde parlayan şehiri düşündüm. Bu tabir, onu hayal ettiği Amerika'yı anlatmak için yazan John Winthrop'tan geliyor.”²⁷⁵

ifadelerini içerir. Reagan ve farklı başkanlar, John Winthrop gibi konuşarak ya da metinler yazarak, Amerikan siyasetini meşru kılma ve ABD siyasi anlayışını eski metinlerin yardımı ile bir imparatorluk anlayışı gibi sunma amacı gütmüşlerdir. Bu metodun kullanımı ile amaçlanan ABD siyasi kararlarının dünyaya örnek olacak, bir model teşkil edecek, vizyoner kararlar olduğunu göstermektir. Ayrıca verilen kararların toplumu ikna etme gücü de önemlidir. Bu politik yaklaşım ve üslup aynı zamanda halkın Beyaz Saray ve Başkan anlayışını şekillendirir ve her iki kuruma da halk nezdinde saygınlık kazandırır.

²⁷³ Richard E. Neustadt, Ernest R. May, **Thinking in Time The Uses of History for Decision Makers**, Simon&Schuster Inc., New York, 1986, s.10

²⁷⁴ Jeff Parrott, “Ronald Reagan spoke at the first CPAC gathering in 1974. Here's what he said”, 26.02.2021, <https://www.deseret.com/indepth/2021/2/26/22303493/ronald-reagan-spoke-at-the-inaugural-cpac-in-1974-here-is-what-he-said-washington-dc>, (10.07.2021)

²⁷⁵ Ronald Reagan Presidential Foundation and Institute, 2021, <https://www.reaganfoundation.org/ronald-reagan/reagan-quotes-speeches/farewell-address-to-the-nation-2>, (10.07.2021)

Amerika Birleşik Devletleri'nde Başkan olmanın önkoşulunun, Tanrı'ya ve ülkeye duyulan aleni sevgi olduğu görülmektedir. Bir ABD Başkanının sahip olduğu inançları, vatandaşlar arasında önce vicdani sorumluluk ilkesine bağlı olarak gizlice, ardından ise seçim sonuçlarına yansıtacak biçimde aleni olarak, Başkana verilen önemin artışında ya da azalışında kendisini göstermektedir. Özellikle dindar seçmenlere yapılan çağrılar, başkanlık siyasetinin stratejik bir bileşenidir. Harry Truman'dan George W. Bush'a kadar her ABD Başkanı, evangelist ya da Katolik anlayış ya da Amerikan Protestanlığı çerçevesinden geçirilmiş bir Amerikan dünya görüşü sunarak, halkla açık ve derin bağlar kurmuştur. ABD içinde yer alan özellikle beyaz, evanjelik Protestan ve Katolik seçmenlerden oluşan büyük oy bloklarının varlığı ve bu sayıların önemli bir maddi güce ve siyasi güce sahip olması, başkan adayları için dinî inanç gösterilerini zorunlu hale getirmiştir. Bu durumun yakın tarihli ve önemli bir örneği, Clinton dönemi başkanlık seçimlerinde görülmektedir.

ABD siyasetinde Demokrat kesimi temsil eden gruplar 1980'ler ve 1990'lı yıllar boyunca, Beyaz Saray'da üç dönem üst üste görev yapan Cumhuriyetçi yönetimin boyundurluğuna katlanmak zorunda kalmışlardır. Demokratlar siyasi duruşları gereği karşı cepheleri gibi ABD kuruluş metinlerinden ya da Hristiyanlık dinine ait metinlerden alıntılar ya da benzetmeler yapmadan, seçmenlerine siyasi çağrılarda bulunmuşlardır. Üç Başkanlık dönemi süresince hiç seçim kazanamayan demokratlar, William Bill Jefferson Clinton ile demokrat parti stratejisini değiştirmeyi deneyene kadar başarı elde edememişlerdir. Clinton ise, 1992 yılının 16 Temmuzunda seçmenlerine yaptığı bir konuşma esnasında, Demokratların klasikleşmiş stratejilerinden ayrılan bir çıkış yapmıştır. Clinton konuşmasında İncil'den alıntılar yaparak, özellikle İsa'nın Son Akşam Yemeği'ndeki sözlerinden biri olan ve teoloji terminolojisinde sözcük anlamı olarak, İncil'in kendisine de referans veren "Yeni Ahit" kelimesi üzerinde durmuştur. Clinton yeni ahitin, ABD'nin ekonomik sıkıntılarını ele alma, bütçeyi dengeleme, eğitimi iyileştirme ve sağlık hizmetlerini genişletme planlarını destekleyecek halklar ve uygulayıcı hükümet arasında yapılan yeni bir ahit olduğunu iddia etmiştir. Bu söylem ile Clinton'a oy veren seçmen ile Clinton arasında bir ahit yapılmış sayılacak ve bu

maksatta, eğer Clinton seçilirse ABD Başkanı olarak seçmenine karşı kutsal bir görevi yerine getirecektir.²⁷⁶

İnanç ve Amerikan siyasetinin el ele yürüyüşü, 1960’larda sosyolog Robert Bellah tarafından ortaya atılan bir tabirle “sivil din” olarak adlandırılmıştır. Bellah sivil dini, bir toplumun tarihsel deneyimini aşkın bir gerçeklik ile birleştirerek yorumladığı bir inançlar, semboller ve ritüeller dizisi olarak tanımlamaktadır.²⁷⁷ Bellah, aynı Amerikan Başkanlarının gerek kuruluş dönemi metinlerini ele alıp siyaseten yeniden yorumlamalarını, gerekse de İncil’den alınan bölümlerin politikacılar tarafından siyasi çıkarlar için kullanılmasını, Amerikan Akademisinin partizan motivasyonları veya imaları olmayan, iyi huylu birer sembolik uygulama olarak algıladığını da eklemiştir.²⁷⁸ Ancak bu yorum kısmen doğru olup, her dönemde ki gerçekliği karşılamamaktadır. Örneğin 1960 yılında John Fitzgerald Kennedy (JFK), ABD başkanı olarak seçilen tek Katolik inançlı Başkan olmuştur. Fakat JFK’in adaylığından, seçilmesine değin geçen süreçte, halk nezdinde Beyaz Saray’ın ve ABD siyasetinin, Vatikan’ın bir oyuncağı olacağına dair endişeler, rakipleri tarafından had safhaya yükseltilmiştir. JFK’in bu endişeleri gidermesi ve Beyaz Saray’ın halk gözündeki saygınlığını yeniden kazandırması, üstesinden gelinmesi gereken bir icraat gibi görülmüştür. JFK siyasetinin göz önünde olduğu dönemde, Amerika’da ki siyasi atmosfer ağır bir “Beyaz, Anglo Sakson, Protestan” (White, Anglo Saxon, Protestant) (WASP) korkusu ile bezenmiştir. Müreffeh seviyedeki Protestan cemaatler, kiliseyi ellerinde tutmakta ve Beyaz Saray içinde de etkinlik göstermektedir. Dönem itibariyle Roma Katolikliği, sosyal düzen içinde, işçi sınıfı, göçmen, ya da etnik kökeninden memnun olmayıp, kimlik siyaseti için başvurulmuş ve çoğunlukla da dinî kimliğin değiştirilmesinin meşru kılındığı bir mezhep olarak görülmektedir.²⁷⁹ Kennedy siyasetinin rakipleri tarafından baskılanmaya yönelik yürütülen bu maksatlı siyaset ile JFK, toplumun Katoliklik görüşü ve kendisinin de Katolik olmasının verdiği etki ile şunları söylemiştir;

²⁷⁶ Jack R. Van Der Slik, Stephen J. Schwark, “Clinton and the New Covenant: Theology Shaping a New Politics or Old Politics in Religious Garb?”, **Journal of Church and State**, Cilt:40, Sayı:4,1998, s.874

²⁷⁷ Robert N. Bellah, “Civil Religion in America”, http://www.robertbellah.com/articles_5.htm, (10.07.2021)

²⁷⁸ David Domke, **The God Strategy How Religion Became A Political Weapon in America**, Oxford University Press, 2008, s.6

²⁷⁹ Camille Paglia, “Cults and Cosmic Consciousness: Religious Vision in the American 1960s”, **Arion: A Journal of Humanities and the Classics Third Series**, Cilt: 10, Sayı:3, 2003, s.91

*Kilise ve devletin kesin olarak ayrıldığı bir Amerika'ya inanıyorum; hiçbir Katolik piskoposun nasıl davranacağını söylemeyeceği ve hiçbir Protestan bakanın cemaatine kime oy vereceğini söyleyemeyeceği bir ülke hayal ediyorum.*²⁸⁰

Bu açıklama dönemin seçmenin sempati ile karşıladığı bir mesaj olsa da, o dönem ki seçimlerde, Kennedy'nin seçilmesine yardımcı olamamıştır. Kennedy ise Amerikan Başkanlığı ve dinî söylemin birbirinin iç içe geçmiş olması ile ilgili en önemli mesajı, 21 Nisan 1960 yılında vermiştir. Bu tarihte “Amerikan Gazete Editörleri Derneği” (American Society of Newspaper Editors) ile Washington’da yaptığı görüşme esnasında önce kendisini; ilk Katolik Cumhurbaşkanı olmaya çalışan bir kişi olarak değil, ulusuna Başkan olarak hizmet edebileceğine inanan, ancak aynı zamanda Katolik olarak doğmuş bir kişi olarak tanımlamıştır. Ardından Wisconsin Eyaleti’nde yaptığı ve içeriği tarım mevzuatı, dış politika, savunma, sivil haklar gibi başlıklardan oluşan konuşmasının konu başlıkları yerine, gazetelerin Başkanın dinî inancının Katoliklik olması hakkında yazmasını eleştirmiştir. Başkan aynı konuşmasında basını eleştirirken, Katolik kelimesinden yazılan 15 paragraf içinde, en az 20 kez bahsedildiğini söylemiş ve konuşmasının konusunu oluşturan süt çiftliklerinden, silahsızlanmadan, çalışma mevzuatından bir kez bile bahsedilmediğini belirtmiştir.²⁸¹

Dinî söylemlerin ön plana alınarak ya da metin altlarında vurgulanması stratejisi ile siyasi kurumların ve de seçmenin etki altında bırakılması metodu, dünyanın en büyük demokrasi fabrikası olarak görülen ABD’nin sıklıkla başvurduğu bir metoddur. Her başkanlık dönemi için hayati önem taşıyan bir başka mesele ise, demokratik bir Beyaz Saray oluşturabilmektir. Ancak demokratik Beyaz Saray anlayışı, bu anlayışın içeriği ve limitleri başkanın kim olduğuna göre değişiklik gösterebilmektedir. 1960 yılından beri Beyaz Saray’ın ve ABD başkanlarının özel danışmanlığını yürüten Richard E. Neustadt, ABD başkanlarının, Washington seçkinlerinin ve halkın başkanlık makamını anlama şeklini tasarlayan kişidir.

²⁸⁰ Domke, s.6

²⁸¹ John F. Kennedy Presidential Library and Museum, “Remarks Of Senator John F. Kennedy At American Society of Newspaper Editors, Washington, D.C., April 21, 1960 "The Religion Issue In American Politics", 21.04.1960, <https://www.jfklibrary.org/archives/other-resources/john-fkennedy-speeches/american-society-of-newspaper-editors-1960042>, (10.07.2021)

Truman döneminde göreve gelen, Clinton dönemine değin aktif olarak görevde kalan Neustadt'a göre Amerikan Başkanı, Beyaz Sarayın en zayıf halkasıdır. Başkanın temsil ettiği Amerikan tipi Demokrasi ise, bir organizasyon ürünüdür. Çoğu zaman Başkan'lar Kongre'nin onayı olmadan önemli bir değişiklik gerçekleştiremez ve pratikte, işleri halletmek için kişisel ikna, itibar ve kamu saygınlığından oluşan bir birleşim gereklidir. Neustadt'a göre Başkanın Beyaz Saray'daki ana görevi, siyasi amaçlarına ulaşmak için Başkanlık sistemini organize etmektir. Bu nedenle Başkanın amacına, tarzına ve gerçekleştirmek istediği işin algısına göre bir ekibin değerlendirilmesi gerekmektedir. Seçilmiş bir başkanın, başkanlık dönemini kendi tercihlerine göre şekillendirebilmesi için, kendisini sürekli hazır tutması gerekmektedir.²⁸² Başkanın ekibi ve ekibin yetkinliği, içeride Amerikan halkının Beyaz Saray algısını yönlendirirken, dışarıda ise ABD politikalarının yönlendirilmesine ve etkinliğine katkı sağlamaktadır. Politikaların uygulanması esnasında başkan ve ekibi arasındaki uyum ya da uyumsuzluk, Amerikan siyasetinin başarısının temelini oluşturur. Örneğin, 2015 yılında PEW Araştırma şirketi tarafından yapılan bir araştırmaya göre, ABD halkının %19'u hükümete her zaman veya çoğu zaman güvendiğini söylemiştir. Sadece %20'si hükümet programlarını iyi yönetiliyor olarak tanımlamaktadır. Halkın %55'i ise sıradan bir Amerikalının ulusal sorunları çözmede başkandan daha iyi bir iş çıkarabileceğini söylemiştir.²⁸³ Obama yönetiminin son dönemini kapsayan bu anket, Trump dönemine geçiş öncesi Beyaz Saray işlevliği hakkında bir görüntü sunmaktadır. Bu dönemde, tıpkı anketin yansıttığı sonuçlarda görüldüğü gibi, hükümet çok fazla sayıda sosyal politikayı devreye almış ve birçoğundan halkın beklediği sonuçlar çıkmamıştır. Halkın sıradan bir Amerikalı'nın ülkenin sorunlarını çözmede, başkan'dan daha başarılı olabileceği düşüncesini yansıtmaması, Beyaz Saray çalışma ekibinin içindeki kırılmayı göstermektedir. Bu duruma örnek olarak sunulabilecek veri, 2010 yazında Obama'nın iklim değişikliğiyle mücadele için kapsamlı bir üst sınır ve ticaret yasasını çıkarmaya çalışmasıdır. Yasa, Obama tarafından sunulmuş ancak Beyaz

²⁸² Richard E. Neustadt, **Preparing to Be President The Memos of Richard E. Neustadt**, AEI Press, Washington D.C., 2000, s.6

²⁸³ Pew Research Center, "Beyond Distrust: How Americans View Their Government", 23.11.2015, <https://www.pewresearch.org/politics/2015/11/23/beyond-distrust-how-americans-view-their-government>, (15.07.2021)

Saray içinde yasanın kapsamına ilişkin oluşan muhalefet nedeniyle, çıkması başarısız olmuştur.²⁸⁴

Amerikan toplumu kendisini diğer tüm toplumlar arasında istisnai bir konumda görme eğilimlidir. “Amerikan İstisnacılığı” (American Exceptionalism) olarak adlandırılan bu tanım, köklerini erken dönem metinlerinden almıştır. Amerikan istisnacılığı, Amerika Birleşik Devletleri’nin yaratılışı gereği, mevcut uluslardan farklı bir konumda olduğu fikrini savunmaktadır. Bu fikrin savunucuları, Amerika’nın mevcut dünya sahnesinde farklı ve olumlu bir rol oynamasının ülkenin doğal bir hakkı olduğunu savunmaktadır. Kavramın literatüre ilk kazandıran kişi Alexis de Tocqueville’in kaleme aldığı “Amerika’da Demokrasi” (Democracy in America) adlı çalışmadır. Tocqueville çalışmasında Avrupa’da yaygınlaşan sosyal demokrasi teriminin, Amerika’da büyük ölçüde olmadığından bahseder. Bu Avrupayı yönetim algısının yerine, Avrupa demokrasilerinin karakteristik sosyal veya sınıf temelli anlayışının, ABD’de doğrudan bir bireysel özgürlük anlayışıyla ilişkilendirildiğinden bahsetmiştir. Avrupalıların aksine, Amerikalılar, özel hakların ve âdemi merkeziyetçiliğin üstünlüğünü vurgulayarak, özgürlük ve eşitlik arasındaki gerilimleri ön plana almaktadır. Tocqueville, federal âdemi merkeziyetçilik sisteminin, öz yönetimi teşvik ederken, dindarlığın ise hükümetin ahlaki düzenlemedeki gerekliliğini ve rolünü sınırladığını gözlemiştir. Böylece, muhafazakâr bir duruşa sahip, ancak sosyal ve ahlaki bağlamda radikal demokratik bir siyaset ABD’de uygulanabilmiştir.²⁸⁵ Avrupa’da ise yeni işçi sınıfının ideali ve talebi, Birleşik Devletler’de olduğu gibi yalnızca bireysel haklara sahip bir burjuva demokrasisi için değil, sosyal bir demokrasi yapısının kapsamlı uygulanması içindir. Avrupa uygulamalarının aksi yönünde hareket eden ABD, uygulayıcılık metodunun sonuçlarını, toplum kanaati nezdinde birçok kişinin demokrasinin temsil, ifade özgürlüğü ve sansür konuları gibi konuları ele almasının, bireylerin ve grupların hükümetle olan ilişkisi sonucunda gerçekleştiğini düşünmesini sağlamıştır. Bu durum, Beyaz Saray ve ABD Başkanının politikalarını uygulama aşamasında, partilerinin sahip oldukları görüşleri, kamuoyunu şekillendirme ya da algı oluşturma

²⁸⁴ Bu yasa ileri bir tarihte Temiz Enerji Planı adı ile yeniden gündeme getirilmiş ve Paris İklim Anlaşması kapsamında kabul edilmiştir.

²⁸⁵ Richard Harvey Brown, **Culture, Capitalism, and Democracy in the New America**, Yale University Press, New Heaven, London, 2005, s.11

aşamasında, rahat bir hareket zeminine sahip olmalarını sağlamışlardır. Ancak Amerikalıların kamu felsefesi değiştiğinde, istisnailiklerinin karakteri de değişmiştir. Özellikle 1960 ile 2000 arasındaki dönemde kamu felsefesi, liberal konsensustan muhafazakâr üstünlüğe doğru bir geçiş yapmıştır. Bu geçişte ABD Başkanlarının siyasi uygulayıcılığı bir ana unsurdur. Bu geçiş sonucunda Amerika'nın en güçlü tarihsel söylemi, istisnacılık, belirli bir çevrenin ana inancı olarak kalmış, yoğunlukla Amerikan milliyetçiliğinin ana teması olarak kullanılmıştır. 2000 sonrası dönemde Amerikalılar, bir önceki nesli temsil eden ebeveynlerinin, kendilerini övdüklerinden çok daha farklı şekillerde istisnai oldukları için kendilerini övmüşlerdir. Bu dönemde Amerikan toplumu, liberal olmaktan gurur duyan bir toplum yapısına sahip iken, günümüzde iki farklı gruba ayrılmış ve Amerikan istisnacılığının bir parçası olarak, muhafazakâr olmaktanda eşit derecede gurur duyan bir grubun ortaya çıkmasına neden olmuşlardır. Bu grubun ortaya çıkmasının nedeni olarak, ABD Başkanlık söylemleri, Beyaz Saray uygulamaları gibi nedenlerin yanında, Beyaz Saray'ın dünya meseleleri karşısında gösterdiği reflekslerinde önemi vardır. Özellikle 1945 sonrası nesli için Beyaz Saray politikaları, Başkan'ın dış ilişkileri ile şekillenen bir dönemi işaret etmiştir. Harry Truman, Dean Acheson, Dwight Eisenhower, John Kennedy, Lyndon Johnson ve Richard Nixon-Henry Kissinger ikilisinin aktif olduğu dönemler dış politikada, ABD kuruluş stratejisiyle oldukça farklı yönlerde ilerleyen politikalar izlenmiştir. Adı geçen Başkanların döneminde izlenen yol, kuruluş metinlerde yer alan tepede parlayan şehir olup, dünyaya örnek olmak stratejisinden oldukça uzaklaşmış, bunun yerine George Kennan'ın "etkili çevreleme" kavramıyla tanımlanan, tecrit ve saldırganlık arasında gidip gelen bir orta yol hâline gelmiştir. 1945'ten 1970'lerin ortalarına kadar, Cumhuriyetçi ve Demokratik yönetimler bir görüş birliği içinde olarak, bu stratejiye dair bağlılığı paylaşmışlardır. Ancak Kongre'nin sürekli olarak dış politika üzerindeki kontrolünü kaybetmesi, alınan kararlar ve Başkan'ın halkı ile olan ilişkisi, kısmen Soğuk Savaş nükleer rekabeti ve istihbarat savaşlarının gerektirdiği gizlilik gerekçeleri ile de birleşerek, yönetim otoritesinin ABD Başkanı'ndan yeniden Beyaz Saray'a doğru yoğunlaşmasına başlamıştır.²⁸⁶ Joseph Robinette Biden Jr. öncesi görev yapan, 45. ABD Başkanı Donald John Trump'ın girişimleriyle gerçekleşen ve sonucunu Capitol Hill saldırısı

²⁸⁶ Godfrey Hodgson, **The Myth of American Exceptionalism**, Yale University Press, New Heaven London, 2009, s.184

ile veren girişim, Beyaz Saray'ın sahip olduğu bu otoriteye bir meydan okuma girişimidir. Beyaz Saray ekibinin ortak politikalarını izlemek yerine, kendi bireysel politik kararlarını izlemek yanlısı olan Trump, siyasi kültürünün eksikliği ve popülist ve izolasyonist içgüdülere dayanan, belirsiz politik anlayışı ile ABD başkanlık otoritesinin yeniden Beyaz Saray politikalarının üzerine çıkmasını sağlamıştır. Trump başkanlığı bir parti politikasını yansıtmakta ve belirli bir kitleyi özellikle hedef almaktadır. Oysaki ABD'nin kurucu babaları, seçilmiş başkanların tüm ülkeyi kendi seçmenleri olarak görmelerini ön plana alan bir yöntemi tasarlamışlardır. Temel ABD başkanlık anlayışı, tek bir kongre bölgesini temsil eden meclis üyelerinin veya tek bir eyaleti temsil eden senato üyelerinin aksine, başkanların herkesi temsil ettiği bir sisteme dayanmaktaydı. Ancak modern Beyaz Saray günümüzde, beklenenden çok daha fazla güç kullanan, ancak halkın yalnızca yüzde ellisi adına başkanlık yapan bir yapıya sahiptir.²⁸⁷ Bir siyasi yönetim sistemi olarak görülen Beyaz Saray yerine, bir başkanın partisinin kongreyi kontrol etmesi otokratik bir davranıştır ve halk üzerinde önemli bir kontrol mekanizmasının varlığını sağlamaktadır. Trump yönetimi bu özelliği ile öne çıkmış bir siyasi yapıyı temsil etmiştir. Benzer bir siyasi tavrı ABD, Richard Nixon döneminde de deneyimlemiştir. Nixon'da 1960'lı yıllarda yaşanan toplumsal değişimlerinin, kendi seçmenlerini temsil ettiğini düşündüğü, milyonlarca beyaz Amerikalı'yı huzursuz ve korkmuş hissetmesine neden olduğunu fark etmiş, ancak statükodaki bu değişikliklerin, Amerikan ulusunun demokratik ilerlemesine katkı sağlayacak adımlar olarak görülmesi yerine, toplumsal öfke ve korkuyu körükleyerek siyasi bir avantaja çevirmiştir. Nixon yönetimi de görev süresi boyunca siyasi baskıyı, gerek halk üzerinde kitlesel kontrol politikaları ile artırarak, gerekse de siyasi rakipleri üzerinde Watergate skandalı ile siyasi bir kontrol mekanizması kurarak yönetmiştir.²⁸⁸ Amerikan tarihindeki ilk başkanlık istifasıyla sonuçlanan Nixon yönetimi, ABD tarihindeki en büyük parti görüşünün, önce ABD halkı üzerinde uygulanmasına, ardından da dünya siyasetinde sahnelenmesine neden olmuştur. Nixon dönemi bu

²⁸⁷ David Orentlicher, "Political Dysfunction and the Election of Donald Trump: Problems of the U.S. Constitution's Presidency", **William S. Boyd School of Law Scholarly Works**, Cilt: 50, Sayı:247, s.249

²⁸⁸ Robert Justin Goldstein, **Political Repression In Modern America: From 1870 To 1976**, University of Illinois Press, Chicago, 2001, s.461

açından, ABD tarihinin gördüğü en büyük cumhuriyetçi parti politikasının uygulandığı dönemdir.

2.2 RICHARD M. NIXON'IN YAŞAMI VE POLİTİK KARIYERİ

Richard M. Nixon, günümüzde birçok yazar, eleştirmen, siyasetçi ya da akademisyen tarafından ABD'nin en büyük siyasi liderlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Hakkında biyografi yazan yazarlar onu, ABD siyasetini değiştiren kişi olarak tanımlamaktan çekinmemişlerdir. Biyografist Conrad Black Nixon için; “Amerika Birleşik Devletleri'nin siyasi tutkularını kırk yıldan fazla bir süredir kimsenin yapmadığı şekilde kışkırtan ve dünya tarihini değiştiren başkan”, olarak tanımlamıştır.²⁸⁹ Irwin F. Gelman, Nixon hakkındaki literatüre özel bir tanımlama kazandırmış ve “Nixon karşıtı” (Nixonphobes) ve “Nixon sevenler” (Nixonphilies) kelimelerini tanımlamıştır.²⁹⁰ Günümüzde Nixon hakkındaki en detaylı biyografik bilgileri sunan, üç ciltten oluşan çalışmasıyla Nixon tarihçisi ünvanını alan Stephen E. Ambrose triolojisini, “Nixon istifa ettiğinde, kazandığımızdan fazlasını kaybettik”, cümleleriyle sonlandırmıştır.²⁹¹

Nixon yönetimi dönemi, yalnızca ABD siyasi tarihi bağlamında ele alınmamış, Amerikan kültür çalışmalarında da üzerinde sıklıkla durulan bir dönemi temsil etmiştir. Bu dönem yalnızca politik uygulayıcılık ve bu uygulayıcılığın sonuçları ile sınırlandırılan bir alan olarak görülmemektedir. Richard Nixon, birçok alanda modern ABD sosyal kültüründe hâlâ izleri görülmekte olan bir dizi ilki gerçekleştiren bir başkandır. Örneğin Amerikan opera tarihinde, adına opera yazılan ilk başkan olma ünvanı Nixon'a aittir. 22 Ekim 1987 tarihinde ilk gösterimi yapılan ve John Adams tarafından yazılan “Nixon Çin’de” (Nixon in China) operası, ABD’li bir başkanın izlediği siyaseti ve sonuçlarını anlatan ilk operadır. Nixon operası günümüzde hâlen “The Metropolitan Opera” tarafından sergilenmektedir.²⁹² Nixon aynı zamanda döneminin en güçlü kitle iletişim icadı olan televizyona yenilen ilk

²⁸⁹ Conrad Black, **A Life in Full Richard M. Nixon**, BBS Public Affairs, New York, 2007, s.14

²⁹⁰ Irwin F. Gelman, **The Contender**, Yale University Press, New Haven and London, 2017, s.25

²⁹¹ Stephen E. Ambrose, **Nixon Volume Three, Ruin and Recovery 1973-1990**, Touchstone Books, 1992, New York, s.756

²⁹² The Metropolitan Opera, “Nixon in China”, 2021, <https://www.metopera.org/season/on-demand/opera/?upc=811357014158>, (17.07.2021)

başkandır. Nixon-Kennedy seçim yarışında, televizyondan canlı yayınlanan seçim tartışması, kitle iletişimi çalışmaları açısından önemli bir bulguyu ortaya çıkarmıştır. Sosyal bilimciler, Nixon-Kennedy tartışmasını radyodan dinleyen vatandaşların, Nixon'ı kazanan olarak değerlendirdiğini, ancak televizyondan izleyen vatandaşların; Kennedy'nin kazandığını düşündüğünü ortaya koyan bulgular sunmuştur. Nixon'ı radyodan dinleyenlerin yüzde 43'ü Nixon'ın kazanacağını ifade etmişlerdir. Ancak televizyon izleyicilerinin yüzde 53'ü tartışmayı berabere veya yüzde 29 fark ile Kennedy'nin kazanacağını ifade etmişlerdir.²⁹³ Nixon'ın alnının sık sık terlediği ve yorgun ve solgun bir görüntü ile halkın karşısına çıkması karşısında, Kennedy'nin bronzluğu ve kamera önündeki rahatlığı sıklıkla karşılaştırılmıştır.

Kathryn Cramer Brownell, 1960'lı yılların siyasi sürecinde, siyasi eğlencenin yükselen bir değer hâline geldiğini ve zaman içinde bu durumun artan önemini, Richard M. Nixon gibi kimsenin kavrayamadığı ifadelerini kullanmıştır. Nixon'ın Yahudi film yapımcılarının, yeni doğan modern sinema endüstrisinden gelecek refah arayışına başladıkları yıl olan 1913'te doğduğunu ve her ikisinin de Amerikan siyasetini “Şov dünyası siyaseti” (Showbiz politics) hâline dönüştüren asli unsurlar olduğunu ifade etmiştir.²⁹⁴ Nixon aynı zamanda seçim kampanyası için çektiği reklamlarda, diğer başkanlardan ayrıcalıklı bir tavır sergilemiştir. Seçim kampanyalarında ısıklık çalabilen, elleri ceplerinde yürüyebilen ya da insanlarla el sıkışarak görüntü verebilen ilk ABD başkanıdır. Brownell'a göre; Nixon halka bir politikacıdan ziyade bir “ünlü” (celebrity) olarak sunulan ilk başkandır. Amaç halk üzerinde siyasi kimliğin unutturulması ve bu sayede siyasi meşrutiyet kazanılmasıdır.²⁹⁵ Nixon, Hollywood tarafından da sıklıkla ele alınan bir imge hâline gelmiştir. 1995 yılında yazar, yapımcı ve yönetmen Oliver Stone, Nixon'ın biyografisini anlattığı, üç saatin üzerinde bir süreye sahip *Nixon* adlı filmini çekmiştir. Filmde Nixon rolünü Anthony Hopkins canlandırmıştır. Film Hong Kong'da, “Büyük Yalancı” (The Big Liar) olarak tercüme edilen bir isimle gösterime

²⁹³ The University of Virginia Miller Center, “The Presidency In The Television Era”, 2021, <https://millercenter.org/the-presidency/teacher-resources/recasting-presidential-history/presidency-television-era>, (17.07.2021)

²⁹⁴ Kathryn Cramer Brownell, **Showbiz Politics: Hollywood in American Political Life**, The University of North Carolina Press, Chapel Hill, 2014, s.11

²⁹⁵ Brownell, s.157

girmiştir.²⁹⁶ 2004 yılında gösterime giren ve Sean Penn'in başrolünü oynadığı *Richard Nixon'a Suikast*²⁹⁷ (The Assassination of Richard Nixon) adlı film ise, Nixon dönemi politikalarını, kendi kişisel problemleri ile özdeşleştirerek bunalıma giren ve suikast düzenleme temasından hareketle, ABD'nin ilk uçak kaçırma girişimini gerçekleştiren bir mobilya satıcısının hikâyesini anlatmaktadır. Gerçek bir hikâyeye sahip olan film, Nixon dönemini anlamak için önemli ipuçları sunmaktadır.

Carl Freedman yirminci yüzyılı "Nixon Çağı" olarak adlandırmıştır. Tanımlamasıyla aynı adı taşıyan "The Nixon Age", "Nixon Çağı" adlı eserinde yaptığı tanımlamayı; Nixon'ın yalnızca sürekli kazanan, en iyi konuşmaları yapan, enerjisi ve karizması en yüksek ABD başkanı olduğu için değil, aynı zamanda ABD seçmeninin duygularını somutlaştırarak ve kendisini bu toplumun yeri geldiğinde bir kaybedeni, yeri geldiğinde ise bir suçlusu olarak ilan etmekten çekinmediği için başarılı olduğunu savunmaktadır. Freedman'a göre Nixon, liderlik yaptığı dönemin ve yaşamının çoğunu, suçlu olarak doğmuş olma duygusunun üstesinden gelmek için çalışmaya harcamıştır.²⁹⁸ ABD nüfusunun, özellikle oy verme hakkına sahip olan beyaz seçmen kesimin inanç sisteminin temelini oluşturan bu doğuştan suçlu olma hali, Nixon'ın siyasi kariyeri boyunca kullanmaktan çekinmediği önemli bir motivasyonu da temsil etmektedir. Richard Nixon siyasi kariyeri boyunca, karşısına çıkan rakiplerini çoğu kez suç olarak değerlendirilebilecek metodlarla alt etmiş, başkanlık döneminin sonunda ise kendisi de ABD siyasi tarihinde işlenmiş en büyük suçlardan birinin baş aktörü olmuştur. Hukuk fakültesini bitiren bir başkanın, suç teması ağırlıklı olarak ilerleyen kariyeri, başkanlık sonrası yaşamında ise onu eleştirenler tarafından sıklıkla dile getirilse de Nixon'ın belagat kültüründeki ustalığı ve ABD başkanlık sistemini tüm sistemlerin üzerinde görmesi, ayrıca bu pozisyona Tanrısal bir mana yükleme ile eleştirileri ustalıkla savuşturulmuştur. Nixon'a göre; eğer başkan yaptıysa, yapılan iş asla yasadışı değildir.²⁹⁹

Richard Nixon'un hayatı, insan doğasına ait birçok paradoksu netlikle görebileceğimiz yaşam öyküsüdür. ABD'nin 37. Başkanın hayatı yalnızca karmaşık

²⁹⁶ Imdb.com, "Nixon (1995) Trivia", https://www.imdb.com/title/tt0113987/?ref=fn_al_tt_1, (27.07.2021)

²⁹⁷ Imdb.com, "The Assassination of Richard Nixon", <https://www.imdb.com/title/tt0364961>, (27.07.2021)

²⁹⁸ Carl Freedman, **The Age of Nixon**, Zero Books, Washington, 2012, s.9

²⁹⁹ Peter Morgan, **Frost/Nixon**, Faber and Faber Publishing, London, 2006, s.103

değil, aynı zamanda insanın sahip olduğu pozitif potansiyel ile negatif potansiyelin bir çarpışmasını temsil eder. Ancak tüm karmaşıklığına ve ABD'nin belki de en depresif döneminin başkanı olmasına rağmen Nixon, birçokları için Amerikan rüyası ile özdeşleştirilmiştir. Yalnızca kişisel yaşamı değil, başkanlık yılları da ABD için siyasi, halk için ise kişisel bir restorasyon dönemini temsil eder. Onun döneminde Amerikan rüyası yeniden şekillenir.

Richard Millhouse Nixon, 11 Ocak 1913'te oldukça mütevazı şartlarda, Amerikan toplumunun "Quaker" olarak adlandırdığı mezhebe ait olan bir aileye mensup olarak doğmuştur. Quaker'lık bir Protestanlık tarikatıdır. Bu tarikat 1640'lı yıllarda dinî fikirlerin oldukça yaygın olduğu ve birçoğunun uygulamaya kolaylıkla geçebildiği İngiltere'de ilk kez görülmüştür. En kısa tabirle, İngiltere'nin baskın Püriten kültürü ışığında gelişen İncil kültüründen, epistemolojik bir kopuş olarak anlaşılabilir. Bu anlayışın temelini, İngiliz İç Savaşları (1642-1648) sırasında gelişen ve 1649 yılının başında, I. Charles'ın idamıyla en yüksek seviyeye ulaşan şiddet atmosferi oluşturmuştur. George Fox tarafından kurulan Quakerlık hareketi, bu şiddet atmosferine karşı oluşturulan; apokaliptik maneviyatın ön planda tutulduğu ve her türlü şiddet eylemine karşı durulan bir anlayışı temsil etmektedir.³⁰⁰

Nixon'ın doğduğu bölge, California Eyaleti'nin Yorba adlı bölgesidir. Yorba, Los Angeles'a yirmi mil (32.18 km) uzaklıkta olmasına rağmen, büyük şehrin dinamiklerini taşımayan, genellikle ABD'ye göçmen olarak gelen kişilerin yaşadığı bir bölgedir. Bölge nüfusu yoğunlukla, yakın çevrede bulunan büyük çiftliklerde çalışmak için gelen göçmen işçilerin oluşturduğu bir nüfusa sahiptir. Bir göçmen yerleşim bölgesi olması ve geçici mevsimlik işçilerden oluşan nüfusu, bölgede kalıcı bir kültürün oluşmasının önüne geçmiştir. Bölgenin öne çıkan kültürel dokusu, Quaker cemaatine ait ailelerin varlığı ile tek yönlü olarak gelişmiş ve ABD'nin en koyu inançlara sahip olan Quaker bölgelerinden biri olmasını sağlamıştır. Quaker inancı bölge için, yabancılara karşı koruma sağlayan bir anlayıştır. Günümüzde bu anlayış New York ve New Jersey Eyaletleri'nde de yeniden ivme kazanmıştır.

Nixon'ın babası Frank Nixon'dır. İrlanda kökenlidir. Ohio Eyaleti'nin küçük bir kasabası olan Elk isimli kasabada doğmuştur. Frank Nixon, bölge yerlisi

³⁰⁰ Douglas Gwyn, "Seventeenth-Century Context and Quaker Beginnings", **Early Quakers And Their Theological Thought**, (ED. Stephen W. Angell, Pink Dandelion), Cambridge University Press, New York, 2015, s.13

olmamasına rağmen, okulu erken yaşta bırakması ve birden fazla mesleği olması neticesinde, bölgedeki iş fırsatlarından yararlanmak maksatıyla Yorba bölgesinde ikamet etmiştir. Ancak Baba Nixon'ın uzun süre belirli bir mesleğinin olmadığı görülmektedir. İcra ettiği meslekler arasında bilinenler ise marangozluk, koyun kırpıcılığı, duvar ustalığı, patates çiftçiliği, çömlekçilik, traktör sürücülüğü, berberliktir.³⁰¹ Babası George Nixon, 1863 yılında Gettysburg Savaşı esnasında ölmüş ve Frank Nixon babasız büyümüştür. Yorba bölgesindeki ikameti esnasında, en son icra ettiği meslek olan tramvay sürücülüğü görevinde, çalıştığı şirketin kendisine bir gelecek vaad etmediğini düşündüğü için, aynı eyalette yer alan Whittier adlı bölgeye taşınmıştır. Whittier ise, yaşamın Quaker inançları ile örüldüğü ve yalnızca “Dostlar Kilisesi” (Friends Church) adlı Quaker kilisesi çevresinde sürdürüldüğü bir kasabadır. Nixon'ın doğduğu yıl olan 1913 yılında kasaba nüfusu 4550 kişiden oluşmaktadır ve bu nüfusun 1550'sini Quaker inancına sahip insanlar oluşturmaktadır. Frank Nixon, 1908 yılında bir Pazar ayını için gittiği Dostlar Kilisesinde, Jane Milhous ile tanışmıştır. Jane Milhous gelecekte Başkan Nixon'un annesi olan Hannah Milhous'un kız kardeşidir. Baba Frank Nixon, Jane Milhouse sayesinde Hannah Milhous ile tanışmış ve çift tanıştıktan kısa bir süre sonra 25 Haziran 1908 tarihinde evlenerek, beş çocuk sahibi olmuşlardır.

Richard Nixon, 9 Ocak 1913 tarihinde çiftin dünyaya getirdiği ikinci çocuktur. Nixon ailesinin çocukları sırasıyla 1909 doğumlu Harold, 1913 doğumlu Richard, 1915 doğumlu Francis Donald, 1918 doğumlu Arthur ve 1930 doğumlu Edward'dır. Hannah Milhous tüm çocuklarına İngiliz Kraliyet ailesi mensuplarına ait isimler vermiştir. Richard ismi ise “Aslan Yürekli Richard”dan (Richard The Lion Heart) gelmektedir.³⁰² Ancak Nixon'ın iki kardeşi Harold ve Arthur Nixon henüz küçük yaşta iken tüberküloz hastalığı nedeniyle vefat etmiştir. Baba Frank Nixon'da annesini sekiz yaşındayken tüberkülozdan kaybetmiş ve uzun süren hastalık ailesini beş parasız bırakmıştır.³⁰³ İki kardeşin aynı anda hastalanması ve uzun süren tedavileri, Richard Nixon'ın çocukluk yıllarında ihtiyaç duyduğu anne sevgisinden mahrum kalmasını sağlamıştır. İki çocuğunu kaybetmesi, Hannah Milhous'u sert mizaçlı bir yapıya büründürdüğü görülmektedir. Nixon'a göre, annesi hayatı boyunca

³⁰¹ Jonathan Aitken, **The Presidents: Nixon A Life**, Regnery History, Great Britain, 2015, s.26

³⁰² Aitken, s.30

³⁰³ Richard Nixon, **RN: The Memoirs of Richard Nixon**, Simon&Schuster, New York, 1978, s.13

kendisine ya da bir başkasına belirgin bir sevgi ile yaklaşmamış, annesinin hiç içinde “sevgi” kelimesinin geçtiği bir cümlesini duymamıştır. 1950 yılında Nixon’ı bir hastası olarak kabul eden ve kariyeri boyunca onu tedavi eden doktoru, Psikoterapist Arnold Hutschnecker, Nixon’ın annesi Hannah’nın Nixon’a karşı mesafeli, soğuk ve koşullu bir sevgi biçimi ile yaklaştığını, bu sevginin yetişme çağındaki olan Nixon’ı beslemediğine inadığını ifade etmiştir.³⁰⁴ Hutschnecker buna mukabil olarak, Nixon’ın annesi tarafından Tanrı’ya güvenmeye, yüksek bir görev bilincine sahip olmaya ve çok çalışmaya yönlendirildiğini gözlemlediğini ifade etmiştir.

Hannah Milhouse aynı zamanda Nixon’ın mükemmel olmasını istemiş ve yaşamı boyunca Nixon’ı mükemmeliyetçiliğe yönlendirmiştir. Nixon Başkanlık sürecinde de mükemmeliyetçi tavırları ile tanınmış ve bu takıntısı yüzünden, randevularını sürekli ileri bir tarihe atan başkan ünvanını almıştır. Bu durumun asıl nedeni, Başkan’ın karşısına çıkacak olan yabancı liderler hakkında uzun araştırmalar yapması, hatta birçoğunun dilini dahi öğrenmesidir. Bu mükemmeliyetçi tavır kendisini Başkan’ın kariyerinde sıklıkla iç siyaset kararlarında da göstermiştir. ABD içinde yapacağı sıradan basın açıklamaları dahi çoğu kez, Nixon’ın mükemmeliyetçi yapısı yüzünden ertelenme ile karşı karşıya kalmıştır. Bu duruma örnek olarak 1970 yılında yaptığı bir açıklama gösterilebilir. 25 Ocak 1970 tarihinde Çalışma Bakanlığı’nın 19.7 milyar dolarlık ödenek tasarısı ile ilgili yapacağı bir açıklamayı önce pazartesi günü yapacağını duyurmuş, ardından açıklamayı perşembe gününe almış ve yine bir erteleme ile resmi açıklamasını cuma günü yapmıştır.³⁰⁵ Nixon mükemmeliyetçi tavrının bedelini, en ağır ödediği konu ise Vietnam olmuştur. Nixon’un meseleler üzerinde yoğunlukla çalıştığını ve uzun mesai süreleri harcadığını bilen kişilerden biri, Nixon’ın yardımcılarında Anna Chennault’dır. Chennault Başkan Johnson’ın Vietnam savaşı esnasında, telefon konuşmalarını kayıt ettirdiğinden habersiz olarak, Paris Barış görüşmelerinde Güney Vietnam büyükelçisine yönelik “*Güney Vietnam hükümeti görüşmelerden çekilmeli, Johnson tarafından sunulan teklifleri reddetmeli. Eğer Nixon seçilirse çok daha iyi bir anlaşma yapılacaktır*” ifadelerini kullanmıştır. Chennault’a göre; Güney Vietnam için

³⁰⁴ Mark Feldstein, **Poisoning The Press Richard Nixon, Jack Anderson, and The Rise of Washington’s Scandal Culture**, Farrar, Straus and Giroux, New York, 2010, s.21

³⁰⁵ The New York Times Archives, “Nixon's News Conference Postponed From Monday”, 25.01.1970, <https://www.nytimes.com/1970/01/25/archives/nixons-news-conference-postponed-from-monday.html>, (23.08.2021)

Nixon'ın planının çerçevesinin çizilmesini beklemek ve bu plan doğrultusunda hareket etmek, ülkenin çıkarları için daha iyi sonuçlar doğuracaktır. Bu ifadeler 1968 yılında yayınlanan Johnson kasetlerinde yer almaktadır. Bu dönem FBI, Güney Vietnam büyükelçilerinin telefonunu düzenli olarak dinlemektedir. Nixon'ın erteleme huyundan faydalanmak isteyen Chennault ise bu hareketi ile Johnson'ın Nixon seçim kampanyasını FBI gözetimi altına alınmasını sağlamıştır. Ancak Nixon, olay karşısında hiçbir fikri yokmuş gibi davranmış ve müzakere masasına geri dönmek için Saygon'a gitmeyi dahi Johnson'a teklif etmiştir.³⁰⁶

Richard Nixon'ın annesi ile olan yakın ilişkisine rağmen, babası ile olan ilişkisinde oldukça mesafeli olduğu görülmektedir. Başkan anılarında, baba Frank Nixon hakkında, çok çabuk öfkelenen ve öfkesini yüksek bağırışlarıyla ifade eden bir kişi olduğundan bahsetmiştir. Çocukluğunun, kardeşleri Harold ve Don'un Baba Nixon tarafından sürekli olarak azarlandığı anıları ile doludur. Babasını katı ve disiplinli bir adam olarak tarif eden Nixon; *"belki de kişisel çatışmalara karşı olan nefretim bu erken anılara dayanıyor"*, itirafında bulunmuştur.³⁰⁷

Nixon ailesi içindeki yüksek ses tonunun ya da sıklıkla çıkan tartışmaların yalnızca Frank Nixon ya da Hannah Milhous kaynaklı olmadığı da bilinmektedir. Nixon'ın yaşamı boyunca tanıklık ettiği bir başka aile içi tartışma kaynağı, Hannah Milhous'un ailesi, Almira Park Burdg Milhous ve kocası Franklin Milhous'un kızlarının, Frank Nixon ile evlenmesine onay vermemiş olmasıdır. Milhous ailesinin bu evliliğe karşı olmalarının nedenleri ise öncelikle, Milhous'lara nazaran Frank Nixon'ın bir Quaker cemaati üyesi olmaması olarak görülmektedir. Aynı zamanda Baba Frank'ın bilinen bir eğitim geçmişi de yoktur. Sosyal konumu, orta sınıfta yer alan Milhous ailesinden çok daha aşağıdadır. Milhous ailesi Cumhuriyetçi değerlere sıkı sıkıya bağlı iken, Baba Frank Nixon bir politik görüşe dahi sahip değildir. Aynı zamanda aile üyelerinin, Hannah Milhous'un üniversite eğitimi almasını isterken aniden gelen evlilik kararı ile Hannah üniversite eğitiminden mahrum kalmıştır ve sıkı sıkıya bağlı olduğu ailesinden Frank Nixon yüzünden uzaklaşmıştır. Evlilik hayatının, Hannah Milhous'un ailesine miras kalan 3000 dolar ve Hannah ve Frank

³⁰⁶ Colin Schultz, "Nixon Prolonged Vietnam War for Political Gain—And Johnson Knew About It, Newly Unclassified Tapes Suggest", 18.03.2013, <https://www.smithsonianmag.com/smart-news/nixon-prolonged-vietnam-war-for-political-gainand-johnson-knew-about-it-newly-unclassified-tapes-suggest-3595441>, (23.08.2021)

³⁰⁷ Nixon, RN: The Memoirs of Richard Nixon, s.14

için satın alınan 700 dönümlük bir arazi üzerine inşa edilen bir eve taşınarak başladığı görülmektedir.

Milhous'lar Alman ve İrlanda karışımı bir kökene sahiptirler. Ailenin gerçek ismi Almanca “Melhausen” kelimesinden gelmektedir. Milhous ise Almanca olan bu ismin Amerikan İngilizcesi'ne çevrilmiş halidir. Hannah Milhous'un beş çocuğuna tarihsel isimler vermesi, ailenin tarihsel köklere olan bağlılığının bir göstergesidir.³⁰⁸ Nixon tarafı ise tarihsel kökenleri arasında yalnızca büyükbaba George Nixon'ın 1863 yılında Gettysburg Savaşında ölmüş olmasını barındırmaktadır. Bu neden iki aile arasında, sıklıkla Milhous'lar tarafından kaynaklanan, yapılan evlilikten doğan memnuniyetsizlik olarak görülmektedir. Bu memnuniyetsiz ortam ve yaşanan aile içi tartışmalar, sıklıkla Richard Nixon'ın büyükannesi Almira Burgd Milhous tarafından yapılan müdahalelerle yatıştırılmıştır.

Nixon'ın çocukluğunda, Büyükanne Almira'nın özel bir yeri olduğu görülmektedir. Almira Nixon için, onu aile kavgalarından koruyan, Nixon'ı sürekli olarak yatıştıran ve ona yaşama dair umut veren bir kişi portresi çizmektedir. Büyükanne Almira aynı zamanda, çocuk Nixon'ı dünya liderleri ile tanıştıran ilk kişidir. Almira'nın Nixon'ın 13'üncü yaş gününde kendisine hediye edilen Lincoln resmi ile Abd'nin 16. Başkanı, Nixon'ın tanıdığı ilk siyasi figür olmuştur. Yaş günü hediyesi olan Lincoln resminin altında, Almira'nın kendi eli ile yazdığı, Henry Wadsworth Longfellow'un kaleme aldığı “Psalm of Life”, “Hayat Mezmuru” adlı bir şiir yazılmıştır. Nixon anılarında, bu resmin çocukluk dönemi boyunca yatağının üstünde asılı olduğunu ve en sevdiği eşyası olduğunu belirtmiştir. Üniversite yıllarında ise büyükanne Nixon'a Gandhi'nin bir biyografisini hediye etmiştir. Gandhi'nin barışçıl değişim ve pasif direniş kavramlarını, ailenin mensubu olduğu Quaker inaçlarına muhalefet eden düşünceler olarak algılayan Büyükanne Almira, Gandhi'yi Richard Nixon'ın çok iyi bilmesi gereken bir lider olarak tanımlamıştır.³⁰⁹

Lincoln, Nixon'ı çocukluğundan beri etkisi altına alan bir lider konumundadır. Kendi kaleminden çıkan eserlerinin tamamında, Lincoln'den alıntılara yer verdiği görülmektedir. Başkanlık yıllarının henüz başlarında iken Washington'da ki Lincoln Anıtı, sıklıkla uygulayacağı politikalar üzerine düşünmek

³⁰⁸ Stephen E. Ambrose, **Nixon Volume I: The Education of Politician**, Simon&Schuster, New York, 1987, s.7

³⁰⁹ Nixon, RN: The Memoirs of Richard Nixon, s.22

için uğradığı bir merkez konumundadır. Nixon'ın 13 yaşında başlayan Lincoln hayranlığı, ona 57 yaşında ABD siyasi tarihinin otoriteler tarafından “en tuhaf gece” olarak adlandırılan olayını da yaşatmıştır.

9 Mayıs 1970 tarihinde, sabaha karşı saat 04.00'da, Beyaz Saray'ın önündeki alanda, bir grup protestocu gencin, ABD'nin an itibariyle uyguladığı Kamboçya işgalini ve Vietnam müdahalesini protesto etmek amaçlı olarak Lincoln Anıtı önünde toplandığı bilinmektedir. Nixon'ın sıklıkla uğradığı anıt, izlediği politikaların protesto edildiği gruplar tarafından çevrelenmiştir. Dönem, Nixon başkanlığının son derece çalkantılı olduğu bir zamanda, Amerikan üniversitelerinin hükümet politikalarına karşı üst üste öfke patlamalarını yaşadığı bir dönemi temsil etmektedir. 4 Mayıs 1970 tarihinde, polis Kent State Üniversitesinde Vietnam protestocusu olan 4 öğrenci genci vurarak öldürmüştür.³¹⁰ Başkan'ın sabaha karşı grubu ziyaret etmiştir. Ziyaret olağan Beyaz Saray güvenlik önlemleri alınmadan gerçekleştirmiştir. Nixon anılarında karşısındaki tabloyu şu şekilde tasvir etmiştir;

9 Mayıs 1970 şafaktan önce erken saatlerde, Vietnam'daki katilimımıza karşı kitlesel gösterilerin doruğundayken, Lincoln Anıtı'na gittim ve orada toplanmış bir grup öğrenci protestocuyu ziyaret ettim. Çoğu, Vietnam'da hizmet etmek zorunda olmayan ayrıcalıklı gençlerdi. Bana savaşın yanlış olduğunu düşündüklerini söylediler. Kendi kuşaklarından on binlerce gencin Vietnam'da savaştığını vurguladım, böylece onlar ve çocukları bir daha asla savaşmak zorunda kalmayacaktı. Ulusal birliğin soyut, neredeyse manevi kavramı uğruna Amerikan tarihinin en kanlı savaşını vermiş bir Başkanın anıtının gölgesinde, yanlış olduğunu düşündükleri bir savaşa ilişkin kafa karışıklıklarının ve acılarının üzerine bakışlarını ortadan kaldırmaya çalıştım³¹¹

Nixon'ın perspektifinden yaklaşıldığında, dönemin ABD'li gençleri ya da Nixon politikalarına karşı duran her yaştan göstericinin yaşadığı temel açmaz, savaşı sona erdirmenin, sokakları, havayı veya suyu temizlemenin ya da ruhsal açıkları çözmenin tek yolu olduğunu düşünmeleridir. Bu dönem ABD'nin başta Washington olmak üzere birçok farklı eyaletinde eş zamanlı olarak yürütülen protestolar, eşitlik, adalet ve hakikat sloganlarının ağırlıklı olduğu protestolardır. Ancak Nixon'a göre protestocular, dünyayı ABD Başkanı kadar görmedikleri ve deneyimlemedikleri için,

³¹⁰ Howard Means, “The Story of the Really weird night Richard Nixon hung out with hippies at the Lincoln Memorial”, 17.05.2016, <https://www.washingtonian.com/2016/05/17/richard-nixon-kent-state-protests-white-house-lincoln-memorial/>, (23.08.2021)

³¹¹ Richard Nixon, **Beyond Peace**, Simon&Schuster, New York, 1994, s.33

bu niteliklerin dünyanın geri kalanında ne kadar az olduğunu ve kendi ülkelerinde ne kadar bol olduğunu farkında değillerdir. Nixon’a göre; meydanlardaki protestocular kızgın, umutsuz ve ruhsal olarak boş insanlardır. Vietnam’daki savaşı sona erdirmenin, ülke içindeki yaygın anlaşmazlık iklimini sona erdireceğine inanmaktadırlar. ABD’nin Vietnam’a askerî müdahalesi, yaşanan Lincoln Anıtı ziyaretinden üç yıl sonra sona erdiğinde, ABD içindeki gösteriler gerçekte sona ermiştir. Ancak Nixon yine yaratılan barışın, ABD’nin manevi boşluğunu doldurmaya yetmediğini düşünmektedir. ABD’nin 37. Başkanı için, Soğuk Savaş’ın sonunda elde edilen barış dahi yeterli değildir. Çünkü Nixon barışı gerçekleştirilmesi gereken büyük bir hedef olarak görmekte, ancak barış Nixon’a göre her derde deva olacak bir çare olarak görülmemektedir. Lincoln anıtı ziyaretini Beyaz Saray arşivlerine geçmesi için kaleme alan Nixon, 9 Mayıs gecesi protestocuların arasında olmasının ana nedeni olarak, protestocuların hedefsizce dolaştıkları sefil entelektüel araziden onları uzaklaştırmaya çalışmak amacını neden olarak göstermiştir.³¹² Nixon’ın o geceye ait olarak kaleme aldığı resmi bildiri, 13 Mayıs 1970 tarihinde yazılmış ve kayıtlara geçmiştir.

Çocukluğu Lincoln hayranlığı ile geçen Nixon’ın Yorba’da ki evi tren yoluna da oldukça yakın bir konumdadır. Nixon çoğu gece yatağında yatarken tren seslerini dinlediğini, gündüzleri ise trenlerin buharlı motorlarından çıkan dumanları izlediğini ifade etmektedir.

Bazen geceleri bir trenin düdüğüyle uyanırdım ve sonra bir gün ziyaret etmek istediğim uzak yerleri hayal ederdim. Kardeşlerim ve ben demiryolu oyunları oynadık, mühendis ve kondüktör rolünü üstlendik. Kasabamızda yaşayan Santa Fe Demiryolu mühendisi Everett Barnum ile konuşmanın heyecanını hatırlıyorum. İlkokul boyunca hırsım bir demiryolu mühendisi olmaktı.³¹³

İlkokul ideali demiryolu mühendisi olmak olan ve bu idealini çocukluğunda ziyaret etmek istediği uzak yerlerin varlığına bağlayan Nixon, 9 Mayıs 1970 tarihli “en tuhaf gece” ziyaretinde de protestoculara benzer tavsiyeler vererek, çocukluk idealini yeniden dile getirdiği görülmekte. Nixon protestocu öğrencileri, Amerika

³¹² Richard Nixon Foundation, “Fifty Years Ago: President Nixon Visits the Lincoln Memorial”, 01.05.2020, <https://www.nixonfoundation.org/wp-content/uploads/2020/05/Nixon-Memo-Lincoln-Memorial-Visit-WHCF-SMOF-Haldeman-Box-152.pdf>, (09.08.2021)

³¹³ Nixon, RN: The Memoirs of Richard Nixon, s.11

Birleşik Devletleri ve dünyanın farklı bölgelerini görmeye teşvik ederek; “*gençken* seyahat etmelisiniz, Prag ve Varşova’nın güzel bir mimarisi vardır. Ancak Avrupa, Amerika’nın eski bir versiyonudur” sözleri ile tavsiyelerde bulunmuştur. Ancak Nixon, sözlerini şu ifadeler ile de devam ettirmiştir. “Özellikle ziyaret etmekten keyif alacağınızı düşündüğüm yer Asya olurdu.” Bu sözlerini ise; “Yönetimimiz sırasında ya da en azından siz öğrencilerin yaşamı boyunca, Çin’in açılacağını umuyorum”³¹⁴ ifadeleri izlemiştir.

Nixon’ın protestocular ile gerçekleştirdiği bu sohbet esnasında, yönetiminin en önemli politikalarından biri olan Çin açılımı politikası, ilk kez kamusal bir alanda dile getirmiştir. Bu sözler aynı zamanda, Beyaz Saray politikaları ve Washington’ın temsil ettiği resmi siyasi görüşden bağımsız olarak, tamamen Nixon’ın kendi inisiyatifi dâhilinde sarf edilmiş sözlerdir. Nixon’ın ilk kez toplumuna yönelik olarak en direk ağızdan sarfettiği bu sözler esnasında, Ulusal Güvenlik Danışmanı Henry Kissinger, Nixon’ın emri ile “çok gizli” başlığı altında, Çin açılımı projesinin geleceğini tasarlamaktadır. Aynı zamanda, ABD Başkanı’nın Çin ziyaretini gerçekleştirmesini sağlamakta hayati rol oynayacak olan diğer ülkeler ile de yazışmalarını sürdürmektedir. Kissinger, yine “çok gizli” başlığı ile Başkan’ın Çin’e yapacağı ziyareti, Başkandan önce bizzat gerçekleştiren ilk kişidir.

Nixon’ın protestocular ile görüşmesinden birkaç yıl öncesinde, Çin tarafında, Sovyet Başbakanı Aleksey Kosigin ile Çin Başkanı Mao Zedong, Vietnam lideri Ho Çi Min’in cenazesi esnasında ciddi bir kriz yaşamışlar ve Rusya ile Çin ilişkileri, her iki tarafın ordularının alarma geçirildiği bir siyasi bunalım ile karşı karşıya kalmıştır. 1969 yılının Ekim’in de gerçekleşen bu olay, Kissinger’a göre ABD-Çin temaslarının gelişmesi için ihtiyaç duyulan atmosferi hazırlayan en önemli olaydır.³¹⁵ Fakat tüm yaşanan bu gelişmelere rağmen resmi kaynaklarca kamuoyunun bilgisi maksadıyla ifade edilen bir Çin açılım politikası bulunmamaktadır. Aksine, 1970 yılında binlerce protestocunun meydanlarda, Asya Bölgesindeki ABD müdahalelerini protesto ettiği görülmektedir. Ancak yine bilindiği üzere Nixon, protestocular ile yaptığı konuşma üzerinden, iki yıldan kısa bir süre içinde, tarihi Çin gezisini gerçekleştirmiştir.

³¹⁴ Tom McNichol, “I Am Not a Kook: Richard Nixon's Bizarre Visit to the Lincoln Memorial”, 14.10.2011, <https://www.theatlantic.com/politics/archive/2011/11/i-am-not-a-kook-richard-nixons-bizarre-visit-to-the-lincoln-memorial/248443>, (08.09.2021)

³¹⁵ Kissinger, Çin, s.278

Nixon eğitim hayatına doğduğu bölge olan Yorba'da başlamıştır. İlkokula, annesinin girişimleri ile okumayı bilerek başladığı için ikinci sınıftan başlayan Nixon, okul yaşamı boyunca her okul dönüşü annesi Hannah Milhous'un zorunlu kıldığı bir kural ile günlük gazeteleri okumuştur. Ayrıca Milhous ailesinin en küçük kızı olan Olive Milhous ve kocası Oscar Marshburn'un, National Geographic'e abone olması vesilesi ile dergiyi yakından takip etmiştir. Okuma alışkanlığının bir uzantısı olarak görülebilecek günlük tutma ve not tutma alışkanlığını da küçük yaşta kazanmıştır. Nixon yaşamı boyunca yaşadığı her önemli olayı yazdığı bilinmektedir. Yalnızca siyaset kariyeri boyunca aklına gelen fikirleri, yaptığı sohbetler sonunda aldığı notları ve konuşmaları hakkında hazırladığı taslakları 1946'da başlayan siyasi kariyerinden, 1974'teki istifa konuşmasının ana hatlarına kadar toplam 20.000 sayfadan fazladır.³¹⁶ Günümüzde bu belgeler "Richard Nixon Başkanlık Kütüphanesi ve Müzesi"nde (Richard Nixon Presidential Library and Museum) orijinal halleri ile muhafaza edilmektedir. Nixon'ın doğduğu yer olan Yorba'da bulunan merkezin arşivi, Nixon'ın yazı dünyasının genişliğini de gözler önüne serer. Merkez büyük çoğunluğu Nixon tarafından kaleme alınmış, yaklaşık 46 milyon sayfa belgeyi barındırmaktadır.³¹⁷ Nixon'ın çocukken edindiği günlük tutma alışkanlığı yaşamı boyunca devam etmiştir. Başkanlık döneminde, Kasım 1971'den Nisan 1973'e kadar ve yine Haziran-Temmuz 1974'te, yaşadığı her günü ve gün içinde gerçekleşen tüm olayları günlük olarak kaleme almıştır. Bu günlükler ve alınan notlar, Richard Nixon tarafından kaleme alınan 19 adet kitaba dönüşmüştür. Nixon'ın en son kaleme aldığı eseri ise, ölümünden 2 hafta önce tamamladığı "Barışın Ötesinde" (Beyond Peace) adlı kitaptır. Kitap, Nixon'ın devlet töreni ile gerçekleşen cenazesi esnasında yapılan anma konuşmaları ile başlamaktadır. Konuşmacılardan biri olan Cumhuriyetçi Senator Robert Dole, Nixon'ın her sabah düşmanlarını şaşırtmak için uyandığını eşi Pat Nixon'dan yaptığı bir alıntı ile sunmaktadır.³¹⁸ Henry Kissinger ise aynı eserde Nixon için, tarihi dostlukları güçlendiren, insanlığa yeni umutlar veren ve yeni bir uluslararası düzeni hayal edip

³¹⁶ Nixon, RN: The Memoirs of Richard Nixon, s.6

³¹⁷ Richard Nixon Presidential Library and Museum, "Research Resources", <https://www.nixonlibrary.gov/research>, (08.09.2021)

³¹⁸ Nixon, Beyond Peace, s.14

sebebi olan kişi cümlelerini kullanmıştır.³¹⁹ Kitabın Nixon tarafından kaleme alınan bölümü ise şu cümlelerle ile açılmaktadır;

*Mao Tse-tung (Zedong) ile 27 Şubat 1976'da Pekin'de son kez buluştuğumda, 1972'deki ilk görüşmemizden bu yana fiziksel durumunun nasıl kötüleştiğine şaşırđım. Zihinsel olarak hâlâ zehir gibiydi, ancak geçirdiğı büyük bir felç, düşüncelerini kelimelere dökme yeteneğini elinden almıştı. Devrimci telkinleriyle bir milleti yerinden oynatmış, dünyayı değıştiren karizmatik komünist lider, artık bir bardak su bile isteyemiyordu.*³²⁰

Nixon'ın okul yaşamı esnasında, Baba Frank Nixon aile geçimini sağlamak ve artan okul masraflarını karşılamak maksadıyla, Whittier bölgesinde bir araç servis istasyonu ve market olarak hizmet veren bir işletme açmıştır. Ancak açılan işletme, Frank Nixon'ın Amerikan toplumunun “küçük adamına” olan inancı ve büyük, gösterişli ya da zengin olmaya karşı olan Quaker inançları ile bezenen bir ticari aklın yolunu izlemiştir. Bu nedenle döneminin daha çok kâr getirmesi garanti olan “Standard Oil” tröstü yerine, Whittier'da ve ABD genelinde çok daha az bilinen ve daha düşük gelir seviyesi sunan “Richfield Oil Company” tarafından tedariki sağlanan bir benzin istasyonu ve market işletmesi kurmuştur. Frank Nixon büyük bir market yerine; küçük ve az kâr eden, ancak yıl boyunca yetecek hacimli alımlara müsaade eden aile bakkalı fikrini koruyan bir işletmeyi tercih etmiştir

Nixon'ın Whittier Lisesi'nde başlayan okul yaşamı boyunca oldukça yoğun bir ders programına maruz bırakılmıştır. Normal okul derslerinin yanı sıra, anne Hannah Milhous'un yoğun baskısı ile keman ve piyano dersleri de almıştır. Ancak her iki enstürmanda da başarı gösterememiştir. Kısa süren müzik yaşamı sonunda, annesi Nixon'ın farklı bir alanda ön plana çıkması gerektiğini düşünüp onu önce okulun futbol takımına göndermiş, bu alanda da başarısız olduğı anlaşılnca, tartışma kulübüne girmesi için zorlanmıştır. Ardından okul seçimlerinde bir öğrenci adayı olarak yer alması konusunda teşvik etmiştir. Ancak bu girişim Nixon'ın yaşamı boyunca elde ettiğı ilk politik yenilgi deneyimine sebep olmuştur. Geleceğın ABD başkanı ilk siyasi yenilgisini Whittier Lisesi'ndeki üçüncü sınıfta, öğrenci birliğı başkanlığı seçimini kaybederek yaşamıştır. Ancak bu yenilgi Nixon'a farklı bir kapıyı açmıştır.

³¹⁹ Nixon, Beyond Peace, s.12

³²⁰ Nixon, Beyond Peace, s.27

Nixon'ın okul yaşamında gösterdiği birçok başarısızlık, onu “Whittier Lisesi Öğrenci Birliği Yöneticisi” olmaya ve okulun futbol maçlarının bilet satışını yürütmek ve bölgenin yerel iş adamlarını okul yıllığında reklam vermeye ikna etmek ile görevine yönlendirmiştir. Bu sayede Nixon, ailesinin okul masraflarını karşılamak için taşındığı yeni ikametgâhları olan Whittier bölgesindeki zenginlerle tanışma fırsatı bulmuştur. Nixon henüz yetişkin çağına gelmeden, zenginlerle nasıl ilişki kurması gerektiğini bilen ve onları nasıl ikna etmesi gerektiğini öğrenen biridir. Whittier Lisesi'nin birçok sosyal alanda elde ettiği yenilgi sonucunda yüklediği bu görev, gelecekte başkanlık kariyerini şekillendiren, bir dizi davranış biçiminin ilk adımlarının atılmasını sağlamıştır. Nixon zengin bir aileden gelmemektedir. Ancak birçok politikacı rakibinin aksine, çevresinde her zaman onu destekleyen ve finanse eden zengin iş adamlarını bulundurabilmiştir. Gelecekte ona karşı siyaset yürüten rakiplerinin çoğu, Nixon seçim kampanyalarının masraflarının nasıl fonlandığı ile ilgili karşı propagandalar yapmışlardır.

23 Eylül 1953 yılında yaptığı ünlü “Checkers” konuşması, kendisine karşı yürütülen kampanyaların maddi yönünü kapsayan ve rakiplerinin Nixon seçim kampanyalarının gizli bir fonlama ile fonlandığı iddialarına karşı yaptığı bir konuşmadır. Checkers konuşması, Nixon'ın erken siyasi kariyerinin en ünlü konuşması konumdadır. Bu konuşma yalnızca geniş kitlelerce tanınmasını sağlamamış, aynı zamanda kariyerinin ilerleyen sürecinde de çok kez kullanacağı kilit bir politik söylem biçiminin ilk denemesini yaptığı konuşmasıdır. Bu politik söylem biçimi, Nixon'ın karşı söylem ile sıkıştığında, onu suçlayanları kusurlu taraf, ancak kendisini kurban olan taraf olarak göstermek ve olayları bu çerçevede tutmaktır.

Nixon 1952 yılında, henüz bir Cumhuriyetçi Başkan Yardımcısı adayı iken, rakipleri tarafından seçim kampanyasında gizli bir kampanya fonundan yararlandığı konusunda suçlanmıştır. Suçlamaların yapıldığı dönem ise politik açıdan oldukça manidardır. Seçim kampanyasını Cumhuriyetçi Eisenhower ile birlikte yürüten Nixon, Eisenhower'ın Demokrat Truman döneminde gerçekleşen bir dizi politik skandalı kendisine avantaj sağlamak amacıyla kullanmaya çalıştığı ve bunun için yoğun emek sarfettiği bir dönemde gerçekleşmiştir. 1952 yılı siyaseti, Cumhuriyetçi adayların halkın bilinçaltına maksatlı olarak yerleştirilen bir dizi anahtar kelimedden

oluşmaktadır. 1950’li yıllar, “Kayırmacılık ve Etki” (Favoritism and Influence) kelimelerinin, ABD iç siyasetine damga vurduğu, iç siyasetin sürekli çıkar ve para hesapları ile manipüle edildiği bir dönemi kapsar.³²¹ Demokrat parti yönetim dönemi, siyasetin bir dizi siyasetçinin çıkar ilişkilerinin korunduğu, görmezden gelindiği ayrıca, yüksek meblalara dayanan para transferlerinin gerçekleştirildiği, usulsüz uygulamaların yönetimde yer ettiği bir dönemdir. Dönem bir karşı propaganda taktiği olarak, cumhuriyetçi seçim kampanyasının metodunu oluşturan, anahtar kelimeler ile kodlanmış ve seçim kampanyası bu kelimelerin sürekli tekrarlanması ile yürütülmüştür. Seçmen nazarında yer etmiş önemli kod kelime ise “vizon mont”dur. E. Merl Young isimli “Federal Yeniden Yapılanma Finans Kurumu”nun (Federal Reconstruction Finance Corporation) Demokrat Parti tarafından görevlendirilen bir yetkilisi, Beyaz Saray’da stenograf olan karısına, özel bir firmayı temsil eden avukat Rosenbaum adlı kişiden 9.540 dolarlık, pastel renk bir vizon ceketi hediye olarak bu dönemde istemiştir. Vizon ceketi teslim alan Young, kısa süre içinde şirket adına hediye veren avukatın hesabına yüklü miktarda bir kredi anlaşmasının bedelini aktarmıştır. Kredi başvurusu vizon bir mont ile onay alan avukat ise cumhuriyetçiler tarafından ifşa edilmiştir. Krediyi özel hesaba aktaran E. Merl Young 2 yıl hapis cezası almıştır.³²² Cumhuriyetçi Parti bu gelişmeleri lehte kullanmış ve seçimlerde Demokratların karşısına sıklıkla, seçmen zihninde kodladıkları kelimeleri kullanarak, Demokratları köşeye sıkıştırma siyaseti gütmüşlerdir. Kasım 1951’de Cumhuriyetçi ilçe başkanları arasında yapılan bir Gallup anketinde, yaklaşan kampanya için yolsuzluk en sık bahsedilen konu olarak belirlenmiştir. Aynı tarihte yapılan bir sokak anketine katılan halkın; “*hırsızları, soyguncuları, komileri, yüzde onlukları, vizon mantoları ve ulusal hükümetimizdeki her türlü sahtekârlık ve yolsuzluğu ortadan kaldıran*”³²³ beyanları dikkati çekmektedir. Seçmenlerin mevcut hükümet hakkında kullandığı ifadeler, Cumhuriyetçilerin kullanılmasını istediği anahtar kelimelerin tamamını barındırmaktadır. Bir başka Gallup anketi ise ABD seçmeni gözünde Demokrat Truman’ın popülaritesinin yüzde 23 ile en düşük seviyeye indiğini

³²¹ Andrew J. Dunar, **The Truman Scandals and the Politics of Morality**, University of Missouri Press, Columbia, 1984, s.88

³²² New York Times Archives, “E. Merl Young Gets Perjury Sentence; R.F.C. Ex-Aide Receives 4 Months to 2 Years with the Lesser Term Recommended”, 01.05.1953, <https://www.nytimes.com/1953/05/01/archives/e-m-erl-young-gets-perjury-sentence-r-f-c-exaide-receives-4-months.html>, (24.08.2021)

³²³ Dunar, s.135

göstermektedir.³²⁴ Seçim öncesi dönemde bu kez demokratlar benzer bir metodolojiyi kullanarak, Başkan Yardımcısı Adayı olan Nixon hakkında, adayın gizli bir fon ile desteklendiğini iddia etmişlerdir. Bu iddia, o dönem Eisenhower’a en büyük desteği veren medya kuruluşları olan *The Washington Post* ve *New York Herald Tribune* Gazetesi’nde Nixon’ın seçim kampanyasından çekilmesini tavsiye eden makaleler ile de desteklenmiştir.³²⁵ Nixon’ın bu fonların varlığını başta inkâr ettiği görülmektedir. Başkan Yardımcısı adayı, suçlamalara bir kelime oyunu ile karşılık vermiş ve alınan fonların rakiplerinin iddia ettiği gibi Amerikan İngilizcesinde ki anlamı ile bir “bane” yani “felaket” değil aksine bir “boon” yani “nimet” olduğunu iddia etmiştir. Amerikan seçmenlerinin dikkatini bu kelime oyununa çeken Nixon, seçmeni üzerinde belirli bir algıyı yaratabilmeyi hedeflemektedir. Checkers konuşması boyunca ailesinin ve kendisinin gelirlerini de detaylıca veren Nixon’ın aile gelirlerinin de rakiplerine kıyasla oldukça düşük gösterildiği göze çarpmaktadır. Örneğin evinin değerini 13.000 dolar olarak açıklamıştır. 13.000 dolarlık evi ipotekli ve hâlâ ödenmemiş 3000 dolarlık bir borcunun mevcuttur. Aynı zamanda ailesinin aylık masraflarını detaylıca vermiştir. Konuşmasını yaptığı 1952 yılı itibariyle, aile üyelerinin hiçbirinin henüz hayat sigortalarının dahi olmadığını da belirtmiştir. Eşi Pat Nixon’ın dönem itibariyle vizon bir ceketi yoktur. Ama Nixon ifadesi ile “saygın bir Cumhuriyetçi kumaş ceketi” vardır. Alındığı iddia edilen 18.000 dolarlık gizli fon ise Nixon’ın açıklamalarına göre gizli olmadığı ifade edilmektedir. Nixon bu fonun amacının, hükümete yüklenmesi gerektiğini düşünmediği, ancak zaruri olan siyasi harcamaları karşılamak için aldığını iddia etmiştir. Bu iddiasını 1952 yılındaki seçmenlerine şu sözleri ile iletmiştir;

*Ben veya başka bir Senatör siyasi bir konuşma yaptığında, o konuşmanın basımını ve o konuşmanın postalanmasının masraflarını vergi mükelleflerinden mi talep etmeli? ...Sizce bir Senatör siyasi radyo yayınları veya siyasi televizyon yayınları yaptığında, radyo veya televizyon, bu yayınların masrafını vergi mükelleflerinden mi almalı?*³²⁶

³²⁴ Dunar, s.127

³²⁵ United States Senate, “About the Vice President | Richard M. Nixon, 36th Vice President (1953-1961)” <https://www.senate.gov/about/officers-staff/vice-president/nixon-richard.htm>, (01.09.2021)

³²⁶ Rick Perlstein, “Checkers Speech”, **Speeches, Writings, Documents**, (ED. Rick Perlstein), Princeton University Press, Princeton and Oxford, 2008, s.68

Nixon Checkers konuşmasını yapmak için “Cumhuriyetçi Ulusal Komite” (The Republican National Committee) ve “Senato ve Kongre Kampanya Komiteleri”nin (Senatorial and Congressional Campaign Committees) birleşerek, Salı gecesi yayınlanan konuşma için 30 dakikalık televizyon süresi satın aldığını ve bu süre için 75.000 dolar ödendiğini belirtmiştir.³²⁷ 1952 yılının Başkan Yardımcısı adayı Nixon, konuşmasını tamamlamadan önce büyük bir itirafta da bulunduğu görülmektedir. İtirafını yapmasının nedeni olarak ise siyasi rakiplerinin, durumu kendisinin aleyhine kullanacakları bir koz olduğunu düşündüğü için yapacağını ifade etmiştir. Checkers konuşmasını yapmadan birkaç gün önce, Nixon eşi Pat Nixon ile Teksas’da bir radyo programına katılmışlardır. Radyo programında Pat Nixon, kızları Julie³²⁸ ve Tricia’nın her zaman bir köpek sahibi olmak istediklerinden bahsetmiştir. Radyo programı sonrası ise kendilerine gelen bir paketin içinde siyah beyaz renklerde damalı³²⁹ desenli bir köpeğin, bir seçmen tarafından kendilerine gönderildiği haberini almışlardır. Nixon’ın kızları köpeği çok sevmiştir ve altı yaşındaki kızı Tricia köpeğe renklerinden dolayı “Checkers”, “Damalı” adını vermiştir. Nixon’ın ifadesine göre Checkers isimli bu köpek, siyasi kariyeri boyunca destekçilerinden aldığı ücretsiz tek şeydir ve geri verilmeyecektir.

Nixon Checkers isminin verildiği bu konuşması ile ABD halkının gözünde ilk büyük çıkışını gerçekleştirmiştir. Checkers isimli “cocker spainel” cinsi köpek hikâyesi, seçmenleri tarafından Nixon’ın hedeflediği gibi yorumlanmıştır. Halk demokrat partiyi aslsız ifadeler ile eşleştirmiş ve güveni sarsılmıştır. Bu durumu kendi lehine kullanan Nixon, ABD kamuoyunda kendisinin de, tıpkı kamuoyu gibi kurbanlaştırılmış olduğu imajını yaratmıştır. Kamuoyu ise Nixon’ı kendi durumu ile özdeşleştirmiştir. Nixon’da seçmenleri gibi sıradan bir adamdır. ABD’deki her seçmen gibi Nixon’da başarılı olmak için çok çalışmak zorundadır. Nixon’ın da evi ipoteklidir ve hâlen devam eden borçlarını ödemektedir. Checkers konuşması sonunda ABD halkı gözünde Nixon, işini doğru yapmaya çalışan, dürüst bir politikacı görünümü kazanmış ve gerektiğinde tüm mâli tablosunu da halkı ile paylaşmaya hazırdır. Ona rakip olanlar ise ancak kendi sicillerinde yer alabilecek bir

³²⁷ Nixon, RN: The Memoirs, s.117

³²⁸ Tam ismi Julie Nixon Eisenhower olan Julie Nixon, eşi David Eisenhower nedeni ile aynı zamanda 34. Başkan Dwight D. Eisenhower ve First Lady Mamie Eisenhower’ın torunudur.

³²⁹ Checkers kelimesi İngilizce anlamı ile siyah beyaz renklerden oluşan, damalı, desenli anlamındadır.

suç ile onu itham etmektedirler ve 6 yaşındaki kızına hediye edilen yavru bir köpeği hedef almaktadırlar.

Halkın karşısında hesap veren Nixon'ın siyasi bir açığı bulunamamıştır. Ancak demokratların beraberinde getirdiği bir dizi kayırmacılık ve etki sorunu mevcuttur. Checkers konuşmasını Nixon, daha önce alışılmamış bir biçimde bitirir. Kendisini radyodan ya da televizyondan dinleyen herkesin ona mektupla ya da telegrafla ulaşmasını ister.³³⁰ Checkers konuşması sonrası Nixon'ın ofisine 2 milyondan fazla telgraf ulaşmış ve bu telgrafların yalnızca yüzde 0,4'ü olumsuz ifadeleri kapsamaktadır.³³¹ Yüzde 99,6'sı ise kendilerini Nixon'ı seçmeye adanmış ve Nixon'ın kendi ile ilgili çizdiği portre ile özdeşleştirenlerdir. Nixon sıradan bir Amerikalı görüntüsünü çizmekte oldukça başarılı bir iş çıkarmış ve onun sıradan olduklarına inanmış olanlar, Başkan Yardımcısı adayına karşı parti tarafından zulmedildiğini ve kendilerinin de geçmişte bir şekilde zulme uğradıklarını düşünenlerdir. Nixon bu siyasi görüntüyü kariyerinin ilerleyen dönemlerinde yeniden gündeme getirecektir. Zulme uğramak, ancak hiçbir koşulda vazgeçmeden çalışmak, ABD halk kültürünün önemli bir motifidir. Çünkü aynı zamanda ABD halkı kurban edilen, zulme uğrayan, iftira edilen halklardan oluşan bir toplumdur.

Nixon Checkers konuşmasını canlı tv yayını esnasında rakipleri Demokrat Parti adayı Adlai Stevenson ve John J. Sparkman'a karşı yapmıştır. Mevcut halde Stevenson Illinois eyaletinde vali görevindeydi ve babasından servet değerinde bir miras kalmıştır. Nixon ise vali hakkında;

*Vali Stevenson gibi bir adamın başkanlığa aday olabilmesinin iyi olduğuna inanıyorum. Ama aynı zamanda bu ülkemizde mütevazı bir adamın da başkanlığa aday olabilmesinin şart olduğunu düşünüyorum. Abraham Lincoln'ün ne dediğini hatırlıyorsunuz, Tanrı sıradan insanları sevmiş olmalı - onlardan çok yaratmış.*³³²

Kendisini sıradan insanların bir temsilcisi olarak kurgulayan Nixon, karşısına rakip olarak çıkan zengin muhalifleri konuşması ile oldukça zor duruma düşürmüştür.

³³⁰ Richard Nixon, **Nixon in the arena**, Simon&Schuster, New York, 1990, s.173

³³¹ Rick Perlstein, **Nixonland: The Rise of a President and the fracturing of America**, Scribner, New York, 2008, s.82

³³² Aitken, s.387

Konuşmanın devamında Nixon, vali Stevenson'ın tıpkı kendisi gibi halka servetini ve kaynağını açıklamasını istemiştir. Stevenson ise bu açıklamayı yapmayı reddetmiştir. Diğer rakibi Sparkman ise senatörlük görevinde bulunmaktadır. Sparkman'ın eşi de Sparkman gibi senatör maaşı almaktadır. Nixon'a göre her iki rakip, ABD halkı huzurunda kendilerinin ve eşlerinin senatör maaşlarını ve gelirlerini açıklamalıdır. Nixon sözlerini “eğer iki demokratta bu açıklamayı yapmazlarsa, saklayacak bir şeyleri olduğunu kabul ederler” cümlesi ile bitirmiştir. Rakip demokratlar ise açıklama yapmayı reddetmişlerdir.

Tarihçi Irwin F. Gellman 1950'li yılların kimlikleri gizli tutulan zenginlerinin, Nixon'ın seçilebilmesi için yüklü bir bağış kampanyası başlattıklarını kitabında iletmektedir. Nixon'ın seçildiği takdirde ise Kaliforniya zenginlerine karşı olan taahhütlerini yerine getirmesi koşuluyla, ikinci bir maaşa bağlandığı da iddia edilmektedir.³³³ İddialara göre sayıları 50 ila 100 arasında değişen ve isimleri “Güney Kaliforniya Siyasi Melekleri” (Southern California Political Angels) olarak gösterilen bir grup zengin, Nixon'ın masraflarını karşılamak için her biri 500 dolar olmak üzere, toplamda yaklaşık 17.000 doları Nixon'ın hesabına aktarmışlardır. Bir başka kaynak olan Evan Thomas *Nixon Olmak* (Being Nixon) adlı kitabında yine benzer iddiaları yinelemiş ve Nixon'ın adı açıklanmayan bağışçılardan aldığı paraları 18.000 dolar olarak vermiştir. Thomas'a göre, 2015 yılının rakamları ile bu meblağ 160.000 dolara tekabül etmektedir.³³⁴ Nixon seçimler döneminde kendisi ile ilgili ortaya atılan bu iddiaları geride bırakarak seçimi kazanmıştır. Ancak “gizli fon” ve “checkers” kelimeleri Amerikan kamuoyu zihninde ve siyasi yaşamında kalıcı olarak yer etmiş ve unutulmamıştır.

22 Ekim'de 1973 tarihinde ABC haber kuruluşu, Nixon'a yakın olan Charles Gregory “Bebe” Rebozo'nun, “Rebozo Bank” adlı bir banka aracılığıyla, Nixon adına açılan yasadışı bir “özel yatırım fonu”nun var olduğu iddialarını gündeme getirmiştir. 17 Haziran 1972 tarihinde ortaya çıkan ve Nixon'ın ABD Başkanlığı'ndan istifası ile sonuçlanan Watergate skandalından hemen sonra ortaya atılan iddialar, soruşturmayı yürüten kaynaklar tarafından “1973 Nixon Checkers Fonu” olarak adlandırılmıştır. “Büyük Checkers Fonu” olarak da bilinen fon,

³³³ Irwin F. Gellman, **The President and the Apprentice Eisenhower and Nixon 1952-1961**, Yale University Press, New Haven, London, 2015, s.63

³³⁴ Evan Thomas, **Being Nixon**, Random House, New York, 2015, s.73

Nixon'ın siyasi kararlarına maddi kaynak sağlamak amaçlı olarak değerlendirilmiştir. Katkıların Nixon'ın kişisel kullanımına yönlendirilip yönlendirilmediği araştırılmıştır. Nixon'ın kişisel hesaplarına, iki farklı şirket tarafından yatırıldığı iddia edilen 1 milyon dolardan fazla katkı ispat edilememiş ve suçlamalar asılsız çıkmıştır. Ancak tarihi Checkers Fonları, Nixon'ın kariyerinde yeniden gündeme gelmiştir.³³⁵ Pulitzer ödüllü gazeteci Antony Lukas *Kabus: Nixon Yıllarının Tabanı* (Nightmare: The Underside of the Nixon Years) isimli kitabında bu meblayı Başkan'ın kişisel mobilya harcamalarına ve mücevherlere harcadığını iddia etmektedir.³³⁶ Nixon ile Rebozo'nun dostluğu ise 1950 yılına dayanmakta olup, Rebozo, Nixon tarafından birçok kez en yakın arkadaşı ve sırdaşı olarak kamuoyuna sunulmuştur. Rebozo Floridalıdır, kariyeri ise bankacılık ve iş adamlığıdır.

Nixon'ın siyasi kariyeri boyunca isminin beraber anıldığı en önemli siyasetçi Dwight Eisenhower'dır. Nixon ve Eisenhower siyasi birlikteliği, Nixon'ın Checkers konuşması ile kazanılan seçimlerin etkisi ile bilinen en iyi noktasına ulaşmıştır. Ancak ilerleyen süreçte, Nixon'ın siyasi kariyerinin yükselişe geçmesi ile birlikte, birlikteliğin bozulduğu görülmektedir. Nixon, kariyerinin ilerleyen süreçlerinde Eisenhower hakkında oldukça olumsuz manalara gelen referansları gerek günlüğüne, gerekse de notlarına kayıt etmiştir. Örneğin, geçirdiği bir diz sakatlığı esnasında; “insanların benim Eisenhower gibi göründüğümü düşünmelerini istemediğim için dizimdeki acıyı saklıyorum” şeklinde ifadeler kullandığı görülmektedir.³³⁷ Başka bir kez ise, birlikte çıktıkları seçim kampanyasında, tura tek başına devam edeceğini ve Eisenhower'a ancak beş gün sonra Washington'da bir toplantı için müsait olacağını söyleyen bir telgraf gönderdiği bilinmektedir.³³⁸ Bu tavır, ikilinin her seçim konuşması esnasında beraber çıktıkları kürsünün boş kalmasını sağlamıştır. Nixon Eisenhower'ın başkan yardımcısı adaylığı konuşması olan tarihi Checkers konuşmasını da kendi özgün siyasi zekâsının bir yaratımı olmadığını, yalnızca geçmiş başkanların deneyimlerini ardarda sıralayarak ilettiğini, emeklilik döneminde yazdığı kitabında dile getirmiştir. Nixon'ın anılarında checkers konuşmasının hazırlığını şu şekilde ifade ettiği görülmektedir;

³³⁵ Nixon, RN: The Memoirs, s.1069

³³⁶ J. Anthony Lukas, **Nighmare: The Underside of the Nixon Years**, Penguin Books, New York, 1976, s.vi

³³⁷ Nixon, RN: The Memoirs, s.1135

³³⁸ Aitken, s.391

Beyaz Saray sekreterine verilen 9.000 dolarlık vizon paltıyla ilgili Truman skandalını hatırlayarak not aldım ve Pat'in vizon paltosu olmadığını ekleyerek, sadece bir kumaş paltosu olduğunu not ettim. DNC Başkanı Mitchell'in, bir ofise sahip olmayı göze alamayan insanların aday olmamaları gerektiğine dair keskin yorumunu düşündüm ve Lincoln'den, Tanrı'nın sıradan insanları sevmiş olması gerektiğine dair bir alıntıyı not aldım. FDR'in 1944 yılı kampanyası sırasında, eleştirmenleriyle küçük köpeği Fala'ya bile saldırdıklarını söyleyerek alay ettiği konuşmasıyla elde ettiği çarpıcı başarıyı kullandım. Eğer Bu tabloyu yeniden sergilersem beni eleştirenleri çileden çıkaracağımı biliyordum. Tüm bunları not aldım. (Beni) hediye aldığım için suçlayacaklar. Ancak onlara adayıktan sonra bir hediye aldığımı söyleyeceğim - bir cocker spaniel cinsi köpek. Adı Checkers. Ve ne derse desinler, onu tutacağız.³³⁹

Nixon ilk siyasi başarısızlığını Whittier Lisesi'nde katıldığı öğrenci seçimlerinde elde etmiştir. Whittier Lisesinde aldığı başarısızlık sonucunda, bölge zenginlerinin okul yıllıklarına reklam verebilmesi için yaptığı çalışmalar esnasında elde ettiği deneyim, ona belki de yıllar sonra gelen ilk siyasi başarısını kazandırdığı görülmektedir.

Nixon hem gelirler açısından kendisine yakın olan ve oy kullanma sayılarının en yüksek olduğu yaş aralığına oynamış, hem de arka planda yer alan zenginleri kendi sathına çekerek, yeni bir kitleye hitap edebilme başarısına sahip olmuştur. Checkers konuşması sonunda Eisenhower halk oylamasının %55'ini (34 milyon oy) kazandığı ve Stevenson için 89'a karşı 442 Seçim Kurulu Oyu'nu (27 milyon oy) alarak FDR'dan daha büyük bir başarıya sahip olunmasını sağlamıştır. Eisenhower, 1956'da Stevenson'ı tekrar yenmiştir. John F. Kennedy'nin 1960'ta Başkan seçilmesinden sonra, genç başkan Stevenson'ı Birleşmiş Milletler'in ABD Baş Delegesi olarak atamıştır ve Stevenson 1965'teki ölümüne kadar bu yalnızca bu görevde yer almıştır.³⁴⁰

Nixon'ın başkanlık görevinden ayrılmasından sonra, 3 Temmuz 1990 yılından, 22 Nisan 1994 yılındaki vefatına değin yanında olan, Nixon ailesinin fahri bir ferdi olarak kabul edilen Monica Crowley kitabı *Nixon: Off the record* da Checkers konuşması ile ilgili Nixon'ın şu ifadeleri kullandığını aktarmaktadır;

İyi bir politikacı olmanın kuralları vardır. Birincisi, risk almaktır. Bu, büyük liderliğin ilk unsurudur. Büyük bir riskin üstesinden gelemezseniz, asla

³³⁹ Nixon, RN: The Memoirs, s.118

³⁴⁰ Roosevelt House, "Republicans Return To Power: 1952", 2016, <http://www.roosevelthouse.hunter.cuny.edu/seehowtheyran/portfolios/1952-republicans-return-to-power>, (01.09.2021)

*büyükliğe ulaşamazsınız. Politikada, diğer mesleklerden daha fazla, alınmaya değer riskler bulunur. Ne kadar çok risk alırsanız, o kadar çok kazanırsınız. Fon konuşmasını, halk arasında Checkers konuşması olarak bilinir, bir düşünün. Siyasi kariyerimi o anda ve orada 1952’de sonlandırabilirdi. Bunun yerine, kurtardı. Kaybedebileceğin şeylere kafayı takamazsın, yoksa asla ilerleyemezsin. Hayat zaten bir kumardır. Neden hepsini kazanmak için hepsini riske atmıyorsun?*³⁴¹

Nixon yaşamı boyunca büyük riskleri almaktan ve oyunu büyük oynamak gerektiği konusunda görüşlere sahip olan bir kişi profili çizmiştir. Ailesinin tek geçim kaynağı olan market ve benzin istasyonu da ailesinin almış olduğu büyük denebilecek bir risk sonucunda ortaya çıkmış bir başarıdır. 1922 yılında, Baba Frank Nixon’ın Anne Hannah Milhous’un ailesi tarafından verilen destek ile alınan ev ve limon bahçesi satılarak, 5000 dolarlık ek bir borç ile alınan market ve benzin istasyonu benzer bir risk alma girişimidir. Ailenin açtığı benzin istasyonu, Whittier ve La Rabla adlı kasabaları birbirine bağlayan yol üzerinde yer almasına rağmen, ABD’nin bu bölgesinde araç sahibi olan insan sayısı oldukça düşüktür. Bölge, mevsimlik tarım işi ile dönemsel olarak kazandığı önem dışında, herhangi bir öneme sahip değildir. Benzin işi beklenen getiriye aileye sağlamamış, ancak market işi hızla büyüyerek, aileye mütevazı şartlar sunabilmiştir. Nixon gençlik anılarını tasvir ederken, markette geçen zamanını şu şekilde aktarmıştır;

*...büyüdüğümde taze meyve ve sebze alımını devraldım. Los Angeles’taki Yedinci Cadde pazarında saat beşte olmak için her sabah dörtte kalktım. En iyi meyve ve sebzeleri seçtim, çiftçiler ve toptancılarla iyi bir fiyat için pazarlık yaptım ve sonra yıkamak, sıralamak ve mağazadaki ürünleri düzenlemek ve sekizde okula gitmek için East Whittier’e geri döndüm.*³⁴²

Nixon ailesinin sunabildiği imkânlar arasında tv veyahut radyo gibi dönemin modern imkânları aileye oldukça geç bir dönemde dâhil olmuştur. Nixon ailesi zamanının büyük bir bölümünü, aile içinde yapılan politik konuşmalar ile geçirmiştir. Baba Frank Nixon Cumhuriyetçi akıma meyilli olsa da, 1924 yılındaki seçimler esnasında Cumhuriyetçi Parti adayları olan Warren Gamaliel Harding ve Calvin Coolidge’in siyasetini desteklemediği için Cumhuriyetçi akımdan ayrılmış ve “Progressive”, “İlerici” görüşe sahip olan Robert M. La Follette’ye destek vermiştir.

³⁴¹ Monica Crowley, **Nixon: Off the Record**, Random House, New York, 1996, s.6

³⁴² Nixon, RN: The Memoirs, s.13

La Follette, 1908 başkanlık seçimlerinden itibaren, her yıl Amerika Birleşik Devletleri Başkanı adayı olmuş, William Randolph Hearst gibi nüfuslu gazetecilerin desteği ile seçilebilmeyi ummuştur. Ancak siyasi kariyeri Wisconsin dışında güçlü bir destek tabanı oluşturamamış ve hiç başkan seçilmemiştir. Anne Hannah Milhouse'ın ise Quaker inançlarına olan bağlılığı neticesinde, hiçbir zaman bir siyasi görüşü desteklemediği görülmektedir.

Quaker inancının gereği olarak derin bir mahremiyet duygusu ile yaşayan Hannah, Nixon'ın politik yaşamı boyunca da sıklıkla ona "seni düşüneceğim" şeklinde mesajlarla hitabet etmiştir. Bu söylemi ise Nixon, Quaker inançlarında karşılığını "Senin için dua edeceğim" demenin sessiz yoludur şeklinde açıklamıştır. Quaker topluluklarının genel Amerikan ifade biçimlerini kullanmaktan ziyade, kendi inançları ekseninde geliştirdikleri inanç temelli bir dili kullanmaları oldukça sık rastlanılan bir durumdur. Örneğin Stephan Ambrose'da Nixon biyografisinin birinci cildinde Anne Hannah Milhous'un Nixon hakkında "O hep üzerinde bir yük taşırdı" ifadesinin aslında Quaker ifadesinde "O hep sorumluluk sahibi bir insandı" olarak geçtiğini ifade etmektedir.³⁴³ Nixon, annesinin gerek siyaset öncesi yaşamında, gerekse sonrasında, kendisini ifade etme yolunu her zaman için yetersiz bulduğunu sıklıkla ifade etmiştir. Ancak bu tarz ifade biçimlerinin annesinden geldiği için, kendisi için çok fazla anlam ifade ettiğini de belirtmektedir.

Quaker inancı sessizce ve yalnız olarak edilen dualar sistemine dayanmaktadır. Bu inanç sistemine göre ibadet, Rabbin öğretme ve rehberlik için sessizce insanları beklediği inancına dayanmaktadır.³⁴⁴ Bu nedenle bu inanca sahip olanlar, ifade olarak zayıf temsiller göstermekte ve çoğunlukla genel toplum içinde bulunmaktan kaçınmaktadırlar. Nixon'da ailesi tarafından bu koşullar altında yetiştirildiği için, okul yıllarında veya daha sonra ki siyasi hayatında, yaptığı konuşmalarda İncil'den alıntı yapmak gibi ABD Başkanları'nın sıklıkla başvurduğu bir uygulamadan neredeyse hiç yararlanmamıştır. Ancak Başkan Yardımcısı iken, Başkan Eisenhower konuşmalarında Nixon'ı Tanrı'dan bahsetmesi için sık sık uyardığı bilinmektedir. Nixon Eisenhower'ın uyarıları karşısında zorunlu olarak

³⁴³ Ambrose, Nixon Vol I, s.28

³⁴⁴ Gwyn, s.21

İncil'den alıntılar yapsa dahi, bunu yaparken kendisini rahat hissetmediğini de açıkça belirtmiştir.³⁴⁵

Nixon'ın dinî inançları da hakkında yazılan biyografilere konu olan bir meseledir. Conrad Black'e göre Nixon, Amerikayı kutsanmış bir ülke olarak görmektedir, ancak ABD emeğin sömürüldüğü bir yer olması ve ticari nişancılarının hedefi hâline geldiği için ahlaki açıdan suçludur. Bu yüzden günahkâr olan ABD'liler değil, ABD'nin kendisidir. Yine Conrad Black'e göre; Nixon'ın sıkı sıkıya bağlı olduğu bir dinî vardı. Ancak kimseyi kendi dinine çevirme fikrine sahip değildi ve bu düşünceleri abartılı birer fantezi olarak görmekteydi.³⁴⁶ Gellman ise, Nixon'ın mensubu olduğu Quaker toplumu tarafından siyasi kariyeri boyunca sıklıkla dinî açıdan eleştirilere maruz kaldığını ifade etmektedir. 1950 yılında Quaker cematine mensup olduğunu iddia eden H. J. Bourne imzalı bir telegraf, Nixon'ın Quaker inançlarının çürümüş olduğunu söylemekte ve Nixon'ın inançları hakkında bilgi almak istediğini söylemektedir. Nixon bu telgrafa kendisi direkt olarak cevap vermemiş, ancak 1950 yılında beraber siyasi hayata atıldığı iş adamı Herman Perry aracılığıyla cevap yazmıştır. Herman Perry, Richard Nixon'a Temsilciler Meclisi'ne aday olmakla ilgilenip ilgilenmediğini soran ilk kişidir ve Nixon'ın siyasi yaşamını başlatarak maddi olarakta Nixon'ı desteklemiştir.³⁴⁷ Perry adına imzalanan telgraf, ABD'nin Nixon'ın dinî inançlarını test etmesinin daha doğru olacağını iddia ettikten sonra, Quaker topluluklarının bu ülkedeki tüm bu Komünist sızma meselesi karşısında nerede durdukları konusunda bir karşıt soru iletmiştir. Nixon ve Perry, İkinci Dünya Savaşı sırasında, Los Alamos'ta çalışan ve Sovyetlere atom bombasının sırlarını iletmediğini itiraf eden, İngiliz bilim adamı Dr. Klaus Fuchs'un da kayıtlı bir Quaker olduğunu ifade etmiştir.³⁴⁸ Yaşanan bu telgraf yazışması, uzun vadede Nixon ve destekçisi olması beklenen Quaker cemaati arasında bir krizin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Gellman bu krizin çıkış noktasını, Nixon'ın konuşmacı olarak katıldığı bir konferans sonrası gerçekleştiğini iddia etmektedir. Nixon 1950 yılının Mayıs ayında, Quaker Cemmati ile ilişkili bir yükseköğrenim kurumu olan Earlham College'daki On Sekizinci Yıllık Dış İlişkiler Enstitüsü Toplantısına (Eighteenth

³⁴⁵ Nixon, RN: The Memoirs, s.23

³⁴⁶ Black, s.41

³⁴⁷ Richard Nixon Foundation, "Herman Perry's Letter to Richard Nixon", 29.09.2008, <https://www.nixonfoundation.org/2008/09/herman-perrys-letter-to-richard-nixon>, (01.09.2021)

³⁴⁸ Gellman, s.397

Annual Institute of Foreign Affairs Meeting) ana konuşmacı olmak için Indiana'ya gitmiştir. Gellman'a göre; Quakerlar ile Nixon arasındaki gerilim bu toplantıda başlamıştır. Konuşması esnasında Nixon, Quaker Cemaatinin liberal görüşlere sahip olan kesimi ile ilgili, "*bence liberal Quaker'ların çoğu pembe görüşlere sahip ve gerçekten ajan olmaya ya da komünistler ile dost olmaya başlıyorlar*", ifadelerini kullanmıştır. Nixon'a göre Quakerlar içinde yer alan bu grup, Nixon'ın uzun süre mücadele ettiği Alger Hiss'i New England'daki yaz oturumunda konuşmacı olarak davet etmiştir ve Hiss'in beraat etmesi için de aktif olarak çalışmaktadır.

Alger Hiss, İkinci Dünya Savaşı sonrasında, Birleşmiş Milletler'in kurulmasına yardım eden, iyi eğitim almış ve iyi bağlantıları olan eski bir hükümet avukatı ve Dışişleri Bakanlığı yetkilisidir. Ancak kariyerinin ilerleyen sürecinde casusluk yaptığı gerekçesi ile duruşmaya çıkarılmış ve duruşmada dönemin ABD çıkarlarına karşı yalan ifade vermiştir. Ancak mahkeme Hiss'i suçlayacak delilleri bir araya getirememiş ve Hiss suçlanamamıştır. Nixon o dönem Kaliforniya Kongre Üyesi görevindedir ve Hiss'in mahkemedeki ifadesinde açıklar olduğunu ve doğruyu söylemediğini ifade etmektedir. Nixon'ın bu dönemde yaptığı itirazlar, mahkemeyi ikiye bölmüş ve jürinin bazı üyeleri Hiss'i suçsuz bulurken, bazıları Nixon tarafında yer alarak Hiss'in suçlu olduğunu savunmuşlardır. Nixon Hiss davasında, Hiss'e karşı olmasının nedeni olarak, açıklamadığı kaynaklardan aldığı bilgilere dayalı olan ve dönemin *Time* Dergisi'nin kıdemli editörü Whittaker Chambers'ın 1930'larda Komünist bir görevli olduğunu öğrenmesi üzerine olduğunu iddia etmektedir.³⁴⁹ Mahkemenin ilerleyen sürecinde Chambers itirafçı olup Komünist Parti'ye 1924 yılında katıldığını itiraf etmiştir. Ancak Nixon Altı Kriz (Six Crises) adlı kitabının Hiss davasını anlattığı bölümün 1 numaralı dipnotunda, Chambers'ın Komünist Parti'ye giriş tarihinin mahkemeye verilen ifadeden farklı olduğunu ifade etmiş ve önemli olanın tarihler değil, süreç ve o süreç içinde gerçekleştirilen eylemler olduğunu ifade etmiştir. Sorgulamanın ileri ki sayfalarında editör Chambers, Alger'in ABD Çalışma Departmanı'nda çalışan kardeşi Donald Hiss ve Çalışma Departmanı'nda bulunmuş ve daha sonra Almanya'daki ABD İşgal Kuvvetleri'nde görev yapmış olan Henry Collins'in de hükümet içinde komünist faaliyetlerde bulunduğunu itiraf etmiştir. Devlet hizmetinden ayrılmadan önce Hazine Bakan

³⁴⁹ Richard Nixon, **Six Crises**, Simon&Schuster, New York, 1962, s.16

Yardımcısı pozisyonunda bulunan Harry Dexter White'da Chambers tarafından bir "yol arkadaşı" olarak adlandırılmıştır.³⁵⁰

Alger Hiss davasında Nixon'ı kişisel olarak en çok rahatsız eden konunun, Hiss'in ABD Hükümeti içindeki aldığı görevler ve bu görevlerdeki etkinliği olduğu görülmektedir. Hiss'in kariyerine bakıldığında, Hiss'in Johns Hopkins Üniversitesi ve Harvard Hukuk Okulundan mezun olduğu görülmektedir. Harvard Hukuk Okulu ise, Nixon için oldukça farklı anlamlar taşımaktadır. Nixon Harvard Hukuk Okulu için,

*Doğuda üniversiteye gitmeyi hayal etmiştim. Lise sınıfımı üçüncü bitirdim, ilk ve son sınıflarımda anayasal hitabet yarışmalarını kazandım ve Harvard Club of California'nın her yönden üstün öğrenci ödülünü aldım. Yale'e öğrenim bursu alma olasılığı da vardı, ancak her iki üniversite için seyahat ve yaşam giderleri okul ücretinden bile daha fazla olacaktı. 1930'da Buhranı ve (kardeşi) Harold'ın hastalığının muazzam masrafları ailemizin mali durumunu derinden sarsmıştı. Başka seçeneğim yoktu...*³⁵¹

ifadelerini kullanmış, Harvard Hukuk fakültesine kabul ve burs kazandığı halde yaşam masraflarını karşılayamadığı için gidememiştir. Ancak Üniversite hakkında birçok eserinde yorumlar yapmıştır. 1955 yılında Meksika'ya düzenlediği seyahati esnasında "Meksika Üniversitesi" (University of Mexico) rektörü ile yaptığı sohbette, Rektör Nabor Carillo Flores'e akademik geçmişini sorduğunda, Harvard Üniversitesinde Doktora yaptığını öğrenerek,

*Meksika dış politikasıyla veya tek parti politikasıyla aynı fikirde olmayabiliriz, ancak çıkarlarımıza ters düşmediği sürece kendi bağımsız rotasını çizme hakkına saygı duymalıyız... Meksikalıların gözünde Amerika Birleşik Devletleri, bloktaki yeni çocuktur.*³⁵²

yorumunu yapmıştır. Meksika Nixon ziyaretinin gerçekleştirildiği 1955 yılında, bir ekonomik kriz yaşamaktadır. Ülke 1945'ten 1970'e kadar ancak yüzde altılık bir büyüme oranı gösterebilmiştir. Ancak 1970'lerde keşfedilen petrol ile borç alma ve borçları müsrifçe harcama fırsatı yakalamıştır. Nixon başkanlık döneminde bir Meksika açılımı tasarlamış, ancak ülke petrol gelirlerine karşı borçlanarak,

³⁵⁰ Nixon, Six Crises, s.17

³⁵¹ Nixon, RN: The Memoirs, s.24

³⁵² Richard Nixon, **1999 Victory Without War**, Simon&Schuster, New York,1988, s.238

uluslararası borcunu on yıldan biraz fazla bir süre içinde 4 milyar dolardan, 100 milyar doların üzerine çıkartmıştır.

Bir başka kaynak olan *Arenada* (In the Arena) kitabında Watergate skandalı esnasında Harvard Hukuk Fakültesi'ni diğer kurumlardan ayırıştırarak, Fakülte'nin kendisi hakkındaki düşüncelerini özellikle soruşturmuştur. Soruşturma için yine bir Harvard mezunu olan Edward Ridley Finch Cox'u³⁵³ görevlendirmiş ve Cox'un ifadesine göre, Harvard Hukuk Fakültesi, Nixon'a karşı akıllıca ve acımasız davranacaktır. Fakülte Nixon'dan nefret etmektedir. Nixon taciz edilecek ve hayatının geri kalanı ülke çapında sivil ve cezai davalar ile takip edecektir³⁵⁴ karşılığını almıştır. Bunun üzerine ise Nixon, Harvard'ın kendisine karşı on dokuzuncu yüzyıl Rus devrimcisi Sergey Nechayev'in özdeyişini izlediklerini ve “*bir düşmanı öldürmek yetmez. Önce onun onurunu kaybetmesi gerekir.*” stratejisini izlediklerini ifade etmiştir.

Hiss ise Harvard Hukuk Fakültesinden mezun olduktan sonra, bir yıl boyunca Yüksek Mahkeme” Yargıcı Oliver Wendell Holmes’un kâtabi olarak görev yapmıştır, Bu pozisyon birçok Harvard mezununun hayalini kurduğu, üniversite için de sembolik anlamlar taşıyan bir pozisyondur. Harvard Hukuk mezunları bu pozisyonu kendilerine verilen bir onur işareti olarak kabul etmektedir. Ardından üç yıl boyunca Washington’da avukatlık yapan Hiss, 1933’te Tarımsal Uyum İdaresinde (Agricultural Adjustment Administration) Baş Hukuk Müşaviri Yardımcısı olmuştur. 1934’te ise stratejik bir önem taşıyan “Mühimmat Endüstrisini Araştıran Senato Komitesi”nin (Senate Committee Investigating the Munitions Industry) danışmanı olmuştur. Hiss, Eylül 1936’da Bakan Yardımcısı Francis B. Sayre’nin isteği üzerine Dışişleri Bakanlığı’na katılmış ve Ocak 1947’ye kadar da Bakanlık’ta kalmıştır. Bu dönem hükümet görevinden istifa ederek, dönemin ABD dış politikasının ana hatlarını çizmekle görevli olan Carnegie Endowment’ın başkanlığına getirilmiştir. Carnegie Endowment’ın yönetim kurulu başkanı ise John Foster Dulles’dur. Dulles Başkan Eisenhower döneminde, ABD Dışişleri Bakanı görevinde bulunmuş ve soğuk savaş döneminde de ABD’nin dış politikasının belirlenmesinde önemli bir rol

³⁵³ Edward Ridley Finch Cox New York Cumhuriyetçi Eyalet Komitesi'nin eski başkanıdır. Başkan Richard M. Nixon ve First Lady Pat Nixon'ın damadı ve Julie Nixon'in kayınbiraderidir.

³⁵⁴ Richard Nixon, **In the Arena: A Memoir of Victory, Defeat and Renewal**, Simon&Schuster, New York,1990, s.17

oynamıştır. ABD-Çin ilişkileri açısından da Dulles, Başkan Yardımcısı Zhou Enlai'nin elini sıkımdan imtina ederek, iki ülke arasında günümüzde hâlâ hatırlanan bir siyasi krizin yaratıcısıdır. İronik bir biçimde, Hiss'i Carnegie Endowment'a başkan yapan Dulles'in dış politikasını belirleyen ana hatlar, komünizme karşı beslediği büyük nefret, komünizmi ABD kamuoyuna negatif yönelimleri ile sunmak ve ülkenin anti-komünizm anlayışına yön verme tutkusudur. Komünizmin Güneydoğu Asya'daki varlığına karşı "Güneydoğu Asya Antlaşması Teşkilatı" (SEATO)'yu kuran kişi de Dulles'dur. Dulles bununla da yetinmemiş ve Merkezi Antlaşma Teşkilatı (CENTO) olarak da bilinen bir başka pakt ile Türkiye, İran ve Pakistan'ı komünizme karşı ortak bir savunma örgütünde birleştirmiştir. Aynı zamanda 1958'de ABD Hava Kuvvetleri Sekreteri'ne, Amerika Birleşik Devletleri'nin Çin ile adalar konusunda yaşanacak bir anlaşmazlık sonunda, ABD'nin nükleer silah kullanmaya hazır olduğunu açıkça belirten resmi yetkiyi de onaylamıştır. Amerikan anti-komünist duruşunun en keskin ifadecisi olarak görülen Dulles'un kendi elleri ile göreve getirdiği Alger Hiss, ABD'nin 1950'li yılları iç siyasetinde yaşanan en büyük skandallardan biri konumundadır. Hiss, mahkeme komitesine kendisinden Carnegie Vakfı'ndaki işi almasını isteyen Dulles olduğunu da açıkça itiraf etmiş ve Dışişleri Bakanlığı'ndaki çalışmaları esnasında, Yalta Konferansı için ABD pozisyonunun taslağını hazırlayanın da kendisi olduğunu itiraf etmiştir. Yalta Konferansı esnasında Başkan Roosevelt'e eşlik eden kişinin de yine Hiss olduğu görülmektedir. Nixon mahkeme heyeti karşısında Hiss'in tavrının soğuk, nazik ve bazen de neredeyse küçümseyici bir tavır içinde olduğunu ifade etmiştir.

Alger Hiss davası, 1949'da, ilk duruşma esnasında askıya alınmış, Nixon baskısı ve jüri kararı ile ancak 1950'de Hiss'in mahkûmiyeti ile sonuçlanmıştır. Hiss, 21 Ocak 1950'de beş yıl hapis cezasına çarptırılmıştır. Nixon Hiss davasından siyasi kariyeri için oldukça fazla ders çıkarttığını ve kariyerinin şekillenmesinde son derece önemli bir yol oynadığını belirtmektedir.

Hiss davası öncelikle Nixon'a ulusal bir ün kazandırmıştır. Hiss'in mahkûmiyetine yol açan soruşturmaya öncülük eden Nixon, ABD içinde hatırı sayılır bir itibar kazanmıştır. İki yıl sonra, Amerika Birleşik Devletleri Senatosu'na seçilen Nixon, Senato seçimlerinden iki yıl sonra da Eisenhower tarafından, Cumhuriyetçi Ulusal Konvansiyonu'na aday adayı olarak gösterilmiştir. Eisenhower'ın Nixon'ı

Hiss davasını kastederek, özel bir yeteneğe ve her türlü yıkıcı etkiyi ortaya çıkarma yeteneğine sahip bir adam olarak tanıttığı bilinmektedir. Bu davadan kişisel derslerde çıkaran Nixon için alınan en büyük ders;

*komünist komplonun gerçek doğasını yurtiçinde ve yurtdışında ilk elden öğrendim. Ben de kriz yönetimi konusunda bazı değerli dersler çıkarttım – bunlar; savaşa kapsamlı bir şekilde hazırlanmanın gerekliliği, bir krizi soğukkanlılıkla, güvenle ve kararlılıkla ele alma ihtiyacı, savaş bittikten sonra bir krizin en tehlikeli döneminde bir hayal kırıklığına karşı korunmanın önemidir.*³⁵⁵

şeklinde ifade etmiştir. Nixon yaşamı boyunca siyasi olarak kazandığı hiçbir zaferi tam bir zafer olarak adlandırmayan, hatta çoğu zaman en büyük siyasi atağı olarak değerlendirilen Çin açılımı siyasetinden dahi zafer ya da memnuniyet duygusu ile anmayan bir başkan olmuştur. Hiss davasında Nixon açısından benzer bir önemi vardır.

Hiss davası ve Nixon'ın dava içinde gösterdiği etkinlik, ona ulusal bir ün kazandırmakla beraber, aynı zamanda ona karşı oluşan bir karşıt grubu da beraberinde getirdiği görülmektedir. Öncelikle, ABD içinde ve dışında yer alan komünizm yanlısı grupların, Nixon'ı eleştiri oklarının hedefine aldıkları bilinmektedir. ABD içinde komünist etkinlik gösteren grupların sahip oldukları medya ve propaganda etkinliği ile birlikte başlayan, önce bu medyanın sınırlı gücü ile küçük alanları kapsayan ve “Nixon düşmanlığı” olarak değerlendirilen süreç, zaman içinde entellektüellerinde katılımıyla beraber daha geniş kitlelere taşınmıştır. “Nixon karşıtlığı” olarak adlandırılan bu hareketin temelinde, Hiss'in mahkûmiyetinin, Birleşik Devletler Yüksek Mahkemesi tarafından onaylanmasına karşı olan tepki yer almaktadır. Nixon karşıtlığı, Başkan'ın siyasi kariyeri ilerlediği sürece, ilerlemeye paralel bir artış göstermiştir. Nixon kendisine Hiss davası ile başlayan karşıtlığın son derece farkında olarak, bu karşıtlığın nedeni olarak iki önemli nedeni göstermektedir;

İlk olarak, onların (komünistlerin) aşırılıklarına uymayacağım gerçeğine derinden içerlediler. İkinci sebep belki de daha kontrolcü olmalarıydı. Bu bölümün başlarında,(Six Crisis kitabının başında) yurtdışında komünizmin tehlikesini görebilen, ancak ülke içindeki tehdide karşı kör olan bazı yetkililerin ve özür dileyenlerin affedilmez tutumlarına dikkat çektim. Garip bir şekilde,

³⁵⁵ Nixon, Six Crises, s.78

içeride Komünizm tehdidi hakkında en güçlü şekilde konuşanların çoğu, önyargıları tersine çeviriyor: yurtdışında aynı tehditle başa çıkmak için tasarlanmış programlara da karşı çıkıyorlar. Dış yardım, karşılıklı ticaret, toplu güvenlik anlaşmaları ve bilgi ve dış hizmet programlarımız için yeterli ödenek gibi bazılarının “liberal” uluslararası politikalar olarak gördüklerini sürekli olarak desteklediğim için, Hiss davasındaki çalışmam nedeniyle anti-komünist olarak edindiğim kimlik bir miktar “pembe!”³⁵⁶ Ve nedenini tam olarak bilmeden Hiss davası yüzünden bana güvenmeyen başkaları da var.³⁵⁷

Nixon’ın görüşüne göre; Washington’daki 12 yıllık kariyeri boyunca basın tarafından düzenli olarak karalama kampanyasına maruz bırakılmıştır. İki eşlilik, sahtecilik, sarhoşluk, delilik, hırsızlık, anti-semitizm, yalan yere yemin etme, kamu görevinde etik olmamak, suç faaliyetlerinde bulunmak vb. Nixon’a yöneltilen suçlar arasında yer almıştır. Nixon Hiss davasını, eğer Hiss olayı olmasaydı, Birleşik Devletler Başkanı olabilirdim. Ama aynı şekilde Hiss olayı olmasaydı, asla Amerika Birleşik Devletleri Başkan Yardımcısı ve dolayısıyla Başkan Adayı olamazdım şeklinde yorumlamıştır. Aynı zamanda Nixon’ın politik anlayışına göre; gösterilen hukuk savaşı ve Nixon’ın kişisel gayreti sayesinde, ABD ulusu içeride ve dışarıda komünist komplonun strateji ve taktiklerini öğrenmiş, ulusun güvenliği için hayati önem taşıyan daha iyi bir güvenlik anlayışına da kavuşmuştur.

Nixon’ın lise dönemindeki en büyük ideali Harvard Hukuk Fakültesi iken, bu ideale ailenin maddi durumunun yetersizliği ile kavuşamadığı bilinmektedir. Ancak Whittier Lisesindeki son yılında, Duke Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nin 25 kişiye, 250 dolarlık öğrenim bursu vereceğini görmüş ve burs için başvuruda bulunmuştur. Yüksek not ortalaması ile bursu kazanmıştır. Dönemin Duke Hukuk Fakültesi eğitim anlayışı, Harvard Hukuk Fakültesi yöntemini benimsemiştir. Nixon Duke eğitimi ile ilgili “hiç bu kadar ezici bir malzeme ile karşı karşıya kalmamıştım. Bazen ezberlediğim gerçekleri, anlamlı bir hukuk bilgisine dönüştürmekten ümidimi kesiyordum” ifadelerini kullanmaktadır. Duke’de aldığı eğitimi boyunca maddi yoksunluk yüzünden oldukça zor şartlar altında yaşayan Nixon,

Duke’teki ilk iki yılım boyunca ayda 5 dolarlık kiralık bir odada yaşadım; üçüncü yılımda üç arkadaşıma katıldım ve kampüsten yaklaşık iki mil (3.21 km) uzaklıktaki Duke Ormanı’nda küçük bir eve taşındım. “Küçük ev” gerçekten de

³⁵⁶ Orijinal metinde yer alan “Pink”, “Pembe” kelimesi, Amerikan İngilizcesinde “sosyalist” manasında da kullanılmaktadır.

³⁵⁷ Nixon, Six Crises, s.77

*bir abartıydı: Bu, dördümüzün iki büyük pirinç yatağı paylaştığı, ısısı veya iç tesisatı olmayan, tek odalı, fıçı tahtasından yapılmış bir kulübeydi. Geriye dönüp baktığımda, bu kadar ilkel koşullarda bu kadar uzun ve mutlu bir şekilde yaşadığımıza şaşırıyorum, ama o zamanlar heyecan verici ve maceralı görünüyordu.*³⁵⁸

ifadeleri ile Duke’de geçen eğitim yaşantısını özetlemiştir. Ancak Nixon’ın aldığı eğitim ve geçtiği yol, en başından itibaren, ABD’de politik kariyer hedefi olan birinin geçmesi gereken bir yol olarak görülmektedir. Bir başka deyiş ile geleceğin başkanı, kendisi için başkanlık yolunda giden yolu, kendi tercihleri ile tasarlamıştır. Dönemin ABD anlayışı, bir kişinin politik bir kariyeri hedeflemesi sonucu ile günümüzde de benzer örnekleri olmakla beraber, belirli bir metodolojiyi izleyerek bu kariyeri gerçekleştirmeyi öngörmektedir. Örneğin Nixon’da Hukuk okumuştur ve ABD Kongre üyelerinin yaklaşık yarısı, bilinçli olarak hukuk eğitimi almış avukatlardan oluşmaktadır. Ancak Nixon, bilinçli bir tercih olarak aldığı hukuk eğitimini ve siyaset ile ilgili düşüncelerini ifade ederken de şu varsayımda bulunmuştur;

*avukatlar genellikle "nitelikçi" olma eğilimindedir. Çoğu zaman, bir problemle karşılaştıklarında, ona "nasıl yapılır" yerine "nasıl yapılmaz" bakış açısıyla yaklaşır. Siyasetteki avukatların, fazla hukukçu ve hayal gücünden uzak olmalarını önlemek için etraflarında hukukçu olmayanlara ihtiyaçları vardır. Hukuk fakültesinde geçirdiğim yıllara (Durham, Kuzey Carolina’daki Duke Üniversitesi’nde) dönüp baktığımda, siyasi hayata hazırlanmak açısından aldığım en değerli ders, Dr. Lon Fuller’dan hukuk felsefesi idi. Zorunlu bir ders değildi. Ama bence kamusal hayata girmeyi planlayan her hukuk öğrencisi için gerekli bir ders olacaktır. Çünkü kamu insanı yalnızca yasanın ne olduğunu bilmekle kalmamalı, yasanın nasıl ve neden bu hale geldiğini de bilmelidir. Ve yine, bu geçmişi edinmenin zamanı, bir erkeğin okuma ve düşünme lüksüne dalmak için zamanının olduğu kolej ve üniversite yıllarıdır. Daha sonra kendini oyunculuk ve konuşmayla çok meşgul bulabilir.*³⁵⁹

Nixon’ın üniversite yaşamı boyunca aldığı burs, sadece öğrenim ücretini kapsamaktadır. Ancak Hukuk kütüphanesinde çalışarak ve Dean H. Claude Horack için araştırma yaparak, Başkan gelirlerini destekleyebilmiştir. Hatta bazı siyasi faaliyetler içinde zaman bulmuş ve Öğrenci Barosu Başkanlığı’na seçilmiştir. Nixon, Duke Hukuk Fakültesi’ni yüksek bir derece ile bitirmiştir. Ancak Duke Hukuk Fakültesi’ndeki son yılı esnasında, mezun olduktan sonra ne yapacağını düşünmek ve

³⁵⁸ Nixon, RN: The Memoirs, s.30

³⁵⁹ Nixon, Six Crises, s.288

karar vermek zorunda kalan geleceğin başkanı, iş piyasasının durgunuğu ile bambaşka bir yola sapma aşamasına geldiği görülmektedir. 1937 yılındaki ekonomik durgunluk, “Büyük Buhran” nedeniyle iş piyasasındaki iyi maaşlı ve güvenceli işleri azaltmıştır. 1936 yılını New York’da ki avukatlık bürolarında iş arayarak geçiren Nixon, olumlu bir sonuç alamamıştır. New York’taki en güzel anısının, Metropolitan Operası’nın sahnelediği “Tütün Yolu” (Tobacco Road) adlı oyunu izlemesi olarak belirtmiştir. Yıllar sonra aynı opera kendisi adına “Nixon Çin’de” (Nixon in China) oyununu sahneleyecektir.

1936 yılında yeniden Duke kampüsüne dönen Nixon, kampüste Federal Soruşturma Bürosunun (FBI) yeni mezunları işe aldığına dair bir ilan ile karşılaşmıştır. Nixon, FBI ajanlığı için başvurusunu yaparak, mezuniyet sonrası ilk tam zamanlı iş başvurusunu yapmıştır. Ancak yapılan mülakattan sonra ikinci bir kez kendisine ulaşılmamıştır. Yıllar sonra, Başkan Yardımcısı iken, dönemin FBI Başkanı John Edgar Hoover’a neden kabul edilmediğini sorduğunda, Hoover dosyayı incelediğini ve başvurunun onaylandığını kendisine iletmiştir. Ancak Başkan’a tebligat gönderilmeden kısa bir süre önce, FBI’nın aralarında Nixon’ın da bulunduğu bir dizi yeni aday için, ekonomik kriz kapsamında ödenek taleplerinin kesildiği ve bu yüzden yeni alımın durdurulduğu konusunda bilgi verilmiştir. Eğer alımlar ekonomik kriz neticesinde durdurulmasaydı, ABD, Richard Milhouse Nixon’ın başkanlığına belki de asla sahne olamayacaktı. Yıllar sonra FBI, bilgi özgürlüğü yasası kapsamında Richard Nixon’ın resmi FBI başvurusunun belgelerini yayınlamıştır.³⁶⁰

Nixon, FBI başvurusu da red edilince ailesinin yanına Whittier’a dönmüş ve burada, Whittier için büyük, ancak meslek standartları göz önüne alındığında küçük denebilecek bir çapa sahip Whittier’in en eski hukuk firması “Wingert ve Bewley”de bir iş bulmuştur. Bu alanda yaptığı ilk çalışma boşanma davalarını içermektedir. Ancak Nixon bu davaları mutsuz ve rahatsız edici bulduğunu da ifade etmektedir. Bu konuda, insanların tartıştığı bazı özel meselelere şaşırdığını ve sakince oturup bir yabancıya, bu meseleleri anlatmalarını rahatsız edici bulduğunu belirtmektedir. Boşanma avukatı olarak geçirdiği sürede, müvekkillerini her zaman bir uzlaşmaya ikna etmeye çalıştığını, ancak bu konuda nadiren başarılı olduğunu ifade eder.

³⁶⁰ The FBI Federal Bureau of Investigation, “Pres. Richard Nixons FBI Application Part 1 of 1”, <https://vault.fbi.gov/Pres.%20Richard%20Nixons%20FBI%20Application/Pres.%20Richard%20Nixons%20FBI%20Application%20Part%201%20of%201/view>, (04.09.2021)

Nixon uzlaşmacılık konusuna sıklıkla değinmektedir. Birçok eserinde, sıklıkla tekrarlanan bu konu, çoğu zaman Başkan'ın uluslararası kurumları devre dışı bırakarak, hükümet yetkililerinin gerektiğinde kapalı kapılar ardında meseleleri çözmesi gerektiğini ifade eden tanımlamalar ile de desteklenmiştir. Örneğin, Vietnam Savaşı politikalarının, Amerikan kamuoyunun gündeminin zirvesinde olduğu dönemlerde, Hanoi'deki Fransız Genel Komiser Maurice Dejean'a hitaben, resmi açıklama olarak görülmesi maksadıyla ABD'nin Vietnam duruşunu özetleyen;

*Mütecavizlerle³⁶¹ müzakere konuşulduğunun farkındayım. Hepimiz barış istiyoruz, ama sanırım hepimiz de farkındayız ki mütecaviz ülkeler barış istemediler, müzakere talep etmediler ve hepimiz ayrıca hiçbir koşulda müzakerelerin gerçekleşemeyeceğini ve bunun aslında barışı isteyen insanları bölgeye yerleştiremeyeceğini biliyoruz.*³⁶²

ifadeleri ile kamuoyunun karşısına çıkarken, arka planda Çin'in Vietnamlı komünistleri desteklediğini ve onları silahlandırdığının farkında olarak konuyu, ABD politikasının Çin'i resmen tanımadığı da göz önünde bulundurularak, Başkent Taipei, Formosa'da (Tayvan) ikamet eden Çan Kay Şek ile özel olarak görüşerek çözüme yoluna gitmiştir. Şek ile yaptığı 7 saati aşan sürelerle sahip görüşmeler ile ABD'nin olası bir Çin açılımı politikasının ön uygulamasını da şekillendirmiştir. Nixon Başkanlık döneminin en büyük politikası olarak görülen Çin açılımı meselesinde, uluslararası hiçbir kuruluşun konuya müdahil olması söz konusu olmamıştır. Kissinger *Çin* kitabında Johnson döneminin Çin politikasını özetlerken, "barışçıl işbirliği" politikasının uygulanabilirliğini, ancak bu politikanın "uluslararası uzlaşma" zemini üzerinde, meşru gayretler ile gerçekleştirilebileceğinden bahsetmiştir.³⁶³ Benzer şekilde Kennedy'nin Çin politikası da Çin'i yalnızlaştırarak, ancak yine uluslararası kuruluşların desteği ile dönem itibarıyla aralarında büyük bir sınır krizinin yaşandığı Hindistan'a ABD desteğini vermeyi, ancak Mao'nun "Büyük İleri Atılım" olarak adlandırdığı ve başarısızlıkla sonuçlanan bir sanayi hamlesinin sonunda çıkan kıtlık durumu karşısında, uluslararası bir yardım kampanyasını öngörmektedir. "Barış için yiyecek" sloganı ile adlandırılan bu uluslararası yardımı

³⁶¹ (Askeri) Mütecaviz: Manevra ve tatbikatlarda düşman karşılığı kullanılan ve ilk tecavüz hareketini yaptığı veya yapacağı farz ve tahmin edilen tarafı belirtir bir kelime.

³⁶² Nixon, RN: The Memoirs, s.145

³⁶³ Kissinger, Çin, s.252

Çin reddetmiştir.³⁶⁴ Oysa aynı eser, Nixon'ın Çin açılımı politikasının bir ön adımı olarak görülebilecek konuşmasını,

*Bütün uluslar bilsin ki bizim yönetimimiz boyunca bütün iletişim hatlarımız açık olacaktır. Açık bir dünyanın peşindeyiz; fikirlere açık, malların ve insanların değişimine açık bir dünyanın; ister büyük, ister küçük, hiçbir halkın öfkeli bir tecrit içinde yaşayamayacağı bir dünyanın arayışındayız.*³⁶⁵

ifadeleri ile sunmuştur. Nixon bu ifadeler ile konuya müdahil olma arzusundaki uluslararası kuruluşlara ya da diğer aktörlere müdahale edilmeyeceği mesajını vermektedir. Bu mesajı ile ABD içinde eleştirilen Nixon, hakkında “*bir ayağı çukurda olan bir adam cenneti hayal ederek kendisini teselli etmeye çalışıyor*” yorumlarına maruz kalmıştır. Ancak yine Kissinger tarafından kaleme alınan *Beyaz Saray Yılları* (The White House Years) adlı eserde Kissinger, Çin meselesini yaptığı bu konuşma ile ABD'nin kişisel bir meselesi hâline getirdiğini ve dönemin siyasi dengeleri açısından uluslararası örgütlerin bu politika içinde yer almayı reddedeceğini Nixon'ın çok iyi tahlil ettiğini belirtmektedir. Kissinger'in ifadesi ile Nixon'ın meseleyi kişisel görüşmeler ile çözme yoluna gitmesinin altında yatan neden, koşulların yarattığı siyasi atmosfer ile yakından ilişkilidir. Dönemin Sovyet liderlerinin başlıca kaygısı Çin ile olan ilişkilere dayanmaktadır. Sovyetler, Batı ve ABD ile olan ilişkilerini, Pekin'le yaşanması muhtemel olan sorunların ışığında değerlendirmektedir. Batı'nın Çin ile arkalarından iş çevirmeyeceğinden emin olmak, Sovyet politikasının temelini oluşturmaktadır. Bir başka deyişle Sovyetler, ABD-Çin ilişkilerinin temelini güvensizlik politikasını yerleştirmişlerdir. Bu nedenle uluslararası örgütlerden ziyade, Batı-Sovyet hattında olan bireysel ve ülkesel gelişmeler, Sovyet politikasının temelini oluşturmaktadır. Batıyla yakınlaşma politikası tercih edebilir olarak algılansa da güvenlik kaygıları ağır basmakta ve uluslararası kuruluşların zaman zaman müdahil olduğu planlar, sürekli yaratılan krizlerle arka plana atılmakta ve olası bir açılım rafa kaldırılmaktadır. Bu duruma mukabil, Batı İttifakı da ortaya çıkabilecek bir Sovyet etkisi ve komünizm ile başbaşa kalma korkusu ile gözlerini ABD-Sovyet ilişkilerine çevirmiş durumdadır.

³⁶⁴ Kissinger, Çin, s.251

³⁶⁵ Kissinger, Çin, s.266

Bu nedenle Nixon'ın ABD'yi temsilen yapacağı bir girişim, gerek Batı İttifakını; gerekse de Sovyet ilişkilerini etkileyebilecek bir düzeyde görülmektedir.³⁶⁶

Nixon'da arabuluculuk ya da uzlaşmacılık işinin liderler arasında yapılacak birebir görüşmeler ile ancak mümkün olabileceğini, uluslararası siyasi örgütlerin ABD politikasının belirlenmesinde yer alamayacağı ya da uluslararası örgütler tarafından uzlaşmacılık ya da arabuluculuk faaliyetlerinin yapılamayacağını iddia etmektedir. *Gerçek Barış: Batı İçin Strateji* (Real Peace: Strategy for the West) adlı eserinde;

*Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Milletler Cemiyeti'nde olduğu gibi, BM'nin vaadi yanıltıcıydı. Milletler Cemiyeti ve BM, insanın barışla ilgili en idealist dürtülerini gerçeğe dönüştürmek için soylu ama boş girişimlerdi. Savaş sonrası dünyanın barış koruyucusu olarak tasavvur edilen BM, çoğu durumda ne savaşı önleyebildi ne de başladıktan sonra savaşı sonlandırabildi. Bir uzman, 1946 ile 1977 arasındaki 93 ayrı çatışmadan, BM'nin yalnızca 40'ın üzerinde sınırlı bir tartışma yürüttüğü, 53'ü hakkında hiç tartışmadığı ve herhangi birinin çözümüne önemli ölçüde katkıda bulunmadığı sonucuna varmıştır.*³⁶⁷

sözleri ile bu tarz örgütlerden yana olmadığını açıkça ifade etmiştir. Eserin ilerleyen cümleleri BM hakkında şu sözlerine yer vermektedir;

*Birleşmiş Milletler, süper güçlerin egemen olduğu bir dünyada, küçük ulusların görüş ve şikâyetleri için bir forum işlevi görür. Ama en kötüsü, çoğu zaman Sovyetler Birliği'nin bir propaganda kolu ve yalnızca onun uydularının ve paralarının değil, sözde barışsever Rus ordularının kurbanları tarafından "davet edildiği", terörizme yardım ve yataklık ettiği, çarpıtıcı aynalardan oluşan bir salondur. Aslında "ulusal kurtuluş savaşlarını desteklemektir"—George Orwell'in 1984'ün dünyasında olduğu gibi, "savaş barıştır" ve "özgürlük köleliktir." BM, ABD'yi kaba bir şekilde suçlayarak ya da Sovyetler Birliği'nin müdahalesini görmezden gelerek, birçok çatışmayı alevlendirmiştir. Hiçbir büyük güç, temel çıkarlarını etkileyen bir konuyu, daha küçük güçler tarafından reddedilebileceği bir foruma sunmayacaktır. BM'nin başarısızlığı, uluslararası sorunların özerk hükümetler arasındaki müzakerelerle çözülmesi gerektiğini, yoksa çözülmeyeceğini gösteriyor.*³⁶⁸

Richard Nixon'ın Amerikan dış politikası konusundaki en keskin görüşlerini barındıran çalışmalarından olan *Real Peace* kitabı, genel anlamında kalıcı barışın ancak askerî hazırlık, etkili silah kontrolü ve gelişmiş Doğu-Batı ekonomik bağının,

³⁶⁶ Henry Kissenger, *The White House Years Vol I.*, Simon&Schuster, New York, 2011, s.137

³⁶⁷ Nixon, *Real Peace: A Strategy for the West*, s.14

³⁶⁸ Nixon, *Real Peace: A Strategy for the West*, s.15

pragmatik bir yaklaşımı olan sert başlı “détente”³⁶⁹ politikaları ile sağlanabileceğini savunan bir kitaptır. Nixon’ın realist politika temelinde ele aldığı kitap, bu sözlerine mukabil; liderler ile yapılan görüşmelerin yüzyüze olması gerektiği konusunda ise;

*faydalı olmuştur ve olmaya devam edecektir. İlk olarak, liderlerin birbirlerinin ölçülerini almasına ve sonuç olarak daha sonra potansiyel olarak feci yanlış hesaplamalardan kaçınmalarına yardımcı olurlar. İkincisi, gözetilmesi her iki tarafın da çıkarlarına aynı anda hizmet edecek anlaşmalar yapmak için son derece hassas, zor bir süreç için uygun bir ortam sağlarlar. Anlaşmalar kendiliğinden yürürlüğe girmediği, asla kalıcı olmayacaktır. Tarihin tüm dostluk anlaşmaları ve saldırmazlık anlaşmaları arasında bu tür anlaşmaların çok az olması, hasımlar arasındaki anlamlı müzakerenin büyük zorluklarının bir yansımasıdır.”*³⁷⁰

sözleri ile ifade etmiştir. Avukatlık kariyeri boyunca da sıklıkla arabuluculuk davaları ile geçimini sağlayan Başkan, bu davalardan hoşlanmadığını belirtse de, siyasi kariyerinin ilerleyen dönemlerinde gerek meseleleri ele alışı, gerekse de siyasi hasımları ile girdiği tartışmalardan elde ettiği başarılı sonuçlar ile bu tarz bir metodun kendisine sağladığı avantajları açıkça kullanmıştır.

Nixon memleketi Whittier’de beş yıl boyunca avukatlık görevini icra etmiş bu esnada sık sık arabulucuk davaları ile adından söz ettirmiştir. Ardından, 1942 yılında Washington’a geçiş yapmış ve bu dönemde “OPA” için karne düzenlemeleri yazmıştır. Fiyat İdaresi Ofisi, yani OPA, (tam açılımı ile The Office of Price Administration) İkinci Dünya Savaşı döneminde, Amerika Birleşik Devletleri hükümeti tarafından, “Acil Durum Yönetimi Ofisi bünyesinde, 28 Ağustos 1941 tarihli, çıkarılan 8875 sayılı kararname ile Başkan Roosevelt direktifi ile kurulan, bir savaş ve savaş sonrası regülasyon kurulumudur. OPA’nın temel işlevi, savaş sonrası ABD piyasası içindeki fiyat kontrollerini sağlamaktır. Günümüzde kurum tamamen lağvedilmemiş, ancak dönem itibarıyla içerdiği birimleri ve bu birimlerin yetki ve sorumlulukları, farklı kurumlara devredilmiştir. Örneğin 1 Haziran 1947 tarihinden itibaren geçerli olan fiyat ihlali davaları, günümüzde Adalet Bakanlığı’nın sorumluluğundadır. Ya da 1 Haziran 1947 tarihinden itibaren geçerli olan, Tasfiye

³⁶⁹ Farklı ekonomik ve toplumsal sistemlere sahip ülkeler ya da ülke grupları arasında, son aşamada barış içinde bir arada yaşamayı öngören, yeterli sayıda şarta bağlanmış, uzun süreli ve kapsamlı bir iş birliğine varacak, gerginliğin aşamalı ve bilinçli bir biçimde azaltılmasını öngören politikadır.(Vikipedi)

³⁷⁰ Nixon, Real Peace: A Strategy for the West, s.17

Bölümü günümüzde Ticaret Bakanlığı'na devredilmiştir. OPA'nın kuruluşundan itibaren tuttuğu kayıtlara ulaşım mümkündür.³⁷¹ Savaş koşulları uyarınca kurulan bu kuruluşa günümüzde en yakın olan kuruluş “Yönetim ve Bütçe Ofisi” olarak görülmektedir. Bu kuruluşun görevi ise, Başkan'a politika, bütçe, yönetim ve düzenleyici hedeflerin karşılanmasında yardımcı olmak ve ajansın yasal sorumluluklarını yerine getirmektir.³⁷²

Nixon'ın OPA'da geçirdiği dönemi eleştiren makaleler kaleme aldığı görülmektedir. OPA sistemine karşı bir duruş sergilemektedir. OPA'ya getirdiği en büyük eleştiri, OPA sistemi içerisinde yer alan çalışanlar ve bu çalışanların ABD ile ilgili görüşleri üzerine olmuştur. Anılarında OPA için, bu kuruluştaki sekiz ay boyunca çalıştığından ve kendisi için oldukça öğretici olduğundan bahsetmektedir. Öğreticilik açısından yaklaşıldığında, Nixon'ın öğrendiği ilk önemli dersin, ABD hükümet bürokrasisinin çalışma biçimi olduğu görülmektedir. Nixon OPA'da kauçuk ve otomobil lastiklerinin tayinlanmasıyla ilgilenen karne koordinasyonu bölümünde çalışmıştır. Ancak OPA deneyimleri savaş koşulları dahi geçerli iken önsaflarda acil lastik ihtiyacı olanların özel sektör ve devlet arasındaki kopukluk yüzünden nasıl ihtiyaçlarını karşılayamadıkları üzerine olmuştur. Nixon bu durumu;

*Savaşın teşviğine ve bu teşviği desteklemek için vatanseverlik çağrısı yapmamıza rağmen, bir karneyi almak yeterince zordu. Savaş bittiğinde, karne ve fiyat kontrolünün uygulanmasının neredeyse imkânsız olacağını ve karaborsacıların, tıpkı yasak günlerinde içki kaçakçılarındaki olduğu gibi, hükümetin bu metodla devam etmesinden kâr elde edecek tek kişi olacağını biliyordum.*³⁷³

cümleleriyle ifade etmiştir. Aynı zamanda OPA'daki pek çok erkek çalışanın aslında, askere alınmayı ertelemek için OPA'da olduğunu ve savaşı ofislerinde oturarak geçirdiklerini de ifade etmiştir. Nixon ikinci bir ders olarak ise, en güçlü gözlemlerinden birini, komünist algının nasıl ABD Devleti içine sızdığını da OPA'da görev yaptığı dönemde gördüğünü ifade etmektedir. Bu dönem iki genç OPA çalışanı, “Amerikan Komünist Partisi” aktivisti Jessica Mitford ve Cumhuriyetçi

³⁷¹ National Archives, “Records of the Office of Price Administration [OPA]”, 1940-49, <https://www.archives.gov/research/guide-fed-records/groups/188.html>, (08.09.2021)

³⁷² The White House, “Office of Management and Budget”, <https://www.whitehouse.gov/omb>, (08.09.2021)

³⁷³ Nixon, RN: The Memories, s.37

Richard M. Nixon, OPA’da aynı çatıda çalışıkları görülmektedir. Mitford, İngiliz bir aristokrat aile kökünden gelen, ancak savaş zamanında Amerika Birleşik Devletleri’ne göç ettikten sonra, OPA’da iş bulan bir İngiliz kökenli komünisttir. Nixon’a göre kendisi ve OPA’da çalışan birkaç kişi kapitalist sisteme inanmakta, ancak diğer avukatlar elde edilecek kârları kontrol etmek için, karne ve fiyat kontrolünü kendi menfaatleri için kullanmaktadırlar. Elde edilen gelirler, komünizm yanlılarına iletilmekte ve ABD içindeki komünist etki canlı tutulmaktadır. Nixon’ın bu görüşünün, kurumun gelirlerinin kısa zamanda artması açısından değerlendirildiğinde doğru görünmektedir.

OPA kuruluşu itibariyle savaş çabalarının ve ABD ekonomisinin kontrolünü ve düzenini sağlamakla ve desteklemekle sorumlu bir kuruluş misyonunu yüklenmiştir. Ancak kuruluşunda oldukça kısıtlı bir bütçeye ve çalışanlarının gönüllülük esasınca çalıştığı bir sisteme sahiptir. Fakat kurum 1941 ve 1946 yılları arasında devletin en güçlü tezahürlerinden birisi hâline gelmiştir. OPA Bütçesi, “Social Security Board”, “Sosyal Güvenlik Kurulu” ve “Department of Labor”, “Çalışma Bakanlığı”nın bütçesinden ve “Bureau of the Budget”, “Bütçe Bürosu” ile “National Resource Planning Board”, “Ulusal Kaynak Planlama Kurulu”nun toplamından on kat daha fazla hale gelmiştir. Ücretli ve gönüllü personel sayısı ise çeyrek milyonu aşmıştır. Kurum tek başına “Treasury Department”, “Hazine Departmanı”ndan iki kat daha fazla ekonomisti bünyesinde barındırmaktadır. Kurum bünyesinde, milyarlarca karne pulu barındırmış ve sayıları binlerle ifade edilen saha görevlisini çalıştırmıştır.³⁷⁴

Ancak kurumun sonu, Nixon’ın ifade ettiğine benzer bir biçimde gelmiştir. Nixon bu kurumda 8 ay geçirmiş ve bu sekiz ay sonunda savaşta yer almak maksatıyla donanmaya katılmıştır. Bu esnada OPA, piyasada özel teşebbüslerin, halkın kendilerine dağıtılan kuponlar ile geçimlerini sağlaması iddialarından yola çıkarak, üreticilerin saldırısına uğradığı görülmektedir. Özellikle et üreticileri, devlet kontrollü koşullar altında et satmak yerine, 1946’da başlattıkları “paketçi grevi” adı verdikleri bir grev sırasında, ürünlerini piyasadan çekme kararı alarak, OPA’nın sonunu getirmişlerdir. Et bu dönemde ABD’de karaborsaya düşmüştür. OPA’nın

³⁷⁴ Meg Jacobs, “‘How About Some Meat?’: The Office of Price Administration, Consumption Politics, and State Building from the Bottom Up, 1941-1946”, **Journal of American History**, Cilt: 84, Sayı: 3, 1997, s.911

varlığı ile halk, devletin özel teşebbüsün ücret, fiyat ve üretim politikalarını denetlemede doğrudan bir rol oynaması gerektiği fikrini reddetmeye başlamıştır.

OPA'nın farklı sınıflara mensup vatandaşları, aynı standartlara bağlanan bir tüketim seferberliğini empoze etmesi, aralarında Nixon'ın da bulunduğu bir dizi kapitalist değerlere sahip kişi tehlikeli bir girişim olarak bulunmuştur. Nixon bu girişimi, devlet imkânlarının kullanılarak gerçekleştirilen, üstü kapalı komünizm propagandası olarak görmüştür. Nixon OPA'da çalıştığı dönemde, genç avukatların Deniz Kuvvetleri'ne subay olarak alındığını öğrenmiş ve donanmaya başvurmuştur. Bu başvurunun Nixon için iki önemi vardır. Birincisi komünist bir anlayış olarak algıladığı OPA'dan çıkışını temsil etmektedir. İkincisi ise ailesinin Quaker inançlarına karşı gelebilmesi için bir fırsattır. Quaker cemaati her türlü savaşa karşı çıkmakta ve pasifist bir tavır izlemektedir. 1650'li yıllardan başlayarak kaleme alınan Quaker tarihi yazınlarında, savaş görüntüleri sıklıkla cemaati korkutmak ve baskı altında tutmak amaçlı olarak ele alınmıştır. Quaker cemaati savaşı; ahlaksızlığa karşı yürütülen manevi bir savaş ile yer değiştirmiş ve manevi savaş anlayışının en büyük dinî ifade biçimi olduğunu iddia etmiştir. Quakerlar'ın anlayışına göre savaşın, Tanrı'nın eserine eklenecek veya ondan alınacak her şeye karşı yapılan savaş olduğu görülmektedir.³⁷⁵ Fakat Nixon bu anlayışa sıklıkla karşı çıkmış ve savaşı aynı minvalde görmemiştir.

Richard Nixon, Ağustos 1942'de Rhode Island, Quonset Point'teki Deniz Subayı Talimat Okulu'na³⁷⁶ gönderilmiştir. Aynı dönem Nixon, 21 Haziran 1940 yılında Riverside, California'da Thelma Catherine Ryan, (Pat Ryan Nixon olarak bilinmektedir) ile evlenmiştir. Eşi Pat Ryan, Nixon'ın askerî seçimine karşı çıkmasa da ailesi Quaker geçmişi ve inançları uyarınca Başkan'ın bu seçimini doğru bulmamışlardır. Nixon ailesinden aldığı savaş karşıtlığı ve orduya katılma fikri tepkisi karşısında;

Birinci Dünya Savaşı'nda Oscar Amcam, Amerikan Dostları Hizmet Komitesi ile birlikte Fransa'ya gitmiş ve Kızıl Haç'la birlikte, hattın her iki tarafındaki yaralı askerlere bakım veren bir şekilde çalışmıştı. Eminim benim bu seçeceğimi umdukları türden bir hizmetti. Bu benim için zor bir karardı ama

³⁷⁵ Angell, s.19

³⁷⁶ (Askeri) Bilgi ve Talimat Verme Limanı, kontrol limanı olarak seçilmemiş veya tayin edilmemiş liman: Bu limanlara, limanlardan kalkan gemilere bilgi verebilecek deniz ulaştırma kontrol personeli istihdam edilir.

*ülkem saldırıya uğrarken arkama yaslanamayacağımı hissettim. Bana göre Quaker pasifizminin sorunu, yalnızca uygar, merhametli bir düşmanla savaşıldığında işe yarayabilmesiydi. Hitler ve Tojo karşısında, pasifizm sadece şiddeti durdurmakta başarısız olmakla kalmadı, aynı zamanda barbar bir düşmanın eline geçti ve iç cephedeki morali zayıflattı.*³⁷⁷

sözleri ile karşı çıkmıştır. Başkan'ın ilk askerî görevi Yeni Kaledonya adasındaki Nouméa'da "Güney Pasifik Muharebe Hava Taşımacılığı Komutanlığı"nda olmuştur. Bu görevde, adadan adaya uçan C-47 kargo ve nakliye uçaklarının manifestolarının ve uçuş planlarının hazırlanmasından sorumludur. Bu görev uçakların getirdikleri erzakları ve yaralıları boşaltmak, ardından ağır yaralıların sedyelerini gemiye taşımaktan ibarettir. Quaker inançları ile uyumlu görünen bu görev, Nixon'ı tatmin eden bir görev olmamıştır. Sıklıkla görev yerine ve konumuna itiraz eden Nixon, Ocak 1944'te, Japon bombardıman saldırılarının hedefi olan Bougainville'e atanmıştır. Nixon'ın bölgeye intikalinden kısa bir süre sonra, Japonlar bölgeye bir saldırı düzenlemiştir. Saldırı sonunda bölge ve üs tamamen yıkılmıştır. Askerli görevi boyunca ise Richard ismi, ordudaki askerler tarafından değiştirilmiş ve takma bir isim olan "Nick Nixon" ismi ile kendisine hitap edilmiştir.

Quaker inançları gereği askerlik görevini icra etmesine karşı çıkılan Nixon'a aynı Quaker inançları farklı bir fayda da sağladığı görülmektedir. Doğduğu kasaba olan Whittier'da her tür kumar lanetlenmişken, askerde zaman geçirmek maksatıyla poker oyununu öğrenmiştir. Poker oyununu eğlenceli, kârlı ve öğretici bulan Nixon, kısa zamanda tıpkı tipik bir Quaker gibi en az konuşan ve en tepkisiz oyuncu olarak, poker sayesinde askerde ufak bir servete de kavuşmuştur. Kendisini "gerçek bir poker yüzüydüm" diyerek tanımlayan Nixon, Quaker geleneklerini bu dönemde avantaja çevirmiştir.

Nixon'ın denizaşırı konulandırıldığı askerlik görevi, Temmuz 1944'te tamamlanmış ve Amerika'ya geri dönmesi emredilmiştir.

Nixon siyasi kariyerinin başlangıcı, Nixon'ın kendi iradesi ile ordudan ayrılması ile gerçekleşmemiş, ancak ordunun Nixon'ın da görev aldığı birliklerin artık aktif görev açısından ihtiyaç duyulmadığının ilanı ile olmuştur. Bu durumda dahi, Whittier'a dönen Başkan, ordu ile ilişkisini hemen kesmemiş, ordunun

³⁷⁷ Nixon, RN: The Memories, s.38

donanmaya ait bölümünde görev alan askerlerin, sözleşmelerinin feshedilmesi görevi ile görevlendirilmiştir. Bu dönemde Nixon ve eşi Pat Nixon; sırasıyla Washington, Philadelphia, New York ve Baltimore’da yaşamlarını sürdürdükleri görülmektedir.

Savaşın sonu Nixon ailesinin önemli değişiklikler ile sınındığı bir dönem olmuştur. Öncelikle savaşın sona ermesi ile Nixon’ın ordu ile olan bağının kesilmesi, ailenin yeniden ekonomik olarak sıkıntıya düşmesini sağlamıştır. Bir başka önemli olay ise Franklin Delano Roosevelt’in ölümüdür. 12 Nisan 1945 tarihinde ölen Roosevelt, ABD’nin bir döneminin sonunun işaretçisidir ve FDR’in ölümü savaş sonrası dünyada, ABD’nin rolü ile ilgili belirsizlikleri temsil etmektedir. Nixon’ın ordu görevi sonrası karşılaşacağı ABD manzarası, ekonominin yeniden başlatılmasına ihtiyaç duyulan, iş dünyasının iniş çıkışlarının revize edilmesi gereken ve sosyal refah programlarının devreye alındığı bir dönemi temsil etmektedir.

Richard Harvey Brown, bu dönemde uygulanan devlet programlarının varlığını ve uygulamalarını “kısmen” amaçlarına ulaşan programlar olarak tanımlarken, ABD demokrasisine fazlaca yük getiren bir dizi uygulamalar bütünü olarak görmektedir. Brown, 1940’lı yılların ABD’sinde uygulanan refah programlarının etkili olabilmesi için güçlü ve enerjik bir Başkanın yönetimde olması gerektiğini savunmaktadır. Roosevelt’in temsil ettiği reformist başkanlık anlayışı, reformların sağlanabilmesi için ihtiyaç duyulan başkanlık anlayışını temsil etmektedir. Ancak Roosevelt’in ölümü ile ABD’nin savaş sonrası öngördüğü refah devleti, kapsamlı bir devlet bürokrasisi ihtiyacını ortaya çıkartmıştır. 1940 ABD’si savaş dönemi ve ertesinde ortaya çıkan yeni kurumların icraatlarının uygulanabilmesi için, devlet başkanlarının ikna etme, manipüle etme veya zorlama gücüne ihtiyaç duymaktadır.³⁷⁸ Bu görüş Nixon’ın Başkanlık öncesi döneminde taşıdığı, kaygı dolu görüşlerine yakın bir görüştür. Nixon ailesinin, ABD’ye bakış açısından yaklaşıldığında görünen tablo, savaş sonrası dönemde yalnızca birkaç aylığına uzatılmış olan ordu görevinin sonlanması ile içine düşecekleri ABD ekonomik atmosferi oldukça karanlık görülmektedir. 1946 yılına gelindiğinde ise Pat Nixon hamile olduğunu öğrenmiştir. 21 Şubat 1946 yılında ilk kızları Tricia doğmuştur.

Ancak Nixon’ın dönem itibariyle kişisel kaygılarından yola çıkarak ve yoğunlukla, komünist tehditinin ülke içinde bir fiil sürdüğü kaygılarının etkisiyle

³⁷⁸ Brown, s.85

şekillenen, kişisel ABD ekonomik tablosu, aslında tam netliği ile ülkenin gerçekçi bir ekonomik görüntüsünü çizememiştir. Savaş dönemi sonrası yıllar, özellikle 1945-1950 arası dönem, ABD ekonomisinin en çok kazandığı yıllar olmuştur. ABD bu avantajı, Avrupa şehir yerleşimi planlarının öngördüğü, üretim mekanizmalarının şehir merkezlerinin dışına kurulması stratejisinin aksine, üretim merkezlerini şehirlere entegre bir biçimde kurarak elde etmiştir. Stratejik hedefler olarak görülen ve savaş teknolojilerinin üretildiği merkezler, Avrupa’da Berlin, Dresden, Londra ve Vienna ağırlıklı olarak bombalanmış ve Rus ordusunun verdiği kayıplar ile de yaklaşık 36.5 milyon Avrupalı hayatını kaybetmiştir. Bu duruma mukabil olarak, ABD toplamda 418.000 kayıp vermiş ve birçok üretim merkezi, şehir sınırları dâhilinde ya da sınırlarına bitişik kalarak savaşta zayıf vermemiş, aynı zamanda zararlarını minimumda tutabilmişlerdir. Savaş zamanı, savaş araç gereçleri üreten üretim tesisleri, kısa sürede sivil üretime dönüştürülmüştür. Sivil üretime çevrilen fabrikalar ile dönemin öne çıkan ihtiyaçları olan kauçuk, lastik, petrol, makine yağı, kimyasallar, elektrikli cihazlar, otomobiller, işlenmiş yiyecekler ve tütün gibi malların üretimi kısa sürede gerçekleştirilmiştir.³⁷⁹ Bu dönüşümün altyapısını oluşturan ise Roosevelt’in “reconversion”, “reorganizasyon” politikasıdır. Bu politika üç temel yapıyı kapsamaktadır. Birincisi, standardizasyon ve seri üretimdir. Amerika Birleşik Devletleri, savaş zamanında, diğer tüm ülkelerden daha gelişmiş ve büyük ölçekli üretim operasyonlarını, seri üretim teknikleri ile son derece kısa sürede gerçekleştirmiştir. İkincisi, Amerika Birleşik Devletleri’ndeki iş adamları, rekabet savaşlarına rağmen “patentler” üzerinden, birbirleri ile teknolojik alışverişte bulunmuşlardır. Bu sayede farklı sanayi alanları bir araya getirilmiş ve yeni teknolojiler ortaya çıkmıştır. Üçüncüsü, “kurumsal hedefler” yerine “ulusal hedefler” doğrultusunda olan ve işbirliğine dayalı çalışmalardır.

Savaş teknolojilerinin savaş sonrasında sivilleştirilmesi ve seri üretime geçilmesi, ABD’nin dünya sahnesindeki ilerleyişi için önemli bir yer tutmaktadır. Örneğin İngiltere Nazi gizli kodlarını kırmak için elektronik bilgisayarlar geliştirmiş ve radar sistemlerini icat etmişlerdir. ABD ise bu teknolojiyi İngilizlerden alarak, erken döneme ait bir dijital bilgisayar yapmıştır. “Elektronik Sayısal Entegratör ve

³⁷⁹ Walter A. Friedman, **American Business History: A Very Short Introduction**, Oxford University Press, New York, 2020, s.108

Bilgisayar” (The Electronic Numerical Integrator and Computer) (ENIAC) 1945 yılında ABD’de icad edilmiş ve seri olarak üretime geçilmiştir.³⁸⁰

Tıpkı Roosevelt’in reorganizasyon politikasında birbirini finanse eden şirketler modelinde görüldüğü gibi, Nixon’da Cumhuriyetçi Parti’ye yakınlık duyan zenginler tarafından finanse edilerek siyaset hayatında girmiştir. Nixon ilk siyaset yapma çağrısını Herman Perry’den aldığı görülmektedir. Perry’nin, “Bank of America”nın Başkan Yardımcısı ve Nixon’ın yaşadığı Whittier şubesinin başmüdürü olan kişi olduğu görülmektedir. Nixon-Perry ilişkisi mercek altına alındığında, Herman Perry ile Nixon ailesinin belirli bir geçmişinin olduğu da görülmektedir. Perry 1906 yılında Whittier’a taşınmış ve kasabanın gelişiminde önemli rol oynayan bir figürdür. Örneğin Baba Frank Nixon’un eski mesleği olan tramvay şöförlüğü gibi, Whittier’in tramvay altyapısını finanse edilebilmesi için ihtiyaç duyulan meblayı, banka imkânlarını kullanarak kasabaya sağlayan kişinin Perry olduğu görülmektedir. Perry, Whittier tramvayının inşası esnasında kredi sağlamaktan, Nixon’ın Babası Frank Nixon’ın marketini ve benzin istasyonunu kurabilmesi için ihtiyaç duyduğu kredi sağlamaya kadar, birçok anlamda Nixon ailesinin hayatında yer almıştır.

Herman Perry’nin oğlu Hubert Perry, lise ve üniversiteye Richard Nixon ile birlikte gitmiştir. Nixon, Duke’deki Hukuk Fakültesinden Whittier’e döndüğünde ofisi, Perry’nin müdürlüğünü yaptığı Philadelphia Caddesi’ndeki Bank of America binasıdır. Aynı zamanda Frank Nixon’ın Büyük Buhran zamanında birden fazla kez alarak dükkânının kapanmaktan kurtardığı banka kredileri, Perry tarafından tahsis edilmiştir.³⁸¹ John Aloysius Farrell tarafından kaleme alınan Nixon biyografisi, Perry’nin oğlu Hubert ile yaptığı görüşme de, Perry’nin hayatta ulaşılmamış iki büyük hedefi olduğundan bahsetmektedir. Bu hedefler ise avukat olmak ve Amerikan Kongresinde yer almaktır. Hukuk fakültesinde bizzat okumuş ancak başarısız olmuş olan Hubert, babasının Nixon’da kendi hırslarının bir tür gerçekleşmiş halini bulduğunu ifade etmektedir. Hubert’a göre kendisi babasını hayal kırıklığına uğratmış oğul, Nixon ise başarıya ulaşan en sevdiği oğul olarak görülmüştür. Nixon Herman Perry için, öz oğlunun gerçekleştiremediği, kendi hayallerinin bir temsilidir.³⁸²

³⁸⁰ Friedman, s.106

³⁸¹ John A. Farrel, **Richard Nixon: The Life**, Penguin Random House LLC, New York, 2017, s.21

³⁸² Farrel, s.22

Nixon’a ulaşan Perry mektubunda, Nixon’ın 1946 yılında “Cumhuriyetçi Aday Adayı” olmak isteyip istemediği sorulmaktadır ve Jerry Voorhis adlı adayın Cumhuriyetçilerin rakibi olduğu ifade edilmektedir. Nixon’ın şansının 50-50 civarında olduğu ve Cumhuriyetçilerin kazanıyor durumda olduğu da belirtilmiştir. Ancak Nixon’ın siyasi yaşamının başlangıcı olarak kabul edilen bu mektup, Voorhis’i yenme şansına sahip birini bulmaya çalışmak için kurulan “Committee of 100”, “100’ler Komitesi” olarak bilinen aday araştırma komitesi adına yazılmıştır. Özünde Nixon bir aday olarak gösterilmemekte, ancak Voorhis’in karşısına çıkarılacak bir aday bulmak için çalışacak bir komitenin üyesi olması teklif edilmektedir. 100’ler Komitesi olarak adlandırılan grup, çalışmalarının odağına Cumhuriyetçi Parti adaylarına karşı mücadele edebilecek güçte ve siyasi etkinlikte olan Cumhuriyetçi Adaylar’ı bulmak, onlara siyasi destek vermek ve seçim organizasyonunu gerçekleştirmek adına kurulmuş bir yapıyı temsil etmektedir. Grup, 100 kişilik bir ana komiteden oluşmaktadır ve Cumhuriyetçi liderler tarafından finanse edilmektedir.

Günümüzde aynı isimle anılan bir komite daha mevcuttur. “Committe of 100” adıyla bilinen bu organizasyon, Çin kökenli grupların, ABD coğrafyasında yaşadıkları sorunların, iki devlet arasında resmi yollardan çözülmesine yönelik çalışmalar yapan bir komitedir. Çin ve Amerika’nın kültürleri ve sistemleri arasında bir köprü görevi görmek ve Çin kökenli Amerikalıların, Amerika Birleşik Devletleri’ndeki hayatlarını iyileştirmek ve karşılaştıkları sorunların aşılabilmesi için kurulan komite, hükümetle fikir alışverişini ve çeşitli bakış açılarını teşvik etmeyi de amaçlamıştır. Komite delegasyonları, Beyaz Saray’daki üst düzey yetkililere brifingler vermektedir. Ancak, “Hoover Enstitüsü” tarafından hazırlanan 2018 tarihli rapor, aynı komiteyi, günümüz ABD-Çin ilişkilerinde Beyaz Saray’ı baskı altına almak ile suçlu ile de itham etmiştir.³⁸³ 1988 yılında ABD ve Çin Hükümetleri’nin karşılıklı olarak imzaladığı anlaşma uyarınca kurulan komitenin, ABD tarafındaki temsilcisi, 20 Ocak 1969-3 Kasım 1975 tarihleri arasında, 37. ABD Başkanı’na bağlı olarak çalışan, 8. Ulusal Güvenlik Danışmanı Henry Alfred Kissinger’dır. Çin

³⁸³ Larry Diamond, Orville Schell (ED.), **China’s Influence & American Interests Promoting Constructive Vigilance**, Stanford University Hoover Institution Press, California, 2019, s.66

tarafında ise kurucusu, John F. Kennedy Kütüphanesi, Washington Ulusal Sanat Galerisi gibi binaların tasarımcılığını ve mimarisi yapan I.M. Pei'dir.³⁸⁴

Nixon'ın siyasi kariyerinde karşısına çıkan ilk siyasi aday konumunda olan Voorhis için, Nixon'ın adayı alt etmek maksatlı uygulanmasını uygun bulduğu yol, Perry'ye yazdığı telgrafda şu sözlerle izah edilmiştir;

*Jerry Voorhis'in yenilebileceğine dair çok güçlü hislerim var. Bunu denemek için bir şans verilmesi fırsatını memnuniyetle karşılarım. Pratik liberalizm platformunda saldırgan, güçlü bir kampanya, Voorhis'in özel New Deal idealizminin yerini almak için insanların aradığı panzehirdir...*³⁸⁵

Nixon'ın kariyerinin henüz başında iken ifade ettiği pratik liberalizm ideali, kariyerinin sonlanmasından sonra dahi karşımıza çıkan bir Nixon politik anlayışının ve idealinin tezahürü olarak görülmektedir. 1992 basım tarihli *Anı Yakalamak* "Seize the Moment", adlı eserinde bu tanımı yeniden gündeme getirmiştir. Nixon'ın geleceğin siyasetçilerine izlenmesini tavsiye ettiği yol olarak karşımıza çıkan tanım, kitapta "pratik idealizm" kavramı olarak verilmektedir. Nixon'a göre, eğer dünya bir tuval ise, ABD bu tuvali soluk pastel renkler ile değil, canlı parlak renkler ile boyamalıdır. Bu nedenle de politikaların; hayati çıkarlar, kritik çıkarlar ve çevresel çıkarlar olarak ayrıştırılmasını tavsiye etmektedir. Tüm çıkarların anlamını, dönemin ABD politikalarını gözederek şu şekilde açıklamıştır;

Hayati çıkarlar; ABD'nin güvenliğini doğrudan tehlikeye atan olaylardır. Örneğin Batı Avrupa, Japonya, Kanada, Meksika ve Basra Körfezi devletlerinin hayatta kalması ve bağımsızlığı, ABD güvenliği için hayati önem taşır. Bunun yanında, dünyanın az gelişmiş dünyadaki ülkelerinin nükleer silah edinmeleri de hayati bir çıkardır. ABD'nin bu çıkarlara yönelik tehditleri gerekirse askerî güçle karşılık vererek engellemelidir. Kritik çıkarlar ise; kaybedilmesi halinde hayati çıkarlardan birine, doğrudan bir tehdit oluşturacak olan olaylardır. Örneğin, Kore ve Orta Amerika politikası kritik birer ABD çıkarlarıdır. Kore'deki savaş yalnızca Kore ile değil, Japonya ile de ilgilidir. Bir başka deyişle, kritik çıkarlar ihtiyatlı birer ileri savunma stratejisidirler ve hayati önem taşırlar. Günümüzde ABD'nin Çin ile olan ilişki biçimi, bu kategoriye dâhil edilebilir bir konumdadır. Çevresel çıkar ise; düşman bir güç tarafından ABD'ye ya da ortaklarına uygulandığında, hayati veya kritik bir çıkarı uzaktan tehdit edecek olandır. Örneğin ABD ile stratejik bir işbirliği içinde olan bir ülkeye, bir saldırının olması ya da ülkenin ele geçirilmesi, Amerikan çıkarlarını tehlikeye atabilir. Ancak bu durumda askerî bir müdahale gerektirdiği

³⁸⁴ Committee of 100, "Mission & History", 2019, <https://www.committee100.org/mission-history>, (21.09.2021)

³⁸⁵ Nixon, RN: The Memoirs, s.44

*sonucuna varılamayabilir. Genel güvenlik stratejisi, bir çıkarı stratejik önemine göre korumak için ne yapılması gerektiğine göre uygulanmalıdır.*³⁸⁶

Nixon aynı eserde pratik idealizm görüşünün ABD'nin bir alemeti farikası olduğunu iddia etmiş, bunun nedeni olarak ise bu metodolojinin sınırlı hedefleri ve ölçülü taahhütleri ile küresel katılıma sürdürülebilir bir yaklaşım sunduğunu iddia etmiştir. Nixon'a göre idealizm temelinde yönetilen bir ABD için, dünya fırsatlar sunmaktadır ve ülkenin bu fırsatlardan yararlanmak için ihtiyaç duyduğu şey geniş kaynaklar değil, yaratıcı fikirler ve sürdürülebilir bir liderlik anlayışdır. Bu anlayışta geliştirdiği düşüncelerinin politik olarak uygulanabilirliğinin test edileceği yer olarak ise, komünist ülkeler işaret edilmiştir. Nixon'a göre;

*1917 Komünist devriminin yerini, 1991'deki özgürlük devriminin aldığı eski Sovyetler Birliği'nde, cumhuriyetlerin komünist olmayan hükümetleri, uzun süredir acı çeken halklarına refah ve ilerleme getirmenin bir yolunu arıyorlar. Görevimiz, yolu bulmalarına yardımcı olmaktır. Lenin ve Stalin tarafından inşa edilen sistemin yerini alacak siyasi sistemi şekillendirmek için muazzam bir fırsatımız var.*³⁸⁷

Nixon'ın sahip olduğu bu fikirler, henüz seçimlere katılmadan önce de dile getirilmiş, Başkanlık dönemi sonunda da kaleme alınarak, aynı fikirler ve uygulanabilirliklerine verilen önem sürdürülmüştür. Nixon'ın idealizm ve liberalizm çerçevesinde oluşturduğu bu politik anlayış, kendisini iç politikada sıklıkla göstermiş, çoğu zaman da seçim vaatlerinin içine enjekte edilerek, vaatlerin lobiler ya da sermaye odakları tarafından ciddiye alınmasını sağlamış ve kendisine seçimleri kazanmasını dahi sağlamıştır. Ancak Başkan'ın dış politika anlayışına bu değerlerin tamamı tesir etmemiştir. Dış politikada Nixon, realist bir yaklaşımla ilerlemiştir. Nixon için realizmden ziyade liberalizm, istisnacı bir düşüncenin retoriksel gücünü kullanarak, seçimlerde elini kuvvetlendirmekten başka bir işe yaramamıştır.³⁸⁸ Bu durum kariyerinin başında iken, 100'ler komitesi ile yaptığı toplantılar esnasında, komite içinde görüş bildiren bir kişi konumundan, kısa zamanda Demokrat Parti adayı Jerry Voorhis'in karşısına aday olarak çıkarılması teklif edilen Başkan Adayı olmasını dahi sağlamıştır. Cumhuriyetçiler'in Voorhis'e karşı aday arayışı esnasında

³⁸⁶ Richard Nixon, **Seize the Moment**, Simon&Schuster, New York, 2013, s.21

³⁸⁷ Nixon, **Seize The Moment**, s.22

³⁸⁸ Scott Laderman, **Critical Moments in American History: The Silent Majority Speech**, Routledge, New York, 2020, s.72

Perry'nin desteği ile ilerleyen Nixon'ın toplamda üç kez 100'ler Komitesi ile görüşme yaptığı bilinmektedir. Bu üç görüşme sonunda Cumhuriyetçi iş adamlarından oluşan komite, Nixon'ın seçimler için ideal bir aday olduğu konusunda görüş birliği sağlamıştır.³⁸⁹ Nixon'a bu komitede avantaj sağlayan ve seçilebilmesini sağlayan yegâne söylem, 100'ler Komitesi'ni oluşturan iş adamlarının karşısında hükümet politikalarının aksine, bireysel girişimleri ve özel sektörü destekleyeceği sözü olmuştur. Komiteye vaadi; New Deal ve hükümet politikaları yerine, savaştan dönen gazilerin ürettikleri ile yaşayacakları bir ekonomik sistem ve özel sektörün işçi alımını desteklediği bir politika olmuştur. Nixon kendisinde orduda görev yapan bir asker olduğunu ve savaştan dönenlerin, özel sektörde yer alarak, ürettikleri ile tanınacakları saygın bir iş ve kendi işlerini kurma imkalarını istediklerini belirtmiş ve bu imkânları sağlayabilmek konusunda vaadlerde bulunmuştur. Aynı tarihlerde Doğu Asya ülkeleri de benzer bir politika ile ekonomik bir yükselişe geçtikleri görölmektedir. Örneğin Japonya 1950'li yıllarda özel sektör ile yükselişe geçen bir ekonomiyi temsil etmektedir ve savaş yorgunu ekonomisini kısa süre içinde yükselen ekonomiler ligine çıkartmıştır. Benzer şekilde “Asya Kaplanları” olarak gösterilen ülkeler Kore, Tayvan, Hong Kong, Singapur'da benzer yükselişler göstermişlerdir. Asya Kaplanları'nın 1950 ve 1960'lı yıllar boyunca süren yükselişlerinde ülkeler, yüzde 10'luk büyüme oranları göstermişlerdir. Çin'in günümüzde hâlen sınır sorunları yaşamakta olduğu Tayvan ise bu büyüme oranını 1980'li yıllara değin sürdürmüştür.³⁹⁰

100'ler Komitesi'nin FDR'a ve politikalarına karşı bir duruş sergilediği görölmektedir. Ancak geçmiş seçimlerde komiteden çıkmış bir adayın, FDR'ı yenme başarısını elde ettiği görölmemektedir. Nixon'ın komitede varlık gösterdiği dönemde, mevcut Başkan Harry Truman'ın New Deal politikalarını uzatma vaadi ile sıkışıp kalan komite, Truman'ın da New Deal'ın özellikle altını çizdiği, işçi sendikalarının sayısını arttırma politikasına karşı gelmektedir. Bu dönem ABD tarihinde işçi-işveren geriliminin en yoğun yaşandığı dönemdir. Komite, New Deal'ın ve ona bağlı gerçekleştirilen uygulamaların, ülkelerini sosyalizme

³⁸⁹ Aitken, s.212

³⁹⁰ Fatih Oktay, **Çin: Yeni Büyük Güç ve Değişen Dünya Dengeleri**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, Haziran 2017, s.9

götürdüğünü düşünmekte ve bunu açıkça ifade etmektedir.³⁹¹ Nixon'ın her komite toplantısına stratejik bir yaklaşım göstererek askerî üniforması ile katılması ve özel sektöre verdiği destek vaadleri komiteyi etkilemiş ve Cumhuriyetçi Parti ya da GOP³⁹² için ideal aday olmasını sağlamıştır.

1945-1946 yıllarının adayı Nixon'ın GOP tarafından desteklenmeye değer biri görüntüsü çizmesinin altında yatan nedenlerden birinin, Nixon'ın özel sektöre ve sermayeye yaptığı özel atıf olduğu görülmektedir. Dönem, 1945'ten sonraki yıllarda ABD'nin, savaş sonrası dünyada Avrupa ve Japonya'nın ABD istekleri doğrultusunda kurtarılması için yaptığı yardımlarda son derece cömert davrandığı bir dönemi temsil etmektedir. ABD kanunlarında "77-11" olarak anılan, halk arasında ise "Lend-Lease", "Ödünç Verme ve Kiralama Kanunu" olarak bilinen kanunlar bu dönemde çıkmıştır. Bu kanuna göre ABD; Birleşik Krallık, SSCB, Çin, Fransa ve müttefik ülkelere 1941-45 yılları arasında, savaş malzemesi desteği vermiştir. Ancak verilen destek, savaş sonrası da ülkelerin talebi üzerine uzatılmıştır. Bununla birlikte, Bretton Woods ve Dumbarton Oaks'ta ve Birleşmiş Milletler'in kuruluşunda, savaş sonrası dünyanın Amerikan fikirlerine göre modellenmesi ve Amerikan çıkarlarını desteklemek üzere uyarlanması gerektiği de açıkça ifade edilmiştir. Bu tablo beraberinde Avrupa ekonomilerinin tamamının büyüklük olarak, Birleşik Devletler'inkini ancak yakalamasını sağlamıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda Amerikan ekonomisinin karşısında ekonominin sınırlarını zorlayacak kapasitede ciddi bir rakip çıkmamıştır.³⁹³

Nixon, siyasi arenada karşısına çıkan ilk rakibi Demokrat Kongre Üyesi Voorhis'i partinin yoğun desteği ile 6 Kasım 1946 on beş binden fazla oyla mağlup etmiştir. Jerry Voorhis, Nixon'ın karşısına çıkana değin, beş dönem boyunca senatoda görev almıştır. Seçimler esnasında GOP'a yakın olan medya Voorhis'i seçmenlerine, "Voorhis bir zamanlar kayıtlı bir sosyalistti ve bu anılarımızdan silinmeyecek" şeklinde tanıtırken, Nixon'ı "temiz, genç, savaş gazisi, savaşmaktan korkmayan bir Quaker" şeklinde tanıtmıştır.³⁹⁴ Voorhis seçim için kalabalık salonları ve meydanları kullanmış, Nixon ise bu tablonun aksine; çay ve kahve eşliğinde,

³⁹¹ Ambrose, Nixon vol I, s.136

³⁹² GOP: The Grand Old Party, ABD'de Cumhuriyetçi Partiye verilen adın kısaltmasıdır.

³⁹³ Hodgson, s.24

³⁹⁴ Ewans, s.39

sorulan sorulara kısa açıklamalarda bulunduğu ev ziyaretlerini tercih etmiştir. Ev toplantıları hem yüzlerce seçmenle tanışmasını sağlamış, hemde kampanya için çok önemli görülen kadın gönüllüleri listelemesine de yardımcı olmuştur.³⁹⁵

Ancak Nixon anılarında, Voorhis’e karşı kazanılan zaferin nedeni ile olarak, vaadler ya da parti kampanyalarından ziyade, savaştan dönen insanların karşılaştıkları kıtlık problemlerini göstermektedir. Özellikle barınma ve New Deal mevzuatının getirdiğı hükümet politikaları sonucu başlayan grevlerle ortaya çıkan kıtlık hâline karşı halkın verdiği tepki, Nixon’ı zafere götürmüştür. 1946 yılında özel sektörün bir bölümü de dâhil olmak üzere, devlet fabrikalarındaki işçiler düzenli olarak greve gitmiş ve ortaya çıkan tüketim mallarındaki kıtlık fiyatları yükseltmiştir.

1946’da ülke çapında yürütölen Cumhuriyetçi kampanya sloganı “Had Enough?”, “Yeter mi?” olarak belirlenmiştir. 1946 kampanyasındaki ana tema, GOP tarafından, savaş sonrası Amerika’daki yaşam kalitesi olarak belirlenmiş ve Nixon’ın sürekli bu konuya vurgu yapması hedeflenmiştir. Nixon’ın seçim esnasında gösterdiği ve partinin çalışmalarından ziyade, kişisel çabaları ile ortaya çıkarttığı bir başka alt tema ise; Voorhis’in görev süresi boyunca sunduğı yüzlerce yasa tasarısından sadece bir tanesinin yasalaşmış olduğunu bulmak ile sınırlı kalmıştır. Bu yasa tasarısı ise, tavşan yetiştiricileri üzerindeki yetkiyi, İçişleri Bakanlığı’ndan Tarım Bakanlığı’na devretmek üzerinedir.³⁹⁶ Nixon’ın Voorhis’e karşı aldığı zafer ile ABD Temsilciler Meclisi’nde Kaliforniya’nın 12. bölgesini temsil etmek üzere seçilmiştir. Bu temsiliyet hakkı Nixon’ın siyasi kariyerinin başlangıcını temsil etmektedir.

Nixon birçok açıdan ABD siyasetinde bir yenilenme hareketinin temsilcisi olarakta görölmektedir. GOP kampanyası, geleneksel kampanya anlayışından uzaklaşmış ve yeni bir yaklaşım benimseyerek, kampanya için bir tema oluşturmuştur. Tematik seçim kampanyası oluşturmak, ABD seçimlerinde ilk kez Nixon ile denenen bir metod olmuştur. Aynı zamanda Cumhuriyetçi Parti politikarı da yenilenmiştir. ABD ilk kez Nixon ile alışılmış hükümet politikalarının Cumhuriyetçi bir devamını halka sunmak yerine, özel girişimi siyasete dâhil edeceğini açıklamıştır. Bir başka önemli husus, Demokrat FDR’ın New Deal koalisyonunun, Cumhuriyetçi Dwight D. Eisenhower’ın iki dönem başkanlığı

³⁹⁵ Nixon, RN: The Memoirs, s.46

³⁹⁶ Nixon, RN: The Memoirs, s.50

dışında, otuz yılı aşkın bir süre Amerikan siyasetini kontrol etmiş olmasıdır. Nixon'ın Voorhis'e karşı elde ettiği zafer, ilerleyen süreçte Başkan seçilmesinin yolunu açacak ve GOP'un 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, Cumhuriyetçi anlayışta Başkanlar olan Dwight D. Eisenhower, Richard Nixon, Gerald Ford, Ronald Reagan ve George H. W. Bush'un seçilmesine veya halefiyetliklerine neden olacaktır.³⁹⁷ Nixon ilerleyen süreçte sırasıyla 1950, 1952, 1956, 1968 ve 1972 yıllarında aldığı zaferler ile siyasi kariyerini sürdürmüştür. Voorhis, seçim yenilgisinden sonra açıklama yaptığı Newsweek Dergisi'nde Nixon'ın seçim tartışmaları ile ilgili olarak atıfta bulunarak "silver tongue", "gümüş dil" nitelemesini yapmıştır. Bu niteleme Nixon'ın kariyeri boyunca kendisine bir siyasetçi tarafından yakıştırılan ilk lakap olmuştur. İlerleyen seçimlerde ise rakipleri bu tavrı bir gelenek hâline getirerek, Başkan'a çok daha farklı lakaplar takmışlardır.

Seçimleri kazanan Nixon'ın GOP tarafından kendisine verilen ilk siyasi görevi, Washington'da John F. Kennedy ile İşçi Komitesi ve Taft-Hartley gibi dönemin büyük sorunları üzerinde çalışmaktır. Taft-Hartley Yasası 1947 yılında yürürlüğe giren bir yasadır. Yasanın amacı, çalışanların işyerlerinde örgütlenmiş sendikalara üye olmadan ve o sendikalara aidat ödemedi, sendikal haklarından faydalanabilme imkânı sağlamaktadır. Aynı zamanda işçilerin grev yapabilme ve grevi sürdürebilme, grevin süresini belirleyebilme imkânını da sağlamıştır. Kennedy ile Nixon siyasi arenada ilk kez Taft-Hartley yasası düzenlemelerinde birlikte çalışarak birbirlerine rakip olmuşlardır. Kennedy o dönem yasa içinde yer alan ve ABD Başkanı'na süregelen tüm grevleri durdurma yetkisini veren maddeyi onaylarken, Nixon grevleri durdurma hakkının halkta kalmasını ve ABD Senatosu'nun grevi 80 günü aşması halinde durdurma kararı çıkarmasını desteklemektedir.

Nixon anlayışına göre Kennedy politikası, ABD Başkanı'na bir endüstriyi ele geçirme hakkı tanımaktadır. Yasa, kamu baskılarının grev karşısında başarısız olması ve acil bir durumun ortaya çıkması durumunda, Başkan'a rapor veren bir bilgi kurulunun toplanması yetkisini öngörmektedir. Kennedy'e göre bu kurul, Başkan'a mevcut durum ile ilgili tavsiyede bulunmalı ve Başkan'ın önlemler alma yetkisine sahip olması gerektiğini savunurken Nixon'a göre kurul, Başkan'a ne yapılması

³⁹⁷ Crowley, s.146

gerektiği konusunda tavsiyede bulunamaz. Taft-Hartley yasası Nixon ve Kennedy’yi siyaseten ilk kez 1947 yılında karşı karşıya getirmiş ve yasasının yürürlüğe girdiği tarih 1947’den günümüze değin Başkanlar, iş uyuşmazlıklarıyla ilgili konularda, işçilerin iş durdurmalarını engellemek için, bu yasaya toplamda otuz beş kez başvurmuştur.³⁹⁸ Richard Nixon Başkanlık görevini icra ederken, 1971’de ortaya çıkan bir grevi sona erdirmek için Taft-Hartley Yasası’nı başarıyla uygulamıştır. Ancak kendisinden sonra göreve gelen Başkanlardan Jimmy Carter, 1978 yılında Taft-Hartley Yasası’nın bir kömür grevini sona erdirmesini istediğinde, mahkemeler bir ihtiyati tedbir kararı çıkarmayı reddetmiş ve devam eden grev, hükümet müdahalesi ile ancak durdurulabilmiştir.

Nixon ve Kennedy’yi 1947’de karşı karşıya getiren bu yasa tasarısı ve uygulanabilirliği, ikiliyi 1960’lı yıllarda seçim yarışı içinde iken yeniden karşı karşıya getirdiği görülmektedir. Nixon kendisine karşı aday gösterilen ve Ocak 1961’den, suikasta uğradığı Kasım 1963’e değin, Amerika Birleşik Devletleri’nin 35. Başkanı olan Kennedy ile olan konu ile ilgili tartışmasına itafen, 20 Ekim 1960 tarihinde bir makale kaleme almıştır. Bu makalesinde, Kennedy’yi 1948 yılından beri, Amerikan endüstrisini ele geçirmek isteyen, tekelleşmeyi savunan, emeği cezalandıran bir Başkan adayı olarak nitelemiştir. Kennedy formülüne göre, Başkan büyük iş uyuşmazlıklarını elde ettiği güç ile sadece kendisinin çözebileceği bir mesele hâline getirmektedir. Nixon, ABD Başkanı’na geniş yetkiler verilmesi fikrini, keyfi kullanım sağlayabileceği gerekçesi ile reddetmektedir. Bunun yerine, yasa tasarılarını ön plana almakta ve geçmişte ABD sistemini yıkımın eşiğine getirdiğini iddia ettiği Kennedy formülünü, “*politik sahtekârlıktan kaçınmak gerekir*” gerekçesi ile birkez daha reddetmiştir.³⁹⁹

Günümüzde Taft-Hartley yasası Şubat 2021’de kongrenin, “National Right to Work Act”, “Ulusal Çalışma Hakkı Yasası” adıyla yeniden yürürlüğe sokarak, ülke çapındaki çalışanlara sendikalara katılma veya sendikalara aidat ödemekten vazgeçme seçeneğini sunan bir yasadır. ABD kanunlarında tam karşılığı ile işçi

³⁹⁸ Center for the Study of Federalism, “Taft-Hartlet Act”, 2006, https://encyclopedia.federalism-.org/index.php/Taft-Hartley_Act, (27.09.2021)

³⁹⁹ Richard Nixon, “Statement of the Vice President of the United States on Collective Bargaining, Waldorf-Astoria Hotel, New York, NY”, 20.10.1960, <https://www.presidency.ucsb.edu-/documents/statement-the-vice-president-the-united-states-collective-bargaining-waldorf-astoria-hotel>, (27.09.2021)

örgütlerini oluşturmak, onlara katılmak veya onlara yardım etmek için bireysel çalışanların serbest seçimini korumak veya bu tür faaliyetlerden kaçınmak olarak ifade edilmiştir.⁴⁰⁰ Yasa ayrıca 2017 ve 2019’da yeniden uygulanmaya konulmak istenmiş, ancak dönemin Başkanı Donald Trump ve senatonun itirazları ile uygulama durdurulmuştur. Mart 2021’de Amerika Birleşik Devletleri Temsilciler Meclisi, Joseph Robinette Joe Biden Hükümeti ile “Örgütlenme Hakkının Korunması Yasası” Protecting the Right to Organize Act” (PRO ACT) adı ile yasayı yeniden kabul etmiştir.⁴⁰¹

Taft-Hartley Yasası, Nixon’ın teklifi doğrultusunda şekillenmiş günümüzde de içeriği Nixon’ın oluşturduğu biçimin modern koşullara uyarlanması ile yürürlüktedir. Nixon yasa tasarısı ile ilgili çalışma başlığını tamamladıktan sonra, önce 18 Şubat 1947 tarihinde Truman’ların Sekseninci Kongre’nin yeni üyeleri için verdiği bir resepsiyona katılmıştır. Bu resepsiyon Nixon’ın Beyaz Saray’ın içini gördüğü ilk resepsiyon olma özelliğini taşımaktadır. Ardından, 2 Temmuz tarihinde yeniden Beyaz Saray’a çağrılan Nixon, bu kez Truman tarafından harita üzerinde Mançurya’yı işaret ettiği ve petrol ve maden yatakları bakımından ülkenin ne kadar zengin olduğunu belirttiği bir toplantıya alınmıştır. Truman, Sovyetlerin tüm Asya bölgesini harap ettiğini, ancak özellikle Mançurya’nın toparlanıp dünya için bir sonraki büyük üretken bölge olacağını Nixon’a hususi olarak belirtmiştir. ABD kaynaklarında “Mançurya İstilasası” olarak geçen politik anlayış, dönemin Başkanı Truman’ın Asya Bölgesindeki ABD çıkarları açısından başat bir politik anlayışı temsil etmektedir. Asya bölgesindeki çatışmalar, İkinci Dünya Savaşı’ndan önce başlamış ve sürekli büyüme halinde olan Japon sanayisini beslemek için hammadde arayışı içinde olan Japonya, 1931’de Çin’in Mançurya eyaletini işgal etmiştir. 1937 yılına gelindiğinde Japonya, Çin’in büyük bir bölümünü kontrol altına almıştır. 1939 yılında ise Japonya ve Sovyetler Birliği orduları Mançurya’daki Khalkin Gol Nehri bölgesinde çatışmışlar ve dört ay süren savaş, Japonlar’a önemli bir yenilgiyi getirmiştir. Amerika Birleşik Devletleri bu dönemde Japon saldırganlığını eleştirmiş, ancak herhangi bir ekonomik veya askerî yaptırım uygulamamıştır. Japonya

⁴⁰⁰ Govtrack, “H.R. 1275: National Right-to-Work Act”, 24.02.2021, <https://www.govtr-ack.us-congress/bills/117/hr1275/text>, (27.09.2021)

⁴⁰¹ Whitehouse.gov, “Statement by President Joe Biden on the House Taking Up the PRO Act”, 09.03.2021, <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/03/09/statement-by-president-joe-biden-on-the-house-taking-up-the-pro-act>, (28.09.2021)

saldırganlığı karşısında pasif bir role bürünen ABD, Japon kuvvetlerinin Doğu Hint Adaları'nın petrol zengini bölgelerini ele geçirmek amacıyla Çinhindi'yi hedef almıştır. Çatışmalara ÇinHindi üzerinden müdahil olarak “Mançurya Krizi” olarak bilinen süreci başlatmıştır. ABD Japonya'nın petrol rezervleri olan Mançurya bölgesindeki Japon hareketleri bir tehdit olarak algılamış, bu tehdide yanıt olarak ise Japonya'ya giden hurda metal, petrol ve havacılık yakıtına ambargo koydurmuştur. Aynı zamanda ABD'deki Japon varlıklarını dondurmuştur. Nisan 1941'de gerçekleşen Pearl Harbor'a saldırısının arka planı da Japonya için bu ambargolar için sağlanmıştır.⁴⁰²

Truman'ın Nixon'a özellikle belirttiği Mançurya Krizi, ilerleyen süreçte İkinci Dünya Savaşı'nın sonunun gelmesi ile fiilen bitmiş, ancak bölgedeki zengin varlıklar, bu varlıkların yönetimi ile ilgili çıkan kriz ABD büyük stratejisinin daimi bir parçası olmuştur. Bu durumun önemli nedenleri arasında öncelikle olarak; Nixon yönetiminin hassasiyetle üzerinde durduğu komünizm tehlikesi ve ABD büyük stratejisi açısından, bölgenin zengin bir yeraltı kaynak merkezi olması durumu vardır. Bölge 500.000 mil karelik bir alanı kapsamaktadır ve kömür, demir, altın, gümüş, bakır, tungsten ve diğer değerli metalleri barındırır. Japonlar tarafından kontrol altındayken yapılan kapsamlı jeolojik araştırmalar, Mançurya'nın, modern bir ekonominin temelinde yatan ağır sanayinin gelişimi için gerekli olan temel minerallerin tamamını barındırdığını ortaya koymuştur.

ABD siyasetini krize sokan ve Truman'ın Nixon'a özellikle işaret ettiği konu, Çin'in bu kömürün yalnızca 1.300.000 tonunu ihraç edilmesi ve büyük bir kısmını ülkenin kendi içinde yerel sanayiye desteklemek için kullanılmasıdır. Ayrıca bölgede yer alan ve temeli imparatorluk döneminde Avrupalı Devletler ve ABD özel teşebbüsleri tarafından atılan demiryolu ağı, Çin'in farklı bölgelerde yer alan kömür gelişimini de ciddi şekilde geliştirmekte ve dağıtım sorununu en aza indirmektedir.⁴⁰³ İlerleyen süreçte Çin açılımı politikasının gizli öğelerinden biri olan bölge, ABD çıkarları için hayati önem taşımaktadır. Mançurya bölgesi çatışan coğrafi stratejik çıkarların yanı sıra Sovyetler, Çin, Japonya ve ABD'nin ekonomik çıkarlarının birleştiği bir kavşak noktasıdır. Mançurya olmadan, Çin gıda ithalatçısı konumuna

⁴⁰² National Archives, Harry S. Truman Library, “Invasion of Manchuria”, <https://www.trumanlibrary.gov/education/presidential-inquiries/invasion-manchuria>, (01.10.2021)

⁴⁰³ H. Foster Bain, “Manchuria: A Key Area”, *Foreign Affairs*, Cilt:25, Sayı:1, 1946, s.115

gelmektedir. Mançurya'nın tarım fazlası ile Çin, tarım ürünlerinde ihracat fazlası elde etmektedir. Bölgenin en verimli sayılan merkez ovası ise, 1940-1950'li yıllar arasında, tarım faaliyetlerinden yararlandırılmamış ve kasıtlı olarak Çin'in de müdahaleleri sonucunda bakir bırakılmıştır. İlerleyen süreçte Çin'in bölgesel etkinliği ile bölge dünyanın en büyük tahıl üretim alanlarından biri olma vaadinde bulunmaktadır.

Nixon açısından önemli bir tehdit olarak görülen ikinci madde, yüksek verime ve kaynağa sahip olan bölgenin, Sovyetler ve Çin etkisinde kalarak sosyalist ve komünist yönetim biçimleri ile şekillendirilmiş olmasıdır. ABD'ye göre bölge yeraltı kaynakları açısından önemli veriler sunmaktadır, ancak Çin yetersiz teknolojisi ve Sovyet etkisi ile kaynakları etkin kullanamamaktadır. Nixon bu konuya tarihsel bir bağlamda yaklaşarak, meseleyi derinleştirme yoluna gitmiş ve *Gerçek Savaş* (Real War) adlı eserinde, Çinlilerin Rus Devriminden sonra Çarların yayılmacılığı reddeden sözlerine kandığını, Rus komünist rejimine umutla baktıklarını ve Çin'in bu nedenle kendisi için sahip olabileceği potansiyeli olan her konuda bir kayıp yaşadığını dile getirmiştir. Nixon'a göre;

*1919'da genç Sovyet Devleti, "Çin'i Mançurya ve diğer bölgelerden mahrum bırakan Çarlık Hükümetinin yaptığı fetihlerden vazgeçen "Karahana Deklarasyonu"nu yayınladı ve Çarların yaptığı tüm eşitsiz anlaşmaları iptal etme sözü verdi. Çarlık Hükümeti tarafından onlardan alınan her şeyi Çin halkına iade etme sözü verdi. Çin kendinden geçmişti, ancak kısa süre sonra Sovyet komiserleri Rus Çarlarından daha cömert olmadıklarını gösterdi."*⁴⁰⁴

satırları ile konuya tarihsel bir bağlamda yaklaşmıştır. Çin-Sovyet ilişkilerinin ilerleyen sürecinde ise, Karahana Deklarasyonu reddedilmiştir. Nixon'a göre Çin, Sovyet komünist vaatlerine kanarak, üretim için son derece mühim olan bir bölgeyi kaybetmiştir ve komünistlere devretmiştir. Aynı eserde Nixon tarihteki en büyük başarısızlık olarak Lenin'in 1917'de Rusya'da iktidarı ele geçirmesi olarak görmekte ve bu durumun engellenememesinin, dünya için olduğu kadar, Rusya halkı için de bir trajedi olarak görmektedir.⁴⁰⁵ Nixon düşüncesine göre İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde ise, Ruslar Çin'in kaynaklarını sömürerek yalnız bırakmış ve

⁴⁰⁴ Richard Nixon, **Real War**, Simon&Schuster, New York, 1980, s.58

⁴⁰⁵ Nixon, Real War, s.58

Çin’de büyük bir boşluk yaratmışlardır. Komünist olmayan ülkeler arasında ise ancak ABD, Çin’deki bu büyük boşluğu doldurabilme gücüne sahiptir.⁴⁰⁶

Nixon düşüncesine göre, Çin’in komünist bir ülke tarafından aldatılmış olduğu düşüncesi kaynağını, Asya Bölgesinde faaliyet gösteren ABD politikasından ve ülkenin bölgesel hareketlerinden almak yerine, tam karşıt bir nokta olan Avrupa Bölgesinden almaktadır. Nixon, Marshall Planı hakkında bir ön rapor hazırlamak üzere Avrupa’ya giden Hefter Komitesi’nde de görev yapmıştır. 1948 yılının Ağustos ayında, New York’tan hareket eden Queen Mary gemisine binen Başkan, Avrupa’da gördüğü manzaralara hazırlıksız yakalandığını anılarında itiraf etmektedir.

Tüm brifinglerimize ve incelemelerimize rağmen, hiçbirimizin Avrupa’da bulduklarımıza gerçekten hazır olduğunu düşünmüyorum. Southampton’daki lüks gemiden indiğimiz andan itibaren, açlığın ve kaosun eşiğinde sendeleyerek bir kıtaya geldiğimiz açıktı. Ziyaret ettiğimiz her ülkede durum aynıydı: Amerikan yardımı olmasaydı, kış bitmeden milyonlarca insan yetersiz beslenmeden kaynaklanan hastalıklardan veya açlıktan ölecekti. Siyasi gerçekler de aynı derecede açıktı: bizim gıdamız ve yardımımız olmasaydı, Avrupa anarşiye, devrime ve nihayetinde komünizme sürüklenirdi.⁴⁰⁷

Avrupa kıtasında gerçekleşen komünist hareketler, Nixon’ın bu siyasi görüş ile ilgili elde ettiği ilk deneyimleri oluşturmuştur. Marshall Planı ile ilgili gerçekleştirdiği gezi esnasında Avrupa Başkentleri’nin savaş sonrası koşullarını içler acısı bulan Nixon, bu koşulların savaştan çıkmış ülkelerin koşulları olmasını kabullenmek yerine, komünizmin ülkelere dayattığı bir koşul olarak değerlendirmiştir. Komitenin itirazlarına rağmen gidilen her ülkede komünist liderlerle görüşmeler ayarlayan Nixon, dünya çapındaki komünistlerin bağlılıklarını yaşadıkları ülkelere değil, Rusya’ya borçlu oldukları konusunda hemfikir oldukları sonucuna varmıştır. Bu Nixon düşüncesini oluşturan ABD’nin her konuda Avrupa’ya öncü olması gerektiği düşüncesine aykırı olmakla beraber, Avrupa kıtasında “Nixonvari” bir ifade ile ABD’nin çizeceği koyu renkli çizgilere de aykırı durmaktadır. Avrupa’da gördükleri sonrasında Marshall Yardımı’nın sıkı bir destekçisi hâline gelen Nixon, Marshall yardımı ile ancak kurtulabilecek, komünizm tuzağına düşmüş bir Avrupa’nın varlığına dair derin bir inanç geliştirdiği

⁴⁰⁶ Nixon, Real War, s.91

⁴⁰⁷ Nixon, RN: The Memoirs, s.60

görülmektedir. Fakat seçim bölgesi olan Kaliforniya 12. Bölgenin seçmenleri, Marshall Yardımı'nın Avrupa'ya gönderilmesine karşı çıkmakta olan bir seçmen kesimini temsil etmektedir ve Nixon'ın Avrupa politikalarına da karşı çıkmaktadır. Fakat Marshall Yardımı'nın Avrupa'ya verilmesi konusunda 15 Aralık 1947'de yapılan oylama ile Marshall Planı 313'e karşı 82 oyla kabul edilmiştir. Nixon Marshall Planı'nı Avrupa'yı açlıktan kurtaran, ekonomik toparlanmasını sağlayan ve en önemlisi Avrupa'yı komünizmden koruyan bir anlaşma olarak yorumladığı görülmektedir.⁴⁰⁸

1950 yılında Nixon Senatör olmak için adaylığa başvurduğu görülmektedir. Bu kararın altında yatan nedenin temelde, GOP'a karşı mücadele edecek olan Demokrat Parti adaylarının, Cumhuriyetçi Parti adaylarını oldukça zorlayacak kişilerden seçilmiş olması ve seçildikleri takdirde mecliste Cumhuriyetçi koltuklarının sayısının oldukça azalacağı görüntüsüdür. Bu dönem Nixon'ın Cumhuriyetçi Parti'nin iktidarı yeniden ele alabileceği konusunda ciddi sıkıntılar yaşadığı bir dönemi temsil etmektedir. Nixon bu seçim döneminde farklı bir metod kullanmaya başlamış ve gelecekteki her seçim döneminde de aynı metodu izlemiştir. Kendisi hakkında olumlu ve olumsuz konuşan her aday ya da medya organı ile ilgili birer dosya oluşturmuştur. Bu çalışma metodu ilerleyen süreçte Amerikan Başkanlık sisteminin en büyük skandallarından biri olan "Watergate Skandalı" esnasında kendisine karşı kullanılacak birer delili oluşturacaktır. Raymond Price *Nixon İle* (With Nixon) adlı eserinde, Nixon'ın azil sürecinde belgelerinin Beyaz Saray Yönetimi tarafından incelemeye alındığını ifade etmektedir. Beyaz Saray Personelleri'nin tamamından, seçim kampanyasında yer alanlara, seçimlerde 25.000 doların üzerinde bağış yapan insanlardan, Nixon aleyhine konuşan bürokrat ve medya çalışanlarının her birine ait dosyaların, Başkan'ın Çalışma Ofisi'nde bulunduğunu aktarmaktadır.⁴⁰⁹ Yine aynı eser, listelerdeki insanların çoğunun, dışarıdan bakıldığında aslında birer ateşli Nixon karşıtı savunucular olduğu için çoğunun "Nixon'ın düşmanları listesinde" olmakla övündüğünü de iletmektedir.

1950 yılının seçimlerine Nixon dosyaları ile birlikte girmiş ve siyasi arenada, Helen Gahagan Douglas ile mücadele etmiştir. Douglas, Demokrat Parti'nin Nixon'ın seçim kampanyasına karşı kazanması en muhtemel görünen adayı

⁴⁰⁸ Nixon, R: The Memoirs, s.63

⁴⁰⁹ Raymond Price, **With Nixon**, Viking Press, New York, 1977, s.231

olmuştur. Douglas'da tıpkı 40. ABD Başkanı Ronald Reagan gibi bir oyuncudur. Kariyerinin en bilinen işi, Walt Disney'in "Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler" adlı eserindeki "Kötü Kraliçe"ye ilham veren, 1935 yılı yapımı "She" adlı filmidir. Politik açıdan önemi, Kaliforniya bölgesinden ABD Kongresi'ne seçilen üçüncü kadın olması ve Demokrat Parti'nin kongreye gönderdiği ilk kadın aday olmasıdır.

1950 yılı seçimleri birçok kaynağa göre Nixon'ın kariyerindeki en tartışmalı seçimlerden biri olmuştur. Nixon bu dönem geçen seçim döneminde karşısına çıkan Voorhis'in destekçilerinin başı çektiği bir dizi itham ile karşı karşıya bırakılmıştır. Bu itham 1946 yılı kampanyası hakkında sonradan ortaya çıkarılmış ve Nixon'a göre kariyeri boyunca yapılan en çarpık suçlamalardandır. Nixon'ın destekçilerinin bir kısmını da içeren bir grup seçmen, geleceğin Başkanını petrol patronlarının, zengin bankacıların ve muhafazakâr milyonerlerin özenle seçtiği ve desteklediği bir "zengin yordakçısı" olarak lanse etmeye çalışmışlardır. Nixon ise bu iddiaları yalanlayarak seçmen listelerini göstermiş, kendisini destekleyenlerin aslında Güney Kaliforniya Bölgesi'nin orta sınıfının tipik temsilcileri olduklarını ifade etmiştir. Nixon'a göre seçmenleri, otomobil satıcısı, banka müdürü, matbaacı, sigortacı ve mobilya satıcısı gibi kişilerden oluşmaktadır.⁴¹⁰ Çizilen bu seçmen tablosu ve tabloyu oluşturan özneler, 3 Kasım 1969 yılında yapacağı "Silent Majority", "Sessiz Çoğunluk" konuşmasında da öne sürülmüştür. Bu ifade ilk esnada masumane bir tavır betimliyor gibi görünmektedir. Ancak sessiz çoğunluk ifadesini kullanmakla, Nixon, Amerikan toplumundaki derin kutuplaşmayı hem kabul etmektedir, hem de bu kutuplaşmayı şiddetlendirmektedir.

1950 yılında kendisinin zenginler tarafından finanse edilen, yoksul bir politikacı imajını yıkmak için öne sürdüğü orta halli Amerikan seçmen topluluğu, kendisini bir kez daha 1960'lı yıllarda göstermiştir. 1960'lı yılların sessiz çoğunluğu, temelde dönemin Vietnam protestolarından rahatsız olan, protestoculara karşı ise olumsuz tutumlar gösteren bir çoğunluğu ifade ederken, 1950'li yılların orta halli seçmenleri, Nixon tarafından zenginlerin hoşnut olmadığı ve tepki gösterdiği bir seçmen kitlesini temsil etmiştir. Her iki durumda da Nixon nefret duygusunu hisseden kesimde yer almıştır. 1950 seçimlerinde zenginlerin, 1960'lı yıllarda anti-protestocuların yanında yer almıştır. Ancak 60'lı yıllarda gerçek ABD halkının

⁴¹⁰ Nixon, RN: The Memoirs, s.52

“bağırmayanlar” ve “gösteri yapmayanlar” olduğunu ilan ederken, 50’liler de de zengin olmayanlar ve bağıştta bulunmayanlar olarak ilan etmiştir. Başkan olarak geçirdiği 1964-1974 yılları arasında “unutulmuş Amerikalılar” olarak da adlandırdığı kişilerin yanında yer alan bir görüntü çizmiştir. Özünde ise 1960 yılının sessiz çoğunluğu, aslında sessiz olmayan ama sessizleştirilen ve bastırılan iken, 1950’li yılların orta sınıf seçmeni de aslında orta sınıf değerlerine ve gelirlerine sahip olmayan, ancak fakirleştirilen ve kültürel olarak yozlaştırılan bir sınıftır. Her iki sınıfın merkezine ise Amerikan politik sisteminde Nixon öncesinde de cömertçe kullanılan ve önceki yılların seçimlerinde, kullanan adayı zafere taşıyan vatanseverlik, ırk ve sınıf temaları yerleştirilmiştir.

1968 yılında, 1950 yılından farklı olarak Nixon söylemlerine popüler kültür öğelerinin eklendiği de görülmektedir. 1950’li yıllarda Amerikan halkının diline yerleşen sloganlarla ve gazete ve el ilanlarıyla ilerleyen siyaset, televizyonun icadı ve yayılması ile birlikte halkın popüler kültür dimağına yerleşen mesajlar ve imajlar ile de pekiştirilmiştir. Nixon popüler kültür öğelerinden hem ilk olması nedeniyle, hem de muhafazakâr bir seçmen kitlesine sahip olması ve muhafazakârların popüler kültüre olan mesafeli duruşu sonucu verdiği tepkiler nedeniyle, en fazla yararlanan ABD Başkanlarından biri olmuştur. Örneğin Nixon için tasarlanan reklam filmleri siyah-beyaz ya da renkli olarak TV’lerde sıklıkla gösterilmiştir.⁴¹¹ Bu filmlerin ana temasını oluşturan ve Nixon’ın kutuplaştırma üzerinden yürüttüğü siyaset için zaruri gibi görünen görüntüler, sıklıkla ABD içinde gerçekleştirilen protestolardan ve şiddet barındıran öğelerden alıntılar yapılarak oluşturulan resimlerin ardarda diziliminden oluşmaktadır.

1960’lı yılların klasik bir Nixon reklam filmi, açılış sekansında öncelikle ABD’de görülen şiddet içerikli görüntüler ile açılmakta ardından, protestocuların yüz ifadeleri ve güvenlik güçleri ile girdikleri çatışmaların görüntüleri verilmektedir. Nixon’ın kendi sesi kullanılarak seslendirilen filmler, ABD halkını önce kanun ve düzenin uygulanmasına davet etmekte, ardından bu düzenin ancak Nixon tarafından tahsis edilebileceği mesajını vermektedir. Her reklam filminin sonunda ise verilen mesaj “this time vote like your whole world depended on it”, “bu sefer tüm dünyanız buna bağılıymış gibi oy verin” dir. Bu mesaj ile iletilmek istenen ise; eğer Nixon

⁴¹¹ Youtube.com, “Richard Nixon 1968 Campaign Ads”, 07.11.2018, <https://www.youtube.com/watch?v=AVfgKe9BPMU>, (06.10.2021)

seçilemez ise ABD'nin daha büyük bir kaos ortamına düşeceği, hatta bir iç savaşın dahi çıkabileceğidir. Reklam filmlerinde kullanılan imajlar bu mesajı sessiz çoğunluğa, görsel olarak iletmektedir. Aynı zamanda ABD toplumu yaratılan korku atmosferi ile kendi adayı tarafından tehdit edilmektedir. Mesaj aynı zamanda Nixon'ın 1968 seçiminin ana temasını oluşturmakta ve 1972 seçimi içinde bir nevi garantörlük sağlamaktadır. Nixon'ın seçimler için kullandığı bir başka metod ise, ABD içinde özellikle muhafazkar seçmen arasında son derece popüler olan country müziğidir. 1969 yılında ilk albümünü çıkaran Marle Haggard "Okie From Muskogee" adlı şarkısında Nixon'ın sessiz çoğunluğunun bir resmini çizmiştir. Şarkının sözleri;

*Muskogee'de esrar içmiyoruz
Yolculuklarımızı LSD ile yapmıyoruz
Pankartlarımızı Main Street'te yakmayız.
Doğru yaşamayı ve özgür olmayı seviyoruz
Biz aşktan parti yapmıyoruz
El ele tutuşup woo atmayı seviyoruz
San Francisco'daki hippilerin yaptığı gibi
Saçlarımızın uzamasına ve tüylü olmasına izin vermeyiz
Muskogee'den bir Okie olmaktan gurur duyuyorum.⁴¹²*

şeklinde ilerlemekte ve Nixon'ın sessiz çoğunluğunun müzikal sesi olma iddiasındadır. Nixon'ın yaratımı olan sessiz çoğunluk felsefesini notalara döken Marle Haggard'ın şarkısı ile beklenmedik bir başarıya da kavuşmuştur. Kanada'da üç numaradan müzik listelerine girmiş, ABD'de ise 1969 yılında listelerde bir numara olmuştur. Şarkı 1969'da country müzik dalında "Yılın Albümü" seçilmiş ve "Akademi Ödülü" almıştır. Ayrıca 1970 yılında listelerde birkez daha "Yılın Albümü" ödülü'nü de almıştır. Haggard ayrıca "En iyi Erkek Vokalist" seçilmiştir ve "Yılın Single"ı ödülünü de kazanmıştır.

1950 seçiminin ikinci önemli olayı, Nixon'ın karşısına çıkarılan rakibi Helen Gahagan Douglas'ın Nixon'ın karşısına maksatlı olarak çıkarıldığı konusudur. 1950 seçimlerinde Demokrat Parti'nin adayı büyük ölçüde Senatör Sheridan Downey olarak görülmektedir. Downey 1939 yılından beri Demokrat Parti adına senatörlük görevini üstlenmiş ve kendisi de tıpkı Nixon gibi bir Hukuk Fakültesi mezunudur.

⁴¹² genius.com, "Okie from Muskogee lyrics", 2021, <https://genius.com/Merle-haggard-okie-from-muskogee-lyrics>, (06.10.2021)

Michigan Hukuk Fakültesinden mezun olan Downey, tıpkı Nixon gibi mezuniyetinden sonra önce arabuluculuk yapmış ardından orduda görev almıştır. Ordu dönüşü ise yine Nixon gibi GOP'tan aday olmuş ve seçilmiştir. Siyasi kariyerinde, Roosevelt yönetiminin savaş zamanında sanayilere el koyma planlarına karşı çıkmış, İkinci Dünya Savaşı sırasında siyahların ve silahlı kuvvetlerde görev yapan diğer azınlıkların ABD'ye olan bağlılıklarının araştırılması için bir komite oluşturulması çağrısında bulunmuştur. Savaş sonrası dönemde ise; Birleşmiş Milletler'i atom enerjisinin uluslararası kontrolünü, gazilere sağlanan faydaları ve federal maaş artışlarını savunmuştur. Bu dönemde GOP'tan ayrılıp Demokrat Parti'ye geçmiştir. Ancak Demokrat Parti'nin muhafazar kanadında saf tutmuştur. Nixon ile yaşamında fazlaca benzerlikler olması ile Nixon'ın seçilmesini tehlikeye düşürebilme ihtimali taşıyan bir aday portresi çizmiştir.

1949 yılında, ilk başarılı kampanyasında Nixon'ı destekleyen James De La Vergne, "Alhambra Legionnaire"de yaklaşan seçim yarışı hakkında bir makale yazmıştır. Bu makalesinde ise Demokrat Parti'nin olası adayı Downey yerine, Helen Gahagan Douglas'ı övmekte ve Downey'nin seçimlere katılması durumunda demokratların şansının çok düşük olacağını iddia etmektedir. Douglas'ın seçimleri kazanması, ABD tarihinde ilk kez bir kadın adayın Senato'ya seçilerek gönderilmesi manasına gelmektedir. İki aday sıklıkla karşı karşıya getirilmiş ve tekrarlanan cümleler ile medyada Douglas'ın muhafazakâr fikirleri olan bir liberal demokrat olması, oysa Richard Nixon'ın bazı liberal eğilimleri olan bir muhafazakâr olduğu, bu çarpışmadan ABD lehine faydalar sağlanacağı dile getirilmiştir. Nixon bu durumu bir fırsat olarak görmüştür. Douglas'ın adaylığını kendisi de desteklemiştir. Bu dönemin farklı bir çıkışı ise Nixon'ın siyasi kariyerini başlatan Herman Perry'den gelmiştir. Perry, Nixon'ın Douglas karşısındaki adaylığını onaylamamış, seçimlerden geri çekilmesi için petrol lobisini devreye almış, ancak Nixon lobinin kendisi üzerinde kurmak istediği baskıları savuşturmuştur.⁴¹³ Bu durum Nixon'ın erken dönemden beri zengin lobilerin desteğini aldığını inkâr etmesini de şüpheye düşüren bir durum olarak görülmektedir.

1950 yılının seçimi, halk gözünde iki kahraman ile özdeşleştirilmiştir. Halk seçimleri adlandırırken "Truvalı Helen" , "Aslan Yürekli Richard"a karşı sloganını

⁴¹³ Farrel, s.253

benimsemiştir. Seçimlerde Nixon’a en büyük desteği veren kişinin ise dönemin seçim danışmanı Murray Chotiner olduğu görülmektedir. Chotiner, Nixon’ın 1946 kampanyasında da danışmanlık görevinde bulunmuştur, ancak 1950 yılı kampanyasındaki kadar ön plana çıkmamıştır. Chotiner’in Nixon’ın siyasi kariyerindeki önemi, karşısına çıkan rakiplerini komünist ya da sosyalist olarak nitelendirmesini ya da bu alanlara denk gelecek herhangi bir açıklama ya da tavrı keşfederek, adaylara karşı kullanma fikrinin babası olmasıdır. Murray, ABD siyasetinde başta Nixon olmak, siyasi söyleme “komünizm tehlikesi” ifadesini aşıl原因an kişidir. Chotiner 1956 yılında Nixon’ın siyasi bağlantılarını kullanarak özel müşterilerine siyasi ayrıcalık ve imtiyaz sağlamak suçu nedeniyle yargılanmıştır. Bu dönemde Nixon ile yolları ayrılmış, ancak 1968 yılında Başkanlık seçimleri için yeniden biraraya gelmişlerdir. Nixon Başkan seçildikten sonra ise Chotiner bir Beyaz Saray personeli olarak görülmüştür. Nixon döneminde lakabı “GOP Campaign School”, “GOP Seçim Okulu”dur. Nixon’a 1950 seçimlerinde verdiği tavsiye “*tüm samimiyetimle söylüyorum ki, kendi kampanyanız başlamadan önce muhalefet adayını söndürmezseniz, büyük ihtimalle mahvolacaksınız*” olmuştur.⁴¹⁴ Chotiner Nixon için medya gücünü de organize eden kişi olarak görülmektedir. Nixon adaylığının ilk haftasına 117 gazetede çıkan ilanları, ülke çapında yayın yapan radyolarda canlı yayınları ve 3500’den fazla kendisi için çalışan gönüllü ile girmiştir. Bu seçimin bir başka özelliği ise ABD’nin farklı eyaletlerinde yaşayan insanların, farklı siyasi görüşlere sahip olması nedeniyle, tek bir merkezden yönetilen ve tek bir siyasi mesaja sahip Nixon politikasının iletilmesi yerine, her eyalete uygun olan ve o eyaletin anlayışına göre şekillenmiş, birden fazla Nixon siyasi söyleminin bulunmasıdır. Kuzey ve Güney’in farklı siyasi kültürlere sahip olduğunu kabul eden Nixon, San Francisco Körfezi Cumhuriyetçileri’nin ise diğerlerinden daha kozmopolit bir yapıya sahip olduğunu ve her bölge için ayrı siyasi söylemde bulunması gerektiğini bu seçimde deneyimlemiştir. Bu nedenle 1950 seçimi birden fazla Nixon siyasi komitesinin, birden fazla söylem ile çalıştığı bir seçimdir. Komite, devletin iki farklı anlayışı için, ayrı kampanya komitesini önce kurmuş, ardından birbirine koordineli olarak çalışmalarını yürütmüştür. Aynı zamanda bu seçimde Nixon ilk kez müzik çalan bir kamyonetin arkasında seyahat ederek, seçmenleri ile

⁴¹⁴ Farrel, s.203

birebir tanışmış ve onların elini sıkmıştır. ABD Başkanları'nın ya da Başkan Adayları'nın halka açık alanlarda korumasız olarak halkın arasına karışarak, onlarla el sıkıştığı ve aralarında bulunduğu ilk seçim kampanyası, Nixon'ın 1950 kampanyası olmuştur. 1947 yılında birlikte çalışarak yürürlüğe koydukları Taft-Hartley Yasası'nı şekillendiren kişilerden biri olan John F. Kennedy'de Nixon'ın kampanyasına 1000 dolarlık bir bağış yapmıştır.

Nixon'ın 1950 yılı seçiminde kullandığı strateji, kendisine yöneltilen en büyük eleştiriyi, henüz siyaset için genç ve deneyimsiz olmasını ayrıca yeterince iyi tanınmamasını, savuşturmak amaçlı büyük hayranlık beslediği Lincoln'ü örnek göstermesidir. 1950 yılı bahar aylarında yaptığı birçok konuşmada, Lincoln'ün 1860'da Başkan olmak için aday olduğunu, tıpkı kendisi gibi deneyimsiz ve genç olmasına rağmen, Senatör Stephen Douglas'la yaptığı tartışmalardan zaferle çıktığını seçmenlerine sıklıkla dile getirmiştir.

Irwin Gelmann, 1950 seçimleri için “efsanelerin gerçekleri ötelediği seçim” tanımlamasını kullanmıştır.⁴¹⁵ Nixon Chotiner'ın kendisine verdiği akıl ile hareket ederek, seçimleri adeta bir komünist avına çevirmiş ve kendisini ABD'nin anti-komünist histerisinin merkezine yerleştirmiştir. Helen Gahagan Douglas ise, Cumhuriyetçiler'den bahsetmemek için birçok konuşmasında ne Nixon'ı hedef almış; ne de GOP politikalarından bahsetmiş, adeta karşı tarafı yok saymıştır. Ancak Nixon'ın Douglas'a karşı elde ettiği başarı yalnızca yürüttüğü kampanyanın yarattığı etki ile ilgili değil, aynı zamanda Demokrat Parti'nin Douglas'a verdiği desteğin zayıflığı ile de ilgilidir. Douglas'ın adaylığı döneminde demokratların geçmişte uygulanan New Deal politikalarına olan bağlılıklarını terk etme aşamasında oldukları görülmektedir. Douglas ise çoğunluğa karşı durarak, programa sıkı bir bağımlılık geliştirmiştir. Helen Gahagan Douglas ve Richard Nixon arasındaki 1950 Senato yarışında Douglas, FDR'in New Deal ve Truman'ın Fair Deal politikalarına sıklıkla vurgu yapmıştır. Nixon bu her iki sosyal politik anlayış karşısında zayıf kalan söylemleri karşısında, Douglas'ı komünizm hakkında konuşmaya yönlendirmiştir. Douglas'ın kendi alanında kalmak yerine, Nixon'ın en güçlü olduğu alana doğru yönelmesi ona seçimleri kaybettirmiştir.⁴¹⁶

⁴¹⁵ Gelmann, *The Contender*, s.423

⁴¹⁶ John J. Pitney, *The Art of Political Warfare*, University of Oklahoma Press, Norman, 2000, s.30

Benzer şekilde, parti Douglas için eyaletler çapında çalışan etkili bir personel, açıkça tanımlanmış bir strateji veya yeterli bir bağış toplama planı yürütmeden seçim kampanyasını ele almıştır. Yine aynı dönem, Demokrat Parti'nin büyük bir kesimi Douglas politikaların en öne çıkan yanı olan liberalizmin savunuculuğunu reddetme eğilimleri göstermiş ve adayları Douglas'ın arkasında durmayı reddetmişlerdir. Helen Gahagan Douglas'ın genel seçimler sırasında, yalnızca Nixon tarafından değil, kendi partisi tarafından da hedef alındığı açıkça görülmektedir. Douglas'ın adaylığının açıklanması ile ardı ardına gelen bir dizi istifa ve parti içi kamplaşmada partiye büyük zarar verilmiştir. Bu nedenler birleşince Chotiner ve Nixon ikilisinin arzu ettiği ideal atmosfer sağlanmış ve Nixon seçimler esnasında oldukça cüretkâr söylemlerde bulunabilmiştir. Helen Gahagan Douglas hakkında bilinen en sert Nixon söylemi “Pink Lady” “Sosyalist Kadın” söylemidir. Nixon aynı zamanda, Douglas hakkında yayınlanmış bir dizi “pembe” renkli kâğıda basılmış el ilanını da seçim kampanyası boyunca seçmenlerine dağıtmıştır. Açıklamaları arasında günümüzde hâlâ hatırlanan ve sıklıkla cinsiyetçi-politika çalışmalarında bir referans olarak gösterilen, Douglas'ın “iç çamaşırına kadar pembe” olduğu söylemi, günümüzde hâlâ tam manası ile unutulmamış ve Nixon hakkında yazılan birçok kitapta bir referans olarak kullanılmıştır.⁴¹⁷ Douglas, Nixon'ın kendisine karşı yönelttiği ithamlar karşısında ise Nixon'a “Tricky Dick”, “Üçkâğıtçı Nixon” olarak hitap etmiş ve bu lakap Nixon'ın kariyeri boyunca onu izlemiştir. Seçim sonucunda ise Nixon, oyların yüzde 59'unu alarak, yaklaşık 700.000 oy çoğunluğu ile seçimleri kazanmıştır. Ancak kampanya esnasında kullandığı keskin dil ve cüretkâr girişimleri karşısında elde ettiği “Tricky Dick” lakabı kendisine bir miras olarak kalmıştır. Watergate skandalı esnasında dahi skandalı haber yapan birçok gazete, Nixon'a Başkan yerine bu lakap ile hitap etmiştir. Günümüzde CNN haber ajansı, Nixon'ın yaşamından kesitler sunduğu haber dizisini “Tricky Dick” olarak adlandırmıştır.⁴¹⁸ Richard Nixon Ulusal Kütüphanesi ve Müzesi ise olaya farklı bir açıdan yaklaşmaktadır. Kurum, 1950 yılında Douglas'ın seçim kampanyasını yöneten Avukat Paul Ziffren ile yapılan bir görüşmeyi Nixon karşıtı söylemlere karşı öne sürmektedir. Douglas'ın Nixon'ı

⁴¹⁷ United States House of Representatives, “DOUGLAS, Helen Gahagan”, <https://history.house.gov/People/Detail/12399>, (11.10.2021)

⁴¹⁸ CNN Original Series, “Tricky Dick”, 2021, <https://edition.cnn.com/shows/tricky-dick-original-series>, (11.10.2021)

“pipsqueak” “küçük adam” olarak tanımlamasının ve öne sürdüğü parti politikasının “*koyu gömlekli cumhuriyetçi genç erkeklerin geri dönüşü*” olduğu konusundaki söylemlerin, Nixon’ın “pink” yakıştırmasından çok daha önce yapıldığını iddia etmektedir. Müzeye göre, pembe kâğıda basılan afişler ise Douglas’ın söylemlerinden daha az kışkırtıcı olmamakla beraber, olayları ateşlendirenin Nixon değil, Demokrat Parti’nin karşıt seçim politikaları ve Douglas’ın kendisi olduğunu iddia etmektedir.⁴¹⁹

1950 yılı seçimleri yalnızca Nixon’ın siyasi kariyeri için Senatör seçilerek Washington’a gittiği bir dönemi temsil etmemektedir. Aynı zamanda bu seçimlerde kullanılan propaganda taktikleri ve rakiplerin birbirine karşı kullandıkları hırçın söylemler, ilerleyen seçimlerde de Nixon için bir belirleyici hâline gelmiştir. Nixon rakiplerine karşı kullandığı anti-komünist yaklaşımını zirve noktasına 1950 yılı seçimlerinde çıkartmış ve bu tarihten itibaren yüksek dozlu ancak klasik bir Nixon söylemi hâline gelmiştir. 26 Eylül 1960 tarihinde düzenlenen Richard M. Nixon-John F. Kennedy Başkanlık tartışması süregelen bu anlayışın bir örneğini temsil etmektedir. Kennedy tartışmanın açılış konuşmasında, Amerikan toplumunun iç dinamiklerinin değerlendirildiği ve “*ekonomik yeni bir yapılanma planının temelinin atılması gerektiği*” sözleri ile başlarken, aynı konuşma Nixon için; “*ölümcül bir rekabet içindeyiz, sadece Kremlin’dekiler ile değil, Pekin’dekilerle de bir rekabet içindeyiz*” sözleri ile başlamaktadır.⁴²⁰ Benzer şekilde kendisi tarafından 1992 yılında kaleme alınan “Seize the Moment” adlı kitapta Başkanlık görevinden istifa etmesine rağmen konu ile ilgili görüşlerini;

*Komünizm birkaç yıkıcı yenilgiye uğrarken, Komünist rejimler 1,3 milyar insanla on iki ülkeyi yönetmeye devam ediyor. Komünizm gözden düşmüş bir ideolojidir, ancak Komünistler iktidarı elde etmek ve elde tutmak için güç kullanmada hâlâ etkilidirler.*⁴²¹

şeklinde de ifade etmiştir. Başkanın komünizm tehditi ile ilgili düşüncelerinin neredeyse tüm siyasi hayatına yayılmasının tek nedeni, ABD halkı nezdinde güçlü ve

⁴¹⁹ Richard Nixon Foundation, “The Pink Lady Revisited”, 22.10.2009, <https://www.nixonfoundation.org/2009/11/the-pink-lady-revisited>, (11.10.2021)

⁴²⁰ The Commission on Presidential Debates, “September 26, 1960 Debate Transcript”, 2020, <https://www.debates.org/voter-education/debate-transcripts/september-26-1960-debate-transcript>, (11.10.2021)

⁴²¹ Nixon, Seize the Moment, s.11

tarafıtar toplayan bir siyasi söylem olması dışında, dönemin ABD'sinin İkinci Dünya Savaşı sonrası dış politikada yükselen gücü ve etkiyi temsil etmesine karşı, içinde bu güçle paralel olarak ilerleyen bir yükseliş ve etkinin değil, aksine bir inişin ve kontrolsüzlüğün hâkim olmasıdır. George Kenan'ın 1947 yılında kaleme aldığı "X Article", "X makalesi" olarak bilinen, daha sonra da "The Sources of Soviet Conduct", "Sovyet Davranışının Kaynakları" olarak adlandırılan makale, Nixon'ın iç tehdit olarak adlandırdığı bir olgunun, niçin sıklıkla tekrar edildiği ve gündemde tutulduğu konusunda açıklayıcı bilgiler sunmaktadır. Kenan'a göre ABD'nin komünist devletlere karşı izlediği tutum, ABD'nin kendi iç deneyimleri ile oluşturduğu bir dizi davranış standartından vazgeçmeyerek sınırlanabilir ve kontrol altına alınabilir. Komünist devletlerin⁴²²salgırganlığının altında yatan neden otokrasidir. Kennan'a göre; ABD toplumunun temeli olarak görülen inanç özgürlüğü, ifade özgürlüğü, ticari girişim özgürlüğü ve siyasi tercih özgürlüğü gibi ilkelerden hiçbir koşulda vazgeçilmeyerek ve bu ilkeleri nesilden nesile aktararak, ancak komünizm tehditi ile başa çıkabilir. Birleşik Devletler'in yıkılmayı önlemek için, kendisine ait bilinen en iyi geleneklere uygun davranması gerektiği düşüncesi Kennan'ın metninin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Kenan makalesi şu ifadeler ile devam etmektedir;

*Sovyet iktidarı modelinin sürdürülmesi, yani yurt içinde sınırsız otorite arayışı ve buna eşlik eden yarı amansız yabancı düşmanlığı, bugün bildiğimiz şekliyle Sovyet iktidarının fiili mekanizmasını şekillendirmektedir.*⁴²³

Kenan'ın dönem itibarıyla Moskova'da görev almasına rağmen kaleme alınmış olan bu makalesi, ABD'ye dışarıdan bakan bir yetkilinin, ülkesi hakkında yaptığı önemli bir tespit konumundadır. Nixon'ın Marshall Yardımı'nı şekillendiren kişilerden biri olması ve yardımın amacının temelde, Avrupa'da yayılan komünist etkinin maddi kaynaklar kullanılarak rehabilite edilmesi, Avrupa'ya bir özgürlük alanı sağlamış, ancak mevcut durum etkisini Avrupa'dan ABD'ye doğru ilerleyerek

⁴²² Kennan bu makalesinde Rusya'yı merkeze almakta ancak Çin'i Rusya'nın ekseninde yer alan bir ülke olarak tanımlamaktadır.

⁴²³ University of Luxemburg, "The sources of Soviet conduct' from Foreign Affairs (July 1947)", 02.07.2015, https://www.cvce.eu/en/obj/the_sources_of_soviet_conduct_from_foreign_affairs_july_1947-en-a0f03730-dde8-4f06-a6ed-d740770dc423.html, (12.10.2021), s.4

göstermemekte idi. Farklı bir ifade biçimi ile Kenan'a göre, Moskova'nın komünist sistem ile içeride elde ettiği güç projeksiyonunun bir benzeri, ABD içinde de uygulanmak istenmektedir. Kenan'ın altını çizdiği önemli nokta ise, ABD'nin Moskova'yı ve komünist taktiklerini yeteri kadar tanımaması, komünizm sistemine karşı teorik bir yaklaşım göstermesidir. Bu nedenle içeride tam manası ile şekillenmemiş ve derinliğe ulaşamamış siyasi ifadeler, ABD'yi ayakta tutan direkler olan inanç özgürlüğünü, ifade özgürlüğünü, ticari girişim özgürlüğünü ve siyasi tercih özgürlüğünü tehdit etmekte ve bu gibi ilkelerden ödün verilmektedir. İlerleyen dönemde ise ABD'nin Vietnam müdahalesi ile birlikte ABD içinde huzursuzluk artacak ve halk sokak gösterilerine dair varan bir sürecin parçası olacaktır. Nixon Başkanlık dönemi ise bu sürecin merkezinde yer almaktadır.

Nixon'ın 1988 tarihli *Savaşsız Zafer* (Victory Without War), adlı eseri, Kennan bu ifadelerini desteklemektedir. Nixon'a göre, ABD, Kremlin'e komünizmin propaganda savaşı için bir avantaj sağlamaktadır. ABD millet olarak, İkinci Dünya Savaşından sonra, Sovyet yayılmacılığının yarattığı tehlikeyi ancak gönülsüz bir biçimde fark etmiş, Yalta Konferansı'nda ise, sadece Doğu Avrupa'yı kaybetmemek için Stalin'e güvenmiştir. Bu sayede ABD askerî gücü, Batı Avrupa'dan çekilmiş ve Moskova'nın kıtaya hükmetme tehditi açıkça ortaya çıkana değin, askerler yeniden görevlendirilmemiştir. Benzer durum Çin politikası içinde geçerli olmaktadır. Kore Krizi ortaya çıkmadan önce, ABD bölgeye müdahale komünizm tehditi maksat ile müdahale dahi etmemiştir. Nixon bu dönemde, Moskova'nın diplomatik ihanet, askerî gözdağı ve vekâleten saldırganlık taktiklerini geliştirdiğini ve Kremlin liderleri için bölgesel standart operasyonun birer prosedürü hâline geldiklerini ifade etmiştir.

⁴²⁴ Nixon komünizmi yalnızca ABD için değil tüm bölgeler için ciddi bir tehlike olarak görmüş ve bu tehlikeyi sıklıkla siyasi söylemlerinde dile getirmiştir. Siyaset basamaklarını tırmandıkça da söylemlerinin çapını genişletmiş ve bu söylemlerin yarattığı korku düzenini, siyasi kariyerini ilerletmek için yine şiddetini arttırarak kullanmıştır. ABD'nin dönem itibariyle dış ülkeler ile olan sınırlı bilgisi ve tanımamazlığı, iç siyasi söylemde Nixon için bir fırsat oluşturmuştur. 1950'lerin ideoloji temelli Çin-Sovyet bloğunu ve bloğun dinamiklerini en başarılı kullanan ABD Başkanı Richard M. Nixon olmuştur.

⁴²⁴ Nixon, Victory Without War, s.79

1950 yılında Senato'ya seçilen Nixon, 1952 seçimlerinde ise Cumhuriyetçi Parti'nin Başkan Adayı olan Dwight D. Eisenhower'ın Başkan Yardımcılığını yürütmüştür. Bu dönem Nixon ile birlikte Başkan Yardımcısı görevine düşünülen diğer adaylar, Ohio Senatörü Robert A. Taft, New Jersey Valisi Alfred Driscoll ve Illinois Senatörü Everett Dirksen'dir. 11 Temmuz 1952 yılında "Republican National Convention", "Cumhuriyetçi Ulusal Konvansiyon" Dwight Eisenhower'ın ilanı ile Richard Nixon'ı Başkan Yardımcısı olarak göreve başlamıştır. Nixon bu görevi sekiz yıl boyunca yürütmüştür. Bu dönem ABD siyasetinde GOP'un demokratlara karşı yönelttiği ve zaman zaman aşırı uçlara dahi kaçabilen söylemleri ile anılmaktadır. Eisenhower-Nixon ikilisinin öngördüğü parti programı, Kore'de gerçekleşen ve halkın tam desteğini almayan savaşı sona erdirmeye sözü vermiştir. Aynı zamanda nükleer silahların caydırıcı bir strateji olarak geliştirilmesini desteklemiş ve Dışişleri Bakanlığında bir dizi istifanın yolunu açmıştır. Parti aynı zamanda Roosevelt ve Truman yönetimlerinin ekonomi politikalarını kınamış ve Nixon'ın katkıları ile hazırlanan Taft-Hartley Yasası'nın korunmasını desteklemiştir. GOP siyasetinin dönem içinde önemli bir icraatı olarak görülen ırk, din veya ulusal kökene karşı ayrımcılığa karşı çıkmış, toplumsal linçin ortadan kaldırılmasına yönelik bir federal eylem planı hazırlanmıştır. Bu dönemin önemli Nixon söylemi ise ABD'deki komünist yıkıma son verme sözüdür. Partinin ve Eisenhower-Nixon siyasetini başarıya ulaştıran önemli bir diğer faktör ise, GOP'un 1952 siyasetinin başat söylemlerinden biri olan, Demokrat Parti'nin son yirmi yıl içinde, Birleşik Devletler Hükümeti'nin temel görevlerini yerine getirememesidir. GOP'a göre görevler yerine getirilemediği gibi bu görevlerden kaçınılmış, halk yüzüstü bırakılmış ve kısır eylemlerle, Cumhuriyetin temelleri ve varlığı tehdit altına alınmıştır. Eisenhower'a göre GOP; uzun süredir demokratların "nasyonal sosyalizm" hedeflerine ulaşmak için aralıksız çalışmalar yürütmektedir.⁴²⁵

GOP açısından bir kriz olarak nitelenebilecek ve Demokrat Parti'nin GOP'un zaferini baltalamak amacı ile kullandığı önemli bir strateji ise Nixon'ın gizli fonlarla desteklenerek seçilmesi ve Başkan Yardımcısı pozisyonuna getirilmesidir. Eisenhower bu iddialar karşısında Nixon'a pozisyonundan istifa etmesi gerektiği konusunda baskı yapmış, ancak Nixon bu baskılara karşı gelmiştir. Çalışmanın

⁴²⁵ The American Presidency Project, "Republican Party Platform of 1952", 07.07.1952, <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/republican-party-platform-1952>, (16.10.2021)

önceki bölümlerinde değinilen “checkers” konuşması bu dönemde gerçekleşmiştir ve özünde hem Eisenhower’ı hemde ABD halkını iddia edilen gizli fonlara karşı ikna etmek amacı taşımaktadır. Nixon “checkers” konuşması ile amacına ulaşmıştır. Fakat bu çıkış ileride Eisenhower-Nixon ikilisi arasında başlarda sorun olmayan, ancak ileride artan boyutlarda varlığını gösterecek, yeni bir krizi daha ortaya çıkarmıştır. Eisenhower döneminin “red”, “kızıl” söylemlerine meyil göstermeyen bir Başkan profili çizmektedir. Nixon’ın da benzer bir görüntü çizmesi beklenmektedir. Ancak Nixon’ın kendi politik danışmanları ile çalışmasına müsade eden Eisenhower, Nixon söylemlerinde şiddetini zamanla artarak gösteren kızıl söylemlerinin de yolunu açmıştır.⁴²⁶ Bu söylemlerin artmasında, Nixon’ın iç politika dinamiklerinden ziyade, dış politik dinamiklere ve bu dinamikler üzerinde kurmaya çalıştığı kontrol çabasının ağırlıklı olduğu söylenebilir. 20 Ocak 1953 tarihinde Başkan Yardımcılığı görevini devralan Nixon, dönemini kendi kaleminden şu şekilde tasvir etmektedir;

*Eisenhower’ın seçilmesi, Beyaz Saray’ın yirmi yıllık Demokratik kontrolüne son verdi. Meclis ve Senato’nun kontrolünü kazanmak, zaferi iki kat tatmin edici kıldı. Ancak karşılaştığımız görevler anıtsaldı. En acil sorunlar dış politika alanında yatmaktaydı. Kore’de popüler olmayan bir savaştaydık ve Eisenhower seçim kampanyasında onu onurlu bir sonuca ulaştırma sözü vermişti. SSCB nükleer silahlarda hâlâ ABD’nin çok gerisinde olmasına rağmen, çarpıcı bir şekilde ilerliyordu. Doğu Avrupa’da, Sovyet uydu ülkeleri, Moskova’dan kontrol edilen yekpare bir güç bloğu oluşturdu. Hâlâ Sovyetlerle dost olan ve ekonomik ve teknolojik yardım için onlara bağımlı olan katı ideolojik Komünist Çinliler, dış politikalarının yayımlacı bir aşamasındaydılar.*⁴²⁷

2.3. RICHARD M. NIXON’IN ASYA POLİTİKASI VE ABD ASYA AÇILIM ATILIMLARI

ABD’nin Asya Bölgesi ile ilgili, özelinde ise Çin ile ilgili politik projeksiyonu ve uygulayıcılığı, her ne kadar Nixon’ın başarılı Çin açılımı ile ilgili görülse de ABD’nin Asya açılımı meselesi özünde, Nixon başkanlık döneminin öncesine dayanmaktadır. Çalışmanın önceki bölümlerinde değinildiği gibi Başkan Roosevelt, Asya’da ABD çıkarlarını kapsayıcı bir politikayı gerçekleştirmeyi amaçlamış, ancak Sovyetlerin ya da Çan Kay Şek’in karşısına çıkarmış olduğu

⁴²⁶ Elizabeth Drew, **Richard M. Nixon: The American Presidents**, Times Books, New York, 2007, s.34

⁴²⁷ Nixon, *The Memoirs*, s.136

engeller, ABD’yi bu emeli gerçekleştirmekten dönem itibariyle men etmiştir. Lakin Amerika, Batı Yarımküre’de sahip olduğu güç üstünlüğünün bir benzerini Çin üzerinde tahsis etmeyi büyük stratejisinin bir parçası hâline getirmiş, ancak bu politikaları gerçekleştirmekte Avrupalı ya da Sovyet rakiplerine nazaran oldukça geç davranmıştır. İkinci Dünya Savaşı politikaları ve savaşın aktörlerinin bölgesel çıkar hesapları, hedeflenen politikanın gerçekleşmesine mani olmuştur. Nixon ise savaş sonunun getirdiği yeni atmosfer ve Başkan Yardımcılığı görevini devralması ile ilk Asya Bölgesi ziyaretini 1953 yılında, Eisenhower’ın görevlendirmesi ile gerçekleştirmiştir.

Eisenhower-Nixon ikilisi politik dönemi incelendiğinde; iki Başkan arasında birbirine zıt, ancak birbirini tamamlayan bir politik anlayış olduğu görülmektedir. Eisenhower ABD tarihinde Başkan olan sekizinci general ve yirminci yüzyılda “general” ünvanı taşıyan tek başkandır. Askerî kariyeri, vatanseverlik duygusunu oldukça üst boyuta taşımış ve büyük ölçüde iç politik söylemlere önem vererek başkanlık yolunu açmıştır. Seçim vaadi “Washington’daki pisliği” temizlemek olan bir çizgide ilerlerken, Nixon ise daha çok dış politikaya meyil eden bir anlayış ile ilerlemiştir. 1928’den beri başkanlık seçimlerini kazanamayan GOP, Eisenhower ile iç politikayı yeniden şekillendirme amacı gütmeye yoluna gitmek istemektedir. Benzer bir amaç Nixon ile dış politika da denenmiştir.

1952-53 yılları arasında Nixon’ın izlediği politik söylem, bir dizi değişiklik göstermiştir. Başkan Yardımcısı bu yıllar arasında, kendisinin sıklıkla politik bir belirleyici neden olarak gösterdiği komünizm söylemlerinin önemli temsilcilerinden Senatör Joseph McCarthy ile ilgili; düşmanın iç sızmasına karşı koymayı reddeden, fakat bir Truman yönetimi eseri kişi olarak nitelemiştir. Bir başka anti-komünist isim olan Dean Acheson hakkında ise; Çin’in Mao yönetimindeki komünist tahakküme düşmesinden sorumlu kişi benzetmesini kullanmıştır.⁴²⁸ Bu iki önemli ismin nispeten küçültücü olarak görülebilecek ifadelerle anılması, GOP’un Asya politikasının yeniden ele alınacağı ve 1953 yılına dek etki gösteren içerideki belirleyici unsurların etkisizleştirilerek, dışarıda bir yeni yapılanmaya tabi tutulacağının habercisi olmuştur. Bu dönem Eisenhower-Nixon yönetiminin bir dizi açılım yapmasının zaruri olarak görüldüğü bir dönemdir. Ancak sorun; açılımın nasıl ve ne için yapılması gerektiği

⁴²⁸ Gellman, The President and the Apprentice, s.23

konusunda yönetimin, ne bölgeyi kapsayan yeterli bilgisinin olduğu; ne de bölge ile ilgili düzenlenmiş bir stratejik anlayışın geliştirilmemesidir. Örneğin Mao Zedong Ekim 1949'da Çin Halk Cumhuriyeti'nin kurulduğunu resmen açıklamış, ÇHC'nin kurulmasından bir yıl sonra ise Çin'in Kore Savaşı'na gireceğine ve Kore yarımadası'nın kontrolü için ABD ve Birleşmiş Milletler müttefikleriyle savaşaacağını ifade etmiştir. Bu dönem ABD'nin bölge hakkında yeterli bilgiye sahip olmamasının yanında, Uzak Doğu Komutanlığı'nda yalnızca bir adet istihbarat subayının barındırılması, gerekli personel pozisyonlarını doldurmak için ihtiyaç duyulan insan gücü artışlarının ise finansman bahane edilerek gerçekleştirildiği bir dönemdir.⁴²⁹ Dış siyasetteki belirsizlik, iç politika da 1953 yılında Beyaz Saray tarafından yaptırılan bir Gallup Anketinin sonuçları ile kendisini ele vermiştir. Cumhuriyetçilerin FDR ve Truman Başkanlıkları sırasında komünist sızma vakalarını gündeme getirmeyi planlamalarının iyi mi, yoksa kötü bir fikir mi olduğunu sormuş, ABD halkının yüzde 46'sı bu eylemi onaylamış ve yüzde 36'sı onaylamamıştır. Şubat 1954'te ise bir başka Gallup araştırması, komünistlerin federal hükümet için çalışıp çalışmadığı konusunda bir anket düzenlemiştir. Halkın yüzde 74'ü evet cevabını vermiş, buna karşılık ise sadece yüzde 10'u hayır cevabını vermiştir. 1954 Temmuz'un da Gallup, Kongre'nin komünizmi araştırmak için yetkilerini kötüye kullanıp kullanmadığını sormuş ve yüzde 40 evet, yüzde 42 ise hayır cevabını vermiştir.⁴³⁰ Alınan sonuçlar, Amerikalıların Sovyet ajanlarının ya da komünist olarak nitelendirilenlerin bürokrasiye sızdığına inanmalarına rağmen, sorunu nasıl çözeceklerinden emin olmadıklarını göstermektedir. Eisenhower "Communist Party of the United States of America (CPUSA)" , "Amerikan Komünist Partisi" ile Marshall Yardımları tasarısı esnasında sıklıkla görüşmüş olan Nixon'ı bölgesel açılım ile görevlendirmiş, açılım politikasının ilk adımlarından biri sayılabilecek Asya gezisini Nixon'ın gerçekleştirmesini sağlamıştır.

Yeni Başkan Yardımcısı Nixon, Başkan Eisenhower'ın talebi üzerine eşi Pat Nixon'ın katılımı ile birlikte, Asya ve Orta Doğu'da 30'dan fazla ülkeyi kapsayan ve yaklaşık iki aylık bir zamana yayılan ilk resmi ABD ziyaretini gerçekleştirmiştir.

⁴²⁹ Christian H. Heller, "Failure to Communicate: US Intelligence Structure and the Korean War", 02.06.2018, <https://thestrategybridge.org/the-bridge/2018/2/6/failure-tocommunicateusintelligence-structure-and-the-korean-war>, (23.10.2021)

⁴³⁰ Gellman, The President and the Apprentice, s.75

Ancak Çin ABD'nin gerçekleştirdiği bu ilk resmi bölge ziyareti programından hariç tutulmuştur. Nixon biyografisi ve dönemin ABD kaynakları, bu geziyi bir iyi niyet gezisi olarak tanımlamaktadırlar. Oysaki Nixon'ın temel görevi, Asya'daki Amerikan Soğuk Savaş etki alanını güçlendirmek, pekiştirmek ve mümkünse genişletmektir. Turun önemli durağı ise, yakın zamanda Büyük Britanya'dan bağımsızlığını elde eden, bir Hint Okyanusu ada devleti olan Seylan olduğu görülmektedir. 1972 yılından itibaren "Sri Lanka" olarak bilinen Seylan, 1951 yılında komünist Çin'e stratejik yardım malzemeleri gönderen, ancak komünist olmayan tek bölgesel Asya devleti konumundadır. Nixon'ın Seylan'a yaptığı ziyaret ve Seylan'da diğer ülkelerden daha fazla zaman geçirmesi, ABD'nin Güney Asya'daki diplomatik operasyonu için yürütülen bir planın parçası olarak yorumlanmaktadır.⁴³¹ Nixon anılarında kendisinin bu görev için görevlendirilmesinin; Eisenhower'ın bölge hakkında bilgisinin oldukça kısıtlı olması ve Truman yönetiminin bölgeyi ihmal etmesi sonucunda ortaya çıkan boşluğun, yeni ABD yönetimi döneminde tekrar etmemesi gerekliliği olarak açıklamaktadır.⁴³² Aynı bilgisizlik durumu diğer Asya Bölgesel Devletleri içinde geçerli olup, bu devletlerinde ABD hakkında olan bilgilerinin son derece sınırlı olduğu bilinmektedir. Ziyaret edilen devletlerin birçoğu, ilk kez yabancı bir devlet temsilcisini kabul etmişlerdir. Nixon karşılıklı tanımamazlık krizini ortadan kaldırmak için gezisini yalnızca devlet temsilcileri ile sınırlı tutmamış, aynı zamanda sivil kurum ve kuruluşların temsilcileri ile de görüşmeler gerçekleştirmiştir. Ziyaret esnasında Mao ve Çinli komünistler ise iki ülkeyi karşı karşıya getiren sıcak bölge Vietnam'daki "Vietming" güçlerini eğitme görevini yerine getirmektedir. Nixon bu bölge ile ilgili bilgileri ABD'nin dış politikada desteğini eksik etmediği ve Mao'ya karşı bir koz olarak kullandığı Çan Kay Şek'ten almıştır. Çan Kay Şek-Nixon görüşmesi yedi saati aşmış, ancak kaynaklar görüşmenin içeriği hakkında bir bilgi sunmamaktadır.

Nixon'ın ilk Asya gezisi, bölge devletleri ve Çin tarafından Amerika'nın barışı şiddetle savunan ve arzu eden, bu amaç içinde herşeyi yapmaya hazır bir ülke görüntüsü çizmesini sağlamaya yöneliktir. Fakat Nixon bu görüntüyü ABD açısından

⁴³¹ Richard Nixon Foundation, "Vice President Nixon's 'Forgotten' Trip to Ceylon", 16.06.2009, <https://www.nixonfoundation.org/2009/06/vice-president-nixons-forgotten-trip-to-ceylon>, (18.10.2021)

⁴³² Nixon, RN: The Memoirs, s.138

“küçültücü” olarak nitelemektedir. Ziyaret ikili ilişkilerin kapısını açmaya yönelik atılan önemli bir hamledir. Aynı zamanda ABD, bu ziyareti ile ilk kez Çin’in etki ve nüfuz alanlarına da girmiştir. Nixon ziyaretinin stratejik önemini, *“Birleşik Devletler bu bölgelerde hareket etmeseydi, Çin veya Sovyetler, her ülkedeki yerel komünist isyancı gruplarla birlikte hareket edecek ve komünist ideolojiyi bölgeye yayacaklardı”* şeklinde ifade etmiştir.⁴³³

Başkan’ın Asya Bölgesindeki gezisi esnasında, ileride Çin açılımı politikası açısından önemli bir konumda olacak Pakistan’da dâhil edilmiştir. Dönem itibarıyla Pakistan silahlı kuvvetlerinin komutanı olan ve henüz siyasi iktidara gelmemiş Ayub Khan ile Nixon ilk kez bu gezide tanışmışlardır. Khan bir komünizm karşıtıdır. Sovyetleri hem ideolojik, hem de askerî komünist bir tehdit olarak nitelemektedir. Khan, kariyerinin o döneminde, güçlü bir Amerikan yanlısı ve Pakistan ile ABD’nin müttefik ve dost olması gerektiğine inanan bir profil çizmektedir. Bu maksatla, ileride Kissinger’ın gerçekleştireceği gizli Çin gezisini, ayrıca Nixon’ın Çin açılımını da desteklemiş ve ABD-Çin tarafları arasında arabuluculuk görevinde bulunmuştur.

Nixon Asya Bölgesi gezisinden bir dizi sonuç çıkarmıştır. Başkan Yardımcısı açısından, bölge üzerinde acilen yapılması zaruri bir açılım politikasının gerekliliği mevcuttur. Komünizm etkisi bölgede Çin ve Rusya’nın girişimleri ile artmakta ve Birleşik Devletler acilen devreye girmez ise Çin veya Sovyetler, her ülkedeki yerel komünist isyancı gruplarla birlikte veya onlar aracılığıyla komünist bir devrim yapacak ve bu bölgeleri ele geçireceklerdir. Nixon gezisi sonunda Çin ile ilgili olarak ise; gittiği her ülkede açıkça etkisini gösteren, acımasız, disiplinli ideologlar tarafından yönetilen ve 475 milyon insanın yaşadığı bir ülke tanımını kullanmıştır. ABD nüfusu ise aynı tarihte yalnızca 150.697.361’dir.⁴³⁴ Aynı zamanda Washington’ın tüm Asya Bölgesi ile ilgili görüşlerinin, yalnızca komünist Çin’i kapsayan bir anlayışla geliştiğini ve Çin’in kendilerine kıyasla çok geri ve az gelişmiş olduğu, Asya’da bir tehdit olamayacağı ve etkisini tüm Asya bölgesine yayamayacağı düşünceleri konusunda eleştirmiştir.

⁴³³ Nixon, RN: The Memoirs, s.157

⁴³⁴ United States Census Bureau, “Statistical Abstract of the United States: 1953” 08.10.2021, <https://www2.census.gov/library/publications/1953/compendia/statab/74ed/1953-02.pdf>, (21.10.2021), s.17

Nixon'ın Asya gezisi sonrası Washington'a getirdiği eleştiriler ve bölge gözlemleri arasında yer alan bir konu; genç nüfusun Çin etkisi altına alınma stratejisidir. Dönemin Başkan Yardımcısı oldukça çarpıcı bir durumu gözler önüne sermekte ve günümüzde hâlen süregelen bir ulusal güvenlik sorununu henüz o yıllarda açıkça dile getirmektedir. 1953 yılında gerçekleştirdiği gezi esnasında;

*....örneğin bazı ülkelerde Çin Komünistleri, öğrenci değişim programlarını yürütüyor ve çok sayıda öğrenciyi ücretsiz üniversite eğitimi için Kızıl Çin'e gönderiyorlardı. Endonezya'da bu yıl, sayı bin öğrenciye ulaştı ve bazı büyükelçiliklerimizin bunun yeni nesil liderler üzerindeki etkisi konusunda tamamen kayıtsız olduğunu görünce şok oldum.*⁴³⁵

ifadelerini dile getirmiştir. Günümüzün ABD-Çin karşılıklı ilişkileri incelendiğinde, ABD'nin Çin ile gerçekleştirdiği karşılıklı öğrenci değişim programlarını ya da Çinli öğrencilerin, ABD üniversitelerinde eğitim almasını, ABD'nin bir ulusal güvenlik sorunu olarak değerlendirmeye başladığı bilinmektedir. ABD Hükümetinin resmi dilden, 1999 yılında yayınladığı "Report 105-851", "Rapor 105-851" ya da bilinen adıyla "U.S. National Security and Military/Commercial Concerns with The People's Republic of China", "ABD Ulusal Güvenliği ve Çin Halk Cumhuriyeti ile Askerî/Ticari Endişeler" adlı raporun; Nixon'ın 1953 yılı endişelerini yeniden dile getirdiği görülmektedir. Raporun ÇHC'nin ABD teknolojisini ele geçirme metodlarından en yaygın ve tehlikeli olanının, herhangi bir zamanda ABD üniversitelerine devam eden veya bir ABD üniversitesinden mezun olduktan sonra ABD'de kalan 100.000'den fazla Çin vatandaşı olduğu açıkça ifade edilmektedir. Bu vatandaşlar, hem Amerika Birleşik Devletlerindeyken, hem de ÇHC'ne döndüklerinde; Çinli istihbarat görevlileri ve Çin Hükümeti tarafından kontrol edilen kuruluşlar için hazır birer hedef hâline gelmektedirler. ABD'de kalan Çin vatandaşları ise, Çin Hükümeti tarafından, bilim ve teknoloji bilgisi arayışına yardımcı olabilecek, birer "kişisel iletişim ağı" geliştiren varlık olarak görülmektedir.⁴³⁶ Yakın tarihli kaynaklar, ABD üniversitelerine gelen Çinlilerin sayısında büyük bir artış olduğu gözlemlenmektedir. 2016 yılında, ABD kolejlerinde

⁴³⁵ Nixon, RN: The Memories, s.157

⁴³⁶ Select Committee United States House Of Representatives, **U.S. National Security and Military/Commercial Concerns with The People's Republic of China**, U.S. Government Printing Office, Washington, 1999, s.93

ve üniversitelerinde okuyan 328.000 Çinli yabancı uyruklu vardır. Bu sayı ABD’de eğitim alan tüm yabancı öğrencilerin ise $\frac{1}{3}$ ’ünü oluşturmaktadır. Çinden gelen yabancı uyruklu öğrenciler, tüm yabancı başvuru sahiplerinin $\frac{1}{2}$ ’sini temsil etmektedir. Son yıllarda ise tablo ABD açısından daha ağırlaşmış ve ABD eğitim sistemi, özellikle lisans düzeyinde, Çinli öğrencilerin mali katkısı ile eğitim faaliyetlerini ilerletmekte ve ayakta durmaktadır. 2011 yılının rakamları öğrenci profilini şu veriler ışığında sunmaktadır;

- Doktora programlarındaki yabancı öğrencilerin %84’ü fen ve mühendislik okumaktadır. (2001-2011)
- Doktora programları içerisinde, mühendislik bölümlerinin %57’si, bilgisayar bilimlerinin %53’ü ve matematik ya da istatistik bölümlerinin %50’si yabancı öğrencilerden oluşmaktadır. Bu oranların ise % 50’den fazlasını Çinli öğrenciler oluşturmaktadır.
- ABD Üniversiteleri tarafından verilen patentlerin %54’ü yabancı öğrencilerin çalışmalarını içermektedir.
- ABD’de uygulanan STEM temelli lisans öğrencilerinin %45’i yabancıdır ve bu öğrencilerin $\frac{1}{3}$ ’ü Çin’den gelmektedir.
- STEM alanlarındaki yüksek lisans öğrencilerinin %25’ini tamamen Çinli öğrenciler oluşturmaktadır.⁴³⁷

Rakamlar Nixon’ın 1953 yılında dile getirdiği kaygıyı haklı çıkaran bir tablo sunmaktadır. Nixon benzer şekilde ABD büyükelçiliklerinin bu duruma kayıtsız kaldığı konusundaki endişelerini de dile getirmiştir. Günümüzde ABD’de okuyan Çinli yabancı uyruklu öğrencilerin vizeleri, Dışişleri Bakanlığı tarafından verilmekte ancak ABD için kritik teknolojilerin korunması düşünülerek yaratılan herhangi program ya da alınan resmi güvenlik önlemlerinden, ülkeye giriş yapan öğrenci statüsünde olan bireyler yararlanamamakta ya da çalışma alanları resmi devlet otoriteleri tarafından incelenmez durumdadır. Richard Nixon’ın 1953 yılında işaret ettiği, ABD açısından kaygı verici olarak görülen bu durum, 1990 yılına gelindiğinde, Amerikan ulusal güvenlik raporlarında henüz bahsedilmeden dokuz yıl önce, Çin tarafından uygulanan sistematik bir politika hâline getirildiği farklı

⁴³⁷ George Mason University National Security Institute, **China’s Technology Transfer Strategy**, George Mason University Press, Silicon Valley, s.12

kaynaklar tarafından da ifade edilmiştir. 1990'lı yıllardan beri, Çin Halk Cumhuriyeti ve Çin Komünist Partisi, teknik eleman yetiştirmek için ülkeler arası karşılıklı değişimlere teşvik bütçeleri ayırmaktadır. Çin yurt dışından ülkelere dönüş yapması için mevcut öğrencileri ya da yeni mezunları kapsayan bir program başlatmıştır “Ulusa hizmet” programı olarak bilinen bu program, Çin dışında yaşayan yabancı öğrencileri ya da meslek profesyonellerini kapsamaktadır. Program gereğince, Çin Hükümetine bağlı tüm araştırma laboratuvarları ya da devlet kurumları öğrenciler ya da meslek profesyonelleri ile iletişim halindedir. Günümüzde Çin içinde “meslek birlikleri” olarak adlandırılan, hükümetle siviller arasındaki iletişimden sorumlu kuruluşlardan yalnızca 208 adeti yasadışı teknoloji transferi yaptıkları için ABD Hükümeti tarafından deşifre edilmiş durumdadır. Deşifre sonucunda 208 kuruluşun 126'sı internet siteleri aracılığıyla teknik bilgi alışverişinde bulunduklarını, yabancı bilim adamlarını Çin'e getirdiklerini veya belirli Çinli yetenekleri planlı olarak yurtdışına gönderdiklerini ifade etmişlerdir. Çin'in öğrenci değişim programlarını bahane ederek yurtdışına gönderdiği kişilerin üçte birinden daha azı Amerika Birleşik Devletlerinde bulunmaktadır. Geri kalan nüfus ise dernekler aracılığıyla Almanya, Kanada, Fransa ve Birleşik Krallık gibi ABD müttefikleri ve ortakları olan ya da olmayan 21 farklı ülkede faaliyet göstermektedir. Bu kişileri ABD ya da farklı ülkelere gönderen, Çin'e teknoloji transfer etme misyonlarını açıkça ilan eden kuruluşlar ya da dernekler Çin içinde “Devlet Konseyi Denizaşırı Çin İşleri Ofisi” (OCAO; 国务院侨务办公室) ve “Birleşik Cephe Çalışma Departmanı” (UFWD; 中共中央统一战线工作部) adlı kurumlara bağlı olarak çalıştıklarını açıkça ifade etmişlerdir. Çin'deki birçok profesyonel meslek birliği misyonu bu tarz girişimleri, Çin'in ulusal kalkınma stratejileri ile örtüştürmektedir. Ancak ABD nezdinde, bu merkezlerden hangisinin güvenlik veya direk/dolaylı teknoloji transferi konusunda hizmet verdiği net olarak bilinmemektedir.⁴³⁸ Birçok kurum bilimsel şeffaflık ilkesi uyarınca hareket etmemektedir. Bu durum ABD'nin bu kurumların Çin devletinin veya Komünist Partinin birer ideolojik aracı olarak hareket ettiği şeklinde yorumlamasına neden olmaktadır.

⁴³⁸ Ryan Fedasiuk, Emily Weinstein, , **Overseas Professionals and Technology Transfer to China**, Center for Security and Emerging Technology, 07.2020, s.2

Eisenhower Başkanlığı döneminde Nixon yalnızca ABD dış politikasının şekillendirilmesinde etkili bir konumda olmamış, aynı zamanda iç politikada daha önce herhangi bir ABD Başkan Yardımcısı'nın sahip olmadığı yetkilere de sahip olmuştur. Örneğin Nixon, Kabine ve Ulusal Güvenlik Konseyi toplantılarına sıklıkla katılmış ve Eisenhower'ın başkanlık yapmadığı zamanlarda bu toplantılarda başkanlık görevini yürütmüştür. Nixon'a bu dönemde yüklenen sorumluluklar için günümüzün yorumcuları, modern başkanlık sisteminin temelini oluşturan girişimler yorumunu yapmaktadır.⁴³⁹ Nixon'a verilen yetkiler hem dış, hem de iç ilişkilerde kritik görevlerin zamanında ve etkili bir biçimde yerine getirilmesini sağlamayı amaçlamakta, aynı zamanda Nixon'ın siyasi rolünü değiştirmek ve onu bir sonraki aşamaya taşımayı hedeflemektedir. Bir başka deyiş ile Nixon, Başkan'ın sahip olduğu yetkileri onun gözetiminde kullanarak, kendi başkanlık dönemine hazırlanmıştır. Ancak bu teorinin pratikte karşılık bulmadığı görülmektedir. Cumhuriyetçiler 1954 seçimlerinde Kongre'nin her iki kanadının da kontrolünü kaybetmişlerdir. Eisenhower-Nixon ikilisinin sıklıkla vurgu yaptığı McCarthy(izm) politikaları, Demokrat aday Adlai Stevenson tarafından yoğun eleştirilere tutulmuş ve GOP'a karşı kullanılan bir materyal hâline getirilmiştir. McCarthy bu dönem Demokrat Parti tarafından ayrıştırma stratejisine tabii tutulmuş ve GOP'un uyguladığı herhangi bir politikadan ya da bu politikaların sonucundan bağımsızmış gibi gösterilmiştir. Bu nedenle ABD içindeki ayrıştırıcı söylemleri körüklediği ve ülkeyi politik bir çıkmaza sürüklediği maksadıyla, GOP'un ve Eisenhower siyasetinin yoğun biçimde eleştirilmesine neden olmuştur. Mart sonunda yapılan bir Gallup anketi, yüzde 46'lık bir kesimin McCarthy'yi desteklediğini ve yüzde 36'sının onu onaylamadığını gösterirken, Demokrat Parti'nin çalışmaları ve karşıt propagandası ile Ağustos ayına kadar dramatik bir düşüş meydana gelmiş ve ABD kamuoyunun yüzde 36'sı hala onayını korurken, yüzde 51'inin McCarthy siyasetini onaylamadığı ortaya çıkmıştır.⁴⁴⁰ McCarthy'nin senato tarafından iki neden öne sürülerek kınanması için oylamaya gidilmesi bu dönemde teklif edilmiştir. Sonuç McCarthy'nin ABD senatosunda kınanan ve çalışmaları denetleme altına alınan

⁴³⁹ Irwin F. Gellman, "The Richard Nixon Vice Presidency", **A Companion to Richard M. Nixon**, (ED.Melvin Small), Wiley-Blackwell, United Kingdom, 2011, s.103

⁴⁴⁰ Nixon, RN: The Memoirs, s.170

üçüncü ABD senatörü olmasını sağlamıştır. Bu sonuç, Nixon'ın görev süresini tamamladıktan sonra, siyaseti bırakmayı düşünmesine de neden olmuştur.

McCarthy krizini takiben, 24 Eylül 1955'te Başkan Eisenhower bir kalp krizi geçirmiştir. Başkan Eisenhower, altı hafta boyunca Başkanlık görevlerini yerine getirememiştir. ABD Başkanının sağlık sorunları nedeniyle ülkeyi yönetememe durumuna gelmesine bir çözüm sunan, anayasasının 25. maddesi ise bu dönemde henüz uygulamaya alınmamış bir madde konumundadır. 25. Madde 1. bölümü; Başkan'ın görevden alınması veya ölümü veya istifası halinde, Başkan Yardımcısı'nın Başkan olduğunu açıkça ifade etmekte iken, ikinci bölüm ise Başkan Yardımcısı'nın ofisinde bir boşluk olduğu takdirde, Başkan'ın her iki Kongre Meclisinin de çoğunluk oyu ile onaylaması üzerine göreve başlayacak bir Başkan Yardımcısı atayacağını açıkça dile getirmektedir.⁴⁴¹ 25. maddenin onaylanmasından önce, Başkanlığa geçiş kuralları anayasal olarak belirsizlik taşımaktadır. Anayasa, Başkan'ın ölmesi, istifa etmesi, görevden alınması veya sakat kalması durumunda Başkan Yardımcısının Başkan mı, yoksa Başkan Vekili mi olacağını net bir şekilde belirtmemiştir. 25. Maddenin birinci bölümünün, Nixon Başkanlık döneminde iki kez uygulamaya alındığı görülmektedir. İlki henüz madde onaylanmadan önce, Richard Nixon'ın inisiyatif olarak Eisenhower'ın hastalığı esnasında, Başkanlık Makamı'nı tamamen ele geçirmeden, vekaleten Başkan olması ile gerçekleşmiştir. Bu durum teorik olarak, Nixon'ın ilk kez 1955 yılında ABD Başkanı olmasını sağlayan bir durumu da meydana getirmiştir. Nixon bu dönemde Kabine ve Ulusal Güvenlik Konseyi toplantılarına Başkanlık etmiş ve Eisenhower adına imza yetkisi kullanmıştır. Kongre, 25. madde değişikliğini ise, ancak 6 Temmuz 1965'te onaylamıştır. Eyaletler, 10 Şubat 1967'ye kadar onaylamayı tamamlamış ve Başkan Lyndon Johnson, 23 Şubat 1967'de değişikliği onaylamıştır. 25. madde değişikliğin ilk kullanımı 1973'te Başkan Richard Nixon'ın Başkan Yardımcısı Spiro Agnew'in istifasının yarattığı boşluğu doldurmak için Michigan'dan Kongre Üyesi Gerald R. Ford'u aday göstermesiyle gerçekleşmiştir. Bu duruma mukabil, bir yıldan kısa bir süre içinde 25. madde, bu kez Richard Nixon'ın istifasının ardından Başkan

⁴⁴¹ US Constitution, "Presidential Vacancy, Disability, and Inability - Twenty-Fifth Amendment", <https://www.govinfo.gov/content/pkg/GPO-CONAN-1992/pdf/GPO-CONAN-1992-10-26.pdf>, (29.10.2021)

Yardımcısı Ford'un Başkan olması için tekrar kullanılmıştır. Ford ise, Başkan Yardımcılığı boşluğunu doldurmak için Nelson Rockefeller'ı aday göstermiştir.⁴⁴²

Eisenhower'ın sağlık durumunun düzelmesini izleyen dönemde, Eisenhower-Nixon yönetimi, Kasım 1956 seçimlerinde yeniden seçilmişlerdir. İkinci seçim döneminde Nixon, Eisenhower tarafından, bu kez Afrika Bölgesi'ne düzenlenecek bir gezi ile görevlendirmiştir. Afrika Bölgesi gerek Eisenhower-Nixon yönetimi, gerek ise Nixon-Agnew dönemi için özel bir anlam taşımamaktadır. Bölge 1945'te Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'ni imzalayan elli bir ülkeden, sadece üçünün bu bölgede olması nedeniyle resmi bir statü elde edebilmiştir. Eisenhower'ın Nixon'ı bölgeye göndermesinin nedeninin, Başkan Yardımcısı'nın bölgede bir keşif yapması ve Amerikan çıkarlarına uygun alanların belirlenmesi olduğu görülmektedir. Nixon'ın bu bölgeye düzenlenecek gezi ile ilgili amacı yine komünist tehlike olarak betimlenmiş ve Kremlin'in gelecekte Afrikalı mühtedileri kazanmaya çalışabilir gayesiyle hareket etmiştir. Aynı dönem Mart ayının sonlarına doğru, Amerika Birleşik Devletleri'nin Birleşmiş Milletler temsilcisi Henry Cabot Lodge, ABD'nin Afrika ve Asya ülkeleriyle olan ilişkileri konusundaki endişesini dile getirmiş ve bu ülkelere seyahat eden Amerikalıların bölge halkı üzerinde ırkçı tavırlar sergilediklerine dikkat çekmiştir. Lodge, yüksek rütbeli Amerikalı yetkililerin bu imajı değiştirmesi gerektiğini ve bölge insanları ile diyaloga geçmeleri gerektiğini ifade etmiştir.⁴⁴³ Nixon'ın bölge üzerinde Rusya-Çin ikilisinin çıkarı boyunca gerçekleşen bir dizi faaliyet olması konusundaki endişelerinin gerçeği yansıttığı görülmektedir. Amerika'nın tıpkı Asya Bölgesel Ülkeleri üzerinde uyguladığı tanınamazlık politikası, Afrika Bölgesi içinde uygulanmış, bu süreçte Çin ve Rusya bölgede bir hâkimiyet alanı yaratabilmişlerdir. Afrika gezisinin amacı resmi kaynaklarca, Amerika'nın bölgede askerî üslerinin olduğu ve kıtadaki Amerika Birleşik Devletleri prestijini arttırmayı amaçlamaktadır şeklinde açıklanmıştır. Nixon komünizm tehlikesinin bölge halkını tehdit ettiği söylemini savunmuştur.

Gerek Asya, gerekse de Afrika Bölgesi gezisi sonucu Nixon önemli ortak sonuçlara varmıştır. Varılan sonuçların en çarpıcı olanı ABD'nin bölge hakkında

⁴⁴² Gerald R. Ford Presidential Library and Museum, "The Establishment and First Uses of The 25th Amendment"

<https://www.fordlibrarymuseum.gov/library/exhibits/amendment25/25thamendment.asp>,

(29.10.2021)

⁴⁴³ Gellman, The President and the Apprentice, s.507

resmi bir politika geliştirmeyerek, temsilcilik boyutuyla ilişki kurduğu bölgelerdeki etkinlik kaybı ve bölgelerin ABD'ye karşı geliştirdiği politik yaklaşımdır. Kuzey Afrika'yı Batı yanlısı biçimde tutmak, ABD'nin bölgesel çıkarları açısından önemli görülmüştür. Bu bölgeler, ABD askerî üslerinin kullanıldığı bölgeler olma özelliğine sahiptir. Nixon bölgeyi, Çin'in etkisi altına alabilecek bir bölge olarak görmüştür. Asya ve Afrika Bölgeleri, geniş yeraltı zenginlikleri sunmakta, ancak ABD bu zenginliklerden faydalanamamaktadır. Bölgelerin hâkimiyeti Avrupalı sömürge devletlerinin eline geçmiştir ve ABD istenmeyen aktör durumuna düşürülmüştür. ABD'nin bu bölgelerde etkinliğini geri kazanabilmek maksatlı çok ağır bedeller ödemek zorunda kaldığı da bilinmektedir. Örneğin ilerleyen süreçte bir Fransız sömürgesi olan Vietnam, Nixon'ın kendi ifadesi ile "tarihte hiçbir zaman, Vietnam savaşında olduğu kadar çok güç, bu kadar etkisiz kullanılmamıştır" cümleleri ile nitelenen bir dönemin ABD siyasetinde vuku bulmasına neden olmuştur.⁴⁴⁴ Her iki bölgesel ziyaret Başkan Yardımcısı'nın dış ilişkiler vizyonunu geliştirmeye hizmet etmiş, ancak ABD'nin dış sorunlarının çözülebilmesi için öncelikle içerideki iktidar mücadelesinden başarı ile çıkması gerekmektedir.

1960 yılı itibariyle Başkan Yardımcısı Nixon, Amerika Birleşik Devletleri Başkanlığı için bir yarışa girmiştir. Bu süreçte en güçlü rakibi, Senatör John Fitzgerald Kennedy (JFK) olmuştur. JFK ile girilen seçim yarışı dönemi, Nixon'ın Başkan Yardımcılığı görevinin sorumluluklarını yerine getirdiği bir anda, seçim kampanyası düzenlemekle de mükellef olduğu bir dönemi temsil etmektedir. 1960'lı yılların ABD seçmen eğilimleri de Nixon'dan ziyade JFK'yi işaret etmektedir. 1952 kampanyasının başlangıcında, Temsilciler Meclisi'nde, toplam 435 üyeden 199'u Cumhuriyetçi'dir ve 49 Demokrat'a karşı 47 Cumhuriyetçi Senatör vardır. Yirmi beş eyalette Cumhuriyetçi Valiler görevde yapmakta ve GOP yirmi altı eyalet meclisinin, her iki kanadını da kontrol etmektedir. 1960'taki durum ise, toplam 437 kişiden oluşan mecliste yalnızca 153 Cumhuriyetçinin var olduğunu, 35 Cumhuriyetçi Senatörün görevde olduğunu ve bunların yalnızca 14'ünün Vali olduğunu göstermektedir. GOP, Eisenhower-Nixon yönetimi altında beklenildiği ölçüde güçlenmemiş, aksine zayıflamıştır. Partinin zayıflığının bir başka göstergesi, Şubat 1960'da yapılan bir Gallup Anketi ile de ortaya konulmuştur. Anket Amerikalı

⁴⁴⁴ Richard Nixon, **No More Vietnams**, Simon&Schuster, New York, 2013, s.40

seçmenlerin yüzde 47'sinin kendilerini Demokrat, yüzde 30'u Cumhuriyetçi ve yüzde 23'ü bağımsız olarak gördüğünü göstermektedir.⁴⁴⁵ Özünde, 1960'ta Cumhuriyetçilerin kazanabilmesi için, bir Cumhuriyetçi adayın neredeyse tüm Cumhuriyetçi oyları ve bağımsızların oyunun yarısından fazlasını alması ve buna ek olarak 5-6 milyon Demokrat oyu alması gerekmektedir. Bu tablo Nixon'ın seçilebilmesinin imkânsıza yakın bir olasılık olduğunu açıkça göstermiştir.

1959 yılında ABD'li yetkililer henüz ne Çin, ne de Afrika ile resmi ilişkilerini başlatmamışlar, ancak Sovyetler ile karşılıklı ilişkilerini sürdürmekteledir. Başkan Eisenhower, Sovyet Başkanı Nikita Khrushchev'i Amerika'ya davet ederek, GOP'un oylarını yükseltmek ve Demokrat Parti'ye karşı gözdağı vermek gayesindedir. Diyalog kanalları kullanılarak, partinin oylarının yükseltilmesi amaçlanmaktadır.

Khrushchev'in ziyareti öncesi, Amerikan heyeti Sokolniky Park, Moskova'da bir sergi düzenlemişlerdir. Bu amaçla, ABD Başkan Yardımcısı Nixon için serginin açılış tarihinde dâhil edildiği, Polonya ve SSCB'yi kapsayan resmi bir ziyaret programı hazırlanmıştır. Khrushchev'de Nixon ailesinin açılıшта olması gereğince, sergiye katılım göstermiştir. Khrushchev anılarında sergiyi başarılı bulmadığını, organizatörlerin açıkça Amerikan yaşamını ve kültürünü sergileme konusunda ciddiyet göstermediklerini, ancak çok fazla Amerikan propagandası yaptıklarını ve bu gaye doğrultusunda serginin Moskova'da gerçekleştirilen bir ABD gövde gösterisi olduğundan bahsetmiştir. Khrushchev'e göre sergideki her şey, Amerika'da imal edilmiş prefabrik malzemelerin ucuz, ancak bina inşa etmenin yeni ve mantıklı bir yolunun sergilenmesi üzerine kurulu bir propagandadır.⁴⁴⁶ Nixon ve Khrushchev'in sergiyi gezerken bir mutfak dekoru önünde durup iki ülkenin sistemi üzerine yaptıkları tartışma, tarihe geçmiş "kitchen debate", "mutfak tartışması" olarak anılmasına neden olmuştur. Bu tartışma da Nixon'a göre birbiri ile çatışan iki sistem olan komünizm ve kapitalizm arasında, Khrushchev komünizmin zayıf ve aksayan yönlerini, Sovyet üstünlüğünü ön plana çıkararak örtbas etmeye çalışan bir politikacı izlenimi yaratmıştır.⁴⁴⁷ Tartışmaya damgasını vuran sözler ise Khrushchev'in "torunlarınız komünizm altında yaşayacak" iddiası üzerine, Nixon'ın

⁴⁴⁵ Nixon, Six Crises, s.293

⁴⁴⁶ Nikita Khrushchev, **Khrushchev Remembers: The Last Testament**, Little Brown And Company, Boston, Toronto, 1974, s.364

⁴⁴⁷ Nixon, Seize the Moment, s.38

karşılığı olan “torunlarınız özgürlük içinde yaşayacak” çıkışı olmuştur. Nixon bu tartışma esnasında, Khrushchev’in yanıltığından emin olduğunu, ancak kendisinin de haklı olduğundan, emin olmadığını açıkça ifade etmiştir.⁴⁴⁸ Günümüzün ABD-Çin tartışmalarında sıklıkla referans noktası olarak alınan bu argüman, ABD-Çin karşılıklı ilişkilerinde hâlâ geçerliliğini korumaktadır.

Khrushchev ile girilen bu tartışma Nixon’a evinde büyük bir başarı getirmiştir. Sovyet ve Polonya gezisinden önce düzenlenen bir Gallup Anketi, Kennedy’nin oylarını yüzde 61, Nixon’ı ise yüzde 39 olarak gösterirken, gezi sonrası bu oran; Kennedy için yüzde 52’ye, Nixon için yüzde 48’e çıkmıştır. Kasım 1959’da ise ilk kez anketlerde Nixon, Kennedy’nin önüne geçmiştir. Nixon yüzde 53, Kennedy ise yüzde 47’de kalmıştır.⁴⁴⁹ Ancak Nixon’ın yakaladığı bu avantaj, dönem sonunda resmi tersine çevirecek olan bir teknolojiye yenilmesi ile sonuçlanmıştır.

1960 yılında Nixon, Kennedy ile Amerikan tarihinde önemli bir yer tutan televizyon tartışması serisine başlamıştır. Tartışma serisi televizyondan ve radyodan aynı anda canlı yayınlanan, dönemin teknolojik gelişmeleri düşünüldüğünde; halk nezdinde büyük ses getiren bir girişim olmuştur. Nixon tartışmanın ilk ayağının gerçekleşeceği, 26 Eylül 1960 Pazartesi gününe değin seçim kampanyasına devam etmiştir. Başkan Yardımcısı, tartışmanın gerçekleşeceği Chicago’daki WBBM-TV’ye ulaşana değin; yirmi beş eyaleti kapsayan yaklaşık 15.000 millik (24.140 km) bir seyahati gerçekleştirdiği yoğun bir seçim kampanyasının içinde bulunmuştur. Kampanya esnasında ise iki milyonu aşan kişi ile buluştuğu tahmin edilmektedir.⁴⁵⁰ Ancak tüm bu çaba ve girişimler öncesi yaşanan bir hadise, Eisenhower ve Nixon ikilisini seçim öncesi pozisyonunu oldukça müşkil bir duruma sokmuştur.

Mayıs ayı başlarında Paris’te yapılması planlanan bir zirveden hemen önce, ABD ordusuna ait Pilot Francis Gary Powers tarafından uçurulan bir U-2 tipi keşif ve casus uçağı, Sovyetler Birliği üzerinde seyir halinde iken düşürülmüştür. Dönemin Sovyet Başkanı Khrushchev, bu olayı Konferansı yarıda bölmek için bir neden olarak görmüştür. Nixon bu olayı Khrushchev’in konferansı bölmek için bir mazeret olarak kullanıldığını ifade etmiş ve U-2 olayı hiç yaşanmamış dahi olsaydı, Sovyetler’in konferansı bölmek için farklı bir neden bulacağından emin olduğunu

⁴⁴⁸ Nixon, *Seize the Moment*, s.72

⁴⁴⁹ Nixon, *Six Crises*, s.294

⁴⁵⁰ Nixon, *Six Crises*, s.325

ifade etmiştir. Olay yalnızca Paris’de değil, ABD’de de büyük bir etki yaratmış ve dönemin Demokrat Parti adayları Adlai Stevenson ve Kennedy için, seçim öncesi Eisenhower-Nixon ikilisine karşı topyekün bir saldırının nedenini oluşturmuştur. Stevenson Mayıs’ın 19’unda yaptığı bir açıklamada; kongreyi mahvetmek için Krushchev’e levye ve balyozun verildiği yönünde bir açıklama yapmıştır. Demokrat Parti yönetimine göre; Eisenhower ve Nixon’ın hataları olmasaydı, Krushchev ABD tarafından imkânsız görülen bir dizi talebi öne sürmek için bahaneler bulamayacaktır. Khrushchev o dönem, SSCB için bir avantaj sağlayan; geçici bir Berlin anlaşmasını hedeflemekte ve dönemin Batı Berlin olarak adlandırılan bölgesindeki yıkıcı etkiden kendisini izole etmeye yardımcı olacak “iki Almanya” kavramını öne süren bir Berlin Anlaşması’nı öne sürmektedir.⁴⁵¹ Ayn zamanda, komünist bloğun kalıcılığını ve meşruiyetini ve SSCB’nin dünya meselelerinde Batı’ya karşı tam ve eşit olduğunun kabulünü, bu kabulünde Batı tarafından açıkça ifade edilmesini talep etmektedir. Kennedy, 19 Mayıs’ta Portland, Oregon’da düzenlenen bir basın toplantısında, Demokrat Parti söylemlerini daha da ileri götürmüştür. Kennedy’e göre; insanlar her zaman uluslararası kriz döneminde bir Başkanın etrafında toplanırlar. Ancak Eisenhower Paris’te iki ülkenin barış sorununu lekeleyen bir başkandır ifadelerini kullanmıştır.

Kennedy-Nixon TV tartışmaları sırasıyla 7 Ekim 1960 Cuma, 13 Ekim 1960 Perşembe ve 21 Ekim 1960 Cuma tarihlerinde yapılmıştır. 13 Ekim tarihindeki tartışma aynı zamanda bölünmüş ekran teknolojisinin ilk kez kullanıldığı tartışma olmuştur. Tartışma esnasında Kennedy New York’tayken, Nixon Los Angeles’ta bulunmaktadır. Seçimler 8 Kasım 1960 Salı günü yapılmış ve Kennedy oylamanın yüzde 0,17 farkla önüne geçerek, 112,827 oy farkı ile seçmi kazanmıştır. Bu oran 1916’dan bu yana alınan birbirine en yakın oy sayısı ile kaybedilen ilk seçimdir. 1916 yılında Demokrat Başkan Woodrow Wilson, Cumhuriyetçi aday Adalet Yardımcısı Charles Evans Hughes’u %49.2’ye, %46.1 ile yenmişti.

Kennedy karşısında ufak bir pay ile kaybeden Nixon, seçim döneminden sonra “Six Crises” adlı kitabının yazımını tamamlamış, ardından ise Kaliforniya Valisi ünvanını kazanabilmek için Pat Brown isimli adaya karşı yeniden seçimlere

⁴⁵¹ Office of the Historian, “Foreign Relations Of The United States, 1958–1960, Berlin Crisis, 1959–1960; Germany; Austria, Volume IX”, 25.07.1960, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1958-60v09/d195>, 04.11.2021)

girmiştir. Ancak valilik seçimlerinde de başarı gösterememiştir. Nixon'ın aldığı ikinci seçim yenilgisi olan valilik seçimi sonrası Başkan, yeniden dış ilişkilere yönelerek kapsamlı bir dünya seyahatine çıkmıştır. Seyahati sonrası ise 1964 ve 1966 seçimlerinde Cumhuriyetçi adaylar için ülke genelinde yürütülen kampanyalara destek vermek için çalışmalarda bulunmuştur.

Richard Nixon 2 Şubat 1968 tarihinde, Nelson Rockefeller'a karşı Cumhuriyetçi Parti adayı olduğunu resmen açıklamıştır. Nixon'ın Rockefeller'ın karşısına aday olarak çıkmasının arkasında yatan önemli motivasyon iki kez üst üste seçim kaybetmiş bir aday durumunda olmasıdır. Nixon'ın GOP imkânlarını kullanarak yaptırdığı bir ankette, dönemin adayları Nelson Rockefeller ve George Romney karşısında; Romney'e göre % 40'lık, Rockefeller'e göre ise % 14'lük bir üstünlüğü tespit edilmiştir. Ancak bu anketin düzenlendiği dönemde henüz halkın % 32'si kararsız oy kullanma eğiliminde olduğunu da ifade etmektedir. Nixon bu seçim dönemindeki motivasyonunun *"kazanan olabileceğimi göstermek zorundaydım"* olarak ifade etmiş ve seçimlere girip aday olmasını bir zorunluluk gibi algılamıştır.

⁴⁵² Bu seçimin önemli bir maddesi ise Nixon'ın Lyndon Johnson yönetimi ile karşı karşıya gelmek zorunda olmasıdır. Johnson yönetimi o dönem Vietnam politikaları ile sürekli gündemde ve halkın oylarının büyük bölümünü alabilme başarısına sahiptir. Nixon ise Vietnam savaşına karşı çıkan, savaşın bitirilmesini, ancak ABD'nin bölgedeki güç projeksiyonunun sürdürülmesini desteklemektedir. ABD'nin Vietnam savaşı ve müdahaleci hali sistematik bir hale gelmiş ve her yeni yönetim bölge ile ilgili askerî ve ABD siyasi çıkarları açısından önemli gördükleri söylemleri tekrarlayarak halk desteği almayı başarmıştır. Truman'ın bölgeye gerilla savaşına sözde direniş için askerî sivil danışmanlar göndermesi ile 1951 yılında başlayan müdahaleci ABD siyaseti süreci, 1954 yılında Eisenhower'ın danışmanları sivillerden askerî danışmanlara çevirmesi, 1962'de Kennedy'nin ilave savaş birliklerini göndermesi ve 1965 yılında Johnson'ın yarım milyonu aşan askerî birliğin bölgeye sevk edilmesi hareketleri izlemiştir. ⁴⁵³ Vietnam siyaseti, Nixon nezdinde bitirilmesi gereken bir siyaset olarak görülmüştür. Özellikle Johnson yönetimi Vietnam müdahalesini, Çin-Sovyet çatışmasının küresel boyuta taşıyacağını öngörmüş, aynı zamanda komünist hâkimiyet çatışmasına ait bir unsur

⁴⁵² Nixon, RN: The Memoirs, s.336

⁴⁵³ Henry Kissenger, **Dünya Düzeni**, Boyner Yayınları, İstanbul, 2014, s.324

olarak betimlemiştir. Güneydoğu Asya'nın komünist kontrolüne girmemesi içinde ABD müdahalesini zorunlu görülmüştür.

Nixon'ın Başkan Yardımcısı olduğu dönemde, Eisenhower “domino kuramı”nı geliştirmiş ve bu kuram uyarınca; bir ülkenin komünist bir etkiye kapılmasının beraberinde diğer ülkeleri de etkileyeceğini ve peşine takacağını ifade etmiştir. Bu nedenle saldırganı geri püskürtmek amaçlı olarak ekonomik bazda Marshall Planı'nı askerî bağlamda ise, NATO üzerinden dizginleme siyasetini uygulamıştır. Ancak kullanılan orantısız güç ve şiddeti artan müdahaleler, Johnson yönetimine karşı geri dönmüş ve gerek ABD içinde, gerekse de diğer ülkelerde Johnson yönetimine tepkiler gösterilmiştir. 1968 yılında gerçekleştirilen “Tet” saldırısı ABD içinde zirve noktasına çıkan protestolara neden olmuş ve ülke içerde, protestoların sıklıkla yaşandığı bir iç kaos atmosferine teslim olmuştur. Nixon bu dönemde sorunun özünün, Vietnam'daki Hanoi'den çok, Çin'deki Pekin ve Sovyetler Birliği'ndeki Moskova'da yattığını dile getirmektedir. Nixon'ın düşüncesi; ABD'nin küresel çapta yaşanan birçok sorun karşısında, özellikle de Vietnam konusunda, Johnson yönetiminin sahip olduğu geniş diplomatik kaynakları ve yetkileri yeterince kullanmadığına dair olan inanç temelindedir. Bu inanç kendisini ABD'li seçmenlerin tepkileri ile de haklı çıkarmış, Lyndon B. Johnson'ın Demokrat Parti'nin adaylığı için ilk sırada yer almasına rağmen, henüz seçimin başı sayılabilecek bir eyalet olan New Hampshire'de ön seçimi çok az bir farkla kıl payı kazanabilmesine neden olmuştur. Alınan sonuç Johnson yönetimi açısından “yıkıcı” olarak kabul edilmiş ve Johnson'ın Başkanlık yarışından çekilmesine neden olmuştur. Seçimin Nixon'ın oylarını düşürmesine kesin gözüyle bakılan diğer adayları Eugene McCarthy, Robert F. Kennedy ve Hubert Humphrey ise Kennedy suikasta uğrayana kadar, ön seçimlerde Nixon karşısına üç büyük aday olarak ortaya çıkmışlardır. Ancak Humphrey'nin adaylığı kazanması ve Johnson politikalarına karşı beslediği yakınlık, çok sayıda savaş karşıtının protestosu ile karşılaşmış ve ABD'de varolan kaosun derinleşmesine neden olmuştur.

2.4 1968 SEÇİM DÖNEMİ

Nixon'ı Başkanlığa taşıyan 1968 yılı seçimleri ABD tarihinin en çalkantılı seçim dönemi olmuştur. 8 Ağustos 1968 tarihinde Richard Nixon resmen Cumhuriyetçi Parti Başkan adayı olarak aday gösterilmiş ve “ulusu bir araya getirme” sloganı ile seçimlere katılmıştır. Seçim aynı zamanda güney eyaletlerinde oy kullanma hakkı bulunmayan azınlıkların, 1965 yılında yürürlüğe giren “Voting Rights Act of 1965”, “1965 Oy kullanma Hakkı Yasası”nın devreye alınarak seçmen sayısının artırıldığı bir yıldır. İç politikada süregelen Vietnam Savaşı karşıtlığı, devletin ve halkın birbiri ile olan uzak tavrı ile birleştiğinde, oy veren seçmen sayılarının yükseltilmesini zorunlu hale getirmiştir. Oy kullanma hakkı yasası beraberinde, her aday için güney eyaletlerine özel politik söylemlerin yaratılmasına neden olmuştur. Bu politikanın avantajını en iyi kullanan aday ise Nixon olmuştur. 68 seçimlerinden önce güney bölgelere kapsamlı bir ziyaret düzenleyen Nixon, bu bölgelerdeki ırk ayrımcılığının kaldırılmasına yardımcı olmak için iki yılda 1,5 milyar dolar ayracağını ve okullarda uygulanan ayrımcılık politikalarının fes edileceğine dair politikaları olduğunu açıklamıştır. 1968 Oy Kullanma Hakkı Yasası'nın devreye alınmasını takiben, 1974 yılına gelindiğinde, tüm Güney'deki siyahların yüzde 67'si kayıtlı seçmen statüsüne getirilmiştir. Bu oran, bölgedeki beyaz seçmen sayısından yüzde 1 azdır. Nixon'ın istifasını izleyen süreçte ise güney eyaletleri Demokrat Parti etkisi ile 1965 yılında 17-18 arası temsilci gönderirken, bu sayı 65 sonrası 100'e yaklaşmıştır. Yasa güneyli seçmen profilini de değiştirmiş, güneyli seçmen yapısı muhafazakâr yapıdan, ekonomik koşulların etkisiyle ekonomik açıdan liberal yönelimli bir yapıya geçiş yapmıştır.⁴⁵⁴

Nixon 1968 seçimlerine diğer adayların aksine hemen başlamamış, seçim propagandası yapmak yerine, kapsamlı bir seyahat programı hazırlamıştır. Seçim öncesi kendisi için bir moratoryum⁴⁵⁵ ilan eden Nixon, süreyi Avrupa ve Asya ülkelerine düzenlenen ziyaretler ile geçirmiştir. Bu kapsamda Vietnam'ı, Ortadoğu'yu, Latin Amerika, Afrika ve Sovyetleri de ziyaret programına

⁴⁵⁴ Godfrey Hodgson, **More Equal Than Others: America From Nixon to the New Century**, Princeton University Press, New Jersey, 2004,s.33

⁴⁵⁵ Resmi geciktirme

eklemiştir.⁴⁵⁶ Moratoryum esnasında Foreign Affairs Dergisi için “Asia After Vietnam”, “Vietnam’dan Sonra Asya” başlıklı bir makale kaleme almıştır. Bu makalede Nixon, yönetimimin dış politikasının merkezi hâline gelen Çin açılımı girişimi için ilk kez birinci elden ifadelerde bulunmuştur. Makalesinde Nixon Amerika Birleşik Devletleri’nin Vietnam’ın ötesine bakması gerektiğini ve Asya-Pasifik bölgesinde kendini göstermeye başlayan bir dizi küresel dönüşümün takdir edilerek, ABD siyasetinin bu dönüşümün bir parçasını temsil etmesi gerektiğini açıkça ifade etmiştir. Aynı zamanda ABD’li politika yapıcıların Asya’yı daha geniş, küresel terimlerle ifade etmeleri gerektiğini ve Çin’i Amerika’nın önemli bir üyesi olduğu Pasifik Topluluğu’nun resmi bir parçası olarak görmeleri gerektiğini de eklemiştir.⁴⁵⁷ Makale Nixon’ın ikili ilişkilerin ön görülen biçimi olarak, Birleşik Devletler’i artık bir baskıcı güç değil, bir koruyucu güç olarak temsil ettiğini ifade etmektedir. Yazılı literatüre Çin açılımının ilk adımı olarak geçen bu makaleyi kendi eseri “In the Arena” kitabında, Vietnam üzerinden de ifade ettiği görülmektedir. Nixon Vietnam ile ilgili görüşlerini 68 seçimleri öncesi, kendinden önceki başkanların aksine Vietnamlaştırma siyaseti ile değil, savaşı Amerikanlaştırma siyaseti üzerinden okuyacağını ifade etmektedir. Başkan bu siyasi anlayışını Güney Vietnam’ın siyasi çıkarlarına karşı onu komünizme karşı korumak olarak değil, aksine Amerika’nın çıkarları açısından başta Güney Vietnam olmak üzere, tüm Vietnam bölgesini koruma altına almak olduğunu ifade etmiştir. Bu anlayış ile amaçlanan, Vietnam savaşını bir Amerikan savaşı yapmaktır ve 68’e değin gelen süreçte, hiçbir Başkan’ın yapmaya kalkışmadığı yeni bir bölgesel politik tavrı takınılmıştır.⁴⁵⁸ Her iki kaynağın işaret ettiği ve Nixon Başkanlık dönemi ile başlayacak olan açılım politikası ile hedeflenen, yeni dönemde Asya bölgesini, Amerikan politikalarına adapte etmek ve bir ABD nüfus ve hâkimiyeti alanı hâline getirmektir. Keza, ABD kongresi bu atmosfere uygun şartları sağlamaya 68 yılında başladığı ve 1968 ve 1975 yılları arasında Beyaz Saray tarafından sunulan savunma bütçesinden bölgedeki hareketleri kapsayan toplam 40 milyar dolarlık bütçeyi kestığı görülmektedir. Güney Vietnam’a askerî yardım talebini 1974’te yarıya ve 1975’te

⁴⁵⁶ Nixon, In the Arena, s.27

⁴⁵⁷ Francis S. Sempa, “Richard Nixon’s Asian Prophecy”, 20.11.2019, <https://thediplomat.com/20-19/12/richard-nixons-asian-prophecy>, (15.11.2021)

⁴⁵⁸ Nixon, In the Arena, s.328

üçte bir oranında azaltmış ve Kamboçya'ya yapılan yardımı da azaltarak kesmiştir.

459

5 kasım 1968 tarihinde düzenlenen seçimler öncesi adaylar arasındaki siyasi profil tıpkı ABD iç siyaseti gibi oldukça karmaşalı ve kaotik bir atmosfere ev sahipliği yapmıştır. Nisan başında Martin Luther King, James Earl Ray isimli bir tetikçi tarafından vurularak öldürülmüştür. Gerek Luther'in ölümü nedeniyle, gerekse de Vietnam Savaşı ile başlayan ülke çapındaki ayaklanmalar, Haziran başında Robert F. Kennedy'nin suikastı ve ardından ABD'nin birçok farklı noktasındaki üniversite kampüslerinde düzenlenen protestolar ile devam etmiştir. Bu kaos atmosferi birçok siyasetçi için oy potansiyelini arttırmak maksadıyla kullanılmıştır. Örneğin adaylardan Hubert Humphrey, Johnson'ın yoksullukla savaşını sürdürme ve sivil haklar hareketini destekleme sözü vererek Demokrat Parti'den adaylığını kazanmıştır. Demokrat Parti'de valilik görevini sürdüren George Wallace ise ABD eyaletlerinin birçoğunda görülen, ırk ayrımcılığı temasını kullanarak adaylık hakkı kazanmıştır. Wallace'ın adaylığı, kendi partisine karşı oluşturulan bir meydan okuma olarak görülmüştür. Ancak Güney bölgelerinde, muhafazakar seçmenleri kendine çeken ve Ortabatı'da ekonomik popülizmi destekleyen beyaz işçi sınıfından oy alabilmeyi başarmıştır. Temelinde Nixon'ı Başkanlığa taşıyan hareketin temelini oluşturan Wallace siyaseti, ABD geleceğini endüstriyel ve ekonomik devrim üzerinden şekillendirmeye meyilli bir siyaset olarak da görülse, son tahlilde Demokratik parti oylarını daha güçlü bir aday konumunda olan Humphrey'e karşı bölmüştür. Cumhuriyetçi Parti adayı Richard Nixon'ın popüler oyların sadece % 43'ünü almasına rağmen başkanlık seçimini kazanmasına neden olan sebeplerden biri Wallace'ın böldüğü Humphrey'e ait oyların varlığı olarak görülmektedir.

Nixon seçim döneminde Hubert Humphrey tarafından savunulan, ancak liberal görüşün ya da muhafazakâr demokrat seçmenin kabullenmediği "silent majority", "sessiz çoğunluk" savunmuş, bu sayede ABD içindeki tüm kaosa rağmen, ılımlı seçmenleri kendi oy hanesine çeken merkezîyetçi bir platformu yürüterek, Demokrat Parti'nin iç çatışmalardan yararlanma yoluna gitmiştir. 1968 yılı seçim sonuçları net olarak; Richard Nixon'ın %43.42'lik oy oranına karşılık, Demokrat

⁴⁵⁹ Nixon, Victory Without War, s.45

Parti adayı Hubert Humphrey'nin % 42.72'lik oy oranı ile sonuçlanmıştır. Bağımsız aday George Wallace ise % 13.53'lük oy oranında kalmıştır.⁴⁶⁰ 1968 yılı seçimlerine oy kullanma yaşına gelmiş 120 milyon Amerikan vatandaşının yalnızca %61'i sandık başına gitmiştir. 1964 yılı seçimlerinde seçime katılım oranı %62 olarak görülmektedir. 1960 yılı seçimlerinde ise oran %64.5'dir. 1968 seçimlerinde 1965 oy verme yasasının etkisi ile seçime dâhil olan güney eyaletleri seçmen sayısını arttırmak amacı gütmesine rağmen, seçime katılım oranının sonuçlarındaki düşüklük dikkat çekmektedir. Oy verme hakkına sahip olan Güney'in katılımı net bir şekilde artmıştır. Mississippi'de 1964'te %33'ten, 1968'de %50'ye çıkmış, Alabama'da %36'dan 1968'de %50'ye çıkmıştır. Ülkenin geri kalan eyaletlerinde ise rakamlar ters yönlü olarak ilerlemiştir. Bu rakamların ışığında, seçimi Nixon'a kazandıranların tıpkı Nixon ifadesinde olduğu gibi sessiz çoğunluğu oluşturan kesimlerin olduğu ve oy vermeyen kesimin ağırlıkla Demokrat eyaletlerden oluştuğu olduğu sonucuna varılabilmektedir.⁴⁶¹ Eski Başkan Yardımcısı Richard Nixon toplamda 31,783,783 oy alarak, ABD'nin 37. Başkanı seçilmiştir.

⁴⁶⁰ Dave Leip's Atlas of U.S. Elections, "1968 Presidential General Election Results", 2019, <https://uselectionatlas.org/RESULTS/national.php?year=1968&f=0&off=0&elect=0>, (15.11.2021)

⁴⁶¹ H.G. Nicholas, "The 1968 Presidential Elections", Journal of American Studies, Cilt:3, Sayı:1, 1969, s.14

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

RICHARD MILHOUSE NIXON BAŞKANLIK DÖNEMİ VE ÇİN AÇILIMI

3.1. ÇİN AÇILIMI POLİTİKASI

Richard Nixon 56. doğum gününden iki hafta geçtikten sonra, 20 Ocak 1969'da yağmurlu bir Pazartesi günü, kurşungeçirmez cam bir platformun arkasında Başkanlık yemini ederek görevine başlamıştır. Yemin töreni Washington DC'deki Amerika Birleşik Devletleri Capitol Binası'nın Doğu Bölümü'nde yapılmıştır. Tören esnasında Richard Nixon'ın Başkanlığı ile birlikte, Spiro Agnew'in Başkan Yardımcısı görevi de ilan edilmiştir. İlan Baş Yargıç Earl Warren'ın Başkanlık Yemini'ni Nixon'a, Senato Azınlık Lideri Everett Dirksen'in ise Başkan Yardımcılığı Yemini'ni Spiro Agnew'e devretmesi ile son bulmuştur. İlan ile Richard M. Nixon, Amerika Birleşik Devletleri'nin 37. Başkanı olarak, Spiro Agnew ise Amerika Birleşik Devletleri'nin 39. Başkan Yardımcısı olarak görevlerini devralmışlardır. Nixon Başkanlık görevini, Başkan Yardımcılığı görevinden devralan ilk ABD Başkanı olmuştur.⁴⁶² Nixon'ın yemin töreni esnasında sarfettiği sözler; gerek ABD iç politikasını özetleyen, gerekse de dış politika hedeflerine dikkati çeken bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Nixon konuşmasının merkezine;

*...Bu zor yıllarda Amerika, kelimelerin ateşinden; verebileceğinden fazlasını vaat eden şişirilmiş söylemlerden; hayranlarının dahi hoşnutsuzluğa kapıldığı öfkeli söylemlerden; ikna etmek yerine, duruş sergileyen, iğneleyici söylemlerinden dolayı acı çekti. Birbirimize bağırmayı bırakana kadar birbirimizden öğrenemeyiz. ...Kendi adına, hükümet dinleyecektir. Yeni yollarla dinlemeye çalışacağız -sessiz ıstırapın seslerini, kelimeler olmadan konuşan sesleri, kalbin seslerini- incinmiş sesleri, endişeli sesleri, duyulmaktan ümidini kesmiş sesleri. Dışlananları kazandırmaya çalışacağız. Geride kalanların yetişmesine yardımcı olacağız...*⁴⁶³

⁴⁶² Joint Congressional Committee on Inaugural Ceremonies, "46th Inaugural Ceremonies", <https://www.inaugural.senate.gov/46th-inaugural-ceremonies>, (17.11.2021)

⁴⁶³ Yale Law School Lillian Goldman Law Library, "First Inaugural Address of Richard Milhous Nixon", 2008, https://avalon.law.yale.edu/20th_century/nixon1.asp, (17.11.2021)

mesajlarını yerleştirmiştir. Verilen mesaj ile yalnızca kendisini Başkanlık Makamı'na taşıyan “sessiz çoğunluk” değil; aynı zamanda da ABD dış politikasında gerçekleştireceği bir dizi politikanın aktörlerine de gereken işaretleri vermiştir.

Amerika Nixon'ın Başkanlık Makamı'nı devralmasından önce, yaklaşık yirmi yılı aşkın bir süre zarfında, Asya'nın merkezi olarak kabul edilen Çin ile resmi bir temas sağlamamış, resmi ilişkiler ticari temsilcilikler boyutunda sınırlı olarak yürütülmüştür. İkili ilişkiler özellikle iç siyasette, sıklıkla komünizm karşıtlığı anlayışı ile birlikte anılmıştır. Nixon dönemi politik anlayışı, bu çizgide ilerleyen dış ilişkileri kırma ve yeniden şekillendirme anlayışı üzerine kurulu bir düzeni vaad etmektedir. Başkan Nixon bu minvalde, her ikisi de 1972 yılında doruk noktasına ulaşan iki önemli politika izlemiştir. Nixon dönemi politikalarının ilki, Şubat ayında Başkan'ın Pekin'i ziyaret ederek, Çin Halk Cumhuriyeti ile ilişkilerin normalleştirilmesini ve Çin'i ABD politik eksenine dâhil etmeyi hedefleyen Çin açılımı politikasıdır. İkinci önemli politika ise; Mayıs ayında Sovyetler Birliği'ne gidilerek, “1. Stratejik Silahların Sınırlandırılması Antlaşması” (SALT I) görüşmeleridir. SALT anlaşması sonuçlarını silah kontrolü ve silahsızlanma önlemlerini genişletmek için yeni müzakerelerin başlamasını sağlarken; Nixon'ın Çin açılımı projesi, soğuk savaş dinamiklerini de içinde barındıran ve bir dizi yeni politik anlayışı beraberinde getiren girişimlerin öncü bir hareketi olmuştur. Dönemin ABD Ulusal Güvenlik Danışmanı Henry Kissinger, Çin açılımı politikasını; yirmi birinci yüzyılda Çin'in oynayacağı devasa rol açısından, Çin ile ABD arasındaki etkileşimin küresel barış ve refah arayışı üzerinde başlıca etken olacağını açıkça dile getirmiştir.⁴⁶⁴ Nixon döneminde izlenen bu iki önemli gelişme, 1975 yılında Vietnam'da bulunan son ABD askerî personelinin geri çekilmesiyle son bulmuş, bu tarihten itibaren ise ABD etkinliği açısından dünya meselelerinde daha düşük bir profilden yana olan, “detente”, “yumuşama” döneminin başlangıcına geçilmiştir. Sovyetler Birliği ve Çin ile ilişkilerde adeta bir dinamo görevini gören Nixon'ın Çin açılımı politikası, Soğuk Savaş koşulları açısından yaklaşıldığında, dış politikada ülkelerarası tıkalı ilişkilerin çözülme sinyalini vermiş, ancak uluslararası iklimde genel bir iyileşmeye yol açmamıştır. Geçmişteki ifade biçimi ile temeli, “hassas dengeler” üzerine kurulan bu ikili ilişki biçimi, Çin açılımı politikası ile günümüze

⁴⁶⁴ Kissinger, Çin, s.14

değin uzanan “istikrarlı ve dengeli ilerleme yolu” anlayışına sevk edilmiştir. İstikrar ve denge temelinde yürütülen ilişkiler, Çin’in birçok kez politik ya da kültürel yayılmacılık rolüne soyunmama tavrını benimsemiştir. Gelenekselci çizgide olduğunu ifade ettiği kurumlarının, kendi sınırları dışındaki dünyaya uygun olmayan kurumlar olduğu doğrultusunda görüşlere sahiptir. Bu görüşlerin tekrarlanarak dile getirmesi ile ikili ilişkilerde bir denge unsuru sağlanabilmiştir. Bu tanımlamaların, ikili ilişkilerin erken döneminde Çin’in resmi politik söylemi hâline geldiği de görülmektedir. ABD’nin yayılmacı ve etki alanı altına alma eksenli politik anlayışına zıt temelde olan bu ifade biçimi ile karşılıklı ilişkiler yoğunlukla temeli işbirliği olarak görülen bir eksenle yer alabilmiştir.

Nixon’ın ABD Başkanı seçildiği dönemde Çin’de vuku bulan Mao dış politika anlayışı, özellikle Çin’in çevresi boyunca uzanan Sovyet askerî birliklerinin varlığıyla şekillenmiştir. Bu dönem, ülkenin Sovyetler tarafından kuşatılan sınırı ile dışarıda; ABD’nin ve diğer Avrupalı Devletler’in özel girişimler ile sardığı ekonomisi ile içeride sorunlar yaşadığı görülmektedir. Asya’nın merkezi konumunda olan Çin, Mao devrimi sonrası oluşturduğu dış politik anlayışı da bu nedenlerin etkisi altında gelişmiştir. 1820’li yıllardan itibaren içerideki Batı kaynaklı yatırımcılar ve ekonomik manipulatörlerin varlığıyla, sürekli gerileyen Çin, Mao döneminin başlangıcı sayılan 1949 yılından itibaren bir negatif zirve noktasına ulaşmıştır. Mao’nun komünist devriminden 1 yıl geçmiş olmasına rağmen, 1950 yılında, ülke nüfusu ve kaynakları dünya ekonomisinin ancak yirmide birine katkı sağlayabilmektedir. Bu oranın 1820 yılında dâhi yaklaşık üçte bir olduğu bilinmektedir.⁴⁶⁵ Ülke bu dönem 1949 yılının savaş giderlerini çıkarmak, yeni bir iç savaş tehlikesini bertaraf etmek ve ülkenin yenilenen yönetim sisteminin giderlerini karşılamak maksatıyla para basma yoluna gitmiş, ancak bu durum beraberinde hiperenflasyona neden olmuştur. Ülkenin 1935 yılında ABD’nin gümüş standardı yasası gereğince kaybettiği gümüş madenlerinin maddi değeri, bu madenlerden çıkan değerli materyallerin Çin nezdinde maddi karşılığını bulamaması da iç politikada yaşanan sıkıntılı atmosferi perçinlemiştir.⁴⁶⁶

⁴⁶⁵ Oktay, Çin, s.43

⁴⁶⁶ Teh-Wei Hu, “Hyperinflation and the Dynamics of the Demand for Money in China 1945-1949”, *Journal of Political Economy*, Cilt:79, Sayı:1, 1971, s.186

Nixon Başkanlık döneminin başında ABD'nin de benzer bir tablo ile karşı karşıya olduğu görülmektedir. Nixon'ın Başkanlık Yemini'nin kurşungeçirmez bir cam platformun ardında yapması, ABD içindeki iç karşılığın ve güvensizlik atmosferinin boyutuna dikkati çekmektedir. Nixon'ın göreve geldiği dönem, ABD'nin ekonomik bir güç olarak savaş sonrası dönemin küresel GSYİH'nın yarından, dörtte bire gerilediği bir dönemi temsil etmektedir. Aynı zamanda Vietnam'daki askerî müdahalenin aşırı genişlemesi, ABD liderliğinde süren enternasyonalizme olan bağlılığı riske atmaktadır. Nixon'ın Vietnam'dan geri çekilmeyeceğinin bilinmesi, halkı içeride daha yoğun kışkırtmalara ve protestolara sevk etmekte ve şiddetin dozunu da arttırmaktadır. 1960'lardan devralınan, ırk ve cinsiyet üzerine yaşanan gerilimler, Nixon döneminde de devam etmektedir. 1970'li yılların tamamını kapsayan sosyal problemler, Nixon istifasını izleyen süreçte Amerikan tarihinin en bölücü dönemlerinden biri olarak anılmaktadır. 1960'lı yılların mirasları, 1974 yılındaki istifa ile birlikte ABD'de "kültür savaşları" olarak bilinen dönemin başlangıcını temsil etmiştir.⁴⁶⁷

Richard Nixon iç işlerinde yaşanan huzursuzluk atmosferinin dağıtılmasını hedefleyen bir politika ile yola çıkmış, ancak iç işlerinde; Başkan Yardımcılığı görevini yürüttüğü dönemde olduğu gibi asıl sorunların dış ilişkilerdeki başarılar ile çözülebileceğini ifade etmiştir. "Real Peace: A Strategy for the West, "Gerçek Barış: Batı için Strateji" adlı eserinde düşüncelerini;

*Bir mıknatısın çekimi, yakınında en fazladır. Benzer şekilde, Doğu ile ne kadar çok temas kurarsak, onu Batı örneğinin gücüne o kadar çok açarız. Bu, kaçınılmaz olarak, değişim yaratan iç güçlere katkıda bulunacaktır.*⁴⁶⁸

şeklinde ifade ederken, bu metodun Sovyetler Birliği'ni de kendi iç meselelerine yöneltmeye sevkedeceğini ve gerçek barışın ancak bu metodla tahsis edilebileceğini ifade etmektedir. Bu açıdan yaklaşıldığında, Nixon döneminin ABD'sinin iç siyasette gelecek başarısızlığı önceden kestirmiş olduğu ve içerideki huzursuzluk atmosferini dağıtmanın bir yolu olarak, dış politikadan gelecek başarılı girişimleri kullanmayı hedeflediği söylenebilir. Nixon siyasi anlayışı, bu politik

⁴⁶⁷ James T. Patterson, **Restless Giant The United States from Watergate to Bush v. Gore**, Oxford University Press, New York, 2005, s.19

⁴⁶⁸ Nixon, Real Peace, s.75

uygulayıcılığın merkezine Çin'i almış ve Çin açılımını gerçekleştirmeyi hedeflemiştir. Açılım yalnızca iç siyasete yönelik olmamış, aynı zamanda ABD'nin uluslararası ilişkilerdeki liderlik konumunu korumanın bir yolu olarak da görülmüştür. Nixon bu görüşünü ilk olarak 1968 yılında Foreign Affairs dergisinde kaleme aldığı makalesinde net bir biçimde ifade etmiştir. "Asia After Vietnam", "Vietnam Sonrası Asya" adlı Nixon makalesi iki açıdan önem taşımaktadır. İlk olarak, ABD geçmiş yönetimleri arasında ilk kez Nixon yönetimi, ABD halkının dışarıdan desteklenen komünist bir ayaklanmaya karşı bölgesel bir başka savaşı destekleme konusundaki isteksizliğini resmi dilden kabul etmiştir. Bu isteksizliğin beraberinde, ABD'nin dünya polisini oynama rolünün gelecekte sınırlı olacağını ve nükleer silahları içeren büyük bir gücün tehdidi dışında, gelecekteki savunmaların "Asyalılar" tarafından üstlenilmesi gerektiğini ifade etmiştir. İkinci önemi ise, Amerikalı politika yapıcıların neredeyse yirmi yıldır uluslararası bir parya⁴⁶⁹ olarak izole etmeye çalıştığı Çin'i kastederek; Çin'in sonsuza dek uluslar ailesinin dışında kalmasını ve bu nedenle de nefretini besleyerek komşularını tehdit eden bir güç hâline gelmesini göze alamayız ifadelerinin açıklanması olmuştur.⁴⁷⁰ Makale aynı zamanda; ABD içerisine de Vietnam'daki tablonun Asya'ya ait resmi çarpıttığını ve ABD'nin Asya'nın geri kalanını göremediğini açıkça ifade etmektedir.

Nixon'ın birçok kez ABD'nin Çin'i tanımamazlık politikasını eleştirdiği ve bu politikanın ortadan kalkması için yapılacak bir açılımın önemine vurgu yaptığı görülmektedir. Nixon siyasetinin bölgesel açılım politikasına verdiği önem, Pasifik Kıyı Bölgesi'nin 21. yüzyılda merkez kıyı rolünü oynayacağı görüşü ile ilgilidir. Başkan'ın Pasifik Bölgesi'ni merkez konuma alarak yapmış olduğu siyasi öngörüye göre; Asya'nın dinamik ekonomileri, dünya ekonomik büyümesinin motoru hâline gelecektir ve bu durum gücün zamanla batıdan, doğuya kaymasına neden olacaktır. Ancak, siyasi istikrarsızlıkla ya da istenmeyen yönetimler ile birleşen bir güç yapısı, tüm Pasifik Bölgesi için tehlikeli bir durumu da beraberinde getirme potansiyeli taşımaktadır. 1960'lı yılların rakamlarına göre Pasifik kıyısındaki ulusların toplam nüfusu yaklaşık 2 milyar olarak ölçülmekte ve Asya'nın doğusu pozitif büyüme rakamlarını içeren devletlerin tamamını kapsamaktadır. Bölgede yer alan yirmi üç ülkeden sekizi, son on yıl içinde az yüzde 5'lik yıllık ekonomik büyüme oranlarına

⁴⁶⁹ Hiçbir toplumsal sınıfa ait olmayan

⁴⁷⁰ Perlstein, Speeches, Writings, Documents, s.128

sahiptir. Bazı ülkelerde bu oran ortalama yüzde 10'un üzerindedir. Dönem itibariyle bölgenin toplam GSMH'sı 4.410 milyar doları bulmakta, bu oran dünya ekonomisinin yüzde 20'sine tekabül etmektedir. Nixon bu rakamları "Seize the Moment", "Anı Yaşamak" adlı eserinde 1989 yılı rakamları ile kıyaslamış, Amerika Birleşik Devletleri ile Doğu Asya arasındaki ticaret hacminin 300 milyar doları aştığını, ancak Avrupa ile olan hacmin 200 milyar dolarda ve altında limitli kaldığını ifade etmiştir.⁴⁷¹ Çin anakarası, Avrupalı Devletler için ulaşılması güç bir coğrafyayı ifade ederken, ABD için bu durum farklıdır. Nixon gerek bölgenin taşıdığı ekonomik değer, gerekse de bölgeye hâkim olan ideolojik yönetim biçimlerini göz önüne alması, ABD'nin iç siyasette yaşamakta olduğu kutuplaşma atmosferinin etkisi de gözetilerek Çin'açılımını tasarlamıştır.

3.2. AÇILIM POLİTİKASI ÖNCESİ KARŞILIKLI İLİŞKİLER VE JOHNSON DÖNEMİ

Nixon dönemi yönetimi, açılım politikasının uygulanabilmesi açısından kemikleşmiş bir dizi zorluk ile karşı karşıya kalmıştır. Bu zorlukların en belirleyici olanı iki ülke arasında yaşanan diyalog krizi lduğu görülmektedir. Ülkeler İkinci Dünya Savaşı döneminden itibaren birbiri ile olan diyaloglarını en alt seviyeye indirgemiş, ABD Çin'i zorunlu ticari ilişkilerin yürütüldüğü bir "ortaolçılık" konumunda görmüştür. Bu ilişki biçimi geçen süre içinde; hem ABD içinde yaşanan, McCarthy dönemi ile en üst notaya ulaşan, siyasi söylem biçimlerinin geliştirilmesine neden olmuş; hemde Çin yönetiminin karşıt söylemleri geliştirmesinin önünü açmıştır. İkili ilişkiler çerçevesinde, Çin ABD'yi kapitalist ve emperyalist bir ülke olarak tanımlamış, ABD ise Çin siyasetini iç politikada komünizm merkezi söylemleri ile eşleştirmiştir. Çin açısından ABD, Mao'nun resmi açıklamaları ile üstesinden ancak savaşarak gelinebilecek bir "tutarsızlıklar" ülkesi olarak görülmüştür. Nixon'ın gerek iç siyasette, gerekse de dış siyasette üstesinden gelmesi gereken başat konuların başında, bu görüşlerden arındırılmış bir ikili ilişki biçimi gelmektedir. Çin, ABD'yi özellikle Mao dönemi siyasi anlayışında, kapitalizmin en gelişmiş biçimi olarak sınıflandırmakta, Maoist ilkeler uyarınca

⁴⁷¹ Nixon, Seize the Moment, s.96

çatışma olması önlenemez bir ülke olarak tanımlamaktadır. Benzer görüşler ABD Hükümeti'nin gündeminde de varolmakla beraber, Mao'nun içeride sürekli devrim yaparak dünya devrimini gerçekleştirme maksadı, ABD'li otoriteler tarafından ABD'nin Pasifik'ten çıkarılma amacı güttüğünün düşünülmesine de neden olmuştur. Washington resmi politikası Mao ve Çin'i Sovyet yönetiminden daha yıkıcı olarak adlandırmaktadır. Bu söylem özellikle 1958 yılında Tayvan Boğazı Krizi ve akabinde Çin'de gerçekleştirilen "Büyük İleri Atılım" projesi ile zirve noktasına ulaşmıştır. Mao her iki girişimi de "Amerikalı'lara haddini bildirmek" olarak tanımlamıştır. Aynı dönem Başkan Eisenhower yönetimi altında bulunan ABD, Başkan'ın Çin'e bir alternatif olarak gördüğü Hindistan'la iyi ilişkiler kurma maksadıyla girişimlerde bulunmuştur. Fakat Çin, Hindistan ile bir dizi sınır anlaşmazlığını bahane ederek, ABD projesini sabote etmiş ve ülkeye askerî saldırılar düzenlemiştir. Mao bu saldırıları ABD'ye verilen özel bir mesaj olarak yorumlamıştır. Mesaj emperyalistlerin (ABD) Çinlilerden daha çok korktuğuna, Çinlilerin savaştan korkmadığını, ancak savaşa karşı olduklarına ve ABD'nin attığı her adımda onu izleyeceğine odaklanan bir mesajdır.⁴⁷²

Açılım politikası Nixon dönemi politikası olarak literatüre geçmiş olsa da ABD'nin açılım politikası doğrultusunda gerçekleştirdiği hamleler, kökenini Johnson yönetimine kadar götürmek mümkündür. ABD'nin Nixon öncesi 36. Başkanı Lyndon Baines Johnson'ın bölgesel politik anlayışı, ilk etapta Kennedy ve Eisenhower yönetimleri döneminde ki çizgiyi sürdürmek olarak görülmektedir. Bu anlayışa göre; ABD Hükümeti, Mao'nun Çin Halk Cumhuriyeti'ni tanımamakta, Çan Kay Şek'in Milliyetçi hükümetine destek vermektedir. Çan Kay Şek ABD tarafından, Çin anakarasının tek hükümeti ve temsilcisi olarak görülmektedir. Ayrıca Çin'in Birleşmiş Milletler'in parçası olma hakkı bulunmamaktadır ve ABD halkına Çin'e seyahat yasağı getirilmiştir.⁴⁷³ Ancak Çin içinde gerçekleşen bir dizi hadise, Johnson yönetiminin karşı durduğu Çin politikasını erozyona uğratmıştır. Başkan Johnson resmi dilden Çin ile kurulacak yeni ilişki biçimini telaffuz etmemiş, fakat

⁴⁷² Wilson Center Digital Archive, " August 23, 1958 Memoir by Wu Lengxi, 'Inside Story of the Decision Making during the Shelling of Jinmen", 23.09.1958, <https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/117009.pdf?v=8c45e4291b3d5d7bc818b32c93c0d4e7>, (08.12.2021), s.3

⁴⁷³ Office of the Historian, "Foreign Relations Of The United States, 1964–1968, Volume Xxx, China", <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v30/summary>, (16.12.2021)

Washington Yönetimi içindeki gruplar, ABD'nin Çin'i tanımak zorunda kalacağını sinyallerini vermiştir. Dönemin Washington yönetimi Johnson'a ilk kez bu dönemde "İki Çin" politikasını bir olası çözüm yolu olarak sunmuştur. Ancak Johnson başkanlık yetkisini kullanarak bu önerinin onaylanmasını geciktirmiştir. 1964 yılının Kasım ayında, dönemin Birleşmiş Milletler Temsilcisi Adlai Stevenson, Başkan Johnson'a verdiği bir brifing esnasında, Komünistlerin ve Milliyetçilerin ortaklaşa yönettiği İki Çin modelinin uygulanmasının geciktirilmesi durumunda, ABD'nin uluslararası arenada pozisyonunun zedeleneceğini belirtmiş, ikili yönetim biçiminin mevcut komünist güçler tarafından kabul edilemeyeceğinin ancak ABD'nin uluslararası arenada çözüme yönelik adımlar attığının bir göstergesi olarak görüleceğinin altını çizmiştir. 1964 yılı boyunca Johnson Hükümeti Çin'in gerek İki Çin politikası hakkında, gerekse de Çin'in Birleşmiş Milletler'deki temsil gücü konusunda herhangi bir adım atmamış, sunulan çözüm önerilerini değerlendirmeye almamıştır. Ancak 1965 yılı Kongre Tartışmaları esnasında düzenlenen oylama, Johnson Hükümeti'nin hesaba katmadığı bir sonucu getirmiş, İki Çin politikası ile beraber, Çan Kay Şek Milliyetçileri'nin Tayvan'a yerleştirilerek korunması ve Çin'in Mao güçleri tarafından temsili konusunda kongrede beraberlik oyu çıkmıştır. 1966 yılında, ABD'nin Birleşmiş Milletler Temsilcisi Arthur Goldberg, Başkan Johnson'a hem Komünistlerin, hem de Milliyetçilerin BM üyeliğini tanımaya dayalı bir "halef devlet" kararı sunma girişimleri olmuştur. Goldberg ABD'nin bölgesel çıkarlarını 18 Nisan 1966 tarihli konuşmasında,

*Asya'da bir Amerikan "emperyalizmi" ya da bir Amerikan "etki alanı" kurmak kesin olarak bir savaş değildir. Orada ne gibi özel çıkarlarımız var? Yatırım? Ticaret anlaşması mı? Hiçbiri.*⁴⁷⁴

olarak ifade etmiştir. Goldberg'in temelde Vietnam politikalarını savunarak sunduğu bu teklif, kısa vadeli Amerikan çıkarlarının özünü yansıtarak, iç politikada yaşanan kaos atmosferini dindirmeye yöneliktir. Mesaj iç politikada Çin'e yönelik atılan barışçıl bir atılım girişimi olarak sunulmuştur. Ancak özünde, Komünistlerin halef devlet modeli teklifini reddederek, BM politikalarından çekilmelerini hedeflemektedir. Bu plan dönemin Dışişleri Bakanı Dean Rusk tarafından

⁴⁷⁴ U.S. Senate Subcommittee on Public Buildings and Grounds, **The Pentagon Papers**, Gravel Edition, Beacon Press, Boston, 1971, s.650

onaylanmış, ancak Başkan Johnson tarafından tereddütle karşılanmıştır. Johnson bu dönem sunulan teklifin komünist güçlerin Çin'deki etkisinin kırılmasına yönelik olduğu konusunda resmi açıklamalarda bulunmuştur. Başkan dönemin ABD'nin Taipei Büyükelçisi Walter s.McConaughy'yi 1 Temmuz tarihinde ABD'nin bölgesel muhttabı Çan Kay Şek ile görüşmek üzere görevlendirmiş, ancak ikili görüşmelerde Şek, İki Çin politikasının komünistleri BM politikalarının dışına atmasının mümkün olmadığı konusunda görüş bildirmiştir. Şek bu stratejinin komünistleri daha agresif bir politika izlemeye yönelik olarak kışkırtacağı ve mevcut Çin yapılanması içinde olası bir komünist güç ile yeniden mücadelenin mümkün olmadığı konusunda görüş bildirmiştir. Şek'in bu tavrı karşısında ABD, Çan Kay Şek öncülüğünde gerçekleştirilebilecek bir Çin açılımı politikasını resmi gündemden kaldırmıştır.⁴⁷⁵

Haziran 1965 yılında, ABD Ticaret Odası ve Temsilciler Meclisi Dış İlişkiler Komitesi, Çin anakarasıyla bazı doğrudan temaslara izin verilmesi için adımlar atmıştır. Bu adımlar neticesinde ABD'nin Çin'e uyguladığı tam seyahat kısıtlaması, bilim adamları ve insani yardım kuruluşlarının temsilcileri ve çalışanlarının, aynı zamanda doktor ve halk sağlığı uzmanlarının Çin'e seyahat etmesine izin verme girişimini onaylamıştır. Bu karar ABD-Çin ilişkileri açısından, 1949 sonrası alınan ilk sınırlı seyahat kararını oluşturmaktadır. Başkan Johnson alınan bu kararı ilk etapta reddetmiş, ancak senatonun iki ay süren baskısı ile kabul etmiştir. Bu kabul ABD içinde oldukça ses getirmiş, akabinde ABD Hükümeti'nin farklı konumlardaki birimleri Başkan Johnson'a benzer izin taleplerini iletmışlerdir. Ulusal Güvenlik Konseyi Personeli James C. Thomson, Jr. Başkan'ın Ulusal Güvenlik İşlerinden Sorumlu Özel Yardımcısına, 4 Şubat 1966 tarihinde gönderdiği mesajda; ABD'nin Çin'de gerçekleştirdiği mevcut istihbarat operasyonlarının tehlikede olduğu, Çin sınırlarında son on beş yılda zorlukla elde edilen merkezlerin kaybedildiği konusunda bilgi verildiği görülmektedir. Mesaj hükümetten, Tibet'ten Güneydoğu Asya'ya, Kuzey Vietnam'a, Tayvan Boğazları'na ve Kore'ye kadar olan bölgede seyahat veya ticaret maksatlı izin verilen personelin kapsamının genişletilmesini talep etmektedir.⁴⁷⁶ İzin talebinde bulunan bölgelerin tamamına yakınının ABD büyük stratejisinin hedef bölgeleri olduğu görülmektedir. Günümüz modern ikili

⁴⁷⁵ Department of State, **Foreign Relations of the United States, 1964-1968**, United States Government Printing Office, Washington, 2018, s.957

⁴⁷⁶ Department of State, s.597

ilişkileri açısından yaklaşıldığında, ABD-Çin ilişkisinin temel sorunlarını oluşturan bölgeler de yine bu bölgelerdir.

Ağustos 1965 yılında Johnson Yönetimi Dışişleri Bakanı Dean Rusk ve Savunma Bakanı Robert S. McNamara arasında yapılan bir toplantı, ikili ilişkilerde uygulanana mevcut politikayı yeniden ele almış ve süreci değiştirmenin gerekliliğine vurgu yapmışlardır. Rusk, mevcut ilişkilere yeni bir boyut kazandıran bir bakış açısıyla yaklaşmış, ABD yönetimi açısından Çin'e dair asıl sorunun, Çinli liderleri yanlış yolda olduklarına ikna edememek olduğunu açıklamıştır. İkilinin ortak kanısı Çin'i Birleşmiş Milletler'e kabul etmek gibi adımların ABD politikası açısından yanlış adımlar olduğudur. Dönemin ABD bütçesi, Sovyetler'in Avrupa'daki etkisini durdurmak için 1 trilyon dolarlık bir NATO savunma bütçesine ihtiyaç olduğunu belirtmektedir ve ABD ya da müttefiklerinin, Çinlileri durdurmak için atacağı her yanlış adımın, bu bütçeye ek masraflar çıkaracağını eklemektedir. Bu nedenle ABD'nin Çin stratejisini değiştirmesinin uygun olacağı ve yeni stratejinin üç farklı bileşenden biri olarak ilerleyeceği ifade edilmiştir. Bu bileşenler; geri çekilme, çevreleme ya da hesaplaşma stratejileri olarak açıklanmış, ABD Hükümeti tercihini çevreleme stratejisinden yana kullanmıştır.

Çevreleme stratejisinin nasıl uygulanacağı ve mevcut durumun analizinin yapılabilmesi için Johnson direktifi ile bir çalışma grubu kurulduğu görülmektedir. Grup, Başkan Johnson'a itafen hazırladığı raporunda; Çin rejiminin bölgesel hegemonya ve dünya devrimi hedeflerini gerçekleştirmek üzere kurulduğu, Asya'nın tek bir güç tarafından egemenlik kapsamına alınmak istendiği, ABD'nin özgür uluslardan oluşan barışçıl ve açık bir dünya toplumu geliştirme konusundaki temel çıkarları ile Çin'in çatıştığı düşüncelerini ifade etmiştir.⁴⁷⁷ 1966 yılında yayınlanan bu rapor, içerik ve ABD Ulusal Güvenlik çalışmaları bakımından, günümüzün güncel literatür dilini oluşturmaktadır. ABD Hükümeti Çin açılımı meselesini 1966 yılından itibaren “Çinliler, iddialı hedeflerine ulaşabileceklerse, zorlu dış engellerin ve ciddi iç eksikliklerin üstesinden gelmeli” ifadeleri ile resmi dile dökmüştür. Raporun kapsadığı tarih aralığı (1966-1976) ABD hükümetinin Çin açılımı projesini uzun süreli bir siyasi algıda ele aldığı konusunda bir bilgi vermekle beraber, Johnson yönetiminin olası bir Çin açılımı projesi bakımından, ABD'nin hem ilk hükümet

⁴⁷⁷ Study Prepared by the Special State-Defense Study Group, “Communist China: Long Range Study”, 06.1966, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v30/d161>, (18.12.2021)

raporlamalarını yapmış, hemde konuyu egemenlik, hegemonya ve ideoloji kelimeleri ile ele alan ilk resmi devlet söylemlerini oluşturduğu görülmektedir. ABD tarafının Johnson döneminde ortaya konan bu retorik ve düşünce biçimine günümüzde de sahip çıktığı ve ikili ilişkilerin önemli bir bileşeni hâline getirdiği görülmektedir. ABD'nin 46. Başkanı Joseph Robinette Biden JR. 29 Haziran 2021 tarihli makalesinde; yüzyılın başka bir demokratik egemenlik çağına mı yoksa otokratik bir üstünlük çağına mı işaret edeceğini belirleyecek bir “bükülme noktasına” ulaştığını savunmakta ve yarının tarihçilerinin, “*kim başarılı oldu: otokrasi mi yoksa demokrasi mi?*” konusunda doktora tezlerini yapacaklarını ifade etmektedir.⁴⁷⁸ 1966 yılının Temmuz ayında Başkan Johnson ABD'nin Çin politikası ile ilgili “700 milyonluk anakara Çin halkı yöneticileri tarafından dış dünyadan tecrit edilmediği müddetçe, Asya'ya uzun soluklu barışın gelmesi mümkün değildir” açıklamasını yapmıştır. Açıklama “eninde sonunda barışçıl işbirliği yapılacaktır” ve “şimdi kendilerini düşman olarak adlandıran uluslarla uzlaşmanın hakim olduğu bir dönemin başlamasını sabırsızlıkla bekliyoruz” ifadeleri ile sonlandırılmıştır.⁴⁷⁹ Ancak Johnson yönetiminin başta Başkan'ın konuyu ele almaktaki isteksizliği, geciktirme stratejisi ve Çin'in bu durumu iyi tahlil ederek Çin içinde başlattığı Mao'cu grupların yıkıcı eylemleri neticesinde, açılım umutları teorik bir temelde kalmış, ikili ilişkilerde pratik çözümlere geçilememiştir. ABD ve Çin karşılıklı olarak tanınamazlık politikasını Nixon dönemine değin sürdürmüştür. Ancak Johnson dönemi ABD'nin Çin meselesini ele alışı bir dizi değişiklik getirmiş, Nixon'dan itibaren yönetime gelen ABD Hükümetleri, Çin meselesini ele alışı konuyu Johnson döneminde doktrine edilen ve çözümü uzun sürelerle yayılan maddeler ile tanımlamışlardır. Bu maddeler yedi farklı kategoride, ikili ilişkilerin her döneminde belirleyici görevler görmüşlerdir. Bu kategoriler;

- ABD'nin Çin'in nükleer çalışmaları ile başlayan (1964 yılı itibariyle) gelecekte nükleer güce sahip ülke olma durumu,

⁴⁷⁸ Hal Brands, “The Emerging Biden Doctrine Democracy, Autocracy, and the Defining Clash of Our Time”, 29.06.2021, <https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2021-06-29/emerging-biden-doctrine>, (19.12.2021)

⁴⁷⁹ National Archives, “July 12, 1966: Speech on U.S. Foreign Policy in Asia”, 12.07.1966, <https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches/july-12-1966-speech-us-foreign-policy-asia>, (19.12.2021)

- Birleşmiş Milletler’de dönem itibariyle görüşülmesi durdurulan Çin’in temsili durumu,
- ABD’nin Tayvan’daki Çinli Milliyetçilerle ilişkileri, özellikle anakaraya yapılması söz konusu olan Milliyetçi operasyonların kapsamı,
- Varşova’daki büyükelçilik toplantıları ve bu toplantılardan çıkan karşılıklı politik yaptırımlar,
- ABD’nin Çin anakarasına seyahat ve ticaretle ilgili kısıtlamalarını serbestleştirme önerileri;
- ABD’nin Çin Halk Cumhuriyeti’nin Fransız güçlerinin tanınmasına olan tepkisi (Vietnam Politikası ile ilgilidir)
- Tibet ile ilgili ABD politikası,

şeklinde ifade edilmişlerdir.⁴⁸⁰ Resmi politik kayıtlara geçmediği halde, Çin Halk Cumhuriyeti’nde ABD diplomatik temsilciliğinin olmaması, Çin’den alınan istihbaratın ABD nezdinde önemini de artırmıştır. Çin tarafında ise Mao kendisi ve ülkesi ile ilgili alınan kararları yakından izlemiş ve Kissinger’ın ifadesi ile Sovyetler Birliği’nin olası düşmanlığı, Hindistan’ın olası hasımlık politikası, Vietnam savaşı, Tibet’te ilan edilen hükümet ve kendisini düşman olarak gören ABD’nin varlığı gibi problemlerle karşı karşıya kalmıştır. Bu süreç, devam eden Kültür Devrimi ile birleşerek; Mao’nun 1960’lı yılları ülkesinin karşı karşıya olduğu tehlikeleri kabul ederek, stratejisini yumuşama yönüne doğru çevirmesine neden olmuştur. Kissinger “Çin” adlı kitabında Sovyetler, Hindistan, Vietnam gibi ülkelerin birleşerek Mao’ya karşı yıkıcı bir duruş sergilediklerini, bu durumu ise ülkeler arasındaki çekişme durumuna bağlamaktadır.⁴⁸¹ Bu ülkeler arasında Çin’e karşı en cesur ve akıllıca davranan ülkenin Amerika olduğunu belirtmiş, ABD’nin Johnson döneminde çekingen bir duruş ile ilk adımlarının atıldığı açılım politikasının, Nixon ile gerçekleştirilmesi zorunlu hale gelen bir dış politika olduğunu belirtmiştir.

ABD Hükümeti Johnson döneminde, her iki tarafın karşılıklı iyi niyet girişimlerine sahne olmuştur. ABD tarafında; 20 yılı aşkın süredir kapıların kapalı tutulduğu Çin’e sınırlı sayıda resmi görevlinin geçiş izni verilirken, Çin tarafında ABD’ye yönelik olumlu mesajlar iletmeye başlanmıştır. Ancak Zedong’un 1960’lı

⁴⁸⁰ Foreign Relations of the United States, s.11

⁴⁸¹ Kissenger, Çin, s.255

yıllar boyunca Amerikalı gazeteci Edgar Parks Snow tarafından iletilen Çin'in ABD'ye yönelik mesajları, Johnson Hükümeti tarafından çoğu zaman görmezden de gelinmiştir. Bu dönem Snow aracılığıyla iletilen en önemli mesaj, 1965 yılında Başkan Johnson'ın Vietnam Saygon'da bir darbe girişimini önlemek için Amerikan savaş birliklerini Vietnam'a taşıması sonucunda, Zedong'un Ho Chi Minh'in talep etmesi halinde Vietnam'ı desteklemek için müdahale etmeye hazır olduğunu, ancak Çin'in ABD'ye herhangi bir savaşa girmeyeceğini açıklaması olmuştur.⁴⁸²

3.3. NIXON DÖNEMİ ÇİN POLİTİKASI

Nixon döneminin açılım siyaseti Nixon, Kissinger tarafından, herhangi bir ülke ile ABD arasında kurulan, ABD tarihinin en ilginç ilişki biçimi olduğu görülmektedir. Amerika, Sovyetler Birliği'ne karşı Soğuk Savaş mücadelesinin tam ortasında ve kırmızı çizgilerini kalın ve net bir biçimde çizmiş iken, en az Moskovalı liderler kadar komünizm ilkelerine bağlı bir ülke olan Çin ile yakın bir ortaklık kurma yoluna gitmiştir. Washington Hükümeti mevcut politik tavrını değiştirme yoluna gitmiş, daha önce devirmeye çalıştığı Çin Hükümeti'nin ekonomisini desteklemeye, silahlandırmaya, istihbarat paylaşmaya ve beslemeye başlamıştır. Çelişkilerle dolu olan bu ikili ilişki biçimi temelinde, stratejik kazanımlar ön plana alınarak kurulan bir ilişki tipinin en ideal biçimini göstermektedir. Özünde farklı siyasi ve ekonomik sistemlere sahip iki ülke, her iki taraf içinde bir tehdit unsuru olarak algılanan üçüncü bir ülke olan Sovyetler Birliği'ne karşı iş birliği yapmışlardır. Bu stratejik ilişki biçimi, Amerikan tarihinde emsali olmayan bir ilişki biçimidir.

Nixon başkanlığı boyunca, ABD dış politikasını yeniden şekillendirmek isteyen bir Başkan portresi çizmiştir. ABD'nin Vietnam'daki varlığını bataklığa çeviren bir Başkan olan Nixon, ABD dış politikasının dünyadaki itibarını korumakla daha çok ilgilenmiş ve iç politikada elde edilecek başarıların, ancak dış politikada elde edilecek başarılar ile mümkün olabileceğini düşünen bir Başkan portresi çizmiştir. Dış politikanın ön plana alınmasına rağmen, Nixon döneminin, ülkenin dışarıdan gelen tehditlere; önceki başkanlık dönemlerine nazaran daha açık bir duruş

⁴⁸² Snow, s.28

sergilediği de görülmektedir. Özellikle nükleer güç üstünlüğünün kaybedilmesi, ekonomik ve güvenlik üstünlüğün ise ABD'nin ancak öz kaynakları ile finanse ettiği bir Avrupa ve Japonya'ya geçmesi, ABD'nin dünya sahnesindeki etkinliğini daraltmıştır.

Çin açısından olaya yaklaşıldığında ise tablo oldukça vahim görünmektedir. 1949 devriminden sonra iktidara gelen Mao'nun önce ABD bölgesel planlarını bozması, ardından Sovyetler'e önce yaklaşması, Sovyet-Çin stratejik ortaklığının ilk meyvelerini vermesinden kısa bir süre sonra ise, ilişkilerinin ideoloji düzeyinde olduğu kadar, ticari ve endüstriyel işbirliği düzeyinde de gerginleşmesi, ABD'nin bölgesel politikalarını durma noktasına getirmiştir. Mao liderliğinde kurulan Çin Halk Cumhuriyeti, kuruluşundan itibaren tam bağımsız Çin modeline meyil etmiştir. Bu modelin sürdürülebilmesi için destek alınan Stalin'in Çin'in gelişmesi açısından hayati olarak görülen, Sinkiang maden kaynaklarının ortak kullanımı için Çin ile bir anlaşma imzalamayı teklif etmesi, ilk etapta Çin açısından kârlı bir yatırım olarak görülmüş, ancak kısa zamanda bu politkadan çark edilmiştir. Mao bu ve benzer teklifler karşısında, Sovyetler Birliği'nin Çin'i sömürme niyetinde olduğunu açıkça dile getirmiştir.⁴⁸³ Bu durum Mao'nun ABD ile kurduğu zorunlu stratejik ilişkinin altta yatan nedenlerinden biri olarak tanımlanabilecek düzeydedir. Sovyet-Çin ilişkileri tarihte de benzer krizler ile baş etmek zorunda kalmış, Sovyetler kendisini geriye çeken taraf olan görülürken, Çin tarafı sürekli girişim ya da açılım politikalarıyla yaklaşma stratejileri geliştiren taraf durumunda bulunmuştur. Mao, Sovyet-Çin ilişkilerinin zirve noktasında olduğu dönemde dahi, Çin'in Amerika Birleşik Devletleri veya Japonya tarafından bir saldırıya uğraması durumunda, Sovyetler Birliği'nin yardımına dair Stalin'den bir taahhüt almıştır. Ancak bunun karşılığında Mançurya Bölgesi'ndeki Sovyet stratejisi açısından önem arzeden limanların işgalini engelleyememiştir. Benzer şekilde Stalin, Tibet'te Çin kuvvet gösterisini desteklemesine rağmen, Tayvan'a yönelik fetih planında Mao'yu yalnız bırakmıştır.⁴⁸⁴ Yine, 1950'lerde Çin'e gönderilen Sovyet bilimsel ve teknolojik danışmanlarının sayısı, Çin'in sanayileşme çabaları için çok önemli bir katkı sağlamış, ancak tarihsel bağlamda birbiri ardına gelen güvensizlikler, Mao'nun

⁴⁸³ Snow, s.203

⁴⁸⁴ Rebecca E. Karl, **Mao Zedong and the China in the Twentieth Century World: A Concise History**, Duke University Press, Durham and London, 2010, s.47

Sovyetleri çoğu kez gri bir nokta olarak tanımlamasına da yol açmıştır. Mao ve Stalin savaşın bir döneminde, bir bozuk paranın iki ayrı yüzü gibi davranmış, ancak savaş sonrası dünyada bu birlik bozulmuştur. Bozulan birlikteliğin ana nedenleri arasında öne çıkan olgu, savaş sonrası dünyanın hegemonya anlayışı olduğu görülmektedir. Stalin'in savaş sonrası dünyada yüksek politika ilkelerini belirleyen ana unsur; rejimi, ülkesi ve ideolojisi için güvenlik arayışı olduğu görülmektedir.⁴⁸⁵

Çin cephesinde de Mao benzer arayışlara sahip bir lider portresi çizmektedir. Çin liderinin de savaş sonrası öncelikli politikası, ülkesinde gerçekleştirdiği devrimin devamlılığını sağlamaktır. Bu nedenle ideolojik olarak benzer unsurlara sahip olan Sovyetler ile yakınlaşma yoluna girmiştir. Ancak Stalin'in asıl maksatı Avrupa'yı da kapsayan bir alanda Sovyet gücünü yeniden tahsis etmek ve kapsamlı bir hâkimiyet alanı oluşturmaktır. Bu durum Çin-Sovyet ittifakı içerisinde sorunların baş göstermesine neden olmuştur.⁴⁸⁶ ABD ise bu ikili ilişki içerisinde kendisini Pasifik'te güvenli bir bölgeye atmış, jeostratejik güvenlik problemlerini çözmüş bir ülke görüntüsü sunmaktadır. ABD'nin okyanus aşırı konumu onu zarar görmesi muhtemel durumlardan ayırmaktadır. Dönemin başat sömürgeci devleti İngiltere bir adanın, bir kıtayı yönetmesinin ağır maliyeti ve aradaki yaklaşık 3000 millik (4.828,032 km) mesafe yüzünden, Pasifik Bölgesi'ndeki olası hâkimiyetini, ABD hükümeti ile anlaşarak devretmiştir. ABD; çevresel zararlı etkilerden uzak kalarak, siyasetini geniş bir etki alanı oluşturma çabasına yöneltebilmiştir. ABD'nin amacı, eski imparatorluk düzenlerinden ziyade yeni bir hegemonik yaklaşım biçimi geliştirmek ve dünyada küresel etki oluşturma düzenine geçiş yapmaktır. Çin bu açıdan, soğuk savaş koşulları da göz önünde bulundurulduğunda, ABD'nin yeni güvenlik ve etki alanı oluşturma anlayışının, ilk tezahür edeceği yer olma özelliği taşımaktadır.

ABD küresel çapta kendisini fiziken soyutlama yoluna giderken, ihtiyaç duyduğu güvenlik anlayışını; politikalar, uygulamalar ya da etki alanları oluşturarak ve bu alanları farklı ülkelere naklederek sağlamayı hedeflemektedir. Bu durum kendisini Roosevelt zamanında açıktan göstermiş ve ABD, Çin topraklarında Milliyetçi Çin anlayışını yaratarak, bu anlayışı maddi ve manevi destekleme politikasını uygulamıştır. ABD desteğini alarak kıtada hâkimiyet sağlayan Çan Kay

⁴⁸⁵ Gaddis, s.20

⁴⁸⁶ Gaddis, s.22

Şek ile ABD, kendisini uzun vadede yıpratma olasılığı çok yüksek olan Almanya, Japonya⁴⁸⁷ gibi devletleri egale etme yoluna girmiş ve savaş sonrası düzende kendisi için uygun gördüğü müttefik işbirliklerini sağlamıştır. İngiltere de bu dönem ABD stratejisine uyum sağlamış ve Churchill bölgesel hegemonyayı adeta ABD'ye devretmiştir. Churchill bu dönem, savaş sonrası düzende Roosevelt'in öngördüğü, Milliyetçi Çin'in savaş sonrası uyumu ve güvenliği korumakla yükümlü olan İngiltere, Rusya ve ABD ile birlikte dört dünya polisinden biri olarak görselleştirme politikasına güvenmiştir.⁴⁸⁸ Bu plan kendi içerisinde yalnızca güvenlik stratejilerini değil, aynı zamanda küresel ekonomik refah arayışlarını da desteklemekte idi.

Asya Bölgesinde ise, Zedong-Stalin ilişkisinin, Stalin'den ziyade Mao'nun işine yaradığı bilinmektedir. Mao Çin'de komünist rejimi nasıl yöneteceği konusunda Stalin'i örnek almış, Asya'dan Afrika'ya uzanan bir coğrafyada Stalin ve Sovyetlerin rolünü temsil ederek otoritesini güçlendirmiştir. Pekin Hükümeti yakın komşularını etki altına almayı ve kendi kurumlarını kurarak, kendi yönlendirmesi altında yönetilen konferanslar ile uluslararası siyasette yeni bir güç odağı yaratabilme yoluna gitmiştir. Bu maksatla Çin, kendi kurduğu koalisyon içinde bir liderlik pozisyonuna yerleşmeyi, etkisini bölgesel alanlarda güçlendirerek uluslararası statüsünü güçlendirmeyi ummuştur. 1960'ların başlarından itibaren potansiyel müttefik ülkelere -yoğunlukla Asya ve Afrika bölgesi ülkeleri- Çin tipi diplomasi taktikleriyle yaklaşmıştır. Çinli yetkililer kritik ülkelere ziyaretler düzenlemişlerdir. Çin'in Nixon'ın Çin açılımını tasarladığı dönemde ağırlık verdiği politika, Sovyetler Birliği'ni devreden çıkarmaya yönelik olmuş, bu gayesini güçlü bağlara sahip bir Afro-Asya konferansı oluşturarak tahsis etme yoluna gitmiştir. Mao bu dönem Pekin,

⁴⁸⁷ Gerek Almanya, gerekse de Japonya Çin üzerinde hâkimiyet kurmak ve anakaralarında azalan güçlerini yeniden tahsis etmek maksadıyla Çin anakarasını menfaatleri doğrultusunda kullanmışlardır. Versay Antlaşması'nın şartlarına göre, Alman Ordusu (Reichsheer) 100.000 asker ile sınırlandırılmış ve askeri sanayi üretimi büyük ölçüde azaltılmıştır. Ancak anlaşma, Almanya'nın askeri yeniliklerde dünya lideri olma konumunu azaltmamış ve Alman endüstrisi, askeri donanım üretmek için makine ve teknolojisini Sovyetler Birliği, Arjantin ve Çin gibi yabancı ülkelere taşımıştır. Üretilen silahların satışı için adı geçen ülkeler yasal satış mevzuatını aşmak maksadıyla kullanılmıştır. Japonya ise Büyük Japon İmparatorluğu'nu yeniden tahsis etmek maksadıyla sıklıkla Çin'de ayaklanmalar çıkarma yoluna gitmiş, ayaklanmalar tarihte İkinci Çin-Japon savaşına giden yolu açmıştır. Bu dönem Çan Kay Şek Kahire Konferansı'nda İngiliz Başbakanı Winston Churchill ve ABD Başkanı Franklin D. Roosevelt ile ortaklık yaparak, Japon işgallerini bastırmış ve aynı konferansda Japonların teslim olma şartlarını görüşmek üzere bir araya gelmiştir. Her iki ülkenin de politikası ABD açısından çıkarlarına aykırı ve kurulmak istenen güç tahsisinde, ABD planını zedeleyici sonuçlar doğurabilme potansiyeline sahiptir.

⁴⁸⁸ T.O. Smith, **Churchill, America and Vietnam, 1941–45**, Palgrave Macmillan, London, s.2

Vietnam, Hindistan ve üçüncü dünya liderlerini ilgilendiren diğer konularda tutumlarını bu ülkelerden yana olacak şekilde değiştirmiştir.⁴⁸⁹ Mao'nun temelini Johnson döneminde atmaya başladığı, Çin'in Asya ve Afrika'daki büyük gücü, hem Washington; hem de Moskova'yı alarma geçirmiştir. Fakat iki taraf da hiçbir zaman Çin'e yönelik ortak bir işbirliği yapmamışlardır. Washington ve Moskova'nın egemen olduğu bir dünyada, dezavantajlı konuma düşürüldüklerini hisseden Asyalı ve Afrikalı ülkeler, Pekin'in yarattığı "büyük güç hegemonyası"na yönelik eleştirileri çekici bulmuşlar ve Çin ile ortak işbirlikleri gerçekleştirmişlerdir. Mao özellikle üç Asya ülkesiyle olan bağları geliştirmeye odaklanmıştır. Bu ülkeler; Pakistan, Kamboçya ve Endonezya'dır. Her üç devlet de 1950'lerden itibaren Çin ile dostane ilişkiler kurmuş ülkeler görüntüsü çizmektedir. Çin'in yeni diplomasi girişimi ile de önemli konularda Pekin'i desteklemişlerdir.

Çin'in yeni destekçileri arasında Pakistan önemli bir yer tutmaktadır. Mao'nun Afro-Asya siyaseti ile başlayan Pakistan-Çin yakınlığı, 1962 Çin-Hindistan Savaşı esnasında zirve noktasına ulaşmıştır. Hindistan ile Pakistan İkinci Dünya Savaşı sonrası ülke topraklarının Müslümanlar, Şikler ve Hindular arasında adil bölünmemesi nedeniyle bir kriz ortamına girmiş, krizin aşılamaması durumu üç farklı inanç grubu arasında sürekli çatışmalara neden olmuştur. Çin'in 1950 yılında Tibet'e müdahale ederek, Tibet ve Hint Hükümeti tarafından kutsal sayılan toprakların Çin sınırlarına dâhil olduğunu iddia etmesi ve bu durumu yayınladığı haritalar ile desteklemesi sonucunda Hindistan ile savaş kaçınılmaz olmuştur. Tibet lideri Dalay Lama'nın can güvenliği nedeniyle Hindistan'a sığınması da savaşın önemli bir başka nedenidir. Pakistan yönetimi bu dönemde, düşmanı Hindistan ile savaşıyor Çin ile bağlarını güçlendirmeye başlamıştır. ABD yönetimi ise Hindistan'ın Çin'den uzaklaşma politikasını desteklemiş, Hindistan'a maddi ve askerî destek vermiştir. Benzer şekilde Sovyetler'de Hindistan'a destek vererek, Çin ile Sovyet ilişkilerinin kopma noktasına gelmesini sağlamıştır.

1960'lı yılların soğuk savaş koşullarının yarattığı bu durum, zamanla kronikleşmiş, 1993-1996 yılları arasında imzalanan sınır anlaşmalarına rağmen, Çin ile Hindistan arasındaki kriz günümüzde halen devam etmektedir. Pakistan-ABD ilişkileri de bu dönem bir dizi gerginliğe sahne olmuştur. Pakistan'ın sınırlarında

⁴⁸⁹ Gregg A. Brazinsky, **Winnig the Third World: Sino-American Rivalry During the Cold War**, The University of North Carolina Press, Chapell Hill, 2017, s.195

ABD'ye tahsis ettiği ve Sovyetler'i gözetleme maksadıyla kurulan askerî tesislerin varlığına rağmen, savaş sonrası ABD'nin Güney Asya'da uygulamak istediği yönetim siyaseti, Pakistan yönetiminin çıkarları ile örtüşmemiştir. Pakistan bu dönem, ABD'nin Hindistan'a yapacağı olası bir savaş yardımı neticesinde, Pakistan'ın tüm uluslararası birliklerden çıkacağını ilan etmiş ve dönemin Pakistan Dışışleri Bakanı Manzur Kadir'in resmi ifadesi ile Pakistan'ın yaklaşan BM Genel Kurulu oturumunda, komünistlerin lehinde oy kullanacağını açıklamıştır. ABD tarafı, tüm bu açıklamalara rağmen Hindistan'a Çin'e karşı kullanılmak üzere, Pakistan'ın bilgisi dışında askerî ve maddi yardımda bulunmuştur. Ancak ABD, Pakistan'ı kaybetmeyi göze alamamış ülkeye "U.S. Agency for International Development", "ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı" tarafından iki yıllık bir süre içinde 500 milyon dolar yardım ve Batı Pakistan toprak sulama sistemlerinde yenilik yapmayı teklif etmiştir.⁴⁹⁰ Pakistan yardımları kabul etmiş, ancak ülke içinde derin bir ABD karşıtlığı kök salmıştır. Resmi otoriteler iç siyasette, Pakistan'ın ABD tarafından ihanete uğradığını ifade etmişlerdir. Ancak Pakistan özellikle Çin ilişkileri söz konusu olduğunda, ABD'nin gözden çıkarmayı kabul edemeyeceği bir aktör konumunda olmuştur. İki ülke ilişkileri yoğunlukla güvenlik ve jeostrateji temelinde gelişmiş ve ABD Pakistan'ı çoğu kez, Asya Bölgesindeki güvenli bir kapı olarak görme eğiliminde olmuştur. ABD'li Dışışleri Bakanı Dean Acheson, 1949 yılında yayınladığı raporunda Çin'e atfen "ABD hükümetinin kontrolünün ötesinde" açıklamasını yapmış, Tayvan ve Kore'ye yapılacak bir komünist saldırıda ABD'nin bu ülkeleri savunmayacağını açık bir dille ifade etmiştir. Bu dönem Acheson politikası ABD'nin resmi politikası olmuştur. Ancak Pakistan Başbakanı Liyakat Ali Han'ın 1950 başlarında Amerika Birleşik Devletleri'ni ziyareti esnasında gerçekleştirdiği bir dizi ikna diplomasisi sonunda, ABD yönetimi Güney Asya'da bir güvenlik ilişkisinin zorunluluğuna dair ilk tartışmalarını Pakistan'ın girişimleri ile parlamentosuna taşımıştır. Han'ın ziyaretini izleyen yıl, 1950-51'de Tibet ve Sinkiang üzerinde egemenliğini askerî metotlar ile tahsis eden Mao ve Çin Halk Cumhuriyeti, ABD nezdinde yeni bir Güney Asya gücü olarak ortaya çıkması

⁴⁹⁰ Dennis Kux, **The United States and Pakistan, 1947-2000**, The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London, 2001 ,s.123

muhtemel olarak görülmüştür.⁴⁹¹ Bu olay ile Han'ın ziyareti sonucunda ABD parlamentosunun yeni bölgesel politika geliştirme kararı aynı döneme denk gelmektedir. ABD yeni bölgesel politikasını tanımamazlık ilkesinden geri çevirmeden önce, Başkan Yardımcısı Nixon'ı Aralık 1952'de Pakistan'ın Karaçi şehrine göndermiş, Nixon'ın ziyareti sırasında, Devlet Başkanı Muhammed Eyüb Han (Ayub Khan) Sovyetler Birliği'nin Hindistan'ı Güney Asya'da büyük bir varlık oluşturmak için kullanacağını da ifade etmiştir. Bu öngörü doğru çıkmış, Çin Hindistan savaşı esnasında ABD Hindistan'dan yana taraf alarak, Çin siyaseti açısından önemli olarak görülen duruşunu sergilemiştir. Ancak Pakistan-ABD ilişkileri 1962 yılında gerçekleşen Hint-Çin savaşları esnasında uygulanan ambargoların Pakistan'ı da kapsamı nedeniyle yeniden sekteye uğramış ve Pakistan bu kez ABD yerine Çin'e yakınlaşma eğilimi göstermiştir. Bu yakınlaşma biçimi ise ABD tarafından bir tehdit olarak görülmüş ve ABD-Pakistan ilişkileri diplomatik anlamda alt notada yürütülmüştür.

Nixon'ın Çin ile kurduğu ilişki biçiminde ise Pakistan'ın önemli bir yeri olduğu görülmektedir. Nixon'ın ABD-Pakistan ilişkisini tamamen gizlilik esasına dayalı olarak kurduğu bilinmektedir. Gizliliğin ana nedeni, Nixon'ın ABD'nin resmi bir diplomatik ilişkisinin olmadığı bir ülke ile ABD diplomasisinin alt notadan ilişki sürdürdüğü bir başka ülkeyi kullanmak marifetiyle siyaset yürütme çabasıdır. ABD Hükümetinin ABD-Çin ilişkilerinde izlediği resmi politika, geçmiş başkanlarının izlediği yola sadık kalmış, Çin nezdinde olağan diplomatik bir altyapının sağlanması konusunda, başkanlık mertebesinde, herhangi bir adım atılmamıştır. Hükümet kapılarını Çin'e kapatmış, halk ise adeta "komünist tehdit" söylemleri ile iç siyasette kışkırtılmıştır. Olası bir ziyaret senaryosu karşısında Başkan'ın nereye gideceği, ne yapacağı veya ziyarete kimlerin dâhil olacağı gibi sorulara verilecek cevaplar mevcut değildir. Hali hazırda bu denli bir ziyaretin önceden planlanarak gerçekleştirilmesi aralarında Dışişleri, Savunma Bakanlığı, CIA, Kongre ya da çıkar grupları gibi kurumlar tarafından engellenmesi de oldukça muhtemel bir hareketi işaret etmektedir.

⁴⁹¹ Noor A. Husain, "Pakistan-U.S. Security Relations: Arms Sales, Bases, and Nuclear Issues", **United States-Pakistan Forum: Relations with the Major Powers**, (ED. Leo E. Rose, Noor A. Husain), Vanguard Books Institute of East Asian Studies, Lahore, 1987, s.3

ABD'nin 43. Başkanı George W. Bush, 21-22 Şubat 2002 tarihlerinde Pekin'e resmi bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Ziyaret tarihi ABD Hükümeti tarafından maksatlı bir biçimde seçilmiş ve ziyaret tarihinin, Richard Nixon'ın Çin açılımını gerçekleştirdiği, Şubat 21-28 1972 tarihine denk gelmesi sağlanmıştır. Nixon'ın gerçekleştirdiği ziyaret, ABD'nin Devlet Başkanı konumunda gerçekleştirdiği ilk resmi ziyaret olma statüsüne sahiptir. Başkan George W. Bush, gerek Nixon'ın ziyaretini anmak, gerekse de ABD tarihinde çok önemli bir yer tutan bu tarihi gün anısına döneme ait devlet arşivlerinin gizliliğini ortadan kaldırmış ve bir dizi belgeyi halka açıklamıştır.⁴⁹²

3.4. ABD ÇİN AÇILIMI POLİTİKASI

Richard Nixon, yalnızca 1969 yılının başlarından itibaren değil, Başkan Yardımcısı olarak geçirdiği dönemden bu yana, Çin coğrafyası ile yakından ilgilenmiş ve bölgeyi, ABD için olası bir etki-nüfus alanı olarak değerlendirmiştir. Aynı zamanda Çin, soğuk savaş dinamikleri açısından da masaya yatırılmış, Sovyetler'e ya da ABD'ye yönelik potansiyel bir nükleer tehdit olarak da görülmüştür.⁴⁹³ Bu bağlamda, mesele yalnızca potansiyel nükleer bir gücü kontrol altına almak maksatlı değil, aynı zamanda düşmanca bir temelde ilerleyen Çin-Sovyet ilişkisinden de yararlanmayı hedefleyen bir Başkan yaklaşımı açısından da ele

⁴⁹² Açıklanan belgeler ziyaret öncesi, sırası ve sonrasına ait önemli gelişmeleri dökümanlaştırmış ancak arşivin tamamı açılmamıştır. Günümüzde hâlen Çin'in Vietnam Savaşı ile ilgili izlediği politikalar, Tayvan ve Şanghay Bildirisi üzerine yapılan görüşmeler, ABD'nin Sovyet askeri güçleri hakkında Çinliler'e verdiği istihbarat brifinglerine ait belgeler gizli tutulmakta ve her iki hükümet tarafından da açıklanmamaktadır.

⁴⁹³ ABD açısından Çin'in nükleer tehdit olarak görülmesi Proje 596 adı verilen denemeler ile gündeme gelmiştir. Proje 596 (Çince: 邱小姐) 16 Ekim 1964'te İç Moğolistan'da Çin'e ait Lop Nur test sahasında deneme maksadıyla patlatılan ilk nükleer silah testine verilen kod addır. Yapılan testin başarıyla sonuçlanması ile ABD, Çin'i nükleer tehdit unsuru taşıyan ülkeler sınıfına dâhil etmiştir. ABD Hükümeti bu dönem tanımamazlık politikasında etkisiyle çalışmaların içeriği hakkında detaylı bilgi edinememiş, konu ile ilgili ilk kapsamlı rapor ancak 1971 yılında CIA tarafından yayınlanmıştır. Rapor dönem itibarıyla ABD tarafınca kesin olmamakla birlikte, Çin'in CSS-1 ve CSS-2 tipi iki adet orta ve uzun menzilli nükleer silaha sahip olduğunu, ayrıca üçüncü bir silahın geliştirilmekte olduğunu ifade etmektedir. Yayınlanan raporda, üçüncü silahın menzilinün SSSB ve ABD kıta sahanlığının tamamını kapsadığı ifade edilmektedir. Rapor Nixon'ın Çin açılımını gerçekleştirmesinden yalnızca dört ay önce, 28 Ekim 1971 tarihinde yayınlanmıştır. Central Intelligence Agency, "NIE 13-8-71 Communist China's Weapons Program For Strategic Attack", 04.09.1971, <https://www.cia.gov/readingroom/document/0001098170>, (06.02.2022) ya da RAND Corporation, "China's Evolving Nuclear Deterrent Major Drivers and Issues for the United States", 2017, https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR1628.html, (06.02.2022)

alınmıştır. Nixon dönemi Ulusal Güvenlik Danışmanı Henry Kissinger, tıpkı Nixon gibi Çin ile yakınlaşmayı savunmuş, bu duruma neden olarak ise üçgen bir ilişkide zayıf tarafla hizaya girmenin güçler dengesi açısından daha iyi olduğuna inandığını ifade etmiştir.

Nixon anılarında; Çin açılımına giden yolun, 1969 yılının başından itibaren ABD-Sovyetler arasındaki ilişki biçimi ve bu ilişkiyi domine eden tarafın kim olduğu konusu olduğunu açıkça ifade etmiştir. Nixon'ın analizi Sovyetler'in 1969 yılında, ABD'nin ve uluslararası politikasının önünde olduğuna dayanan bir analiz olarak görülmektedir. Nixon 1969 yılında hâkim olan ABD siyasetini şu sözlerle ifade etmiştir;

Aslında, Ocak 1969'da, Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği arasındaki ilişkinin, benim yönetimim sırasında ve sonrasında dünyanın barış içinde yaşayıp yaşamayacağını belirlemede muhtemelen en önemli faktör olduğunu hissettim. Sovyetler karşısında dezavantajlı bir konuma gelmemize izin verdiğimizizi hissettim. Ortadoğu'nun Arap devletlerinde önemli bir varlıkları vardı, oysa bizde yoktu; Küba'da Castro'ları vardı; 1960'ların ortalarından beri Kuzey Vietnam'ın başlıca askerî tedarikçileri olarak Çinlilerin yerini aldılar ve Tito'nun Yugoslavya'sı dışında, hâlâ Doğu Avrupa'yı tamamen kontrol ediyor ve Batı Avrupa'nın istikrarını ve güvenliğini tehdit ediyorlardı. Ancak bizim lehimize olan birkaç şey vardı. En önemli ve ilginç olanı ise Sovyetler'in Çin ile bölünmesiydi.⁴⁹⁴

Nixon'ın açıklamalarından görüleceği üzere, ABD'nin varlık göstermeyi hedeflediği etki alanlarının neredeyse tamamına Sovyetler hâkimdir. Bu bağlamda Nixon'ın yürüttüğü politika özünde, Çin üzerinden ilerleyerek Sovyetlere karşı elde edilebilecek bir avantaj arayışıdır.

Nixon Soğuk Savaş döneminde Çin'i Sovyetler Birliği'ne karşı yararlı bir denge unsuru olarak görmüştür. Ancak bu görüş ABD halkı ve parlementsunda aksi yönde tezahür etmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki döneme ait komünizm karşıtlığı, Nixon'ın gerçekleştirmeyi arzuladığı Çin girişimine karşı en önemli engelleri oluşturmuştur. Hem Çin'in hem de Rusya'nın komünist güçler olması ve iki devletin geçmiş ortak tarihi, her ikisine de potansiyel düşmanlar olarak bakılmasını sağlamıştır. Nixon *Batı için Strateji* (Strategy for the West) adlı eserinde; “eğer bu girişimi üstlenmeseydik ve Çin, Sovyet yörüngesine geri zorlansaydı, Sovyet

⁴⁹⁴ Nixon, RN: The Memoirs, s.389

komünist saldırganlığının Batı'ya yönelik tehdidi bugün olduğundan çok daha büyük olurdu" ifadelerini kaleme almıştır. Açılım politikasının meşru zemini oluşturmak maksatlı olarak gerek aynı eserde, gerekse de farklı eserlerinde; iki ülke arasında çizmiş olduğu derin bir farkı da öne çıkarmıştır. Nixon'a göre; Sovyetler Birliği ABD'yi tehdit eden açık bir güçtür. Ancak Çin, ABD'ye karşı böyle bir projeksiyona sahip değildir.⁴⁹⁵ Nixon bu öngörüyü kullanarak, aynı zamanda Sovyetler'e karşı yeni bir soğuk savaş cephesinin açılmasını da hedeflemiştir. Başkan 1969 dönemi öncesi de bu siyasi yöntem ile hareket etmeyi denemiş, ancak Çin'e yönelik resmi politik girişimleri sonuçsuz kalmıştır.

Nixon ve Kissinger yönetimindeki Amerikan dış politikasının Çin'e atfettiği önemin farklı bir nedeni ise, Amerikan siyasi duruşunun ABD tarihinde hiç olmadığı kadar jeopolitikleştirilmesidir. ABD, Çin'i küresel siyasi arenaya sokmanın ve doğrudan ilişkiler kurmanın kendisine getireceği avantajları bu dönemde net bir biçimde algılamıştır. Nixon'ın 1967'de kaleme aldığı makalesi "Asia After Vietnam", "Asya'dan sonra Vietnam" bu öngörüyü ilk kez kamuya açıklayan belge niteliğindedir. Makale Çin'i dünya topluluğuna geri kazandırmayı hedeflediğini açıkça ifade etmekte, ancak bunu yaparken de Asya'da Çin'e ait bir etki alanı bırakmamaya karşı uyarılarda bulunmuştur. Nixon tezine göre; Çin anakarası ile karşılıklı diyalog süreci başlamadan önce, komünist olmayan Asya'nın büyük ölçüde güçlendirilmesi gerekmektedir. Ancak makale yayınlandığı dönemde, Nixon ABD siyasetinde Başkan konumunda değil, bir aday konumunda bulunmaktadır. Bu nedenle mesaj 1968 yılında Nixon tarafından yeniden dile getirilmiş, Çin bu kez Sovyetler ile karşılaştırılarak; "SSCB'de olduğu gibi her zaman Çin ile konuşmak için fırsatlar aramalıyız. Sadece değişiklikleri izlemekle kalmamalı, değişiklikleri yapmaya da çalışmalıyız" şeklinde ABD kamuoyuna iletilmiştir. Nixon Çin açılımı konusunda en kararlı açıklamasını ise dönemin ABD Birleşmiş Milletler Büyükelçisi Vernon Walters'a yapmıştır. Walters'a açılım politikası sözlü olarak iletilmiş, ilerleyen dönemde ise açıklama benzer ifadelerle Kissinger tarafından yinelenmiştir.⁴⁹⁶ Nixon Walters'a son kez Haziran 1970 yılında, Paris'te ABD Savunma Ataşesi görevinde iken Çin büyükelçisine okunmak üzere imzasız bir mesaj göndermiş, mektupta ABD heyetinin Çin ile karşılıklı çıkarları ilgilendiren

⁴⁹⁵ Nixon, *Strategy for the West*, s.53

⁴⁹⁶ Vernon A. Walters, *Silent Missions*, Doubleday, Boston, 1978, s.524

önemli konuları tartışmaya hazır olduğunu, bu nedenle Pekin'in bir temsilci atamasını tavsiye etmiştir.⁴⁹⁷

Nixon'ın Çin açılımı düşüncesini ABD'nin iç buhranlarına karşı alınacak bir önlem olarak da görmektedir. Nixon dönemi ABD'si dışarıda II. Dünya Savaşı atmosferinden hızla uzaklaşan ancak içeride; Vietnam Savaşı nedeniyle Amerika'nın gücünü, sınırlarını ve iç bölünmeleri ortaya çıkaran bir dönemdir. ABD bu dönem bir ulusal gerileme çağının eşiğine gelmiştir. 1969'da ülke genelinde altı yüzden fazla bombalama veya bombalama girişimi olmuş ve bu sayı bir sonraki yıl daha da artmıştır. Nixon bu dönem, “uygarlıklar bu şekilde ölmeye başlar” sözü ile ABD iç atmosferini betimlemiştir.⁴⁹⁸ Ancak herşeye rağmen ABD küresel iktidarını da korumak zorundadır. Washington bu nedenle yenilikçi bir politik düzene ihtiyaç duymaktadır. Bu yeniliğin ise küresel düzeni korurken, Sovyetler gibi radikal güçleri de kontrol altında tutması gerekmektedir. Bu politik anlayış en önemli tezahürünü, Nixon-Kissinger ikilisinin bir ürünü olan üçgen diplomasisi ile tahsis etmiştir. Amerika Birleşik Devletleri düşmanlarını daha yönetilebilir bir üçgen ilişki içine çekerek güvenliğini korurken, Çin'in tanınmaması gibi sürdürülemez taahhütlerden vazgeçmiş ve kendisini daha istikrarlı ve avantajlı bir küresel dengenin merkezi olarak konumlandırma yoluna gitmiştir. Washington'ın Soğuk Savaş'ın başlarında sahip olduğu nükleer gücün üstünlüğünün ortadan kalkmış olması, Çin'in nükleer silahlar geliştirme kapasitesine yükselmesi de bu anlayışın gelişmesinde ve yerleşmesinde birer etken olarak görülmektedir.

Nixon-Kissinger ikilisi, ABD'nin sahip olduğu gücün, politik sahnede etkin bir biçimde varolmaya devam etmesi gerektiğini ve ABD'nin uluslararası sistemde en etkili aktör olarak kalması gerektiğini savunmuşlardır. Nixon'a göre; ABD'nin geriye çekildiği bir sistemde geriye kalan aktörler, Sovyetler ve Çin olacak ve bu ülkeler sahip oldukları gücü ABD'nin etkinliğini kısıtlayacak şekilde kullanacaklardır. ABD'nin İkinci Dünya Savaşı sonrası elde ettiği avantajın sürdürülebilir olması ve yeni hegemonik düzenin ABD nezdinde tahsis edilebilmesi için iki güçten birinin ABD saflarında yer alması zaruridir. Ancak bu politikanın

⁴⁹⁷ S. Mahmud Ali, **US-China Cold War Collaboration 1971-1989**, Routledge, New York, 2005, s.17

⁴⁹⁸ Hal Brands, **What Good Is Grand Strategy? Power And Purpose In American Statecraft From Harry S. Truman To George W. Bush**, Cornell University Press, Ithaca and London, 2014, s.64

mimarı olan kişiler; Nixon ve Kissinger'ın olası bir Çin açılımı ile ilgili görüşlerinin arasında farklılıklar olduğu da görülmektedir.

Nixon, ABD'nin Çin'i tanımamazlık politikasının ortadan kalkması ve ABD'nin bir dizi farklı kalemde Çin'e yönelik adımlar atmasının, ABD'nin mevcut Vietnam politikaları için de faydalı olduğunu düşünmektedir. Nixon'a göre; Çin açılımı yapılarak Sovyetler Birliği'ni Vietnam konusunda ABD'ye yardıma zorlamak mümkün görünmektedir. Vietnam Sovyetler Birliği için, stratejik açıdan kritik durumda olan üçüncü dünyayı kontrol etme savaşında ABD'ye karşı kazanılmış son derece önemli bir kale olarak görülmektedir. ABD'nin Vietnam'dan aldığı zarar, yalnızca iç siyasette onu güçsüz bırakmayacak, aynı zamanda Asya-Afrika coğrafyasında hatta Ortadoğu'da ABD güvenilirliğini sarsacak; soğuk savaşta ise Sovyet psikolojisini güçlendirecektir. Vietnam'daki yenilgi ile ABD sürgüne çekilirken, dünya ise bir dizi totaliter fetihe sahne olacaktır.⁴⁹⁹ Bu nedenle Başkan Nixon, 800 milyon Çinli'nin izolasyonunun sona erdirilmesinin, barışa yönelik büyük bir tehdidi ortadan kaldırdığına inanma eğilimindedir. Oysa Kissinger, ABD marifetiyle dış politikada aktif bir hal alan Çin'in, ABD politikalarını farklı yönlerden geliştirmesine mal olacağını ve tüm uluslararası ilişkileri değiştirerek, daha karmaşık bir bağlama getireceğini ifade etmektedir. Kissinger'a göre Çin açılımı ile ABD, ilişkilerine diplomatik bir yeni ayar yapmak zorunda kalacaktır.⁵⁰⁰ Nixon uzun vadede, Çin'i dünya topluluğuna geri almayı hedeflemekte, ancak bu hedefi gerçekleştirirken, dünya komünist devriminin bir merkez üssü olarak değil, büyük ve ilerleyen bir ulus olarak Çin'i görmektedir. Kissinger ise, Çin'in Sovyetler ile yaşadığı siyasi ayrılığın ve bu ayrılığın yarattığı çatlağın zamanla derinleşerek, Çin'in saldırgan hale gelebileceğinden duyduğu kaygıyı ifade etmiştir. Kissinger'a göre Washington, Pekin ve Moskova arasındaki bir üçgen ilişki kurulmalı, her iki aktöre yönelik ABD seçenekleri arttıkça, uzlaşma olanakları iyileştirilmelidir. Bu nedenle Kissinger, Sovyetler'in de kapısını açık bırakma eğilimli diplomatik ilişki tarzını benimsemiş, ancak Nixon yalnızca Çin ile açılım yoluna giderek Sovyet kapısını kapatmıştır. Nixon bu görüşünü, 1960'lı yıllarda Sovyetlerin sıklıkla uyguladığı ve Çin üzerinde en geniş boyutuna ulaşan stratejik Sovyet taktikleri ile açıklamaktadır. Sovyetler sınır ötesi saldırılar yerine, hedef ülkelerdeki Komünist

⁴⁹⁹ Nixon, No more Vietnams, s.12

⁵⁰⁰ Kissinger, White House Years, s.204

hareketlere askerî malzeme göndererek ülkeleri içeriden ele geçirmeye çalışmaktadır. Nixon'ın öngörüsüne göre Mao'nun Çin'de elde ettiği zaferde, bu taktik ile mümkün olmuştur.⁵⁰¹ Bu nedenle Nixon'a göre soğuk savaş döneminde Çin'in Sovyetler ile ilişkisinin kesilmesi, ABD açısından zaruridir ve ABD-Çin diyalog yolunun açılması biran önce gerçekleştirilmelidir.

Nixon diyaloga verdiği önem neticesinde birçok farklı yoldan Çin yetkililerine ulaşmayı denemiştir. ABD ateşesi Vernon Walters'da Nixon yönlendirmesi neticesinde, Çin ile 1969 yılında iletişim kurabilmiş, ancak Çinliler bu dönem ABD'nin diyalog girişimlerine sıcak bakmamışlardır. Walters'ın Çin Dışişleri ile olan mesajlaşmaları esnasında, gönderilen mesajların Nixon ya da Kissinger tarafından imzalanmadığı da görülmektedir. Walters imzasız gönderilen mesajları yazılı olarak değil, sözlü olarak iletmiştir. Çin hükümetinin Walters'ı cevapsız bırakması üzerine ise ABD sırasıyla; önce Hollanda Hükümeti'ni devreye almış, ardından Paris Hükümeti ile iletişim kanallarını açmaya çalışmıştır.⁵⁰² Ancak Paris'ten de olumlu cevap alınamamıştır. Bu nedenle Nixon, 23 Şubat'ta sekiz günlük bir Avrupa ziyareti için Washington'dan ayrılmıştır. Bu Avrupa gezisi Nixon'ın Başkan olarak gerçekleştirdiği ilk yurtdışı gezisi olma özelliğine sahiptir. Ancak Nixon gezinin amacını ABD-Avrupa ilişkilerinin yeni ABD Başkanlığı döneminde görüşülmesinden ziyade “potansiyel düşmanlarımızla müzakere etmeden önce müttefiklerimizle istişare edeceğimiz ilkesini oluşturulmasını istedim” olarak ifade etmiştir.⁵⁰³ Nixon gezinin merkezine Paris ve dönemin Başkanı Charles DeGaulle'u almış, DeGaulle'ün Çin ile ABD arasında, eski Vietnam sömürgecisi olarak bir ilişki kurma yolunu tercih etmiştir. Ancak DeGaulle kanalından arzu edilen netice alınamamıştır.

Nixon-DeGaulle görüşmesi, Kissinger'ın yürüttüğü gizli diplomasi ile desteklendiği görülmektedir. Nixon Devlet Başkanı statüsünde görüşmelere devam ederken, Kissinger bürokratik kanallardan girişimlerini sürdürmüştür. Nixon'ın Paris ziyareti esnasında Kissinger, dönemin Kabine Üyesi Jean Sainteny ile irtibata geçmiştir. Sainteny'den ABD adına olası diyalog kanalının açılabilmesi için aracı

⁵⁰¹ Nixon, No More Vietnams, s. 48

⁵⁰² The National Security Archive, “Kissinger to Nixon, "Contact with the Chinese," circa 12 September 1970, with excerpt from "Daily Brief" attached, Top Secret/Sensitive/Exclusively Eyes Only”, 09.12.1970, <https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB66/ch-01.pdf>, (26.01.2022)

⁵⁰³ Nixon, RN: The Memoirs, s.416

olması istenmiştir. Sainteny'nin Çin'in Paris Büyükelçisi Huang Chen ile sıklıkla görüştüğü ABD kayıtlarında yer almasına rağmen, bu teklif karşısında Sainteny'nin dil problemini öne sürdüğü ve sağlıklı bir görüşmenin sağlanabilmesi için Çince konuşan bir bürokrata ihtiyaç duyduğunu ifade ettiği Amerikan Hükümet kayıtlarına geçmiştir.⁵⁰⁴ Nixon ise anılarında, Charles André Joseph Marie DeGaulle ile Şubat 1969'da yaptıkları görüşmenin detaylarını vermiş, ancak görüşmeler esnasında Fransız Başkanın, Nixon'ın Çin açılımı politikasına resmi kanaldan destek verdiği ancak, diplomatik görüşmelerin gizli kanaldan başlatılabilmesi için ABD'ye destek vermediği bilinmektedir.⁵⁰⁵

1969 yılında Nixon ve Hükümeti yalnızca Fransız delegesi tarafından bekledikleri desteği alamamakla kalmamış, aynı zamanda ABD içerisinde yaşanan kaotik atmosfer de şiddetini arttırmıştır. 1969 kışı ve baharı boyunca bir dizi üniversite kampüsünde ciddi ayaklanmalar ve kargaşalar ortaya çıkmıştır. Berkeley Üniversitesi'ndeki öğrenciler özerk bir Etnik Araştırmalar birimi talep ederek protestolar düzenlemiş, siyah öğrenciler ise Duke'deki yönetim binasını ele geçirmişlerdir. Cornell Üniversitesi'nde aynı tarihte bir öğrenci birliği düzenlemiştir. Pennsylvania Üniversitesi yönetimi, Amerikan bayraklarını indirip depoya koyarak, öğrenciler ve Vietnam savaşı protestocularıyla karşı karşıya gelmekten kaçınma yoluna gitmiştir. Nixon yaşanan olayların nedenini, Vietnam'ın gençler üzerinde yarattığı hayal kırıklığı olarak nitelemiştir.⁵⁰⁶ Üniversiteler bu dönem yalnızca Vietnam kırıklıkları ile Nixon yönetimi üzerinde baskı oluşturmaya kalkmamış, ABD'nin önde gelen üniversiteleri olası bir Çin açılımı politikası hakkında da bir baskı unsuru oluşturmuşlardır. Harvard Üniversitesi ve Massachusetts Institute of Technology Üniversitesi, ABD yönetiminin Tayvan ile olan ilişkilerini keserek, Çin'in Birleşmiş Milletler topluluğuna alınması gerektiği konusunda baskılar oluşturmuştur. Bu baskılar beraberinde 1969 yılında, ABD içinde yer alan modern triadların lobiler aracılığıyla yeniden ortaya çıkmasına ve muhafazakâr görüşleri öne sürmesine neden olmuştur. Bu muhafazakâr görüşler, Çin'in ABD ile yaklaşması

⁵⁰⁴ The National Security Archive, "Memcon, Kissinger and Jean Sainteny, 27 September 1970, Top Secret/Sensitive/Eyes Only", 27.10.1970, <https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB66/ch-02.pdf>, (26.01.2022)

⁵⁰⁵ Nixon, RN: The Memoirs, s.420-421

⁵⁰⁶ Nixon, RN: The Memoirs, s.448

neticesinde Sovyetler'den kopacağını ve bu kopuşun Çin'i bir ihanete sürükleyeceğini iddia etmektedir.⁵⁰⁷

Nixon 1969 yılında, Batılı müttefiklerden gizli diplomasi politikalarına destek alamamış, ancak gizli diplomasi yolunu terketmemiştir. Batının Çin'in kapısını açmakta verdiği yetersiz destek, Başkan'ı doğuya yöneltmiştir. Başkan Nixon, 1969 yılının 1 Ağustos'unda Pakistan'ın Lahor kentine düzenlediği ziyarette, Pakistan Başkanı Yahya Han ile temeli Çin'in diplomatik izolasyonuna son vermek olan bir görüşme yapmıştır. Nixon-Yahya görüşmesi özel olarak sınıflandırılmış ve bu görüşmeyle ilgili olarak hiçbir ABD kaydı bulunmamaktadır.⁵⁰⁸ Toplantıda görüşülen konuları Nixon; “Çin kadar büyük bir ulus izole kalırsa, Asya'nın ilerleyemeyeceği” olarak özetlemiştir. Ancak 19 Aralık 1969 tarihli Pakistan Büyükelçisi Agha Hilaly, Henry Kissinger ve Harold H.Saunders arasında gerçekleştirilen görüşme tutanakları, ABD arşivlerinde mevcuttur. Tutanaklar incelendiğinde gizli diplomasi kanalında Pakistan ile belirli bir mesafe katedildiği açıkça görülmektedir. Pakistan Hükümeti bu dönem ABD-Çin arasındaki gizli diplomatik kanalın kurulmasında önemli bir yer tutmuştur. 19 Aralık 1969 tarihli ABD belgesinde, Başkan Yahya'nın Ravalpindi şehrinde görevli Çin Komünist Büyükelçisi'ni makamına çağırdığı ve ABD'nin Komünist Çin ile ilişkilerini normalleştirmekle ilgilendiğini, bu duruma mukabil bir jest olarak da Tayvan Boğazı'nda konuşlandırılmış iki muhrip savaş gemisini geri çekmesinin söz konusu olduğu bildirilmiştir. Pakistan Başkanı bu iddialarının ABD Başkanı Richard Nixon tarafından güvence altına alındığını Çin'e iletilen mesajda hususen ekletmiştir. Dönemin Pakistan Bakanı Sher Ali, Yahya Han'ın mesajını Çin Hükümetine iletmekle görevlendirilmiştir. Ali, 13 Aralık tarihinde Çin'den gelen karşılık mesajını Yahya'ya iletmıştır. Mesaj; Çin Hükümeti'nin Pakistan'ın ikili ilişkilerdeki rolünü ve çabalarını takdir ettiklerini ve bu iyi niyetli girişim sonucunda, Çin'de esir konumunda olan iki Amerikalı'nın serbest bırakıldığı doğrultusundadır.

Kissinger'ın Nixon'ın emriyle Pakistan üzerinden yürüttüğü gizli diplomatik kanalı oldukça maksatlı bir tarihe denk getirdiği görülmektedir. Çin'e Pakistan

⁵⁰⁷ Jean A. Garrison, “Framing the National Interest in US-China Relations Building Consensus Around Rapprochement” *Asian Perspective*, Cilt:24, Sayı:3, 2000, s.103

⁵⁰⁸ Office of the Historian, “Foreign Relations of The United States, 1969–1976, Volume I, Foundations of Foreign Policy, 1969–1972 33. Editorial Note”, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v01/d33>, (01.02.2022)

üzerinden iletilen mesaj, dönemin Başkan Yardımcısı konumunda olan Chou En-Lai'nin (Çu Enlay) gerçekleştirmeyi planladığı Pakistan ziyaretinden kısa bir süre önce Çin'e iletilmiştir. Enlay'ın Pakistan ziyaretinin, Çin'de gerçekleşen Kültür Devrimi Hareketi'nin ardından gerçekleşecek ilk dış ziyaret olması hedeflenmiştir. Ziyaret Kissinger tarafından bir fırsat olarak görülmüş, ziyaret esnasında ABD adına Çin'e iletilebilecek bir metin hazırlanması direktifi verilmiştir. Hazırlanan metin, son derece kısa ve öz bir ifade ile Pakistanlılar'ın da Çinlilere yönelik olan ABD açılımını takdir ettiklerini ve ABD'nin görüşme isteklerinde son derece ciddi olduklarını ifade etmektedir. Kissinger görüşmelerin, Çinliler açısından Varşova'dan daha güvenli bir yerde veya bürokratik usulpla gizli kanallarda yapılmak isteniyorsa, Başkan Nixon'ın bunu yapmaya hazır olduğunu da net bir biçimde ifade etmiştir.⁵⁰⁹ Başkan'ın ikili görüşmeler için Varşova'dan daha güvenli bir atmosfer çağrısı ile dile getirilmek istenenin anlamını Kissinger "The White House Years", "Beyaz Saray Yılları" adlı eserinde şu şekilde betimlemektedir;

*1954 yılında Cenevre'de ABD ve Çin Halk Cumhuriyeti Konsolosluk Yetkilileri arasında ikili görüşmelere başlanmış; bunlar 1955'te Büyükelçilik düzeyine yükseltilmişti. Görüşmeler daha sonra Varşova'ya taşındı. 10 Eylül 1955'te bazı vatandaşların ülkelerine geri gönderilmesi konusunda bir anlaşmaya varıldı. Ancak hepsi bu kadardı. 1954'ten 1968'e kadar yapılan 134 toplantıda, (vatandaşların) geri dönüş anlaşması tek somut başarı olarak kaldı. 28 Mayıs 1968'de Pekin, Amerikan Başkanlık seçimlerinden sonra, Kasım ayında iki farklı tarih önererek Varşova görüşmelerini erteledi. Pekin Radyosu şu anda (Amerikalılarla) tartışılacak bir şey olmadığını ileri sürdü.*⁵¹⁰

Kissinger'ın da belirttiği üzere, ikili ilişkilerde iki ülkenin birbirine karşı takındığı tanınamazlık tavrı yalnızca Acheson raporu ile başlayan ve ABD nezdinde "Çin'in kaybı" olarak adlandırılan dönem ile tek taraflı olarak başlamamıştır. Çin Komünist Hükümeti'de ABD'nin sınırlı girişimlerini sıklıkla karşılıksız bırakmıştır. Mao'nun ABD iç siyasetinde gelişen ve kendisini avantajlı duruma getirebilecek birçok politikayı desteklediği bilinmektedir. Bu politikaların en bilineni Vietnam'dır. Çin çok kez ABD içinde gelişen ve Nixon dönemine damgasını vuran Vietnam protestolarını desteklemiştir. Bu sayede hem kendisine Asya Bölgesinde güvenilirlik

⁵⁰⁹ US Department of State Archive, "Foreign Relations, 1969-1976, Volume E-13, Documents on China, 1969-1972", 19.11.1969, <https://2001-2009.state.gov/r/pa/ho/frus/nixon/e13/72406.htm>, (04.02.2022)

⁵¹⁰ Kissinger, The White House Years, s.206

ve kredi kazandırmış, hem de ABD politikalarını itibasızlaştırma yoluna gitmiştir. Mao bu dönem, “*kapitalist ülkelerde öğrenciler genellikle direniş yapmazlar, Ama artık gökyüzünün altındaki her yerde büyük bir kaos var*” açıklamaları ile gündeme gelmiştir. Bu açıklamalar Kissinger’ın yorumlamasına göre; Vietnam’da ki Amerikan askerlerinin moralsizliğini sürdürebilmesi ve öğrenci direnişleri ile Nixon siyasi iradesinin çöküşünü hedeflemektedir. Bu sayede Sovyetler baskın bir dünya gücü olarak ortaya çıkabilecektir.⁵¹¹

Kissinger’ın Nixon tarafından gizli diplomasiyi yönetebilmesi için ABD’ye büyük avantaj sağlayan Pakistan’ın yanında, Kissinger’ın diplomatik girişimlerinin karşılığını alabilmesinin yolunu açan önemli bir diğer olay ise; Sovyetler’in 21 Ağustos 1968 tarihli Çek işgali olduğu görülmektedir. Kissinger bu işgali üçgen diplomasisinde Çin-Sovyet ilişkileri açısından “değişim parlıtısı” olarak nitelendirmektedir. Çin tarafı ikili ilişkilerde, Sovyetler adına 68 yılına değin “uzlaştırıcı” bir tavır içinde iken, 68-69 yılları arasında gerçekleşen Sovyet politikaları karşısında “kınayan” taraf kimliğini takınmıştır. Çin Komünist Partisi Gazetesi, Sovyetler’in Çek işgalini “Sovyet revizyonist dönemliği” ve “silahlı saldırganlık ve askerî işgal” olarak nitelendiren yayınlar yapmıştır.⁵¹² Henry Kissinger, bu dönem Çinli gazete yayınlarda kullanılan sert tonun ardında yatan nedenin, temeli 68 öncesine dayanan ve iki ülke yönetimi arasında yaşanan ideolojik farklar olduğu konusunda yorum yapmaktadır. Kissinger’a göre; Sovyetler’in Avrupa coğrafyası üzerindeki işgaller ile yürüttüğü ilerleyişi yalnızca ABD açısından değil, Çin açısından da kaygı vericidir.

Nixon yönetimi için Asya sorununu diplomasi yolu ile çözmek zaruri bir hale gelmiş, özellikle ABD içerisinde zirve noktasına ulaşan savaş karşıtlığının mevcudiyeti ve Nixon’ın Beyaz Saray’ı devralmasından kısa süre sonra Vietnam’dan çektiği 600.000 ABD askerinin varlığı, açılım politikasını geri döndürülemez bir yola sevk etmiştir.

Çin’de Mao Zedong tarafından gerçekleştirilen “Kültür Devrimi” hareketi de konu açısından ABD’ye önemli bir fırsat sunmuştur. Zedong’un sarsılan otoritesini yeniden tahsis etmek maksatlı yürütülen bu hareket, kısa zamanda aksi yönde sonuç vermiştir. Kültür Devrimi esnasında pek çok yanmış kentsel alan, rakip gruplar

⁵¹¹ Kissenger, Çin, s.264

⁵¹² Kissenger, White House Years, s.206

arasında yaygın şiddet ve kundaklama eylemi gerçekleşmiştir. Ekonomi, kalkınma ve ulus inşasını hedefleyen hareket, kısa zamanda politik bir propagandaya büründüğü görülmektedir. Bu dönem Çin’de görülen Mao Zedong’a Kültür Devrimi düşüncesine olan zorunlu bağlılık eğitim, öğretim, siyaset ve kültürü gölgede bırakmış ve tüm bu alanlarda şiddeti öne çıkarmıştır.⁵¹³ Kültür Devrimi, tek kriteri Mao’a bağlı olmak olan siyaset adamlarını öne çıkarmış ve uzmanları sahneden çekmiştir. Nixon için Çin’in bu durumu bir avantaj olarak algılanmış ve diyalog girişimlerine hizmet etmiştir.

1970’li yılların başlarında Mao’nun Çin’e karşı değişen Sovyet politikasını eleştirdiği ve sınır bölgelerinde artan şiddetli çatışmalar neticesinde ilişki biçiminin değiştiği görülmektedir. Mao’nun Sovyetler’e karşı ABD politikasına yakınlık duyduğu bir dönemin başlangıcına gelindiği görülmektedir. Zedong bu dönem, Nixon ile Sovyet yayılcılığı konusundaki endişeleri paylaşmış ve Çin’in Sovyetler’in bir sonraki hedefi olabileceği ihtimali dile getirilmeye başlanmıştır. Mao’nun bu dönem, Moskova’nın mevcut düzen içinde izlediği doktrine meydan okuduğu da görülmektedir.

Sovyetlerin ise bu gibi çıkışlara askerî müdahale ile karşılık veren bir devlet olduğu bilinmektedir. Sovyetlerin Mao çıkışı nedeniyle uygulayacağı strateji 1968 Brejnev Doktrini’ni uygulamaya almaktır. Brejnev Doktrini, ağırlıkla Orta ve Doğu Avrupa’daki Sovyet Bloğu üzerinde etki göstermiş olsada, özünde Moskova için herhangi bir yer ile sınırlandırılmayacak bir politik anlayışı temsil etmektedir. Doktrin; Sovyet Bloğu’na ait herhangi bir devlet içinde sosyalist yönetime yönelik oluşacak herhangi bir tehdidin, ülkelerin hepsi için bir tehdit olduğunu ilan eden bir Sovyet politik anlayışıdır. Doktrin SSCB’nin uygun gördüğü herhangi bir uluslararası duruma uygulanabilir niteliktedir. 1968 yılındaki Çekya işgali ile “Prag Baharı” olarak adlandırılan süreci başlatan Brejnev doktriniidir. Doktrinin uygulayıcılık anlayışına göre; SSCB’nin bir ülkenin uluslararası sosyalizm için bir risk oluşturup oluşturmadığını sorgulamasına neden olan herhangi bir durum ortaya çıkarsa, askerî müdahalenin kullanılması Sovyet gözünde yalnızca haklı değil aynı

⁵¹³ Shutter, s.65

zamanda gereklidir.⁵¹⁴ Bu dönem Mao'nun Sovyetler'e karşı yaptığı çıkışlarla, Çin doktrinin uygulanabilmesi için ideal koşulları sağlamaktadır. Kremlin'in yeni sosyalist enternasyonalizm tanımını uygulamaya geçiren bu doktrin; Çin'in 70'li yılların başında, ABD açılımına sıcak bakmasının nedenlerinden biri olmuştur.

Ancak Çin Hükümeti'nin, ABD Hükümeti'ne karşı takındığı tutum, olası ikili görüşmelerin başlamasına müsaade etmeyecek bir yönde gelişmiştir. Richard Milhouse Nixon 37. ABD Başkanı seçildiği dönem, Çin'de çıkan gazeteler ve hükümet söylemleri Nixon'ın açılım politikasını gerçekleştirebilmesinin önünü tıkayan söylemler ile bezelidir. Çin Hükümeti'ne bağlı olarak yayın yapan basın organları Nixon'ın seçimi ile ilgili; “tekelci burjuva kliği” ya da “Amerikan emperyalizminin dünyada saldırganlık ve yayılmayı sürdürmeye yönelik emellerini gerçekleştirecek yeni kukla” söylemleri ile yayınlanmıştır. Çinli yetkililer bu dönem ABD içindeki Vietnam protestolarını da sıklıkla kullanmışlar ve “emperyalizmin krizlerle kuşatılmış olduğunu”, ABD'nin bir “ölüm yatağında” yattığını iddia eden makaleler yayınlamışlardır. Nixon'ı direk hedef alan en çarpıcı Çin söylemi ise; “bir ayağı mezarda olan bir adam, cenneti hayal ederek kendini teselli etmeye çalışıyor. Bu, ölmekte olan bir sınıfın yanılsaması ve kıvrınmasıdır.” sözleri ile ifade edilmiştir.⁵¹⁵ Ancak arka planda devam eden gizli diplomasi hareketi gerek ABD için, gerekse de Çin için ön planda cereyan eden tablodan farklı bir minvalde ilerlemiştir.

15 Mayıs 1969 tarihli ABD hükümet tutanakları, Henry Kissinger'ın Çin ile ilgili izlenecek politikanın temelini ve bu politikanın felsefesini açıklayan ifadeler ile doludur. Kissinger; “Çin'den uzun vadede ne istiyoruz?” sorusunu şu ifadeler ile açıklamıştır;

Etrafı zayıf devletlerle çevrili 700 milyonluk bir ulusun izlediği politika ne olursa olsun bir güvenlik tehdidi olabilir. Ülkeler saldırganlarsa, bunun nedeni liderleridir ve bu nedenle liderliğin fikrini değiştirmelisiniz. Çin'le olan sorunlarımızdan hangisi Çin'in büyüklüğünden ve durumundan, hangileri liderliğinden kaynaklanıyor? Bu tür sorular sormak, Çin liderliğini nasıl etkileyebileceğimiz konusunda bize bilgi verebilir. Çin'in genişlemek için minimum fiziksel teşvike sahip olması için bir durum yaratmalıyız. Mesele,

⁵¹⁴ Matthew J. Ouimet, “Socialist Internationalism and National Interest”, **The Rise and Fall of the Brezhnev Doctrine in Soviet Foreign Policy**, (ED. John Lewis Gaddis), The University of North Carolina Press, Chapel Hill and London, 2003, s.98

⁵¹⁵ Kissinger, The White House Years, s.209

*Çinlilerin bunu bizimle düşmanca bir düşman ilişkisini veya büyük güçler arasında daha normal bir rekabetçi ilişkiyi yansıtacak şekilde nasıl yapacakları. Çinlileri düşmanlıktan ve çatışma tehlikesinden elimizden geldiğince uzaklaştırmaya çalışmalıyız.*⁵¹⁶

26 Haziran 1969 tarihinde ise Kissinger, Nixon'ın talimatıyla Çin ile karşılıklı ticaret anlaşmalarının hangi düzlemde şekillenebileceği üzerine çalışmalara başlamıştır. Başkan Nixon ikili ilişkilerin tarihinde “Relaxation of Economic Controls Against China”, “Çin’e Karşı Ekonomik Kontrollerin Gevşemesi” olarak bilinen 26 Haziran kararını imzalamış ve henüz resmi açılım yapılmadan, ABD sermayesinin Çin’e girişinin yolunu açmıştır. Literatüre “26 Haziran Kararı” olarak geçen bu yönerge ile ilerleyen süreçte Çin’e giriş yapması muhtemel kişilerin, Çin ile olan ticari ilişkileri düzenlenmeye çalışılmıştır.⁵¹⁷

Alınan kararlar, Başkan'ın gizli diplomasi tahammülleri ile yürüttüğü açılım politikasının birer habercisi görevini görmüştür. Ancak Washington, Nixon-Kissinger gizli diplomasisinden haberdar olmadığı için, maddeleri bir dış politika uygulaması olarak algılamış ve muhafazakâr senatörlerin oylaması ile üçüncü madde olan tahıl ithalatına red oyu verilmiştir. Nixon red edilen maddeye rağmen, ABD halkı nezdinde büyük ses getireceğine inandığı kararları açıklamadan hemen önce yaşanan trajik bir olay, resmi açıklamanın belirlenen tarihten farklı bir tarihe atılmasına neden olmuştur.

16 Temmuz tarihinde, Hong Kong açıklarında iki Amerikalı denizciye ait bir yat alabora olmuş, mürettebat Çin açıklarına sürüklenmiştir. Çinliler tarafından yakalanan mürettebat, Çin Halk Cumhuriyeti tarafından esir alınmıştır. Kissinger açıklama öncesi yaşanan bu olayın, ABD karşıtı bir propagandaya dönüşme ihtimalini göz önünde bulundurmuş ve ABD halkına alınan kararların açıklanması ertelenmiştir. Çin ise bu dönem sessizliğini korumuştur. Nixon, 21 Temmuz’da yaptığı bir basın açıklamasında, seyahat ve ticaret alanlarında iki ülke arasında kolaylık sağlamaya yönelik çalışmaların sürdürüldüğünü ilan etmiştir. Çin Hükümeti ilan karşısında herhangi bir açıklama yapmamış, 24 Temmuz tarihinde ise iki Amerikalı denizciyi sessizce serbest bırakmıştır.

⁵¹⁶ Office of the Historian, “13. Minutes of the Senior Review Group Meeting”, 15.05.1969, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v17/d13>, (19.02.2022)

⁵¹⁷ National Archives, “National Security Decision Memorandum 17”, 26.10.1969, https://www.nixonlibrary.gov/sites/default/files/virtualibrary/documents/nsdm/nsdm_017.pdf, (16.06.2022)

1969 yılında, ABD gizli diplomasi hareketine ait son girişimin Romanya ile gerçekleştiği görülmektedir. Nixon 2-3 Ağustos tarihinde Nikolay Çavuşesku'yu bizzat ziyaret etmiş ve Romanya'nın yürütülen Çin diplomasisi için aracı olması istenmiştir. Nixon Romanya kanalını devreye koyarak, Çinlilerin ABD ile komünist araçlar vasıtasıyla anlaşmayı tercih edebileceğini düşünmüştür. Nixon-Çavuşesku görüşmesi esnasında ABD Başkanı; Komünist Çin ile bir tür yakınlaşmaya varılana kadar Sovyetlerle herhangi bir gerçek yumuşamanın sağlanabileceğinden şüpheli olduğunu açıkça ifade etmiştir. Nixon'a göre; 800 milyon insan izole kalırsa, Çin yirmi yıl içinde dünya barışı için ciddi bir tehdit oluşturabilir.⁵¹⁸ Ancak Nixon'ın Romanya girişiminin de sonuçsuz kaldığı görülmektedir. Romanya Nixon'ın mesajını Çin'e iletmış, fakat Çin'den mesaja dair bir karşılık alınamamıştır. Kissinger bu dönem Nixon'ın Romanya politikasını komünistlere karşı, komünist araçlar kullanmak nedeniyle eleştirmiş ve Romanya'nın Sovyetler tarafından nüfus edilmiş bir ülke görünümü çizdiği için karşılık alınamadığını ima etmiştir.⁵¹⁹

1969 yılı ABD-Çin ilişkileri açısından bir dönüm noktası olarak görülmektedir. Olayların yılın başından itibaren devreye alınan gizli diplomasinin yürütülmesi kararı açısından değil, aynı zamanda yılın sonuna doğru Kongre'nin ve Washington idaresinin ortaya koyduğu tüm iradeye rağmen, Başkan'ın Ağustos ayında beklenmeyen açıklamayı yapmasına değin bir dizi yoğun temas ile ilerlediği görülmektedir.

Richard Nixon, 14 Ağustos 1969 yılında düzenlenen "Millî Güvenlik Kurulu" toplantısında katılımcılara resmen; Sovyetler Birliği'nin Çin ile kıyaslandığında daha az saldırgan bir yapıya sahip olduğunu, Sovyetler'in ABD'nin çıkarlarına aykırı olduğunu, ancak Çin'in olmadığını ifade etmiştir.⁵²⁰ Başkan'ın ifadeleri, Çin'in bir Çin-Sovyet savaşında parçalanmasına izin vermeyeceği ve uzun süredir ABD düşmanı bir komünist ülkenin hayatta kalmasında, stratejik bir ABD çıkarı olduğunu resmen kabine önünde ifade etmektedir. Nixon'ı kabine önünde açıklamaya yapmaya iten nedenlerden en önemlisi, Çin'in sınırında gittikçe artan Çin-Sovyet çatışmalarının seviyesidir. Çin'deki Mao yönetiminin çatışmaları destek almadan

⁵¹⁸ Nixon, RN: The Memoirs, s.321

⁵¹⁹ Kissenger, The White House Years, s.222

⁵²⁰ Office of the Historian, "62. Editorial Note", <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v34/d62>, (16.06.2022)

bastırmak konusunda yetersiz kalmaktadır. Nixon'ın Çin'in Sovyetler eksenine girerek Amerika'nın gelecekteki üstünlüğüne ilişkin korkuları, ABD'nin Pekin ile uzlaşması fikrine katkı sağlamıştır. Nixon bu dönem açılım siyasetini ABD parlamentosuna sunarken sert bir üslup belirlemiş ve oldukça keskin hatlar ile çizilmiş bir dizi maddeyi ifade etme yolunu seçmiştir. Nixon'a göre karşılıklı yakınlaşmanın çerçevesini belirleyecek olan bir dizi madde mevcuttur ve yakınlaşma her iki taraf için aşağıdaki maddeler benimsenerek gerçekleştirilmesi gereken bir politikayı temsil etmektedir. Nixon'a göre; her iki ülkeyi de kapsayan mevcut durum 1969 itibarıyla, en doğru ifade biçimi ile şu şekilde açıklanmaktadır;

- Biz ideolojik düşmanlarız ve öyle kalacağız,
- Biz siyasi ve askerî rakipleriz ve her ikisi de diğerinin, her iki alandaki ilerlemesine kayıtsız kalamaz,
- Her birimiz, birlikteliğine değer verdiğimiz ve Sovyet-Amerikan ilişkilerinde bir gelişme için fedakârlık yapmaya hazır olmayan bir grup ülkenin başındayız,
- Her birimiz, diğerinin gücünde gizli olan tehdidi karşılamak için yaratılmış ve tasarlanmış müthiş bir nükleer güce sahibiz,
- İkimiz de küresel politikalar yürütüyoruz. Sağduyu kullanılmadığı takdirde bu durum, ilişkilerimizde yeni gerilimler ve çatışma alanları yaratabilir,
- Her iki halkımız da neredeyse yarım asırlık keskin düşmanlığın son derece bilincindedir.⁵²¹

Nixon bu ifadeler ile ABD'nin yalnızca öngördüğü açılım politikasının ana hatlarını belirlemekle kalmamış, aynı zamanda ABD'nin Çin siyasetinin kırmızı hatlarını da çekmiştir. Bu açıklamalar temelinde oluşturulan siyasi görüş, ilerleyen zamanlarda da sıklıkla tekrarlanmıştır. Richard Nixon tarafından kaleme alınan, 18 Şubat 1970 tarihli kongre raporu, ABD kongresine bu mesajları birkez daha hatırlatmakla kalmamış, aynı zamanda bu kararlar doğrultusunda çizilen politik anlayışın Sovyetleri hedef almadığı, Çin'in Sovyetler'e karşı oynanacak bir kart olmadığının üzerinde durulmuştur. Ancak aynı rapor, komünist eylemleri etki altında

⁵²¹ S. Mahmud Ali, s.43

tutmak için en pratik yolları aramak gerektiğinin de altını çizmektedir.⁵²² Çin bu açıdan ABD çıkarları için en uygun hale, en kısa zamanda getirilmesi ve ABD çıkarlarına uygun davranan bir aktör olarak, yeniden politik şekillendirilmesinin tamamlanması gereken bir alan olarak görülmüştür. Açılım siyaseti büyük ölçüde bu bakışa hizmet eden bir politik girişimdir. Bu siyasetle ABD için bir tehdit unsuru olarak tanımlanan komünizm, anlayışın en saf yaşandığı, en geniş alandan başlamak suretiyle bir revizyona alınacaktır ya da sürekli kontrol altında tutulacak bir şekle büründürülecektir. Bu politik tutumun arkasında Nixon-Kissinger ikilisine ait olan politik görüşün oldukça etkili olduğu da görülmektedir. İkili ABD’ye realist politika anlayışı açısından yaklaşmış ve özellikle Kissinger, olası bir güçler dengesi politikasına eleştirel bir tavır ile yaklaşmaktadır. Kissinger’a göre; yalnızca büyük güçlerin taktiksel avantajlara sahip olması ve bu avantajlarının sonucunda elde edilen güçlerin, bir denge yaratabilmesi mümkündür. Kissinger ulusal çıkarların hem uluslararası ilişkileri, hem de ABD dış politikasını yönetmesi gerektiğine inanmaktadır. “ABD” ve “küresel çıkar” sözcükleri Nixon içinde birer altın değerinde olmuş ve Başkan, Amerikan karar vericilerinin öncelikle ulusun çıkarlarını ve hedeflerini açıkça tanımlamaları gerektiğini, ardından yeteneklerini ve taahhütlerini bu çıkarlar ve hedeflerle eşleştirerek, olgun bir dış politika anlayışına ulaşmaları gerektiğini ifade etmiştir.⁵²³

1969 yılı boyunca yaşanan ikili ilişkiler gizli diplomasi ile başlamış, Nixon-Kissinger ikilisi gizli diplomasi ilkelerini defalarca yeniden ısıtarak, önce ABD Ulusal Güvenlik Uzmanları ile sonraki süreçte ise Ulusal Güvenlik Konseyinde dile getirerek, senatonun Çin açılımı politikasına olan karşıtlığını hafifletme yoluna gitmiştir. Ancak yaşanan sürece damgasını vuran 69 yılının önemli son olayı, 25 Temmuz 1969 tarihinde Nixon’ın Guam’da yaptığı basın toplantısında dile getirilmiştir.

Nixon Guam konuşmasında ifade ettiği ve tarihte Nixon Doktrini olarak bilinen anlayış kendi kaleminden; “gelecekte bir üçüncü dünya çatışmasına büyük bir güç müdahale etmedikçe, ABD’nin muharip güçlerini devreye sokmaması

⁵²² Richard Nixon, **US Foreign Policy For The 1970’s A New Strategy For Peace**, U.S. Government Printing Office, Washington, 1970, s.140-142

⁵²³ Office of the Historian, “Summary Foreign Relations of the United States, 1969-1976, Volume I Foundations of Foreign Policy, 1969-1972”, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v01/summary>, (20.02.2022)

gerektiğini” belirtmektedir. Nixon’a göre; hedef alınan ülkelere, Sovyet Bloğu tarafından isyancılara sağlanan miktarda eşit askerî ve ekonomik yardım sağlamalı, ancak saldırı altındaki ülke kendi savunması için asker sağlama sorumluluğuna sahip olmalıdır. Nixon Doktrini;

*Bir ülke, bir isyanı yenmek için yeterince eğitilmiş ve silahlı olduktan sonra hala savaşma ve kazanma iradesine ve yeteneğine sahip değilse, onlar için savaşmamız en iyi ihtimalle yalnızca geçici bir başarı sağlayacaktır. Biz gittikten sonra düşman ele geçirecektir. Vietnam’da yaptığımız hatayı bir daha asla yapmamalıyız.*⁵²⁴

sözleri ile özetlemiştir. Nixon Doktrini özellikle Vietnam savaşını hedeflemektedir. Bu metodla, ABD’nin Vietnam’da müttefikler ile birlikte savaşması yerine; onlara askerî eğitim verip, gerekli yardımları sağlayıp, askerî varlığını tedricen azaltıp, sonunda Vietnam’dan tamamen çıkmayı hedeflemektedir. Ancak doktrinin kapsamı uygulamada, yalnızca Vietnam’daki ABD varlığını hedeflememiş, ABD-Çin ilişkilerine de etki etmiştir. 1969’da ilan edilen Nixon Doktrini’ne göre, ABD yalnızca Vietnamı değil, Çin’i de Asya’da hapis tutma yönündeki politikasından vazgeçmeye başlamıştır. Bu durum beraberinde Nixon’ın tasarladığı Çin açılımı politikasını da meşru kılmak için bir avantaj sağlamaktadır. Amerikan hükümeti, 20 yılı aşkın süredir tanımadığı bir ülke ile açılım sürecini başlatmaya hazır hale getirilmek istenmiştir. Nixon ilişkilerin normalleştirilmesi ya da açılım siyaseti tanımlamaları yerine, siyasi terminolojide İngilizce ifadesiyle “rapprochement”, Türkçe ifadesi ile de “yakınlaşma” ya da “uzlaşma” olarak bilinen tanımı, ikili ilişkilerin bir ifadesi olarak doktrinin açıklanmasından sonra kullanmaya başlamıştır.

Doktrinin Çin’e uygulanması ile başlayan süreç, Çin’in Mao sonrası dönemde eski müttefik Sovyetler yerine, yeni Batılı müttefiklerden teknik ve mali yardım almasını ve Batı pazarlarına erişimin önemini de vurgulamıştır.⁵²⁵ ABD-Çin yakınlaşması, Çin tarafında ihtiyaç duyulan ekonomik modernleşme ile

⁵²⁴ Nixon, No More Vietnams, s.180

⁵²⁵ Public Papers of the Presidents of the United States, “Richard Nixon: 1969: Containing the Public Messages, Speeches, and Statements of the President”, 03.11.1969, <https://quod.lib.umich.edu/p/ppotpus/4731731.1969.001/965?page=root;rgn=full+text;size=100;view=image;q1=Nixon+Doctrine>, (19.06.2022), s.905

tanımlanırken Batı tarafında tanım, ihtiyaç duyulan yeni pazar ve artan ekonomik güç ile tanımlanmıştır.

Yakınlaşma ya da uzlaşma politikası, temelinde Nixon-Kissinger ikilisinin soğuk savaş dönemi boyunca yürüttüğü üçgen diplomasisinin bir ayağı olarak da görülmektedir. ABD Hükümeti üçgen diplomasisi hakkında devlet arşivlerinde ABD, SSCB ve Çin arasındaki üçgen ilişkinin eşitsiz bir temele dayandığını açıkça ifade etmektedir. Bu ilişki biçiminde ABD nezdinde hâkim olan düşünce tarzının; ABD ve Sovyet çıkarlarının dünyanın birçok yerinde kesişiyor olması gerçekliği üzerine dayanmakta, oysa Çin ile yaşanan sorunların esas olarak yalnızca Asya Bölgesi'nde cereyan etmesidir.⁵²⁶ Nixon Hükümeti bu dönem, Pekin ve Moskova'nın dünyanın gelecekteki örgütlenmesi konusunda sahip olduğu görüşler ile ABD görüşlerinin birbiri ile ilerleyen süreçte çatışacağını ifade etmiştir. Bu çatışmanın engellenebilmesi için ise sunulan çözüm, Çin'de ya da SSCB'de köklü ve geniş kapsamlı bir değişikliğin gerçekleşmesidir. ABD Hükümeti bu değişiklikler gerçekleşene kadar, her iki devlet ile ilgili farklılıkların çözülmesini olası görmemektedir. Bu durum beraberinde, olası bir Sovyet-Çin çatışmasının senaryosunun ABD tarafından değerlendirilmesine neden olmuştur. 10 Kasım 1969 tarihli "Immediate U.S. Policy Problems In Event Of Major Sino-Soviet Hostilities", "Çin-Sovyet Husumeti Durumunda Başlıca ABD Politikası Sorunları" adlı Washington raporu, böyle bir senaryonun gerçekleşmesi durumunda, ABD'nin duruşunu ifade eden önemli bir resmi belge niteliğindedir. Yayınlanan rapor ABD'nin mevcut düzende yaşadığı bölgesel sorunların bir analizini yapmak yanında, mevcut süregelen tüm ABD Asya politikalarını da rafa kaldırmaktadır. Raporun 8. Maddesi olası bir Sovyet-Çin çatışmasında, Vietnam'da varlık gösteren tüm ABD unsurlarının geri çekilmesi ifadesini kapsarken, 11. Madde; Hong Kong limanları üzerinden Çin ile olan ticaretin devam ettirilmesi gerektiğini yazmaktadır. Aynı raporun 13. Maddesi ise, ABD'nin yürüttüğü üçgen diplomasisinin tahammüllerinin aksine, tarafsızlık ilkesini benimseyeceğini ifade etmektedir.⁵²⁷ Bu raporun Nixon yönetimi zamanında kurulan "Policy Planning Staff", "Politika Planlama Ekibi"

⁵²⁶ Department of State, **Foreign Relations of the United States Volume XVII China 1969–1972**, United States Government Printing Office, Washington, 2006, s.165

⁵²⁷ The Department of State's Policy Planning Staff, **Immediate U.S. Policy Problems In Event Of Major Sino-Soviet Hostilities**, 10.11.1969, Washington, s.173

tarafından kaleme alındığı bilinmektedir. Rapor temelde Mart 1969'da Çin ve Sovyetler arasında yaşanan sınır çatışmalarına karşı bir ABD hazırlık planı görevi görmektedir. Sınır çatışmaları bu dönem iki komünist gücü genel bir savaşın eşiğine getirmiş, Sovyet liderleri nükleer silah kullanmayı düşündüklerini bildirmiştir.⁵²⁸

Ancak sınır çatışmalarının, Çin'in ABD'ye karşı yaklaşmasını sağlayan bir dizi olayın yaşanmasını da beraberinde getirdiği görülmektedir. Artan çatışmalar neticesinde, Çin bu dönem, Varşova'da ABD ile yeniden ortak görüşmelerin başlatılması konusunda müzakerelere başlamıştır. Ocak 1969 yılında ise Mao'nun onayı ile Çin gazeteleri Richard Nixon'ın Başkanlık Konuşması'nı Çin gazetelerinde yayınlama kararı almışlardır. Kissinger "Çin" kitabında konuşmanın yayınlanması ile ilgili, Çin'in devrim veya savaş arasında yaşadığı ikilimleri göstermiş, Mao'nun Sovyetler ile yaşadığı güven bunalımını, ABD'ye yaklaşmak için bir fırsat olarak değerlendirdiğini ifade etmiştir.⁵²⁹ 20 Ocak 1969 tarihli konuşmanın seçilmesi, Çin açısından oldukça maksatlı bir seçimdir. Nixon bu konuşmasında sıklıkla "değişim" temasına vurgu yapmaktadır. ABD Hükümeti'nin içeride yeni yasalar çıkartarak yapacağı değişimler konuşmanın merkezinde yer alırken, klasikleşen bir Nixon söylemi hâline gelen; ABD'nin mallar açısından zengin, ancak ruhsal açısından fakir olduğu söylemi, bu ana temayı desteklemektedir. Mao Zedong'un ABD hakkındaki söylemleri ile benzeşen ifadeler ile dolu olan Başkanlık Konuşması'nı Nixon, "Bir çatışma döneminden sonra, bir müzakere dönemine giriyoruz. Bütün uluslara bildiririm ki, bu yönetim sırasında iletişim hatlarımız açık olacaktır." ifadeleri ile sonlandırmaktadır.⁵³⁰

Çin'in Mao Zedong'un editasyonu ile Çin'de yayınladığı Nixon konuşması, ikili ilişkilerin gelişimi açısından oldukça önemli verileri sunmaktadır. İlk olarak, Nixon'ın metninde, Çin'in ABD'ye karşı kolayca kabul edebileceği ve ileriki siyasetinde kendi lehine kullanabileceği, Nixon'ın mevcut ABD toplumunu iğneleyen betimlemeleri metnin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Mao çalışmanın önceki bölümlerinde değinildiği üzere, ABD içerisinde oluşabilecek her

⁵²⁸ Chen Jian, David L. Wilson, **All Under the Heaven is Great Chaos: Beijing, the Sino-Soviet Border Clashes, and the Turn Toward Sino-American Rapprochement, 1968-69**, Woodrow Wilson International Center for Scholars, Washington D.C., 1998, s.155

⁵²⁹ Kissinger, Çin. s.265

⁵³⁰ Richard M. Nixon, **Public Papers of The Presidents of The United States**, United States Government Printing Office, Washington, 1971, s.3

türlü kaotik atmosfere destek verebileceğini açıkça ifade etmekle kalmamış, aynı zamanda ABD'nin Vietnam Savaşında, Vietnam'a açıkça desteğini de sunmuştur. Bu durum ABD-Çin arasındaki güçler dengesinin Çin'e meyiletmesini sağlamakla beraber, Mao'nun ülke içinde kullanacağı propagandanın da önemli bir parçasını oluşturmaktadır.

Bir diğer neden ise; metnin yayınlanmasıyla aynı döneme rastlayan Sovyetler'in Çekoslovakya'yı işgali durumudur. Çek işgali, Zedong tarafından genel bir savaşın başlangıcı olarak da yorumlanmıştır. Mao'nun dönem itibariyle Sovyet devrimleri ve devrimlerin niteliği ile ilgili yaşadığı karmaşa, ABD'ye yakınlaşma düşüncesinin önemli bir bileşenini oluşturmaktadır.

Mao'nun motivasyonunu oluşturan bir başka neden; Nixon'ın konuşmasında maksalı olarak kullandığı, ancak Çin'i direk hedef almadığı halde Çin'in kendine de bir pay çıkardığı müzakere dönemidir. Nixon İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemin başlangıcından beri, *“Bir çatışma döneminden sonra, bir müzakere dönemine giriyoruz”* ifadelerini mevcut siyasi düzenin tüm aktörlerine yönelik olarak kullanan ilk Amerikan Başkanı olmuştur. Nixon'ın tüm ulusları kapsayan sözlerinin Mao'yu olası bir ilişki için kışkırttığı ve Sovyetler'e karşı kullanılabilir bir karşıt duruş fikrini oluşturduğu farklı kaynaklar tarafından da telaffuz edilmektedir.⁵³¹

Mao Zedong'un Nixon'ın konuşmasını takiben, Politbüro ve ÇKP tarafından da itibar edilen dört kıdemli mareşali bir araya getirdiği ve Çin'in dış politikasını değerlendirmeleri emrini verdiği görülmektedir. Chen Yi, Ye Jianying, Xu Xiangqian ve Nie Rongzhen'den oluşan “Four Marshals Study Group”, “Dört Mareşal Çalışma Grubu” amacı; Çin'in uluslararası meselelere bakışını şekillendirecek kararları almaktır. Çalışma grubu Çin'in uluslararası güvenliğine ait konuları tartışmak ve ÇKP Merkez Komitesine önerilerini ayda iki ile üç kez sunmak için bir araya getirilmiştir.⁵³² Ekibin varlığı gizli tutulmuş ve gizlilik önergesi açısından Nixon-Kissinger ikilisinin Washington ve Pentagon gruplarından bilhassa gizleyerek yürüttüğü gizli diplomasi hareketi ile uyum sağladığı görülmektedir. Grup Mao'ya sunmak amacıyla iki önemli rapor hazırlamıştır.

⁵³¹ Jian, S.155 ya da Kissenger, Çin, s.263

⁵³² Yafeng Xia, “China's Elite Politics and Sino-American Rapprochement, January 1969–February 1972” **Journal of Cold War Studies**, Cilt:8, Sayı:4, 2006, s.5

Sunulan ilk raporda, mevcut durumun ABD'nin ilişkileri ele alış biçimi olan üçgen diplomasisine uygun olduğu görülmektedir. Rapor mevcut düzeni; İkinci Dünya Savaşı sonrası erken döneminde, Amerikan-Sovyet çatışması arasındaki mücadeleden farklı bir konuma yerleştirmiştir. Bu ifade konunun Çin tarafında da savaş koşulları açısından değil, farklı bir konumda değerlendirildiğinin görülmesi açısından önemlidir. Rapor; “öngörülebilir bir gelecekte, ABD emperyalistlerinin ve Sovyet revizyonistlerinin ortaklaşa veya ayrı ayrı Çin’e karşı geniş çaplı bir savaş başlatmasının pek olası olmadığına inanıyoruz.” ifadesini kapsamaktadır. Birinci rapor; “Düşmana karşı mücadelede, aktif savunmaya yönelik bir askerî strateji ve aktif saldırıya yönelik bir siyasi stratejiye sahip olmalıyız.” tanımlamaları ile sonlanmakta, Mao’ya diğer ülkelerdeki Büyükelçilik ve Konsolosluklar’ın güçlendirilmesi ve aktif olarak diplomatik faaliyetlerin yürütülmesi önerisi yapılmaktadır.⁵³³ Ancak rapor aynı zamanda hem Çin, hem de ABD’nin Sovyetler Birliği’ni ortak bir düşman olarak kabul ettiğini ifade etmekte, Sovyetlerin iki cepheli bir savaşa girmeye cesaret edemediklerini yazmaktadır. ABD’nin ise bu durumda ne taraf tutacak, ne de duruma müdahale edecek bir ülke durumunda olduğunu iddia edilmektedir. Mareşallere göre ABD; Çin-Sovyet anlaşmazlığına el uzatma politikası izlemektedir. Bu sayede Çin, Sovyetler ile karşı karşıya bırakılacak ve olası çatışma veya siyasi gerilimler ile birbirlerini zayıflatacaklardır.

Grubun ikinci raporu 17 Eylül 1969 yılında yayınlanmış ve ilk raporun aksine, benimsenen politikalarda belirgin değişiklikler göstermektedir. İkinci rapora göre; “Sovyet revizyonistleri, Çin’e karşı bir saldırganlık savaşı başlatmayı ve buna bağlı olarak savaş mevzilerini gerçekleştirmeyi amaçlasalar da, siyasi kaygılar nedeniyle nihai bir karara varamazlar.” Rapor ilkinin aksine Çin’e karşı açılması olağan görülen bir ABD ya da Sovyet savaşını ötelemekte ve bunun gerekçesi olarak; savaş hazırlıklarının olmaması, halkın isteksizliği, lojistik sıkıntılar ve her iki tarafın böyle bir durumda nasıl tepki verileceğinin öngörülememesidir. Mareşaller raporun merkezine;

⁵³³ Chen Yi ve diğerleri, **Report by Four Chinese Marshals, Chen Yi, Ye Jianying Xu Xiangqian, and Nie Rongzhen, to the Central Committee, A Preliminary Evaluation of the War Situation**, Wilson Center Digital Archive, 1969, s.5

ABD emperyalistlerinin görmek isteyeceği son şey, Sovyet revizyonistlerinin bir Çin-Sovyet savaşında kazanacağı bir zaferdir, çünkü bu Sovyetler'in kaynaklar ve insan gücü bakımından Amerikan imparatorluğundan daha güçlü büyük bir imparatorluk kurmasına olanak sağlayacaktır.

ifadelerini yerleştirmişlerdir. Bu ifade birinci raporda yer alan, Çin'in eğer diploması rolünü benimser ve 49 sonrası politikalarında esneklik gösterirse, oyunun Çin lehine dönebileceği konusunda sahip olduğu öngörüü de desteklemektedir. Raporun önemli bir belirleyici olarak Nixon'ın Asya Bölgesi'ne yaptığı geziyi de kapsamı dikkat çekicidir. Çinli Mareşaller, Nixon'ın gezisine sıklıkla atıf yaparak, yalnızca Nixon'ın Asya'daki varlığına destek gösterdiklerini ifade etmemekte, aynı zamanda ABD Başkanı'nın bölgedeki varlığının Sovyetleri korkuttuğunu da açıkça ifade etmektedir. Sovyet tarafı raporda, olası bir ABD-Çin ittifakından dolayı endişeli olan taraf olarak gösterilmiştir. Rapor bu iddiayı;

Sovyet revizyonistleri, onlara karşı koymak için ABD emperyalistleriyle ittifak kurabileceğimiz ihtimalinden korkuyorlar. 26 Temmuz'da, Nixon'ın Asya gezisinin ilk gününde, Sovyet revizyonistleri, Sovyet Bakanlar Kurulu'nun hükümetimize yaptığı açıklamayı aceleyle tarafımıza verdiler. Bu hareket, Sovyet revizyonistlerinin kaygısını tamamen ortaya çıkardı. Sovyet revizyonistlerinin olası Çin-Amerikan birliği konusundaki korkuları, Çin'e topyekün bir saldırı başlatmalarını zorlaştırıyor.

ifadesi ile vermektedir. Dört Mareşal'in oluşturduğu çalışma grubunun aldığı sonuçların özünde, Çin'in Sovyetler Birliği'nden gelen savaş tehdidi neticesinde, Çin'in diplomatik stratejisini ABD ile yüzleşmekten ziyade, Washington ile uzlaşma arayışına çevirme tavsiyesi yatmaktadır. Dört Mareşal Raporu ise geçen süre içinde değişen Çin stratejisini özetleyen bir kaynaktır. Sovyetler Birliği'nden gelen savaş tehdidi, Mao'nun Çin'in diplomatik stratejisini değiştirmeye itmiş, bu durum ise Nixon'ın eline beklenen fırsatı sunmuştur.

ABD'nin yarattığı tehdit algısından çıkar sağlayan önemli bir başka aktörün ise Pakistan olduğu görülmektedir. Pakistan Başkanı Yahya Han, ABD-Çin gizli diplomasinin yürütülmesinde aracı konumunda bulunmuştur. Gizliliği ortadan kaldırılan belgelerde, Çin'in olası bir yakınlaşma politikası ve ABD heyeti ile gerçekleşecek olan görüşmelerin Pakistan kanalı aracılığıyla iletildiği için ciddiye alındığı, Çu Enlay tarafından da ifade edilmiştir. Enlay, Pakistan'ın Çin'in uzun süreli bir dostu olduğunu, aynı durumun ABD içinde geçerli olduğu için Pakistan

kanalından iletilen mesajların Mao tarafından okunduğunu iletmiştir.⁵³⁴ Yahya Han'ın Çin-ABD arasında arabuluculuk çalışmasına başlamadan yaklaşık bir ay önce ABD'yi ziyaret ettiği de kaynaklarca sabittir. Nixon ile Oval Ofis'de 25 Ekim 1970 tarihinde görüşen Han'ın ABD'den yüklü miktarda yardım aldığı, ABD Hükümeti kayıtlarına yansımıştır. Han görüşme esnasında 100 milyon dolarlık maddi yardım ve B-57 tipi bir uçak ve askerî diğer yardım malzemelerini ABD'den almıştır. Nixon bu toplantı esnasında Yahya'ya direk olarak tasarladığı görüşme biçimini açmış ve Yahya'dan arabulucu olması istenmiştir.⁵³⁵

1969 yılında Richard Nixon, Kissinger ile yürüttüğü gizli diplomasiinin yanına yılın sonuna doğru, ABD Hükümeti'ni yasal çerçeveden hazırlanan yakınlaşma politikasına hazırlamak maksadıyla, bir dizi girişimi de devreye almıştır. Bu girişimler yoğunlukla, Amerikan iç politikasının içine girmiş olduğu çıkmaz kullanılarak hazırlanmış, bir dizi düşüncenin ABD siyasetine zerki ile gerçekleştirilmiştir.

Nixon 69 yılında sıklıkla ABD'nin Vietnam'da ki duruşunu gündeme getirmiş ve Çin'i bu konu ile neredeyse özdeşleştirerek yakınlaşma politikasının siyasi zeminini hazırlamıştır. Vietnam'dan kademeli olarak çekilme politikasını benimseyen Başkan, bu politika ile bölgenin güvenliğini tehlike altına atmamaya ve Çin'e bölgede olası bir etki alanı bırakmamayı hedeflemektedir. Kademeli çekilme modeli, Vietnam halkına kendi kaderini tayin etme biçimi ile sunulurken, ABD içindeki muhalif görüşte olan kişilere, Çin'e karşı bir denge siyaseti izlendiği intibasını vermektedir. Nixon çekilmeyi bifiil istemekte, ancak çekilmenin ABD'nin bölgesel konumunu ve uluslararası düzenin şekillendirilmesinde ABD rolünün korunmasını da hedeflemektedir. ABD'nin Asya Bölgesi üzerinden izlediği siyaset ile uluslararası düzene ait yeni ABD oyun kuruculuğu rolünün gerçekleşebilmesi için Çin merkezi bir role sahip olmuştur. Ancak Nixon, Çin kartını oynayarak temelde SSCB'yi hedeflemiş, Mao ise Sovyetler ile gerilen ilişkiler nedeniyle, Nixon ile aynı düzlemde buluşmuştur. Mao yakınlaşma stratejisini, Sovyetler'e karşı güçlenmek

⁵³⁴ The White House Washington, "Document 6 Kissinger to Nixon, "Chinese Communist Initiative," c. 10 December 1970, enclosing draft Note Verbal and message from Zhou Enlai, as conveyed by Hilaly, with comments by Yahya, Top Secret/Sensitive" ,10.11.1970, <https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB66/ch-06.pdf>, 03.03.2022, s.4

⁵³⁵ The White House Washington, Memcon, "Meeting Between the President and Pakistan President Yahya," 25 October 1970, Top Secret/Sensitive", 25.10.1970, <https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB66/ch-03.pdf>, 03.03.2022, s.1

için bir zorunlu strateji gibi algılamış, ancak Nixon ABD'nin küresel gücünün tahsisi ve korunması açısından konuya yaklaşmıştır. Nixon'a göre; ABD-Çin açılımı aynı zamanda Vietnam'ın açtığı yaraları saracak bir politika görevi görecektir. Çünkü Çin ile yakınlaşma olmadan yapılacak bir kademeli Vietnam çıkışı, bölgede hâkimiyet sağlayacak bir Sovyet varlığına neden olacaktır.⁵³⁶

Nixon'ın Vietnam konusunda izlediği önemli politika, ABD etkisinin bölgeye yeni kazanılan müttefik Çin aracılığıyla iletilmesidir. Mao'nunda Nixon ile aynı paralelde düşündüğü, ancak Çin eksenli bir etki alanının yaratılmasını zaruri gördüğü bilinmektedir.⁵³⁷

1969 yılında Kissinger, Nixon direktifi ile “National Security Study Memorandum 63”, “Ulusal Güvenlik Çalışması Memorandumu 63”, (NSSM 63) olarak bilinen tarihi bir talimatı yayınlarak, ABD'nin Çin'e olan meyilini resmi politikaya dökmenin ilk adımını atmıştır. NSSM 63 belgesi, Sovyetler ve Çin arasında kalan ABD resmi politkasının ibresini Sovyetlerden, Çin'e doğru çeviren belgedir. Belge resmen Sovyetleri Çin'den daha tehlikeli bir düşman olarak göstermekte ve potansiyel bir nükleer tehditin iki ülke arasında Sovyetlerden gelebilme ihtimalinin daha yüksek olduğunu ifade etmektedir. Böyle bir durumda, ABD'nin tarafsız kalacağını; ancak Çin'e yönelik olarak alınacak kararların daha ağır basacağını ifade etmektedir.⁵³⁸ Belge gerek ABD Hükümetine, gerekse de ABD Kamuoyuna, Sovyetlerin Çin'e yönelik mevcut nükleer tehlikesini işaret etmektedir. Bu durum beraberinde Nixon yönetiminin Çin'e yönelik yakınlaşma politikasının meşru bir zemine dayandırılmasını sağlamıştır. NSSM 63 ile yaratılan nükleer Sovyet tehditi, ABD Hükümeti'ni Çinli liderlere doğru meyil ettirmiş ve Nixon, uzun süredir gizli diplomasi çalışmaları ile devam ettirdiği yakınlaşma politikasını bir üst düzeye taşıyabilmiştir. Belge ile ABD Hükümeti, Çin ile olan ilişkileri resmi kanaldan hem stratejik, hem de psikolojik etkenleri göz önüne alarak değerlendirmeye başlamıştır. NSSM 63, 1970 yılının Şubat ayında Çin yakınlaşması politikasındaki ilk ciddi kamusal adımın atılmasına sebebiyet vermiştir. Nixon'ın NSSM 63 hassasiyeti gözedilerek Kongre'ye sunduğu “Dış Politika Raporu”

⁵³⁶ Nixon, No More Vietnams, s.12

⁵³⁷ Kissinger, Çin, s.272

⁵³⁸ The White House Washington, “National Security Study Memorandum 63”, 07.03.1969, https://irp.fas.org/offd-ocs/nssm-nixon/nssm_063.pdf, (05.03.2022)

sonucunda Çin Hükümeti, Varşova'da bulunan ABD Büyükelçisi Walter Stoessel'e Varşova çalışma grubunun Pekin'e taşınmasını önermiştir.⁵³⁹

1970 yılının, 1969 yılının karmaşıklığına ve diplomasideki ağırkanlılıktan tam tersi yönde ilerlediği görülmektedir. 9 Aralık tarihinde Çu Enlay, Pakistan kanalını kullanarak Nixon'ın Tayvan meselesini görüşmek üzere Çin'e davet edilebileceğini Başkan Yahya Han aracılığıyla Nixon'a iletmiştir. Bu olumlu gelişme yakınlaşma politikasını hızlandırmıştır. Ancak kaynaklar asıl sorunun, Nixon'ın ABD Hükümeti'ni politikaya ikna etmek konusunda yaşandığını göstermektedir. Nixon bu sorunu, RAND Şirketi'nin (Araştırma ve Geliştirme Şirketi) yayınlamış olduğu bir çalışma raporu ile üstesinden gelme yoluna gittiği görülmektedir. Rapor Çin sınırında Sovyet birlikleri ve Çin birlikleri arasında çıkan bir çatışmayı esas alarak, çatışmanın Çin sınırına yakın; Sovyet sınırına uzak olduğunu iddia etmiş ve Sovyetlerin asıl maksadının Çin'in nükleer tesisleri olduğunu iddia etmektedir.⁵⁴⁰ Ancak raporun gerçeği yansıtmadığı, çatışmanın, bilakis Çinliler tarafından çıkartıldığı bilinmektedir. Nixon'ın RAND'ın raporunu, Çin yakınlaşması planına uygun bir şekilde, Washington politikasına ait bir baskı aracı olarak kullandığı görülmektedir. Raporun Nixon politikası açısından olumlu sayılabilecek sonuçları olmuştur. ABD'nin Sovyetler ve Çin arasındaki ikileminde, Sovyetlerin daha tehlikeli bir düşman olarak görülmesini sağlamış, kamuoyunda varolan, nükleer tehdit korkusu boyutunu bir üst düzeye çıkartmıştır. ABD Hükümeti temsilcileri, Nixon'ın savunduğu Çin ile uzlaşma politikasına yaklaştırılmışlardır.

Mao'nun 1970 yılından itibaren, yürütülen gizli diplomasi çerçevesinde, sıklıkla ABD'ye sembolik işaretler gönderdiği görülmektedir. ABD'li gazeteci Edgar Snow aracılığıyla ABD'ye gönderilen bir tören mesajı, Çin nezdinde sembolik dilin en üst boyutlarından birini temsil etmektedir. Mao, ABD Başkanı'nın Çin'i ziyaret etme girişimini olumlu karşıladığını Snow'a verdiği bir röportaj ile sözlü biçimde ifade etmiştir. Bu sözlü mesaj pekiştirilerek, 1970 yılı Ekim ayında gerçekleştirilen askerî bir tören esnasında, Snow, töreni izlemek maksatlı olarak Mao'nun yanına oturtulmuştur⁵⁴¹ ABD'yi temsilen bölgede bulunan bir ABD'linin, Çin'i temsil eden Devlet Başkanı'nın yanında bulunması, ikili ilişkiler açısından önemli bir görsel

⁵³⁹ Nixon, RN: The Memoirs, s.615

⁵⁴⁰ Kissenger, Çin, s.274

⁵⁴¹ Nixon, RN: The Memoirs, s.616

mesajı ifade etmektedir. Ancak Snow’u bir “Pekin Propagandacısı” olarak tanımlayan ABD Hükümeti, bu kritik diplomatik mesajı görmezlikten gelmiştir. Nixon ise Mao’nun Snow’a yaptığı açıklamada, Mao’nun iki ülke arasındaki çıkmazın çözülebilmesi için gerekenin Nixon ile görüşmek olduğu mesajını aldığını ifade etmiştir. Mao açıklamasında; Nixon’ı ister sıradan bir turist, ister ise de bir Devlet Adamı kimliğiyle karşılamamanın artık mümkün olduğunu ifade etmiştir. ABD Hükümeti nezdinde okunmayan mesajlar, Çin açısından diyalog ve direk temas politikasının devreye alındığını ifade etmektedir.

ABD Hükümeti’nin görmemezlikten geldiği Çin politikası Nixon tarafından, 25 Şubat 1971 tarihinde farklı bir kanaldan yeniden gündeme getirilmiştir. Nixon’ın bu tarihe ABD Kongresi’ne ikinci kez hazırladığı “Second Annual Foreign Policy Report”, “İkinci Yıllık Dış Politika Raporu” sunulmuş, Nixon raporun önemli bir bölümünü ABD-Çin ilişkilerine ayırmıştır. Raporun Çin’i oldukça geniş bir perspektiften değerlendirdiği görülmektedir. Nixon Çin’e yalnızca resmi ilişkilerin başlatılması gereken ve ABD için bilinmeyen temsil eden bir alan olarak yaklaşmamış, aynı zamanda Çin öngörüsünü Asya Bölgesinde ekonomik hâkimiyetin sağlanabilmesi için kullanılması gereken bir aktör olarak da tanımlamıştır. Raporda Başkan Nixon, Nixon Doktrini’ni baz alarak incelediği Asya Bölgesi’nin önce artan gelirlerine vurgu yapmış, ardından Çin’e ithafen;

Çin, ekonomik yardımımızın sona ermesinden beş yıl sonra, daha az gelişmiş 23 ülke için ekonomik bir yardım kaynağı olmuştur. Bu, Asya’nın inşa etmeye yardım ettiğimiz temel üzerinde yaratıcı bir şekilde genişleme yeteneklerinin anlamlı bir kanıtıdır.

ifadelerini kullanmıştır. Rapora göre Nixon, ABD’nin gelecek Asya politikalarını üç ana kategoride değerlendirmiştir. Bunlar; güvenlik, ekonomik gelişme ve ABD’nin bölgede oynayacağı merkezi oyuncu rolüdür. ABD’yi Asya Bölgesinde merkeze alan Nixon, merkeziyetçi rolü Japonya, Sovyetler ve Çin arasında değişen çıkarları yansıtan yeni ve istikrarlı bir yapının oluşturulması olarak ifade etmiştir. Özellikle üçgen diplomasisinin ana aktörleri olan Sovyetler, Çin ve ABD’nin oynayacağı rolün değişen çıkarlara göre şekil alacağının altını çizen rapor, diğer Asya Devletleri’nin ABD merkezli siyasete göre alması gereken şekilleri net bir şekilde ifade ettiği görülmektedir. Örneğin Tayland, merkezi coğrafi konumu ve

bölgesel örgütlerin gelişmesinde önemli bir rol oynaması ile ABD'nin bölgedeki diplomasi gücü olarak tanımlanırken, Filipinler; özellikle pirincin üretilmesi ve geliştirilmesi aşamasında, bölgesel devletlere tıbbi yardım sağlamakla görevli “yeşil devrimci” ülke rolü ile tanımlanmaktadır.⁵⁴² Nixon'ın raporunun çarpıcı noktalarından biri ise; Millî Güvenlik alanında yapılan değişikliklerdir. Yeni değişiklikler ile müşteşar yardımcılığındaki pozisyonların, müşteşarlık konumuna alınması ile hedeflenenin, ABD'nin bölgesel politikalar konusunda daha geniş yetkilerce donatılmış kurumlara sahip olma projesidir. Nixon bu maksadı; “belirli kurumların, belirli coğrafi veya işlevsel alanlarda sorunları geniş bir perspektiften görerek müdahale etme” olarak raporunda açıklamaktadır. Bu durum ABD'nin kendisini merkezi konumda gördüğü, değişen Asya politikasının bir parçası olduğu söylenebilir. Raporun; “...yurtiçinde ve yurtdışında, sorumlulukları daha geniş bir şekilde dağıtmaya çalışıyoruz, böylece herkesin fikri ve enerjisi ile katkıda bulunduğu yeni ortaklıklar geliştiriyoruz” cümleleri ile sonlanması dikkat çekmektedir. Raporun yayınlanmasından 19 gün sonra, 15 Mart tarihinde ABD Dışişleri Bakanlığı, Çin Ankarası'na seyahat için Amerikan pasaportlarının kullanımına ilişkin tüm kısıtlamaların sona erdiğini duyurmuştur. Aynı zamanda Çin içinde Amerikan Doları'nın kullanımı serbest bırakılmıştır.⁵⁴³ Bu gelişme 49 sonrasında ortaya çıkan karşılıklı tanımamazlık politikasının, resmi hükümetler çerçevesinde tam olarak ortadan kalkmamasına rağmen, halklar ve ticari ilişkiler nezdinde, ortadan kaldırılma girişimini temsil etmektedir. İzleyen süreçte 6 Nisan tarihinde, Japonya Tokyo'daki Amerikan Büyükelçiliği'nden gelen bir mesaj ile Japonya'da Dünya Şampiyonası'nda yarışan bir Amerikan Masa Tenisi Takımı'nın Çin'i ziyaret etmeye davet edildiği haberi alınmıştır. İkili ilişkiler tarihinde “Pin Pong Diplomasisi” olarak bilinen bu ziyaret ile ABD-Çin heyeti ilk kez gayri resmi şekilde bir şekilde karşı karşıya gelmiştir.

Pin Pong Diplomasisi birçok ABD'li otorite tarafından Çin'in Kültür Devrimi esnasında kaybettiği diplomatik temsilinin, yeniden oluşturulması aşamasında giriştiği bir kabul çabası olarak yorumlanmıştır. Çin bu dönem küresel sistemdeki

⁵⁴² The American Presidency Project, “ Second Annual Report to the Congress on United States Foreign Policy”, 25.02.1971, <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/second-annual-report-to-the-congress-united-states-foreign-policy>, (24.03.2022)

⁵⁴³ The National Security Archive, “The White House Statement By The President”, <https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB66/ch-14.pdf>, 14.04.1971, (07.04.2022),s.1

diplomatik duruşunu yeniden tahsis çalışmalarına başlamış, Mayıs 1969'dan, 1970 yılının sonuna kadar dünyadan çektiği tüm diplomatlarını yeniden görev başına getirmiştir. Nisan 1971 yılında ABD Dışişleri Sekreteri William Rogers, Nixon'a Pekin'in altı ayda, önceki yedi yıldan daha fazla ülke tarafından tanındığını bildirmiştir.⁵⁴⁴ Çin'in girişimleri Avusturya, Lübnan, Peru, Kamerun gibi ülkeleri kapsadığı gibi; bu ülkelerde diplomatik ilişkilerin yenilenmesi, ekonomik yardım misyonlarının kurulması, İngiltere ve Japonya ile iyi ilişkiler arayışında olunmasını da kapsamıştır. Rogers'a göre; Pekin'in bu çabaları, Birleşmiş Milletler'e kabul içinde bir destek ve teşviği de amaçlamaktadır. ABD Pin Pong takımı ile Çin Pin Pong takımının Japonya'da özel bir organizasyon için buluşması ise yenilenen Çin diplomasisi için bir zirve noktasını temsil etmektedir.

Pin Pong Diplomasisi'ni izleyen dönemde ikili ilişkiler büyük bir ivme kazanmış, diplomatik girişimler, ABD-Çin ilişkileri açısından yeni bir sayfanın başlangıcını temsil etmiştir. 14 Nisan 1971 tarihinde gerçekleşen Pin Pong organizasyonundan sonra, 21 Nisan tarihinde, Çin Pakistan aracılığıyla yeni bir mesaj yayınlarak ABD'den özel bir elçinin Pekin'e davet edildiğini açıklamıştır.⁵⁴⁵ Bu mesaj Çin'in ABD'nin yetkili bir Devlet Elçisi'ni, Dışişleri Temsilcisi'ni ya da ABD Başkanı'nın kendisinin Çin'e girişine onay verdiğini açıklayan ilk belge niteliğindedir. Mesajda Pakistan Başkanı Yahya Han'ın da adının geçtiği görülmekte ve davetin kendisinin girişimi ile gerçekleştirilebildiği mesajı iletilmektedir. Mesajın bir başka önemli noktası ise daha önceki yazışmalar arasında Çin'in sıklıkla dile getirdiği Tayvan ve Çan Kay Şek konusunun bu mesajın içeriğinde yer almamasıdır. Çin bu mesajda ABD ve Çin'den başka, yalnızca arabulucu konumunda olan Pakistan Hükümeti'ni anma yoluna gitmiştir. Yahya Han ziyaretin gerçekleşeceği güne kadar ABD-Çin arası mesajların taşıyıcı konumunda bulunmuştur. Gerek ABD, gerekse de Çin tarafı gizli diplomasiinin farklı aktörlerce kullanılmamasını sağlamak maksatlı olarak Pakistan'ı ikili ilişkilerin ortasına yerleştirmiştir. Nixon'ın 10 Mayıs 1971 tarihli, Çu Enlay'a direk olarak ilettiği mesajda, Çin'in 21 Nisan tarihli mesajının kabulünün ancak Pakistan üzerinden hareket edecek bir araç ile

⁵⁴⁴ Kissenger, The White House Years, s.838

⁵⁴⁵ The National Security Archive, "Message from Zhou Enlai to Nixon, 21 April 1971, rec'd 27 April 1971, responding to Nixon's 16 December 1970 message", 27.04.1971, <https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB66/ch-17.pdf>, 08.04.2022, s.1

gerçekleştirilebileceğinin altı çizilmiştir. Çu Enlay'ın ABD yetkililerini Çin'e davet etmesinin mesajına karşılık olarak yazılan bu mesaj, ABD'nin Nixon'ın Çin'e davetinin kabul edildiğinin açıklandığı belge niteliğindedir. Nixon bu belgede; ikili ilişkilerin normalleştirilmesinin tek yolunun ancak iki başkanın bir araya gelerek çözülebileceğini ifade etmektedir. Aynı zamanda Çin'e iletilen mesaj her iki ülkeninde istediği konuyu gündeme getirme hakkı olmasının görüşmenin esasını oluşturacağının garantisi verilmiştir. Bu durum Çin'e yapılacak ziyaret öncesi Tayvan meselesini gündeme getirmekten geri adım atan Çin Hükümeti'ne iletilen direk bir mesajdır.⁵⁴⁶

2 Haziran tarihinde Çin tarafı bu kez Mao üzerinden iletilen bir mesaj ile Başkan Nixon'ın Çin'i ziyaretini resmen onaylamış ve Mao tarafından Nixon Çin'e davet edilmiştir. Ancak Nixon ilk elden ülkeye ziyaret düzenlememiştir. Başkan'ın ziyareti öncesinde Henry Kissinger ve ekibi Başkan'ın ziyaretinin içeriğini belirlemek maksatlı bir ön ziyaret gerçekleştirmiştir.

Kissinger ve ekibi⁵⁴⁷ 9 Temmuz 1971 tarihinde, arabulucu ülke görevinde olan Pakistan Hükümeti'ne ait uçak ile Pekin'e ulaşmıştır. Ekibi "Dört Mareşal Raporu"nu hazırlayanlardan biri olan Ye Jianying karşılamıştır. Jianying'in ekibi karşılamak için seçilmiş olması, Mao tarafından hazırlanan özel bir mesaj olarak görülmektedir. 49 sonrası ilk kez bir ABD'li hükümet yetkilisinin ayak bastığı an onu karşılayan profil, Çin'in ABD'ye karşı değişen politik stratejisinin bir göstergesi durumundadır. Jianying dönem itibarıyla, Çin'in en kıdemli askerî liderlerinden biridir. Ancak bu durumuna rağmen Çin anakarasında değil, Çin tarafından ayrılıkçı olarak görülen Tayvan bölgesinde yaşamaktadır. Çin iç savaşında Komünistlerin değil, Millîyetçilerin yanında yer almıştır. Çan Kay Şek ordusunda askerî birlikleri yetiştirmiş, ancak Kültür Devrimi sonrasında Mao tarafına geçmiştir. Mao'ya Sovyet tehdidi karşısında, Amerika Birleşik Devletleri ile bağlantılarını kullanmasını tavsiye eden isimlerden biridir.⁵⁴⁸ Çin tarafının ziyaret gizli tutulmasına rağmen, olası artçı etkileri önceden hesapladığı görülmekte ve Tayvan gibi hassas bir meselenin

⁵⁴⁶ The National Security Archives, "Message from Nixon to Zhou, via Hilaly, 10 May 1971", 10.05.1971, <https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB66/ch-23.pdf>, 08.04.2022, s.1

⁵⁴⁷ Henry Kissinger'in birinci Çin ziyareti esnasında; Winston Lord (Kissinger'in özel asistanı), John Holdridge (ABD Doğu Asya ve Pasifik İşleri Müsteşar Yardımcısı), Dick Smyser (Diplomat ve Tarihçi), Jack Ready (Gizli Servis Ajanı), Gary Mcleod (Gizli Servis Ajanı) Kissenger'in ekibini oluşturan isimlerdir.

⁵⁴⁸ Shutter, s.69

çözümüne yönelik, her iki tarafta yer aldıktan sonra Çin ankarasında kalmayı tercih eden bir ismin karşılamayı gerçekleştirmesi ile heyete diplomatik bir mesaj verildiği görülmektedir. Heyet Pekin’de “Eski Balık Avı Köşkü”, yeni “Devlet Konukevi” olarak hizmet veren binada konaklamıştır.

ABD Heyeti için ilk Çin ziyareti beklenen etkiyi yaratamamıştır. Nixon-Kissinger ikilisinin “Polo I”⁵⁴⁹ olarak adlandırdığı ziyaret için 48 saat ayrılmıştır. Bu süre, Çin tarafının ziyaretin gizliliği uyarınca, aynı gün ve saate Kuzey Kore Politbüro ziyaretinin de eklenmesi ile görüşmeler son derece sınırlı kalmıştır. Çin Hükümeti, ABD Hükümetini Konukevinde bekletmiş, Kuzey Kore ile olan görüşmeleri ön plana almıştır.

Ziyaret esnasında görüşmeler iki oturum hâline gerçekleştirilmiştir. Sırasıyla yedi ve altı saat süren görüşmeler esnasında; Çin tarafında Çu Enlay görüşmeleri yürütmüş ve ana konu, Sovyetlerin Çin’e yönelik olası bir askerî operasyonu ya da saldırısı olarak belirlenmiştir. Bu açıdan ilk gerçekleşen görüşmelerin tonunun, Çin tarafından güvenlik kaygıları ışığında gerçekleştirildiği görülmektedir. ABD tarafı ise, Nixon politikalarının Çin’e olası etkisi üzerinde durmayı tercih etmiştir. Başkan Nixon, Çin’in güvenliğini de kapsayacak geniş çaplı bir politikayı öngörmekte ve ABD siyasasını Çin üzerinden Vietnam’ın ötesine taşıma kaygısı ile hareket etmektedir. Çu Enlay’ın güvenlik kaygıları karşısında Kissinger, ABD gelecek politikalarını ön plana alarak, ikili ilişkilerin ilerleyen süreçte karşılıklı çıkarların korunmasına dayalı bir yapıya sahip olması gerektiğinin sıklıkla altını çizmiştir. Görüşmede, Çin için kritik öneme sahip olan konular bilhassa gündeme getirilmemiştir. 1971 yılının, Temmuz ayında gerçekleşen Polo I görüşmelerinin ilk aşamasında; taraflar çözülmesi ilk etapda mümkün görünmeyen ve süreç içinde yıllara yayılacak iki önemli meseleyi tespit etmişlerdir. Bunlardan ilki Vietnam, diğeri ise Tayvan sorunudur.

Vietnam hakkındaki Çin görüşü; gerek Kissinger’ın gerekse de Nixon’ın Pekin’de ki varlığının Hanoi’ye büyük bir darbe vurduğunu doğrultusundadır. ABD siyasetçilerinin Vietnam’ın önemli bir müttefiği olan Çin ile mutabakat sağlamaları, Vietnam yönetimi tarafından tecrit manasına gelmektedir. Her iki ülkede de varlık gösteren ABD, bir ülkeyi bombalarken, bir diğesinde -Vietnam’ın müttefik olan bir

⁵⁴⁹ Nixon anılarında Polo isminin Marco Polo’dan alındığını ifade etmektedir.

ülke de- yeni uzlaşma siyaseti gütmekte olan bir görüntü çizmektedir. Çin tarafı bu durumu, ABD'nin mevcut ekonomik konumu ve dünya siyasetinde etkisinin gittikçe azaması ile birleşik bir okuma yönetime başvurmuş ve ABD heyeti henüz Pekin'e ulaşmadan, Çu Enlay tarafından kaleme alınan sekiz maddelik bir Politbüro bildirisi ile Çin'in niyeti somutlaştırmıştır. Çu'ya göre; ABD Asya Bölgesindeki etkinliğini azaltmak yoluna gittiği için, Vietnam'dan çıkmak zorundadır ve bu nedenle Çin ile yakınlaşma stratejisi gütmektedir. Çu'nun sekiz maddelik bildirisinin özeti; ABD'nin Çin ile açacağı yeni sayfa, emperyalist yayılcılık ve hegemonizme karşı mücadelede, Asya'da olduğu kadar dünyada barışı korumak için faydalı olacak ve Çin'in güvenliğini korumak için bir fırsat sağlayacaktır. Bu fırsat beraberinde “anavatanın barışçıl yollarla birleşmesi” politikasını devreye alacaktır.⁵⁵⁰

Mevcut bildiri ikili ilişkilerin geleceğinin şekillenebilmesi için gereken maddeler kapsanırken, Çin'in Tayvan ile ilgili görüşleri de bildirinin temeline alınmıştır. Çu Enlay'ın Politbüro tarafından hazırlanan bildirisinin birinci maddesi, Nixon'ın Çin'i ziyaretinin gerçekleşebilmesi için, tüm ABD silahlı kuvvetleri ve askerî teçhizatlarının, belirli bir dönemde Tayvan ve Tayvan Boğazı bölgesinden çekilmesi önkoşulunu öne sürmektedir. Madde; “Bu prensipte önceden bir anlaşmaya varılamazsa, Nixon'ın ziyaretinin ertelenmesi mümkündür” ifadesi ile sonlanmaktadır.⁵⁵¹ Ancak Çin'in önkoşula dayandırdığı görüşmede, ABD Hükümeti Tayvan sorunu için belirli bir ajandayı izlememiş, Kissinger sorunu ilerleyen görüşmeler esnasında, Nixon ile çözülmesi gereken bir mesele olarak sunmuştur. Bu tavrın şekillenmesinde ABD'nin farklı zamanlarda konuya yaklaşımının farklılık göstermesinin etkili olduğu da görülmektedir. Örneğin 1950'ler ve 1960'lardaki Varşova Görüşmeleri döneminde Pekin, Tayvan sorununun Çin'in iç işlerinin bir parçası olduğunu iddia etmiş ve gerektiğinde çözüm için güç kullanılabileceğini belirtmiştir. ABD bu dönemlerde Çin'in açıklamalarına karşı kayıtsız kalırken, gizli diplomasi trafiğinin ilerlediği dönemde Pekin; Tayvan sorununu tartışmak için doğrudan bir Çin-Amerika görüşmesi isteyen Washington olduğu iddialarında bulunmuştur. ABD ancak 1970 sonrası dönemde, Çin ile karşılıklı müzakerelerin başlatılabilmesi için Tavyan meselesini gündeme alabileceğini; ancak görüşmelerin

⁵⁵⁰ Chen Jian, **Mao's China and the Cold War**, The University of North Carolina Press, London, 2001, s.264

⁵⁵¹ Jian, Mao's China, S264

bununla sınırlı kalmayacağını ifade etmiştir.⁵⁵² Çin ise Tayvan sorununu birinci mesele olarak gündeme getirmiştir. Kissinger Polo I görüşmeleri esnasında, Çin tarafından, ABD'nin bölgede gösterdiği askerî varlık ile sıkıştırılmaya çalışılmıştır. Kissinger bu duruma istinaden, Tayvan'daki askerî varlıkların, üçte ikisinin Asya'nın diğer bölgelerindeki faaliyetlerle ilgili olduğu ve üçte birinin Tayvan'ın savunmasıyla ilgili olduğunu öne sürerek Amerikan askerî varlığını iki farklı unsura ayırmıştır. Tayvan'ın savunması dışındaki faaliyetlerle ilgili olan ve askerî gücün üçte ikisi olan kısmın Çinhindi'deki savaşın sona ermesinden sonra çıkarılacağını ifade etmiştir. Tayvan'da Çan Kay Şek'e tahsis edilen kısmın; ancak ikili ilişkiler geliştikçe azaltılacağını ifade etmektedir. ABD tarafı askerî meseleleri ve ABD askerinin bölgedeki varlığını, ikili ilişkilerin gelişmesinde temel bir engel olarak görmemiştir. Kissinger birçok ifadesinde askerî varlık meselesini, Başkan Nixon'ın bürokrasisi ya da ABD Kongresinde henüz görüşülmemiş kişisel kararlar olarak nitelemiştir.⁵⁵³

Polo I'in ikinci gününde gerçekleşen görüşmeler esnasında Çin, Tayvan'ın olası bir bağımsızlık hareketine girmesini gündeme getirdiği görülmektedir. ABD tarafı böyle bir girişimi teşvik etmeye, desteklemeye, finanse etmeye veya başka birine teşvik vermeye çalışmayacağını açıklamıştır. Enlay'ın bu noktada olası bir ABD-Çin işbirliği sonunda Çan Kay Şek'in Tokyo veya Moskova'daki liderlerle işbirliği yapabileceğinden duyduğu endişeyi dile getirilmektedir. Enlay'ın haklı endişelerine Kissinger, Tayvan'daki herhangi bir farklı devletin askerî varlığına şiddetle karşı çıkılacağına dair güvence vermiştir.⁵⁵⁴ ABD askerî varlığının ise ikili ilişkiler kurulduktan sonra sonlandırılacağını belirtmiştir. Ancak Tayvan'daki ABD askerî varlığı 1979 yılına kadar devam ettirilmiştir. Bölgede ilk kez Aralık 1954'teki "US-Taiwan Mutual Defense Pact", "ABD-Tayvan Karşılıklı Savunma Paketi"nin imzalanmasından ve Eylül ayındaki ilk "Boğazlar Krizi"nden sonra kurulan "The United States Taiwan Defense Command", "Amerika Birleşik Devletleri Tayvan Savunma Komutanlığı" doğrudan ABD'ye bağlıdır. ABD silahlı kuvvetlerinin tüm

⁵⁵² Yukinori Komine, **Secrecy in US Foreign Policy Nixon, Kissinger and the Rapprochement with China**, Ashgate Publishing, London, s.166

⁵⁵³ Nixon Foundation, "Memcon, July 9, 1971", 07.09.1971, <https://www.nixonfoundation.org/wp-content/uploads/2019/04/Memcon-HAK-to-Zhou-Enlai-7-9-71.pdf>, 13.04.2022, s.12

⁵⁵⁴ Nixon Foundation, "Memcon, July 11, 1971", 07.11.1971, <https://www.nixonfoundation.org/wp-content/uploads/2019/04/Memcon-HAK-and-Zhou-Enlai-7-11-71.pdf>, 13.04.2022, s.10-11

kollarına ait personelden oluşmaktadır, fakat ana karargâhı Taipei’de bulunmaktadır. Kissinger’ın Enlay’a vermiş olduğu garantiye uygun olarak, 1979 yılına değin asker sayısı azaltılmış ve 79 yılında sıfırlanmıştır. Ancak 1980’den itibaren ABD’nin Taipei’de gizli askerî operasyonlarını sürdürdüğü bilinmektedir. Günümüzde 46. ABD Başkanı Joseph Robinette Biden Jr. Tayvan’daki asker sayısını yaklaşık iki kat arttırdığı bilinmektedir.⁵⁵⁵ ABD’nin Tayvan’daki askerî varlığı Polo I görüşmeleri esnasında ilk kez karşılıklı hükümetler nezdinde telaffuz edilmiş, ancak her iki hükümet tarafından da çözülmemiş bir politika olarak bırakılmıştır. Bu politikanın izlenmesi konusunda önemli bir diğer kaynak ise, 41. ABD Başkanı George H.W. Bush tarafından aktarılmaktadır. Bush Kissinger’ın Çin gizli gezisinin tarihinin değiştirilmesini Nixon’dan talep ettiği, gerekçe olarak da BM Konseyinde Çin’in temsil kabulü için yapılacak oylama tarihi ile gezinin tarihinin çakıştığını belirtmektedir. Ancak Nixon için Pekin ile yakınlaşma politikasının, Tayvan’ın BM statüsündeki Çin’i temsil hakkından daha büyük bir önceliğe sahip olduğu bildirilmiş ve Kissinger’ın programı değiştirilmeden uygulanmıştır. Bush; Tayvan’ın BM’deki Çin temsiliyet koltuğunu korumasına izin vermek için lobicilik çabalarına öncülük ettiğini, ancak Nixon politikasının Pekin uğruna Tayvan’ı feda ettiğini ifade etmektedir. 25 Ekim 1971 tarihinde düzenlenen oylama ile Tayvan’ın Çin adına sürdürdüğü BM temsilciliği, 59 oya karşı 55 oy ile Pekin’e devredilmiştir. Bush 15 ülkenin oylamada çekimser kaldığını da bildirmektedir. Bu devir ile BM Temsilciliği Çin Cumhuriyeti olarak anılan Başkent Taipei’den, Çin Halk Cumhuriyeti olarak anılan Pekin’e devredilmiştir.⁵⁵⁶ Bu durum Çin içinde de Mao iktidarını güçlendiren ve Mao’nun komünist rejimi altında olan ülkeyi kültür devriminin etkisiyle zayıflayan bir ülkeden prestijli bir dünya gücüne dönüştürmenin bir adımı olarak görülmüştür.

Temmuz 1971 tarihinde gerçekleştirilen “Polo II” görüşmelerinde ise ABD tarafı, Çinlilerin ABD kuvvetlerinin Tayvan’dan çekilmesi için belirli bir zaman çerçevesi belirlemediğini savunmuşlardır. Bu iddia sorunun ucunun açık kalmasını sağlayan bir neden olarak kullanılmıştır. Polo II esnasında ABD’de toplanan Millî

⁵⁵⁵ Jack Detsch, “Pentagon Quietly Puts More Troops in Taiwan”, 18.10.2021, <https://foreignpolicy.com/2021/11/18/pentagon-biden-troops-taiwan-china>, (13.04.2022)

⁵⁵⁶ George Bush, Victor Gold, **Looking Forward An Autobiography**, Bantam Book, New York, 1988, s.112

Güvenlik Kurulu'nun aldığı kararın Nixon'ın ziyareti esnasında Çinlilere vurgulanması gereken esas noktanın, Tayvan ile ilgili durumun ABD'nin resmi politikası değil, yalnızca niyeti olduğunun vurgulanmasıdır.⁵⁵⁷ Polo II görüşmelerinde ağırlıklı olarak, Nixon'ın Çin ziyaretinin nasıl gerçekleşeceği üzerine yoğunlaşmıştır. Bu noktada, her iki devletinde ziyaret çağrısını gerçekleştiren taraf olmak istemediği, bu durumun üçüncü taraflar karşısında bir zayıflık gösterisi olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. Bu sorun; *“Başkan Nixon'ın Çin Halk Cumhuriyeti'ni ziyaret etme konusundaki arzusundan haberdar olununca bir davetin yapıldığı ve Nixon'ın daveti memnuniyetle karşıladığı”*⁵⁵⁸ ifadesi ile tarihe geçirilmiştir. İfade 15 Temmuz tarihinde Pekin ve Los Angeles üzerinden aynı anda her iki ülkeye duyurulmuştur. Ortak açıklama, 29 Kasım 1971'de Beyaz Saray'da düzenlenen brifing esnasında, Basın Sekreteri Ronald L. Ziegler tarafından okunmuştur.⁵⁵⁹ Başkan Nixon 21 Şubat 1972 tarihinde Çin'e ulaşmıştır. Kissinger'ın Temmuz 71 ve Ekim 71 gezisi ile Nixon'ın 21 Şubat 1972 tarihli gezisi arasında kalan dönemde, 3-10 Ocak 1972 tarihleri arasında, Ulusal Güvenlik İşlerinden Sorumlu Başkan Yardımcısı General Alexander Haig Jr. Başkan Nixon'ın Çin ziyareti için son teknik düzenlemeleri yapmak üzere Çin'e gitmiştir. Ziyaretin ABD tarafında, Ulusal Güvenlik Konseyi Danışmanı Jonathan Howe ile Çin'in BM Büyükelçisi Huang Hua tarafından organize edilmesi; bir ABD politikası olan Çin'in dünya sistemine entegre edilmesi politikası açısından önemlidir. Ziyareti Çin tarafında Çu Enlay karşılamış, ancak organizasyonu Çin adına BM masası tertiplemiştir. BM masasının organizasyonu üstlenmesi BM içinde gerçekleşen Çin'in temsil durumu ile ilgili olduğu görülmektedir. Beyaz Saray, bu büyük dış politika girişiminin dünya çapında ses getirecek bir organizasyon olmasını hedeflemiş ve Alexander Haig'i bu maksatla Çin'e göndermiştir. Haig anılarında gidiş nedenini; Başkan'ın gezisi öncesi gereken fiziki düzenlemeleri yapmak ve olası kültürel yanlış anlaşılımların önüne geçmek olarak iletmiştir.⁵⁶⁰ Örneğin Haig, Nixon'ın ziyaretini tüm dünyaya canlı

⁵⁵⁷ Komine, s.168

⁵⁵⁸ Kissenger, Çin, s.320

⁵⁵⁹ Office of The Federal Register

National Archives and Records Service General Services Administration, **Public Papers of The Presidents of The United States**, United States Government Printing Office, Washington, 1972, s.1143

⁵⁶⁰ Alexander M. Haig Jr, **Inner Circles How America Changed the World a Memoir**, Warner Bros, New York, 1992, s.258

yayınlayacak olan televizyon uydu sisteminin Çin'e kurulmasından sorumludur.⁵⁶¹ Ancak ABD tarafı Haig'i yalnızca altyapı çalışmaları için göndermediği, bir başka maksadının ABD'nin Başkan Nixon ile iletmek istediği stratejik bölgesel anlayışın, Nixon'dan önce Çinli yetkililere iletilmesi olduğuda görülmektedir. Haig özellikle Sovyetlerin Çin'i çevreleme politikası ile saracağı ve dost olmayan ülkelerle çevireceği konusuna sıklıkla değinmiştir. Haig'e göre; Moskova Pekin'i etkisizleştirerek sırtını dönmek istemektedir. Çu Enlay'ın Haig'e karşı tarihi açıklaması bu dönemde yapılmıştır. Enlay, Haig'e cevaben; "Çin, bağımsızlığını ve yaşayabilirliğini sürdürmek için asla dış güçlere bağımlı olmayacak, çünkü bu onu bir koloni yapacaktır" ifadesi ile karşılık vermiştir.⁵⁶² Haig, Başkan Nixon'ın ABD'yi temsilen gerçekleştireceği resmi ziyaret öncesi, Çin'de bulunan son resmi ABD temsilcisidir.

3.5 NIXON ÇİN GEZİSİ

Başkan Nixon ve maiyeti, 17 Şubat 1972'de Washington'dan Beyaz Saray'ın bahçesinde, halka açık olarak düzenlenen bir tören ile ABD'den ayrılmış, Hawaii ve Guam'da verilen molalardan sonra, "Spirit of 76" uçağı⁵⁶³ ile 21 Şubat 1972'de yerel saatle 11.30'da Pekin havaalanına ulaşmışlardır. Ziyaret 21-28 Şubat arası sürmüştür. Devlet Başkanları nezdinde gerçekleştirilen görüşmeler yanında, ABD Heyeti Çin'in Başkenti Pekin'i kapsayan bir kültürel gezi programına da tabii olmuştur. Nixon'ın uçaktan inerek Çu Enlay tarafından karşılanması esnasında Enlay'a doğru uzatılan eli, günümüzde Amerikan Kültürü çalışmaları açısından hâlen sembolik bir hareket olarak algılanmıştır. Başkan Dwight Eisenhower'ın Dışişleri Bakanı ve dönemin önemli bir anti-komünist temsilcisi olan John Foster Dulles, 1954 yılında Cenevre'de düzenlenen konferansta Çin lideri Çu Enlay'ın elini sıkmayı reddetmiş, yine

⁵⁶¹ Haig, s.262

⁵⁶² National Security Archive, "Negotiating U.S.-Chinese Rapprochement", 22.04.2002, <https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB70/#5>, (15.04.2022)

⁵⁶³ Spirit of 76 ifadesi, ABD tarihinde ilk kez Thomas Jefferson tarafından ifade edilmiştir. ABD Bağımsızlık Bildirgesi'nde özetlenen ilkelerin, Amerika'ya ve dünyadaki diğer uluslara liderlik edeceğine dair olan anlayışı temsil etmektedir. Jefferson'a göre; baskı ve cehalet yükü altında yaşayan tüm halkların gözlerini açmaları, zalimlerin gücünü bozmaları ve eşitliğin zaferini kutlamak bu ifade mümkündür ve ifade tüm dünya için ilham kaynağıdır.

Eisenhower döneminde Başkan Yardımcısı olan Nixon bu kez Çu Enlay'ın elini sıkarak yeni bir dönemi başlatmıştır.

ABD'nin tanımamazlık ilkesi ile yaklaştığı bir ülkeye 37. Başkan'ın düzenlediği ziyaret, bölgesel ve küresel çapta bir dizi etki yarattığı görülmektedir. Nixon'ın Çin ziyareti, ABD içinde beraberinde, ciddi bir muhalefetin oluşmasını da sağlamıştır. Geziyi eleştiren kesimin Nixon'a yakınlık duyan muhafazakâr kesim olması da dikkat çekmektedir. Nixon'ın doğduğu eyalet olan Kaliforniya'dan seçilen Kongre Üyesi John Schmitz, Nixon'ın daveti kabul ederek "Başkan'ın uluslararası komünizme teslim olduğu" konusunda eleştiriler getirirken, dört dönem Alabama Valisi seçilen George Corley Wallace Nixon'ı; "Çinli Komünistlerin önünde yalvarmaya, yakarmaya ve yaltaklanmaya gidiyor" sözleri ile eleştirmiştir. Wallace geziyi, "insanların kafasını enflasyondan ve yüksek maliyetlerden uzaklaştırmak için bir oyalama taktiği" olarak betimlemiştir.⁵⁶⁴ Nixon yalnızca ABD içinden tepki almamış bölgesel aktörlerde Nixon'ın Çin'deki varlığını eleştirmişlerdir. Japonya geziyi kendilerinden habersiz gerçekleşmesinin, karşılıklı ilişkiler açısından problem yaratacağını ifade etmiştir. Başkan Japonya'ya itafen, gizli yürütülen diplomasinin tehlikeye girebileceği ile karşılık verirken, Tayvan tarafına ise ABD tarafından tanınırlık ve askeri güvence sözü verilmiştir.

Nixon'ın Çin gezisi uluslararası literatüre bir dizi yeni tanımı da kazandırdığı görülmektedir. "Nixon Paradoksu" olarak anılan tanımlama kazanımlar arasında en öne çıkan tanımlamadır. Nixon Paradoksu; bir politikacının beyan ettiği değerlere dayalı olarak, hangi politikaların uygulanmasının daha zor olacağını açıklayan bir tanımlamadır.⁵⁶⁵ Tanımlama temelini siyasi kariyerini anti-komünist hassasiyetle şekillendiren bir siyasetçi olan Nixon'ın en büyük dış politika girişimini, komünizmin merkezi konumunda olan Çin'e açılarak gerçekleştirmesi temeline dayamaktadır. Bir başka önemli tanımlama ise "Nixon in China", "Nixon Çin'de" olduğu görülmektedir.⁵⁶⁶ Tanımlama ABD siyasetinde; jeopolitik bir rakibi kendi siyaseti ile uzlaştırmak olarak tasvir edilmektedir. Tanım aynı zamanda geleneksel duruşlarına aykırı olarak, şaşırtıcı hamleler yapan liderleri tanımlamak içinde

⁵⁶⁴ Nixon, RN: The Memoirs, s.625

⁵⁶⁵ Tyler Cowen, Daniel Sutter, "Why Only Nixon Could Go to China", **Public Choice**, Cilt:97, Sayı:4, s.605

⁵⁶⁶ Bu tanımlama farklı kaynaklarda Nixon goes to China, Nixon to China, ya da Nixon in China olarak verilebilmektedir.

kullanılabilmektedir. 2003 yılında İtalya'nın girmiş olduğu ekonomik krizi aşmak için Devlet Başkanı Berlusconi'nin gerçekleştirdiği Çin gezisi, Foreign Affairs Dergisinde aynı başlıkla verildiği görülmektedir.⁵⁶⁷ ABD siyaseti çıkışlı olarak görülen bir başka tanımlama ise “The Week That Changed the World”, “Dünyayı Değiştiren Hafta” olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlama Nixon'ın Çin'de geçirdiği süreye referans vermekte ve bu süreyi, iki eski hasmın birbiriyle temas kurmak için harekete geçerek, karşılıklı görüşme süreçlerinin başlatılması ile uluslararası ilişkilerde yeni bir dönemi temsil olarak tanımlamaktadır.⁵⁶⁸ Başkan Nixon gezisinin son gününde, bu tanımlamayı ilk kez Çinli delegasyona hitabeti esnasında kullandığı görülmektedir. Nixon'ın bu tanımlaması; yalnızca siyasi bir tanımlama bağlamında kalmamış, süregelen etkisi kültürel birçok farklı çalışma alanında da karşılık bulmuştur.⁵⁶⁹

Başkan Nixon'ın kariyeri boyunca stratejik düşünceye geniş zaman ayıran bir profile sahip olduğu bilinmektedir. Çin gezisi esnasında ise iki ülke arasındaki stratejik işbirliğinin olası sonuçlarını hesapladığı görülmektedir. Nixon gezisi öncesi düşüncelerini üç kategoriye ayırmış, bu kategorileri “biz ne istiyoruz”, “onlar ne istiyor”, “ortak olarak ne istiyoruz” bağlamında değerlendirmiştir. Nixon'a göre ABD'nin istekleri; Çinhindi, Asya'daki Çin komünistlerinin varlığı ve gelecekte olası bir çatışmanın engellenmesi iken, Çin tarafının istekleri; dünya çapında tanınırlık, Tayvan meselesi ve ABD'nin Asya Bölgesinden çıkmasıdır. Nixon düşüncesine göre her iki taraf ise ortak olarak; bölgede olası çatışma ve çatışma tehlikesinin azaltılması, daha istikrarlı bir Asya ve SSCB'ye kısıtlama getirilmesini talep etmektedir.⁵⁷⁰ Başkan Nixon'un notları incelendiğinde, Nixon'ın Çin'e olan yaklaşımının, Nixon Doktrini'ne uyumlu olarak barışçıl bir düzlemde ilerlediği, Çin'i dünya düzenine ABD çıkarlarını gözeterek kademeli, dengeli ve titiz bir yaklaşımla entegre etmeyi amaçladığı görülmektedir. İç siyasette almış olduğu yoğun eleştirilere

⁵⁶⁷ Moisés Naím, “Berlusconi Goes to China”, Ekim-Kasım 2003, https://web.archive.org/web/20050-408093241/https://foreignpolicy.com/story/cms.php?story_id=164, (24.04.2022)

⁵⁶⁸ Margaret MacMillan, **Nixon and Mao**, Random House, New York, 2007, s.321

⁵⁶⁹ Richard Nixon Vakfı Başkan'ın Çin gezisini anlatan belgeseli aynı adla yayınlamıştır, Wilson Araştırma Merkezi tanımlamayı günümüzün modern ikili ilişkilerini inceleyen birçok raporda bir başlık olarak kullanmıştır. Literatürde farklı araştırmacılar tarafından kaleme alınan, Hz. İsa'nın son günlerini anlatan eserler de bu tanımlama ile sunulmuştur. Steven D. Brooks, Ernest C. Wilson, Herbert Lockyear gibi isimlerin çalışmaları örnek gösterilebilir.

⁵⁷⁰ Richard Nixon Foundation, “Nixon's China Calculus is Needed Today”, 14.10.2016, <https://www.nixonfoundation.org/2016/09/what-they-want-what-we-want-what-we-both-want>, (24.04.2022)

karşın, Başkan'ın farklı beklentileri dengeleyerek ilerlediği ve her iki ülke nezdinde de beklentileri yüksek tutmadığı görülmektedir. Gezinin stratejisi tahlil edildiğinde, Başkan'ın ikili ilişkilerde kökten bir değişikliği hedeflemeği görülmektedir. Bilakis; dengeleme yaklaşımını benimseyerek gerek evde; gerek ise de ev dışındaki istikrarsız siyasi atmosferi dizginleme yönüne gittiği, karşılıklı varılan anlaşmaları ya da yapılan taahhütleri açıklamayarak, Moskova veya Tokyo'da endişe saldırılarına neden olmamayı hedeflediği görülmektedir. Nixon ve ekibi yolculuğun tarihi önemine odaklanmış, savaş sonrası dünyada bir dönemin kapanıp, yeni bir dönemin yazılması ifadesini öne çıkarmıştır.

Başkan Nixon'ın Mao Zedong ile gerçekleştirdiği görüşme, ABD heyetinin Çin'e ulaşmasından kısa bir süre sonra gerçekleşmiş ve toplam olarak 1 saatlik bir süreyi kapsadığı bilinmektedir. Mao, Nixon ile görüşmesini Mao'nun "Chungnanhai" isimli Başkanlık Konutu'nda son derece az kişinin katılımıyla gerçekleştirmiş, alışılmışın aksine Başkan'ın güvenlik görevlilerinin dahi görüşmelere katılmasına izin verilmemiştir.⁵⁷¹ Görüşme sonrasında Nixon "Taio Yu Tai" adı verilen konukevine alınmıştır.

Nixon-Mao görüşmesini farklı kaynaklar, ağırlıklı Mao'nun yönlendirdiği bir görüşme olarak tasvir etmektedir. Örneğin Kissinger'ın Çin kitabında; Nixon'ın Mao'ya Sovyet sınırı, Japonya'nın geleceği ya da Çin için asıl tehlikenin Sovyetler'den mi yoksa ABD'den mi geleceği gibi soruların yöneltildiği, ancak Çin Başkanı'nın bu soruları cevaplamadığı doğrultusunda bilgiler mevcuttur.⁵⁷² Chen Jian'ın Çin bakışı ile getirdiği yaklaşım ise Mao'nun belirli konuların ayrıntılarına girmeyi reddettiğini, Nixon ile yalnızca felsefi soruları tartışmayı kabul ettiğini iletmektedir.⁵⁷³ Başkan Nixon anılarında, Mao'nun görüşme esnasında son derece hasta olduğunu, hastalığın Çin halkından gizlendiğini ve Çinli liderin siyasi görüşme yapamadığını ifade etmektedir.⁵⁷⁴

⁵⁷¹ Görüşmeler esnasında Nixon ve Mao haricinde bulunanlar; Çin tarafında Başbakan Çu Enlay, Protokol Müdür Yardımcısı Wang Hai-jung, ÇHC Tercümanı Tang Wen-sheng iken ABD tarafında ise Dışişleri Bakanlığı Temsil Henry Kissenger bulunmuştur. National Archives and Records Administrations, "President Richard Nixon's Daily Diary", 16-29.02.1972, <https://www.nixonlibrary.gov/sites/default/files/virtuallibrary/documents/PDD/1972/070%20February%201629%201972.pdf>, (27.04.2022), S21

⁵⁷² Kissenger, Çin, s.324

⁵⁷³ Chen Jian, Mao's China and the Cold War, s.273

⁵⁷⁴ Nixon, RN: The Memoirs, s.631

Nixon-Mao görüşmesi esnasında Nixon tehdit kelimesini sıklıkla dile getirdiği ve birden fazla kez Mao'ya asıl tehditin nereden geldiği konusunda söylemlerde bulunduğu ya da sorular yöneltmesi dikkat çekicidir. Nixon bu algıyı ilk kez; neden Sovyetler'in Çin'e bakan sınırında, Batı Avrupa'ya bakan sınırında olduğundan daha fazla kuvveti olduğu sorusunu yönelterek gündeme getirmiş ardından, Çin Halk Cumhuriyeti'nin hangi tehlikeyle karşı karşıya olduğunu, Amerikan saldırganlığının mı yoksa Sovyet saldırganlığının mı daha büyük bir tehdit olduğu sorusunu yöneltmiştir. Mao Zedong ise bu soruları yanıtsız bırakmıştır. Kissinger'a göre Başkan Mao'nun gündeme getirdiği meseleler ağırlıkla ABD ile işbirliği, karşılıklı anlaşmalar, uluslararası tanılrlık, esir değişimi ve ticaret üzerine yoğunlaşmıştır. Mao ise görüşmeler esnasında Nixon'ın aksine, iki ülke arasındaki ideolojik farkları öne çıkarmak ya da ideoloji temelli olası bir tehdit algısı üzerinde durmamış, her türlü etkiden uzak bir biçimde değerlendirilmesi gerektiğini ifade ettiği bir karşılıklı ilişki biçimi modelini ön plana almıştır. Ancak Mao'da ABD ve Çin'in karşılıklı düşmanlıklar yaşamak için tarihsel nedenleri olduğunu kabul etmekte, fakat bu konuların Çu ile tartışılması gereken konular olduğunu ileri sürmüştür.⁵⁷⁵

Nixon 1 saat süren görüşmesini, iki ülkeyi bir araya getirenin, dünyadaki yeni bir düzenin oluşturulması ve ABD tarafında önemli olan değer, bir ulusun iç siyasetine ait felsefesi olmadığının kabulüdür ifadesi ile sonlandırmıştır. Nixon'a göre Mao ile gerçekleşen ziyaretin asli önemi, dünyanın geri kalanının ve ABD ve Çin'e yönelik politikasıdır.⁵⁷⁶ ABD Başkanı Nixon Mao görüşmelerini şu sözler ile bitirmiştir;

*Bitirirken söylemek isterim ki Sayın Başkan, sizi ve Başbakanımızı buraya davet ederek büyük riskler aldığınızı biliyoruz. Bizim için de zor bir karardı. Ama bazı açıklamalarınızı okuduktan sonra, bir fırsatın ne zaman geldiğini gören ve sonra da saati ve günü yakalamanız gerektiğini bilen biri olduğunuzu biliyorum.*⁵⁷⁷

İngilizce karşılığı “seize the hour and seize the day”, Türkçe ifadesi ile “saati yakala ve günü yakala” tanımlaması, Nixon tarafından özel olarak seçilmiş bir ifade

⁵⁷⁵ Mahmud Ali, s.48

⁵⁷⁶ Nixon, RN: The Memoirs, s.633

⁵⁷⁷ Nixon, RN: The Memoirs, s.634

olduğu görülmektedir. Bu ifade, Mao Zedong'un 9 Ocak 1963 tarihinde kaleme aldığı "Reply To Comrade Kuo Mo-Jo", "Yoldaş Kuo Mo-Jo'ya⁵⁷⁸ Cevap" adlı şiirinden alıntıdır. Mao bu şiirini;

...Dünya dönüyor,
Zaman geçiyor,
On bin yıl çok uzun,
Günü yakala, saati yakala!...⁵⁷⁹

ifadeleri ile vermiştir. Zedong'un şiirinin yazılma amacı Nixon'a göre; Mao'nun açmış olduğu komünizm yolunun takibinin teşvikidir. Şiirin yazıldığı dönem Mao'nun iktidarına karşı, Çin içinden muhalefet eden seslerin yükseldiği bir dönemi temsil etmektedir. Lin Piao ya da Yao Wen Yuan gibi muhalif isimlerin Mao yerine geçmek için karşıt hareketlere kalkıştığı bu dönem, 1962 yılında düzenlenen 10. Genel Kurul kararları ile bastırılmıştır.⁵⁸⁰

Nixon bu ifadeyi Mao ile birebir görüşmesi sonrasında bir kez daha yinelemiş "Büyük Halk Salonu" adlı salonda iki devletin temsilcilerinin tamamının katıldığı özel davette kadeh kaldırırken birkez daha gündeme getirmiştir. Nixon tarafından kaleme alınan ve Nixon'ın siyasi yaşamından seçilmiş altı farklı durumu anlattığı "Six Crises", "Altı Kriz" adlı kitabı Çinli Başkan tarafından övülürken⁵⁸¹, Nixon'ın 1992 yılında yayınlanan kitabı, birden fazla kez yinelenen "günü ve saati yakalamak" ifadesini daha da küçülterek "Seize the Moment", "Dakikayı Yakalamak"⁵⁸² şekline çevrildiği görülmektedir. Nixon kitabının açılışında Büyük Halk Salonu'nda kaldırdığı kadehe referans vermekte ve Mao Zedong'un aynı şiirini okuyucuya hatırlatmaktadır. Nixon'ın komünizmin yenilgisine verdiği mesaj ile açılan kitap "...dünyada barış ve özgürlük için zafer kazanma anını yakalamalıyız" ifadesi ile

⁵⁷⁸ Çinli yazar ve şair Kuo Mo-Jo (1892-1978), erken Çin toplumu ve düşüncesinin Marksist bir yorumcusu ve modern Çin'in en önemli kültürel figürlerinden biridir. Şiirlerinde komünist bireyleri yüceltmış ve eski toplumun yıkılmasını talep eden bir tavrın sözcülüğünü yapmıştır.

⁵⁷⁹ Mao Zedong, "Reply To Comrade Kuo Mo-Jo Poem by Mao Zedong", 08.10.2012, <https://www.poemhunter.com/poem/reply-to-comrade-kuo-mo-jo-2>, (01.05.2022)

⁵⁸⁰ Richard E. Solomon, **Mao's Revolution and the Chinese Political Culture**, University of California Press, London, 1971, s.453

⁵⁸¹ Nixon, RN: The Memoirs, s.635

⁵⁸² Kitabın Türkçe basımı "Zamanı Yakalamak" adı ile çıkmıştır. Ancak bu çeviri Nixon'ın vermek istediği ifadeyi karşılamamaktadır.

devam etmektedir.⁵⁸³ Mao ile görüştüğü dönemde temel amaçlarından birinin Asya'daki komünist yayılmayı engellemek olan Başkan'ın bu hedefi ortak kaygıları kullanarak (SSCB) gerçekleştirdiği ve bu stratejinin günün şartları dâhilinde başarıya ulaştığı, Nixon'ın kaleminden açıkça ifade edilmektedir. Nixon kendi siyasi döneminde yapılan bir dizi girişimin ardından, komünizmin Sovyetleri dahi kapayan bir dizi alanda yenilgiye uğratıldığını ifade etmekte ve yürütülen dirayetli siyasetin uzun süreli bir sonucu olarak, Moskova'yı aşağılandığını, ayrıca bir geri çekilmeyi kabul etmeye zorlayarak, komünizmin geri döndürülemezliği efsanesinin yıkıldığını ifade etmektedir.⁵⁸⁴ Başkan'ın Çin ziyareti bu idealleri hedeflemekte ve 49 sonrası ABD Çin siyasasının temeli bu doğrultuda gelişmektedir.

Başkan'ın Çin ziyaretinde dikkati çeken önemli bir hususun günümüzde hâlen geçerliğini koruyan bir dizi meselenin Nixon-Mao tarafları ile karşılıklı olarak görüşülmemiş olmasıdır. İkili ilişkilerin başat meselelerin, Nixon-Çu arasında yapılan görüşmelerde kaldığı ve birçoğunun günümüzde devreden aktüel sorunlar kategorisinde yer aldığı görülmektedir. Başkan Nixon'ın başını çektiği ABD Heyeti'nin Çu Enlay ile yapmış olduğu görüşmelerin, ABD kaynaklarında üç ana kategoriye ayrıldığı görülmektedir. Birinci kategoriye oluşturan konu; SSCB ve SSCB'ye karşı olası karşıt işbirliği olarak değerlendirilmiş⁵⁸⁵, ikinci kategori bilimsel, kültürel ve ekonomik işbirliği konularını kapsamış ve üçüncü kategori de her iki ülke kamuoyunda yayınlanacak ortak bildirinin (Şangay Bildirisi) içeriğinin oluşturulması olmuştur.⁵⁸⁶

Nixon-Çu görüşmeleri, uzun vadeli ABD-Çin ilişkilerinin gelişimine odaklanmasının yanında, kısa vadeli politikaları da kapsamaktadır. Görüşmeler her iki hükümet içinde farklı anlamlar taşımakta; ancak her iki hükümet içinde kesin bir konsesusu yansıtmamaktadır.

Çin tarafı, gerek Nixon tarafından gerçekleştirilen uzlaşma politikası girişimine cevap vermek, gerekse de uzun vadeli Çin çıkarları açısından, özellikle ABD'nin Asya Bölgesindeki askerî varlığını sona erdirerek, Taipei'deki Çan Kay

⁵⁸³ Kitabın alt başlığı Nixon tarafından “Tek Süper Güç Dünyasında Amerika'nın Meydan Okuması” şeklinde verilmiştir.

⁵⁸⁴ Nixon, *Seize the moment*, s.10

⁵⁸⁵ SSCB ve Çin ile olan ABD ilişkileri Nixon-Kissenger stratejisi içerisinde üçgen diplomasisini temsil etmiştir.

⁵⁸⁶ Kissenger, Çin, s.329

Şek hükümetine verdiği desteğin sona erdirileceğini varsayımına dayanarak görüşmeleri gerçekleştirmiştir. Benzer şekilde, Çinli yetkililer, Tayvan'ın ABD garantörlüğünde Çin Anakarası'na katılabileceği görüşünde hemfikir olmuşlardır. Çin, ABD'nin uzlaşmacı siyaset girişimi ile birlikte, dünya sahnesinde büyük bir güç olarak kabul edilebilme şansını yakaladığını düşünmüş ve ülkenin uluslararası arenada hak ettiği yeri almak için harekete geçme çabasını başlatabilmeyi ummuştur.

ABD tarafı ise; Sovyetler Birliği'ne karşı bir denge unsuru, aynı zamanda ABD-SSCB ilişkilerinde yeni bir baskı aracı olarak Çin'i algılamıştır. Ülkenin sahip olduğu nüfusu, geniş toprakları, hammadde potansiyeli ile ülkeyi ABD eksenine çekerek, uluslararası güç dengesinde büyük bir yeniden düzenleme yapmayı hedeflemiştir. Nixon Çin uzlaşması ile stratejik rekabet halinde olması muhtemel iki önemli gücün arasında gerçekleşmesi olası görülen, ABD karşıtı büyük bir strateji hamlesini de ortadan kaldırmıştır. ABD Çin'i kendi eksenine alarak, iki ülke arasındaki güç boşluğunu ortadan kaldırmayı ve ABD'nin uluslararası konumunun güçlendirilmesini hedeflemiştir.

Çin'in, ABD için Vietnam'dan güvenli çıkışı temsil eden ülke olarak konumlandırıldığı görülmektedir. Amerikan diplomasisinin tıkanan Vietnam siyasetinin işletilmesi için alınan yol açıcı bir karar konumundadır. Uzlaşma siyaseti, ABD'nin elini askerî operasyonlar açısından da güçlendirmiş, Nixon ziyaretinden kısa süre sonra, Güney Vietnam'daki kısa sürelik ateşkes Hanoi ve liman kenti Haiphong'daki hedeflerin yeniden ABD ağır bombardımanına maruz kalmış, ancak Çinliler uzlaşmanın yarattığı rüzgâr ile olayı yalnızca protesto etmişlerdir. Mayıs ayında ise, Nixon daha da ileri giderek Vietnamlıların ihtiyaç duyduğu, Sovyet malzemelerinin Kuzey Vietnam'a ulaşmasını engellemek için, Vietnam'ın Haiphong limanı'nı mayınladığı görülmektedir. SSCB tarafı ise yine Nixon'ı protesto etmekten öteye geçmemiştir. Aksine; Şubat ayında gerçekleştirilen Çin politikasından üç ay sonra, Mayıs 1972'de Nixon Moskova'ya gitmiş ve "The Strategic Arms Limitation Talks", "Stratejik Silahların Sınırlandırılması Görüşmeleri" olan SALT I anlaşmasını, 26 Mayıs 1972'de Leonid Brejnev ile Moskova'da imzalamıştır. Bu durum, Nixon'ın Çin kartını Sovyetleri istenen hizaya getirmek, Çinlileri ise Amerikan saflarına yaklaştırmak maksadıyla kullanıldığı görülmektedir.⁵⁸⁷

⁵⁸⁷ Macmillan, s.322

Kissinger “Çin” kitabında Nixon’ın Çin ile uzlaşma siyasetini gerçekleştirerek, gerek kendi politik anlayışında, gerekse de ABD politik anlayışında bir dizi değişikliğe gidildiğini ve bu değişikliklerin uzun vadeli ABD stratejisini etki altına aldığı konusunda bilgiler aktarmaktadır. Kissinger’a göre; Nixon’ın sert anti-komünist tavrından, komünizm merkezlerine doğru yönelmesi değişen dünya yapısı ile ilgilidir. Komünizm hassasiyetinde olan merkezlerin barındırdığı potansiyel ve geçmişin ortak işbirlikleri oluşan ABD karşıtı tehditler, ABD Başkanı’nın görüşlerini önce tanınamazlık ilkesinden komünizmin kontrollü yönetimi politikasına; komünist ideolojilerin mevcut varlığını ise ABD etki ve nüfus alanına çekmeye doğru yöneltmiştir. Nixon’ın yeni politik anlayışı ve girişimleri ABD politikasında tamamen yenilenmeyi temsil etmektedir. Yenilenen anlayışı Kissinger; “ABD’nin tek taraflı çıkarlarından ziyade uzlaşma siyasetinin devreye alınması” olarak tanımlamıştır. Bu yeni ABD siyaseti Nixon’ın dış politikayı çıkarların hizmetine sunarak, “öngörülebilirlik” kavramının devreye alındığı bir başlangıç noktası olarak tanımlanmıştır. Nixon 1969 yılında gizli diplomasi hareketi ile başlattığı ve “uzlaş” ifadesiyle tanımladığı süreci, 21 Şubat 1972 yılında en üst notaya çekmiş ve ulusal çıkarlara dayalı modeli ikili ilişkilerin temeli olarak görmüştür. Bu bağlamda Çin Ziyaretinden bir yıl önce yayınlanan “İkinci Yıllık Dış Politika Raporu” yeni ABD-Çin ilişkilerinin felsefi ve stratejik temelini oluşturan belge olarak görülmüştür. Rapor ikili ilişkilerde ulusal çıkarların gözetilen bir unsur olduğu, ancak ülkelerin karşılıklı ilişkiler kurmayı siyasi yaklaşımları önplana alarak sürdüremeyeceği ifadesini barındırmaktadır. Çin tarafı Nixon’ın ifadelerini ABD’ye yönelik yeni döneme ait bir güvenilirlik ifade olarak algılamışlardır.⁵⁸⁸

Başkan Nixon, ulusal çıkarların önplana alındığı bir algıyı yöneterek Çin’e güven vermiş, yaratılan algı ile ABD’nin Asya’daki kalıcı rolünde kapısının aralanmasını sağlamıştır. 49 sonrası ABD Hükümeti’nin tanımadığı Çin’in Nixon tarafından kazandırılan yeni statüsü, ABD açısından jeostratejik bir kazanç olarakda nitelendirilmektedir. Başkan Çin’in tehditlerle kuşatılması sorununu sıklıkla dile getirerek, meseleyi Çin’i uluslararası topluma kazandırmak bakış açısıyla yaklaşmıştır. Bu yaklaşım, ABD tarafında uluslararası ticaret, kurum ve kuruluşların Çin sahasına girişine destek vererek sağlanmıştır. Bu vesile ile Çin’de varolan

⁵⁸⁸ Kissinger, Çin, s.331

komünist algının kırılması hedeflenmiştir. Yeni düzen ABD'ye yeni bir stratejik oyun sahası kazandırmakla beraber, bölgesel etkisini güçlendirmiş, karşılığında Çin'e de başta BM Temsiliyet Hakkı olmak üzere yeni farklı ittifakları kurabilme becerisi sağlamıştır. Süreç en büyük hamlesini, 11 Aralık 2001 yılında Çin'in Dünya Ticaret Örgütü'ne üye olması ile vermiştir. Benzer şekilde Çin'in küresel diplomasi oyununa direk ya da indirek yoldan katılımı, ABD'ye bölgedeki varlığı açısından, birden çok seçeneğin sunulmasına sebebiyet vermiştir. Nixon Çin uzlaşması stratejisini gerçekleştirerek yalnızca hedeflediği bölge Çin'i kazanmamış, Çin'in doğrudan ilişki halinde olduğu diğer Asya devletlerini de kendi stratejik etki alanına almıştır. Nixon için Çin kendi ifadesi ile;

*1972'de inanıyordum ve hâlâ, Sovyet tehdidi olmasa bile, daha güvenli ve daha iyi bir dünya inşa etmeyi başaracaksak, dünyanın en müreffeh ulusunun ve dünyanın en kalabalık ulusunun birlikte çalışması gerektiğine inanıyorum. Kısa vadeli çıkarların dikte ettiklerinden ziyade uzun vadeli, fayda beklentilerine dayanan böyle bir ilişki, dikkatli bir eğilimi gerektirecektir. Tekstil ithalatı veya Çinli sığınmacıların kaderi gibi küçük engellerin veya Tayvan sorunu gibi daha zor engellerin üzerlerine düşmesine izin verilmemelidir.*⁵⁸⁹

Başkan Nixon'ın uzlaşma stratejisi karşılıklı çıkarların uyduğu noktada ilişkilerin arttırılarak, ikili anlaşmazlıkların çözülmesi prensibini benimsemiştir. Bu anlayış kendisini en belirgin haliyle iki devletin SSCB'ye karşı işbirliği içine girmesiyle göstermiştir. Ancak ilerleyen süreçte uzlaşma stratejisi, iki ülke arasında yaşanan sorunları kalıcı olarak sonlandırma aşamasına getirmemiş, aksine değişen yönetimlerle mevcut açmazlar, günün şartları altında gelişen yeni meselelerinde ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. Bu durumun ilk örneklerinden sayılan ve iki devlet tarafından karşılıklı imzalanan “Şangay Bildirisi” devletler nezdinde anti-hegemonik bir duruşu ifade etmesine rağmen çok kez değişime uğratılarak, derinde yatan krizin adeta bir göstergesi konumunda olmuştur.

3.6 ŞANGAY BİLDİRİSİ

Şangay Bildirisi (Joint Communiqué) ABD-Çin arasında imzalanan, Başkan Nixon'ın Kissinger'a hazırlaması için direktifte bulunduğu, 27 Şubat 1972 tarihli

⁵⁸⁹ Nixon, A Strategy for the West, s.54

belgedir. Nixon'ın Çin ziyareti ile ortaya çıkmış ve iki büyük gücün arasındaki ilişki biçiminin net bir ifadesi olarak karşılıklı istişareler göz önüne alınarak kaleme alınmıştır. Bildiri klasik bildiri anlayışından uzak, iki ülke arasında konuşulan konuların bir özeti olmaktan çok, ülkeler arasındaki gelecek ilişkilerinin planını çizen bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Bildirinin tasarı aşaması, tarafların karşılıklı barış ve uzlaşma anlayışına yer vermekte haricen ise ticaret, kültür, tarım gibi alanlarda karşılıklı işbirliklerine dair anlaşmaları öngörmektedir. Bildiri ABD'de ABD anlayışına uygun biçimde halka; *“bireysel özgürlük ve dünyanın tüm halkları için sosyal gelişim imkanı sunma”* ifadeleri ile sunulmuştur.⁵⁹⁰ Aynı zamanda ülkelerin; Güney Kore ve Japonya ile yakın bağlarını açıklama ve her iki ülkenin yabancı müdahaleden bağımsız olarak gelişme iznine sahip olma hakkını savunmaktadır. Bildirinin öne çıkan iki önemli maddesi mevcuttur ve bu maddeler günümüz ikili ilişkilerinde hâlâ güncelliğini korumaktadır. İlk olarak, her iki ülkede yeni bir dünya düzenini açıkça ifade etme imkânına sahiptir. İkinci olarak ise tarafların hiçbirinin Asya-Pasifik Bölgesinde hegemonya kurma arayışında olmaması ve başka bir ülke veya bir grup ülkenin bu tür bir hegemonya girişimine karşı olmasıdır.⁵⁹¹

Bildiri her iki ülke nezdinde halk tarafından coşku ile karşılanmış, ancak tam manası ile karşılıklı sorunları çözme yetisine sahip olamamıştır. Örneğin iki ülke arasında cereyan eden Tayvan meselesine dair kalıcı bir ifade ya da çözüm önerisi bildiri içine dâhil edilmemiştir. Nixon konu ile ilgili görüşlerini haricen açıklama gereği duymuş, Tayvan sorununa yönelik beş madde olarak bilinen çözüm tasarısını gündeme getirmiştir. Bu maddeler;

- Tek Çin politikasının kabulü,
- ABD'nin Tayvan'ın iç bağımsızlık hareketlerini desteklemeyeceği garantisini,
- ABD'nin Japonya'nın Tayvan'a yönelik herhangi bir eylemini cesaretlendirmeyeceği,
- Pekin ve Taipei arasında oluşacak barışçıl çözümlerin ABD tarafından destekleneceği,

⁵⁹⁰ Kissenger, Çin, s.336

⁵⁹¹ Wilson Center Digital Archive, “Joint Communiqué Between The United States and China”, 28.02.1972, <https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/121325>, 09.05.2022

- İlişkilerin normalleşmesinin ABD tarafı tarafından sürekli destekleneceğidir.

Şangay bildirisi ABD ve Çin'in ilişkilerinin normalleşmesini engelleyen kritik meselelerin geçici olarak devre dışı kalmasını sağlamıştır. Karşılıklı ilişkiler nezdinde, ABD ve Çin toplumlarına sunulan geçici bir çözüm metni görevi görmüştür. İkili ilişkilerin değişmeyen başat problemlerine dair açıklamalar, yönetimde olan devlet başkanlarının, özel politik anlayışları çerçevesinde gelişmiştir. Bildirinin her iki devlet nezdinde resmi belge konumunda değerlendirildiği, kriz anlarında bir referans noktası olarak gösterildiği ancak değişen çıkarlar neticesinde sıklıkla değişikliğe uğratıldığı görülmektedir. Yapılan değişiklikler arasında iki büyük değişiklik, karşılıklı ilişkilerde dönüm noktalarını temsil etmektedir. İlk olarak 1979 yılında yapılan değişiklik ile Amerika Birleşik Devletleri ve Çin Halk Cumhuriyeti, 1 Ocak 1979 tarihinden itibaren birbirlerini tanıma ve diplomatik ilişkiler kurma konusunda resmen anlaşmışlardır.⁵⁹² İkinci değişiklik ise 79 değişikliğinin sonucunu ifade eden ve 17 Ağustos 1982'de bildirinin yeniden düzenlenerek, birinci maddesi ile ifade edilen;

Çin Halk Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti tarafından yayınlanan 1 Ocak 1979 tarihli Diplomatik İlişkilerin Kurulmasına İlişkin Ortak tebliğde, Amerika Birleşik Devletleri Çin Halk Cumhuriyeti Hükümetini tanımıştır. Çin'in tek yasal Hükümeti olarak kabul etmiş ve Çin'in yalnızca bir Çin olduğu⁵⁹³ ve Tayvan'ın Çin'in bir parçası olduğu konusundaki tutumunu kabul etmektedir. Bu bağlamda, iki taraf ABD halkının Tayvan halkıyla kültürel, ticari ve diğer gayri resmi ilişkilerini sürdürmeye devam edeceği konusunda anlaşmışlardır. Bu temelde, Çin ile ABD arasındaki ilişkiler normalleştirilmiştir.⁵⁹⁴

giriş maddesidir. Bu madde ile Nixon'ın Ekim 1967 yılında kaleme aldığı "Asia After Vietnam" makalesi ile bir tasarı olarak ilk kez sunulan, ABD ile Çin Hükümetleri arasındaki ilişkilerin normalleştirilmesi ve uzlaşma stratejisinin ancak

⁵⁹² US-China Institute, "Joint Communiqué Of The United States Of America And The People's Republic Of China, December 15, 1978", 15.11.1978, <https://china.usc.edu/joint-communicu%C3%A9-united-states-america-and-peoples-republic-china-december-15-1978>, (11.05.2022)

⁵⁹³ Bir Çin ifadesi ile kastedilen Çin Anakarası ifadesidir. Bu madde anakaranın sınırlarına Tayvan Bölgesi'ni de dâhil etmektedir.

⁵⁹⁴ Embassy of the Peoples Republic in China in the United States of America, "Joint Communiqué of the People's Republic of China and the United States of America (08.17.1982)", <https://www.mfa.gov.cn/ce/ceus/eng/zmgx/doc/ctc/t946664.htm>, (19.06.2022)

1982 yılında, 40. Başkan Ronald Reagan tarafından nihayete erdirilen bir politika olduğu görülmektedir. Yine dikkati çeken önemli bir noktanın 1982 yılında yayınlanan bildiride, ABD'nin Tayvan'ın Çin'in bir parçası olduğunu kabul etmesidir. Bu maddeyi izleyen açıklama “Çin ile ABD arasındaki ilişkiler normalleştirildi” ifadesini kapsamaktadır.

1982 yılında yapılan değişikliğin yalnızca siyasal alanda kalmadığı, Çin'in ABD tarafından onaylanan statüsü ile bir dizi değişim ve gelişimi bildiriye paralel olarak elde ettiği de görülmektedir. Çin Halk Cumhuriyeti'nin 1982 yılından, 1990'ların sonuna değin, uluslararası kuruluşlara üyeliği iki katına çıkmıştır. (29'dan 51'e) Aynı dönemde ülkenin uluslararası sivil toplum kuruluşlarına üyeliğinin ise üç katına çıktığı görülmektedir. (355'ten 1.079'a) Çin, BM sistemi içindeki tüm hükümetler arası kuruluşlara katılımını yine 1982 yılından itibaren sağlamıştır. Ülkenin çok taraflı silah kontrolü anlaşmalarına olan katılımı, yine 1982 yılında başlamış, 1996 yılına gelindiğinde ise dâhil olunan anlaşmalara katılımın, iki ila on iki kat arası arttığı görülmektedir.⁵⁹⁵

3.7 WATERGATE VE BAŞKAN NIXON'IN İSTİFASI

Başkan Nixon, Çin ile kurulan ikili ilişkilerin ABD menfaatine uygun şekilde geliştirilmesi gerektiğini savunmuş bir başkandır. Bu nedenle Henry Kissinger'ı görevlendirmiş, Kissinger'ın gizli yürüteceği Polo I ve Polo II isimli diplomasi programları ile uzlaşmanın ilk adımlarını atmaya çalışmıştır. Çin uzlaşısının gerçekleştirilmesinin başlıca nedeni, soğuk savaş dönemindeki güç dengesinin ABD tarafında ağır basmasını sağlamaktır. Nixon stratejisi hedeflenen etkiyi yaratmış, ABD'nin Çin ile olan ilişkileri Çin'in ABD kontrolünde ve tekeline olan kurumlara katılımıyla sonlanmış ve ülke ABD etki alanı içine dâhil edilmiştir. Ancak Başkan'ın izlediği siyasetin ABD içinde destek görmediği de bilinmektedir.

1969 yılında ikinci başkanlık dönemini yaşayan Nixon, Demokrat Parti cephesinde ideolojik nedenlerden dolayı tepki alırken, Cumhuriyetçi cephe gerçekleştirilmek istenen siyasetin uzun ve pahalı bir siyaset biçimi olduğunu öne

⁵⁹⁵ Robert G. Sutter, **Chinese Foreign Relations Power and Policy Since the Cold War Third Edition**, Rowman & Littlefield Publishers Inc, United Kingdom, 2012, s.166

sürerek Nixon'ı eleştirmişlerdir.⁵⁹⁶ Ancak 1972 yılı Çin yakınlaşması girişimi, ABD halkına bir başarı olarak sunulduğunda, Nixon'ın ABD'ye yeni bir dinamizm kazandıran Başkan görüntüsü çizmeye başladığı da görülmektedir. Bu görüntünün iç siyasette elde edilen birkaç başarı ile de desteklendiği bilinmektedir. 1972 yılında ABD ekonomisinde ortaya çıkan bir dizi olumlu gelişme ile işsizlik oranları yüzde 5,5'e düşerken, ABD halkının gelirlerinde yükselme sağlanmıştır. Yine aynı dönemde tüketici fiyatlarındaki artış oranını da düşüklüğüyle dikkati çekmektedir.⁵⁹⁷

Ancak 1972 başkanlık seçimleri esnasında Richard Nixon ve yardımcıları, zafer peşinde koşan ve kirli oyunlar oynamaktan çekinmeyen kişiler olarak da tasvir edilmektedir. Bu oyunların en bilineninin "Watergate Skandalı" olarak tanımlanan, Nixon'ın başkanlık yetkilerinden feragat etmesiyle sonuçlanan olay olduğu görülmektedir.

1972 yılı başkanlık seçimi ABD siyasetinde, her dört yılda bir yapılan seçimlerin 47. kez yapıldığı seçimdir. Oylama 7 Kasım 1972 Salı günü yapılmıştır. 47 nolu seçim, California Eyaletinden mevcut Cumhuriyetçi Başkan Richard M. Nixon ile Güney Dakota'dan Demokratik ABD Senatörü George McGovern arasında gerçekleşmiştir. Richard Nixon bu seçimde ABD seçim tarihine ait yeni bir rekorun sahibi olmuş ve kullanılan oyların % 60.7'sini kazanarak kırılması güç bir rekora imza atmıştır.⁵⁹⁸ Nixon 47,169,911 oy alırken, rakibi George McGovern 29,170,383 oyda kalmıştır.⁵⁹⁹

Nixon yönetimi 1972 yılında elde ettiği büyük başarısını 1974 yılına değin sürdürememiş, 1974 yılında ABD siyasi tarihinde o güne değin görülmemiş derece de büyük bir skandal ile seçim başarısına gölge düşürülmüştür.

16 Şubat 1971 tarihinde ABD Gizli Servisi, Nixon'ın talimatıyla Beyaz Saray içine bir dizi kayıt cihazının kurulumunu yapmıştır. Kayıt cihazları önce Oval Ofis ve Kabine Odası'na kurulmuş, ardından Nixon'ın emri ile sayıları arttırılmıştır. 1971 tarihi itibarıyla, Başkan'ın talimatıyla sürekli kayıt altına alınan Beyaz Saray

⁵⁹⁶ Sarah Katherine Mergel, **Conservative Intellectuals and Richard Nixon**, Palgravwe McMillian, New York, 2010, s.153

⁵⁹⁷ Robert Mason, **Richard Nixon and the Quest For a New Majority**, The University of North Carolina Press, Chapell Hill and London, 2004, s.179

⁵⁹⁸ ABD seçim tarihinde Nixon'a en yakın sonucu alan 40. Başkan Ronald Reagan'dır. 1984 yılı seçimlerinde Reagan % 53.3 oy oranı ile seçilmiştir.

⁵⁹⁹ The American Presidency Project, "1972", <https://www.presidency.ucsbl.edu/statistics/-elections/1972>, (23.06.2022)

noktaları; İcra Dairesi, İcra Dairesi Başkanlık Ofisi, Oval Ofis, Oval Ofis'teki tüm telefonlar, Lincoln Oturma Odası, Camp David'de yer alan Başkan'ın Aspen Lodge'daki çalışma odası ve Camp David'de yer alan iki adet Başkan'ın çalışma masası ve çalışma masalarındaki telefonlardır.⁶⁰⁰

Nixon'ın Beyaz Saray'ı ve Camp David⁶⁰¹ tesisini kayıt altında tutmasının, ABD tarihinde bir ilk olmadığı görülmektedir. Kayıt sistemini kullanan önceki Başkanlar Roosevelt, Truman, Eisenhower, Johnson ve Kennedy'dir. Adı geçen Başkanlar arasında en kapsamlı kaydın, Kennedy tarafından yapıldığı da ifade edilmektedir.⁶⁰² Nixon Kabinesi'nde Beyaz Saray Genel Sekreteri olarak görev yapan H.R. Haldeman'a göre; 1969 yılında Nixon Oval Ofisi Başkan Johnson'dan devralırken, Johnson'ın toplantıları ve telefon konuşmalarını kaydetmek için Beyaz Saray'da kayıt ekipmanı olduğunu bilmektedir. Lyndon Baines Johnson, Beyaz Saray'ın Batı Kanadı'nda hem toplantıları, hem de telefon konuşmalarını kaydetmiştir. Ancak Haldeman'ın Nixon'ın kayıt sisteminin varlığını, Johnson'dan mı yoksa dönemin CIA Başkanı J. Edgar Hoover'dan mı öğrendiği konusunda net bir bilgi veremediği görülmektedir.⁶⁰³ Haldeman, Nixon Beyaz Saray'ı devraldığında, yalnızca bahsi geçen mekânlar içerisinde kayıt yapabilmeyi mümkün kılan teçhizatları değil, aynı zamanda yine Johnson döneminden kalan izleme maksatı ile kullanılmaya hazır, üçlü televizyon monitör sistemini ve şerit bant makinalarını⁶⁰⁴ da devraldığını belirtmektedir. Nixon'ın Haldeman ifadesine göre, bu teçhizatı devre dışı bıraktığı, ancak yaşanan bir dizi sorun nedeniyle yeniden devreye aldığı görülmektedir. Haldeman Nixon'ın sistemi yeniden devreye alma isteğinin iki önemli nedenden kaynaklandığını iletmektedir. İlk neden, adı geçen odalarda yapılan toplantıların, Beyaz Saray personeli tarafından doğru bir şekilde rapor edilmediğinden duyulan endişedir. İkinci neden ise Nixon'ın yabancı devlet adamları ile yaptığı görüşmeler esnasında, yalnızca karşı tarafın tercümanını kullanarak

⁶⁰⁰ Richard Nixon Presidential Library and Museum, "Installation of the System", <https://www.nixonlibrary.gov/white-house-tapes>, (23.06.2022)

⁶⁰¹ Camp David, ABD Başkanları'nın kullanımına tahsis edilmiş tatil ve inziva evidir. Resmi adı "Thurmont Deniz Destek Tesis" olarak geçmektedir, ABD Hükümeti tarafından askeri üs statüsünde değerlendirilmektedir.

⁶⁰² Haldeman, s.5

⁶⁰³ National Archives, "The Nixon White House Tapes The Decision to Record Presidential Conversations", 1988, <https://www.archives.gov/publications/prologue/1988/summer/haldeman.html>, (23.06.2022), s.2

⁶⁰⁴ Şerit Bant Makinesi 1928 yılında icat edilen, manyetik bant kullanarak ses ve video kaydı yapılabilmesini sağlayan sisteme verilen isimdir.

görüşmeyi tercih etmesidir. Nixon yabancı devlet adamlarıyla yaptığı toplantılarda, sıklıkla ziyaretçilerin dilini kullanan bir Başkandır. Bu nedenle yapılan görüşmelerin doğruluğunu sağlamak maksadı ile sistemi yeniden aktif hale getirdiği Haldeman tarafından iletilmektedir. Richard Nixon Müzesi bu iddiaları, Başkan'ın anılarını kaleme alma maksatlı olarak da kullandığı konusunda bilgileri aktarmaktadır.

Nixon, Beyaz Saray'a Johnson ve önceki başkanlardan farklı olarak el yordamı ile değil, sesle etkinleştirilen bir kayıt sistemini yerleştirmiştir. Odadaki sesi algıyarak devreye giren sistem, kayıt krizinin ilk belireyicisi olarak görülebilir. Nixon, Johnson döneminden kalan bir sistemi yeniden devreye alma yoluna gitmemiş, aksine kayıt sistemi için yeni özel maksata uygun bir teknolojiyi geliştirmiştir. Haldeman, Başkanın kayıt yapmak istediğinde sistemi etkinleştirmeyi unutacağına inandığını, bu nedenle sesli aktivasyonun konuşmaların tamamının yakalanmasını sağlayacağını ifade etmektedir. Sistemi kurması için Gizli Servis görevlendirilmiş ve bantları değiştirmekten, sistemi açıp kapatmaktan da sorumlu tutulmuştur. Haldeman'ın yardımcıları Lawrence M. Higby⁶⁰⁵ ve Alexander s.Butterfield⁶⁰⁶, sistemi kurmak için Gizli Servis ile birlikte çalışmışlardır. Kayıt sistemi 18 Mayıs 1972'de kayda başlamış, Temmuz 1973'e kadar eksiksiz olarak kayıt tutmuştur.

Nixon kayıt sistemini, yalnızca Beyaz Saray ya da Camp David'de kullanmamış, sistem Beyaz Saray'ın dışına da çıkarılmıştır. Beyaz Saray'a ait olan bir teknolojinin, Beyaz Saray dışına çıkartılarak kullanılması, bu amaçla ABD'nin FBI ya da CIA gibi kurumlarının kullanılması, 27 Temmuz 1974 tarihinde azil davası açılan Nixon'a karşı yöneltilen suçlardan birisini oluşturmaktadır. Tam ismi "Articles of Impeachment Adopted by the House of Representatives Committee on the Judiciary", "Temsilciler Meclisi Yargı Komitesi Tarafından Kabul Edilen Görevden Alma Maddeleri" olarak bilinen davanın II. bendinin II. maddesi Nixon'ı;

Federal Soruşturma Bürosu'nu, Gizli Servis'i ve diğer idari personeli, vatandaşların anayasal haklarını ihlal ederek veya hiçe sayarak, veya ulusal konularla ilgisi olmayan amaçlarla elektronik gözetim veya diğer

⁶⁰⁵ Lawrence Higby H.R. Haldeman'ın kişisel asistanlığını Nixon Yönetimi boyunca sürdürmüş ABD'li işadamdır.

⁶⁰⁶ Alexander Porter Butterfield 1964-1973 yılları arasında Nixon'ın kişisel asistanlığı yapmış, emekli Hava Subay rütbesinde ABD ordusunda görev yapmıştır.

*soruşturmaları yürütmeye veya sürdürmeye yönlendirerek veya yetkilendirerek kötüye kullandı...*⁶⁰⁷

ifadesini içermektedir. Nixon'ın sistemi FBI veya CIA gibi kurumları yalnızca Watergate olayının ifşa edilmesi ile ABD içinde kullanmadığı, ABD dışında da benzer faaliyetlerde benzer eylemleri gerçekleştirdiği günümüzde bilinmektedir. Örneğin Watergate soruşturmasının başlangıç noktası olarak kabul edilen Şili Büyükelçiliği'ne benzer metodlar izlenerek girilmesi durumu da mevcuttur. Watergate skandalının ortaya çıkmasından birkaç hafta önce gerçekleşen olayda, FBI ve CIA ile bağlantısı olan kişiler, konsolosluk içinde herhangi değerli ofis ekipmanı ya da nakit paraya dokunmadan, Şili Büyükelçilik ve Birinci Sekreterlik Binası'nı aramışlardır. Eylemi gerçekleştiren iki sanık Eugenio Martinez ve Virgilio Gonzalez'in Watergate soruşturması esnasında suçlarını itiraf ettikleri ve Büyükelçiliğe zorla girdikleri bilinmektedir.⁶⁰⁸ Büyükelçilik Binası'nın dinlenmesi ile ilgili kayıt bulunmamakla beraber, Watergate Binası'na giren kişilerin, aynı binada arama faaliyeti yürüttüğü görülmektedir.

Watergate skandalının ABD'nin iç güvenliğini ilgilendiren bölümünün ise 17 Haziran 1972 tarihinde, beş kişilik bir ekibin Watergate Otel ve İş Merkezi adlı binada yer alan Demokratik Parti'ye ait "Democratic National Committee", "Demokratik Ulusal Komite" genel merkezine izinsiz girilmesi ile alakalıdır. Eylemi gerçekleştiren beş kişilik ekip yakalanarak tutuklanmıştır.⁶⁰⁹ Tutuklanan kişiler Adalet Bakanlığı tarafından sorgulanmış, üzerlerinde bulunan paranın "Committee for the Re-Election of the President", "Başkanın Yeniden Seçimi Komitesi"ne ait olduğu belirlenmiştir. Günümüzde Watergate kayıtlarının gizliliği ortadan kaldırılmış ve Nixon'ın eylemi gerçekleştirmek için para teklif ettiği yönündeki iddialar doğrulanmıştır. Nixon aynı zamanda yakalanan eylemcilerin sessiz kalması için

⁶⁰⁷ The American Presidency Project, "Articles of Impeachment Adopted by the House of Representatives Committee on the Judiciary", 27.13.1974, <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/articles-impeachment-adopted-the-house-representatives-committee-the-judiciary>, (24.06.2022)

⁶⁰⁸ Office of the Historian, "Foreign Relations of The United States, 1969–1976, Volume XXI, Chile, 1969–1973 300. Editorial Note", <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v21/d300>, s.2

⁶⁰⁹ Ekip Virgilio Gonzalez, Bernard Barker, James McCord, Eugenio Martínez ve Frank Sturgis adlı kişilerden oluşmaktadır. Eugenio Martinez ve Virgilio Gonzalez benzer bir suçu Şili Büyükelçiliğine girerek işleyen iki sanıktır.

gündeme getirilen 1 milyon dolarlık para teklifini de kabul ettiği görölmektedir.⁶¹⁰ Mahkemeye çıkarılan Watergate ekibinin ifadeleri esnasında ortaya çıkan farklı usulsüzlükler ile mahkeme heyeti, araştırmalarını detaylandırmak için ek soruşturma yetkisi almıştır. ABD Senatosu bu vesile ile tarihte “Watergate Komitesi” olarak bilinen araştırma komitesini kurma yoluna gitmiştir.

Nixon’ın ise Watergate Komitesi karşısında sakinliğini koruduğu ifade edilmektedir. Bu durumun başlıca nedeni, geçmiş başkanların yapılan kayıtların tek sahibi olma yetkisine sahip olmasıdır. Nixon’dan önce tüm başkanlık kayıtları başkanın kişisel malı olarak atfedilmiştir. ABD yasalarına göre, Başkanın kayıtlarının yasal gözetimini elinde tutmasına izin verilmektedir. Başkanlar ise bu kaytları genellikle anılarını yazmak için kullanmaktadırlar.⁶¹¹ Ancak Watergate Komitesi önünde ifade veren Alexander s.Butterfield’in 13 Temmuz 1973 günü verdiği ifadesinde, Nixon’ın ses kayıtlarını yaptığını ve kayıtların halka açıklanabileceği doğrultusunda ifadeler vermiştir. Bu ifade neticesinde 17 Temmuz’da Camp David’de ve Beyaz Saray’da bulunan tüm cihazlar kapatılmıştır. 23 Temmuz tarihinde Watergate Komitesi kayıtların komiteye teslim etmesini gerektiren bir karar çıkarmış ancak Nixon kararı reddetmiştir. Komitenin başı olan Özel Savcı Archibald Cox kasetleri mahkeme celbi ile istemiş ancak kısa süre sonra Nixon tarafından görevden alınmıştır.

Watergate Komitesi’nde Başkan Yardımcısı olan Cumhuriyetçi Parti’nin Tennessee temsilcisi Howard Baker, Başkan’a dava açılmasını öneren ilk isim olduğu görölmektedir. Baker Başkan’ın Komite’nin işlevini yerine getirmesine engel olmak suçu ile 9 Ağustos tarihinde dava açmış ancak dava görevsizlik nedeniyle reddedilmiştir. Bu dava Nixon’ın ABD Başkanlığını bırakmasını sağlayacak olan ilk davadır, ancak netice alınamamıştır. Ancak 12 Ekim tarihinde, Temyiz Mahkemesi, Başkanın kasetleri Watergate Komisyonu’nun yeni yargıcı Yargıç Sirica’ya devretmesi gerektiği sonucuna vararak komisyon lehinde karar verdiği görölmektedir. Bu girişim, ABD tarihinde sıkça tekrarlanan ve “Başkanın yasaların

⁶¹⁰ Nixon Library, “Transcript of a Recording of a Meeting Among The President, John Dean, and H.R. Haldeman in The Oval Office, On March 21, 1973, From 10:12 To 11:55 Am”, 03.21.1973, https://www.nixonlibrary.gov/sites/default/files/forresearchers/find/tapes/watergate/trial/exhibit_12.pdf, (25.06.2022), s.33

⁶¹¹ Richard Nixon Presidential Library and Museum, “Watergate Investigation”, <https://www.nixonlibrary.gov/white-house-tapes>, (25.06.2022)

üzerinde olmadığı” kararının alındığı karardır. Nixon karara itiraz etmemiş ancak mahkemeye sunulmadan önce kişisel bilgileri veya ulusal güvenliği ilgilendiren bilgilerin yeniden düzenlenmesi gerektiği konusunda bilgi vererek süre istemiştir. Komite, kanıtların tek taraflı olarak belirlenmesine güvenemeyeceğini öne sürerek uzlaşmayı reddetmiştir. 26 Kasım tarihinde ise Nixon yedi adet kaseti yayınlamış, ancak bazı kasetlerin içeriğinde silinme izlerine rastlanmıştır. Başkan Nixon silinen bölümlerin Sekreter Rose Mary Woods tarafından yanlışlıkla silindiğini ifade ettiği görülmektedir.

Nixon’ın kasetleri eksik ve bazı bölümleri silinmiş teslim etmesi üzerine, 16 Nisan 1974’te Özel Savcı Leon Jaworski, altmış dört ek kaset talep eden bir mahkeme celbi yayınlamıştır. Başkan Nixon ise, yürütme ayrıcalığı ve güçler ayrılığını gerekçe göstererek mahkeme celbine bir kez daha karşı çıkmıştır. Fakat komisyon Yargıcı Sirica, 20 Mayıs’ta Cumhurbaşkanı aleyhine karar vererek ve yönetimin kararına uyması veya temyiz yoluna gitmesi için 31 Mayıs’a kadar süre vermiştir. Başkan temyize gitmiş, ancak komite oylaması ile temyiz kararı reddedilmiştir. Nixon 8’e karşı 0 oy ile temyiz yolunu kaybetmiş ve Watergate Komitesi tüm kasetlere erişim yolunu açmıştır. Bu karar Richard Milhous Nixon’ın başkanlığını da fiilen sonlandıran kararı temsil etmektedir. Watergate davası uzun yıllar gizemini korumuş ve son olarak 2005 yılında “Deep Throat” lakabı ile skandalın arka planında yer alan kişinin kimliği de açıklanmıştır. 1970’ler döneminde FBI’da Müdür Yardımcısı olarak görev yapan William Mark Felt’in Watergate ile ilgili tüm gizli toplantılarda bulunduğu ve bilgi sızdırdığı ispatlanmıştır. Watergate skandalında yer alan kişiler ise 40 yıl hapis cezası ile cezalandırıldıkları görülmektedir. Aynı zamanda Nixon Kabinesi’nde görev alan ve Başkan’ın en yakın çalışma arkadaşlarından olan Bob Haldeman, John Ehrlichman, John Dean gibi isimlerde istifa ettikleri görülmektedir.

Kissinger’a göre Watergate Nixon’ın siyasi yaşamını sonlandırarak, gerçekleşmesi olası görülen bir dizi olayın Nixon döneminde gerçekleşmesini imkânsız kılmıştır. Kissinger bu olayları; en önemli madde olarak gördüğü “Amerikan yürütme otoritesinin felce uğraması” başlığını başa alarak tanımlamaktadır. Ardından Soğuk Savaş’ın sona ermesi, Atlantik İttifakı’nın yeniden tanımlanması, Çin ile kurulacak gerçek bir ittifak ilişkisi, Ortadoğu barışı, Rusya’nın

uluslararası düzenle yeniden bütünleşmesi gibi maddelerin Watergate nedeniyle farklı başkanlara devreden politikalar olduğunu dile getirmektedir.⁶¹² Nixon ise anılarında

*Watergate bazı muhabirler ve yayınlar için o kadar takıntılı hale gelmişti ki, dikkatleri Watergate'ten başka yöne çekmek ve hâlâ liderlik ve eylemde bulunabileceğimi göstermek için Ortadoğu krizini kasten kışkırttığım veya teşvik ettiğim yönünde önerilerde bulunulmaya devam edildi.*⁶¹³

ifadeleri ile tanımlamaktadır.

Richard Milhouse Nixon 8 Ağustos 1974 tarihinde Başkanlık görevinden istifa etmiştir. İstifasını anılarında şu şekilde kaleme almıştır;

...Kapı çalındı ve Haig içeri girdi. Neredeyse tereddütle, "Bu yapılması gereken bir şey, Sayın Başkan ve bunu şimdi yapmayı tercih edeceğinizi düşündüm," dedi. Bir kağıt alıp masamın üzerine koydu. Tek cümleyi okudum ve imzaladım:

"İşbu vesileyle Birleşik Devletler Başkanlık Ofisinden istifa ediyorum."

*Birkaç saat içinde, 11:35'te teslim edilecekti. Başkanlığımın 2.027. gününde.*⁶¹⁴

Nixon Başkanlığının son gününde, Beyaz Saray çalışanlarına Theodore Roosevelt'in eşini kaybettiği gün yazdığı makaleden alıntılar yapmış ve kendi ailesinin geçmişinden bahsetmiştir. Nixon'ın Beyaz Saray çalışanlarına hitabeti ise aşağıdaki satırları içermektedir;

*Daima elinizden gelenin en iyisini yapın, asla cesaretiniz kırılmasın, asla küçülmeyin, her zaman hatırlayın başkaları sizden nefret edebilir ama sizden nefret edenler siz onlardan nefret etmedikçe kazanamazlar ve sonra da kendinizi yok edersiniz.*⁶¹⁵

Nixon bu sözleri takiben, bir alt katta bulunan Diplomatik Resepsiyon odasına gitmiş ve Jerry ve Betty Ford'un elini sıkmıştır. Tam ismi Gerald Rudolph Ford, Jr. olan Jerry Ford, 1974 yılından 1977 yılına kadar Amerika Birleşik Devletleri'nin 38. Başkanı olarak görevde kalmıştır.

⁶¹² Kissenger, Dünya Düzeni, s.336

⁶¹³ Nixon, RN: The Memoirs, s.1041

⁶¹⁴ Nixon, RN: The Memoirs, s.1198

⁶¹⁵ Nixon, RN: The Memoirs, s.1200

Richard Milhouse Nixon, devlet töreni ile 27 Nisan 1994 Çarşamba günü saat 16:00'da doğduğu yer olan ve günümüzde “The Richard Nixon Library and Museum”, “Richard Nixon Kütüphanesi ve Müzesi” olarak bilinen Linda Yorba, California'da düzenlenen bir devlet töreni ile toprağa verilmiştir.

SONUÇ

Bu çalışma, Amerika Birleşik Devletleri ve Çin Halk Cumhuriyeti arasındaki ilişkilerin tarihsel bağlamına odaklanmakta ve merkezinde Richard Milhouse Nixon Başkanlık döneminde gerçekleştirilen Çin açılımı politikasını, politikanın ne şekilde gerçekleştirildiğini, etkilerini ve sonuçlarını irdelemektedir. Çalışma içinde ağırlıklı olarak, ABD Üniversiteleri'nin konu ile ilgili yapmış oldukları yayınlar, makaleler, ABD Hükümeti'ne ait arşiv belgeleri, Başkan Nixon'ın kitapları ve dönemin tanıklarının kaleme aldığı metinler kullanılmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde, resmi ilişkilerin başlangıcı olarak kabul edilen 1844 yılından, 1970 yılına gelinceye kadar, iki ülke arasında gelişen karşılıklı ilişkilerin tarihi ele alınmıştır. ABD belgelerine göre, karşılıklı ilişkilerin devletlerarası resmi başlangıç tarihi ABD Olağanüstü Elçisi ve Tam Yetkili Bakan sıfatı ile Caleb Cushing'in kimlik belgelerini, Çinli yetkili Qiying'e sunması ile gerçekleşmiştir. Ancak bu tanışıklığın ticari bir karşılıklı anlaşma ya da ticari ateşelik vermenin yanında, Çin üzerinde hâkimiyet kurma arzusunda olan ABD'nin bölgede kalıcı etki sağlamaya yönelik bir girişimi olduğu da görülmektedir. ABD 1844'de elde ettiği ticari hakları takiben, 1899 yılında Dışişleri Bakanı John Hay aracılığıyla, Çin'e yönelik olarak resmen ilan edilen "Açık Kapı" doktrinini devreye almıştır. Çin'in ticari ataşelik verme politikası ile dönemin Batılı güçleri ile bir nevi anlaşma yoluna gittiği, ancak bu durumun Batılı devletlerin üst çıkarlarını gerçekleştirmelerinin bir anlamda yolunu açtığı da görülmektedir. Doktrin beraberinde 1900'lü yılların başından itibaren, ABD odaklı politikaların ülke içinde gerçekleştirilmesine neden olmuştur. ABD'nin bölgede faaliyet göstermeye başladığı dönemden itibaren, kendi güdümünde yetiştirdiği siyasi figürleri, Çin siyasetini etki altına alma maksatlı olarak kullandığı görülmektedir. İmparatorluk düzenini yıkarak, yerine Batı temelli yönetimi getiren Sun Yat Sen'in ABD tarafından yetiştirilen ilk lider olduğu görülmektedir. Sen, Çin'in son imparatoru Pu Yi'yi tahtan indirerek, Milliyetçi Parti (Kuomintang) ile Çin üzerindeki ilk Batı odaklı yönetimin yolunu açmıştır. Bu yolda Amerikan sermayesi ve askerî-stratejik aklında Sun Yat Sen'in emrine verildiği görülmektedir. Sen'i izleyen ikinci figür Çan Kay Şek'in de benzer bir anlayışta ülkeyi yönettiği görülmektedir. Çan Kay Şek, günümüzün modern

politik algısında, Tayvan ile özdeşleştirilmiş ve Çin'e karşı uygulanan ABD politikasının en önemli siyasi kartlarından biri konumundadır. Çan Kay Şek'in başında olduğu ve Sun Yat Sen'den devralınan, Çin Milliyetçileri döneminde ki ABD politikası, 1912 başlarında Mançu Hanedanlığı'nın Sen'in ABD desteğiyle sona erdirilmesinden, 1941 sonlarında Pearl Harbor saldırısına kadar geçen otuz yıl içinde, Çin'deki ABD egemenliğini ve toprak bütünlüğünü desteklemek üzerine kurulu olduğu görülmektedir. Ancak Mao Zedong'un 1949 yılında gerçekleştirdiği Ekim Devrimi ile ABD'nin bölgesel politikası sekteye uğramıştır. Çin'in iç kesimlerinde etkisini yükselten Zedong liderliğindeki Komünist Parti'nin Çin içindeki yükselişi ile beraber ABD'nin Çin'e getirdiği "özelleştirme" ya da "yatırım" gibi değerler, Çin halkının üzerinde yarattığı ilk gün etkisinden uzaklaşmaya başlamıştır. Çan Kay Şek liderliğindeki Milliyetçi Kuomintang Hükümeti, iş dünyası ve sanayi sınıfıyla ittifak kuran, ülkeyi ekonomik politikaları ön plana alarak yönetme yoluna giden bir görüntü çizmektedir. Ancak Çin'de vuku bulan savaş ağalığı, toprak ağalığı, yabancı emperyalizm ve yatırımlar sonucu ortaya çıkan, ülkenin sahiplik hakları gibi konular, Çin'in büyüyen endüstriyel işçi sınıfının içinde bulunduğu kötü çalışma ve yaşam konuları ile birleştirilerek Komünist Parti için sağlam bir halk kitlesi oluşturmuştur. Süreç Zedong'un 1949 Devrimi ile sonlanmış ve ABD siyasetinde "Çin'in Kaybı" olarak bilinen sürecin başlamasına neden olmuştur. 1949 yılında Komünist Devrim'in ilanı ile başlayan ve ABD'nin Çin'i resmen tanımama politikasına dönen süreç, 36. Başkan Richard M. Nixon'ın Çin uzlaşması siyasetini devreye alıncaya kadar süreklilik sağlamıştır. Mao Zedong'un Komünist Devrim'i ilan etmesiyle Çin'e özgü bir yönetim anlayışını getirmiş ve çatışmacı politika anlayışıyla sürekli devrim yaparak, dünya devrimini hedefleyen bir siyasi görüşü Çin'de uygulamaya koymuştur.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise, ABD'nin Çin'in kaybı tanımlaması ile bir dizi iç hesaplaşmaya giren ABD Hükümeti'nin Çin'e tamamen kapılarını kapatması neticesinde ikili ilişkileri tanımamazlık ilkesinden, açılım siyasetine taşıyan ABD'nin 36. Başkanı Richard M. Nixon'ın siyasi kariyeri incelenmektedir. Amerikan Başkanı, ABD halkı tarafından yalnızca kendisine devredilen erkleri siyaseten yürüten bir kişi olarak değil, aynı zamanda kendisinden beklenen rolleri de oynayan bir kişi olarak görülmektedir. Amerikan halkı nezdinde bir Amerikan Başkanı; devlet başkanı, baş

yönetici, başkomutan, baş diplomat, baş yasa koyucu, baş öğretmen, parti başkanı, halkın sesi, barışın koruyucusu, refahın yöneticisi ve bir dünya lideridir. Ancak Nixon dönemindeki ABD'nin dışarıda Vietnam savaşının etkisi, içeride ise ekonomik ve sosyal krizlerin yarattığı bir dizi iç ve dış karışıklıkla sarsılmakta olduğu görülmektedir. Nixon dönemi ABD'nin günümüzde hâlen geçerliliğini koruyan oldukça tartışmalı bir dönemini temsil etmektedir. Geleneksel ABD siyasi anlayışına göre; ABD Başkanı'nın ABD'deki herkes için ahlaki bir sözcü olarak hizmet etmesi ve halkının genel duygularını, ruh halini ve ahlakını temsil etmesi beklenmektedir. Ancak Başkan Nixon kariyerinin sonunda gerçekleşen Watergate skandalı ya da her iki seçim döneminde, halkına vadettiği politikaların tam tersini gerçekleştirmesi bakımından, bu anlayışa hizmet etmemektedir. Nixon ABD'nin kapılarını tamamen kapattığı Çin'in kapısını açan başkandır. ABD'nin Asya Bölgesi ile ilgili özelinde ise Çin ile ilgili, politik projeksiyonu ve uygulayıcılığı, her ne kadar Nixon'ın başarılı Çin açılımı ile ilgili görülse de Asya açılımı meselesi, özünde Nixon başkanlık döneminin öncesine dayanmaktadır. Örneğin, Başkan Roosevelt'de Asya'da ABD çıkarlarını kapsayıcı bir dizi açılım politikasını gerçekleştirmeyi amaçlamış, ancak Sovyetlerin ya da Çan Kay Şek'in dönem itibarıyla karşısına çıkarmış olduğu engeller, ABD'yi bu emeli gerçekleştirmekten men etmiştir. Nixon ise Başkan Dwight Eisenhower döneminde Başkan Yardımcılığı pozisyonunda bulunduğu dönemden itibaren, Asya ile yakından ilgilenmiş, olası bir açılım politikasının ön adımlarını atmıştır. Eisenhower tarafından, Asya Bölgesi'nin 30 ülkesini kapsayan bir geziye çıkan Nixon, biyografisinde bu gezinin bir iyi niyet gezisi olduğunu belirtse de gezideki Nixon'ın temel görevi, Asya'daki Amerikan Soğuk Savaş etki alanını güçlendirmek, pekiştirmek ve mümkünse genişletmek olmuştur. Nixon'ın Başkan Yardımcısı iken gerçekleştirdiği Asya Bölgesi ziyareti, ikili ilişkilerin kapısını açmaya yönelik atılan ilk önemli hamle olarak görülmektedir. Aynı zamanda ABD, bu ziyareti ile ilk kez Çin'in etki ve nüfuz alanını yoğunlukla kullandığı bölgelere giriş yapmıştır. Nixon ziyaretinin stratejik önemini, "Birleşik Devletler bu bölgelerde hareket etmeseydi, Çin veya Sovyetler, her ülkedeki yerel komünist isyancı gruplarla birlikte hareket edecek ve komünist ideolojiyi bölgeye yayacaklardı" şeklinde ifade etmiştir. ABD tarihinin en şiddetli anti-komünist

savunucusu başkanı olan Nixon, bölgedeki komünizm etkisini deneyimleyerek açılım siyasetini ABD açısından zaruri bir politka olarak nitelemiştir.

Üçüncü bölüm ise ABD Başkanı Nixon'ın Çin açılımı siyasetini ele almaktadır. Nixon'ın Başkanlık Makamı'nı devralmasından önce, yaklaşık yirmi yıla yakın bir süre zarfında, Asya'nın merkezi olarak kabul edilen Çin ile ABD resmi bir temas sağlamamış, resmi ilişkiler, Çin'de varlık gösteren ABD ticari temsilciliklerinin varlığı ile sınırlı kalmıştır. İkili ilişkiler özellikle Nixon döneminde iç siyasette sıklıkla komünizm karşıtlığı anlayışı ile birlikte anıldığı görülmektedir. Nixon dönemi politik anlayışı, bu çizgide ilerleyen dış ilişkileri kırma ve yeniden şekillendirme anlayışı üzerine kuruludur. Başkan Nixon bu minvalde, 1972 yılında doruk noktasına ulaşan ABD siyasi tarihinin en önemli politikalarından birini gerçekleştirmiştir. 21-27 Şubat 1972 tarihinde Başkan'ın Pekin'i ziyaret ederek, Çin Halk Cumhuriyeti ile ilişkilerin normalleştirilmesine yönelik attığı adım, Çin'i ABD politik eksenine dâhil etmeyi hedefleyen bir Çin açılımı politikası olarak tanımlanmaktadır. Dönemin ABD Ulusal Güvenlik Danışmanı Henry Kissinger, Çin açılımı politikasını yirmibirinci yüzyılda Çin'in oynayacağı devasa rol açısından, Çin ile ABD arasındaki etkileşimin küresel barış ve refah arayışı üzerinde başlıca etken olacağını açıkça dile getirmektedir. Nixon, Washington politikasının açıkça reddettiği ve tanımamazlık ilkesi ile yaklaştığı bir bölgeyi, Kissinger'ın girişimleri ile gizli diplomasi metodlarını kullanarak ele almış ve Polo I ve Polo II olarak adlandırılan görüşmeler ile ABD'nin Çin'e yönelik tanımamazlık ilkesini ortadan kaldırmaya yönelik girişimlerde bulunmuştur. Nixon iç politikada elde edilecek başarıların, dış politkada yapılacak girişimlerle mümkün olacağını sıklıkla dile getirmiş, Çin'e yönelik siyasetini ABD kamuoyuna "bir mıknaatısın çekimi, yakınında en fazladır. Benzer şekilde, Doğu ile ne kadar çok temas kurarsak, onu Batı örneğinin gücüne o kadar çok açarız" ifadeleriyle özetlemiştir. Nixon siyasi anlayışına göre; Pasifik Kıyı Bölgesi yirmi birinci yüzyılda merkez kıyı rolünü oynayacaktır. Başkan'ın Pasifik Bölgesi'ni merkez konuma alarak yapmış olduğu siyasi öngörüye göre; Asya'nın dinamik ekonomileri, dünya ekonomik büyümesinin motoru hâline gelecek ve bu durum gücün zamanla batıdan, doğuya kaymasına neden olacaktır. Ancak, siyasi istikrarsızlıkla ya da istenmeyen yönetimler ile birleşen bir güç yapısı, tüm Pasifik Bölgesi için tehlikeli bir durumu da beraberinde

getirme potansiyeli taşımaktadır. Bu nedenle Çin'in ABD etkisi altına alınması, ABD siyaseti açısından zaruri görülmektedir. Bu zaruriyet bölgenin 1960-1970 yılları arasındaki dönemde ABD'nin büyük stratejisinin merkezi hâline getirmiştir. Nixon'ın bu öngörü ile yürüttüğü gizli diplomasi çerçevesinde farklı devletler ile de iş birliği yaptığı görülmektedir. Bu devletler arasında özellikle Pakistan, gizli diplomasinin gerçekleştirilmesinde kilit bir rol oynamıştır. Nixon'a göre; ABD'nin geriye çekildiği bir sistemde aktif girişimlerde bulunacak olan aktörler, Sovyetler ve Çin olacak ve bu ülkeler sahip oldukları gücü, ABD'nin etkinliğini kısıtlayacak şekilde kullanacaklardır. ABD'nin İkinci Dünya Savaşı sonrası elde ettiği avantajın sürdürülebilir olması ve yeni hegemonik düzenin, ABD nezdinde tahsis edilebilmesi için iki güçten birinin ABD saflarında yer alması zaruridir. Bu nedenle Çin'in yakın ilişkide bulunduğu Pakistan, açılım siyasetinde kilit bir noktada yer almış ve iki ülke arasında bir iletişim köprüsü vazifesi görmüştür. Başkan Nixon gizli diplomasi yolu ile yürüttüğü açılım politikasını 21-27 Şubat 1972 tarihinde gerçekleştirdiği Çin ziyareti ile sonlandırmış, ziyaret Şangay Bildirisi ile dünya kamuoyuna sunulmuştur. Şangay Bildirisi, ABD ve Çin ilişkilerinin normalleşmesini engelleyen kritik sorunların geçici olarak devre dışı kalmasını sağlamış, her iki taraf için anlık bir çözüm bildirgesi görevini görmüştür. Ancak bildirilerin sembolik anlam taşıması ve kısa ömürlü yapısı nedeniyle ilerleyen süreçlerde, ikili ilişkilerin başat sorunlarına dair açıklamaların, devlet başkanlarının özel politik anlayışları çerçevesinde geliştiği görülmektedir. Bu nedenle bildiri her iki devlet nezdinde resmi belge konumunda değerlendirilip, karşılıklı ilişkilerin kriz anlarında bir referans noktası olarak gösterilirken, tarihsel bağlamda sıklıkla değişikliğe uğratılmıştır. Nixon Başkanlık dönemi, ABD siyasi tarihinin en büyük skandallarından biri sayılan Watergate Skandalı ile sonlanmıştır. Skandal sonrası istifa ederek ABD Başkanlık görevini bırakmak zorunda kalan Nixon, Kissinger'ın ifadesine göre olası birçok probleminde nihayete erdirilmesine manî olmuştur. ABD tarihinin istifa eden ilk Başkanı olan Nixon, Çin açılımını gerçekleştirerek dönemi içerisinde Asya Bölgesi'ni kontrol altına almış, ancak ilerleyen süreçte Pasifik Bölgesi'nin iki büyük gücü ekonomik, ticari, askerî ve güvenlik alanlarında uyguladıkları politikalarda sürekli bir çatışma stratejisinin içinde kalmıştır.

KAYNAKÇA

Acheson, Dean. **Department of State, United States Relations With China With Special Reference to the Period 1944-1949**, Stanford University Press, California, 1949.

Aitken, Jonathan. **The Presidents: Nixon A Life**, Regnery History, Great Britain, 2015.

Albert Peel. “**A Hundred Emminent Congregationalists**”, <https://web.archive.org/web/20130323080254/http://www.wecfcong.org/articles/robertmorrison.pdf> (1.05.2021).

Ali, S. Mahmud. **US–China Cold War Collaboration 1971–1989**, Routledge, New York, 2005.

Ambrose, Stephen E. **Nixon Volume I: The Education of Politician**, Simon & Schuster, New York, 1987.

Ambrose, Stephen E. **Nixon Volume III, Ruin and Recovery 1973-1990**, Touchstone Books, 1992, New York.

American Committee for Non-Participation in Japanese Aggression. **Shall America Stop Arming Japan?**, New York, 1940.

Architect of the Capitol. “**Robert M. La Follette**”, <https://www.aoc.gov/explore-capitol-campus/art/robert-m-la-follette> (01.09.2021).

Bain, H. Foster. “Manchuria: A Key Area”, **Foreign Affairs**, Cilt:25, Sayı:1 (Oct., 1946), ss. 106-117.

Barnes, Harry Elmer. **Perpetual War for Perpetual Peace**, The Caxton Printers Caldwell, Idaho, 1953.

Benton, Gregor. **Mao Zedong and the Chinese Revolution Vol I Policies and Strategies 1919-1949**, Routledge Library of Modern China, London, 2008.

Bergin, Bob. “The Dixie Mission 1944: The First US Intelligence Encounter with the Chinese Communists” **Studies in Intelligence**, Cilt: 63, Sayı: 3, September 2019.

Biggerstaff, Knight. “A Translation of Anson Burlingame's Instructions from the Chinese Foreign Office”, **The Far Eastern Quarterly** Cilt: 1, Sayı: 3 May, 1942, ss. 277-279.

Biographical Dictionary of Chinese Christianity, “**Henry Winters Luce Missionary Educator in China**”, 2005-2022, <http://bdcconline.net/en/stories/luce-henry-winters>, (08.06.2022).

Black, Conrad. **A Life in Full Richard M. Nixon**, BBS Public Affairs, New York, 2007.

Board Of Governors Of The Federal Reserve System, “**Who owns the Federal Reserve?**”, 01.03.2017, www.federalreserve.gov/faqs/about_14986.htm, (25.05.2021).

Borokh, Olga. “Adam Smith in Imperial China: Translation and Cultural Adaptation”, **Oeconomia**, Cilt 2, Sayı:4, 2012, ss.411-441.

Brands, Hal. **What Good Is Grand Strategy? Power and Purpose in American Statecraft from Harry S. Truman to George W. Bush**, Cornell University Press Ithaca and London, 2014.

Brazinsky, Gregg A. **Winnig the Third World: Sino-American Rivalry During the Cold War**, The University of North Carolina Press, Chapel Hill, 2017.

Brinkley, Alan. **The Publisher Henry Luce and His American Century**, Alfred A. Knopf, New York, 2010.

Brinkley, Douglas. **Dean Acheson and the Making of US Foreign Policy**, Palgrave MacMillan, London, 1993.

Brown, Arthur J. **Report of a Visitation of the China Missions**, Board of Foreign Missions of The Presbyterian Church In The USA., New York, 1902.

Brown, Richard Harvey. **Culture, Capitalism, and Democracy in the New America**, Yale University Press, New Heaven, London, 2005.

Brownell, Kathryn Cramer. **Showbiz Politics: Hollywood in American Political Life**, The University of North Carolina Press, Chapel Hill, 2014.

Buhite, Russell D. "Patrick J. Hurley and the Yalta Far Eastern Agreement", **Pacific Historical Review**, Cilt: 37, Sayı: 3 (Aug.1968), ss. 343-353.

Bush, George with Victor Gold, **Looking Forward an Autobiography**, Bantam Book, New York, 1988.

Carwardine, Richard. "Methodists, Politics, and the Coming of the American Civil War", **Church History** Cilt: 69, Sayı: 3 (Sep. 2000), ss.578-609.

Cecilia Ramussen, "Los Angeles' Curious Role in the Chinese Revolution", 02.12.2001, <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-2001-sep-02-me-41338-story.html>, (23.05.2021).

Center for the Study of Federalism, “**Taft-Hartlet Act**”, 2006, https://encyclopedia.federalism.org/index.php/Taft-Hartley_Act, (27.09.2021).

Central Intelligence Agency, “**NIE 13-8-71 Communist China's Weapons Program for Strategic Attack**”, 04.09.1971, <https://www.cia.gov/readingroom/document/0001098170>, (06.02.2022).

Chaliand, Gérard, Arnaud Blin. “**The History of Terrorism from Antiquity to Al Qaeda**”, University of California Press, London, 2007.

Chang, Sidney H. & Leonard H. D. Gordon. **All Under Heaven: Sun Yat Sen and His Revolutionary Thought**, Hoover Institution Press Stanford University, 1991.

Charles R. Hager, “**Doctor Sun Yat Sen Some Personal Reminiscences**”, 1912, <https://archive.org/details/missionaryherald1084amer/page/171/mode/1up?view=theater>, (14.04.2021).

Chen Duxiu, “**Our Final Awakening**”, 1916, http://afe.easia.columbia.edu/ps/china/chen_duxiu_final_awakening.pdf, (04.06.2021).

Cheng, Chu-yuan. “ The Originality and Creativity of Sun Yat-Sen's Doctrine and Its Relevancy to the Contemporary World”, **American Journal of Chinese Studies**, Cilt: 10, Sayı: 2, 2003, ss. 149-162.

Chernov, Ron. **The House of Morgan an American Banking Dynasty and the Rise of Modern Finance**, Grove Press, New York, 1990.

China.org.cn, “**1945: Mao Zedong and Patrick J. Hurley reach five agreements**”, <http://www.china.org.cn/english/congress/228926.htm>, (08.06.2022).

Chinese Historical Society of America, “**Sun Yat-Sen's 1911 Tour of America**”, 2022, <https://chsa.org/exhibits/online-exhibits/sun-yat-sen-an-american-legacy/sun-yat-sen-1911-tour-of-america>, (29.05.2022).

Chong Key Ray. “The Abortive American-Chinese Project for Chinese Revolution, 1908-1911”, **Pacific Historical Review**, Feb, 1972, Cilt: 41, Sayı: 1, Feb, 1972, ss. 54-70.

Christian H. Heller, “**Failure to Communicate: US Intelligence Structure and the Korean War**”, 02.06.2018, <https://thestrategybridge.org/the-bridge/2018/2/6/failure-to-communicate-us-intelligence-structure-and-the-korean-war>, (23.10.2021).

Clews, Henry. **Fifty Years in Wall Street**, John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey, 2006.

Clubb, O. Edmund. “McCarthyism and our Asia policy”, **Bulletin of Concerned Asian Scholars**, Cilt:1, Sayı:4, 1969, ss.23-26.

CNN Original Series, “**Tricky Dick**”, 2021, <https://edition.cnn.com/shows/tricky-dick-original-series>, (11.10.2021).

Cohen, Warren I. **A Nation Like All Others: A Brief History of American Foreign Relations**, Columbia University Press, New York, 2018.

Cohen, Warren I. **America's Response to China: A History of Sino-American Relations Sixth Edition**, Columbia University Press, New York, 2019.

Cole, Allan B. “The Annals of the American Academy of Political and Social Science”, **Report on China**, Cilt: 277, 1951, ss. 35-45.

Colin Schultz, “**Nixon Prolonged Vietnam War for Political Gain—And Johnson Knew About It, Newly Unclassified Tapes Suggest**”, 18.03.2013, <https://www.smithsonianmag.com/smart-news/nixon-prolonged-vietnam-war-for-political-gainand-johnson-knew-about-it-newly-unclassified-tapes-suggest-3595441>, (23.08.2021).

Columbia University, Asia for Educators, “**Taiwan and U.S.- China Relations**”, 2021, http://afe.easia.columbia.edu/special/china_1950_taiwan.htm, (01.07.2021).

Committee of 100, “**Mission & History**”, 2019, <https://www.committee100.org/-mission-history>, (21.09.2021).

Congres.gov, “**H.R.2479- Taiwan Relations Act**”, 04.10.1979, <https://www.congress.gov/bill/96thcongress/housebill/2479#:~:text=Taiwan%20Relations%20Act%20%2D%20Declares%20it,other%20people%20of%20the%20Western>, (12.06.2022).

Cowen, Tyler. Daniel Sutter, “Why Only Nixon Could Go to China”, **Public Choice**, Cilt:97, Sayı:4, 1998, ss.605–615.

Craft, Stephen G. “John Bassett Moore, Robert Lansing, and the Shandong Question”, **Pacific Historical Review**, Cilt: 66, Sayı: 2, 1997, ss. 231-249.

Craft, Stephen G. American Isaiah in China: Frank W. Price, Chiang Kai-Shek and Reforming China, 1941-49, **The Journal of Presbyterian History** Cilt: 82, Sayı:3, 2004, ss. 180-203.

Crowley, Monica. **Nixon: Off the Record**, Random House, New York, 1996.

Current, Richard N. “The Stimson Doctrine and the Hoover Doctrine”, **The American Historical Review** Cilt: 59, Sayı: 3, 1954, ss. 513-542.

Çoban Döşkaya, Füsün ve Halim Onur Andaç. “American Board Activities in China and Sun Yat Sen”, **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi** Cilt: XXII, Sayı: 44, Bahar 2022, ss. 409-443.

Damon, Allen F. “Financing Revolution: Sun Yat-Sen and the Overthrow of the Ch'ing Dynasty”, **Hawaiian Journal of History**, Cilt 25, 1991.

Dave Leip's Atlas of U.S. Elections, “**1968 Presidential General Election Results**”, 2019, <https://uselectionatlas.org/RESULTS/national.php?year=1968&f=0&off=0&elect=0>, (15.11.2021).

David C. Rapoport, “**The Four Ways of Modern Terrorism**”, <https://international.ucla.edu/media/files/RapoportFourWavesofModernTerrorism.pdf>, s.47, (29.06.2022).

David Emig, “**The Checkers Effect**”, 23.08.2009, <https://www.nixonfoundation.org/2009/09/the-checkers-effect>, (23.08.2021).

Davin, Delia. **Mao A Very Short Introduction**, Oxford University Press, UK, 2013.

Denby, Charles. “The National Debt of China-Its Origin and Its Security”, **The Annals of the American Academy of Political and Social Science**, Cilt: 68, Nov., 1916, ss. 55-70.

Department of State, **Foreign Relations of the United States Volume XVII China 1969–1972**, United States Government Printing Office, Washington, 2006.

Di, He. “The Most Respected Enemy: Mao Zedong's Perception of the United States”, **The China Quarterly**, Cilt:137, Mar, 1994, ss. 144-158.

Diamond, Larry. Orville Schell (ED.), **China's Influence&American Interests Promoting Constructive Vigilance**, Stanford University Hoover Institution Press, California, 2019.

Dirlik, Arif. "The Ideological Foundations of the New Life Movement: A Study in Counterrevolution", **The Journal of Asian Studies**, Cilt: 34, Sayı: 4, Aug.1975, ss. 945-980.

Dobson, Alan S. **Steve Marsh**, US Foreign Policy Since 1945, Routledge, 2001.

Domke, David. **The God Strategy How Religion Became A Political Weapon in America**, Oxford University Press, 2008.

Dorris, Carl E. **Nationalists And The Nanking Incident, 1927: Sources and Impact on United States China Policy**, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Oklahoma State University, Stillwater, Oklahoma, 1966.

Drew, Elizabeth. **Richard M. Nixon: The American Presidents**, Times Books, New York, 2007.

Dumbaugh, Kerry "Taiwan-U.S. Relations: Developments and Policy Implications", US Congressional Research Service, Washington, 02.10.2009, <https://sgp.fas.org/crs/row/R40493.pdf>, (15.08.2022).

Dunar, Andrew J. **The Truman Scandals and the Politics of Morality**, University of Missouri Press, Columbia, 1984.

Eberhart, Wolfram. **Çin Tarihi**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2019.

Elliot, E. G. "America and the Far Eastern Question by Thomas F. Millard", **The American Political Science Review**, Cilt: 4, Sayı:1, 1910, ss. 124-126.

Embassy of the Peoples Republic in China in the United States of America, “**Joint Communiqué of the People’s Republic of China and the United States of America (August 17, 1982)**”, <https://www.mfa.gov.cn/ce/ceus/eng/zmgx/d-oc/ctc/t946664.htm> , (19.06.2022).

Engerman, Stanley L. & Robert E. Gallman. **The Cambridge Economic History of the United States**, Vol. II, Cambridge University Press, London, 2008.

Evans, Thomas W. **The Education of Ronald Reagan: The General Electric Years and the Untold Story of His Conversion to Conservatism**, Columbia University Press, 2006.

Fai, Chen Hon. **Civilizing the Chinese Competing with the West**, The Chinese University Press, Hong Kong, 2017.

Fairbank, John K. **East Asia, The Modern Transformation**, Houghton Mifflin, Boston, 1965.

Fairbank, John K. **The Cambridge History of China Vol 10 Late Ching 1800-1911 Part I**, Cambridge University Press, 1978.

Fairbank, John King. **The Chinese World Order Traditional Chinese Foreign Relations**, Harvard Universtiy Press, Massachusetts, 1968.

Farrel, John A. **Richard Nixon: The Life**, Penguin Random House LLC, New York, 2017.

Fei, Hsiao-Tung. “Peasantry and Gentry: An Interpretation of Chinese Social Structure and Its Changes”, **American Journal of Sociology**, Cilt:52, Sayı:1 (Jul, 1946), ss. 1-17.

Herbert Feis, **The China Tangle The American Effort in China from Pearl Harbor to the Marshall Mission**, Princeton University Press, New Jersey, 1953.

Sidney D., John Stewart Burgees, **Peking a Social Survey**, George D. Doran Company, New York, 1921.

Feldstein, Mark. **Poisoning the Press Richard Nixon, Jack Anderson, and the Rise of Washington's Scandal Culture**, Farrar, Straus & Giroux, New York, 2010.

Fenby, Jonathan. **The Penguin History of Modern China: The Fall and Rise of a Great Power Third Editon**, Allen Lane, London, 2008.

Fenwick, C. G. "The Nine Power Treaty and the Present Crisis in China", **The American Journal of International Law** Cilt: 31, Sayı: 4, Oct. 1937, ss. 671-674.

Ferguson, Niall. **Uygarlık Batı ve Ötekiler**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, Şubat 2012.

Ferlanti, Federica. "The New Life Movement in Jiangxi Province, 1934–1938", **Modern Asian Studies**, Cilt:44, Sayı:05, 2010, pp 96-1000.

Fifty-Second Congress. Session I, "**Text of the Geary Act of 1892 (Extends Chinese Exclusion Act of 1882 for Ten Years)**", <https://loveman.sdsu.edu/docs/1892GearyAct.pdf>, (10.05.2021).

Ford, Christopher A. **The Mind of Empire China's History and the Modern Foreign Relations**, The University Press of Kentucky, Kentucky, 2010.

Foreman-Peck, James. "The Privatization of Industry in Historical Perspective", **Journal of Law and Society**, Cilt: 16, Sayı: 1, Thatcher's Law (Spring, 1988), ss. 129-148.

Francis, S. Sempa, “**Richard Nixon’s Asian Prophecy**”, 20.11.2019, <https://thediplomat.com/2019/12/richard-nixons-asian-prophecy> , (15.11.2021).

Freedman, Carl. **The Age of Nixon**, Zero Books, Washington, 2012.

Friedman, Milton. “Franklin D. Roosevelt, Silver, and China”, **Journal of Political Economy**, Cilt: 100, Sayı: 1, Feb. 1992, ss. 62-83.

Friedman, Walter A. **American Business History: A Very Short Introduction**, Oxford University Press, New York, 2020.

Galambos, Imre, Kitsudō Kōichi. “Japanese exploration of Central Asia: The Ōtani expeditions and their British Connections”, **Bulletin of the School of Oriental and African Studies**, University of London, Cilt: 75, Sayı: 1, 2012, ss. 113-134.

Garrison, Jean A. “Framing the National Interest in US-China Relations Building Consensus Around Rapprochement” **Asian Perspective**, Cilt:24, Sayı:3, 2000, ss.103-134.

Garrison, William Lloyd. “Chinese Exclusion” **The Advocate of Peace**, (1894-1920) Cilt: 64, Sayı: 2 (February 1902), ss. 35-39.

Gellman, Irwin F. “**The Richard Nixon Vice Presidency**”, **A Companion to Richard M. Nixon, (Melvin Small)**, Wiley-Blackwell, United Kingdom, 2011.

Gellman, Irwin F. **The President and the Apprentice Eisenhower and Nixon 1952-1961**, Yale University Press, New Haven, London, 2015.

Gelman, Irwin F. **The Contender**, Yale University Press, New Haven, London, 2017.

genius.com, “**Okie from Muskogee lyrics**”, 2021, <https://genius.com/Merle-haggard-okie-from-muskogee-lyrics>, (06.10.2021).

George Mason University National Security Institute, **China’s Technology Transfer Strategy**, George Mason University Press, Silicon Valley, 01.2018.

Gerald R. Ford Presidential Library and Museum, “**The Establishment and First Uses of the 25th Amendment**” <https://www.fordlibrarymuseum.gov/library/exhibits/amendment25/25thamendment.asp>, (29.10.2021).

Giorgi, Laura De, Guido Samarani. **Chiang Kai-shek and His Time New Historical and Historiographical Perspectives**, Università Ca’Foscari, Venezia, 2017.

Global Nonviolent Action Database, “**Chinese students protest the Treaty of Versailles (the May Fourth Incident) 1919**”, 14.11.2010, <https://nvdatabase.swarthmore.edu/content/chinese-students-protest-treaty-versailles-may-fourth-incident-1919>, (05.06.2021).

Goldstein, Robert Justin. **Political Repression in Modern America: From 1870 to 1976**, University of Illinois Press, Chicago, 2001.

Govtrack, “**H.R. 1275: National Right-to-Work Act**”, 24.02.2021, <https://www.govtrack.us/congress/bills/117/hr1275/text>, (27.09.2021).

Gowen, Robert Joseph. “Great Britain and the Twenty-One Demands of 1915: Cooperation versus Effacement”, **The Journal of Modern History** Cilt: 43, Sayı: 1 Mar. 1971, ss. 76-106.

Gray, Colin S. **War Peace and International Relations**, Routledge, 2007.

Gwyn, Douglas. “Seventeenth-Century Context and Quaker Beginnings”, **Early Quakers and Their Theological Thought**, ED. Stephen W. Angell ve Pink Dandelion, Cambridge University Press, New York, 2015.

Hah, Chong-Do. “Dean Rusk And Communist China”, **The Centennial Review**, Cilt: 15, Sayı: 2 (Spring,1971), ss. 182-203.

Haig, Alexander M. **Inner Circles How America Changed the World a Memoir**, Warner Bros, New York, 1992.

Hajo Frölich, “**Wartime and Post-war Economies (China)**”,8.10.2014, https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/wartime_and_post-war_economies_china, (05.06.2021).

Hal Brands, “**The Emerging Biden Doctrine Democracy, Autocracy, and the Defining Clash of Our Time**”, 29.06.2021, <https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2021-06-29/emerging-biden-doctrine>, (19.12.2021).

Han Cheung, “**Taiwan in Time: The great retreat**”, 04.11.2016, <https://www.taip-eitimes.com/News/feat/archives/2016/12/04/2003660529>, (30.06.2021).

Handy, Robert T. Patrick J. **Hurley and China, 1944-1945**, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi) Portland State University, Portland, 1971.

Henry Zeffman, “**Splendid isolation or madness? What hard Brexit means**”, 14.10.2017, <https://www.thetimes.co.uk/article/splendid-isolation-or-madness-what-hard-brex-it-means-zr6w769j6> , (14.04.2021).

Herring, George C. **From Colony to Superpower U.S. Foreign Relations Since 1776**, Oxford Universtiy Press, 2008.

Hodgson, Godfrey. **More Equal Than Others: America from Nixon to the New Century**, Princeton University Press, New Jersey, 2004.

Hodgson, Godfrey. **The Myth of American Exceptionalism**, Yale University Press, New Haven London, 2009.

Holingsworth, Rogers. **American Expansion in the Late Nineteenth Century**, Holt, Rinehart and Winston, 1968.

Homer Lea Research Center, “**Dr. Sun Yat-Sen’s American Adviser**”, 2021, <https://homerlea.org/sunyatsen>, (15.05.2021).

Honor Society, “**Phi Beta Kappa Rating, Reviews and Requirements. Is it worth it?**”, 2021, <https://www.honorsociety.org/phi-beta-kappa>, (04.09.2021).

Hooker, R.D. Jr. **The Grand Strategy of the United States**, INSS Strategic Monograph Institute for National Strategic Studies National Defense University Press, Ekim 2014.

Hoover Institution, “**Kuomintang Records**”, 2022, <https://www.hoover.org/library-archives/collections/kuomintang-records>, (26.05.2022).

Hopkirk, Peter. **Foreign Devils on the Silk Road**, Hachette, London, 1980.

Means, Howard. “**The Story of the Really Weird Night Richard Nixon Hung Out with Hippies at the Lincoln Memorial**”, 17.05.2016, <https://www.washingtonian.com/2016/05/17/richard-nixon-kent-state-protests-white-house-lincoln-memorial>, (23.08.2021).

Howard, Christopher. “Splendid Isolation”, **History**, Cilt: 47, Sayı: 159 (1962), ss. 32-41.

Hsu, Immanuel C.Y. **The Rise of Modern China**, Oxford University Press, Sixth Edition, New York, 2000.

Hu, Teh-Wei. "Hyperinflation and the Dynamics of the Demand for Money in China 1945-1949", **Journal of Political Economy** Cilt:79, Sayı:1,1971, ss. 186-195.

Huntington, Samuel. **The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order**, Simon&Schuster, New York, 1994.

Husain, Noor A. "**Pakistan-U.S. Security Relations: Arms Sales, Bases, and Nuclear Issues**", **United States-Pakistan Forum: Relations with the Major Powers**, (ED. Leo E. Rose, Noor A. Husain), Vanguard Books Institute of East Asian Studies, Lahore, 1987.

Ienaga, Saburo. **Japan's Last War: World War II and the Japanese 1931-1945**, Australian National University Press, Canberra, 1979.

Ikenberry, John ve diğerleri **America, China and the Struggle for World Order Ideas, Traditions, Historical Legacies, and Global Visions**, Palgrave McMillian, New York, 2015.

Imdb.com, "**Nixon**" (1995) https://www.imdb.com/title/tt0113-987/trivia/?ref=tt_trv_trv, (27.07.2021).

Imdb.com, "**The Assassination of Richard Nixon**", <https://www.imdb.com/title/tt-0364961>, (27.07.2021).

Investopedia, "**The 10 Biggest Strikes in U.S. History**", 25.10.2019, <https://www.investopedia.com/the-10-biggest-strikes-in-u-s-history-4773384>, (27.05.2021).

Iokibe, Makato. **The History of US-Japan Relations from Perry to the Present**, Palgrave Macmillan, Japan, 2008.

Irish, Kerry E. “**The United States and Japan in the Second World War: A Just War Perspective**”, **America and the Just War Tradition: A History of US Conflicts**, (ED. Mark David Hall, J. Daryl Charles) University of Notre Dame Press, Indiana, 2019.

Iriye, Akira. **The Cambridge History of American Foreign Relations, Volume 3 The Globalizing of America 1913-1945**, Cambridge University Press, New York, 1993.

J., Nathan. A Factionalism Model for CCP Politics. **The China Quarterly**, 53, 34–66, 1973.

Jack Detsch, “**Pentagon Quietly Puts More Troops in Taiwan**”, 18.10.2021, <https://foreignpolicy.com/2021/11/18/pentagon-biden-troops-taiwan-china>, (13.04.2022).

Jacobs, Meg. “How About Some Meat?: The Office of Price Administration, Consumption Politics, and State Building from the Bottom Up, 1941-1946”, **Journal of American History**, Cilt: 84, Sayı: 3, 1997, ss. 910-941.

Jansen, Marius B. **The Japanese and Sun Yat Sen**, Harvard University Press, 1967.

Jeff, Parrott. “**Ronald Reagan spoke at the first CPAC gathering in 1974. Here’s what he said**”, 26.02.2021, <https://www.deseret.com/indepth/2021/-/2/26/22303493/ronald-reagan-spoke-at-the-inaugural-cpac-in-1974-here-is-what-he-said-washington-dc>, (10.07.2021).

Jeffrey, W. Hornung, “**Strong but constrained Japan-Taiwan ties**”, 13.03.2018, <https://www.brookings.edu/opinions/strong-but-constrained-japan-taiwan-ties>, (30.06.2021).

Jian, Chen. “A Response: How to Pursue a Critical History of Mao's Foreign Policy”, **The University of Chicago the China Journal**, Cilt:49, Jan, 2003, ss. 137-142.

Jian, Chen. David L. Wilson, All Under the Heaven is Great Chaos: Beijing, the Sino-Soviet Border Clashes, and the Turn Toward Sino-American Rapprochement, 1968-69, **Woodrow Wilson International Center for Scholars**, Washington D.C., 1998.

Jian, Chen. **Mao's China and the Cold War**, The University of North Carolina Press, London, 2001.

Jill Lepore, “**Not so Fast**”, **the New Yorker**, 5.10.2009, <https://www.newyorker.com/magazine/2009/10/12/not-so-fast>, (25.05.2021).

John F. Kennedy Presidential Library and Museum, “**Remarks of Senator John F. Kennedy at American Society of Newspaper Editors, Washington, D.C., April 21, 1960**” “**The Religion Issue in American Politics**”, 21.04.1960, <https://www.jfklibrary.org/archives/other-resources/john-f-kennedy-speeches/american-society-of-newspaper-editors-1960042>, (10.07.2021).

Johnson, Reginald F. **Twilight in the Forbidden City**, Foreign Language Teaching and Research Press, 1934.

Joint Committee on the Investigation of the Pearl Harbor Attack Congress Of The United States, “**Investigation of the Pearl Harbor Attack Report**” 20.07.1946, http://www.ibiblio.org/pha/pha/congress/part_0.html, (18.06.2021).

Joint Committee on the Investigation of the Pearl Harbor Attack Congress of the United States, “**Investigation of the Pearl Harbor Attack Report**” 20.07.1946, http://www.ibiblio.org/pha/pha/congress/part_1.html#47, (18.06.2021).

Joint Congressional Committee on Inaugural Ceremonies, “**46th Inaugural Ceremonies**”, <https://www.inaugural.senate.gov/46thinauguralceremonies>, (17.11.2021).

Jon Stone, “**Strength does not lie in 'splendid isolation' of Brexit, says EU president Ursula von der Leyen**”, 31.01.2020, <https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/eu-message-uk-leavebrexitvonderleyencommissiona9311131.html>, (14.04.2021).

Kaplan, Lawrence M. **Homer Lea: American Soldier of Fortune**, University Press of Kentucky, Lexington, 2010.

Karl, Rebecca E. **Mao Zedong and the China in the Twentieth Century World A Concise History**, Duke University Press, Durham and London, 2010.

Karluk, Abdürreşit Celil. “Çin Tarihinde Çinli Olmayan Halkların Yönetiminde Uygulanan Stratejiler”, **Doğu Asya Araştırmaları**, Cilt:2, Sayı:1, Bahar, 2019, ss.1-36.

Keikichi Takahashi, “**Why FDR Embraced China as a Great Power**”, 05.03.2021, <https://thediplomat.com/2021/03/why-fdr-embraced-china-as-a-great-power>, (18.06.2021).

Kellogg, Frank B. “The War Prevention Policy Of The United States”, **Advocate of Peace Through Justice** Cilt: 90, Sayı: 4, 1928, ss. 238-244.

Khrushchev, Nikita. **Khrushchev Remembers: The Last Testament**, Little Brown and Company, Boston, Toronto, 1974.

Kidd, Thomas S. **American History 1492-Present Combined Edition**, B&H Academic Nashville, Tennessee, 2019.

Kissenger, Henry. **Çin: Dünden Bugüne Yeni Çin**, Kaknüs Yayınları, 1. Basım, İstanbul 2015.

Kissenger, Henry. **Diplomacy**, Simon&Schuster, New York, 1994.

Kissenger, Henry. **Dünya Düzeni**, Boyner Yayınları, İstanbul, 2014.

Kissenger, Henry. **On China**, The Penguin Press, New York, 2011.

Kissenger, Henry. **The White House Years Vol I**, Simon & Schuster, New York, 2011.

Komine, Yukinori. **Secrecy in US Foreign Policy Nixon, Kissinger and the Rapprochement with China**, Ashgate Publishing, London.

Kuo, Ping Chia. "Caleb Cushing and the Treaty of Wanghia, 1844", **The Journal of Modern History**, Cilt: 5, Sayı: 1, 1933, s.34-35.

Kux, Dennis. **The United States and Pakistan, 1947-2000**, The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London, 2001.

Lacey, James. **The Washington War FDR's Inner Circle and the Politics of Power That Won World War II**, Bantam Books, New York, 2019.

Laderman, Scott. **Critical Moments in American History: The Silent Majority Speech**, Routledge, New York, 2020.

Laffey, John F. Roots of French Imperialism in the Nineteenth Century: The Case of Lyon, **French Historical Studies** Cilt: 6, Sayı: 1, 1969, ss.78-92.

Langowski, Eric. "Education Denied: Indiana University's Japanese American Ban, 1942 to 1945", **Indiana Magazine of History** Cilt: 115, Sayı:2, 2019, ss. 65-115.

Lary, Diana. **China's Civil War a Social History 1945-1949**, Cambridge University Press, United Kingdom, 2015.

Latham, Earl. "The Committee of One Million: "China Lobby" Politics, 1953–1971", **American Political Science Review**, Cilt 72, Sayı 3, 1978, ss.1050-1051.

Lawrence, Alan. **China Under Communism**, Routledge University of Lancaster Press, London, 1998.

Lee, Erika. "The Chinese Exclusion Example: Race, Immigration, and American Gatekeeping, 1882-1924", **Journal of American Ethnic History**, Cilt:21, Sayı:3, 2002, ss.36-62.

Li, Danhui, Yafeng Xia. Mao and the Sino-Soviet Split, 1959–1973 A New History, **The Harvard Cold War Studies**, Maryland, 2018.

Li, Xiaobing. **China at War: An Encyclopedia**, ABC-CLIO-LLC, California, 2021.

Library of Congress, Ken Drexler, "**Chinese Exclusion Act: Primary Documents in American History**", 01.06.2020, <https://guides.loc.gov/chinese-exclusion-act>, (10.05.2021).

Lin, Xiaoyan, Zhensheng Kuang. **“Re-analyse the Early Stage American Railway Investment System from the Land Use and Privatization Double-guided Perspective: The Drawbacks and Warnings”**, WCTR 2016, Shanghai, 10-15 July 2016.

Liu, Cong. “The Effects of World War I on the Chinese Textile Industry: Was the World’s Trouble China’s Opportunity?”, **The Journal of Economic History**, Cilt: 80, Sayı 1, 2020, ss.246-285.

Lukas, J. Anthony. **Nightmare: The Underside of the Nixon Years**, Penguin Books, New York, 1976.

Ma, Kan-Wen. “Sun Yat-Sen (1866–1925), A Man to Cure Patients and the Nation- His Early Years and Medical Career”, **Journal of Medical Biography**, Cilt:4, Sayı:3, 1996, ss.161–170.

MacMillan, Margaret. **Nixon and Mao**, Random House, New York, 2007.

Zedong, Mao. **“Reply to Comrade Kuo Mo-Jo Poem by Mao Zedong”**, 10.08.2012, <https://www.poemhunter.com/poem/reply-to-comrade-kuo-mo-jo/> (01.05.2022).

Mason, Robert. **Richard Nixon and the Quest for a New Majority**, The University of North Carolina Press, Chapel Hill and London, 2004.

McCarthy, Joseph. **Treason in Washington**, Christian Nationalist Crusade, 1950.

McNichol, Tom. **“I am not a Kook: Richard Nixon's Bizarre Visit to the Lincoln Memorial”**, 14.10.2011, <https://www.theatlantic.com/politics/archive/2011/11/i-am-not-a-kook-richard-nixons-bizarre-visit-to-the-lincoln-memorial/248443> (08.09.2021).

Mead, Walter Russel. **Special Providence American Foreign Policy and How it Changed World**, Routledge, Taylor&Francis Group, New York, 2002.

Mergel, Sarah Katherine. **Conservative Intellectuals and Richard Nixon**, Palgravwe McMillian, New York, 2010.

Michael Bordo, “**The operation and demise of the Bretton Woods system: 1958 to 1971**”, 23.04.2017, <https://voxeu.org/article/operation-and-demise-bretton-woods-system>, (20.06.2021).

Migham, John. “**Strangers in the Land**” Rutgers University Press, New Brunswick and London, 1955.

Millard, Thomas. **America, Europe and the Manchuria Question**, Special Collections and Archives, Queens University Belfast, 1932.

Mitter, Rana. “**Modern China a Very Short Introduction**”, Oxford University Press, 2008.

Moisés Naím, “**Berlusconi Goes to China**”, Ekim-Kasım 2003, https://web.archive.org/web/20050408093241/https://foreignpolicy.com/story/cms.php?story_id=164, (24.04.2022).

Morgan, Peter. **Frost/Nixon**, Faber and Faber Publishing, London, 2006.

Morris, Charles. L. **The Tycoons: How Andrew Carnegie, John D. Rockefeller, Jay Gould, and J.P. Morgan Invented The American Supereconomy**, Owl Books, New York, 2005.

Mur Wolf, “**Madame Chiang Kai-shek**”, 14.08.2002
<https://web.archive.org/web/20110430193024/http://www.wellesley.edu/Anniversary/chiang.html>, (08.06.2021).

Murray, Dian H. **The Origins of the Tiandihui**, Stanford University Press, 1994.

National Archives and Records Administrations, “**President Richard Nixon's Daily Diary**”, 16-29.02.1972,
<https://www.nixonlibrary.gov/sites/default/files/virtuallibrary/documents/PDD/1972/070%20February%2016-29%201972.pdf>, (27.04.2022).

National Archives, “**Document for February 19th: Executive Order 9066: Resulting in the Relocation of Japanese**”, <https://www.archives.gov/historical-docs/todays-doc/?dod-date=219>, (13.05.2021).

National Archives, “**Immigration Arrival Investigation Case Files, 1884-1944**”, 11.2018,
<https://static1.squarespace.com/static/5a81dadde9bdf9a97b0da7/t/5d276e576e392d000188df98/1562865246177/NARA+San+Francisco+District+Inventory+%28rev.+12-2018%29.pdf>, (29.05.2022).

National Archives, “**July 12, 1966: Speech on U.S. Foreign Policy in Asia**”, 12.07.1966, <https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches/july-12-1966-speech-us-foreign-policy-asia>, (19.12.2021).

National Archives, “**National Security Decision Memorandum 17**”, 26.10.1969,
https://www.nixonlibrary.gov/sites/default/files/virtuallibrary/documents/nsdm/nsdm_017.pdf (16.06.2022).

National Archives, “**Records of the Office of Price Administration [OPA]**”, 1940-49, <https://www.archives.gov/research/guidedefedrecords/groups/188.html>, (08.09.2021).

National Archives, “**The Nixon White House Tapes The Decision to Record Presidential Conversations**”, 1988, <https://www.archives.gov/publications/p-rologue/1988/summer/haldeman.html>, (23.06.2022).

National Archives, Harry S. Truman Library, “**Invasion of Manchuria**”, <https://www.trumanlibrary.gov/education/presidential-inquiries/invasion-manchuria>, (01.10.2021).

National Security Archive, “**Negotiating U.S.-Chinese Rapprochement**”, 22.04.2002, <https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB70/#5>, (15.04.2022).

Neilson, Keith. “Greatly Exaggerated’: The Myth of the Decline of Great Britain before 1914”, **The International History Review**, Cilt:13, Sayı:4, 1991, ss.695-725.

Nester, William N. **Power Across the Pacific a Diplomatic History of American Relations with Japan**, Palgrave MacMillan,1996, London.

Neustadt, Richard E. Ernest R. May, **Thinking in Time the Uses of History for Decision Makers**, Simon and Schuster Inc. ,New York, 1986.

Neustadt, Richard E. **Preparing to be President the Memos of Richard E. Neustadt**, AEI Press, Washington D.C. ,2000.

New York Times Archives, “**E. Merl Young Gets Perjury Sentence; R.F.C. Ex-Aide Receives 4 Months to 2 Years, with the Lesser Term Recommended**”, 01.05.1953,<https://www.nytimes.com/1953/05/01/archives/e-merl-young-gets-perjury-sentence-r-f-c-exaide-receives-4-months.html>, (24.08.2021).

Nicholas, H.G. “The 1968 Presidential Elections”, **Journal of American Studies**, Cilt: 3, Sayı: 1, 1969, ss.1–15.

Nixon Foundation, “**Memcon, July 11, 1971**”, 07.11.1971, <https://www.nixonfoundation.org/wp-content/uploads/2019/04/Memcon-HAK-and-Zhou-Enlai-7-11-71.pdf>, (13.04.2022).

Nixon Foundation, “**Memcon, July 9, 1971**”, 07.09.1971, <https://www.nixonfoundation.org/wp-content/uploads/2019/04/Memcon-HAK-to-Zhou-Enlai-7-9-71.pdf>, (13.04.2022).

Nixon Library, “**Transcript of a Recording of a Meeting Among the President, John Dean, and H.R. Haldeman in the Oval Office, on March 21, 1973, from 10:12 to 11:55 Am**”, 03.21.1873, https://www.nixonlibrary.gov/sites/default/files/forresearchers/find/tapes/watergate/trial/exhibit_12.pdf, (25.06.2022).

Nixon, Richard M. **Public Papers of the Presidents of the United States**, United States Government Printing Office, Washington, 1971.

Nixon, Richard Millhouse. **The Real Peace: A Strategy for the West**, Simon&Schuster, New York, 1983.

Nixon, Richard. “**Checkers Speech**”, **Speeches, Writings, Documents**, (ED. Rick Perlstein), Princeton University Press, Princeton and Oxford, 2008.

Nixon, Richard. **1999 Victory Without War**, Simon&Schuster, New York, 1988.

Nixon, Richard. **Beyond Peace**, Simon&Schuster, New York, 1994.

Nixon, Richard. **In The Arena: A Memoir of Victory, Defeat and Renewal**, Simon&Schuster, New York, 1990.

Nixon, Richard. **No More Vietnams**, Simon&Schuster, New York, 2013.

Nixon, Richard. **Real War**, Simon&Schuster, New York, 1980.

Nixon, Richard. **RN:The Memoirs of Richard Nixon**, Simon&Schuster, New York, 1978.

Nixon, Richard. **Seize the Moment**, Simon&Schuster, New York, 2013.

Nixon, Richard. **Six Crises**, Simon&Schuster, New York, 1962.

Nixon, Richard. **Speeches, Writings, Documents**, (ED. Rick Perlstein) Princeton University Press, New Jersey, 2008.

Nixon, Richard. **US Foreign Policy For The 1970's. A New Strategy for Peace**, U.S. Government Printing Office, Washington, 1970.

Office of The Federal Register National Archives and Records Service General Services Administration, **Public Papers of the Presidents of the United States**, United States Government Printing Office, Washington, 1972.

Office of the Historian, “**13. Minutes of the Senior Review Group Meeting**”, 15.05.1969, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus196976v17/d13>, (19.02.2022).

Office of the Historian, “**62. Editorial Note**”, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v34/d62>, (16.06.2022).

Office of the Historian, “**Foreign Relations of the United States, 1958–1960, Berlin Crisis, 1959–1960; Germany; Austria, Volume IX**”, 25.07.1960, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1958-60v09/d195>, (04.11.2021).

Office of the Historian, “**Foreign Relations of the United States, 1964–1968, Volume XXX, China**”, 1998, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v30/summary>, (16.12.2021).

Office of the Historian, “**Foreign Relations of the United States, 1969–1976, Volume I, Foundations of Foreign Policy, 1969–1972 33. Editorial Note**”, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v01/d33>, (01.02.2022).

Office of the Historian, “**Foreign Relations of The United States, 1969–1976, Volume XXI, Chile, 1969–1973 300. Editorial Note**”, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v21/d300>.

Office of the Historian, “**Papers Relating to the Foreign Relations of the United States, The Lansing Papers, 1914–1920, Volume II**”, 1940, https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1914-20v02/pg_406, (05.06.2021).

Office of the Historian, “**Revolution; abdication of the Manchu rulers; establishment of a provisional republican government; concerted action of the Powers; correspondence concerning recognition of the Republic of China**”, 03.11.1912, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1912/ch11>, (14.05.2022).

Office of the Historian, “**Summary Foreign Relations of the United States, 1969–1976, Volume I Foundations of Foreign Policy, 1969–1972**”, 2003, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v01/summary>, (20.02.2022).

Office of the Historian, Foreign Service Institute United States Department of State, “**Formulation of program for aid to China; China Aid Act of 1948**”, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1948v08/ch8>, (26.08.2021).

Office of the Historian, Foreign Service Institute, “**A Guide to the United States’ History of Recognition, Diplomatic, and Consular Relations, by Country, since 1776:China**”, https://history.state.gov/countries/china/diplomatic_relations, (14.04.2020).

Oktay, Fatih. **Çin: Yeni Büyük Güç ve Değişen Dünya Dengeleri**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2017.

Orentlicher, David. “Political Dysfunction and the Election of Donald Trump: Problems of the U.S. Constitution's Presidency”, **William S. Boyd School of Law Scholarly Works**, Cilt:50, Sayı:247, 2016, ss.247-264.

Ouimet, Matthew J. “**Socialist Internationalism and National Interest**”, **The Rise and Fall of the Brezhnev Doctrine in Soviet Foreign Policy**, (ED. John Lewis Gaddis), The University of North Carolina Press, Chapel Hill and London, 2003.

Our Documents, “**Monroe Doctrine**” (1823),17.09.2008, <https://web.archive.org/web/20080917164402/http://ourdocuments.gov/doc.php?doc=2> (25.05.2021).

Paglia, Camille. “Cults and Cosmic Consciousness: Religious Vision in the American 1960s”, **Arion: A Journal of Humanities and the Classics Third Series**, Cilt: 10, Sayı: 3, 2003, ss. 57-111.

Pakula, Hannah. **The Last Empress: Madame Chiang Kai Shek and the Birth of Modern China**, Simon&Schuster, New York, 2009.

Patrick J. Hurley, “**The Ambassador in China (Hurley) to President Truman**”, 1945, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1945v07/d530>, (24.06.201).

Patterson, James T. **Restless Giant the United States from Watergate to Bush V. Gore**, Oxford University Press, New York, 2005.

Pauley, Garth E. **Presidential Rhetoric Series the Modern Presidency and Civil Rights**, Texas A&M University Press, 2001.

Perlstein, Rick. **Nixonland: The Rise of a President and the Fracturing of America**, Scribner, New York, 2008.

Peter Feaver, "What is grand strategy and why do we need it?", 08.04.2019, <https://foreignpolicy.com/2009/04/08/what-is-grand-strategy-and-why-do-we-need-it>, (13.04.2021).

Pew Research Center, "**Beyond Distrust: How Americans View Their Government**", 23.11.2015, <https://www.pewresearch.org/politics/2015/11/23/beyond-distrust-how-americans-view-their-government>, (15.07.2021).

Pitney, John J. **The Art of Political Warfare**, University of Oklahoma Press, Norman, 2000.

Pizzutto, Giorgio. **The US Financial System and its Crises from the 1907 Panic to the 2007 Crash**, Palgrave Mcmillian, Switzerland, 2019.

Schonberger, Howard. "**A Study in The Communications Revolution and American Foreign Policy Between 1860 And 1900**", (Yayımlanmış Doktora Tezi), University of Wisconsin, Madison, 1968.

Prichard, Earl H. "The Origins of the Most-Favored-Nation and the Open Door Policies in China", **The Far Eastern Quarterly**, Cilt: 1, Sayı: 2, 1942, ss.161-172.

Public Papers of the Presidents of the United States, "**Richard Nixon: 1969:Containing the Public Messages, Speeches, and Statements of the President**", 03.11.1969, <https://quod.lib.umich.edu/p/ppotpus/4731731.->

[1969.001/965?page=root;rgn=full+text;size=100;view=image;q1=Nixon+Doctrine](https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR1628.html), (19.06.2022).

Purbrick, Martin. “Patriotic Chinese Triads And Secret Societies: From The Imperial Dynasties, to Nationalism, and Communism”, **Asian Affairs**, Cilt:50, Sayı:3, ss.305-322.

Pye, Lucien. **Political Culture and Political Development**, Princeton University Press, New Jersey, 1965.

RAND Corporation, “**China's Evolving Nuclear Deterrent Major Drivers and Issues for the United States**”, 2017, https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR1628.html, (06.02.2022).

Reilly, Thomas H. **The Taiping Heavenly Kingdom Rebellion and the Blasphemy of Empire**, University of Washington Press, Seattle, 2004.

Riccardelli, Richard F. A Forgotten American Military Strategist: The Vision and Enigma of Homer Lea, Army History, **Winter** 1996, Sayı: 36, 1996, ss. 17-22.

Richard Nixon Foundation, “**Fifty Years Ago: President Nixon Visits the Lincoln Memorial**”, 1970, <https://www.nixonfoundation.org/wp-content/uploads/2020/05/Nixon-Memo-Lincoln-Memorial-Visit-WHCF-SMOF-Haldeman-Box-152.pdf>, (09.08.2021).

Richard Nixon Foundation, “**Herman Perry’s Letter to Richard Nixon**”, 29.09.2008, <https://www.nixonfoundation.org/2008/09/herman-perrys-letter-to-richard-nixon>, (01.09.2021).

Richard Nixon Foundation, “**Nixon’s China Calculus is Needed Today**”, 14.10.2016, <https://www.nixonfoundation.org/2016/09/what-they-want-what-we-want-what-we-both-want>, (24.04.2022).

Richard Nixon Foundation, “**The Pink Lady Revisited**”, 22.10.2009, <https://www.nixonfoundation.org/2009/11/the-pink-lady-revisited>, (11.10.2021).

Richard Nixon Foundation, “**Vice President Nixon’s ‘Forgotten’ Trip to Ceylon**”, 16.06.2009, <https://www.nixonfoundation.org/2009/06/vicepresidentnixonsforgotten-trip-to-ceylon>, (18.10.2021).

Richard Nixon Presidential Library and Museum, “**Installation of the System**”, <https://www.nixonlibrary.gov/white-house-tapes>, (23.06.2022).

Richard Nixon Presidential Library and Museum, “**Research Resources**”, <https://www.nixonlibrary.gov/research>, (08.09.2021).

Richard Nixon Presidential Library and Museum, “**Watergate Investigation**”, <https://www.nixonlibrary.gov/white-house-tapes>, (25.06.2022).

Richard Nixon, “**Statement of the Vice President of the United States on Collective Bargaining, Waldorf-Astoria Hotel, New York, NY**”, 20.10.1960, <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/statement-the-vice-president-the-united-states-collective-bargaining-waldorf-astoria-hotel>, (27.09.2021).

Richman, Barry M. **Industrial Society Communist China**, Random House, New York, 1969.

Robert A Scalapino, George T. Yu “**The Chinese Anarchist Movement**” 1961, **Center for Chinese Studies, Institute of International Studies, University of**

California, <http://theanarchistlibrary.org/library/robert-scalapino-and-george-t-yu-the-chinese-anarchist-movement#fn5>, (05.05.2021).

Robert N. Bellah, “**Civil Religion in America**”, http://www.robertbellah.com/articles_5.htm, (10.07.2021).

Philip, Robert. “**The Life and Opinions of the Rev. William Milne, D.D., Missionary to China: Illustrated by Biographical Annals of Asiatic Missions from Primitive to Protestant Times. Intended as a Guide to Missionary Spirit**”, 1840,
<https://play.google.com/books/reader?id=Yg1otJ9gVAYC&pg=GBS.PA164&hl=tr>, (14.04.2021).

Ronald Reagan Presidential Foundation and Institute, 2021, <https://www.reaganfoundation.org/ronald-reagan/reagan-quotes-speeches/farewell-address-to-the-nation-2>, (10.07.2021).

Regan, Ronald V. “**American Volunteer Group: Claire L. Chennault and the Flying Tigers**”, 2021, <https://www.historynet.com/american-volunteer-group-claire-l-chennault-and-the-flying-tigers.htm>, (15.06.2021).

Rong, Zou. “The Revolutionary Army”, **Contemporary Chinese Thought**, Cilt:31, Sayı:1, 2014, ss.32-38.

Roosevelt House, “**Republicans Return to Power: 1952**”, 2016, <http://www.roosevelthouse.hunter.cuny.edu/seehowtheyran/portfolios/1952-republicans-return-to-power>, (01.09.2021).

Rose, Kenneth D. **American Isolationism Between the World Wars the Search for a Nation’s Identity**, Routledge, New York, 2021.

Rosenberg, Emily S. **Spreading the American Dream**, Hill and Wang, New York, 1982.

Russel, Bertnard. **The Problem of China**, O.M, F.K.S., London, 1922.

Ryan Fedasiuk, Emily Weinstein. Overseas Professionals and Technology Transfer to China, **Center for Security and Emerging Technology**, <https://cset.georgetown.edu/wp-content/uploads/CSET-Overseas-Professionals-and-Technology-Transfer-to-China.pdf>, (21.10.2021).

Sahu, A.C. Genesis and Growth of Indo-Chinese Opium Monopoly Under East India Company, **Proceedings of the Indian History Congress**, Cilt: 38,1977, ss.529-533.

Said, Edward W. **Culture and Imperialism**, Vintage Books, New York, 1993.

Santangelo, Paolo. “Gu Yanwu's Contribution to History: the Historian's Method and Tasks”, **East and West** Cilt: 32, Sayı: 1-4, 1982, ss. 145-185.

Schaller, Michael. “American Air Strategy in China, 1939-1941: The Origins of Clandestine Air Warfare”, **American Quarterly**, Cilt: 28, Sayı: 1,1976, ss.3-19.

Schiffirin, Harold Z. **Sun Yat Sen and the Origin of Chinese Revolution**, University of California Press, 1968.

Schonberger, Howard. “**A Study in the Communications Revolution and American Foreign Policy Between 1860 And 1900**”, (Yayımlanmış Doktora Tezi), University of Wisconsin, Madison, 1968.

Schram, Stuart R. (ED.) **Mao's Road to Power Revolutionary Writings 1912-1949, Letter to Xiao Zisheng (July 25, 1916)**, East Gate Book, London, 1992.

Seager, Robert II. "Ten Years Before Mahan: The Unofficial Case for the New Navy, 1880-1890", **The Mississippi Valley Historical Review**, Cilt: 40, Sayı: 3 1953, ss.491-512.

Select Committee United States House Of Representatives, **U.S. National Security and Military/Commercial Concerns with The People's Republic of China**, U.S. Government Printing Office, Washington.

Shek, Chiang Kai. **China's Destiny and Chinese Economic Theory**, Roy Publishers, New York, 1947.

Sheridan, James E. **China in Disintegration the Republican Era in Chinese History 1912-1949**, The Free Press, New York, 1975.

Slik, Jack R. Van Der, Stephen J. Schwark. "Clinton and the New Covenant: Theology Shaping a New Politics or Old Politics in Religious Garb?", **Journal of Church and State**, Cilt:40, Sayı:4, 1998, ss. 873-890.

Smedley, Agnes. **China Fights Back: An American Woman with the Eight Route Army**, Victor Gollancz Ltd, London, 1938.

Smith, Robert Thomas. **Alone in China; Patrick J. Hurley's Attempt to Unify China, 1944-1945**, (Yayınlanmış Doktora Tezi), The University of Oklahama, 1966.

Smith, T.O. Churchill, **America and Vietnam 1941-45**, Palgrave Macmillan, London.

Snow, Edgar. **Red Star Over China: First and Revised Edition**, Grove Press, New York, 1968.

Solomon, Richard E. **Mao's Revolution and the Chinese Political Culture**, University of California Press, London, 1971.

Soong, Irma Tam. "Christianity and Dr. Sun Yat-sen's Schooling in Hawai'i, 1879–83", **Hawaiian Journal of History**, Cilt:31,1997, ss.151-178.

Spence, Jonathan D. **The Search for Modern China**, W.W. Norton and Company, 2013.

Stern, Brigitte. **Dissolution, Continuation, and Succession in Eastern Europe**, Kluwer Law International, Netherlands, 1998.

Stimson, Marshall. "A Los Angeles Jeremiah Homer Lea: Military Genius and Prophet", **The Quarterly: Historical Society of Southern California**, Cilt: 24, Sayı: 1, 1942, ss.5-13.

Stoler, Mark A. **America and the World: A Diplomatic History Parts I & II**, The Teaching Company, Virginia, 2008.

Study Prepared by the Special State-Defense Study Group, "**Communist China: Long Range Study**", 06.1966, [https://history.state.gov/historicaldocuments-frus1964-68v30/d161](https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v30/d161), (18.12.2021).

Sun Yat Sen, "**China and Japan: Natural Friends, Unnatural Enemies**", 28.11.1924, https://en.wikisource.org/wiki/Sun_Yat-sen's_speech_on_Pan-Asianism, (10.05.2021).

Sutter, Robert G. **Chinese Foreign Relations Power and Policy Since the Cold War Third Edition**, Rowman & Littlefield Publishers Inc, United Kingdom, 2012.

Sutter, Robert G. **US-China Relations: Perilous Past Uncertain Present**, Rowman & Littlefield, Maryland, 2018.

Tai, Paul H. "Chiang Kai-shek's Rise to Power: Reflections from His Recently Released Diaries", **American Journal of Chinese Studies**, Cilt:16, Sayı:1, 2009, ss. 49-63.

Tai, Paul H. and Tai-chun Kuo, "Chiang Kai-Shek Revisited", **American Journal of Chinese Studies**, Cilt: 17, Sayı: 1, 2010, ss. 81-86.

Tayler, J.B. "Land and Labour in China", **The Economic Journal**, Cilt:43, Sayı:170, 1933, ss.306-312.

Taylor, Jay. **The Generalissimo Chiang Kai-shek and the Struggle for Modern China**, Harvard University Press, Massachusetts, 2009.

Teon, Aris. **China Journal** "China and the May 4th movement", 03.04.2017, <https://china-journal.org/2017/04/03/china-and-the-may-4th-movement>, (05.06.2021).

Terrill, Ross., "**Mao in History**", The National Interest, 01.06.1998, <https://nationalinterest.org/article/mao-in-history-636>, (15.08.2022).

The American Presidency Project, "**1972**", <https://www.presidency.ucsb.edu/statistics/elections/1972>, (23.06.2022).

The American Presidency Project, "**Articles of Impeachment Adopted by the House of Representatives Committee on the Judiciary**", 27.13.1974, <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/articles-impeachment-adopted-the-house-representatives-committee-the-judiciary>, (24.06.2022).

The American Presidency Project, “**Republican Party Platform of 1952**”, 07.07.1952, <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/republican-party-platform-1952>, (16.10.2021).

The American Presidency Project, “**Second Annual Report to the Congress on United States Foreign Policy**”, 25.02.1971, <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/second-annual-report-the-congress-united-states-foreign-policy>, (24.03.2022).

The Center for Asian American Media, “**9995/Sun Yat Sen**”, <https://caamedia.org/separatelivesbrokendreams/sun8.html>, (29.05.2022).

The Commission on Presidential Debates, “**September 26, 1960 Debate Transcript**”, 2020, <https://www.debates.org/voter-education/debate-transcripts/september-26-1960-debate-transcript>, (11.10.2021).

The Department of State’s Policy Planning Staff, **Immediate U.S. Policy Problems in Event of Major Sino-Soviet Hostilities**, 10.11.1969, Washington.

The FBI Federal Bureau of Investigation, “**Pres. Richard Nixons FBI Application Part 1 of 1**”, <https://vault.fbi.gov/Pres.%20Richard%20Nixons%20FBI%20Application/Pres.%20Richard%20Nixons%20FBI%20Application%20Part%201%20of%201/view>, (04.09.2021).

The Guardian, Emma Graham Ellison, “**Splendid isolation ... or just a bit-part player? Europe reacts to British ‘victory’**”, 27.11.2020, <https://www.theguardian.com/politics/2020/dec/27/splendid-isolation-or-just-a-bit-part-player-europe-reacts-to-british-victory>, (14.04.2021).

The Metropolitan Opera, “**Nixon in China**”, 2021, <https://www.metopera.org/season/on-demand/opera/?upc=811357014158>, (17.07.2021).

The Museum of the City of San Francisco, “**Timeline of the San Francisco Earthquake April 18 -23, 1906**”, 1995-2020, <http://www.sfmuseum.net/hist10/06timeline.html>, (25.05.2021).

The National Security Archive, “**Kissinger to Nixon, "Contact with the Chinese," circa 12 September 1970, with excerpt from "Daily Brief" attached, Top Secret/Sensitive/Exclusively Eyes Only**”, 09.12.1970, <https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB66/ch-01.pdf>, (26.01.2022).

The National Security Archive, “**Memcon, Kissinger and Jean Sainteny, 27 September 1970, Top Secret/Sensitive/Eyes Only**”, 27.10.1970, <https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB66/ch-02.pdf>, (26.01.2022).

The National Security Archive, “**Message from Zhou Enlai to Nixon, 21 April 1971, rec'd 27 April 1971, responding to Nixon's 16 December 1970 message**”, 27.04.1971, <https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB66/ch 17.pdf>, (01.07.2022).

The National Security Archive, “**The White House Statement by the President**”, <https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB66/ch14.pdf>, 14.04.1971, (07.04.2022).

The National Security Archives, “**Message from Nixon to Zhou, via Hilaly, 10 May 1971**”, 10.05.1971, <https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB66/ch-23.pdf>, (08.04.2022).

The New York Times Archives, “**Nixon's News Conference Postponed from Monday**”, 25.01.1970, <https://www.nytimes.com/1970/01/25/archives/nixons-news-conference-postponed-from-monday.html>, (23.08.2021).

The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser, “**The True Solution of the Chinese Question**”, 18.11.1911, <https://eresources.nlb.gov.sg/newspapers/Digitised/Article/singfreepressb19111218-1.2.65>, (15.05.2021).

The University of Hong Kong Medical Alumni Association, “**The Foundation of Medical Faculty**”, 2022, <https://www.med.hku.hk/hkumaa/history-part1.php>, (16.05.2022).

The University of Virginia Miller Center, “**The Presidency in the Television Era**”, 2021, <https://millercenter.org/the-presidency/teacher-resources/recastingpresidential-history/presidency-television-era>, (17.07.2021).

The White House Washington, “**Document 6 Kissinger to Nixon, "Chinese Communist Initiative," c. 10 December 1970, enclosing draft Note Verbal and message from Zhou Enlai, as conveyed by Hilaly, with comments by Yahya, Top Secret/Sensitive**”, 10.11.1970, <https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB66/-ch-06.pdf>, (03.03.2022).

The White House Washington, “**National Security Study Memorandum 63**”, 07.03.1969, https://irp.fas.org/offdocs/nssm-nixon/nssm_063.pdf, (05.03.2022).

The White House Washington, Memcon, “**Meeting Between the President and Pakistan President Yahya,**” 25 October 1970, **Top Secret/Sensitive**”, 25.10.1970, <https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB66/ch-03.pdf>, (03.03.2022).

The White House, “**Office of Management and Budget**”, <https://www.whitehouse.gov/omb>, (08.09.2021).

Theodore Roosevelt Center, “**The Hay-Pauncefote Treaty**”, <https://www.theodorerooseveltcenter.org/Learn-About-TR/TR-Encyclopedia/Foreign-Affairs/Hay-Pauncefote-Treaty>, (25.05.2021).

Thomas, Evan. **Being Nixon**, Random House, New York, 2015.

Thrall, A. Trevor, Benjamin H. Friedman. **Us Grand Strategy in the 21st Century**, Routledge, London and New York, 2018.

Tracy, Benjamin F. “**Report of the Secretary of the Navy to Congress, by Secretary of the Navy Benjamin F. Tracy, October 15, 1889**”
<https://www.visitthecapitol.gov/exhibitions/artifact/report-secretary-navy-congress-secretary-navy-benjamin-f-tracy-october-15-1889> (14.04.2021).

Tse-Tung, Mao. **Chairman Mao Tse-Tung's Important Talks with Guests from Asia, Africa And Latin America**, Foreign Languages Press, Peking, 1960.

Tsou, Tang. **America's Failure in China**, The University of Chicago Press, Chicago, 1963.

Tucker, Nancy Bernkopf. **China Confidential American Diplomats and Sino-American Relations 1945-1996**, Columbia University Press, New York, 2001.

Tyson, Laura. “**Madame Chiang Kai-Shek China's Eternal First Lady**”, Atlantic Monthly Press, New York, 2006.

U.S. Senate Subcommittee on Public Buildings and Grounds, **The Pentagon Papers**, Gravel Edition, Beacon Press, Boston, 1971.

United States Census Bureau, “**Statistical Abstract of the United States: 1953**”
08.10.2021, <https://www2.census.gov/library/publications/1953/compendia/statab/74ed/1953-02.pdf>, (21.10.2021).

United States Department of State, Foreign Service Institute Office of the Historian, **“The Washington Naval Conference, 1921–1922”**, <https://history.state.gov/milestones/1921-1936/naval-conference>, (08.06.2020).

United States House of Representatives, **“DOUGLAS, Helen Gahagan”**, <https://history.house.gov/People/Detail/12399>, (11.10.2021).

University of Luxemburg, **“The sources of Soviet conduct' from Foreign Affairs (July 1947)”**, 02.07.2015, https://www.cvce.eu/en/obj/the_sources_of- soviet_co-nduct_from_foreign_affairs_july_1947ena0f03730dde84f06a6edd740770dc423.html, (12.10.2021).

University of Massachusetts Amherst, **“Letter from American Committee for Non-Participation in Japanese Aggression to W. E. B. Du Bois, January 24, 1940”**, <https://credo.library.umass.edu/view/full/mums312-b090-i215>, (16.06.2022).

US Constitution, **“Presidential Vacancy, Disability, and Inability - Twenty-Fifth Amendment”**, <https://www.govinfo.gov/content/pkg/GPO-CONAN-1992/pdf/GPO-CONAN-1992-10-26.pdf>, (29.10.2021).

US Department of State Archive, **“Foreign Relations, 1969-1976, Volume E-13, Documents on China, 1969-1972”**, 19.11.1969, <https://2001-2009.state.gov/r/pa-ho/frus/nixon/e13/72406.htm>, (04.02.2022).

US Department of State Archive, **“Japan, China, the United States and the Road to Pearl Harbor 1937-41”**, 10.01.2021, <https://2001-2009.state.gov/r/pa-ho/-time/wwii/88734.htm>, (18.06.2021).

US National Archives, **“Chinese Civil War And U.S.-China Relations: Records of The U.S. State Department's Office of Chinese Affairs, 1945-1955”**,

https://www.gale.com/binaries/content/assets/gale-us-en/primary-sources/archives-unbound/primary-sources_archives-unbound_chinese-civil-war-and-u.s.-china-relations_records-of-the-u.s.-state-department%E2%80%99s-office-of-chinese-affairs-1945-1955.pdf, (28.06.2021).

USC US-China Institute, “**Treaty Of Tianjin (Tien-Tsin)**, 1858”, 2022, <https://china.usc.edu/treaty-tianjin-tien-tsin-1858>, (19.05.2022).

US-China Institute, “**Joint Communiqué of the United States of America and the People's Republic of China, December 15, 1978**”, 15.11.1978, <https://china.usc.edu/joint-communiqu%C3%A9-united-states-america-and-peoples-republic-china-december-15-1978>, (11.05.2022).

Varg, Paul A. “Motives in Protestant Missions, 1890-1917”, **Church History**, Cilt: 23, Sayı: 1, 1954, ss. 68-82.

Vikipedi, “**Monroe Doktrini**”, 15.04.2021, https://tr.wikipedia.org/wiki/Monroe_Doktrini#cite_note-1, (25.05.2021).

Walters, Vernon. **A. Silent Missions**, Doubleday, Boston, 1978.

Wasserstrom, Jeffrey N. **Owning the Olympics**, University of Michigan Press, 2008.

Whitehouse.gov, “**Statement by President Joe Biden on the house taking up the PRO Act**”, 09.03.2021, <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/03/09/statement-by-president-joe-biden-on-the-house-taking-up-the-pro-act>, (28.09.2021).

Williams, William Appleman. **The Contours of American History**, W.W. Norton Company, New York, 1989.

Williams, William Appleman. **The Tragedy of American Diplomacy (2nd Revised And Enlarged Edition)**, A Dell Publishing, New York, 1978.

Wilson Center Digital Archive, “**August 23, 1958 Memoir by Wu Lengxi, 'Inside Story of the Decision Making during the Shelling of Jinmen'**”, 23.09.1958, <https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/117009.pdf?v=8c45e4291b3d5d7bc818b32c93c0d4e7>, (08.12.2021).

Wilson Center Digital Archive, “**Joint Communiqué between the United States and China**”, 28.02.1972, <https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/121325>, (09.05.2022).

Won, Sin Kiong. “Die for the Boycott and Nation: Martyrdom and the 1905 Anti-American Movement in China”, **Modern Asian Studies**, Cilt:35, Sayı:3, 07.2001, ss. 565-588.

Woodruff, Charles Edward. “**The Effects of Tropical Light on White Men**”, Rebman Company, New York, 1905.

Xia, Yafeng. “China’s Elite Politics and Sino-American Rapprochement”, **Journal of Cold War Studies**, Cit:8, Sayı:4, 2006, ss.3-28.

Yale Law School Lillian Goldman Law Library, “**First Inaugural Address of Richard Milhous Nixon**”, 2008, https://avalon.law.yale.edu/20th_century/nixon1.asp, (17.11.2021).

Yi, Chen ve diğerleri. “**Report by Four Chinese Marshals, Chen Yi, Ye Jianying Xu Xiangqian, and Nie Rongzhen, to the Central Committee, A Preliminary Evaluation of the War Situation (excerpt)**”, 11.07.1969, <https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/117146.pdf?v=81762c8101f0d237b21dca691c5824e4>, (15.08.2022).

Youtube.com, “**Richard Nixon 1968 Campaign Ads**”, 07.11.2018, <https://www.youtube.com/watch?v=AVfgKe9BPMU>, (06.10.2021).

Yunqiu Zhang, “**Chinese Boycott of 1905**”, 2015, <https://immigrationtounitedstates.org/421-chinese-boycott-of-1905.html>, (06.05.2021).

Zakariya, Fareed. **From Wealth to Power: The Unusual Origins of Americas world role**, Princeton University Press Princeton, New Jersey, 1998.

Zarrow, Peter. **China in War and Revolution 1895-1949**, Routledge, New York, 2005.

Zedong, Mao. **On Diplomacy**, Foreign Language Press, Beijing, 1998.

Zedong, Mao. **The Writings of Mao Zedong Vol I September 1949-December 1955**, M.E. Sharpe Inc., New York, 1986.

Zhiquan Zhu, Association for Asian Studies, “**A Unique Trilateral Relationship: The US, the PRC, and Taiwan since 1949**”, 2012, <https://www.asianstudies.org/publications/eaar/archives/a-unique-trilateral-relationship-the-us-the-prc-and-taiwan-since-1949>, (01.07.2021).